

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

BIJ DE WISSELING DES JAARS.

Zalig, zalig allen, die gelooven!
Is de Lente heengesneld,
Wijkt de Zomer met zijn rijpe schooven,
Blaast de Herfst door 't stoppelveld,
Moog' de Winter met zijn hagels snijden,
Boven 't wisselen van de Jaargetijden,
Zien ze omhoog een Zonne staan,
Die niet weet van ondergaan.

Zalig, zalig allen, die daar hopen!
Hun Adventstijd duur' een poos,
Eens — zij weten 't — gaat de Hemel open:
't Wachten duurt niet eindeloos.
Op hun tranen, op hun zielsbegeeren,
Daalt weldra de Heerlijkheid des Heeren!
Christus — waar is nu de smart? —
Is geboren in hun hart!

Zalig, zalig allen, die daar lieven
Hem, den Zoon uit 's Vaders huis,
Die door onze doornen zich liet grieven,
Zich liet naaglen aan ons kruis!
Wie van Bethlems krib met trouwe schreden
Hem tot Golgotha is nagetreden,
Volgt Hem ook van Golgotha
In den Hoogsten Hemel na!

Zalig, zalig allen, die daar leven
't Leven, dat niet sterven zal!
't Wordt ook ons geboden, 't is gegeven,
Hier reeds, in het schaduwdal.
Laat dan nieuwe jaren, oude jaren,
Schemerschijnsels, komen, henenvaren, —
Waar Gods leven binnendrong,
Alles nieuw en eeuwig jong!

„'t Wachten duurt niet eindeloos!” Zoo zong ongeveer tien jaren geleden in den „Slotzang” van zijne „Adventsstemmen, Kerstfeeststemmen en Oudejaarsavondstemmen” Nederlands groote dichter, die dezer dagen tot zijn onberekenbare winste de waarheid van dit woord des geloofs en der hope onderzocht. Aan den middag van den laatsten tweeden Kerstdag ging Jan Jacob Lodewijk Ten Kate het leven in, dat ook hem „geboden” was, ja ook hem „gegeven, hier reeds”.

Zéer lang had hij niet behoeven te wachten. Hij was „sterk”; tot den leeftijd van de „zeer sterken” bracht hij het niet. Maar de laatste jaren zijns levens had hij bang gewacht. Zijn hart — zoo werd dezer dagen treffend getuigd — „was der vreugde ontwend”. Toch wachtte hij niet zonder hope. Hoort slechts zijn zwanenzang, den 23sten December aan zijn vrienden gericht.

„Hoe velen zijn weg, die ik teér heb bemind!
'k Ben eenzaam, maar toch niet alleen,

Want daaglijks vertroost mij een blijvende Vrind:”
„Geduld nog een weinig! Gij zijt toch Gods kind,
Ik leide u naar 't Vaderhuis heen!”

't Is altijd een groot verlies voor een volk, wanneer een man als Ten Kate ten grave daalt. Maar vooral Nederland in dezen tijd derft veel door zijn heengaan. Rijmelaars hebben wij in overvloed. Ons land huisvest verscheidene, vooral jeugdige mannen die zich ten doel schijnen te stellen, hun talenten te wijden aan het *bederven* hunner moedertaal en ons gedichten schenken, welke getuigen van hun onmiskerbare gaven, maar ieder, die een weinig taalgevoel heeft, de haren te berge doen rijzen van afschuw, zoowel wat den vorm als den inhoud betreft. Geheel en al arm aan goede poezie zijn we niet. Maar waarachtig groote dichters, die hun taal beheerschen, kneden, verrijken en een eigen spoor in de letterkunde nalaten, zijn thans in Nederland zéer schaarsch.

Ten Kate heeft zich nooit geschaamd in zijne gedichten den naam zijns Heilands te belijden en te verheerlijken. En juist de buitengewone gemakkelijheid, waarmede zijne poezie zich laat lezen, het heerlijke vloeiende zijner verzen, de zachte fluweelige vormen, waarin hij zijne gedachten wist te gieten, zijn de middelen geweest, die God gebruikt heeft om de getuigenis van Jezus te brengen in duizenden gezinnen, waar ze anders nooit komt. De ets werd wel niet ingebrand, maar ze werd geteekend op de harten. En wie zal zeggen hoeveel beslag daardoor in wereldsche kringen gelegd werd op wat anders zou zijn losgebarsten?

We noodigen onze lezers uit om met ons in een paar der volgende nummers van ons blad, den heerlijken rijkdom van taal, waarover Ten Kate beschikte, na te gaan naar aanleiding van sommige fragmenten uit zijn gedichten.

't Is bijzonder leerrijk om bij dezen dichter *Hollandsch* te leeren. De vreemdeling, die zich met onze taal zoekt eigen te maken, kan niet beter doen dan Ten Kates bundels in handen te nemen. Hoeveel vruchtbaarder is het dan voor den jongeling, die zich door dezen dichter in zijn moedertaal hoort toespreken!

Het poeem van Bilderdijk en Da Costa maakt den indruk van den forschen, gespierden man in de kracht zijns levens, met hoekige vormen, scherpe lijnen, merg in de knokken en staal in het bloed. De zang van Ten Kate herinnert u aan de zachte, gevulde, sierlijke vormen der vrouw. Die zijn niet *krachtloos*, niet *ongespierd*; evenmin als de ware man gevoelloos is. Maar de heerschersvuist van den man gehoorzaamt aan het *recht*; de kracht der vrouw wordt gespannen door de zenuw der *liefde*. De man, die zijn roeping ontrouw wordt, ontaardt in een tiran; de vrouw, die haar wijding ontzinkt, wordt een furie.

Beantwoorden beiden echter aan hunne roeping, dan is het als Ten Kate zong:

„Rond *zijn* slapen kroest de hairvlok,
rijker dan een koningskroon;
In der lokken gouden sluier
is *haar* schoonheid dubbel schoon.
In *zijn* oogen zonnegloeijing,
heldenfierheid, leeuwenmoed;
In *haar* blikken maanlichtflikkring,
duivenonschuld, vroom en goed.”

„De kracht en de schoonheid naast elkaër”, zei Tollens en zeggen zijn liberale geestverwanten met hem.

„Het recht en de barmhartigheid vereenigd”, roept de Christen uit.

We zullen dit later in Da Costa's liederen en Ten Kates zangen terugvinden.

W.

EEN NIEUW JAAR.

„Veel heil en zegen!”

Dat hebben de menschen elkander nu al eeuw in eeuw uit op elken Nieuwjaarsdag toegewenscht, om 't even of zij Joden of Romeinen, Germanen of Chineezers waren; en wij kinderen der 19^e eeuw doen 't nog. ¹⁾

We weten dan ook geen beteren wensch onzen lezers en vrienden te brengen. Waarachtig heil, tijdelijke en eeuwige zegen zij hun geschonken van Hem, wiens heil komt en aan wiens zegen alles gelegen is.

Te hartelijker doen wij dit, nu ons Tijdschrift, dank zij voor een groot deel der belangstelling en vriendschap en den ijver onzer lezers, mocht voortbestaan.

We waren reeds nauwer aan hen verbonden dan de meeste redactiën aan hun lezers zijn; thans is de band versterkt. De Heere doe hem bestendig zijn!

We wenschen in dit nieuwe jaar in des Heeren kracht voort te gaan. Op de wenschen der lezers, hoever de meeningen ook uiteenloopen, zullen we zooveel doenlijk letten. Den inhoud van „Excelsior” hopen we steeds in belangrijkheid te doen winnen. Den steun van allen bij verspreiding van het blad en door *goede* bijdragen blijven we vriendelijk inroepen.

Zoo gaan we 1890 in, en God zij met lezers en schrijvers!

„In 't nieuwe jaar weer de oude Vader,
Die in zijn hand de wereld houdt.
Hij heeft zijn volk sinds oude dagen,
Op adlaarsvleuglen trouw gedragen;
Hem zij de toekomst stil vertrouwd!
In 't nieuwe jaar weer de oude Vader,
Die in zijn hand de wereld houdt.”

H.

¹⁾ Met uw verlof, mijnheer: Een fatsoenlijk *Nederlander* zegt: „Ik feliciteer u”, enz.

Noot van den zetter.

ALLE DINGEN NIEUW.

Alle aardsche dingen zijn *oud*. Reeds sinds het oogenblik, waarop ze beginnen te ontstaan, zijn ze *oud*. De jongheid bezitten ze nooit. Wat jeugd en jongheid moet voorstellen, is voor de aardsche dingen slechts het uiterlijk kenmerk dat ze *nog niet lang bestaan*.

Zoo is het, maar het *behoorde* het niet te zijn. „'t Is *natuurlijk* zoo!” zeggen verreweg de meeste menschen. „Alles verouderd en vervalt, en verdwijnt eindelijk”. Maar tegenover die groote meerderheid staan betrekkelijk weinigen, die beweren: „Ja, 't is wel zoo, maar *natuurlijk* is het niet. Integendeel; het is vermindering van de natuur; het is *onnatuurlijk*.”

Alle aardsche dingen zijn van hun eerste oogenblik af *oud*. Dat komt doordien ze het rechte leven missen. Ze zijn als bloemen, wier stengel van de plant is afgesneden. Die blijven hoogstens een paar dagen door kunstmiddelen nog schijnbaar frisch en verwelken dan onherroepelijk. Maar begon die verwelking pas toen ons oog haar duidelijk aanschouwde? Of trad de dood onmiddellijk in, toen de stengel werd doorgesneden?

Ook alle menschen zijn oud, al zijn ze pas geboren. Het doopformulier zegt terecht van de jonge kinderen: „dat hun leven niet anders is dan een gestadig sterven.” De zuigeling is als een afgesneden bloem. Die jonge mensch moge een poos opbloeien, schoon en schooner worden: „de bevalligheid is bedrog en de schoonheid is ijdelheid.” De meesten brengen het zoo ver niet. De helft der menschen sterft beneden de drie jaren oud. Één onmerkbaar tochtje, dat in de long binnendringt; één stuiptrekking; ja, één teugje moedermelk, dat niet met de vereischte vlugheid door de keel glijdt, en de jonge mensch ligt levenloos neder. Drie dagen later is het schoone schepseltje reeds zoo afzichtelijk, ontwikkelt het reeds zulke afschuwelijke gassen, dat zelfs de vader en de moeder de kleine doodkist voor goed sluiten en zich haasten om het lijkje het huis uit en grafwaarts te dragen; de ontbinding trad reeds in.

„Ja, dat is ook *natuurlijk*”, zeggen weder de meesten; „een longontsteking, een stuip, een verslikking zijn doodelijk. Dat zijn we allen gewend. Niets is *natuurlijker* dan de dood”. Ieder heeft in zijn eigen vak spreekwoorden voor den dood.

Al dat verouderen van Gods schepselen is echter *niet* *natuurlijk*; maar de ergste *onnatuur*. Het is alleen het gevolg van *onzen* dood door de zonde. De mensch heeft in zijn val de geheele wereld medegesleurd en in het booze geworpen. Het schepsel zucht om onzentwil.

o, De dood is zulk een verschrikkelijk mysterie. Die scheiding, dat uiteenscheuren van ziel en lichaam. En de geestelijke dood, het losrijten van den mensch uit den oorsprong van zijn bestaan, de ontbinding

door de zonde, moet wel grondeloos diep in ons bestaan doorgevreten hebben, om den mensch schijnbaar over de vreeze des doods heen te zetten, en hem er toe te brengen om zich en anderen wijs te maken, dat de dood de *natuurlijke* gang van zaken is. De arme heiden, die vol bijgeloovige angst ineenkruipt voor de koude hand van den koning der verschrikking, is dichter bij de waarheid dan de „Christen”, die de lijkist zijner dierbaren optooit met strikken en kransen, en den hoogsten lof uitkraamt voor den zondaar op het oogenblik, dat die zijn diepste vernedering ondergaat! Hoe bedriegt het bedrogen hart zichzelf en voedt zich met zich! En hoe jammerlijk diep is een gekerstende maatschappij gezonken, die de „bezolding der zonde” wil ontooveren in een ridderorde. Hoeveel onwillige angst der levenden wordt begraven onder de immortellenkransen der afgestorvenen!

Slechts hij kan onversaagd den koning der verschrikking in het aangezicht zien, die met den heiligen Apostel juichen kan: „Dood, waar is uw prikkel. Graf waar is uw overwinning! In dit alles zijn wij meer dan overwinnaars door Jezus Christus onzen Heere”.

„Ziet, ik maak alle dingen nieuw!” Dit is het woord van den Machtige, waarvoor ook de dood moet verdwijnen. Hij is de *laatste* vijand, die te niet gedaan wordt. *Alle* dingen nieuw. Onsterfelijke, verheerlijkte lichamen voor zijne Verlosten. Een nieuwen hemel en een nieuwe aarde, waartoe nu over de oude schepping de barensweeën gaan.

„Ik ben met u tot de voleinding der wereld en Ik maak alle dingen nieuw!” Dat is het wachtwoord bij de intrede van een nieuw jaar. Om daarvan evenwel den zegen en den troost te genieten, behooren wij te bezitten, wat er onafscheidelijk mee verbonden is. We moeten met den heiligen Apostel kunnen zeggen: „Wij, die de eerstelingen der Geesten hebben.” Dan weten wij, dat God ook onze sterfelijke lichamen door zijnen Geest zal levend maken.

Dan kan niets ons schaden, wat het nieuwe jaar voor ons in zijn schoot verborgen houdt, al zij het ook nog zoo droevig en bang. Dan verstaan we de gewijde ironie van den ouden dichter Camphuijsen:

„Al wat men lijdt, is lijdelijk.
Waarom? 't Is alles tijdelijk.”

W.

EEN SCHRIKKELIJKE NACHT.

Onder de vele zegeningen, die ons deel zijn, behoort — gelijk vaak is opgemerkt — ook deze, dat natuurverschijnselen zoo vreeselijk, geweldig en verwoestend als b. v. in Amerika of in de keerkingslanden, hier zelden of nooit voorkomen. Hoe ontzettend dan de krachten der natuur woeden kunnen, laten we liefst verhalen door een ooggetuige,

die daarbij de gave der schildering in hooge mate bezit.

Daarbuiten was het stikdonker. De regen viel in stroomen neder. Een akelige mistige dag blies den laatsten adem uit in den onstuimigsten aller Novemberstormen. Huilend gierde deze onwelkome gast rondom het huis, deed alle daksparren kraken, dreef den windwijzer onophoudelijk heen en weder en drukte met zooveel kracht tegen de ruiten, dat de ramen onder zijn vlagen kraakten. Het was een weder om bang te worden — doch wij zaten vertrouwelijk bij het lamplicht in de gezellige kamer en luisterden opgewekt naar het verhaal van een vriend over vreemde landen en zeeën. Levensdig als het sterkflikkerende vuur, was de schildering dier schoonheden en schatten van de tropische gewesten en daarom de tegenstelling te scherper toen onze vriend vervolgde:

„Het weder daarbuiten herinnert mij overigens eenigszins aan den schrikkelijksten nacht in mijn leven, dien ik tot op dit oogenblik heb doorgebracht. Ik was op St. Jan, het kleinste der drie Deensche eilanden in West-Indië. De zoogenaamde „Orkaantijd”, van 25 Juli tot 25 October, was weder eens geheel rustig voorbijgegaan, en de door de regeering bevolen jaarlijksche dankstond aan het einde der gevreesde dagen had in de meestal ledige kerken plaats gevonden. Niemand vermoedde eenig gevaar. Doch, twee dagen later, tegen het vallen van den avond, rees een bijzonder zwart wolkgevaarte uit het Noord-westen op, terwijl de lucht overigens geheel helder en zonnig was. Ik sloeg er verder geen acht op, maar ging in huis mijn gewone bezigheden doen. Plotseling blies een korte windstoot door het voorhuis, rukte de lamp naar beneden en droeg haar met zich mede naar den tuin, waar verdorde bladeren reeds in kleine kringen rondwarrelden. Een haastig loopen naar den barometer, één blik — en ik wist genoeg, er was een orkaan op handen.

Tot nog toe had ik nog geen orkaan bijgewoond, doch uit een klein „handboek voor den orkaantijd” eenige praktische wenken geleerd, die nu zoo spoedig mogelijk werden uitgevoerd. Spoedig werden hamer en spijkers ter hand genomen en wie helpen kon hielp de luiken en zonneschermen aan de buitenzijde bevestigen. De deuren werden stevig gesloten, zoo goed als dit zoo spoedig ging en, nauwelijks hadden wij de paarden losgelaten en onze lieden in ons sterk steenen huis gehaald, of de orkaan was in volle kracht over ons losgebarsten, terwijl het begon te regenen als bij een zondvloed.

In spanning wachtten wij nu de verdere ontwikkeling van den storm. Daar hooren wij plotseling een hevig gekraak. De houten binnenmuur, welke het woonhuis in tweeën deelt, is naar binnen gedrukt, alsof alle spijkers, die hem boven en aan de zijden vasthielden, op eenmaal er uitgetrokken waren.

De groote staande klok ligt op den vloer. Spoedig werd een lange, zware tafel tegen den houten wand gezet, die haar echter nauwelijks overeind kon houden. Middelerwijl neemt de drukking der lucht meer en meer toe. Wel is de deur in het voorhuis stevig versterkt en ook de vensterluiken zijn gesloten en aan de binnenzijde met sterke houten grendels bevestigd, doch niettegenstaande dit alles is de druk van den storm, die door de onbeduidende reten en spleten binnendrong, zóó sterk dat twee krachtige negerknepen slechts met inspanning van alle krachten de deur kunnen dicht houden, die van het voorhuis naar de binnenste gedeelten van het huis toegang geeft.

Hier, in de woonkamers ziet het er vreemd genoeg uit. Meester en dienaar, knecht en meid zijn bijeen. De meesten zitten in de rondte om de stevige, gewelfde, massieve vensternissen met de kinderen op den schoot. Zij gelooven daar het veiligst te zijn, wanneer, zooals gewoonlijk bij orkanen plaats vindt, aardschuddingen zullen plaats hebben. Ook ditmaal lieten zij zich niet wachten, doch wij konden het niet hooren door het gehuil van den storm en wie kan zeggen, als het huis voortdurend schudt: „Dit is de orkaan,” of: „Dat is een aardbeving”?

Een geruimen tijd had het huilen van den storm geduurd, toen — terwijl er naar verhouding een kleine pauze was — wij een hevig kloppen op de huisdeur vernamen. „Wie kan daar zijn in dit verschrikkelijk weder? Zullen wij de deur openen? Wanneer de storm middelerwijl weér met hevigheid losbarst, zijn wij verloren. Doch wellicht geldt het een menschenleven te redden!”

Wij nemen een spoedig besluit en openen de deur. Een naburige planter staat met vrouw en kinderen voor ons. Welk een treurige aanblik! Geen hoed, geen schoenen, de kleederen aan flarden, met bebloede hoofden en leden dringen zij angstig naar binnen. Twee dagen geleden hadden zij ons nog bezocht. Zagen wij hen vaak des Zondags, in blakenden welstand gezeten op hun schoone Kreoolsche paardjes, thans komen zij als de armste bedelaars, gelukkig een zeker toevluchtsoord gevonden te hebben, het leven alleen te hebben gered. Lang ondervragen wij hen niet; wij trekken hen naar binnen en versperren zoo spoedig mogelijk de deur, want de storm begint weder met vernieuwde woede te bulderen. Het eerste, wat gedaan moet worden, is de arme schepselen wat te verkwikken. Wij doen wat wij kunnen. Wat warm suikerwater en een stuk brood, dat van den regen doorweekt is, is alles wat wij hun op dit oogenblik kunnen aanbieden. Het werd echter als een welkome lafenis dankbaar aangenomen.

De arme lieden hadden vreeselijke oogenblikken doorleefd; ternauwernood waren zij den dood ontkomen. Spoedig na het begin van den orkaan

werd hun groot en sterk houten huis op de onderpui omgedraaid als een zaagmolen op zijn onderstel. Toen de verschrikte bewoners weder een weinig tot zichzelf kwamen, ontdekten zij, dat zij in een hoek waren geslingerd tusschen de steenen trap, die naar de buitendeur leidde, en den massieven onderbouw. Zij konden toen waarnemen, hoe de verschillende stukken huisraad, waaronder een zware piano, boven hun hoofden dwarrelden, als veeren die uit een zak geschud werden. Dicht in hun nabijheid viel een zware balk op een hunner koeheders, welke nog slechts een uur geleden het ijverigst geholpen had om deuren en vensters te beveiligen. Hij bleef op de plaats dood, en zij moesten dezen vreeselijken aanblik in hun naaste omgeving doorstaan zonder in de mogelijkheid te zijn, zich van hun plaats te begeven om het lijk onder de vele centenaars zware massa weg te trekken. Terwijl zij nu zoo samengedrongen zaten, vol ontsteltenis, blootgesteld aan den regen en alle mogelijke stukken en stukjes, die door de lucht vlogen, kwam de groote klok van de hoeve op hen aanwaaien en viel onmiddellijk bij de jongste dochter neder. Met verwonderlijke tegenwoordigheid van geest stak deze snel het hoofd in de metalen klok en was aldus beter beveiligd voor de vallende dakpannen en stukken hout, die de anderen overal wondden. Het was hun onmogelijk geweest langer op die plaats te blijven, zonder een zeker verderf in de kaken te vallen en daarom hadden zij het gewaagd, toen de orkaan een weinig bedaarde, eer de duisternis geheel inviel, zich tot ons een weg te banen.

Hoe zij den weg afgelegd hadden wisten zij nauwelijks. Het was gelukkig dat de storm hen in de richting van ons huis had gedreven.

Dit was de korte inhoud van het treurig verhaal, dat ons voor een oogenblik bijna onzen eigen helden toestand deed vergeten. Nu gold het te overleggen, hoe wij het den afgematten vluchtelingen en onze eigen familie iets gemakkelijker konden maken gedurende den schrikkelijken stormnacht.

„Wie wil naar boven gaan om matrassen en dekens te halen?” Anders is het een gemakkelijke taak, doch thans is het onaangenaam, ja gevaarlijk, in het heen en weder schuddende huis de trap op te klimmen.

Wie staat er voor in, dat het dak den verschrikkelijken druk des winds langer weerstand kan bieden en het bovengedeelte van het huis niet in puin doet storten? Met een kloeke dienstmaagd ga ik naar boven, en spoedig zijn dekens en bedden in genoegzaam aantal op de plaats, waar zij wezen moesten. Zij werden op den vloer van een kamer uitgespreid, de jongste van 't gezelschap het eerst te bed gebracht en door gespannen zeilen voor het water beschut, dat al meer en meer door het

gebroken dak en de zoldering dringt. Spoedig neemt de overgrootte vermoeyenis de overhand. Zij slapen in.

Intusschen zijn verscheiden uren voorbijgegaan, doch nog altijd loeit de storm met ongebroken kracht. Plotseling — het zal ongeveer middernacht zijn geweest — ontstaat er buiten een volkomen rust, een onaangename, drukkende stilte als des grafs. Het centrum van den orkaan gaat over ons heen. Het is een korte pauze, die ons juist tijd genoeg laat, om een blik naar buiten te werpen rondom het huis, zonder zich in de dikke duisternis ver te verwijderen. Een snelle rondgang om het huis, bij het flikkerend licht der lantaarns, toont ons echter genoeg van de vernietigende uitwerking des orkaans. Het huisvertrek is van zijn grondvesten geheven en dwars daarover gedrongen, de keuken geheel van dak beroofd en zonder vensters of deuren. Door de openingen dringt een flauwe straal van het flikkerende licht in een hoek.

Wat ligt daar voor een donkere massa? Het is de vreeselijk getroffen vrouw van onzen koeherder. Op haar vlucht naar ons huis wierp de storm haar zijwaarts in de keuken. Daar moest zij blijven zonder andere beschutting dan de vier muren met open deur en ramen. Het arme schepsel is half verlamd van schrik en geheel stijf; dadelijke hulp en verzorging zijn dus hoog noodig. Wij nemen haar zoo spoedig als wij kunnen mede; een man, die door den storm overvallen, tot nu toe achter een kleinen muur had gescholen, sluit zich ook bij ons aan. Het is hoog tijd, dat wij ons huis weder bereiken.

De wind was nu omgedraaid en kwam van de tegenovergestelde richting uit het Zuid-oosten. Toch scheen het ons alsof zijn kracht iets minder was geworden. In werkelijkheid was dit niet zoo, doch een gelukkig toeval had voor beschutting van ons huis aan de Zuidoostzijde gezorgd. De eerste vlagen van den terugkeerenden storm rukten namelijk het zware dak van een Zuidoostelijk gelegen oude werkplaats los, en dreef het tegen den gevel van ons huis. Daar boog het ineen als de band van een boek, hechtte zich aan den muur en plaatste zich als een beschutting voor de vensters.

Langzaam gaat uur na uur voorbij. Eindelijk gloort het eerste zachte morgenrood in het Oosten. Het geweld van den orkaan is gebroken en in het schemerdonker van den morgen kunnen wij nu allengs duidelijk het onheil overzien, dat de storm had aangericht.

Het is ongelooflijk, en wanneer onze eigen oogen het niet gezien hadden, zouden wij bij een verhaal daarvan twijfelend het hoofd schudden. Treuriger aanblik hadden wij nooit. Rondom, zoover het oog reikte, geen blad aan boom of heester. In plaats van bladeren, slechts hier en daar lom-

pen en vaneengereten overblijfsels van allerlei voorwerpen aan de takken. Niet één vogel is te zien. Ver weg echter, niet gehinderd door de bladerdos der tropische boomen, reikt onze blik over vervuilde huizen en grondvesten van verwoeste woonsteden. Het zou belangwekkend geweest zijn, zoo eens duidelijk te kunnen zien, hoe dicht bewoond het eiland eigenlijk was, wanneer de aanblik, onder zulke omstandigheden als thans het geval was, ons niet zoo treurig had gestemd.

Na een korten blik rondom ons, beschouwden wij onze eigen woning. De schade was ook hier zeer groot, zelfs het sterke woonhuis had veel geleden. Alle schoorsteen en waren er afgewaaid. De leien van het dak als met een bezem weggevaagd. Geen wonder dus, dat de regen in massa zonder ophouden in stroomen de kamers kon binnendringen. Buitendien was het geheele dak langs de vorsten naar boven uiteengebarsten door de drukking der lucht, die beneden in het huis zoo sterk was saamgeperst. Had niet de balkenlaag der kamers op de bovenste verdieping het dak en zijn binten nog gesteund, dan had het ons onder zijn zware puinhoopen kunnen begraven. Nog meer in het oog loopend was hetzelfde verschijnsel aan den zijvleugel. Daar was de storm door de opening in den muur in de ruimte onder den vloer gedrongen, en had de zware gespijkerde planken naar boven gedrongen. De saamgeperste lucht had, daar de goed gesloten deuren en vensters geen uitweg aanboden, het dak uiteengerukt. Een deel daarvan vinden wij op een kleine hoogte, een half uur van onze woning verwijderd weder. In dienzelfden toestand waren de bijgebouwen, keuken, stal, enz. Nog erger dan bij ons zag het er op de regeeringsplantages uit, waar de arbeiderswoningen nog in den slaventijd met de grootste zorgeloosheid waren gebouwd. Zij geleken thans volkomen bouwvallen. Nog treuriger waren echter de verliezen aan menschenlevens. In onze naaste omgeving alleen vonden in dezen verschrikkelijken nacht niet minder dan negen negers den dood onder de puinhoopen der ingestorte huizen; vele andere waren zwaar gekwetst door arm- of beenbreuken en stierven aan de gevolgen.

Het was een rondwandeling, die ik door de naburige plantages maakte, waarbij mij het hart brak. Ontwortelde boomen van alle soort hadden de wegen voor het meerendeel onbegaanbaar gemaakt. Men moest zich dan een weg banen door de suikerrietvelden. Hier zag ik twee, ginder drie, ja dikwijls vier bloedige lichamen in een graf liggen, juist zooals men hen bijeengeraapt had in hun verscheurde kleederen, zonder kist; slechts een strooien mat was bij de hand geweest om hen in te wikkelen.

Het moet waarlijk wonderlijk genoemd worden, hoe enkelen nog het verderf ontkwamen. Zoo was

niet ver van de plek, waar de bovengenoemde klok neerviel, een 15-jarig meisje door den orkaan aangegrepen en letterlijk door de lucht gevoerd geworden over een smal, doch tamelijk diep dal, wel een Engelsche mijl ver. Aan de helling van een heuvel kwam zij weder bij den grond, en het gelukte haar zich aan heesters vast te klemmen. Nog een korte poos in dezelfde richting voortgedreven, had zij zonder twijfel den dood gevonden in de golven der zee.

Iets verder bood zich een aangrijpend schouwspel aan voor mijn oogen. De puinhoopen van een ingevallen huis waren juist een weinig terzijde geworpen. Men drong juist de kamers binnen. Daar ligt onder de tafel het voor het meerendeel gekwetste lichaam der moeder; onder den gebogen arm echter, die in den dood nog stevig en beschuttend over het kind ligt, rust de kleine nog ongedeerd aan de koude borst. Een ander kind werd op de „Hermannsfarm” gevonden; en waar? De eigenaar van een zadel, dat door den storm was weggewaaid, zocht dit en vond het met de binnenzijde naar boven vastgeklemd in den top van een boom. In het bekleedsel lag een slapende zuigeling. De orkaan had hem uit de armen van zijn moeder gesleurd, toen deze bij een buur een toevluchtsoord wilde zoeken.

De schriktooneelen van het heden en de herinnering aan den vreeselijken nacht hadden in de eerste oogenblikken de zinnen van iedereen geheel verdoofd. Spoedig echter rees, als een gevreesd spooksel, de vraag op wat de toekomst zou baren. Wat nu? De meeste velden waren als schoongeveegd. Er was nog slechts eenige opbrengst te hopen van die akkers, die in de beschutte dalen lagen. De lieden wilden moedeloos het hoofd laten hangen, doch dit hadde het ongeluk nog verergerd en niets gebaat. Wij spoorden hen zooveel als in ons vermogen was aan om, niettegenstaande het vergevorderde jaargetijde, de velden weder te bearbeiten. Zelf echter hechtten zij er niet veel geloof aan. Maar de zonneschijn en de hitte na den veelvuldigen regen hadden nu juist een krachtige uitwerking. Nog nimmer had mij als toen de wonderbare kracht der tropische natuur zóó getroffen. Woensdag vroeg begon de storm. Zondag daaropvolgende kwamen er reeds weder nieuwe groene uitspruitsels, ja zelfs enkele bladen aan de kale boomen, en zes weken later hadden wij de eerste rijpe en volkomen volwassen yams van het tweede zaaisel, waartoe de nood ons gedrongen had.

Voor het overige had de vreeselijke orkaan een naspel, dat hem geheel waardig was. Allengs was er weder orde in alle zaken gekomen. De lieden zwierven niet meer het gansche eiland rond om naar hun verstrooid huisraad te zoeken. Zoo ijverig zij konden, waren zij weer aan het bouwen en

verbeteren, in zoover er bouwstoffen te bekomen waren. Het werd buitengewoon moeielijk om helpers te krijgen. Drie weken na den storm waren ook aan ons huis de noodigste herstellingen gedaan. Het dak werd het laatst gemaakt. Acht werklieden zaten op de spanten zoo ijverig zij konden de leien op het dak te leggen. Het was zeker een bont gezelschap. Slechts een was leidekker van beroep, de anderen waren een scheepstimmerman, de kapitein van een bark met een van zijn matrozen, twee visschers, een schoenmaker en een kleedermaker. Het werk viel daarom wel wat vreemd uit, doch men moest reeds dankbaar zijn voor elke hulp. Rondom, verstrooid in het kreupelhout, zocht een schaar vrouwen en kinderen de afgerukte leien bijeen. Eenige wagens, ieder met zes ossen bespannen, voerden lang en zwaar Amerikaansch timmerhout van de haven aan. Het weder was buitengewoon gunstig, de heldere hemel donkerblauw; alleen brandde de Novemberzon onnatuurlijk heet. Ik was vol frisschen moed: de ergste tijd, dacht ik, is nu voorbij. Iedereen in huis en hof was bezig en vroolijk bij den arbeid. Daar — o schrik — is dat geen donder? Drie of vier seconden later voelden wij den krachtigen stoot van een sterke aardbeving.

De mannen op het dak hadden het eerst het besef van het vreeselijk gevaar. Hun schrikkelijk geroep „Aardbeving!” klonk allen in de ooren. Het was een wonder dat, bij de haastige vlucht naar omlaag, de een over den ander niet naar beneden viel. In een oogenblik waren zij op den grond. Nu stonden zij allen als vastgenageld op de plaats waar wij ons bevonden. De eene stoot volgde den anderen met verbazende snelheid op en terwijl de bodem schudde, konden wij ons niet van onze plaats verroeren. Ons jongste kind sliep in het huis. Wij konden echter slechts schrede voor schrede, in de tusschenpoozen, de trap naderen. Het was een vreeselijk oogenblik, vol van spanning; daarbij een onafgebroken geraas alsof batterijen zware artillerie in snellen draf over een geplaveiden weg rolden. Eindelijk — eindelijk hielden wij onze lieveling veilig in onze armen. Ook thans behoeften wij niet te klagen over schade, want dat een oude verstopte bron in de nabijheid van ons huis weder opnieuw begon te borrelen, kon ons slechts aangenaam zijn. Veel erger waren zij er aan toe, die aan de kust woonden. In het eerst gingen de golven der zee ver terug. De ruime haven was in korten tijd geheel ledig geloopt en de groene zeegewassen en slingerplanten lagen over de geheele oppervlakte des bodems, voor het gezicht als een smaragdgroen fluweel tapijt. Velen hadden een eigenaardig gevoel, alsof het geheele eiland in een onpeilbare diepte verzonk. Kort daarna — daar kwam van den smallen ingang der haven een vreemde donkere muur van water aanrollen. Het

was de terugvloeiende zee. Hoog boven den oever uit rolden de vernietigende golven, alles verzwellend wat onder hun bereik kwam, schepen verpletterend, die enkele oogenblikken vooraf op den drogen bodem hadden gelegen en de huizen ondermijnend, totdat de wateren schuimend in de oude bedding terugtrokken. Moedige daden tot redding werden gewaagd, doch weinige met goeden uitslag. Talrijke lijken dreven in de eerstvolgende dagen aan den oever, vele kwamen nooit weder tevoorschijn.

Dat was het naspel van het groote treurspel in den nacht, waarin de orkaan had gewoed. Ontegenzeggelijk was het veel korter, doch schrikkelijk genoeg om den indruk daaraan voor altijd levendig te houden. Betooverend schoon zijn de tropische gewesten, gelukkiger en vrediger echter de gematigde luchtstreken.”

Zoover de verhaler. Wij gevoelen in zulk een schildering te beter wat goeds ons in ons vaderland is geschonken.

H.

DE ZAAIER.

(Bij de plaat.)

Ziet, een zaaier ging uit om te zaaien.

En als hij zaaide, viel een deel van het zaad bij den weg; en de vogelen kwamen en aten het op.

En een ander deel viel op steenachtige plaatsen, waar het niet veel aarde had, en het ging terstond op, omdat het geen diepte van aarde had. Maar als de zon opgegaan was, zoo is het verbrand geworden, en omdat het geen wortel had is het verdord.

En een ander deel viel in de doornen; en de doornen wiesen op en verstikten hetzelve.

En een ander deel viel in goede aarde, en gaf vrucht, het een honderd-, het ander zestig-, het ander dertigvoud.

Deze eenvoudige voorstelling is de geschiedenis van *alle* zaad, dat in massa wordt uitgestrooid. De zaaier gaat en werpt het neer. Hoe het ontvangen wordt hangt van den bodem af. Een platgetreden voetpad ontvangt het in 't geheel niet. Het valt er *op*; niet er *in*. Daar ligt het. En de vogelkens vliegen toe en pikken het op. Daar komt niets van terecht. Het eenige wat op een voetpad groeien kan, is onkruid.

Een steenachtige plaats heeft aarde, maar slechts een dun laagje. Het zaad dringt er wel door, maar spoedig wordt het worteltje gestuit. Het kan niet verder. En 't vindt daar niet alleen *harden* grond, maar ook — wat nog erger is — *droogte*. Geen druppelken vocht drenkt het. Zoodra de zon ter middaghoogte rijst, laat het ontkiemende zaadje de blaadjes dorstig hangen en het verdort. Het sterft weg.

In 't vroege voorjaar moeten *alle* planten nog opkomen. En al *schijnt* de bodem maagdelijk te zijn, hij *is* het daarom niet. Allerlei kiemen van doornen en distelen schuilen er in. Valt er goed zaad naast en op, goed; de bodem ontvangt *alles*. Maar spoedig daarna ontkiemt ook *alles*. 't Ligt in den aard van het onkruid om veel sneller te groeien dan het kruid. Alles wat geen toekomst heeft, moet haast maken. Derhalve groeit uit *alle* zaadjes iets. Maar binnen enkele dagen zijn de planten onkruid reuzen, sterke, breede, stekelige reuzen met gulzige wortels, die alle vocht opzuigen. En het goede zaad, dat maar langzaam vooruitkomt, kan dien verhaasten groei niet bijhouden. Het ziet zich over 't hoofd gewassen. De worteltjes vinden geen vocht meer. Het moet stikken.

Goede aarde is aarde, die goed toebereid is, gezuiverd, doorploegd, geëgd. Diepe aarde. Aarde, die de regendruppels indrinkt en bewaart. Aarde, die het zaad *ontvangt*; het drenkt; het wortel laat schieten. Zoo diep reikt de snavel van den vogel niet. Daar schuilt geen rots onder. Geen doorn wast er in. Na luttel maanden ziet de landman den halm, straks de aar, daarna de korenkorrels in de aar. Later zendt hij den sikkel in het golvend graan en draagt juichend zijn dertig-, zestig-, honderdvoudige winst in de schuren.

Deze gang in de natuur is een gelijkenis. Ze werd daartoe verklaard door de uitspraak van Hem, door wien *alle* dingen gemaakt zijn. Een gelijkenis van geestelijke dingen. De geestelijke dingen worden er niet bij vergeleken; *zij* zijn de gelijkenis niet. Het origineel is het geestelijke. Wat de landman doet, het zaad dat hij strooit, de plaatsen waar het valt, het lot dat het zaad tebeurtvalt, *die* maken samen de gelijkenis uit.

De Schepper des hemels en der aarde heeft zaaiers, zaad, vogelen, rotsige plaatsen, doornen en distelen en goede aarde geschapen, om zijnen menschenkinderen daardoor te leeren als door aanschouwelijk onderwijs, hoe het toegaat met zijn Woord en zijn redelijke, maar zondaars geworden schepselen.

Wij behoorden dat te zien en te kunnen onderscheiden, want „zijne onzienlijke dingen worden, van de schepping der wereld aan, uit de schepselen verstaan en doorzien”. Maar „omdat wij, God kennende, Hem als God niet verheerlijken of danken, zijn we verijdeld geworden in onze overleggingen, en ons onverstandig hart is verduisterd geworden”. „Wie ooren *heeft* om te hooren, die hoore!” Maar we zijn van nature stokdoof.

„Ooren om te hooren” heeft echter ieder, die „omtrent Hem is”, die door haar uit te spreken deze gelijkenis weder tot haar recht deed komen en de stoffelijke werken van Gods handen weer op hun plaats zette; ze verhief uit het slijk, waarin wij, menschen, ze neertrokken. En wanneer dus zij, die „om-

trent Hem zijn”, die Hij tot zich getrokken heeft en bewaart tot in eeuwigheid, vragen: „Verklaar ons deze gelijkenis!” dan is het antwoord eene *bestrafing*: „Weet gij deze gelijkenis niet? En hoe zult gij al de gelijkenissen verstaan?” „U is het gegeven te verstaan de verborgenheden van het Koninkrijk Gods.” Dus op u rust de *verplichting* om een gelijkenis te verstaan, want gij ontvingt het geestelijk zintuig, waardoor voor een mensch de geheele schepping weer van zielloos stof tot *gelijkenis* wordt.

Ziet een dronkaard graankorrels, dan ziet hij meteen de jeneverbranderij; een gierigaard ziet, wanneer hij het zaad aanschouwt, pakhuizen met volgeladen zolders. Maar ziet Gods kind met de rechte oogen de korenkorrels, dan ziet hij op 'tzelfde oogeblik Gods Woord.

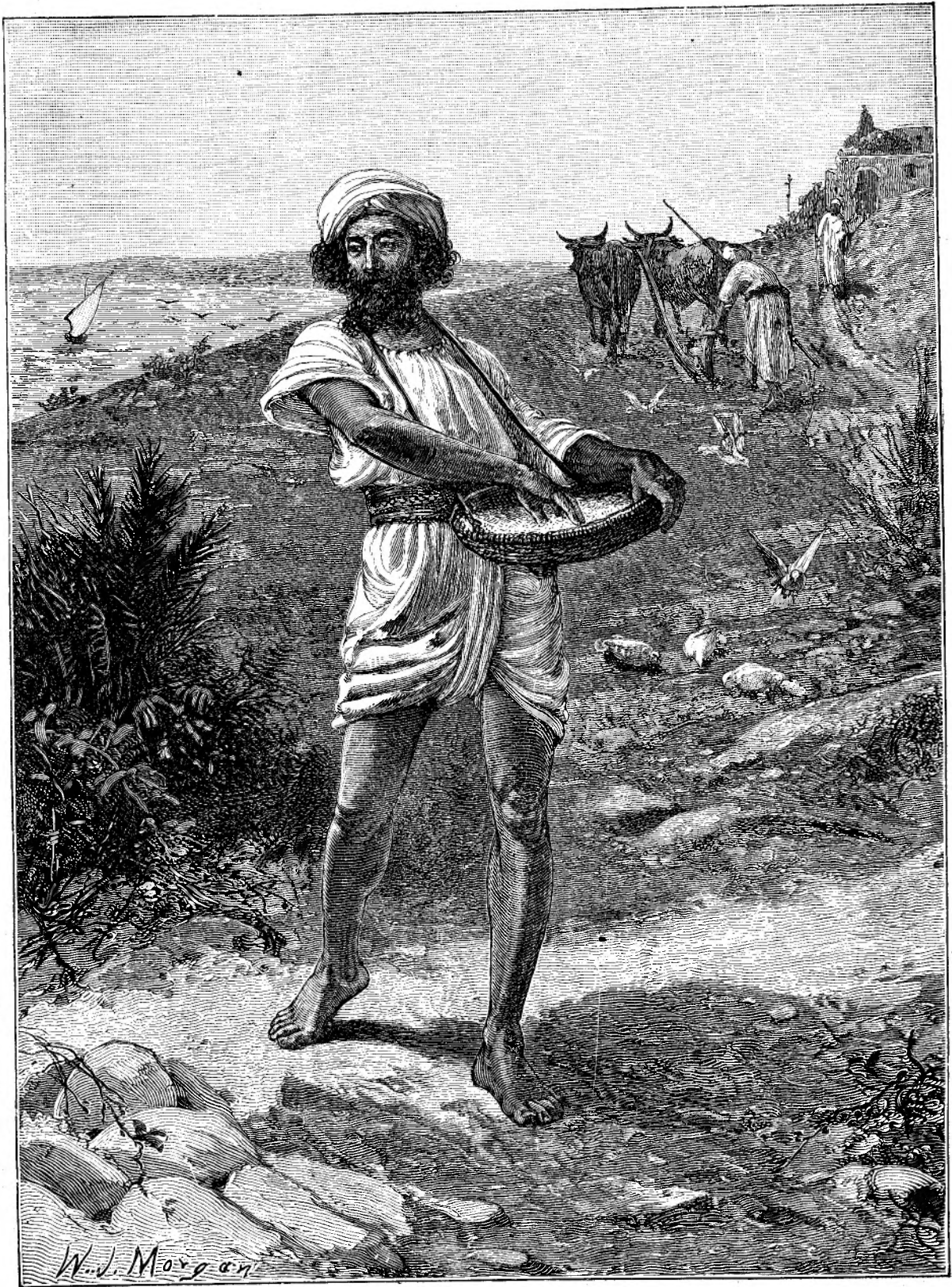
Het moet er bij ons toe komen — voor zooveel we verlost des Heeren zijn — dat het ons genoeg zij, wanneer zijn vinger ons een der schepselen aanwijst, om te verstaan wat Hij daarmede bedoelt.

Toch past het ons niet om te zeggen: „o, Dat weten we al,” en er daarmee overheen te loopen. Zulke gedachte zou een satanische vogel zijn, die het goede zaad opat. Oneindige diepte en leering houden de gelijkenissen in zich besloten. Immers ze zijn de spiegels van oneindige dingen.

Het waren de *discipelen* des Heeren, die de Satan zeer begeerde te ziften als de tarwe. Het werd aan de *heiligen* geschreven, dat de Satan niet slechts als een vogel rondvliegt, maar „als een brieschende leeuw rondgaat, zoekende wien hij zou mogen verslinden”. Aan de *gemeente* werd herinnerd, dat zij zich niet „vreemd te houden had over de verdrukking; als die over haar komt”. Tot *Christenen* werd gezegd: „De aarde, die den regen, menigmaal op haar komende, indrinkt, en bekwaam kruid voortbrengt voor degenen, door welke zij ook bebouwd wordt, die ontvangt zegen van God; maar die doornen en distelen draagt, die is verwerpelijck, en nabij de vervloeking, welker einde is tot verbranding.”

Deze gelijkenis is ons een ernstige waarschuwing voor allen, maar meest voor hen aan wie Gods Geest reeds arbeidde. Wij kunnen het zaad niet *strooien*, maar we kunnen het ontvangen, of zooals de Heiland het noemde: het in een eerlijk en goed hart bewaren en in volhandigheid vruchten voortbrengen. Wij kunnen het niet doen ontkiemen maar we kunnen het wel verstikken. Wij kunnen de vogelen verjagen; de doornen uittrekken. Niemand anders dan God moet onze toevlucht wezen. God moet ons bewaren van den Booze, maar ons wordt geboden: Wederstaat den duivel en hij zal van u vlieden. Aan God alleen staat de verhooring van de bede: „Leid ons niet in verzoeking”, maar tot ons komt het bevel: Vliedt de begeerlijkheden. De aarde kan den wasdom niet geven, maar ze kan den regen indrinken.

Dat is onze taak. Overal in de schrift wordt ons

DE ZAAIER.

onze onbeperkte afhankelijkheid geleerd; nergens doode lijdelijkheid.

Zalig hij, die in zijn smeeking tot God kan zeggen: „Mijne ziel is voor u als een dorstig land.” De regen des Heiligen Geestes zal hem drenken en vruchten doen voortbrengen.

W.

ZUID-AMERIKA

is om staatkundige redenen — men denke slechts aan de omwenteling in Brazilië — nog al vaak dezer dagen besproken. Hoe staat het daar, vragen wij, met het Godsrijk?

Waar Rome den voet der heerschappij zet, is en blijft er nog plaats voor het zendingswerk. Met uitzondering van Brazilië werd bijna geheel Zuid-Amerika reeds vroeg in bezit genomen door Spanje en dus ook voor den Paus. Paraguay als middelpunt nemende, doorkruisten de Jezuïeten-zendingen spoedig het geheele werelddeel; en hun invloed is nog te erkennen in den jammerlijken toestand van het godsdienstig en maatschappelijk leven onder de inboorlingen en blanken.

De inboorlingen zijn ten deele verdrongen door de sterkere volksrassen, maar nog telt men één millioen Indianen in Brazilië alleen. De toestand van den zoogenoemden wilden Indiaan in de Zuidelijke Staten is jammerlijk. Naakt, vuil, arm, wild, — „de spot van den blanke en de slaaf van den Jezuïet” — leeft hij zonder God en zonder hoop in de wereld. — Niemand zoekt, noch vraagt naar dat verlorene. . . . dan de Goede Herder.

De zendingen in Zuid-Amerika vinden overal een tweevoudigen toestand — geestelijke ontblooting en sterken tegenstand. Er is slechts één zending voor elke 600,000 zielen van de bevolking van Amerika. Twintig duizend Indianen in Brazilië alleen, zijn zoo ver beschaafd, dat zij niet slechts binnen het bereik zijn van het Evangelie, maar er zelfs verlangend naar uitzien. Maar tot nog toe is er geen enkele zending onder hen werkzaam.

Van het jaar 1654 tot 1808 was allen Protestanten van staatswege verboden in Brazilië, toen Portugeesch gebied, nederzettingen te vestigen. Als vrucht hiervan kan gemeld, dat 80 percent van de bevolking in Brazilië lezen noch schrijven kan.

Is de gelegenheid voor arbeid groot, — de tegenstand is nog groter. Al wat priestermacht of Jezuïetenlist kan verzinnen wordt aangewend om den Bijbel te bannen en het Evangelie den mond te stoppen. Onlangs ontmoette een zending eenige negers in een spoorwagen tweede klas. Hij vroeg, wie ze waren: „o, Wij zijn slaven van onze Lieve Vrouw,” was het antwoord, „en daar is zij,” sprak men wijzende op een klein houten beeld, met veel eerbied door een der slaven op den schouder gedragen.

Het zendingswerk in Zuid-Amerika dagteekent van 1555, toen admiraal De Coligny een kolonie plantte te Villegagnon. Deze eerste zaadkorrels echter wierpen niet veel vrucht af. Van 1836-42 onderhield de Methodistische Kerk van Amerika een zendingspost te Rio Janeiro. In 1844 werd de *Patagonische Zendingsvereniging* gesticht, door den edelen en trouwen kapitein-zending Allen Gardiner. De tegenstand van Rome, de woestheid van de inboorlingen en bovenal het gebrek aan levensmiddelen maakten deze eerste poging een wanhopige worsteling. In 1850 kwam Gardiner met zes getrouwe metgezellen op het eiland Vuurland. De een na den ander stierf aan ziekte of van honger; Gardiner was de laatste. Op de laatste bladzijde van zijn dagboek leest men: „Ik hoop, dat men dit rampzalig eiland en Zuid-Amerika niet zal overgeven of verlaten. Het zaad is gestrooid en de vrucht zal volgen. Indien ik stervende een wensch heb is het, dat het zendingswerk op Vuurland met kracht zal voortgezet en het werk in Zuid-Amerika begonnen worden.”

Zijn wensch werd vervuld. In 1854 zeilde het zendingsschip *Allen Gardiner* van Londen naar Zuid-Amerika. Maar, (Gods wegen zijn wonderbaar) in 1859 werd de geheele bemanning van het schip met de zendingen, terwijl zij aan de zee kust een bidstond hielden, door de inboorlingen vermoord.

In 1863 ging Sturling, op hoop tegen hoop, als zending naar hetzelfde eiland. In 1869 werd hij geordend als eerste bisschop van de Christenen op dat eiland. Thans . . . heeft dat Vuurland Christenkerken, scholen, een weeshuis en het Nieuwe Testament in de taal des volks. „Ik de Heere zal zulks te zijner tijd *snellijk* doen komen”, zegt de Schrift. De Paraguay-zending heeft thans in andere deelen van Zuid-Amerika 35 zendingsposten, 54 zendingen en 13 scholen. In 1887 brachten de inlandsche Christenen zelfs 2,147 p. st. bijeen voor het werk. Ook de Presbyteriaansche Kerk heeft 80 zendingen en 15 zendingsposten in Brazilië, Columbia en Chili.

Spraken we boven met een enkel woord van de Roomsche zending, nog altijd wordt die over heel de wereld met kracht voortgezet, wat wij Protestanten zoo vaak vergeten.

Als men de Lieve-Vrouwekerk te Parijs binnentreedt, wordt aanstonds de aandacht getrokken door een groot plakkaat, dat op een in 't oog vallende plaats is aangebracht, en een opwekking bevat, om te bidden en geldelijke bijdragen te geven ten behoeve van de Roomsche-Katholieke zending, „tot het werk der verbreiding van geloof en beschaving over de geheele wereld.” Gelijk Frankrijk in de dagen der kruistochten den grootsten ijver ontwikkelde, zoo is het ook datzelfde Frankrijk, dat in den tegenwoordigen tijd den meesten ijver betoont op 't gebied der Roomsche-Katholieke zending.

Er bestaat aldaar een maatschappij, welke, opgericht in 1822, steeds in de bijzondere gunst der Pausen zich heeft mogen verheugen, en door een encycliek van Leo XIII, van 3 December 1880, aan de liefde van de geheele Roomsche wereld is aanbevolen. Deze zendingmaatschappij heeft twee hoofdbureaux, het voornaamste te Lyon, het ander te Parijs.

Te Lyon vindt men een eenvoudig doch net gebouw, waarin de maatschappij haar zetel heeft gevestigd, en dat in drie afdelingen is verdeeld. De eerste afdeling is de rekenkamer. De gelden, die over de geheele wereld worden opgebracht, worden hier ontvangen en, naar gelang der behoeften van de verschillende zendingsondernemingen, verdeeld. Al het werk wordt door leeken verricht. In 1887 werd als bijdrage geleverd: door Ierland 165,000, door Italië 343,000, door Zwitserland 84,000, door de Vereenigde Staten van Amerika 223,000, door Portugal 45,000, door Duitschland 404,000 en alleen door Frankrijk ruim 4,000,000 francs.

De tweede afdeling is de drukkerij, waar de zendingsberichten, die in halfmaandelijksch magazijn worden uitgegeven, in velerlei talen gedrukt en over Europa verspreid worden.

De derde afdeling is het museum, waarin allerlei merkwaardigheden, die op de zending betrekking hebben, zijn bijeengebracht.

Te Lyon is ook een Seminarie, ter opleiding van zendelingen voor Afrika, gesticht in 1856, alwaar door vijf professoren aan 55 studenten het noodige onderwijs wordt gegeven.

Parijs is het andere middelpunt van de Roomsche zending. Ook hier is een inrichting ter opleiding van zendelingen, welke, gesticht in 1662, dus langer reeds dan twee eeuwen, van jaar tot jaar haar zendelingen uitzendt. Hier heeft men tegenwoordig vooral het oog op China. Die inrichting telt thans 100 studenten. In den loop dezer eeuwen zijn 77 den marteldood gestorven. Deze zendingsvereniging heeft ook eene school te Hongkong in China met 12 leerlingen.

Deze maatschappij oefent ontzaglijke kracht ter ondersteuning van den zendingsarbeid der Roomsche Kerk. 't Wekke ons tot navolging!

H.

DOET STERKE DRANK KWAAD?

De vraag of sterke drank schadelijk werkt op lichaam en geest of wel op een van beide, wordt nog steeds niet eenstemmig beantwoord. Toch is zij van 't hoogste belang, wijl velen, zoodra elk geneeskundige predikt en het eenmaal vaststaat, dat sterke drank bepaald den mensch schaadt en verderft, zich wel wachten zullen dien te nemen, al zijn ze voor alle andere reden doof.

We ontleenen wat hier volgt en aller aandacht wel verdient aan een rede, gehouden in een vergadering van doctoren te Parijs, over de schadelijke alcoholische dranken. Bijzonder traden daarbij op den voorgrond de heeren doctoren Laborde en Magnan.

In 1867 was de verhouding van het aantal in de gestichten van het Departement der Seine opgenomen dronkaards tot al de opgenomenen, met inbegrip van de kinderen en lijders aan vallende ziekten, 26 pct. voor mannen en 5 pct. voor vrouwen. In 1870 was dit cijfer onveranderd met uitzondering van dat der vrouwen, dat 6 pct. bedroeg, tot op het einde van het beleg van Parijs en onder de Commune de verhouding der opgenomen dronkaards tot 48 pct. steeg. Van 1872—1875 daalde het cijfer weer aanmerkelijk, tot 17 à 19 pct., om daarna weer gestadig te stijgen. In 1886 bedroeg dit cijfer 25 pct.; in het eerste kwartaal van 1887 daalde het weer ietwat, maar zeer weinig.

Niet alleen in Frankrijk, maar (met uitzondering van Zweden en Noorwegen) ook in andere landen heeft men een aanmerkelijke vermeerdering der gevallen van dronkenschap waargenomen.

Een der voornaamste redenen hiervoor is gelegen in het gebruik der *vergiftig werkende* middelen, die dienen om het „Bouquet” der verschillende alcoholsoorten te verbeteren. Het geneeskundig genootschap te Parijs wist een groot aantal der meest gebezigde middelen in handen te krijgen, die moeten dienen om aan kunstwijn, brandewijn, likeuren, enz., het voorkomen te geven van natuurlijke en echten wijn. Al die middelen bleken meerendeels zeer samengesteld te zijn. Op wijnmoer gelijkende, bleken ze cacao-olie, boter, ricinus-olie en soms andere vette bestanddeelen te bevatten; bij inwerking van salpeterzuur ontwikkelden zich allerlei aethersche zuren. Deze geven met alcohol enz., aangenaam riekende aethers, waarvan een kleine hoeveelheid voldoende is om aan een groote hoeveelheid een „bouquet te geven”.

Voor brandewijn, cognac en rhum is de samenstelling dier mengselen zeer verschillend; soms zijn ze onschuldig, maar ongelukkigerwijze is de proefneming zelf meestal zeer gevaarlijk, omdat die dranken meestal of wel uitsluitend uit de gevaarlijkste en gemeene kunst-alcohol zijn bereid, waarbij die middelen slechts dienen om den slechten smaak en geur te verbloemen. Eveneens is het gesteld met de zoogenaamde likeuren, met dit onderscheid echter, dat het hier gebezigde kunst-„bouquet” soms hoogst gevaarlijk en giftig is. Met deze kunstmiddelen hebben de heeren Laborde en Magnan onderhuidsche inspuitingen gedaan bij honden van verschillende grootte. Van de „huile de vin” waren kleine hoeveelheden voldoende om al spoedig

stoornissen in de maag en ademhalingswerktuigen op te wekken, die den dood tengevolge hadden.

Wat betreft de alcoholische vochten, zoo vonden zij, dat wanneer men een gelijke hoeveelheid alcohol, die bereid is uit de druif, uit de beetwortel of wel uit mais, inspuut bij honden van 'tzelfde gewicht, de gewone verschijnselen van dronkenschap ontstaan, in lichter graad bij den wijn-alcohol, en in heviger graad bij alcohol uit mais, maar het hevigst bij dien uit den beetwortel bereid. De dronkenschap door deze beide laatste soorten ging gepaard eerst met stompzinnigheid, later ook met gillen en huilen. Mais-alcohol veroorzaakte een beven der ledematen, beetwortel-alcohol een diepen slaap.

Bij aanwending van hetgeen door verdamping dezer drie soorten van alcohol was verkregen, deden zich de verschijnselen van dronkenschap en prikkeling in veel heviger mate voor. Behalve de vele mengselen, die de kunst-alcohol bevat, hebben Laborde en Magnan buiten de reeds bovengenoemde soorten nog andere giften gevonden. In de alcoholsoorten, bereid uit haver, rogge en gerst, is een ongekleurde vloeistof, die spoedig onder den invloed van de lucht bruin wordt en een reuk heeft, die doet denken aan een aftreksel van kaneel en bittere amandelen. Bij proeven op dieren kan men de giftige werking van dit product spoedig waarnemen; het wekt toevallen op en werkt zeer storend op de ademhaling. In sommige gevallen hield de ademhaling op, terwijl het hart nog 5 of 10 à 15 minuten bleef doorkloppen. Deze verschijnselen waren ook reeds vroeger door Dr. Lepine waargenomen.

Deze feiten nu werpen een helder licht op het alcoholisme en verklaren, waarom men b.v. in Ierland en in Schotland meermalen toevallen bij dronkenschap heeft waargenomen en wel bij drinkers van absinth, bitter en vermouth.

Het komt eenvoudig hiervan, dat die lieden niet alleen den alcohol, uit het koren bereid, drinken, maar ook gebruiken wat overblijft na de distillatie dezer alcoholische dranken. Voor een paar centen levert men aan de ongelukkige slachtoffers een groot glas van dit gif, dat hen voor den tijd en meestal ook voor de eeuwigheid ongelukkig maakt, terwijl het hun geest verstompt en hen van het verstand berooft.

Wat men nu van kunst-alcoholsoorten weet, verklaart zonder twijfel de giftige eigenschappen van de vele brandewijn-, rhum- en cognac-soorten. In rhum, die door een Engelsch huis als echte Jamaica-rhum verkocht werd, heeft een onderzoeker de slechte giftige bestanddeelen aangetoond, die niet alleen dronkenschap hebben teweeggebracht, maar ook stuipachtige bewegingen, toevallen, stoornis van ademhaling, ja waanzinnigheid.

Is het nu te verwonderen, dat na het gebruik van rhum, cognac en brandewijn zoovele ver-

schijnselen van vergiftiging voorkomen, als men nagaat wat er al onder den naam van „echt” verkocht wordt?

Vroeger bestonden de likeuren uit de sappen van den druif, waarin tevens geurige stoffen waren opgelost, maar de bereiding ervan vorderde veel zorg, weinig passend bij de gewoonten van de hedendaagsche nijverheid. Tegenwoordig gaat men dan ook in dezen met den tijd meê; men voegt wat *essence* bij wat alcohol, doet er een of ander suikermengsel bij, en het geheel is klaar om de blinde menschheid te vermoorden. De gewone alcohol-soorten worden door een „bouquet” smakelijk gemaakt, soms dienen de gemeenste voor de geurigste likeuren. Eenige der toegevoegde bouquets zijn niet altijd onschuldig; zij zijn zeer giftig.

De gevolgen van het gebruik dezer likeuren zijn meestal zeer noodlottig. Dr. Magnan nam hevige, werkelijke toevallen, na het gebruik ervan, waar; en Lancereaux verklaart hetzelfde. Eenige absinth-soorten, dit weet men, bevatten een bestanddeel hetwelk, volgens de onderzoekingen van Laborde en Magnan, verschillende toevallen opwekt.

Uit het medegedeelde ziet men reeds voldoende, dat het zeer noodig is om de aandacht op deze „genotmiddelen”, welker gebruik zulke ernstige gevolgen kan hebben, te vestigen, en de gevolgen ieder voor te houden, die zijn gezondheid op prijs stelt en gelukkig wil zijn voor tijd en eeuwigheid.

Vele jongelui vooral vinden dat drinken „kranig” staat. Maar een echt man is 't, die desnoods durft zeggen: „Neen!”

In den regel verwoest sterke drank lichaam en ziel; hoeveel te meer het onzuivere vocht, dat onder allerlei namen wordt verkocht. Een hooggeacht afschaffer, thans overleden, een uitnemend Christen, zei eens in besloten kring na afloop eener vergadering: „Mijn vader dronk nu en dan een glas jenever, maar 't was goede. Toen hij naar een andere stad vertrok nam hij een vaatje goeden jenever meê, die in zijn vorige woonplaats 't best was te krijgen. Maar wat het volk thans drinkt is nog vervalscht bovendien.”

Reden te meer om zich niet moedwillig te verderven!

H.

UIT HET LEVEN.

Onder de bekeerlingen van het Mohamedanisme te Oroomiah zijn vijf Sayiden, rechtstreeksche afstammelingen van Mohamed, die bijzonder in tijden van druk in vrees en eerbied gehouden worden; zij schrijven hun bekeering toe aan het lezen van het Nieuwe Testament.

H.

Te Tongu, in Birmah, is een *nieuwe godsdienst* voor den dag gekomen; het is een mengsel van Boeddhisme en Christendom. De grondlegger is een houtkooper, met name Koh Pal' Sah. Zijn volgers houden den Christelijken Sabbat en onthouden zich van sterken drank. Zij tellen reeds eene duizenden.

H.

Piet Piek, de Heidelbergsche dwerg.

Over genoemden persoon deelt ons de Zuid-Afrikaansche *Patriot* 't volgende meê:

„Hij is een klein persoon, 2 voet 8 duim lang, met een gewoon manshoofd, lange bruinachtige armen, en groote handen en eigenaardige oogen; bij het gaan rekt hij de beenen wijd uit en slingert zijn armen. Hij is getrouwd met een knappe, groote vrouw en heeft 3 kinderen. De oudste dochter, 5 jaren oud, is reeds een halven voet langer dan haar vader. Toen ze nog maar heel klein was en gedoopt moest worden, gebeurde er iets wonderlijks: haar armpje brak, toen men haar het doopjurkje aantrok. Het armpje werd gezet, en men ging voort met het aankleeden; maar toen ontdekte men, dat hare armen zeer bros waren, want vóórdat het doopen voorbij was, braken ze 16 malen. Dat kwam ons bij het lezen ongelooflijk voor. (Ons ook!)

Doch deze week hadden wij een gesprek met een heer en een dame, wier waarheidsliefde niet valt te betwijfelen; zij hadden de familie Piek gekend, vóórdat ze naar de Transvaal trok. Omtrent 40 jaren geleden woonden de twee broeders Piek, (een hunner was de vader van den Heidelbergschen dwerg) in den Winterberg bij Post Retief. Zij waren klein van persoon en konden buitengewoon goed schieten en rijden. Maar hun beenen braken als wortels en dat zelfs zonder de minste pijn, zoodat hun burens ze „glasbeentjes” noemden. Wanneer ze uit jagen gingen en een van de twee zou haastig van het paard springen om goed te kunnen mikken, dan gebeurde het dikwijls dat de onverwachte zwaarte de beenen deed breken. Maar niettegenstaande dit, zette hij zich toch in een zittende houding om op de bokken te schieten, die ook gewoonlijk werden gedood. Daarna kon hij wel niet weer te paard stijgen zonder hulp, doch er was altijd de eene of andere vriend om hem dezen dienst te bewijzen. Veel wordt er verteld van de wonderlijke houdingen, waarin een der beide broeders soms werd gevonden, doordat ze hun brosse ledematen ontijdig braken. Maar de leden groeiden weer gauw aaneen. Deze bijzonderheid omtrent de familie Piek hebben wij uit eene bron, die wij volkomen kunnen vertrouwen.”

De *Patriot* is niet gewoon leugens te vertellen. Anders.....

H.

Wat men niet al eten kan.

Een zekere heer Lumholz, een natuurvorschuer die in de wildernissen van Australië gereisd heeft, geeft eenige mededeelingen, hoe men op een goedkoope wijzen leven kan. Misschien kan iemand, schraal bij kas, er winst meê doen!

Hij vertelt, dat hij maandenlang leefde van slangen, hagedissen, sprinkhanen, de larven van torren en kevers, en wilden honing; kortom onder de kruipende dieren en insecten vindt men er vele, die volgens dien heer een smakelijk gerecht opleveren. Het beste gedeelte van de slang is de lever, die bij de groote slangen meer dan een voet lang is. De lever van een slang is lekker en heeft een wildsmaak. Het vleesch van een hagedis smaakt naar hoendervleesch. De larven van torren worden in het vuur gepoft en met wilden honing gegeten; het smaakt naar „omelet”. Geroosterde sprinkhanen leveren ook een smakelijke spijs, die naar noten smaakt!

De heer Lumholz verhaalt verder het een en ander van de menscheneters in Australië, waaronder hij ook geleefd heeft. Het zijn over het algemeen schoongevormde menschen. Wat het eten van menschen betreft, dit is iets, dat hun niet iederen dag gebeurt, daar zij slechts dat van vreemde inlandsche stammen eten. Vleesch van blanken is te zoutachtig van smaak; dat van den Chinees smaakt beter, daar deze van rijst zijn hoofdvoedsel maakt. Doch als de kannibaal van een inlandsch kindje hoort, „dan loopt hem het water over de tanden”.

Wat hij verder zegt schrijven we maar niet neer. 't Is schrikkelijk, dat de mensch, naar het beeld Gods geschapen, zoo diep kan zinken.

H.

Nieuwewetsch Nederlandsch.

Dat onze goede taal er in den vreemde vaak slecht afkomt, nog slechter dan in Nederland zelf, hebben we al eens met de stukken bewezen. Bijzonder fraai echter is wat hier volgt:

In Dordrecht, in Zuid-Afrika, wordt een courant uitgegeven de *Frontier Guardian* genoemd. Een deel van dat blad is in het Hollandsch gedrukt, en het kenmerkende van dat deel is, dat het als een lappen-deken samengesteld is uit stukken, overgedrukt uit allerlei bladen, zooals den *Zuid-Afrikaan*, de *Patriot* de *Burgersdorp Gazette* enz.

Het schijnt echter, dat de uitgever of zelf een vertaler is of een vertaler er op na houdt. Of die vertaler beëdigd is, weten we niet, maar betwijfelen wij. Ziehier enkele staaltjes van *uitgezocht Hollandsch*:

Dresstoffen in alle fatsoenlyk schaduwen. Hy zal verkoop voor pryzen om de tyden te passen. — Van Orsmonds groot Afrikaansch geneesmiddel wordt

het volgende gezegd: Gy zult het vinden onwaardeerbaar als een behoudmiddel en Genezen van Kramp en andere door ongezonden lucht bedorven koorts en ongelegenheid, zooals Heet maken Bloed, onluchtbaar Dorsten, vermoedheid in krachtig Uitputten. Het werkten als een tooverkunst op klachten samengetrokken in ons tropisch luchtstreek. (Orsmond heeft zeker nooit gedroomd, dat zijn middelen als een tooverkunst werkten op saamgetrokken klachten.") In een kennisgeving, *ondertee-kend* door den heer A. Fischer, betreffende een Gouvernementshengst, wordt gezegd: *De ondergeteekende* Gouvernementshengst zal als volgt geplaatst worden. Vleind voor den heer Fischer, hm!

Dan is er volgens de *Frontier Guardian* in zekeren winkel te krijgen: Mans rygsnoer *schieten schoenen*. Een ander verkoopt: Geld zuilvormig zotskop papier, (Money columned foolscap) *opmerk papier*, verzwakt lynen; *vreemd opmerk papier*. (Foreign notepaper) Enveloppe Handel behorende en Hofstoet (Envelopes, Commercial and Court) terwijl om de kroon op het werk te zetten *sealing wax* (lak) vertaald wordt door *zoldering was*, alsof er stond: *ceiling wax*.

In een andere advertentie wordt bericht, dat zekere firma in Schotland „de eigen wol van boeren fabriceerde tot laken”. Een nieuwe uitvinding: *wol van boeren* tot laken te verwerken. De Dordrecht-sche boeren hebben blijkbaar geen schapen noodig, daar ze zelf wol op hebben. Op zulke wijze, zegt de B. G. terecht, worden de Afrikaners nu met hun taal afgescheept.

H.

De vrouwenregeëring, zegt Luther, heeft van den aanvang der wereld niets goeds uitgericht; men pleegt te zeggen: Vrouwenregeëring neemt zelden een goed einde!

Toen God Adam over alle creaturen gesteld had, toen stond alles goed en recht, en alles werd op zijn best bestuurd; maar toen de vrouw kwam en ook de vinger in de brij wilde steken en slim zijn, toen liep alles in de war en wanorde was het gevolg.

H.

Golgotha.

Dit is een Hebreeuwsch woord, 'twelk *hoofdschedel* beteekent. Zoo vertolkt Lukas het; de andere drie Evangelisten zeggen: *hoofdscheélplaats*. De naam is wellicht ontleend aan den vorm van den heuvel. De plaats lag buiten de poorten van Jeruzalem, Oostwaarts van de stad. Het was waarschijnlijk de gewone plaats, waar de doodstraf werd voltrokken. Een kerk werd op die plek gebouwd in de vierde eeuw door Konstantijn den Groote. „Wat thans genoemd wordt de „Kerk van het Heilige graf””, Noordwest van de stad, maar bin-

nen haar muren, „heeft”, zegt een schrijver „geen recht, aanspraak te maken, de kerk te zijn door Konstantijn gebouwd.” De hedendaagsche Bijbelonderzoekers en reizigers in het Heilige Land zeggen alleen, dat de plek van des Heilands kruisiging en begrafenis niet kan worden aangewezen. Het Bijbelsch Woordenboek van Smith beweert echter, dat de tegenwoordige moskee van Omar de plaats beslaat van het heilige Golgotha.

H.

Het Amerikaansch genootschap, dat te Babylon opgravingen doet, kan met zijn eersten arbeid tevreden zijn. In Nipoer is een groote Baälstempel uitgegraven. Vroeger dacht men, dat deze tempel door Ur-Bau, koning van Ur, was gesticht. Thans blijkt dat hij hem slechts herstelde. De stichter is Naram-Sin, een zoon van Sargon. Ook heeft men de groote boekverzameling des tempels in Ur gevonden. Men ontdekte ruim 2000 steenen tafelen, vele, helaas, gebroken. Zij liepen van 't jaar 2000 v. Chr. tot op Artaxerxes Langhand van Perzië (450 v. Chr.) Men vindt op deze tafelen godsdienstige liederen, tooverspreuken, sterrenkundige geschriften, overeenkomsten, lijsten van koningen, geschiedkundige berichten, taalkundige werken, enz.

H.

Navolgenswaard.

De onlangs te Chicago overleden heer J. Crerar, een rijk man, heeft aan zijn bloedverwanten 1,300,000 doll. vermaakt; de som van 100,000 doll. aan de Tweede Presbyteriaansche kerk te Chicago; 100,000 doll. aan dezelfde kerk; de interest moet dienen tot bevordering van het zendingswerk; 25,000 doll. aan de Schotsche Presbyteriaansche kerk te New-York, alwaar de overledene den doop ontving. Vervolgens stelt hij 100,000 doll. beschikbaar voor een standbeeld voor Abraham Lincoln te Chicago. Het overige van zijn bezittingen, dat geschat wordt op 2,550,000 doll., heeft hij afgezonderd voor het oprichten en in stand houden van een openbare bibliotheek in de stad Chicago, die bekend zal staan als de „John Crerar Bibliotheek”.

H.

Dr. C. H. Spurgeon heeft onlangs het eiland Guernsey, in 't Engelsche kanaal, bezocht. Hij predikte vier malen per dag. Niet minder dan negen duizend menschen deden aanzoek om toegangskaartjes. Zijn bezoek heeft, wat de geestelijke belangen betreft, een groote verlevendiging verwekt.

H.

Voor lieden, die zich tot nog toe in 't zweet moesten werken, als zij een verjaarvers of zoo iets had-

den te maken, schijnt een beter tijd aan te breken. Zij moeten eenvoudig planteters, *vegetariërs* worden, afzien van vleesch eten.

We maken dat op uit het ontzaglijk aantal gedichten, waar de leden van het „planteters-congres” te Keulen hun hart lucht in gaven. Hoe fraai dat ging bewijze onze — uiteraard zwakke en 't oorspronkelijke van ver niet waardige — vertaling van enkele dier dichten:

„Eens at ik vleesch; ik at het graag,
Ik schaam mij het te zeggen: 'k at het veel,
Toldat het licht mij opging in de maag (!)
En nu — is plantenkost mijn deel.
Of 't avond zij of morgen wordt,
Ik eet maar gort.”

Een andere verzekert:

„Toen 'k nog van spek en koevleesch leefde,
Was 'k als een spichtig riet, dat beefde,
Maar sinds ik ging naar 't groentenhuis,
Barstte ik van dikte door mijn buis.
o Vrienden, ziet mij en wilt hooren,
Dat komt van groenten en van koren,
Of gij 't gelooft of niet — 't is waar
Tien cent'naars ooft eet ik per jaar.”

En een dichter, die een krans van groenten en wortelenlof verdient, zong:

„Wat ware 't leven zonder koren?
Een prikkelende lijdensdoren,
Daarom treff' ieder 's Heeren toren,
Die dieren opeet, dien een horen
Den kop mag sieren schoon van voren,
Die kalv'ren, varkens, schapen, ossen,
Te vroeg van 't leven wil verlossen,
Die maakt op haas en vogel jacht,
Kortom al wat hij lust maar slacht;
Zoodanig mensch zij diep veracht!”

Wie durft nu nog vleesch eten?

H.

Eetlust.

Onlangs keerde „monsieur Joseph”, vroeger kok van generaal Boulanger, uit Amerika terug, waar hij in dienst was geweest bij den spoorwegkoning Van der Bildt, doch meende dat hij niet genoeg op prijs werd gesteld (hij had *f* 25,000 per jaar). Dit was aanleiding, dat zekere barones Staaffe in een blad weeklaagde over 't verval der kookkunst en der smulgierigheid. Dan was, zegt zij, keizer Karel V anders. Hij begon den dag, te 5 uur 's morgens met gevogelte, toebereid met melk, suiker en kruiden. Bij 't middagmaal om 12 uur droeg men minstens 20 gerechten op. Later at hij nog brood en gebruikte vóór 't naar bed gaan weer ander eten. Behalve vleesch at hij veel koeken en allerlei tusschengerechten, en spoelde 't al door met velerlei Rijnschen wijn en bier. Hij „dweepte” met pannekoeken, met sprot, worst, aalpastij, ingemaakte patrijzen, vette kippen, kweegelei en koud bier. Dat

hij dusdoende ook vast en geregelde zware maagpijn kreeg is te begrijpen. Toch ging hij elken volgenden morgen weer met ware doodsverachting aan 't schransen.

De keizer was, dunkt ons, in deze, gelijk in meer bij al zijn grootheid, recht klein.

H.

Stijlbloemen.

1. Iemand, ervaren in 't maken van kaas, biedt zich *als zoodanig* aan.
2. Elke lading kolen à *f* 12, kar, en paard daarin begrepen.
3. N. N. & Co. handelaars in tuinspecie, bloemen, heesters *en zaadkweekers*. (Menschenhandel in Nederland!)
4. Een koetsier, die zijn overleden heer dertig jaar trouw heeft gediend, zoekt bij *een dergelijken* een nieuwe betrekking.
5. De dokter ried hem aan zich kalm te houden, door bedaard te blijven.
6. Na *in der haast* een weinig te hebben *gèslapen* vervolgden de reizigers hun tocht.

H.

De kamerzoldering.

In een onzer dorpen woonde een reeds bejaarde schoolmeester. De man vreesde God en maakte staat op diens genadigen bijstand; maar de menschen zeiden, dat hij somtijds zoo zijne zonderlingheden had. De zoon van den schoolmeester was in de naburige stad gehuwd. Deze had op zijne beurt een zoontje gekregen, dat nu twee jaren telde en waarmede grootpapa, niet minder dan de ouders, recht in zijn schik was. Op zekeren avond gevoelde de oude heer een onweerstaanbare begeerte om nog naar de stad te gaan en zijn kleinen hardedief te zien, ofschoon het reeds laat was. Een oogenblik bezint hij zich of het niet beter ware, tot morgen te wachten; maar hij kan de begeerte niet langer wederstaan. Zoo begeeft hij zich dan op weg en komt tegen tien uur bij zijn zoon aanschellen.

„Waar is de kleine Karel?” zoo klinkt zijn eerste vraag. — „Lieve grootvader,” zei de moeder, „Karel slaapt al lang in zijn bedje in de slaapkamer.” — „Ga hem ganw halen,” was het wederwoord, „want ik wil en moet hem zien.” — De schoondochter en haar man hadden daar veel op tegen en wilden het kind niet uit zijn slaap wekken; maar de oude man liet niet af. Hij was er om gekomen, hij moest het kind zien. Nu ging de moeder dan ook om het kind te halen; zij nam Karel in zijn slaap op en zette hem op grootvaders schoot, die hem slapend aan zijn hart drukte.

Maar hoort, wat is dat? Daar wordt op eenmaal in de slaapkamer een ontzettend gekraak en gestommel vernomen. Men ijlt er heen en ziet, hoe

de kamerzoldering is ingevallen; juist boven het bed van het kind is de breuk, en dat ledekantje ligt verbrijzeld onder de zware balken en planken. — „Nu,” riep grootvader, „nu weet ik waarom ik hierheen komen moest. God zelf heeft mijne schreden geleid. Geprezen zij zijn naam!”

„Ja, geprezen zij zijn naam!” herhaalden de gelukkige ouders. „Gij zijt een beschermengel voor ons kind geweest, lieve grootvader. De Heer zelf heeft u gezonden!”

Als het God behaagt.

Eenige jaren geleden maakte een Engelsche dame eene zeereis. Onderweg vraagde zij aan een matroos van het schip: „Hoelang zal de tocht nog duren?” — „Als het God belieft zijn wij over veertien dagen op de plaats onzer bestemming,” was het antwoord. „Als het God belieft?” herhaalde de dame, die, helaas, een ongeloovige was, „dat is maar domme kletspraat, weet gij dan niet, dat alles in de wereld van het toeval afhangt?” — O, neen, de matroos gaf dit niet toe. Wat is een toeval? Dat is niets. Vanzelf kan niets komen, vanzelf kan ook niets gebeuren. Er woont een God in den hemel, die alles bestuurt, van wien alles afhangt, die regen en vruchtbare tijden beschikt en ook het uur van geboorte en dood. Dat had zijne moeder hem al geleerd en dat stond in zijn Bijbel. Maar de geleerde dame stemde deze dingen geenszins toe. Zij had zooveel redeneeringen over de natuurkrachten en tegen de echtheid van den Bijbel, dat de eenvoudige zeerob niet langer tegen haar was opgewassen en er het stilzwijgen toe deed.

Maar ziet, wat gebeurde er? Na een paar dagen brak er een hevige stormwind los en geraakte het schip in groot gevaar. Terwijl de storm het ergst hulderde en de dame in doodelijken angst in de kajuit zat, kwam daar de matroos voorbij, die kalmjes deed wat zijn plicht was. „Wat denkt gij,” riep zij hem toe, „zal die storm nog niet haast voorbij zijn?” — „Ik weet het niet, dame, maar alle voortekenen zijn er van, dat hij nog lang kan aanhouden.” — „O, als wij dan maar niet omkomen! God beware ons, manlief, bid dat wij niet omkomen!”

Toen zag de matroos haar met groote oogen aan, en vraagde: „Bidden, mevrouw? Bidden? En moet ik dan tot het toeval bidden?”

Goed geantwoord.

Een predikant, die gewoonlijk alle moeite deed om het tegenovergestelde van de waarheid te prediken, was in twistgesprek met een der diakenen van de gemeente, welke hij zoogenaamd diende, en wel over een gedeelte der Christelijke belijdenis. Een tweede diaken zat er stilzwijgend als toehoorder bij. Eindelijk vroeg de predikant aan den zwijger: „Wel, mijn vriend, wat dunkt u er van?”

„Mijnheer”, was het antwoord: „Ik kan met u over deze dingen niet spreken.”

„Zoo, en waarom niet?”

„Omdat ge nu ongeveer een kwartier over die zaken aan 't woord zijt, en in dien korten tijd reeds zesmaal Gods naam misbruikt hebt. Dat is een bewijs, dominée, dat ge niets begrijpt van de dingen, waarover ge spreekt.”

George Washington.

In het jaar 1777 ging een oud man, Potts genaamd, door een dicht bosch, terwijl het Amerikaansche leger in het dal legerde. Toen hij door het dikke kreupelhout drong, hoorde hij niet zeer ver van zich af eene stem, die al nader en nader scheen te komen, en al vuriger en nadrukkelijker werd. Langzaam en voorzichtig naderbij tredende, zag hij temidden van het gebladerte, alsof het een bidkamertje was, den oppersten generaal van het leger der Noord-amerikaansche Vereenigde Staten op zijne knieën liggende, en zich in een vurig gebed tot den almachtigen God en Heer des hemels en der aarde wendende.

Op het oogenblik, waarin Potts nader trad en zich achter een boom verstak, stortte Washington in een ernstig gebed en ootmoedige voorbede zijn hart uit ten gunste van zijn dierbaar vaderland. Hij sprak zijn hartelijken dank uit, en het was hem moeielijk geschikte woorden daarvoor te vinden. Hij bad de eeuwige Goedheid, die hem uit zijn verborgen en stil leven had opgeroepen en aan het hoofd gesteld van zulk een groot volk, dat thans met zooveel moeielijkheden te kampen had. In ootmoed bekende hij zijne onbekwaamheid om dien ernstigen strijd door te zetten, bij de gedachte dat éen misslag hem en het vaderland in het verderf kon storten, en riep daarom den Heer om genade aan.

Zoodra de generaal geëindigd had trok Potts ztch terug. Hij ging naar huis, zette zich op een stoel en was een tijdlang sprakeloos. Daarna riep hij uit: „Eene zaak zal zegepralen, waar de generaal zóo weet te bidden en zich zóo diep voor God verootmoedigt!”

PRIJSVRAAG.

Men wenscht een levensbeschrijving van *Jan Pietersz. Koen*, den stichter van Batavia.

Het stuk moet levendig, in verhaaltrant zijn gesteld, mag 6 à 8 blz. van Excelsior, desnoods iets meer beslaan, en moet niet slechts kroniekmatige, maar ook oordeelkundige mededeeling behelzen. 't Papier mag slechts aan éen zijde en duidelijk beschreven zijn.

Elk inzender geeft in een afzonderlijk briefje naam, adres en ouderdom op.

Het beste antwoord wordt bekroond met het werk:

Handboek der geschiedenis van het Vaderland

DOOR

Mr. GROEN VAN PRINSTERER.

3e druk. Gebonden f 6.50.

Druk van P. Groenendijk.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

JOHANNES KALVIJN.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

„Miskenn' me een heillooze eeuw:
bij de Almacht rust mijne eer!”

BILDERDIJK.

Mochten we, toen het nog te vreezen stond, dat „Excelsior” zijn laatsten jaargang reeds zoo vroegtijdig doorleefde, de reeks onzer tafereelen niet sluiten, zonder althans den naam van een man genoemd te hebben, wiens arbeid zulk een belangrijken invloed gehad heeft op de Kerke Gods in deze landen, — we verheugen ons, dat het voortzetten der uitgave ons in staat stelt, den arbeid van Kalvijn ruimer beschouwing te gunnen, ook al zal onze beschrijving nimmer geëvenredigd mogen heeten aan de waarde van dien grooten held der Hervorming of aan het werk Gods, dat hij werkte.

„Post tenebras lux!” Na duisternis licht! zoo handhaafde het oude Genève zijne leuze, toen het den „Franschman” als leeraar aanstelde over de kudde, welke voor Farel en Viret te talrijk werd en machtiger steun behoefde, dan zij beiden vermochten te geven. „Het licht heeft geschenen in de duisternis, maar de duisternis heeft het niet begrepen!” zoo bevestigde ook Genève het woord des Heilands, toen het twee jaren later den trouwen herder, dien

het zoo kortelings had begeerd, buiten zijne veste bande.

Doch wat mag er gebeurd zijn? Wat mag die vuisten doen ballen? Wat heeft die vermetelen den degen doen grijpen, om den boetprofeet met den dood te dreigen? Wat heeft den Raad van Genève kunnen bewegen hem den kansel en het verblijf in de stad te ontzeggen?

Nauwelijks had de „vreemdeling” zijne openbare prediking aangevangen, of welhaast was ook de kerk van St. Pieter te klein, om de schare te bevatten, welke van alle zijden saamstroomde, om den talentvollen en ernstigen prediker der waarheid te hooren. Zijne woning werd het toevluchtsoord voor de onder zijne prediking gebroken harten, die nu zijne bijzondere leiding en troostende woorden zochten. Drie maanden telde zijn verblijf te Genève en reeds had hij met Farel eene geloofsbelijdenis opgesteld, waarin de voornaamste punten der Christelijke leer omschreven en verklaard werden. Straks voegde hij daaraan een catechismus voor volwassenen toe. Doch, ondanks zijn onophoudelijken arbeid en zeker ook door dien arbeid, waarbij de eischen van het Christelijk leven zich nog strenger voor hem deden gelden, was zijn hart met bange zorg vervuld voor de toekomst van de kerk eener stad, die hem reeds nu dierbaar geworden was. o, Zeker, 't was een ernstige ure geweest, toen gansch Genève de hand opgeheven had en het Gode

gezworen had, niets meer gemeens te willen hebben met Rome en het Pausdom; maar Kalvijn wist beter dan iemand het hem kon zeggen, hoe daarmede alleen noch de Kerke Gods, noch de zielen der menschen gebaat waren. Daar moest kennis van zonde, behoefte aan verlossing, daar moest ook naar het uitwendige een wandel in tucht en vreeze Gods zijn. En van het laatste was, helaas, maar weinig te zien in Genève; men scheen er met de leer der Hervorming zedeloosheid en bandeloosheid vrijelijk te mogen paren. Daartegen verklaarde zich nu de bovengenoemde geloofsbelijdenis ten strengste en zij kondigde den kerkelijken ban, d. i. uitsluiting van de kerkelijke gemeenschap en verbod van het gebruik der sacramenten met volkomen recht allen aan, die zich misgingen. Dit recht werd echter gansch niet zoo gaaf erkend door hen, die, met het hart gehecht aan de zonde, toch voor Christenen wilden doorgaan, en dezen nu gingen met Kalvijn en zijne mede-boetgezanten een strijd aan op leven en dood.

Terwijl, op het voetspoor der oude republieken, de inwoners der stad het hoogste gezag aan den Algemeenen Raad, waartoe alle burgers behoorden, opgedragen hadden, regeerde, in naam van het volk, een Raad van Tweehonderd ook wel den Grooten Raad geheeten, terwijl de uitvoerende macht aan den Gewonen of Kleinen Raad verbleef. Deze Kleine Raad bestond uit een vijftwintigtal leden, waartoe ook de vier burgemeesters behoorden. Gewoonlijk duidde men deze drie staatslichamen met de namen *Volk*, *Raad* en *Senaat* aan. 't Lag in den aard der zaak, dat de Raad en de Senaat de meeste macht in de Republiek uitoefenden.

Niet altijd bleef de Raad met zijne machtsoefening binnen zijn wereldlijk gebied. Juist, wyl de nieuwe toestanden te Genève als uit den triomf der Hervorming waren geboren, meende de overheid krachtig het gezag der kerk te moeten steunen en rekende zij voor den staat gevaarlijk, wie de tucht der kerk minachtte. Vandaar dat zij den kerkeraad, bestaande uit de vijf leeraars en twaalf leeken, toestond zich tot den Raad te wenden, indien de kerkelijke ban, over eenig lid der gemeente uitgesproken, vruchteloos bleek tot levensverandering of zelfs weêrstand wekte. Kalvijn scheen deze opvatting van den plicht der overheid volkomen te billijken, ook al kon hij 't niet gedoogen, dat nu omgekeerd ook de kerkeraad zich enig gezag in het burgerlijk leven toe-eigende.

Wel zag Kalvijn den 10^{en} November 1536 zijne geloofsbelijdenis door den Grooten Raad aangenomen, doch nu dan ook het beginsel aangenomen was, moest de strijd aanvaard. Op aansporing van den hervormer werd het kaart- en dobbelspel, het eedzweren, vloeken, onzedelijk dansen en wat dies meer zij verboden, terwijl ook het dragen van oneerbaar gewaad strafbaar gesteld werd, evenals alle uiterlijk vertoon van weelde. Voorzeker, de overgang

was sterk voor de loszinnigen, die onder het Roomsche verleden zulk eene vrijheid hadden genoten, dat zelfs de paus daarover meermalen zijne afkeuring luide had uitgesproken. Dezen maakten het lichtgeloovige volk diets, dat men met de Hervorming onder het juk gekomen was van grooter dwingeland dan Rome ooit had voortgebracht en Kalvijn was straks een tiran in den vollen zin des woords.

Welhaast kwam het tot een openlijken strijd tusschen Kalvijn en zijne tegenstanders, de Libertijnen, die de afschaffing der verbodsbepalingen en van den kerkelijken ban wilden. De Raad, de kracht der tegenpartij onderschattende, gelastte, dat de Libertijnen het Geneefsche grondgebied zouden verlaten, doch toen het door eene gevaarlijke gisting in de stad duidelijk werd, welk een invloed de Libertijnen onder het volk hadden weten te verkrijgen, durfde de overheid geene maatregelen nemen om haar besluit kracht bij te zetten. Hierdoor werden de Libertijnen nog stoutmoediger. Straks wisten ze bij de nieuwe verkiezingen de meerderheid in den Raad te verkrijgen, terwijl drie van de vier burgemeesters uit de tegenstanders van Kalvijn gekozen werden.

Kalvijn en zijne vrienden wisten, dat zij geen voetbreed wijken mochten, ook al ontveinsden zij zich geenszins, dat hunne vijanden geen wapen sparen zouden, om hun invloed te vernietigen. Wel-dra deed zich voor de Libertijnen de gelegenheid voor, om, naar zij geloofden, aan het gezag van „de broeders in Christus” voor goed een einde te maken.

Het kanton Bern, waar men uit de Roomsche kerk vele feestdagen en het gebruik van ongezuurd brood bij het Avondmaal overgehouden had, eischte dat ook Genève, 'twelk daarmede had gebroken, ze opnieuw zou invoeren. Nauwlijks hadden de Libertijnen vernomen, dat de predikanten hiertoe niet geneigd waren, of zij kozen de zijde van Bern en wisten den Raad te bewegen, besluiten in dien zin uit te vaardigen. Kalvijn verzweeg het niet, dat hij minder waarde hechtte aan het gebruik van een of ander brood dan wel aan de vraag, of hij lieden, die zulk eene teedere zaak tot voorwendsel aangrepen om daarmede hunne zucht tot losbandigheid en goddeloosheid te bedekken, wel tot de tafel des Heeren mocht toelaten. Nu werd hem bedreiging noch spot gespaard. Geweerschoten werden in de richting van zijne woning gelost en op allerlei schandelijke wijze vierden zijne vijanden hunne woede bot.

Zóo naderde de Paaschmorgen en ondanks het verbod van den Raad, beklommen Kalvijn en Farel het spreekgestoelte in de kerken van Genève. Een gelijk tooneel, als we in de St. Pieterskerk tegen Kalvijn zagen opvoeren, werd in de St. Gervais tegen Farel gespeeld. Met het zwaard in de vuist beklom men den kansel, om den boetprofeet den schedel te verbrijzelen, maar Farel bleef rustig te-

midden van den storm der woedende hartstochten en God beschermde ook dezen, zijn getrouwen dienaar. Ongedeerd keerden de beide leeraars, door hunne vrienden begeleid, in hunne woningen terug.

Doch hun vonnis lag geteekend. Den volgenden dag werden ze door den Raad verbannen; daags daarna werd dit besluit door het volk bekrachtigd. „Ik verheug mij de dienaar te zijn van Hem, die nooit nalaat aan Zijne volgelingen Zijne beloften te vervullen”, antwoordde Kalvijn, wien men niet eenmaal wilde toestaan, zich voor het volk te verantwoorden.

Met een hart vol liefde voor de stad, welke zij liefhadden, traden Kalvijn en Farel buiten hare poorten. Hunne ziel was met weemoed vervuld. Farel begaf zich naar Neufchatel, Kalvijn werd met open armen te Bazel ontvangen en straks door de Fransche gemeente te Straatsburg tot leeraar aangesteld. Niet hun de schade aldus, maar veeleer der stad, welke de waarheid ongehoorzaam was en hare gezanten buiten hare wallen dreef. Vier jaren later zou zij hen met boete en berouw smeecken binnen hare poorten weder te keeren.

EEN MOOI BOEK.

„Weet u mij ook eens een mooi boek te noemen?”

Die vraag — voor een schrijver min vleidend, maar toch goed bedoeld — wordt mij zeer dikwijls gedaan, tenminste veel vaker dan ik er een goed antwoord op weet. Want „mooi” wil hier niet zeggen: fraai gebonden; dan was 't makkelijk. Maar het beduidt: bruikbaar, goed, nuttig, leerzaam, kortom al wat de lezer maar kan verlangen.

Ditmaal echter weet ik een mooi boek en wensch daarom ONGEVRAAGD de ontdekking wereldkundig te maken.

Het zal voor de lezers van dit blad zeker een aanbeveling zijn als ik zeg, dat dit boek is geschreven door den redacteur van de *Jongelingsbode*, den Heer W. van Oosterwijk Bruyn. De titel is: *Het Réveil in Nederland*; uitgegeven in zeer netten vorm bij den Heer Breijer te Utrecht.

De inhoud van dit boek verscheen kort geleden als een reeks opstellen in het tijdschrift „Bouwsteenen”, dat uiteraard niet zoo algemeen gelezen wordt. Reeds toen werden zij door verschillende personen mij bekend, en niet minder door mij zelf met groot genoegen gelezen. Het was een goede gedachte van den Heer v. O. B., om ze afzonderlijk en in één geheel verkrijgbaar te stellen. Wij ontvangen daardoor iets dat blijft en — zulks ten volle verdient.

Het *Réveil* (letterlijk: de ontwaking of opwekking) is, gelijk de vreemde naam reeds aanduidt, niet van Nederlandschen oorsprong, maar desniettemin ook Nederland tot zeer grooten zegen geweest. Het ge-

slacht, dat thans voor de eere van Christus strijdt en in Zijn Koninkrijk werkt, is, om zoo te zeggen, uit de mannen van het „Réveil” voortgekomen.

Zij hebben voor staat en kerk, voor school en maatschappij den weg tot verbetering geëffend; veel wat braak lag, ontgonnen; geheel nieuwen dingen ten onzent een blijvende plaats gegeven; door woord en schrift gesproken, ja, ze spreken nog nadat zij gestorven zijn.

Gestorven! Ja, veel mannen van 't Réveil zijn er onder de levenden niet meer. Groen, Heldring, De Liefde, Da Costa, Wormser en zoovelen meer, lang reeds zijn ze heengegaan naar het vaderland, dat ze zochten. Maar onder de enkelen, de jongeren, die ons nog bleven, behoort ook de Heer v. O. B. En alléén wie het Réveil heeft beleefd en er in meêgeleefd, kan het beschrijven, al zou het dan ook niet altijd met zooveel talent geschieden als hier.

Met talent bedoelen we hier allereerst de onmisbare gave voor elk die zulk een boek schrijft om nauwkeurig te zijn, onpartijdig, wel ter taal, duidelijk en zoo mogelijk ook boeiend. Aan al deze eischen voldoet het boek, waarover we spreken.

Dit nu ligt trouwens niet enkel aan de begaafdheid des schrijvers, maar eveneens daaraan, dat hij zijn onderwerp liefheeft, en bovenal dat hij zich zelf geestverwant en broeder voelt dier mannen, die hij beschrijft.

En die mannen zijn 't waard, gekend te worden! Gekend, elk in de eigenaardigheid zijner gaven, zijner bijzondere werkzaamheden; elk in zijn strijden en lijden, zijn worstelen en streven, zijn geloof en kracht. En daartoe stelt ons dit boek in staat. Maar het geeft meer. Het schetst ons heel een tijdperk, waarvan het onze als 't ware het vervolg is. We beleven weer de toestanden, waaruit de huidige zijn geboren. We zien den oorsprong van den strijd op kerkelijk en op schoolgebied, de strijd tegen het ongelooft in kerk en staat, de stichting en opwasping der Christelijke school, der inrichtingen van weldadigheid en barmhartigheid. Meester Feringa wordt ons geteekend. Kortom, we krijgen geen kroniek, maar een welafgewerkte, treffend juiste schildering.

Onzen jongenlui en allen kan ik aanraden, dit boek te lezen. Men schaffe het zich aan en zorg, dat het in geen boekverzameling eener jongelingsvereniging ontbreke. Men zal er genoeg van hebben. Wie den strijd en de vraagstukken onzer dagen wil verstaan, wie meê wil strijden of er toe kan geroepen worden, die — men vergeet het toch niet — loopt zonder kennis van 't verleden, eenvoudig zijn doel mis en komt er nooit.

Of ik dan persoonlijk alles onderschrijf wat in dit boek voorkomt? Of wat meer diepte nog zou geschaad hebben? Of over sommige personen in elk opzicht juist is geoordeeld? Dat lijdt eenigen twijfel, maar wordt ook niet gevegd. Als we geen boek zullen lezen of aanbevelen, geen vers schoon noemen,

door geen preek gesticht worden, tenzij we *alles* er van onvoorwaardelijk onderschrijven, dan — ja dan zullen we maar niets meer lezen, de dichters maar begraven en de kerken maar sluiten. Wat een heerlijke wereld van ja-broers wordt het dan! Ik voor mij hoop, dat de lezer wijzer zal zijn en zelfstandig wil oordeelen; waarbij dan nog komt, dat het volstrekt niet uitgemaakt is dat *gij* gelijk hebt en *de ander* ongelijk.

Neen, we zeggen veeleer den geachten schrijver zeer hartelijk dank en meer nog den Heere God, die hem nog lust en kracht en tijd gaf tot dit moeilijk en uitwinnend werk.

Moeielijk, dat durf ik zeggen bij ervaring. Wie over velerlei onderwerpen moet schrijven, nu weer de lastigste vraagstukken behandelt, dan weer iets geven moet voor de jeugd, weet dat 't best en ook, dat het eene vlugger gaat dan 't ander, b.v. een letterkundig stuk dan een kinderverhaal. Doch een arbeid als deze behoort tot de moeilijkste en meest omvattende, mij bekend.

Uitwinnend, zei ik. We moeten nu eenmaal om het heden te begrijpen, het verledene kennen. Doch dat is lichter gezegd dan gedaan, vooral wanneer dat verleden nog grootendeels een ongeschreven boek is, en men het als 't ware hier en daar moet opsporen. Dit nu heeft de Heer v. O. B. voor ons gedaan, en zoo ons veel tijd en zoeken bespaard, ja ons zelfs op de hoogte gesteld van veel, dat we zeer moeilijk ergens hadden kunnen vinden.

In 't kort, we zijn een boek rijker gelijk er niet alle jaren een verschijnt, een degelijk werk, waar ieder winst meê doe, en waarvoor elk met ons den grijzen en toch nog jeugdigen en krachtigen schrijver danke!

H.

Van de kat en nog wat.

„De kat is een ontrouw huisdier, de schelm onder de dieren”, zegt Buffon, en deze uitspraak van den grooten Franschen dierenkenner bewijst ons... dat ook de knapste zich wel eens kan vergissen.

De kat is zoo min ontrouw als zij schelm moet heeten. Besteed aan dit dier evenveel zorg als aan de hond, behandel het vriendelijk, lok het tot u, en ge zult zien, dat, gelijk reeds duizend malen bleek, de kat in haar soort een dier is dat lof verdient, en vooral zeer gezellige en huiselijke deugden heeft.

Er zou over de kat een heel boek vol te schrijven zijn, vooral over de „singhuliere dinghen ende privelegiën”, waarin zij kan roemen. Alle dieren stellen 't met vier naamvallen; de kat alleen heeft ook een *vocativus* of roepnaam, te weten „poes”! De kat heeft een rug die vonken geeft, en oogen waarin men kan zien hoe laat het is. Zij ziet in de duisternis en gebruikt haar staart tot speeltuig. Zij... Maar genoeg!

De oude volken waren met diepen eerbied voor

de kat vervuld. Allereerst wijl zij zulke groote diensten bewees. Men achtte zelfs dat zij met goden en geesten in betrekking stond. In alle toovergeschiedenissen komen katten voor, vooral roode. 't Sterkst echter kwam die vereering uit Egypte.

Het is algemeen bekend, dat de oude Egyptenaren den leeuw, den hond, den krokodil, den ooievaar en andere dieren aanbaden. Maar het was vooral de kat, in de oud-Egyptische taal *kast* geheeten, aan welke de meeste eer bewezen werd. Er was een stad Bu-Bastis, of katten-schuilplaats genoemd, waar niet anders dan katten werden aanbeden, en tempels, altaren en bosschen uitsluitend aan dat dier gewijd waren. Er was in die stad een afzonderlijk kattenkerkhof, waarvan nog de sporen te vinden zijn. In die begraafplaats werden al de katten, welke in Beneden-Egypte gestorven waren, begraven. De kat was in Egypte niet inheemsch, maar werd door karavanen uit Palestina en Syrië ingevoerd.

De oorsprong der kattenvereering ligt in de grijze oudheid, en schijnt reeds in de dagen van Mozes bestaan te hebben. Er is een overlevering dat Jozef, ten einde het door hem in de schuren verzamelde koren tegen ratten en muizen te beveiligen, honderden katten uit Syrië liet komen, en ze over de verschillende steden verdeelde. In de dagen der profeten was de kattendienst in Egypte in vollen gang, en men moet Ezechiël XXX : 17 verstaan, als betrekking hebbende op dien dienst, daar Pibeseth „katten-afgoden” beteekent.

Die kattenvereering duurde voort tot de tijden der Romeinsche overheersching. Diodorus Siculus verhaalt hoe een Romein in het openbaar de doodstraf onderging, omdat hij een heilige kat gedood had. Eerst wilde de Romeinsche landvoogd het leven van den man sparen: maar vrezende voor een oproer, offerde hij het leven van zijn landgenoot op. Als een Egyptenaar ergens een doode kat vond, begon hij te schreeuwen en te huilen tot er andere lieden bij kwamen, en dan verklaarde hij plechtig, dat hij het dier niet omgebracht had. Herodotus verhaalt, hoe men in geval van een brand eerst de katten zocht te redden, en eerst dan, als die in veiligheid waren, dacht men aan de redding der zieken en kinderen en het eigendom. Het was een gewoon gebruik, als er een kat in het huis stierf, dat al de bewoners zich de wenkbrauwen lieten afscheren, als een bewijs van rouw en droefheid. Dit verklaart ook het verbod in Deut. XVI : 1: „Gijlieden zijt kinderen des Heeren uws Gods; gij zult uzelf niet snijden, noch kaalheid maken tusschen uwe oogen over eene doode.” Als een hond stierf, lieten al de bewoners des huizes zich het hoofd kaal scheren. Een doode kat werd door de priesters gebalsemd en plechtig ten grave gedragen. De katten droegen over het algemeen kostbare gouden oorringen en fraaie halsbanden. In elke woning waren beelden van katten van hout of steen, en de

vrouwen waren gewoon daarvoor te offeren en wierook te branden.

Volgens de oorkonde van den Egyptischen priester Horapollon werd de kat ook als een godheid vereerd in den tempel van Heliopolis. Men beschouwde het dier als de godin der duisternis, omdat de oogen der kat in het scherpe zonlicht zich samentrekken, en zij 's nachts op roof uitgaat. In het Britsch Museum zijn verschillende schilderijen, uit Egypte afkomstig, waarop katten voorgesteld worden, vogels vangende, een slang doodende, enz. Een dier schilderstukken stelt voor een kattenmoordenaar, die op 't punt staat het doodvonnis te ondergaan. Hij zit aan handen en voeten met ketenen gebonden voor het afgodsbeeld van een kat, terwijl de door hem gedooide kat nevens hem op een tapijt ligt.

Stierf er een kat, dan moest al het voedsel dat in huis was weggeworpen worden als onrein. Zelfs in tijden van hongersnood werd in oud-Egypte nooit kattenvleesch gegeten. In de begraafplaats der katten te Bu-Bastis, werden de mummies of gebalsemde lijken der katten in prachtige en kostbare sarcophagen of doodkisten begraven. Men kan die mummies o. a. in 't museum te Leiden zien. In het laatste tijdvak van het verblijf der kinderen Israels in Egypte begonnen ook dezen, naar 't schijnt, dieren te aanbidden. Men denke slechts als een gevolg daarvan aan het vereeren van het gouden kalf, bij Horeb. Er kan geen twijfel bestaan of de afgoderij, waartoe de Israelieten gedurig vervielen, was voornamelijk een navolgen van wat zij gedurende hun slavernij in het land Egypte gezien hadden.

H.

EEN BIDDENDE VORST.

Onder de stukken, betrekkelijk de kroning van Frederik I, den eersten koning van Pruisen, bevindt zich ook het handschrift van een door den koning zelf opgesteld gebed, hetwelk ook, ofschoon waarschijnlijk slechts in een kleine oplage, is gedrukt. De koninklijke bibliotheek bezit een exemplaar van den tweeden druk. Het is in zeer fraai Marokkijneleder gebonden, met goud rijk versierd en 16 bladzijden groot, doch bijzonder ruim uit elkander gedrukt. De titel van dit zeer zeldzaam geworden boekje luidt:

„Een koninklijk gebed, hetwelk Z. M. Frederik, de eerste Christelijke koning van Pruisen, den derden dag na zijn kroning en zalving, zelf vervaardigd en eigenhandig opgesteld heeft. Op bevel herdrukt. 1708.”

Op 14 bladzijden elk van 9 regels volgt nu het gebed, dat woordelijk aldus luidt:

„o, Goede en genadige hemelsche God en Vader! U loof en dank ik, arme zondaar, dat Gij mij in

deze wereld deedt geboren worden; bovenal echter dat Gij mij verwaardigd hebt, boven vele anderen, om mij tot een Bestuurder over dit mijn koninkrijk te stellen, en mij daardoor boven mijn voorvaderen verre verheven hebt. Ik bid U ootmoedig, om al mijn zonden, welke ik wetend, opzettelijk en onwetend begaan heb, uit genade te willen vergeven om den wille van uw lieven Zoon, mijn eenigen Middelaar en Verlosser, daar zij mij van harte leed zijn. Laat mij in de toekomst mijzelf door uw Heiligen Geest zoodanig regeeren, dat ik mij voor alles, wat tegen uw heilige wetten en geboden strijdt, wacht en daarnaar alleen streven mag, dat ik mijn God alleen dien en in zijn wegen wandel. Maak daartoe ook van uw dienaar, daar Gij hem tot koning over dit koninkrijk en het overige land gesteld hebt, een man naar uw hart, en stel mij tot voortdurenden zegen voor uw volk, opdat ik het met recht en gerechtigheid regeere, de vromen beloone, liefhebbe, waardeere en hoogachte; opdat daardoor uw eer in mijn land woning vinde en vrede en gerechtigheid elkander ontmoeten.

Ik beveel ook in dezelfde genade U mijn koninklijke gemalin, de koningin, de kroon- en erfprinses, mijn zeergeliefde dochter en alle mijne zusters. Geef hun alles wat voor hen nuttig en noodig is.

Laat inzonderheid mijn zoon opwassen in de kennis uws naams en maak ook van hem een man naar uw hart, opdat, wanneer Gij mij tot mijn vaderen zult vergaderen, hij ook uw volk alsdan zoo regeeren moge, dat hij en wij eenmaal hiernamaals tezamen voor uw troon kunnen treden en zeggen: „Hier zijn wij, en degenen welke Gij ons toevertrouwd hebt”, opdat wij alsdan door U gekroond, in uw heerlijkheid mogen ingaan. Amen.”

Frederik I werd den 18^{den} Januari 1701 tot koning gekroond. Het gebed moet alzoo den 21sten Januari 1701 vervaardigd en geschreven zijn.

Deze biddende vorst was de eerste koning van Pruisen. Ligt daarin ook een beteekenis?

H.

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

Een advertentie.

Ondergeteekenden *gedenken* te slachten twee puike, vette, jonge koeien en hangen a.s. Zaterdag bij den laatst ondergeteekende te bezichtigen.

De intekenaars ontvangen bovendien een *feit* uit de geschiedenis, in *fraais* lijst.

Uit Nieuwjaarwensen:

1. Van de sterren bruischt de zegen
Op ons af als milde regen.

(*Oppassen!*)

2. En zij ook leed en smart uw deel,
Al hebt gij weinig, gij hebt veel.

(*Dubbele dubbelzinnigheid.*)

3. De handel die ons doet bestaan,
Moog altijd voort en verder gaan;
(*Even dubbelzinnig.*)
Vandaar (?) de tijdkring zich ontsluit
Klinkt plechtig rond het kloggeluid.
(*Opmerkelijk lang!*)
H.

Een eigenaardig volk.

De tegenwoordige Grieken zijn in veel opzichten een bijzonder volk.

Geen natie kan in haar rijen op zooveel weldadigen wijzen, die zulke groote sommen offeren voor kunsten en wetenschappen, kerken en scholen en zieken- en weeshuizen. Geen week gaat voorbij, waarin de Atheensche couranten niet in de gelegenheid zijn de namen van zulke weldoeners te vermelden. Op dezelfde wijs is de zucht naar beschaving onder de Grieken buitengewoon. Van de vier millioen Grieken bezoeken gemiddeld 700 studenten de universiteit te Athene en de hoogeschole in Duitschland, Italië, Spanje, Frankrijk en Engeland. Zoo heeft Griekenland ook de meeste geestelijken. Op elke 400 personen is er één orthodoxe priester.

De keerzijde van den penning is dat Griekenland ook de meeste zelfmoordenaars telt. In den zomer van 1889 was de zelfmoord haast epidemisch. Alleen in Athene benamen zich dagelijks gemiddeld 5 personen het leven. Ook in het koelere jaargetijde leverde de statistiek van den zelfmoord nog een groot aantal. Kort geleden doodde zich te Patras de dochter van een generaal en op denzelfden dag bracht te Athene een bekend advocaat zich om het leven. Nog grooter is het aantal der gewone moorden. In de kamer der volksvertegenwoordigers vroeg laatst een afgevaardigde aan de regeering, wat zij tegenover de steeds grootere verbastering der zeden dacht te doen. De „Ephimerès” plaatste daarop een artikel van kolommen lengte, met het opschrift „Oorlog in vrede-tijd”, waarin het slechts de moorden mededeelde, welke gedurende een maand waren bedreven in de enkele provincie Messenië. In deze mededeelingen wordt van gevechten melding gemaakt, die de gymnasiasten tegen hun leeraars voerden en waarin de scholieren twee leeraars met messen doodstaken. Verder wordt vermeld van de overrompeling van vrederechters, van de vermoording van een burgemeester en van bepaalde gevechten tusschen elkander vijandige familiën. De bewering dat in het kleine Griekenland meer moorden worden bedreven dan in het gansche Duitsche rijk, acht de schrijver denkelijk niet overdreven.

H.

Dwaze geloften.

In het jaar 1696 studeerden te Utrecht vier jonge edellieden, Hans Georg Baron van Boyneburg, Karel

Philip van Hanstein, Lodewijk August Baron van Boyneburg en Boudewijn Frederik van Voss, welke aldaar menig vroolijk uurtje met elkander doorbrachten. Misschien bij zulke gelegenheden namen zij het besluit om *niet te huwen* of tenminste niet te vroeg in de strikken der liefde verward te geraken, en den slavenketen des huwelijks zoo lang mogelijk van zich te houden.

Om dit te bekrachtigen, stelden zij een verbondsbrief op, dien zij allen, zoowel als drie getuigen, onderteekenden. Zij verklaarden in dit stuk, dat de „huwelijke staat” „aan zooveel bezwaren is onderhevig” dat een jongmensch, die lust heeft te gaan verkeerden, zich vooraf wél bedenken moet en nauwkeurig moet overwegen of het wel goed is, om eenige kleine genoegens, zijn vrijheid aan een zwakke vrouw op te offeren en zich het huwelijksjuk op den hals te laten leggen.

In het stuk, waarvan vier exemplaren waren vervaardigd, waren echter ook straffen bepaald voor hen, welke toch het huwelijksjuk boven het aangename jonggezellenleven zouden kiezen. De huwelijks-candidaat moest n.l. aan ieder der trouwgebleven bondgenooten een vuurroer schenken ter waarde van minstens 12 rijksdaalders en nog een goeden jachthond bovendien. Daarentegen moesten zij ook de bruiloft bijwonen. Tot „meerdere bevestiging en onderhouding der vriendschap” onder de vier jonge edellieden, besloten zij verder dat, wanneer later een hunner op reis was en zijn weg hem in de nabijheid van zijn vrienden voerde en de afstand niet meer dan drie mijlen bedroeg, hij verplicht was hen te bezoeken. Deed hij dat niet, zoo moest hij zijn vriend twee pistolen ter waarde van 10 tot 12 rijksdaalders zenden.

En hoe is het met deze vrijheidlievende jongelieden gegaan? Zij zijn werkelijk allen ongehuwd gebleven en als jonggezellen in den krijgsdienst gestorven.

Dit is *niet* ter navolging.

H.

In Londen hebben burgemeester en schepenen der City besloten, een eerwaardig, lang vergeten gebruik weder in het leven te roepen en een aantal waardigheidsbekleeders van ambtswege te begiftigen met — nieuwe broeken! In een feestelijke samenkomst werd de stof, naar stalen die ter tafel gebracht waren, onderzocht en zware lakens uitgezocht als geschenk voor den Lord-kanselier, den Lord-opperrechter, den Griffier, den Lord-kamerheer en zijn plaatsvervanger, den Lord-ceremoniemeester als ook voor den minister van Binnen- en dien van Buitenlandsche Zaken en dien van Justitie. De eerste Staats-secretaris bekomt laken voor twee exemplaren van het onontbeerlijke kleedingstuk en wel een van zwart en een van groen laken. De

laatste kleur is echter niet meer in de mode, maar toch wel te gebruiken.

H.

Vreemde zeden.

Een der oudste en merkwaardigste gedenkteeken van het vroegere opvoedingsstelsel wordt in de Koninklijke Bibliotheek te Dresden bewaard. Het is het zoogenaamde „zwarte Boek“, dat de hofmeester van den Saksischen prins Johan George, later de eerste keurvorst van dien naam, als tuchtmiddel voor zijn vorstelijken kweekeling, aanlegde. In dit boek heeft de hofmeester Sebastiaan Leonhard al de soorten van straffen, welke hij den prins oplegde, met eigen hand persoonlijk afgebeeld. Men ziet daarin den prins afgebeeld aan den haard gebonden, door „den zwarten man“ bang gemaakt, met de roede gekastijd, op erwten geknield en op nog andere manieren getuchtigd. Ongetwijfeld werden echter deze tuchtmiddelen den prins niet persoonlijk toegediend, doch aan een zoogenaamden „Prügeljungen“ voltrokken, welk opvoedkundig schouwspel van twijfelachtig nut de vorstelijke kweekeling moest bijwonen.

H.

Een aanmoedigend vooruitzicht.

Tijdens de slavernij in Noord-Amerika nog bestond, las men aan den ingang van een kettingbrug over een rivier aldaar:

„Het is verboden anders dan stapvoets over deze brug te rijden. Op overtreding staat een boete: voor een blanke 2 dollars, voor een neger 25 slagen.

De aanbrenger ontvangt de helft der boete.”

H.

In een gezelschap klaagde iemand over zwakheid van geheugen; hij vergat alles.

„O, Dan weet ik raad“, sprak een ander: „gij moet maar eens aan een kennis honderd gulden leenen. Dat scherpt het geheugen op merkwaardige wijs.”

H.

Twee schoone gebruiken.

De inboorlingen van Yoruba-land zijn gewoon, aanstonds bij 't ontwaken hun goden te begroeten en te aanbidden; zij wisselen met niemand een enkel woord, alvorens dit gedaan te hebben. — De tot het Christendom bekeerde inboorlingen houden dit gebruik in eere en buigen bij het ontwaken vóór alles de knieën om God te danken voor zijn goedheid en Hem een zegen te vragen voor den dag, die aangebroken is. Eerst dan spreken zij met hun huisgenooten. Voorwaar een schoon gebruik, en beschamend voor zoo menig naamchristen, die den dag begint zonder gebed.

Bij de Mahomedanen is het gebruikelijk, voor een geschenk niet in de eerste plaats den gever, maar God te danken.

„Ik dank God voor uw goedheid jegens mij!“ zoo zeggen zij, wanneer hun iets geschonken wordt. Dit doet ons denken aan het woord: „Laat uw licht schijnen voor de menschen, opdat zij uw goede werken mogen zien en uw Vader, die in de hemelen is, verheerlijken.“ Men begrijpt niet altijd recht het gezegde omtrent de linkerhand, die niet weten moet wat de rechter doet, noch het genoemde: „Opdat zij uwe goede werken mogen zien.“ Welnu, het Mahomedaansch gebruik toont ons duidelijk hoe God en niet de mensch voor een goede handeling geprezen behoort te worden. Hem alleen komt de eere toe!

H.

Wat het Evangelie uitwerkt.

Een Europeesche timmerman arbeidde op zekeren dag vlijtig in zijn werkplaats op Nieuw-Zeeland, welks bewoners van nature zeer driftig zijn en de kleinste beleedigen in het bloed van hun beleediger begeeren af te wasschen. Zulk een Nieuw-Zeelander had voor dezen timmerman in dagloon gewerkt, en kwam de werkplaats van zijn baas binnen, opdat hem zijn loon zou worden uitbetaald.

De timmerman zeide echter, dat hij hem niets schuldig was, schold hem uit en gebood hem zich dadelijk weg te pakken. De Nieuw-Zeelander antwoordde evenwel zeer zachtmoedig, dat hij den baas niet lastig zou vallen, maar geduldig wachten op zijn geld. Hierop vertoornde de timmerman zich zóo, dat hij den bruinen man op den grond wierp, hem schopte en sloeg. Deze liet dit alles rustig toe. Maar toen de Europeaan geëindigd had met die mishandeling, greep hij hem doodeenvoudig aan met éene hand en slingerde hem ter aarde alsof hij een kind ware. Toen greep hij een bijl en zwaaide dien boven het hoofd van den ontstelden baas. „Nu ziet gij toch wel,“ sprak de Nieuw-Zeelander, „dat uw leven in mijn hand is. Dat ik u niet doodsla, maar spaar, dat zijt gij alleen aan het Evangelie verschuldigd. Gij bemerkt, dat mijn arm sterk genoeg is om u te doden, maar mijn hart zegt: neen! Want ik heb den zendeling hooren prediken. Ware mijn hart nog zoo duister als eertijds, toen ik het Evangelie nog niet kende, zoo sloeg ik nu het hoofd af!“ Hij liet hem los en deed hem niet het minste kwaad.

De groote stoombooten, die tusschen Engeland en Amerika varen en de reis gewoonlijk in 6 à 7 dagen doen, hebben ieder voor elken tocht aan voedsel noodig 20.000 pond vleesch, 2.000 pond versche visch, 10.000 eieren, 1000 stuks pluimvee, 300 blikken sardijntjes en 6 ton aardappelen.

H.

„Blinde Kaldas“ is een Protestantsche kolporteur in de stad Assiout in Egypte, die verleden jaar 474

bijbels verkocht. Hij vindt zijn weg door de kromme straten zonder een gids, kent de meeste menschen, heeft een goed geheugen en is machtig in de Schriften. Hij wordt niet licht kwaad en komt zelden in moeilijkheid. Beschamend voorbeeld voor nietsdoeners!

H.

Een cijferwonder.

Sam Summers, een kleurling uit Kentucky, verricht „wonderen in de rekenkunde”. Hij is 34 jaar oud en heeft nooit school gegaan; ook kan hij lezen noch schrijven, en zelfs het eene cijfer niet van het andere onderscheiden, en toch kan hij vlug en juist de moeilijksommen maken.

Onder de vragen, die hij onlangs te Shelbyville, in Kentucky, waar hij een openbare voorstelling van zijn kunst gaf, oploste, waren onder anderen ook de volgende:

„Hoeveel goud kan voor \$ 792 aan papiergeld worden gekocht, indien goud \$ 1.65 per dollar waard is?”

„Vermenigvuldig 597.312 met $13\frac{3}{8}$.”

„Indien een korrel tarwe zeven korrels voortbrengt, en deze het tweede jaar gezaaid worden en ieder weer zeven korrels opbrengt, hoeveel schepels zal dan de opbrengst zijn in twaalf jaar, indien er 1000 korrels in een pint gaan.”

Zonder de minste moeite en na zich slechts enkele minuten bedacht te hebben, gaf de kleurling op deze en dergelijke vragen het juiste antwoord.

Dit is een Amerikaansch bericht gelijk men ziet. Doch zelfs de bladen aldaar vinden dit toch kras.

H.

Een wenk.

De Zondagsschool en het huisgezin zijn nauw verbonden. De een kan en moet de ander helpen.

De Zondagsschool van Abroath (Schotland) geeft aan haar scholieren een onbeschreven boek. Op de eerste bladzijde van dit boek staat:

„Princessenstraat-Zondagsschool, Abroath (Schotland).

Schrijf op dit blad dezen avond te huis welke les gij dezen dag in de Zondagsschool hebt geleerd. Breng dit blad, ingevuld en met uw naam geteekend, aanstaanden Zondag met u in de Zondagsschool; wees niet bevreesd het in te vullen. Geen ander scholier zal zien wat gij schrijft.”

Insgelijks geeft de Zondagsschool te Philadelphia een boekje of kaart uit, rechtstreeks aan de ouders gericht, luidende:

„Geliefde Ouders! Gij kunt ons zeer veel in ons werk helpen en ons onderwijs heeft uwe hulp noodig. Gij kunt ons helpen door te doen wat we u verzoeken:

Ten eerste. Leest met uw kinderen de les over eer zij ter school gaan.

Ten tweede. Leert uw kinderen de versjes, zoodat het kind hen gemakkelijk kan weergeven.

Ten derde. Ondervraagt hen bij hun tehuiskomst van de school omtrent wat zij hebben geleerd in de school.

Ten vierde. Bidt voor ons en toont genegenheid voor ons werk.

Wij onderwijzen hen van Jezus Christus en zijn liefde voor de lammeren der kudde”. —

Het bovenstaande is gewis behartigingswaard.

H.

Joden in China.

Door den Jezuïeten-zending Ricci werd in de 17^e eeuw een Joodsche kolonie in China, in de provincie Honan, aangetroffen. Deze Joden waren 200 jaar vóór Christus in China gekomen, en hadden in 1164 na Christus een Synagoge gebouwd. Een Protestantsche zending, Dr. Martin, uit Peking, bezocht hen in 1866. Hij vond de Synagoge in een bouwval veranderd, de Joodsche gebruiken waren verdwenen, en de 400 afstammelingen uit Israel leefden geheel op de wijze der Mahomedanen. Daar waren nog enkele afschriften van „de Wet en de Profeten”, maar niemand kon ze lezen. Dr. Martin verkondigde onder hen den Heere Jezus als den Messias, met dit gevolg dat een hunner voornaamsten, Gao, naar Peking ging om er nader in het Evangelie onderwezen te worden. Later keerde hij terug als een geloovige. Gao's zoon verkondigt nu onder hen het Evangelie. Eerst studeerde hij in het Chineesche recht, maar later ging hij naar Nanking, werd daar gedoopt en tot evangelist opgeleid.

H.

ONS VOORTBESTAAN.

In twee bladen, bepaald voor jongelingen geschreven, dat van het Nederlandsch Jongelingsverbond en dat van den Gereformeerden Jongelingsbond, wordt met blijdschap 't voortbestaan van *Excelsior* vermeld. Het eerste blad zegt:

Dat „Excelsior, geïllustr. tijdschrift voor Neêrlands Jongelingschap en Volk”, blijft voortbestaan, zal zeker door velen met ons als een goede tijding worden begroet. Dat de voortzetting niet kan geschieden zonder belangrijke opofferingen van de zijde der redacteuren en uitgevers zal zeker voor onze jongelingen een spoorslag wezen, om te zorgen dat die niet geheel onbeloond blijven, door, als het nog niet is geschied, op het blad, dat zoo uitstekend aan zijn doel beantwoordt, in te teekenen en anderen daartoe op te wekken.

En het tweede blad zegt:

EENE BLIJDE TIJDING.

Het geïllustreerd Tijdschrift voor Neêrlands Jongelingschap en Volk, onder redactie van de HH. J. A. Wormser en A. J. Hoogenbirk, zal blijven VOORTBESTAAN.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerland's Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

HET ONKRUID.

Onmiddellijk zich aansluitende aan de gelijkenis van den zaaier, sprak onze Heere de gelijkenis van het zaad en het onkruid in den akker. Meer dan eenige andere gelijkenis wellicht is deze verkeerd gebruikt en misbruikt.

„Het koninkrijk der hemelen is gelijk aan een mensch, die goed zaad zaaide in zijnen akker. En als de menschen sliepen, kwam zijn vijand, en zaaide onkruid midden in de tarwe en ging weg.

Toen het nu tot kruid opgeschoten was, en vrucht voortbracht, toen openbaarde zich ook het onkruid.

En de dienstknechten van den heer des huizes gingen en zeiden tot hem: Heere, hebt gij niet goed zaad in uwen akker gezaaid? Vanwaar heeft hij dan dit onkruid?

En hij zeide tot hen: Een vijandig mensch heeft dat gedaan.

En de dienstknechten zeiden tot hem: Wilt gij dan, dat wij heengaan en datzelve vergaderen?

Maar hij zeide: Neen, opdat gij, het onkruid vergaderende, ook mogelijk met hetzelfde de tarwe niet uittrekt. Laat ze beide tezamen opwassen tot den oogst, en in den tijd des oogstes zal ik tot de maaiers zeggen: Vergadert eerst dat onkruid, en bindt het in busselen om hetzelfde te verbranden, maar brengt de tarwe tezamen in mijne schuur.”

Evenals van de gelijkenis van den zaaier bezitten we ook van deze de uitlegging uit den mond des Heeren zelf; en wel zoo nauwkeurig, zoo duidelijk, dat men meenen zou: er is geen tweeërlei opvatting mogelijk. Trek voor trek is ons door den Heiland toegelicht. „Die het goede zaad zaait, is de Zoon des menschen; de akker is de wereld; het goede zaad zijn de kinderen des Koninkrijks; het onkruid zijn de kinderen des Boozen; de vijand, die het onkruid zaait, is de duivel; de oogst is de voleinding der wereld; de maaiers zijn de engelen.”

Nauwkeurig wordt verder toegelicht, hoe na den oogst tarwe en onkruid ieder afzonderlijk behandeld worden, en dat overgebracht op de goeden en boozen.

Voor een groot gedeelte doen in deze gelijkenis dezelfde stoffelijke voorwerpen dienst als in de vorige, maar de beteekenis, door den Heere Jezus er aan gegeven, is een geheel andere dan in die van den zaaier.

Wie de zaaier is, wordt in de vorige gelijkenis in 't midden gelaten. De eenvoudige reden daarvoor is, dat het zaad een geheel andere beteekenis heeft in deze gelijkenis. In die van den zaaier is het zaad het Woord Gods, dat gepredikt wordt. Daarbij treedt de zaaier geheel op den achtergrond. Het Woord Gods wordt gepredikt, zelfs met het doel om aan de banden der geloovigen meerdere verdrukking toe te brengen. „Nochtans,” zegt Paulus,

wien dit wedervoer, „nochtans verblijd ik mij, als het maar gepredikt wordt.” Of de zaaier een zinnelijk man is, dan wel met vuile handen de worden doet, dat hindert niets. De kracht, waar alles op aankomt, zit in het gezonde, levende zaad.

In de gelijkenis van het onkruid is echter de zaaier *alles*. De zaaier is niemand minder dan de Zoon des menschen zelf. Want bij *dit* goede zaad hangt alles van den Zaaier af, en niet van het zaad. Immers het zaad is niet Gods Woord, maar „de kinderen des Koninkrijks”. Dát zaad heeft het leven niet in zichzelf, zooals het Woord Gods. Dát zaad is voor het ontkiemen en vruchten dragen volstrekt en geheel afhankelijk van den Zaaier. Dát zaad zou *onkruid* zijn evenals de kinderen des Boozen, indien de Zaaier het niet geëigend en herschapen had, omdat het Hem van eeuwigheid af van den Vader, — dien Hij op een andere plaats de Landman noemt — gegeven is.

De Zoon des menschen zaait de kinderen des Koninkrijks op zijn akker. Ook op andere wijzen behandelt de Zoon des menschen de kinderen des Koninkrijks. Maar dan is de zaaier zijn beeld niet, noch het zaad het hunne. Dan noemt Hij zich het Hoofd en hen het lichaam; zich den wijnstok, hen de ranken; zich den Koning, hen het volk; zich den Herder, hen de schapen. Dán doelt Hij op de *vereeniging* tot één geheel van de kinderen des Koninkrijks. Dan spreekt Hij van zijne *Kerk*.

In deze gelijkenis is evenwel geen sprake van vereeniging der geloovigen, maar van *verstrooïing*. De zaaier werpt al het zaad niet op één hoop, dan zou er niets van terecht komen. Integendeel, hij strooit het uit over den geheelen akker, opdat het ruimte hebbe om op te komen en zelfstandig te zijn. De akker is dus niet de *Kerk*, maar, gelijk er duidelijk staat: *de akker is de wereld*. In geheel andere kwaliteit zijn de geloovigen in de *Kerk vereenigd*, dan ze in de *wereld verstrooid* zijn.

Wie onpartijdig deze les des Heeren aanneemt, en dit verschil in 't oog houdt; wie maar eenvoudig letterlijk leest en lezen *wil* wat er staat, ziet op 't zelfde oogenblik, dat in *kerkelijke* kwesties met deze gelijkenis niets te doen is, en dat alle gebruik, dat er van gemaakt is om de kelters onverhinderd in de Kerk te laten en den geloovigen te verbieden hen uit te werpen door toepassing van de sleutelen des hemelrijks, kant noch wal raakt.

De kinderen des Boozen, het onkruid, werden gezaaid in de duisternis des nachts door den duivel, hún vader. Die kinderen des Boozen zijn niet slechts onbekeerden, want onbekeerd zijn *alle* menschen van nature. Ook de kinderen des Koninkrijks zijn dat van eeuwigheid alleen in Gods praedestinatie. En voor hen moet de tijd komen, dat ze *wedergeboren* worden en *bekeerd*. Maar de kinderen des Boozen zijn de *verlorenen*, die zich *niet* bekeeren, die *niet* wedergeboren worden. Het

staat niet zóo, dat oorspronkelijk *alle* zaad slecht en onkruid is, en tijdens het opwassen een gedeelte in goed zaad en tarwe verandert. Neen, de kinderen des Koninkrijks zijn van eeuwigheid, „van vóór de grondlegging der wereld”, in Christus uitverkoren en staan in Hem, hun Borg en Middelaar, zonder vlek of rimpel voor Gods aangezicht. Ze worden als *goed* zaad gezaaid.

Beide wassen nu op. Beide vertoonen ten slotte airen. Want bij het onkruid moet men voornamelijk aan *brandkoren* denken, dat uiterlijk sprekend op 't echte koren gelijkt, ook airen zet, maar *looze*. Daar is het den boozen vijand dan ook om te doen, dat de verzorgers van den akker in de war zullen geraken en het echte koren met het brandkoren zullen uittrekken. 't Is niet zijn begeerte, dat zijn zaaisel blijft staan; hij heeft er niet het minste hart voor. Alleen wil hij gaarne het onkruid misbruiken, met het doel om ook het kruid te vernielen.

Dat juist voorkomt de Zaaier van het goede kruid. Het onkruid kan het goede kruid op den akker niet het minste kwaad doen. Daarom kan het veilig samen opwassen. De uitzuivering van den akker der wereld zal geschieden door de maaiers, de engelen. Zoo past volkomen hierop het woord, dat de Heilige Geest door den apostel Paulus liet neerschrijven in 1 Cor. V: 9—13: „Ik heb u geschreven in den brief, dat gij u niet zoudt vermengen met de hoereerders; doch niet geheellijk met de hoereerders *dezer wereld*, of met de gierigaards, of met de roovers, of met de afgodendienaars: *want anders zoudt gij moeten uit de wereld gaan*.”

„Maar nu heb ik u geschreven, dat gij u niet zult vermengen, namelijk indien iemand, *een broeder genaamd zijnde*, een hoereerder is, of een gierigaard, of een afgodendienaar, of een lasteraar, of een dronkaard, of een roover, dat gij met zoodanig eenen ook niet zult eten.

„Want wat heb ik ook die *buiten zijn* te oordeelen? Oordeelt gijlieden niet, die *binnen zijn*? Maar die *buiten zijn*, oordeelt God. En doet gij *dezen booze uit ulieden weg*.”

Enmaal komt de oogsttijd; dat is de voleinding der wereld. Bij de wederkomst van den Zoon des menschen zal Hij, als de Zaaier, zijne maaiers uitzenden, om den sikkel in den oogst te slaan en alles wat er op den akker staat te groeien, in te zamelen. Maar ofschoon al wat er wast, ingezameld wordt, dáarom komt het nog niet alles in de schuren. 't Wordt vergaderd op den dorschvloer. De engelen zijn nu geroepen om al de ergernissen en al degenen, die de ongerechtigheid doen, bijeen te verzamelen, en in den vurigen oven te werpen. Het onkruid bestaat uit tweeërlei: degenen die de ongerechtigheid doen, en de ergernissen. Ergernissen zijn verlokkingen en verzoekingingen tot zonde,

valstrikken, slagboomen, struikelblokken, den geloovigen in den weg gelegd door den boozen vijand, om hen te doen vallen en met het onkruid te doen veroordeelen.

Terwijl degenen die de ongerechtigheid doen, in het *vuur* geworpen worden, gaan de rechtvaardigen in het *licht*. Ze zullen blinken als de zon in het Koninkrijk huns Vaders. Dat is geen *loon* voor het goede zaad, maar *gevolg* van de genade, die hun gegeven is, van goed zaad te mogen zijn. De geheele gelijkenis sluit alle denkbeeld aan belooning buiten. Immers, waarom zaait de zaaier? Is het, opdat het *zaad* genot hebbe van de ontkieming en den wasdom? Of is het, opdat de *landman* vrucht op zijn arbeid hebbe? Het goede zaad moet uitgestrooid op den akker, opdat het opwasse en „'s landmans zweet loone”. En *dit* is de heerlijkheid van het goede zaad, dat het aan zijne bestemming beantwoorde en strekke ter verheerlijking van den zaaier.

Beantwoorden aan de bestemming is, naar Gods beschikking, steeds de hoogste zaligheid voor het geschapene. Verheerlijking van God door gedachte, woord en werk is het zaligste en heerlijkste voor zijn redelijk schepsel.

Zoo leert ons deze gelijkenis: „*Alles ter eere Gods.*”

W.

OUD, TOCH STEEDS NIEUW.

„Welk een duistere, nare wereld zou het zijn, zoo er geen Kerstfeest was,” zoo schreef onlangs de Protestantsche bisschop van Minnesota in Amerika, de heer Whipple, een man die met zegen onder de Indianen gearbeid heeft.

„Ik ben dikwijls onder menschen geweest, die nooit gehoord hadden dat er een Zaligmaker is; wilde, woeste, ruwe mannen; arme, diep vernederde vrouwen, verwaarloosde, ellendige kinderen; lieden zonder tehuis of beschaving, geen hoop hebbende hier of hierna. Met wat volk gij te doen hebt kunt gij spoedig ontdekken, indien gij slechts vraagt: „Hebt gij ooit het Kerstverhaal van Bethlehem gehoord?” Hoe verduisterd, hoe hopeloos een volk mag zijn, op het oogenblik, dat zij dat verhaal in *hunne harten* opnemen, worden zij geleid uit de duisternis tot de vrijheid der kinderen Gods. Ik kon u honderden gevallen verhalen om dit de bewijzen.

Er was onder de Dakota Indianen, die wij Sioux noemen, een opperhoofd genaamd „Wakecan Whasta,” d. i. Goede Donder. De Indiaansche moeders noemen namelijk hun kinderen naar het een of ander, dat zij zien of hooren op den tijd dat de kleine geboren wordt. Wellicht hoorde deze moeder het donderen en dacht het goed haar kind daarnaar te noemen. Hoe 't zij, meer dan acht en twintig jaren geleden ontmoette ik aan de boorden van de Minnesota dezen man of liever drie Indiaansche

hoofden, hem, Taopi en Wabasha. Zij verhaalden mij een treurige geschiedenis omtrent de rooverijen van den „blanken man”. Het verhaal deed mij blozen van schaamte. Doch ook vroegen zij om een zendeling, en hieruit kwam al het wondervolle werk voort, dat God gedaan heeft voor deze arme koperkleurige lieden.

Reeds den volgenden dag bracht Goede Donder mij zijn dochter, een kind van tien jaren. Haar gelaat was schoon, heur haar ravenzwart en haar oogen schitterden als edelgesteenten. Ik zag nimmer een schooner Indiaansch meisje. De vader vroeg mij haar mede naar huis te nemen en haar op te voeden, opdat zij worden mocht als de dochters van Christelijke blanken. Ik nam haar mede naar Faribault, waar ik een Indiaansch kind op mijn school had. Zij was verstandig, vlug in het leeren, en zachtaardig als een lam.

Het volgende jaar echter werd zij ziek. De wilde Indianen zeiden nu tot Goeden Donder: „Gij ziet wat van uwe dwaasheid komt; de bisschop heeft ook Ojibway-kinderen in zijn school; zij zijn onze vijanden; zij hebben uw kind vergiftigd. Zij zal sterven; gij zijt een dwaas.”

Het opperhoofd kwam nu zelf naar Faribault, en nimmer zag ik een droeviger gezicht dan toen hij aan mijn deur stond. Hij vertelde mij wat zijn Indiaansche vrienden zeiden. Ik verzoekt hem zijn kind te gaan zien, dat ik gedoopt en „Lydia” genoemd had. De vader zag zijn kind en vertelde haar wat hij gehoord had. Doch zij op haar beurt vertelde hem nu het liefelijk verhaal van Bethlehem; van Jezus' komst in deze droevige wereld om een kind te worden; van zijn wondervol leven van liefde en barmhartigheid; van zijn dood aan het kruis, hoe Hij het graf doorgegaan en ten hemel opgevaren was, om de Vriend te zijn van allen, die een vriend noodig hebben, zittende ter rechterhand Gods.

„Vader,” zeide zij, „deze Indiaansche kinderen hebben allen hetzelfde merkteken aan hun voorhoofden. Wij zijn zijn kinderen; en zijn kinderen zijn vrienden en zusters en broeders, geen vijanden. Ziet gij deze beziën? Die Ojibway-kinderen van een vijandigen stam plukten die voor mij. Ziet gij deze bloemen? Zij verzamelden die voor mij.”

Goede Donder geloofde wat zijn kind zei. Toen hij haar medenam naar zijn huis, gaf ik hem een open brief mede om aan alle blanken te toonen: „Deze man, Goede Donder,” schreef ik, „neemt zijn Christelijk kind mede naar huis. Wilt gij niet om Christus' wil vriendelijk jegens haar zijn? Hij, die gezegd heeft: In zoover gij dit deedt aan de minste van deze, zal het u zekerlijk vergoeden.” Het opperhoofd verhaalde mij naderhand hoe allen goed en vriendelijk jegens zijn kind geweest waren.

Ik kwam eenige weken later zelf, en was tegenwoordig aan het sterfbed van Lydia. Het lieve kind dankte mij voor hetgeen ik haar van Jezus geleerd

had, vertelde haar vader dat zij ging naar het heerlijke huis, door Jezus voor haar bereid, en zeide dat zij spoedig bij haar Heiland zou zijn. Haar laatste woorden waren over de engelen, die zij rondom zich zag. Toen ik bij het open graf stond en dit lam van Jezus aan den Godsakker overgaf, gevoelde ik mij meer dan beloond voor alles wat ik aan deze roode menschen gedaan had of nog doen zou.

Sedert dat uur was ook Goede Donder een ander man. Hij gaf zijn heidensche dansen op; hij beschilde zijn aangezicht niet meer, maar was gelijk een klein kind, en het gezegend verhaal van het kind van Bethlehem vond den weg naar zijn hart. Hij werd zelf een Christen en ontving bij den doop den naam Andreas.

't Was juist de zomer van den vreeselijken Siouxmoord, toen achthonderd menschen gedood werden door de Indianen, die getergd waren geworden tot moorddadigen haat, door langdurige daden van onrecht hun aangedaan. Doch Goede Donder, Taopi, Wabasha, Wahachampamaza en andere Christelijke Indianen waren „zoo getrouw als staal”. Zij verlostten zelf meer dan tweehonderd blanke vrouwen en kinderen en leverden hen veilig over aan de Amerikaansche overheid. Het was alleen toe te schrijven aan hun geloof in Christus, dat deze woeste wilde Indianen Christenhelden werden. Goede Donder was zelf een trouw dienaar der regeering. Hij is nu een oud man, doch onder al mijn vele vrienden weet ik niemand, dien ik meer liefde toedraag dan dit Christelijke opperhoofd.

Langen tijd waren deze vriendelijke Indianen zonder huisvesting. Zij waren namelijk bevreesd voor hun eigen volk, en leidden een zwervend leven in Minnesota. Sommigen hunner zijn reeds overgegaan naar het beter vaderland, waar wij hen weder zullen ontmoeten. Doch mijn vriend is vertrokken naar zijn oude woonplaats.

Een paar jaren geleden zonden de bewoners van een stad, die ook Goede Donder heet, naar het oude opperhoofd een verzoek, om met hen het vierde Julifeest, dat der onafhankelijkheid van Amerika, te vieren. Doch iemand, die de Indianen haatte, vertelde het volk, dat de wezenlijke Goede Donder dood en deze man een bedrieger was. Zij trokken nu hun uitnoodiging terug. Dit brak bijna des ouden mans hart, hij kwam honderd en vijftig mijlen ver om mij te zien, en verhaalde mij zijn wedervaren. Ik zond toen een brief dat wij hem bijna dertig jaren gekend hadden, dat hij werkelijk de dappere man was, die zoovele menschenlevens gered had. Daarop verscheen een commissie van blanken om verschooning te vragen voor het aangedane onrecht, en Goede Donder werd een hoog vereerde gast.

Hij hield een schoone en merkwaardige rede. Daarin zei hij o. a.:

„Alle menschen wenschen te worden herdacht; ik ben een Indiaan, doch ik ben een man. Gij hebt uw plaats Goede Donder genoemd. — Misschien zal, wanneer ik dood ben, de een of ander wel eens vragen: Waarom noemdet gij uwe plaats zoo? Dan zult gij hooren, dat een Christelijk Indiaan de blanke menschen liefhad, en met gevaar zijns levens hun vrouwen en kinderen van een wreeden dood bevrijdde. Dewijl de plaats mijn naam draagt, hoop ik dat het een goede plaats zal zijn, waar de menschen God onzen Vader zullen liefhebben en hun broederen insgelijks. Indien het een goede plaats is, zal het een gelukkige plaats zijn, en God zal u en uw kinderen zegenen. Ik dank u voor uw uitnoodiging aan mij tot dit feest. Ik dank u voor uw vriendelijke woorden. Ik behoud die in mijn hart. Ik heb gedaan.”

De dierbare geschiedenis van Gods liefde in de zending van zijn geliefden Zoon, in Bethlehem geboren, zal, zoo besloot de zendeling, voor alle volken doen, wat zij gedaan heeft voor mijn geliefden vriend.”

H.

TEN KATE'S POËZIE.

Dezer dagen werd door iemand, die wel véel maar niet altijd vloeiend spreekt en zich vooral in gebonden stijl zeer moeilijk beweegt, beweerd, dat Ten Kate „misschien te gemakkelijk en daarom te veel gedicht heeft”. Daarbij werd gezegd, dat niet alles, wat deze dichter geschreven heeft, van blijvende waarde is. Dat laatste is een waarheid, voor welker verkondiging niet veel doorzicht nodig is. Van welken schrijver is *alles* blijvend!

We durven in tegenstelling met bovengemeld oordeel beweren, dat er weinige schrijvers zijn, van welken betrekkelijk zooveel zoo lang zal gelezen blijven als van Ten Kate. De gemakkelijheid, waarmee Ten Kate dichtte, heeft *weinig* slechten invloed gehad op den inhoud zijner gedichten. Want het was niet de gemakkelijheid, waarmee een kraan van de duinwaterleiding een breed straal laat schieten, maar die, waarmee een goede wel het frissche water in overvloed geeft.

Maar dat op zichzelf zou nog niet maken, dat zijne gedichten veel gelezen worden.

Bilderlijk was zoo door en door dichter, dat hij — naar zijn eigen zeggen — van een toren geworpen in stukken poëzie zou vallen. Toch zijn er slechts zeer weinigen, die hem lezen. Bijna niemand van ons volk kent Vondel anders dan door zijn standbeeld en de straten, die naar zijn naam genoemd zijn. Toch is hij een der grootste Nederlandsche dichters, „de prins der dichteren”.

Da Costa *begint* nu populair te worden. Noch Bilderlijk, noch Vondel, noch Da Costa ontbrak het aan gemakkelijheid in de versificatie, en alle drie waren overrijk in gedachten, die zij te verwerken

hadden. Maar ofschoon zij met het grootste gemak konden zeggen wat ze wilden, men kan hun gedichten niet gemakkelijk lezen. Hun stijl is ingewikkeld en moeilijk. Hij heeft allerlei hindernissen voor wie niet terdege bekend en vertrouwd is met het Nederlandsch. En daarbij komt, dat deze drie dichters *diepe* geesten zijn, die hun onderwerp tot op den grond doordringen; zóo diep, dat velen lezers het vermogen en de lust ontbreken, om hen te volgen. Zij worstelen met de taal, om onder woorden te brengen wat zij innerlijk doorleven, en gevoelen dat de rijkste taal te arm en te zwak is om de eeuwige waarheden naar behooren uit te drukken. Die worsteling is schoon — voor wie 'tzelfde gevoelt. En daarmee is reeds gezegd, dat die mannen nooit populair zullen worden.

Wat Ten Kate zag en voelde, was hem duidelijk. Hij kon het met eene duidelijkheid wedergeven, die voor hem een spel was. Eene duidelijkheid, die van de meesten zijner lezers niet te veel eischte. Hij worstelt *niet* met de taal. Zij is hem gewillige dienaar, óók omdat hij, wat het weergeven van *diepe* gedachten betreft, van haar spankracht niet te veel eischt. Zij is hem meer dan het voertuig zijner gedachten; ze is een deel van het dicht zelf. Zij neemt als 't ware onwillekeurig de vormen aan, die bij de gedachten meest passen.

Zelden vindt ge bij een der drie andere door ons genoemde dichters verschillende maten in hetzelfde lied. Bilderdijk beschouwde de veelvuldige afwisseling van rythmus zelfs als een bewijs van zwakheid van den dichter. En waarlijk, *die* mocht het zeggen. Want de meest verschillende gewaarwordingen wist Bilderdijk neer te leggen en zijn lezer te doen gevoelen in een en 'tzelfde rythmus, de Alexandrijn. In groote mate was dit ook de eigenschap van Da Costa.

Bij Ten Kate vindt ge echter de bontste verscheidenheid van rythmus. Toch kan op hem slechts in geringe mate het oordeel van Bilderdijk toegepast worden. Ja, men kan geen Nederlandsch dichter noemen, bij wien die groote afwisseling zoo uitstekend werkt en zoo goed gemotiveerd is. Het zou niet moeilijk zijn met een stroom van voorbeelden aan te toonen, dat Bilderdijks oordeel volkomen juist is. Alleen bij Ten Kate zou dat niet gemakkelijk gaan.

De ruimte verbiedt ons thans veel meer over dit onderwerp in 't midden te brengen. Om onzen lezers te doen zien wat wij gevoelen, drukken we hier twee fragmenten uit „de Schepping” af, die beide in bijna gelijken rythmus geschreven zijn. En zie eens, welk hemelsbreed verschil tusschen beide bestaat.

Het eerste is de beschrijving van den donder, uit den tweeden Zang.

Maar — daar hebt gij 't alreê!
Hooft! het *onweert* — voor 't eerst!

Nieuwe majesteit heerscht
In de Lucht, op de Zee.
Ziet, twee wolken omhoog
Staan en meten elkaâr,
Als een strijdbelust paar,
Met de gramschap in 't oog!
Hoe de spanning ontstond
Die het evenwicht brak,
Wat den oorlog ontstak,
Heeft geen Engel doorgrond!....
Daar weêrflickert een licht,
Een gevleugelde schicht;
En daar rinkelt een schok,
Of de glazene klok
Van het uitspannel splijt!
Wondre straal, die daar schiet!
Al wat is, vordert tijd,
Slechts de bliksemvonk niet.
Nog geen polsslagnag van duur
Vliegt het flitsende vuur
Duizend' mijlen daarheen:
Het verscheen, het verdween
Als een wenk, als een blik!
De Oceaan, in zijn schrik,
Scheurt zijn sluier van één;
En de Poort van den Dood,
't Afgronds bodem, ligt bloot!
't Bleeke daglicht ging schuul,
Door de vreeze onderschept;
En geen kolk en geen kuil,
Waar een vin zich meer rept.
Maar de Hoogte roept luid
Tot de Diepte het uit,
En van verre en nabij
Roept de Diepte: „Dat 's Hij!”

Alles is hier kort, afgebroken. Men kan deze passage niet sleepend lezen. Men *ziet* den bliksem en *hoort* het geratel des donders. Lees daartegen nu de schets van het optreden des Heeren Jezus op aarde uit den zevenden Zang.

Gij, tusschen kindren
Terneergezeten!
Wie der Profeteen
Komt U nabij?
Heeft ooit 'de gave
Der Taal getooverd
En 't hart veroverd,
Wie sprak als Gij?
Hoe heet het Heilge,
Daar wij U hooren?
Een plekje in 't koren,
Een berg, een dal,
Een dobbrend scheepjen,
Een straat, een drempel,
O Heer, úw tempel
Is overal!

Gij hoort de schepping
 Orakels spreken,
 Die zij in teeken
 En beeld verborg;
 U brengt elk muschken
 En iedre lelie
 Het Evangelie
 Van 's Vaders zorg.
 En heerde en herder,
 En brood en bronne,
 De morgenzonne,
 Het groene kruid,
 U drukken ze allen
 Een Hooge waarheid
 Vol diepte en klaarheid
 Verzinlijkt uit.
 Niet uit de hoogte
 Doet Gij versagen
 Met schrikbre slagen
 Uit de onweerswolk;
 Maar wat door liefde
 Voor God kan winnen,
 Dat vindt hier binnen
 In U zijn tolk!
 Gij zijt de Rabbi
 Van God gegeven:
 Uw leer is leven,
 Uw leven, leer!
 En wáár we U hooren
 Of zien, daar buigen
 We in 't stof en juichen:
 „Dat is de Heer!”

Welk een verschil bij de vorige regelen! Alles zacht en liefelijk. De regels zijn even kort. 't Gevaar was groot om ook hier kort of forsich van uitdrukking te worden. Kan men zeggen, dat dit gevaar *vermeden* is? Geen zweem daarvan! De vorm *is* het gedicht. Ten Kate liep geen gevaar om deze gedachten als onweersdenkbeelden uit te drukken. Tot in de fijnste nuances gaat het schoone verschil door. Zie, om maar één voorbeeld te noemen, het slot van beiden:

„Maar de Hoogte roept luid
 Tot de Diepte het uit;
 En van verre en nabij
 Roept de Diepte: „Dat 's Hij!”

en:

„En waar we U hooren
 Of zien, daar buigen
 We in 't stof en juichen:
 „Dát is de Heer!”

(Wordt vervolgd.)

W.

DE JODEN IN EUROPA.

Een paar weken geleden hield een politieke kies-vereeniging in Leipzig een vergadering, waarin werd

gehandeld over de keuze van eenige nieuwe geneenteraadsleden. Aan den ingang van het lokaal hingen bordjes, met het opschrift in groote letters: „Voor Joden geen toegang.” Toch moest die vergadering een *meeting* beduiden. De voorzitter hield een redevoering, die ruim een half uur duurde, en voornamelijk tegen de Joden gericht was. Terwijl het publiek in de volle zaal aandachtig zat te luisteren, bemerkte één der hoorders een Jood, die brutaal genoeg was geweest om binnen te komen. Hij vond dat feit zoo belangrijk, dat hij den voorzitter in de rede viel met de mededeeling, dat hij een Jood ontdekt had. Onmiddellijk hieven de aanwezigen in koor een gebrul op: „Er uit met hem!” en de daad bij het woord voegende, grepen zij den indringer bij den kraag en wierpen hem de deur uit.

Kort daarna had de voorzitter zijn rede geëindigd, waarop de stadszending onder de Joden het woord nam en den voorzitter in „kernachtige”, maar min parlementaire woorden zijn „Judenhetze” verweet. Hij noemde alles wat de vorige spreker aan het adres van de Joden gezegd had „Schweineret”. En ofschoon men in geen enkelen fatsoenlijken kring dat woord behoort te gebruiken, had de man toch niet geheel en al ongelijk. Maar hij zou ondervinden dat zoo iets tot geen doove ooren gezegd was. De voorzitter maakte het zich heel gemakkelijk met de wederlegging. Hij antwoordde eenvoudig: „Wat zwijnerij? *Gij zijt zwijnerij!* Er uit met hem!”

En jawel. De groote meerderheid van de hoorders was genegen om dat bevel op te volgen. Onder een oorverdoovend tumult werd de stadszending aangegrepen, voortgedrongen en ook het lokaal uitgesmeten.

Was de vergadering nu gezuiverd? Och neen. Elke onhandige en onrechtvaardige tegenkanting van eene meerderheid *versterkt* de minderheid inplaats van haar te verzwakken. Het lieve leven raakte nu eerst recht op gang. Het bleek dat er nog een paar Joden en ook enkele socialistten in de zaal waren; echter slim genoeg om zich goed schuil te houden en geen andere levensteekenen te geven dan zoo nu en dan een kreet, een verwensching of iets dergelijks. Hoe men zocht, men kon de rekels niet vinden. Ten slotte begon de vergadering te gelijken op het leger der Midianieten, toen Gideon het met zijn driehonderd overviel; des eenen zwaard keerde zich tegen den anderen. De politie moest een eind aan het tumult maken, en dreigde de zaal te zullen ontruimen, wanneer men niet onmiddellijk tot de orde terugkeerde, de werkelijke agenda behandelde en Joden en socialistten vergat.

Volgens onzen berichtgever, die ooggetuige was, had deze vergadering, gelijk men zich kan voorstellen, een sterk komische zijde. Niettemin komt het ons volstrekt niet in de gedachte om het als een grap te vertellen. Integendeel, wat daar geschiedde, is de uiting van een zeer merkwaardig, zeer diep

ingrijpend verschijnsel, dat belangrijke oorzaken heeft en belangrijke gevolgen zal hebben. Het is een van de *kleine* voorvallen, die door den tegenwoordigen Jodenhaat in Rusland en Duitschland worden in 't leven geroepen. En deze „Judenhetze”, zooals de Duitschers dat gevoelen eigenaardig noemen, is ook een verschijnsel, dat heel licht verward kan worden met een ander verschijnsel, dat we tegenwoordig kunnen waarnemen: „het Anti-Semietisme”. Het *wordt* er ook dikwijls meê verward, en we meenen velen niet te na te spreken door te beweren, dat het er te dikwijls *opzettelijk en allesbehalve onschuldig* meê verward wordt.

„Anti-Semietisme” en „Judenhetze” hebben evenveel met elkaêr gemeen als de Hervorming en de Boerenkrijg dat hadden.

„De Hervorming heeft den Boerenkrijg voortgebracht.” Zoo werd en is sedert nog duizendmaal beweerd door de vijanden der Kerkhervorming. Terwijl het toch niet moeilijk te bewijzen valt, dat Luther eer al te kras dan al te zacht tegen de arme, ongelukkige, vertrapte boeren is opgetreden.

Evenzoo heeft men voor allerlei uitbarstingen van „Judenhetze” het Anti-Semietisme aansprakelijk gesteld en tot zondenbok den fieren, forschten, edelen, maar natuurlijk min of meer eenzijdigen Duitschen hofprediker Stöcker gekozen.

Sedert eeuwen aan eeuwen heeft de Christelijke bevolking van Europa, op enkele uitzonderingen na, eerst uit zoogenaamde godsdienstigheid, eigenlijk al het mogelijke gedaan om zich tegenover de kinderen Abrahams den vloek op den hals te halen, dien God sprak over de haters van Abraham en zijn kroost.

Eigenlijk waren de Joden in de eerste helft der Middeleeuwen alleen veilig onder de Sarracenen. In ieder volk, dat gedurende eeuwen vogelvrij verklaard wordt, dat op allerlei wijzen buiten of beneden de wet wordt gesteld, dat men uitrooft en plundert op allerlei wijze en onder alle mogelijke voorwendsels, zou op die manier een geweldige rassenhaat tegen de onderdrukkers ontvlammen. Hoeveel temeer in een zoo hartstochtelijke natie als de Oostersche Joden!

Maar de Joden hebben hun wraak genomen met de hun eigen sluwheid. Ook moet toegestemd, dat hun moeilijk een andere weg openstond. Zij waren de kapitalisten der Middeleeuwen. De Christenen der Middeleeuwen meenden, dat men geen rente van zijn geld mocht trekken, door in geld te handelen. Ook hadden zij weinig meer dan verachting voor handelaars en kooplieden. Op dat punt waren de Joden oneindig veel slimmer en ook vrij wat minder kieskeurig. Zij namen gedurig hun kans waar en voorzagen steeds de edelen van allerlei koopwaren niet alleen, maar ook van geldmiddelen, die gedurig uitgeput waren. En ze deden dat tegen erbarmelijk hoogen woeker. 't Was hun eensdeels

niet kwalijk te nemen, want waarborgen voor hun geld hadden ze eigenlijk niet anders dan ten eerste in roerend onderpand en ten tweede in het zeker vooruitzicht, dat hun schuldenaren binnenkort opnieuw hun hulp zouden noodig hebben.

Eén groot voordeel was voor de Joden uit den nood der tijden geboren. Overal was verwarring; verbonden, die heden gesloten werden, gingen morgen weder teniet. Het scherpste zwaard in de sterkste vuist was het hoogste recht. De hand van allen was tegen ieder. Maar de Joden sloten zich nauw aaneen; kenden elkander heel Europa en Azië door, en hadden — door hun omvangrijken handel — een uitgebreid credietstelsel. Hoe ze ook geplunderd en afgeperst werden, steeds bleef verreweg het grootste deel der schatten behouden.

Toen de nawerking der kruistochten ten einde liep, was de adel in Europa verzwakt, uitgeput en gekortwiekt. De steden waren opgekomen en machtig geworden. De steden zijn de bolwerken der burgervrijheid. Steden kunnen niet bloeien zonder handel en nijverheid. Zij zijn de natuurlijke vijandinnen van den woesten adel en van de heerschzuchtige kerkelijke hiërarchie. Deze verandering van den toestand kon niet anders dan gunstig voor de Joden zijn.

Natuurlijk geven we hier in enkele groote ruwe trekken den gang der historie aan. 't Ging niet geregeld zoo voort, maar 't was het *beginsel*, waarnaar de geschiedenis verliep. Tegen het aanbreeken van de Hervorming werden de Joden bovendien zeer geëerd om hun kennis van de Oostersche talen. De liefde voor die talen was opgewaakt. De humanisten verlangden naar het nieuwe licht der rede, dat uit de oude boeken moest tevoorschijn komen.

Zoo kregen de Joden op tweeërlei wijze de macht in handen; de macht des gelds en de macht des verstands. Ze hebben die sedert in Europa behouden en met beide woekerwinst weten te doen.

Hun verhouding tot de Christelijke maatschappij was juist en billijk in Nederland en Schotland. Door de Christenstaten werden zij als beminden om der vaderen wil gastvrij ontvangen, genoten vele rechten, maar kwamen niet op gelijken voet te staan met de inboorlingen.

Door al de wederwaardigheden, die de Joden sedert hunne verstrooiing troffen, is hun karakter volkomen veranderd. Al hetgeen waartoe God hen gevormd en afgezonderd had, ging geheel verloren. En juist dat, waarvoor de Heere God hen wilde bewaren en waarvan zijne leiding hen afhield, werd ten sterkste ontwikkeld. Men vindt onder de Joden bijna geen landbouwers of ambachtslieden meer. Bijna allen zijn kooplieden. Juist het tegenovergestelde van hetgeen waartoe ze oorspronkelijk bestemd zijn.

Zoo vond hen de Fransche revolutie, die groote omkeering van alle maatschappelijke toestanden.

Onder de gevolgen dier revolutie behoort ook, dat in de Westersche landen van Europa de Joden niet meer als gasten en vreemdelingen werden beschouwd en behandeld, maar als volksgenooten. Dat komt daardoor, dat de revolutie niet afweet van *volken* en *natiën*. Zij ontkent den *oorsprong* der volken, en beschouwt een volk als niets anders dan als een verzameling van zooveel of zooveel millioenen menschen. In naam van volkomen „vrijheid, gelijkheid en broederschap” heeft ze echter juist daardoor slechts een nieuwe lijfeigenschap ingevoerd. Vroeger waren de mindere standen lijfeigenen van hooge heeren. Die gruwel moest afgeschaft, en terecht. Maar de zonde van de Fransche revolutie is, dat ze niet met de historie rekent, dat ze juist den draad afbreekt om een geheel nieuwe geschiedenis te beginnen. De grondslag van alle maatschappij is het *familieleven*. Juist met het familieleven wil de revolutie niet rekenen. Daardoor worden al haar zoogenaamde „vrije burgers” hetzelfde wat de „vrije burgers” van Sparta waren: *slaven, lijfeigenen*. Maar nu niet van een of anderen graaf of ridder; neen, *nu* van een onpersoonlijk ding, dat men „*Staat*” noemt. Zoo staan werkelijk allen gelijk, maar als *nullen*. Afstamming en nationaliteit komen nu niet meer tepas. Er zijn zooveel *individuen* op een bepaald stuk gronds.

Dat is nu niet alleen het werk van besliste revolutiemannen; neen, de revolutiegeest is als een smetstof, die in de lucht zit. De vorsten van Europa, die gezamenlijk Napoleon I — de verpersoonlijkte revolutie — hadden ten onder gebracht, maakten heel eenvoudig van Nederlanders en Belgen één volk, onder één koning, zonder te letten op het hemelsbreed verschil in godsdienst, karakter en zeden. En wanneer vijftien jaren later blijkt, dat die twee toch nooit tot één samengroeien, maken dezelfde mogendheden even gemakkelijk van hun éene volk weer twee volken. Dat werd door conservatieven gedaan, maar 't is zuiver revolutionair.

Zoo waren de Joden opeens hun nationaliteit kwijt. Ze werden Nederlanders, Duitschers, Engelschen, al naar de plek gronds, waarop zij woonden. Daarbij boetten zij alle geestelijke voordeelen in, en wonnen — indien dat ware winst mag heeten — alle stoffelijke voordeelen. Al wat eenigszins bemiddeld of aanzienlijk is onder de Joden, is liberaal en materialist. Orthodox zijn laten zij over aan de armen. Eén ding is echter allen onbekeerden Joden gemeen: weloverlegde en bewuste Christushaat. Dat sluit precies aan bij de gevoelens van de revolutiemannen, die hun voortzetting vinden in de liberalisten, wier wettige geestelijke nakomelingen de socialisten en communemannen zijn. De diepste gedachte van die geestesrichtingen is: „Er is geen God.”

Bekend is, dat de Joden begaafd zijn boven vele andere volken. Moeilijk vindt men menschen, die

zoo vlug en licht talen leeren als de Joden. Geen wonder dus dat ze — eenmaal op volkomen gelijke lijn met de inboorlingen van West-Europa geplaatst — spoedig de geheele pers in handen kregen. De mammon in dienst van de drukpers, ziedaar de nieuwe macht, die over de gechristianiseerde volken ging heerschen en nog heerscht. Daardoor verkregen de Joden onbeperkten invloed op alle Staatsinstellingen, terwijl zij bovendien zoo dikwijls het hun belieft als *godsdienstig* geheel worden geëerbiedigd. Bekend is, hoe in het leger de Israëlietische soldaat zijn Sabbath vrij heeft, terwijl de Christen-soldaat op zijn best een gedeelte van zijn Zondag geëerbiedigd ziet. Voor de afzonderlijke verpleging hunner zieken in een eigen gasthuis betaalt de gemeente Amsterdam jaarlijks f 65000 aan de Joden, terwijl de gewetensbezwaren der Christenen niet meëttellen. Onderwijl gaan de liberale Joden ongehinderd en oppermachtig voort overal door hun dagbladpers alles wat specifiek Christelijk is te ondermijnen.

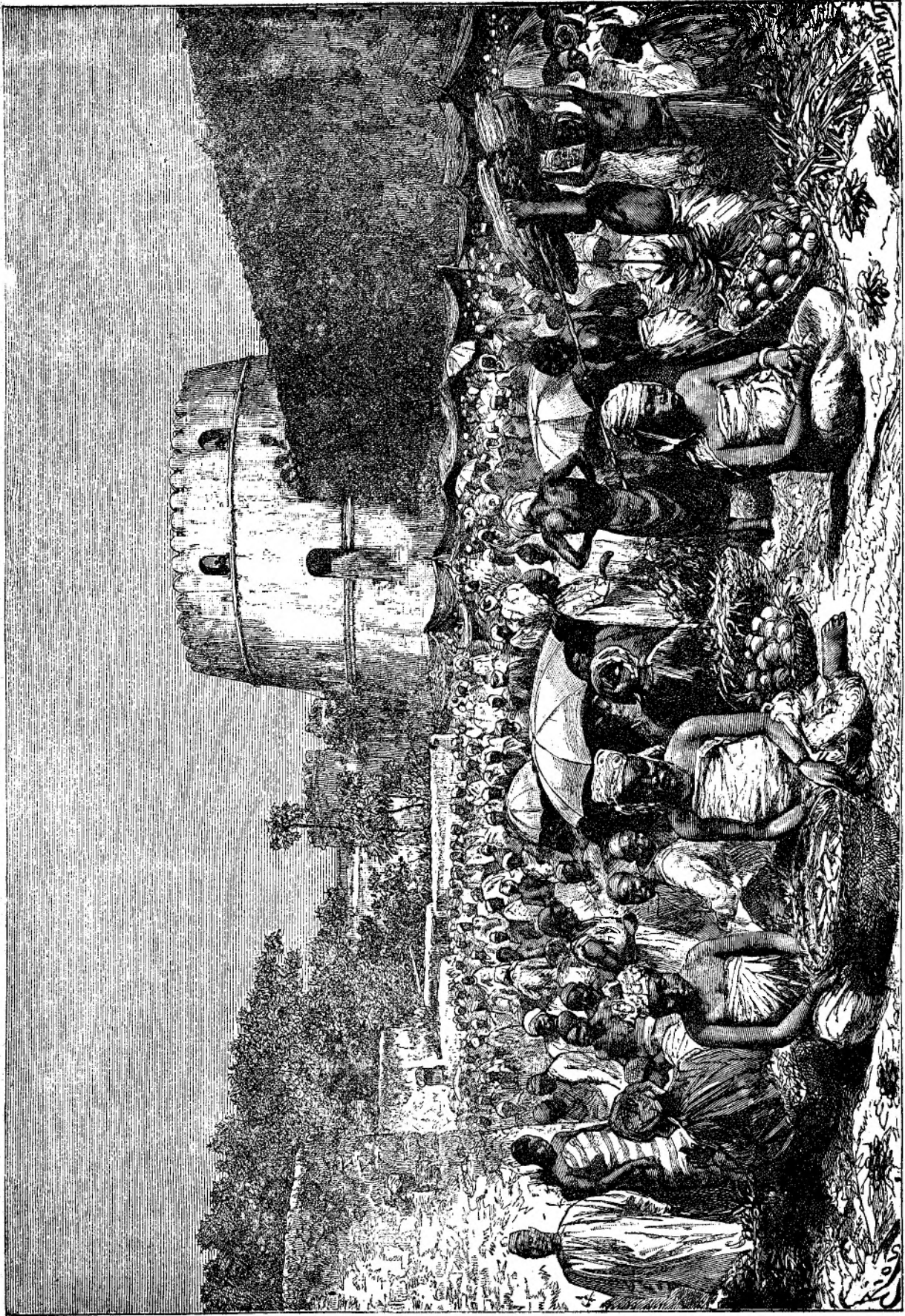
In Rusland, waar de Joden nog niet op voet van gelijkheid staan met het Slavisch ras, duren de middeleeuwsche toestanden te hunnen opzichte voort. Ze zijn het afschraapsel. Maar ze wreken zich door uitzuigerij en woekerwinst zonder eenige schaamte. 't Gevolg is daarvan een bijna periodieke uitbarsting van volkshaat tegen de Joden. Dat verschijnsel is *Judenhetze*.

Het Anti-Semietisme bedoelt echter beperking van Joodschen invloed zonder krenking hunner vrijheid. Dat is in korte woorden het program van Stöcker. Men kan in deze zaak, zooals in zoovele andere, niet het minste vertrouwen stellen in de berichten en beschouwingen der groote liberale bladen. Die worden meest door Joden geschreven en doen hun best — niet tevergeefs — om Stöcker in een bespottelijk, ja hatelijk daglicht te stellen. De waarheid is, dat ze in dezen begaafden man het positief Christendom haten.

Zou de vrijheid der Joden moeten beperkt worden? Zou hun één hunner rechten moeten ontnomen of ook maar bekort moeten worden? Geen vrij man, die er aan denkt! Maar *bevoorrechtting* is onbillijk. En Christennatiën behooren toe te zien, dat ze niet al dieper en dieper onder het Christus vijandige Jodendom geraken. Want het zekere gevolg daarvan zal zijn volkomen ontkerstening van de Europeesche natien. Uitbarstingen als die waarvan we in den aanhef van dit opstel gewaagden, zijn onverdedigbaar, maar verklaarbaar.

Wie echter het minst recht hebben om daarover te toornen, zijn de liberalisten, die min of meer zelfbewust in hun eigen partijbelang den toestand radicaal bedorven hebben.

Wil men over dit hoogst belangrijk onderwerp de weldoorwrochte getuigenis lezen van iemand, die meer dan de meeste anderen recht van meê-

ZANZIBAR.

spreken heeft, dan neme men het veel te weinig gelezen en veel te weinig gewaardeerde werk van Mr. Isaac da Costa: „Israel en de Volken” ter hand, en bestudeere dat. Het is een bron van genot en leering. W.

ZANZIBAR.

(Bij de plaat.)

Aan de oostkust van Afrika ligt het rijk, in welks hoofdstad onze plaat ons verplaatst: Zanzibar. De stad van dien naam is de voornaamste handelsplaats in Oost-Afrika. Ze bevat 80000 inwoners: Arabieren en Negers. Ze is stapelplaats van Europeesche goederen en heeft belangrijke handelsbetrekkingen. Vóór 1873 was Zanzibar bovendien een der hoofdplaatsen voor den slavenhandel. Door den invloed van de Engelsche regeering werd die handel echter afgeschaft.

Meermalen was de stad Zanzibar het uitgangspunt voor ontdekkingsreizen door Afrika. Onder anderen begon Stanley van daar uit zijne reis om Livingstone te zoeken.

Reeds vroeg had Zanzibar groote beteekenis. Vasco de Gama, de beroemde reiziger, vond op de kust en op de eilanden, waaruit het rijk bestaat, reeds in 1498 verscheidene belangrijke handelsplaatsen. Sedert 1828 is Zanzibar een onafhankelijk rijk, onder een eigen Arabischen sultan. Nu Duitschland en Engeland op Afrika's oostkust om den voorrang strijden, komt dit rijk telkens weer ter sprake. Het staat geheel onder Europeeschen invloed.

JERUZALEM.

Dertig duizend van de veertig duizend inwoners van Jeruzalem, schreef onlangs een Amerikaansch reiziger, de heer Carpentier, zijn Hebreërs, en de Israëlieten hebben goede kans om opnieuw het overheerschende volk in Palestina te worden. Het Turksch bestuur, dat eeuwenlang hun verbod om langer dan drie weken achtereen in het Heilige Land te wonen, verzacht zijn bepalingen, en thans komen zij bij honderdtallen hierheen. Zij begeven zich in zaken van allen aard en hebben thans een groot deel van den handel van Jeruzalem in hun macht. Eenigen van hen zien in, dat de dag ophanden is, waarop de profetie van den Bijbel, dat zij andermaal hun land zullen bewonen, zal vervuld worden, en een zonderlinge stam uit Zuid-Arabië beroept er zich op een openbaring ontvangen te hebben, dat zij hun woest land moeten verlaten en naar Palestina terugkeeren. Gedurende de laatste 2500 jaar woonden zij in Yemen (Arabië). Zij stammen af van Gad (?) en 700 jaar vóór Christus' geboorte verlieten zij Palestina. Zij brengen vele kostbare, oude stukken meê, die hun oorsprong bewijzen, en niet weinigen leggen zich toe op den landbouw nabij Jeruzalem.

Een halve eeuw geleden, waren er maar twee en dertig Israelietische huisgezinnen in geheel Jeruzalem, en het aantal in Palestina bedroeg maar 300. Nu zijn er bijna vijftig duizend in 't Heilige Land, en drie vierde van de bevolking van Jeruzalem bestaat uit hen.

Zonder twijfel gaat Jeruzalem vooruit. Het meereendeel der straten is geplaveid, en de gezondheids-toestand der stad is veel verbeterd. De buitenstad van Jeruzalem is nu bijna even groot als de oude stad zelf. Men vertelde mij, dat de prijs des lands zoozeer is toegenomen, dat van de Heilige Stad kan gezegd worden, dat ze een „real estate boom” heeft.

In het Mediterranean-hotel, waar ik vertoef, is een aanplakbiljet, waarop wordt aangekondigd, dat een flinke boerderij tusschen Bethlehem en Jeruzalem te koop is, en ik verneem, dat langs den weg naar Jaffa, juist buiten de poort, de eigendommen (landerijen) binnen een jaar eenige honderden procenten in waarde verhoogd zijn. Een stuk land, dat aan een liefdadige inrichting behoort, werd korten tijd geleden voor \$ 500 gekocht. Het is nu \$ 80,000 waard, en kan voor dien prijs niet gekocht worden. Een telegraaflijn loopt thans van hier naar de zeekust en een spoorwegmaatschappij is opgericht om een lijn van Jaffa naar Jeruzalem aan te leggen.

Gisteren reed ik den weg op naar Bethlehem, dat een uur rijdens van hier ligt, en ik vond telegraafpalen op de vlakten, waar koning David met de Filistijnen streed, en op de helling der heuvelen, waar de herders hun kudde hoedden, en waar de ster verscheen. Op dezelfde plaats bewaken heden, in de 19^e eeuw, de getulbande herders van Bethlehem hun schapen, en toen ik hun ruwe vormen, in schaapsvachten gehuld, zag, vroeg ik mijzelf met verwondering af, of niet te eeniger tijd een schitterende star van 't electrisch licht in hun eigen kleine stad zou verschijnen en op den toren van David, die op hen neerziet uit het hedendaagsch Jeruzalem. Bethlehem heeft vele nieuwe huizen. Thans is er een goede weg naar Hebron, en spoedig zal waarschijnlijk de dag aanbreken, dat men per rijtuig het Heilige Land kan doorreizen. Voor het eerst in haar geschiedenis heeft Jeruzalem een politiemacht, en de orde is er thans even goed als te New-York. Het heeft tamelijk goede hotels, en elken morgen wordt de stad gewekt door het trompetgeklank van 't hedendaagsche Turksche muziekcorps. De Amerikaansche vlag wappert van het dak van het Consulaatsgebouw op den top van den berg Zion, en in de straten vindt men reizigers uit alle oorden der wereld.

De wederbevolking van Palestina, zegt een bewoner van Jeruzalem zelf, gaat gestadig voort en moet meer en meer de aandacht trekken niet slechts van het algemeen, maar bijzonder ook van hen die de profeten bestudeeren. De verdrukking der Joden

in Rusland, het bevel dat alle uitlandsche Joden het land moeten verlaten, de moeilijkheid om in Rumenië een bestaan te vinden, en de gedwongen dienstplichtigheid in deze en andere landen, oefenen allen invloed in dezelfde richting. En daar Amerika en Australië te ver zijn en zij geen middelen hebben om derwaarts te gaan, komen zij natuurlijker wijze naar het nabijgelegen land hunner vaderen. De vermeerdering is overal zichtbaar. Joodsche koloniën vermenigvuldigen snel, niet alleen langs den weg van Jaffa (Joppe), maar in alle plaatsen ten oosten en westen vandaar gelegen en nu zelfs ook in den omtrek van Bethlehem. De huizen worden bewoond, zoodra zij maar gebouwd zijn, en tegen hooge prijzen verhuurd. Vijf en tachtig Joodsche familiën zijn onlangs uit tijdelijk opgeslagen hutten verjaagd.

H.

VREEMDE ONTDEKKINGEN.

Dat de Nieuwe wereld lang vóór Columbus reeds door Europeesche volken was bezocht, is in de laatste tijden onwederlegbaar gebleken. Eveneens dat in Amerika vroeger volken moeten gewoond hebben, ja wellicht groote rijken hebben bestaan, in welke de kunst het reeds vrij ver op verschillend gebied had gebracht. Wat er vóór 1500 in Amerika al de duizenden jaren is gebeurd weten we niet, en zullen 't wellicht nooit weten. En wat de ontdekkers vóór Columbus betreft, ook omtrent hen is onze kennis gering.

Toch komen van tijd tot tijd dingen aan 't licht, die zeer de aandacht verdienen.

Zoo is in de laatste tijden het bestaan gebleken van een *Noorweegsche* nederzetting in Massachusetts, zelfs 500 jaar vóór Columbus.

In Watertown, een der oudste steden in Massachusetts, herdacht men den 24sten November feestelijk de ontdekking van de oude stad of het vlek *Norumbega*, door professor Eben Norton te Horsford, leeraar aan de Harvard Universiteit. Een toren aldaar wijst de plaats aan, waar de overblijfselen moeten ontdekt zijn van Norumbega. Toespraken werden bij het feest gehouden, een Zweedsch volkslied gezongen enz. Professor Horsford deed de volgende mededeelingen: Nu bijna vijf jaren geleden, ontdekte ik op de oevers van de Charles River de ligging van 't fort Norumbega, dat een tijdlang in het bezit van de Engelschen is geweest, nu ongeveer 400 (?) jaar geleden; dat echter veel eerder is gebouwd en indertijd de zetel was van uitgebreide visscherij en een nederzetting der Noormannen. Thans kan ik u de ontdekking mededeelen van de plaats Finland, benevens die van de Landfall of Leif Erikson en de voormalige ligging zijner huizen. Eveneens de ontdekking van de ligging der oude stad Norumbega.

Professor Horsford verhaalde voorts, hoe Par-

mentiers en andere onderzoekers het bestaan der overblijfselen van Norumbega kenden. De naam kwam op hun kaarten voor. Er zijn zelfs ken-teekenen van de tegenwoordigheid der Noormannen, zeide professor Horsford, op elke vierkante mijl van het stroomgebied der Charles. Ten bewijze hiervoor wees hij op een kanaal, aan den eenen kant beschoeid over een lengte van duizend voet, langs den westkant van Stony Brook, en op het droge kanaal bij Newtonville. Daar waren ook overblijfselen van kanalen, grachten, delta's, afsluitdammen, vijvers, vischfuisen, woningen, muren en zelfs schouwburchen(?), allen over de geheele kom van de Charles rivier verspreid.

Het volgende opschrift heeft men in den toren geplaatst:

„A. D. 1000 — A. D. 1889. Norumbega. Stad: landschap: fort: rivier. Norumbega = Norumbega. Indiaansche uitspraak van Norbega, de oude naam van Norvega, Noorwegen, waaraan het gebied van Finland onderworpen was. Stad in en bij Watertown. Waar nog heden ten dage dokken, werven, wallen, dammen en een waterbekken overig zijn. — Landstreek, zich uitstreckende van Rhode Island tot de St. Lawrence Het eerst gezien door Bjarni Herjulfson, 985 A. D. Landfall of Leif Erikson aan Cape Cod 1000 A. D. Noorsche kanalen, dammen, wallen, bestratingen, forten, terrasvormige vergaderplaatsen zijn nog heden ten dage aanwezig. Het fort aan den voet van den toren en het land er rondom was in de 15^e, 16^e en 17^e eeuw in het bezit der Bretonsche Franschen. De Charles rivier door Leif Erikson ontdekt, 1000 A. D. Nagevorscht door Thorwald, broeder van Leif, 1003 A. D. Gekoloniseerd door Thorfinn Kurlsefoi 1007 A. D. Eerste bisschop Erik Gnipson 1121 A. D. Nijverheid vóór 350 jaar. Masur-hout, visch, pelswerk, landbouw. Het laatste Noorsche schip keerde naar IJsland terug in 1347.”

Niet minder belangrijk is de ontdekking van een paleis der Rotsbewoners in Colorado. Te Hartford, in de Vereenigde Staten, zijn namelijk onlangs de heeren Chapin en Howard uit het zuiden van Colorado teruggekeerd. Zij nu hebben in Mancos County in de gebergten aldaar uitgestrekte bouwvallen onderzocht van rotswoningen, pas ontdekt. Velen er van ontdekten ze zelf. Onder deze woningen bevond zich een paleis of versterkte plaats, onder een vooruitstekende rots en boven een steilen afgrond, bijna ongenaakbaar.

Dit paleis is 425 voet lang, en gelijkvloers reeds kan men 124 kamers tellen. Het is 60 voet hoog en zou meer dan 1000 menschen kunnen bergen. De bouw is van metselwerk met kalk. In den omtrek der huizen werden geen metalen voorwerpen gevonden. Met geen zekerheid kan men zeggen wat soort menschen daar geleefd hebben, noch wanneer zij leefden, ofschoon de navorschers schatten, dat de bouwvallen 600 jaar of zelfs ouder zijn.

Zij brachten vele photographieën er van meê. De man die het eerst eenige van deze bouwvallen ontdekte, was zekere Richard Wetherill, een veehouder uit Mancos, die ze in December des vorigen jaars vond.

Hoe weinig weten we toch nog van zoovele miljoenen als vóór ons geleefd hebben, eeuw in, eeuw uit. Is niet het grootste deel der geschiedenis ons voor goed onbekend?

H.

CREMATIE.

Dezer dagen richtte een onzer jonge lezers aan ons het verzoek om hem eens het een en ander mede te deelen over *crematie* en het voor en tegen er van op te noemen. Gaarne voldoen we aan dat verzoek, want het onderwerp is zeer belangrijk.

Crematie is, zooals men weet, de uitheemsche naam voor *lijkverbranding*. Die komt al meer en meer aan de orde van den dag. In Duitschland bestaat gelegenheid om de lijken niet te begraven, maar op negentiende-eeuwsche wijze te verbranden. Een kostbaar gebouw is daartoe o. a. te Gotha, aan den noordelijken rand van het Thuringer woud opgericht. Juist kon men dezer dagen in de nieuwsbladen het bericht lezen, dat het lijk eener Nederlandsche dame daarheen was vervoerd om verbrand te worden. De overledene was een groote voorstandster van de crematie geweest, en had haar verwanten die handelwijze voorgeschreven, aangezien in ons land daartoe geene gelegenheid bestaat.

Lijkverbranding is, zooals men weet, zeer oud. De meeste heidensche volken verbrandden de lijken hunner overledenen. Zij zorgden dat zoo spoedig mogelijk het lijk vernietigd werd. De Egyptenaren echter, bij wie een zeer sterk geloof aan het eeuwige leven wortel geschoten had, bewaarden het lijk zoo lang mogelijk, door het te balsamen en er een mummie van te maken. Het volk dat Gods openbaring bezat — Israel — verbrandde ook de lijken niet, maar begroef ze.

Tusschen de lijkverbranding der oude volken, b.v. der Romeinen, en die welke men thans algemeen wenschte te maken, is evenwel belangrijk onderscheid. De oude volken verbrandden de lijken met het doel om hunne dooden beter te eeren. Zij verzamelden de asch zorgvuldig in hunne urnen. De nieuwerwetsche lijkverbranders denken echter alleen aan het hygienisch belang van de zaak. Zij beweren, dat begraven van lijken gevaarlijk is voor de levenden, en oorzaak kan wezen van allerlei ziekten. Zij zorgen dus uitsluitend voor de gezondheid der levenden.

't Zal wel geen verstandig mensch in de gedachte komen, betamelijke zorg voor den algemeenen gezondheidstoestand te misprijzen. Met grooten lof moet erkend en toegestemd, dat vooral onze eeuw

daarvoor veel, zeer veel goeds heeft verricht. Toch kan eenzijdigheid in eenige goede zaak ook tot dwaasheden voeren. En daarvan vindt men in onzen tijd niet minder de sporen.

Men zal ons ook wel niet tegenspreken, wanneer we beweren, dat de werkelijke vooruitgang, welke de zorg voor de algemeene gezondheid gemaakt heeft, de menschheid tot bijna grenzeloozen hoogmoed heeft vervoerd. Men beweert gedurig stoutweg in 't publiek, nu eens dat voortaan hongersnood onmogelijk is; dan weer dat geen epidemiën zóo kunnen heerschen als in vroeger jaren. De dagen die wij beleven doen duidelijk zien, hoe dwaas zulke beweringen zijn. Toen vóór ongeveer drie maanden de griep begon te heerschen, kon men alom lezen en hooren, dat deze ziekte volkomen onschadelijk was, en voor niemand gevaarlijk kon worden. Toen de ziekte onze grenzen naderde, kwam van allerlei kanten de raad om maar niet bang te zijn; dan liep men vrij. Nu, bijzonder bang was niemand, want er stierf immers niemand aan? En wat blijkt nu al meer en meer? Dat geen geneesheer eigenlijk de ziekte kent, die men griep en influenza noemt; dat de ziekte op zichzelf waarschijnlijk niet doodlijk is, maar dat onderwijl duizenden bij duizenden door de geringste onvoorzichtigheid aan de gevolgen worden weggemaaid, zoo zelfs dat in groote steden soms de tijd te kort schiet om alle lijken te begraven.

Zoo straft God den hoogmoed der menschen. Dat is nog maar een betrekkelijk lichte kastijding; maar het is eene waarschuwing. En wel eene waarschuwing, waarop we wel terdege mogen letten ook bij het onderwerp, dat ons nu bezig houdt.

De *eenige* vraag mag toch nooit zijn, bij welk onderwerp ook, of iets voor ons stoffelijk belang nuttig is. Men moet de zaken beschouwen allereerst niet uit stoffelijk, maar uit *geestelijk* oogpunt. En dan worden sommige dingen heel anders. Laat ons maar een zeer duidelijk voorbeeld nemen. In het *stoffelijk* belang van de Christenen der eerste eeuwen was het zeker, om in vredes naam maar een paar korteljes wierook te nemen en op een altaar in 't vuur te werpen. Ze mochten er immers bij denken wat ze wilden? Zoo ontkwamen ze geeseling en kruisiging, welke zeker niet in iemands stoffelijk belang zijn. Maar ze weigerden op die wijze hunne belangen te behartigen en te bevorderen. En dat niet zoozeer, omdat ze hoogere, geestelijke eigenbelangen wenschten te bevorderen, maar veel meer omdat ze vóór alles het gebod en de eere Gods, die hun Souverein was, moesten en wilden betrachten.

Dat beginsel dient bij *al* onze handelingen in 't oog gehouden. God bestaat niet om onzentwil, maar omgekeerd.

De lijkverbrander nu redeneert zóo: „Ieder mensch sterft eens. *Hoe* dat komt gaat me niet aan, maar 't *is* zoo. 't Zal wel de loop der natuur zijn. Het overschot van een gestorven mensch is een gevaar-

lijk, vergiftig ding, dat allerlei onheilen kan voortbrengen en den dood der nog levenden verhaasten. Laat men het langzaam ontbinden, dan ontwikkelen zich allerlei gevaarlijke gassen, die in de lucht een uitweg zoeken. Daarom vernietige men dit gevaarlijke ding zoo spoedig mogelijk." Zoo wordt het menscheijk lichaam, na zijne scheiding van de ziel, dus eigenlijk niets meer dan een *kreng*.

Maar Gods Woord leert ons geheel iets anders, en wel dit. Ziel en lichaam maken *samen* den mensch uit. De ziel is niet de mensch en het lichaam is niet de mensch, maar ziel en lichaam samen zijn de mensch. 't Is dus niet de loop der natuur, dat die beide gescheiden worden. Dat gaat integendeel vlak tegen de natuur in. Die scheiding is het gevolg, het schrikkelijkste gevolg, van de scheiding tusschen God en den mensch, veroorzaakt door den val des menschen. Die scheiding is de straf, die op de overtreding volgde. Maar die scheiding zal niet eeuwig duren; voor niemand. Over *allen* ging het vonnis: „Stof zijt gij en *tot stof* zult gij wederkeeren." Dat stof zal echter herleven. „De ure komt dat *allen*, die in de *graven* zijn, zullen hooren de stem van den Zoon des menschen, en zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben tot de opstanding des levens, en die het kwade gedaan hebben *tot de opstanding der verdoemenis*."'

God rekent dus met het menscheijk lichaam heel anders dan de lijkverbranders. Vooreerst is de dood geen natuur, maar onnatuur in Gods oogen. En ten tweede is het doode lichaam des menschen niet maar een afgelegde *zielzak* (zooals ik eens iemand hoorde zeggen), maar de mensch, een deel des menschen zelf, waarmee zijn andere deel weer zal vereenigd worden, om samen weer den geheelen mensch uit te maken.

Let eens op, met hoeveel eerbied gesproken wordt in de Heilige Schrift van het *lichaam* onzes Heeren Jezus. Nergens leest ge ook maar de geringste uitdrukking, die recht geeft om te spreken — zooals Gezang 47 doet — over het *lijk* des Zaligmakers. „Komt en ziet de plaats, waar *de Heere* gelegen heeft," zeggen de engelen tot de vrouwen.

De lijkverbranding is derhalve:

- 1°. miskenning van het *beeld Gods*, waartoe God den mensch schiep;
- 2°. geringschatting van het *vonnis* over den val des menschen, dat men verhaast;
- 3°. verachting van *Gods* *souvereiniteit*;
- 4°. ontkenning van de *opstanding des vleesches*.

Wie waarlijk in den dood het noodlottig gevolg van onzen val ziet, eerbiedigt het vonnis Gods, en slaat de handen zoo min aan het stoffelijk overschot des menschen als aan den levenden mensch. Hij eert in een deftige, betamelijke begrafenis niet den overledene, maar het beeld Gods; en laat uitsluitend aan God over de volvoering van het vonnis. Want het lichaam ook van Gods kind is nog „dood

om der zonde wil", en verwacht de zalige opstanding.

Niet zonder reden wordt in de Heilige Schrift zeer grooten nadruk daarop gelegd, dat alle smaad van menschen afgedaan had, zoodra Jezus den geest gegeven had en dat Hij — zelfs zonder dat er één been aan Hem gebroken was, — met eere *begraven* is, in zijn dood bij de rijken geweest is en *geen* verderving heeft gezien. De verderving is in *Gods* hand, niet in de onze.

Geen godvreezende, die eenigszins dieper ingeleid is in de heilswaarheden, zal de lijken zijner dierbaren verbranden, of zelf toestemmen, dat het zijne verbrand wordt.

Begraven is naar Gods wil.

Crematie is heidensch.

W.

UIT HET LEVEN.

De Samaritanen.

De eer van de oudste en kleinste sekte der wereld te zijn, komt den Samaritanen van Nablous, het oude Sichem, toe. Zij volgen in hun godsdienst-oefeningen dezelfde ceremoniën, die in zwang waren ten tijde der Babylonische wegvoering. Zij beweren dat hun afschrift van de vijf boeken van Mozes door Aärons kleinzoon gemaakt is, en het oudste is dat bestaat.

H.

Zending in Achter-Indië.

Zuidelijk Burmah heeft een oppervlakte van 87.000 vierkante mijlen, omstreeks 15,000 steden en dorpen, en een bevolking van bijna 4 millioen inwoners. Noordelijk Burmah is tweemaal zoo groot, maar de bevolking is bijna dezelfde. Vijf en zestig jaar geleden was er geen Christen en geen Christelijke invloed in dit land. Een inboorling, Ko-thaybere, werd bekeerd, onder den arbeid van Judson en Boardman, zendelingen der Baptisten-kerk, en werd het middel in Gods hand om de geheele natie wakker te schudden uit den doodslaap van het heidendom. Thans is Burmah niet langer heidensch, maar arbeidt het reeds mede aan de verspreiding van het Evangelie. Het getal Christenen is omstreeks 85,000. De Baptisten hebben 500 kerken met 26,000 leden, en 37 geordende zendelingen. Benevens deze kerk zijn ook de *Wesleyaansche Methodisten* en de *China Inland Missions*, met één zendingspost te Bhama, hier werkzaam.

Siam, de tweelingzuster van Burmah, heeft ongeveer een even groote bevolking. Het land is een land van wonderen, wat de natuur en volksgewoonten aangaat. De „witte olifant" ontvangt eer gelijk de adel van het land; heeft bedienden, priesters, geneeskundigen, enz. Het Boeddhisme heerscht overal en afgodentempels zijn talrijk. Te Bangkok alleen zijn tweehonderd tempels met tien duizend pries-

ters, en in één van die tempels vindt men veertien duizend afgodsbeelden!

De vertaling van een catechismus in het Siameesch, in April 1818, door Mrs. Ann Hazeltine Judson, toen in Rangoon, Burmah, woonachtig, was de eerste poging om dit volk het Evangelie te brengen. Tien jaar later bezochten Gutzlaff, de beroemde Duitsche zendeling, en Tomlin, Bangkok de hoofdstad, en zonden spoedig een verzoekschrift naar Amerika om hulp voor het groote werk. In Juni 1831 ging David Abeel, van de Gereformeerde Amerikaansche kerk, naar Siam; maar hij werd genoodzaakt wegens gezondheidsredenen weldra te vertrekken. In 1847 toonde de regeering bittere vijandschap tegen de zending; de zendelingen Mattoon en House konden zonder groote moeite geen vertrek huren of koopen, en men weigerde hun zelfs levensmiddelen. In 1851, juist toen de weg gesloten scheen en alles duister was, *stierf de regeerende koning van Siam*. Gods plan werd zichtbaar. Prah Chaum Klow, zijn opvolger, was wel opgevoed, vrijer, en van het begin af aan gunstig voor het werk der zending en de Christelijke beschaving. Sedert was er groote vooruitgang in het werk. De tegenwoordige koning Chulalang Korn is „de edelste regent” in geheel Azië. Hij is zelf een zendeling in den volsten zin van het woord. Hij heeft een der zendelingen, Dr. Mac Farlane, aan het hoofd van de Nationale Hoogeschool te Bangkok gesteld en tot opziener over het Openbaar onderwijs benoemd. In 1887 gaf hij \$ 2500 aan de geneeskundige zending te Petchaburi.

De velden zijn wit om te oogsten en van menig dorp hoort men de Macedonische roepstem: „Kom over en help ons.” Maar Siam, met een bevolking van 8 millioen zielen, heeft thans slechts acht geordende zendelingen, van de Presbyteriaansche Kerk, en twee Baptisten-zendelingen onder de Chineezzen te Bangkok. „De oogst is groot, maar de arbeiders zijn weinigen. Bidt daarom den Heer des oogstes, dat Hij arbeiders in zijnen oogst uitstoote.”

Laos, met een bevolking van 1,500,000 inwoners, grenst aan Siam ten westen van Anam en heeft zes provinciën, alle onafhankelijk en te zamen schatplichtig aan Siam. De godsdienst is het Boeddhisme. Er zijn tot nog toe geen zendelingen werkzaam. Markus 16: 15.

H.

Een nieuwjaarwensch.

Hoewel onze landgenooten in Amerika, helaas, zeer spoedig al wat Nederlandsch aan hen is, afleggen, één gewoonte hebben zij behouden, die der nieuwjaarwenschen. Wat hier volgt is iets uit zulk een wensch, aangeboden door den ombrenger van de *Volksvriend*, een Hollandsch blad in de Vereenigde Staten.

Ik bracht weer twee en vijftig malen
De *Volksvriend* rond van huis tot huis,
En 'k hoop dit nog eens te herhalen, —
Geeft God de Heer mij kracht naar kruis. 1)

'k Word ouder, maar als trouwe bode,
Bracht ik het nieuws weer elke week,
Soms had ik wel een doek van noode,
Als 't zweet soms van mijn voorhoofd leek.

Maar soms ook stapte ik door den regen,
Of door de modder; ja, de sneeuw
Woei soms mij op mijn zwerftocht tegen:
Maar 'k drong er door gelijk een leeuw.

Mijn gade en ik wij stromplen samen
Het leven door nog hand aan hand,
En waar ons rampen overkwamen
Hield God ons leven nog in stand.

En op deez' blijden Nieuwjaarsmorgen
Bevelen we ons uw goedheid aan;
Verlicht een weinigje onze zorgen,
En strooi wat vreugd op onze paan.

Dan breng ik vaardig alle weken
Het nieuws weer rond (als God mij spaart
En kracht schenkt) uit alle streken
En alle landen dezer aard.

H.

Onbekendheid en vooroordeel.

„Ik geloof niet, dat er Christenen in Indië zijn,” zeide een Engelschman aan boord van een stoomboot, waarmede hij Britsch-Indië verliet, tot het hem omringende gezelschap. „Ik heb er twintig jaren achtereen gewoond, maar er nimmer een ontmoet.”

Een zendeling, die zich op het dek bevond, hoorde dit, maar liet de opmerking aanvankelijk onbeantwoord. Toen echter de ander kort daarop begon te verhalen, aan hoeveel jachtpartijen hij deelgenomen en hoeveel tijgers hij gedood had, viel de zendeling hem in de rede en sprak:

„Ik geloof niet, dat er tijgers in Indië zijn. Ik heb er twintig jaren lang gearbeid, maar heb er nimmer een ontmoet.”

Natuurlijk nam de Engelschman hem deze weinig hoffelijke opmerking zeer kwalijk; maar de zendeling vervolgde:

„Gij hebt datgene gezien, wat u belang inboezemde, en ik datgene, wat voor mij belangrijk was. Gij zaagt geen Christenen, omdat gij ze niet zien wildet, en ik zag geen tijgers, omdat ik daarbij geen belang had. Evenmin als ik nu bevoegd ben te oordeelen over de aanwezigheid van tijgers in Indië, zijt gij het, om een oordeel uit te spreken over de Christenen daar te lande.”

En het geheele gezelschap gaf hem gelijk.

H.

Alweer heeft een valsche Christus zich in Amerika voorgedaan, ditmaal in het noordelijk gedeelte van

1) Dat rondbrengen is dus niet enkel genot. Maar men lette op wat volgt: dat verklaart veel.

Little River, nabij Little Rock, Arkansas. Evenals Schweinfurth in Illinois (waarvan wij onlangs eenige bijzonderheden meedeelden) vindt ook deze bedrieger een grooten aanhang. Zijn naam is Elam Irvin en hij zegt dat hij in Manchester, Red River County, Texas, thuis hoort. Hij geeft voor bergen te kunnen verzetten, zonder schade vergift te kunnen drinken, kogels af te weren enz. Hij zalft kinderen met olie en verklaart dat ze dan engelen worden. Dit is, zegt hij zijn tweede komst op aarde, en binnen een paar weken zal hij Christus zelf zijn. — Verschrikkelijk als zulke godslastering is, is het toch niets anders dan de vervulling van 's Heeren waarschuwing, die Hij zijn discipelen gaf, toen zij Hem vroegen welke de teekenen zijner toekomst waren: „Ziet toe, dat u niemand verleide. Velen zullen komen in mijn naam, zeggende: Ik ben de Christus, en zullen velen verleiden.” (Matth. 25). H.

Maar één weg.

Weinige jaren geleden, toen ik in Boston wandelde, zoo verhaalt Dr. Pentecost, ontmoette ik een vriend, die in alle opzichten een beminlijk man was; maar hij was Unitariër. Hij geloofde niet, dat Jezus de Zoon Gods was, in het vleesch geopenbaard; maar slechts dat Hij een goed man was, de beste die ooit geleefd had. Hij scheen echter geen rust bij zijn geloof te kunnen vinden; want bij elke mogelijke gelegenheid trad hij er met mij over in gesprek.

Daar ik een valiesje in de hand droeg en hij eveneens, zeide hij tot mij: „Waar gaat gij heen, Pentecost?”

„Naar New-York”, hernam ik.

„Ik ook”, zeide hij; „hoe gaat gij?”

„Met de Providence-lijn”, zeide ik.

„Och! dat spijt mij”, antwoordde hij, „ik ga met de Fall River-lijn. Ik had zoo gaarne samen gereisd, maar ik heb al mijn reiskaartje.”

„Het spijt mij ook”, zeide ik, „ik had ook gaarne met u willen gaan, maar het is nu te laat, want ik heb ook mijn reiskaartje.”

„Wel,” zeide hij, „ik veronderstel toch dat wij op hetzelfde oogenblik zullen aankomen.” — Vervolgens, voegde hij na eenig stilzwijgen er aan toe:

„Wat zoudt gij wel van mijn verstand zeggen, indien ik verklaarde, dat, indien gij niet met dezelfde lijn gingt, waarmeê ik ga, gij geenszins te New-York zoudt komen, wanneer gij langs dezen weg of een van de andere kunt gaan?” en hij noemde over de negen verschillende wegen op, waarlangs een reiziger van Boston naar New-York zou kunnen gaan. „Is het niet volkomen gelijk, als ik zeg, dat, indien ik niet naar den hemel ga langs den weg van geloof in Jezus Christus, ik er geenszins kan komen? Bij Jezus is een goede weg, en indien gij langs dien weg wenscht te gaan, heb ik

er niet tegen; maar ik ga langs den weg van Gods genade.”

„Dat is alles juist, indien wij beiden er maar komen,” hernam ik. „Maar het verschil is, dat terwijl er *negen* wegen naar New-York zijn, er maar *een* weg naar den hemel is, en die weg is Christus, en er is geen andere naam onder den hemel gegeven, waardoor wij zalig kunnen worden.” H.

*** Goed gedresseerd.*

De vijfjarige Izaak is ziek, en de dokter moet komen. De dokter is echter geen Israëliet en kleine Izaak is niet aan hem gewend. Mijnheer de dokter komt binnen en vindt zijn patientje op den schoot der kindermeid.

„Beste jongen, mag ik je tong eens zien?”

Geen antwoord.

„Isjaakie! laat je thongetje aan den dokter zien,” vraagt het kindermisje.

Izaakje doet juist alsof hem gevraagd wordt om zijn mond dicht te knijpen.

Papa komt binnen en wordt te hulp geroepen. „Izaak,” vermaant papa, „wees een zoete jongen en laat je thong zien.”

Al deze pogingen maken Izaak volslagen onhandelbaar. Hij begint te huilen, te schreeuwen en te slaan.

Papa is anders voor geen kleintje vervaard, maar zegt nu: „Bij de ouden is de wijsheid”, en gaat Izaakjes grootmoeder roepen. Nadat hij haar den stand van zaken verhaald heeft, zegt grootje bestraffend: „Mot een kind van vijf jaar zijn vader komen beschaamd maken? Heeft mijn bloedeigen zoon zoo al zijn sikkepitten verloren? Wou je het lieve schaaap nog gaan slaan om zijn doorzicht?” En de kamer binnekomende: „Izaakje, mijn harte-kind, wat willen ze van je? Bedaar, mijn zoon; kom tot kalmte, licht van mijn oogen.” Ze sust Izaakje een poosje, en vraagt dan plotseling: „Hoe doet een zoet Jodenkindje, als het een vervloekten Gojim ziet?”

Flap! Daar had de dokter een gezicht op het begeerde lichaamsdeel zoo kostelijk en onbevangen, als hem slechts bij weinig zieken tebeurt mag vallen.

Hij kon nu het tegenovergestelde doen van wat Tollens onzen vaderen toeschrijft: Hij had het *doel niet* te tellen, maar *alleen den uitslag* te rekenen.

Stijlbloemen.

Een onmenscheijk voorrecht.

1. De jongelieden, die aan het examen voldoen, zullen *met elkander worden gevoed.*

(*Uit de bepalingen voor miliciens.*)

2. Van *achteren beschouwd* ziet men, dat de zaak van *twee kanten* kan bekeken worden.

3. Zoolang de Javanen geen *Christen* zijn, zal ook hun beschaving nooit de rechte' wezen.

V R A G E N B U S.

De volgende drie vragen zijn ingezonden door F. v. W. te H.

1. Bestaat een mensch uit lichaam en ziel, of uit lichaam, ziel en geest?
2. Waar staat in Gods Woord, indien het er in staat: „Onderzoekt alle dingen en behoudt het goede“?
3. Wat leert ons de gelijkenis van den onrechtvaardigen rentmeester in Luk. 16?

Zijn de sterren werelden? En bestaat er eenige grond voor de gedachte, dat deze werelden eens de verblijfplaatsen zullen zijn voor de gezaligden?

Z.

D. J. H.

A N T W O O R D E N.

VRAAG. „Hoe zijn de uitwerkselen der Fransche revolutie van 1789 in 't algemeen voor ons land geweest?“ (Exc. 15 December 1888.)

Het antwoord op deze vraag is lang in de pen gebleven; en geen wonder! Men kan daarover wel een boek schrijven, en 't is bijna onmogelijk, om in een paar regels daarop behoorlijk te antwoorden.

De gevolgen van de revolutie van 1789 voor ons land zijn veel en velerlei. Enkele van de voornaamste noemen wij hier, zonder er evenwel eenige redeneering of beschouwing aan toe te voegen.

1°. verloor ons land zijne nationaliteit gedurende eenige jaren;

2°. verloor het een deel zijner koloniën;

3°. boette het voor vele jaren een goed deel van zijn volkskarakter in;

4°. hield het op een republiek te zijn, en kwam er zulk een wijziging in de verhouding van het stamhuis van Oranje tot Nederland, dat de vroegere innige betrekking zich oploste in een constitutioneel koningschap;

5°. verloor de Gereformeerde kerk hare vrijheid, doordien koning Willem I hare zaken eigenmachtig regelde en haar eene „kerkgeëring“ oplegde;

6°. werd ons volk, evenals geheel Europa, gerevolutioniseerd. Dat wil zeggen: de beginselen, waaruit men algemeen leefde en handelde, werden geheel andere dan vóór 1789. Het gevolg daarvan was algemeene ontzenuwing van het oud Hollandsch karakter, voortdurende afval van God, en gestadige achteruitgang op stoffelijk gebied.

VRAAG. „Is het uit de Heilige Schrift te bewijzen, dat het gebruik van sterken drank geoorloofd is en kan men; zonder het te gebruiken als medicijn, hierover den zegen des Heeren afbidden?“

(Exc. 15 Maart 1889.)

ANTW. Uit onderscheiden plaatsen van de Heilige Schrift kan men aantonen, dat het gebruik van alcoholische dranken *niet verboden* is. B.v. uit de wet op het Nazireërschap. Den Nazireër was het *tijdelijk* verboden wijn of sterken drank te drinken. (Zie ook bij de aankondiging van Simsons geboorte: Richt. XIII: 4 en 7, en bij die van Johannes' geboorte: Luk. I: 25). Ook wordt meermalen gewaarschuwd tegen overmatig gebruik. Wat van sterken drank geldt, is ook op wijn toepasselijk.

Het schromelijk en verfoeilijk misbruik, dat van wijn

en sterken drank gemaakt wordt, en waardoor die vochten onder de sterkste wapenen des Satans, ter uitbreiding van het rijk der duisternis behooren, sluit de mogelijkheid van goed en rechtmatig gebruik niet uit.

Op het tweede gedeelte van de vraag: „Kan men hierover den zegen des Heeren afbidden?“ zouden we liefst met een wedervraag antwoorden en wel: „Mag men *iets* gebruiken, al is het ook een dronk water, waarvoor men *niet* den zegen des Heeren kan afbidden?“ „Een iegelijk zij in zijn eigen gemoed ten volle verzekerd.“ Die dat niet is, dien is het gebruik zonde.

VRAAG. „Draagt onze aarde ook de sporen van een algemeenen vloed?“ (Exc. 15 Mei 1889.)

ANTW. De sporen van den zondvloed zijn zeer duidelijk over de geheele aarde. De gansche oppervlakte is bedekt met een soort van korst, die blijkbaar gevormd is door het bezinksel van een algemeenen vloed, en door ons *diluviale* grond genoemd wordt. De onwraakbaarste getuigenissen voor den zondvloed vindt men in dezen grond. Ontelbare beenderen en tanden van dieren en planten zitten in dat bezinksel vast. Beenderen van den mastodon zijn gevonden op de Cordillera's in Zuid-Amerika op een hoogte van 8000 voet; ja, beenderen van herten en paarden zijn van de Himalaya-toppen in Azië door lawinen van een hoogte van 16000 voet nedergegoorpen. Tallooze overblijfselen van tropische dieren en planten zijn ontdekt, zoowel aan de Zuidpool, als in Siberië, in Duitschland en in Nieuw-Holland, ja gansche wouden van palmboomen, en in Siberië geheele kudden van olifanten. In de Tungisische ijschollen vond men ingevroren mammoths met vleesch en huid.

Waarschijnlijk heeft de zondvloed een beslissende en blijvende verandering in het klimaat der aarde teweeggebracht, en de dieren overvallen ter plaatse waar zij leefden. Het vele ijs aan de polen kan een gevolg van den plotseligen vloed zijn. Ook schijnt het, dat vele dieren door het water verplaatst zijn en gebracht daar, waar levend geen exemplaar van hunne soort zich ooit bevond.

VRAAG. In oude Bijbels vindt men dikwijls de letter „w“ weggelaten en boven de laatste letter een schrapje gezet. Kan men dit willekeurig doen?“

(Exc. 1 October 1889.)

ANTW. H. L., die de vraag inzond, bedoelt zeker: *Kon* men dat in de 16e eeuw willekeurig doen? En dan is het antwoord kort en goed: *Ja*. Een wettige reden is er voor deze handelwijze niet op te geven. Men sprong met dergelijke dingen in den ouden tijd soms raar om. Wie b.v. zien wil, hoe men met den naam van een persoon handelde, kan daarvan een proefje vinden in het verhaal „De Spaansche ridderszoon“, in den eersten jaargang van Excelsior. 't Kost soms de grootste moeite om in de oude archieven er uit wijs te worden, of dezelfde persoon dan wel een ander bedoeld wordt. Waar 't zoo toeging, kan men wel begrijpen, dat de zetter om een „w“ meer of minder niet veel gaf.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Aangelingenschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON, te Amsterdam.”

DE BALLING TERUGGEROEPEN.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

„Hier is de uitnemendste leerschool van Christus, die sinds de Apostolische eeuw op aarde bestaan heeft.”

JOHN KNOX.

Wee de woning, waarin de waarheid geen herberg vinden kan, de stad, die haar buiten de poorten bant!

Kalvijn sleet rustige en schoone dagen te Straatsburg. Hij werd door de inwoners der stad geëerd en bemind, terwijl aanzienlijken en geleerden uit geheel Europa saâmstroomden om hem te hooren en zijn onderwijs te ontvangen. Met dat al bloedde zijn hart bij de berichten, welke uit Genève tot hem kwamen. De raad zag maar al te spoedig, hoe de verbanning der predikers aan de losbandigheid vrij spel gegeven had en de verachting van de overheid en de goede zeden met de verwaarloozing der kerkelijke tucht hand in hand ging. Straks ontving de stad een schrijven van den kardinaal Sadoletus, 'twelk eene vermaning aan hare burgers bevatte om weder in den schoot der kerk terug te treden. Met verontwaardiging las Kalvijn het schrijven van den kardinaal, 'tgeen hij des te gevaarlijker rekende, wijl deze een zachtmoedig en geletterd man was. Voorzeker, niemand ter wereld

zou het Kalvijn euvel hebben kunnen duiden, indien hij het ondankbare Genève den strijd zelve had laten beslechten, maar zóó dacht de hervormer niet. Binnen zes dagen had hij een antwoord gereed, waarin hij het schrijven van Sadoletus op elk punt weêrlegde, zóó schitterend, dat gansch Europa het oog op hem vestigde als op den door God aangevozen verdediger van de Hervorming tegen de listige aanslagen des Pausen.

Deze zag de krachtsontwikkeling van het protestantisme met leede oogen aan. Nogmaals wilde Rome trachten het verloren terrein te herwinnen. Karel V, de machtige keizer van Duitschland, en Frans I, Frankrijks koning, wenschten niets liever dan de gescheiden kerken weder te hereenigen. Zoo noodigde Karel dan de Duitsche Protestantsche vorsten tot een samenkomst te Frankfort uit, ten einde, zoo het mogelijk ware, zich met de Katholicken onderling te verstaan, weder tot de Roomsche kerk terug te keeren en haar gezamenlijk te zuiveren van de gebreken, welke haar ontegenzeggelijk aankleefden.

Het volgende jaar werd met gelijk doel eene nieuwe samenkomst gehouden, doch de vergaderingen liepen slechts op meerdere verbittering tusschen de beide partijen uit. Maar beide vergaderingen hadden een onverbreekbaren band van onderlinge waardeering en vriendschap gelegd tusschen twee groote mannen, die hare zittingen bij

woonden, tusschen Melancton, Luthers boezemvriend, en Kalvijn. Waarlijk, het doet ons hart goed van Luther, Melancton en Kalvijn, bij alle verschil, dat tusschen hen bestond, wanneer ze over elkander spreken of schrijven, zulk een toon van hooge achting en broederlijke liefde te vernemen. Inderdaad, het kan hunnen geestelijken kinderzens tot groote leering strekken!

De predikanten welke in plaats van de verbanne- nen te Genève opgetreden waren, hadden al spoedig voor het woelen der Libertijnen de wijk naar elders moeten nemen. Deze, door de partij der Weder- doopers versterkt, brachten de stad in de grootste verwarring. De vier burgemeesters, die Kalvijn verbanne- n hadden, waren straks als verraders der stad bekend geworden en hadden zich door de vlucht aan hun vonnis onttrokken of waren een ellendigen dood gestorven. Hoe langer zoo meer berouwde men het, Kalvijn verdreven te hebben: met hem waren het geluk en de vrede ter poorte uitgetreden. Men besloot hem terug te roepen, hem terug te krijgen, het kostte, wat het kostte. De Raad zond eindelijk, op aandrang van den Volksraad, afgevaardigden naar Straatsburg om Kalvijn te bidden, weder prediker te Genève te worden. De Raad liet het niet bij ééne poging blijven: tot drie malen zond hij een gezantschap en zelfs trachtte men Zürich en Bern te bewegen toch de pogingen van Genève te steunen. En hoe verkeerde de om der waarheids wil uitgeworpene onder dit alles?

Met weezin dacht hij aan den beproevingstijd te Genève doorgebracht en lang aarzelde hij zich andermaal aan een stad te verbinden, welke zijne ziel zoo diep gewond had. Doch, zooals weleer Farel, zoo trad Bucer thans op en wees Kalvijn onder welsprekende bewoordingen op zijn plicht en — de balans sloeg over. 't Had Kalvijn veel gekost dit besluit te nemen, doch nu: wat hem te Genève ook wachten mocht, hij zou gaan en er blijven. Mits Genève onder de tucht des Heeren zou wederkeeren en dat had de Raad hem beloofd. Mits men de oude verordeningen weder invoerde en de Libertijnen beteugelde en hiermede was men al reeds begonnen. Straatsburg, dat den gestrengen boetprediker lief gekregen had, moest hem om Christus' wil laten trekken, om zijne roeping te volgen. Het bood hem zijne jaarwedde voor levenslang, benevens het burgerrecht der stad aan. Slechts het laatste werd door den hervormer aanvaard. Straks ging hij heen, in een wagen door een vierspan getrokken, welken de Raad tot hem afgezonden had. Een heraut van Genève ging voor hem uit. Eene juichende menigte trok hem van uit de stad tegen. De verbannene keerde met de eere eens konings weder en — aanvaardde opnieuw den kamp. Straks volgde hem zijne gemalin, Idelette van Buren, de vrome vrouw, met welke hij zich te Straatsburg in den echt begeben had, eene hulpe, welke zijn God

hem jarenlang tot steun en troost liet behouden.

Nauwelijks was Kalvijn binnen de muren van Genève teruggekeerd, of hij vatte de afgebroken taak weder op, om de regeering der kerk te ordenen naar de inzettingen Gods. De Raad zond zijne afgevaardigden om met hem in overleg te treden over eene nieuwe kerkorde en vier maanden na zijne terugroeping smaakte Kalvijn het genoegen zijne kerkorde door den Algemeenen Volksraad aangenomen te zien. Wij meenen het voor onze lezers van belang, de voornaamste bepalingen dier kerkorde hier te vermelden, ook opdat zij met meer onbevooroordeelden blik de volgende tafereelen mogen bezien en tevens ter toetsing van veel wat in onzen tijd, blindelings vaak, beoordeeld en veroordeeld wordt.

Volgens Kalvijn brachten de plicht en het eigenbelang der regeering mede, dat zij de Kerk beschermde en bevorderde, al moest beider ambtelijk gebied ook streng gescheiden blijven. Als bestuurders der Kerk erkende hij ouderlingen, deels alleen regeerende deels ook leerende optredende (ouderlingen, herders, doctoren), terwijl de diakenen de stoffelijke belangen der Kerk en harer leden als zoodanig hadden te behartigen. Moest in eenige stad een predikant aangesteld worden, dan vergaderde de senaat der plaats met de Eerwaarde Commissie, welke uit de stads- en dorpspredikanten en de hoogleeraren in de godgeleerdheid bestond. Voor deze vergadering werden de kandidaten zeer streng onderzocht, en uit hen, die voldoende de geschiktheid bleken te bezitten, werd door stemming de man aangewezen, welke men der gemeente zou voorstellen. Zij had het volste recht hare bezwaren tegen den voorgestelde in te brengen. Deed zij dit niet, zoo werd de gekozene straks door den voorzitter der Commissie tot predikant ter plaatse bevestigd.

Het Consistorie of de Kerkeraad, die de uitvoerende macht in de Kerk vertegenwoordigde, bestond uit de predikanten en twaalf gemeentelieden, gekozen door den raad der Twee Honderd en bevestigd in hunne benoeming door den uitgesproken wil van den Volksraad. Zij oefenden, zonder onderscheid des persoons, tucht uit over alle leden der gemeente, vermaanden den afgewekene tot terugkeer en boete of straffen hem met den kerkelijken ban, in welk geval zij van haren maatregel de overheid in kennis stelde. Volhardde de overtreder in zijn boezen handel, zoo werd ook hiervan aan de regeering mededeeling gedaan. Immers had zij er belang bij, dat hare burgers zich hielden aan de verordeningen, welke door het volk in zijn Grooten Raad eenparig aangenomen waren, ja, de regeering, als de uitvoerende macht, had de verplichting toe te zien en er voor te zorgen, dat de eenmaal ingevoerde wetten werden nageleefd. Mocht de kerkeraad geene burgerlijke straffen opleggen, zij daarentegen mocht zich

niet vergenoegen met de wetenschap, dat de overtreders der burgerlijke verordeningen, waartoe nu eenmaal ook goede zeden, onberispelijke wandel, eenvoud in uitwendig verschijnen behoorden, van de kerkelijke gemeenschap afgesneden was: immers de overtreders bracht dan ook den Staat in gevaar. Men moge niet veel sympathie gevoelen in onzen tijd voor dergelijken min of meer theokratischen regeeringsvorm, veel zal men er niet tegen kunnen inbrengen. De inwoners van Genève waren volkomen vrij hunne republiek in te richten naar eigen believen. Volkomen vrij, zich te laten voorlichten door den man hunner keuze. Deze leidde hen te goeder trouw en had zeker geen al te groot ongelijk, toen hij meende, dat de vreeze Gods en uitwendige tucht een staat bouwen en sterken. De groote meerderheid des volks had zich in den Grooten Raad eenstemmig met hem verklaard en wien het niet gelustte, die mocht immers buiten Genève's wallen in losbandigheid vrijheid zoeken. Immers ook in onzen tijd kent men de overheid het recht op den dronkaard toe, zelfs vóór hij handtastelijke schade aan zijne omgeving toebrengt; de plicht zelfs legt men haar op den bedelende arbeid, den krankzinnige voorbehoeding te verzekeren. Dat men dan geen steen opneme tegen Genève en zijn hervormer!

Geregelde kerkgang, ontvangen van godsdienstonderwijs, gebruik der sakramenten waren verplichtend gesteld, maar evenzeer het huisbezoek door predikanten en ouderlingen, onderling toezicht van de predikanten op elkander, zorg voor de armen en zieken, kortom, er bleef maar weinig over, wat den scherpszienden blik van Kalvijn ontging. Voorwaar, een man, die bij zulk een uitgebreiden werkkring, — immers strekten zijn bemoeiingen zich over half Europa uit — zóó diepe opvatting van zijn taak paarde, dwingt allen achting af en verdient de hulde zelfs van tegenstanders als een Montesquieu en zooveel anderen. Zulk een man moest eene onverzettelijke wilskracht en een standvastigheid van karakter bij gestreng opvatting van zijn plicht hebben. Hij moest de leidsman, de steun en de toevlucht zijn van allen, die het wel meenden met de Kerke Gods en de welvaart der Republiek. Maar evenzeer moest zulk een den fellen haat en de bitterste bestrijding opwekken in de harten dier lieden, welke zoo gaarne aan het leven naar den wensch van het eigen hart een glimp van uitwendige vroomheid laten, die desnoods liever duizenden hunner medeburgers in hun welvaren gestuit, duizenden hunner gemeenteleden in afdwaling en verdoling zouden doen voortgaan, dan te erkennen dat zij schuldig zijn, dan met hunne schuld aan God, aan zichzelf, aan de gemeente en aan hunne medeburgers, zij het slechts naar het uitwendige, te breken.

Voorwaar denzulken is Kalvijn een hard meester!

ZIJT GIJ EEN CHRISTEN?

„Eens bevond ik mij,” zoo verhaalt de zendeling H. Wilkinson, „in de tent van een Engelsch officier, die mij bij die gelegenheid zeide: „Ik geloof, dat uwe komst in Indië te eenenmale hopeloos is.”

„Ik zou evenzoo denken, had God niet beloofd, te zullen zijn met wat ik in zijn naam doe,” was mijn antwoord.

„Maar”, ging de officier voort, „een Hindo wordt nooit een Christen; ze zijn zoo slim en zoo leugenachtig van aard. Ik geloof niet, dat een Hindo een Christen is, al zag ik het met eigen oogen.”

Ik vertelde hem toen, dat ik eenige oprecht bekeerden onder hen kende, en dat ik wel zou wenschen, dat hij hen eens zag.

„Ik zou ze ook gaarne eens zien, en dan zou ik hen voor u ontmaskeren,” sprak hij.

Juist kwam onze zendeling Gongga, die vroeger een Bramin was, den weg naar de tent op.

„Daar is een van onze inlandsche predikers!” riep ik uit; „wellicht hebt gij lust hem eens op de proef te stellen.”

„Goed!” was het antwoord; „ik wil hem wel een paar vragen doen.”

Ik zeide toen in de landtaal aan Gongga:

„Deze heer heeft geen vertrouwen in uw Christendom.”

„Dat is mijn schuld niet,” hernam Gongga, bij wien de trotschheid van den Bramin weder tevoorschijn kwam.

„Hij wil u een paar vragen doen.”

„Wat heeft hij mij te vragen? Wil hij weten op welken grond ik mijn hoop bouw, of is het om gebreken in mij te zoeken?”

Zijne stem was middelerwijl zachter geworden, toen hij zeide: „Laat mijnheer mij alles vragen, wat hij wil; ik ben bereid hem te antwoorden.”

De eerste vraag die de officier deed was: „Waar leeft gij van, vóórdat gij een Christen waart?”

Gongga begreep de vraag niet goed, en zeide:

„Ik was een dienende Bramin, mijnheer.”

„Nu ja, dat is goed; maar waar leeft gij van? Zeg mij dat!”

Verbeeld u nu eens, dat iemand op straat het rijtuig van een voornaam persoon laat stilhouden, en hem vraagt: Waar leeft gij van? Dan zou die vraag den eigenaar van het rijtuig in groote verlegenheid kunnen brengen, niettegenstaande het ieder bekend moet zijn, dat hij over een goed inkomen te beschikken heeft; en dit had de officier bij het doen zijner vraag aan den Bramin ook moeten begripen. Toen hij echter vernam, dat Gongga als Bramin de inkomsten van den tempel en de offergaven van het volk als zijn inkomen had genoten, en dit alles had laten varen om Christen te worden, zeide hij:

„Wel! dat had ik in 't geheel niet verwacht.”

De bedoeling der vraag was geweest, om te bewijzen, dat de Bramin juist om den broode tot het Christendom was overgegaan.

De oude Gongga vertelde nu op het verzoek van den officier de geschiedenis zijner bekeering. Hij had de eerste heilzame indrukken ontvangen door het lezen van een godsdienstig traktaatje, hetwelk hem er toe geleid had om Jaggernaut (den afgod der Braminen) op de proef te stellen, of hij al dan niet een god was. Eerst bracht hij een geheelen nacht door in gebed tot dien afgod, en daarna even zoo veel tijd met hem te smaden. Dit alles bleef zonder eenig gevolg; „en zoo,” vervolgde Gongga, „begon ik te twijfelen of Jaggernaut wel een god was. Om mij hiervan geheel te verzekeren nam ik een lans en stak hem er mede: mijn arm werd tot mijn verwondering niet verlamd.”

Hij schetste vervolgens de gelukkige verandering, die in zijn gevoelen had plaats gevonden, en hoe hij uit genade door het geloof in Christus in het bezit der zalige hoop was geraakt.

Den officier stonden de tranen in de oogen, en Gongga's donkerbruine hand grijpende, zeide hij: „God zegene u! ik ben blijde u ontmoet te hebben.”

Doch toen was de beurt aan Gongga, om eenige vragen te doen.

„Gij hebt,” zeide hij tot den officier, „u het recht aangematigd, mij te ondervragen; nu zult gij mij misschien ook wel willen toestaan u ook een vraag te doen. Gij komt uit een Christelijk land, en gij noemt u een Christen; zijt gij werkelijk een Christen?”

De officier stond op en ging naar binnen; Gongga volgde hem, en sprak hem aan met een zoo vriendelijk mogelijke stem. „Het was mijn bedoeling niet u te beleedigen; ik wilde u als Christen verzoeken, God te bidden, dat Hij mij de genade schenke tot mijn dood toe getrouw bevonden te worden.”

Met blijdschap deel ik nog mede, dat des officiers bekeering tot God van dat tijdstip dagteekent.”

H.

UIT HET LEVEN.

Arabië.

Dit land met minstens 10.000.000 inwoners heeft slechts één zendingsstation, namelijk dat van de Keith Falconer Zending te Sheik Othman. In Februari 1885 werd het plan tot deze zending beraamd door den Eerw. Ion Keith Falconer en zijn echtgenoot. Keith Falconer was een lid der Vrije Kerk van Schotland en zoon van wijlen graaf Kintore. Hij deed aanvraag bij de Commissie van Buitenlandsche Zending om door haar erkend, maar toch onafhanke-lijk en op eigen kosten het zendingswerk te aanvaarden. Dit verzoek werd van harte toegestaan.

In de eerste week van het jaar 1887 werd dus

de zending in een van de huizen der inboorlingen te Sheik Othman, tien mijlen ten noorden van de havenstad Aden, geopend. Alles voorspelde rasschen voorspoed; maar er kwam verandering.

In den vroegen morgen van den 11^{den} Mei werd Keith Falconer plotseling door den dood weggenomen. Hij werd te Aden begraven. Het dankbare volk smeekte zijn ambtgenoot Dr. B. Stewart Cowen om spoedig tot hen terug te keeren met andere zendelingen. De Gravin-weduwe van Kintore en haar echtgenoot besloten ieder 300 pond sterling te verzekeren voor het salaris voor twee zendelingen. Thans wordt de zending nog door hen onderhouden en bestaat ze uit twee zendelingen. Twee zendingsgebouwen met plaats voor hospitaal en school zijn voltooid.

Deze zending werkt tevens ook voor de slaven.

Op den 16^{den} September 1888 overmeesterde het Britsche oorlogsschip de *Osprey* drie slavendhows (schepen) nabij het eiland Perim, bij den ingang van de haven der stad Aden. Het gevecht was zwaar; twee der kapiteins van de slavenschepen werden gedood. Van de slaven werden er vier gewond en vier gedood. Toen men de slaven naar het *Admiralty Court* te Aden overbracht, waren er in 't geheel 217 jongens en meisjes van tien tot twintig jaar oud, gevangen genomen door de wreede Mahomedaanse Gallas, om vervoerd te worden naar Mocha, Arabië, en aldaar aan de Mahomedanen voor de meest onkiesche en gruwelijke doeleinden verkocht te worden. Hoevele familiekringen zijn er niet verwoest en hoevele ouders vermoord om zoo grooten voorraad jonge slaven te hebben! De Britsche resident te Aden was even gereed deze bevrijde slaven de Keith Falconer Zending aan te bieden, als de zending Dr. Patterson om te telegrafeeren aan de Zendingcommissie van de Vrije Schotsche Kerk om raad dienaangaande.

Het antwoord kwam weldra terug langs den electrischen draad: „Neem vijftig van de jongens; wat de meisjes betreft nog onzeker.”

De zendelingen hebben thans in het geheel 62 slaven onder hun bescherming: 39 jongens en 23 meisjes. Men is tevens bezig in Schotland en elders een „Bestrijdingsfonds” voor slaven te verzamelen om deze slaven te onderhouden en te vormen, zoodat zij later als zendelingen naar hun eigen land terug kunnen gaan. Vijf en twintig dollars in 't jaar is genoegzaam tot onderhoud enz. van een dezer slaven. Dit is zeker een werk, waarbij men de voetstappen des Heilands drukt. „De Geest des Heeren is op Mij . . . om den gevangenen te prediken loslating, en den blinden het gezicht; om de verslagenen heen te zenden in vrijheid; om te prediken het aange- name jaar des Heeren” (Lukas 4: 18, 19).

Hieruit zien wij tevens het nauw verband, dat er bestaat tusschen den slavenhandel in Afrika en de Zending in Arabië. Zoolang men den slavenhande-

laar en de slavenmarkt veronachtzaamt en voorbijziet, kan men dien handel in het donkere werelddeel moeilijk stuiten. H.

Leer om leer.

Gedurende den inval der Franschen in Spanje in het jaar 1810 werden in een Spaansch Trappistenklooster door de verbitterde monniken vier soldaten gedood, die tot de divisie van generaal Turgot behoorden, en de ruwste bandeloosheden bedreven hadden.

De generaal liet onmiddellijk het klooster bezetten, de bewoners gevangen nemen en den prior voor zich brengen. „Gij hebt vier mijner grenadiers gedood,” brulde hij hem tegen, „daarvoor zult gij en al uwe onderhoorigen doodgeschoten worden.” De prior bad ootmoedig om genade; „de soldaten hadden de monniken op ongehoorde wijs mishandeld en dat zij hun pijnigers op de wijs als gebeurd was onschadelijk hadden gemaakt, was slechts een daad van vertwijfeling geweest.” Hij, de prior, verklaarde zich tot elke schadevergoeding, die mogelijk was, bereid.

De generaal nu was een hartstochtelijk liefhebber van schilderijen en had toevallig opgemerkt dat zich in het klooster vier meesterstukken van Murillo bevonden. „Wij zullen zien,” zeide hij. „Gij zijt mij vier grenadiers schuldig. Geef mij het gelijke aantal Murillo's die zich in uw klooster bevinden en wij zijn effen.” Den prior bleef geen andere keus over en de vier schilderijen van Murillo gingen naar de schilderijenverzameling van den generaal te Parijs.

Toen de veldtocht was afgelopen, keerde ook Turgot naar de hoofdstad terug. Bij een inspectie der troepen riep keizer Napoleon hem tot zich. „Generaal,” zei hij, „zoo ik vernam, bezit gij vier bijzonder schoone Murillo's, wilt gij mij die afstaan? Gij zult er geen schade bij hebben.” Zooals vanzelf sprak verklaarde Turgot zich daartoe bereid, en reeds den volgende dag bevonden zich de schilderijen in het Louvre. Tevergeefs wachtte de generaal echter op de beloofde schadeloosstelling. De keizer scheen zich dit bepaald niet meer te herinneren. Eindelijk op zekeren dag spreekt hij Turgot aan.

„Ik heb uw Murillo's gezien, generaal; het zijn heerlijke scheppingen der kunst; ik zal nu ook niet verzuimen u de beloofde kwijting te doen geworden.”

Turgot's gelaat verhelderde zichtbaar. Reeds zag hij zich in den geest als onderkoning van een nieuw veroverden staat; op zijn minst in het bezit van een maarschalksstaf.

„Berthier!” riep Napoleon tot een zijner vertrouwelingen welke zich in de nabijheid bevonden, „zoek dadelijk vier van de knapste grenadiers uit mijn garde, en laat ze indeelen in de divisie van generaal Turgot.”

„Gij ziet,” zeide de keizer, terwijl hij zich lachend tot Turgot wendde, „ik betaal u den vollen prijs terug.”

Hierop keerde hij den verblufften generaal den rug toe en ging verder.

H.

Te O., in het voormalig koninkrijk Hanover, bevindt zich, meldt een Duitsch blad, een pastorie, welke door haar bekrompenheid, daar te lande tot een spreekwoord geworden is. Niet alleen, dat de predikant uit gebrek aan ruimte, verplicht is zijn wintervoorraad bij medelijdende burenen te bewaren, maar zelfs moet hij zijn preeken in de kegelbaan van de naburige herberg maken.

In het gansche gebouw bevinden zich in het geheel slechts drie kleine kamers, die aan de linkerzijde van de gang van het huis gelegen en ongeveer drie voet breed zijn! De andere zijde der gang is tevens de muur der kerk, die met de predikants- en kosterwoning onder één dak staat. Nu was onlangs, zooals ons werd verhaald, bij gelegenheid van een veetentoonstelling een koe in deze gang verdwaald geraakt. Zich omkeeren kon het dier niet, daar de gang te smal was. Men beproefde het dier aan den staart achteruit te trekken, doch het bood hardnekkigen tegenstand en de achterdeur van het huis was te klein, om de koe er uit te laten. Reeds dacht men er in vertwijfeling aan om het dier op de plaats zelf te slachten, toen de predikant een inval kreeg. Hij greep de koe bij de hoornen en leidde haar in het studeerkamertje, dat aan het einde der gang lag, van daar in de pronkkamer van de predikantsvrouw en toen door de deur, die aan de gang uitkwam, het huis uit. Om voor het vervolg zulke ongevallen te voorkomen, nam de kerkvoogdij het eenparig besluit om de huisdeur zooveel kleiner te maken, dat er in het vervolg geen koe meer door kon!!!

N.B. Wij hebben dit niet „zelf gezien”.

H.

Weelde.

Men zou niet zonder schijn van recht kunnen beweren, dat in vroeger eeuwen de weelde en de modedwaasheid nog wel zoo groot waren als thans.

Zoo weet men dat met Kersttijd in 1464 zekere Bernhard von Nohrbach te Frankfort a/M., een bruin kleed droeg, dat zoo rijk met zilver bestikt was, dat een enkele mouw daarvan 11½ Mark woog!

Het bruidskleed van Maria de Medicis had een sleep die vijftien el lang was en met zuiver gouden leliën was bezaaid, waarin Maria schitterde als „de zon in de wolken”. Dezelfde koningin droeg bij den doop haars zoons, den lateren koning Lodewijk XIII, een kleed dat met 32000 paarlen en 3000

diamanten was bezet. De maarschalk De Bassompierre kocht voor hetzelfde feest een halven centenaar paarden, om zijn kleederen te versieren.

Toen koningin Elizabeth van Engeland den Franschen gezant maarschalk Biron in gehoor ontving, droeg zij een kleed, waaraan honderd personen drie weken lang hadden gearbeid.

Onder de regeering van Hendrik III heerschte er een zeer eigenaardige beleefdheid. De jonge heeren verzochten namelijk hun beminden de nieuwe zijden kousen, welke de dames gekocht hadden, te mogen inwijden, door ze eenige dagen te dragen. Hendrik IV voerde maskers in, die op reis, bij wandelingen en bezoeken werden gedragen om de huid voor den invloed van de lucht, de zon en den regen te bewaren.

In de 17^e eeuw lieten de Duitsche dames, daar er nog geen modetijdschriften bestonden, geregeld behoorlijk aangekleede poppen uit Parijs komen en zonden ook hun kleedermakers naar die stad, opdat zij daar hun studiën konden maken.

Ten tijde van Lodewijk XIV werden kanten manchetten gedragen, die wel een el lang waren. Bekend zijn de reuzenpyramiden van haar, linten en bloemen, welke de dames in de vorige eeuw op het hoofd droegen. De knobbelachtige uitwas — *tournure* genaamd — die tegenwoordig slechts zeer langzaam verdwijnt, was reeds onder Frans II (16^e eeuw) in de mode, terzelfder tijd toen de mannen door groote *valsche buiken* zich een zeker aanzien en waardigheid dachten te verschaffen!!

H.

Regelen der welvoegelijkheid

uit de 15^e eeuw, die in een oud „handboek der wellevendheid” (er is toch niets nieuws!) verrat zijn:

1. Wanneer gij bij een voornaam heer ten eten genoodigd zijt, moet gij vóór alles uw handen en nagels schoon maken. Dit moet gij echter niet aan tafel doen maar wanneer gij alleen zijt.

2. Wanneer gij drinkt, zoo hef dan den beker met beide handen in de hoogte; gij moet niet drinken met één hand, als een voerman wanneer hij den wagen smeert.

3. Verder moet gij niet in den beker hoesten en niet drinken wanneer gij nog spijs in den mond hebt, als het rund, noch met veel geruisch drinken als een os. Ook moet gij den *neus* en den mond wasschen als gij gedronken hebt.

4. Gij moet de beenderen niet als een hond afkluiven, noch het merg uit de beenderen zuigen.

5. Eet een appel niet alleen op, maar snijd hem door en geef uw buurman een stuk.

6. Wilt gij een peer schillen zoo moet gij bij den steel beginnen; bij een appel begint gij bij het doortje.

7. Strijk de boter niet met uw duimen op het brood.

8. Drink de soep niet van het bord, doch eet ze met den lepel; gij moet daarbij niet luidruchtig slurpen als een kalf.

H.

Amerikaansch-Hollandsche rijmkunst.

THULE. DAKOTA, 3 Jan. 1890.

Vrij algemeen was 't Hollandsch settlement ¹⁾

Den eersten dag van 't jaar present

In 't zoden-kerkgebouw van A. C. Van Raalte,

In Campbell County, wel bekend in d' Oostelijke Staten.

't Was uitdeelsdag van 't goed, ons toegezonden.

Wat waren wij verblijd, zoowel de ouden als de jongen,

En heel gezellig was bij ons dit samenzijn;

Wij hadden wel geen sterken drank of zoeten wijn,

Maar vrouwen hadden goed gezorgd voor koek en chocolaad.

Mij dunkt die ruiling was voor ons niet kwaad,

Want sterke drank of wijn maakt soms berooide zinnen,

Maar koek en melk, dat ging zeer smakelijk naar binnen;

Verder werd er gebeden, en gezongen Psalmen en Gezangen;

Ook mochten wij van kleine kinderen ontvangen

Gesprekken uit het hoofd; dat ging vrij goed.

En d' ouden gaven ons uit 't Woord van God wat moed;

Want 't afgelopen jaar is ons niet meegeloopen.

De crop ²⁾ was heel gering, dus 't is voor ons te hopen,

Dat God ons in dit jaar wat ruimer zeeg'nen wil,

Mijnheer de Redacteur van d'HOPE, 't veel gelezen blad,

Zoo gij dit plaatsen wil, mij goed; 't is JAN VAN DE ERVE's klad.

(Dit werd als bericht aan een Nieuwsblad ingezonden.)

Dat er intusschen in Amerika ook nog degelijker in onze taal wordt gedicht, bewijze het hiervolgende van Ds. A. Zwemer te Free, Grace Church, in Jowa. De inhoud is degelijk; de vorm laat te wenschen.

WERKT TERWIJL HET DAG IS.

„Hoe beproeft gij dezen tijd niet?”

Luk. 12: 56.

„Verlichte Eeuw, met donk're vlekken!

Is ook uw werk der zon gelijk?

Waar zal uw invloed henen strekken —

Komt straks meer nood, of — 't *Vredetijk*?

Ja, 't Eindbesluit nadert:

Gods strijdmacht vergadert;

De *Eindwoorst'ling* naakt;

De klimmende nooden

Zijn roepende boden:

„De Heere komt! — Waakt!”

God laat d' eeuwen snellen,

Voor ons is het tellen:

„Voorts kort is de tijd. —

Haast! — God eischt ons werken;

Bidt! — God moet ons sterken:

Vergeefs *eigen* vlijt.”

¹⁾ Nederzetting.

²⁾ Oogst.

De aard' is des Heeren:
 Hij zal ze regeeren
 Naar 't Eeuwige plan. —
 De eeuwen zijn Zijne:
 Een *dagreis* is mijne —
 Een handbreed — een span.

Een dagwerk voor 't leven
 Heeft God mij gegeven,
 En eischt het gedaan;
 Straks roept 't doods-gezichte:
 „Kom! met het verrichte,
 Om voor Hem te staan.”

o, Heiland! wil dekken
 De zwakheên, de vlekken
 De Schuld van mijn doen:
 Uw *Beeld* — mijn volmaking,
 Uw *Bloed* — mijn ontslaking
 Van schuld-boei — mijn zoen.”

H.

Volgens een godsdienstig Atheensch blad, de *Soter*, bestaat onder de handschriften der Bibliotheek te Damaskus een tot op dezen dag onbekend stuk. Het bestaat uit 380 bladzijden. De 200 eerste bevatten het Oude Testament naar de vertaling der zeventig, de 180 andere het Nieuwe Testament in zijn geheel, alsook den „Zendbrief van Barnabas” en een groot gedeelte der schriften van den leeraar Hermas. Het is in hoofdletters geschreven. Volgens den inhoud en de karakters doet het denken aan het Sinaïtisch handschrift en moet uit hetzelfde tijdperk dagteekenen, d. i. het einde der 4^e of het begin der 5^e eeuw.

H.

De Amerikaansche Zendingen tellen nu 70 duizend aanhangers in het Turksche rijk, daaronder begrepen Syrië en Egypte. Van dit getal zijn 15,200 ingeschreven als Avondmaalgangers. Zij nemen jaarlijks met 1500 toe. Er zijn zes Colleges of faculteiten met 1200 studenten en 700 Zendingsscholen met 40,000 kweekelingen.

H.

Dr. B. C. Atterbury, die werkzaam is in het An Ting Ziekenhuis te Peking in China, bericht, dat de overstromingen, die niet lang geleden de provincie Shantung geteisterd hebben, ook een goede uitwerking gehad hebben. Zij hebben er toe bijgedragen om de vooroordeelen der Chineezzen tegen de vreemdelingen te verminderen, en hen vriendelijker te stemmen voor het Christendom. De hulp, door de zendelingen bewezen in den grooten nood, heeft velen doen vragen, of een godsdienst, die zulke vruchten voortbrengt, niet beter is dan de zelfzucht en algenoegzaamheid van het Confucianisme.

H.

Gustaaf III van Zweden hield veel van den dichter Bellmann. De zotte invallen van dien dichter

waren echter oorzaak, dat hij spoedig in ongenade viel. Hij mocht niet meer in 't paleis wonen, maar moest een huisje daarnaast betrekken.

Eens hoorde Bellmann, dat de koning zou voorbijrijden. Fluks laat B. een ladder tegen zijn kamer-venster plaatsen, beveelt een barbier er op te gaan staan, en laat zich zóo scheren, met 't hoofd uit 't venster. De koning rijdt nu voorbij.

„Wel B.”, zoo vraagt hij, „wat beteekent dat weer?”

„Och, Uwe Majesteit”, is 't antwoord, „die man is bij mij in ongenade gevallen. Nu mag hij niet meer in mijn huis komen, maar ik kan hem toch niet missen.”

De koning lachte hartelijk en werd weer goede vrienden.

L.

Bierdrinkers.

Wanneer er eene vlieg in 't glas bier van een drinker valt, kan men dadelijk zien, tot welke natie de drinker behoort.

De *Spanjaard* betaalt het bier, laat het staan en gaat heen, zonder iets te zeggen.

De *Franschman* handelt evenzoo, maar redeneert daarbij verbazend druk.

De *Engelschman* schenkt het glas leeg en bestelt een ander.

De *Duitscher* vischt behoedzaam de vlieg op en drinkt het glas daarna leeg.

De *Rus* zwelgt bier en vlieg samen in.

De *Chinees* eet de vlieg op en schenkt het bier uit op den grond.

L.

Stijlbloemen.

„H. H. MANUFACTURIERS!

1. Een bijna 19 jarig leerling, bediende, sterk verkooper, zoowel thuis als in de environs der zaak reizende, wenscht zich in zijn belang te veranderen in een drukke zaak.”

Dat is nu eens een bediende, die wat waard is; hij *reist in zijn eigen huis, hij reist in de environs der zaak*; ja, ten slotte wenscht hij *zich zelf te veranderen in een drukke zaak*. Als er nu maar een manufacturier is, die behoefte heeft aan een drukke zaak, hij neme dezen bediende en alles is klaar.

J. C. W.

2. In een schaars maar *degelijk* gevulde zaal trad M. als spreker op.

3. Zeker schrijver zegt: „Velen hebben ons wel een vluchtige schets der geschiedenis van dit volk gegeven, maar nooit *dat historisch gebouw* geheel opgetrokken. Ook het door hen vroeger gebouwde werd dan door lateren in een anderen vorm gegoten.

(Een gebouw in een vorm gieten!)

4. *Boven een advertentie*.

Groote verloting van de Gebroeders J. en C.

L.

Alles en nog wat.

Wat men in den goeden ouden tijd, toen alles zooveel beter was dan tegenwoordig, zoo al van iemand durfde verwachten, deelt D. A. VALCOOGH ons meê in zijn onderstaande beschrijving van de *Plichten en rechten van een dorpschoolmeester tegen 't einde der 16^e eeuw.*

Ten eersten sal hy luyen, de kerck sluyten en ontsluyten, 't Kerckhof en kerck reyn houden binnen en buyten.

De psalmen sal hy voor en nae de predicatie singhen, 't Water tot den doop sal hy aenbringhen, Die propheeten sal hy stichtelycken lesen, De predicanten en kerckenraet ghehoorsaem wesen.

Hy sal tot den nachtmael aenschaffen broot ende wijn, Mits tafelen, bancken, croesen, 't geen dat noodigh mach zijn;

En wanneer de predicanten ter kercken falen, Soo sal hy uytgaen om die te halen.

Der armen borse sal hy wel bewaren,

Brenghense voort, als men aelmissen sal vergaren, Schryven 't gene dat de diaconen willen hebben gheleekent,

Secretelyck houden watter in ghedaen wort en gerekent, 't Uerwerk sal hy stellen ende opwinden,

Bancken uyt den weech brenghen, de ledders opbinden, 't Gheboefte sal hy ter kercken uytjaghen, Oock bestellen dat de honden worden gheslaghen, 't Boeck bewaren, daer men de doopelingen in schryven, Vermanen 't volck, dat sy over de kerck niet loopen ryven.

Die duyven ende oock die schadelycke catuylen Sal hy vanghen, omdat sy de kerck maken vuylen.

Hier sal hem den schoolmeester in toonen seer vlytich,

Ende in al desen te doene niet syn verdrytich, Want dat is syn ampt, dat hem is opgheleyt. Die loon ontfangt, 't is recht dat hy doe arbeyt.

Omdat dick en vaecken een sober regiment

By den schoolmeesters hier te lande wort bekend, Om redenen dat haer salarium is wat magher, Waer deur sy dick moeten zijn een clagher, (Jae, sy hebben oock gheen stallen met koeyen)

So behoort wel dat sy, onder den dienst, wat roeyen Met eenigh hantwerck tot haers huys opbouwen, Nochtans haer ghemeent voldoende int schoolhousen;

Want alle ambachten mach men onder den school-dienst niet doen,

Maer enige, die ick hierna zal bevroen.

Ten eerste mach de schoolmeester wel een notaris zijn; Een schatgaerder, een secretaris fijn,

D'impost inteyckenende ende oock drooghscheren, Haer afsnyden, somtyts oock wonden cureeren, Glasemaken, cloetmaken ende doodkisten, Steenhouwen, schilderen, stoelen verwen en vernisten,

Oock schoenlappen ende clompen maken, Roukorf maken ende den acker haecken, Boeckbinden op veteren, en breyden netten;

Een paar koeyen houen, ossen vetten,

Somtyts met naeyen een stuyver verdienen,

Oock uytsteken hechten in houten, in bienen,

Boecken uytshryven, hoelbrieven invanghen,

Etlycke lepeleryen, daer een stuyver of twee aen hanghen;

Over somer can hy dezen best becomen.

Nu, als hy eenich van die handtwercken heeft voor-ghenomen,

Voor en nae den schooldienst moetet zijn ghedaen, Oft syn ghemeent souder scha ende intrest hy ontfanen,

Omdat hy syn aenghenomen dienst vercleent:

Want hy waar een dief voor Godt ende zyn ghemeent:

Loon te nemen ende geen arbeyt te volbringhen

Dat zijn al sonden en verboden dinghen,

Dat mach men in veel schriftueren lesen:

Wel hem, die in synen dienst werdt ghepresen.

J. W.

CORRESPONDENTIE.

L. Uw schrijven hebben we met groot genoeg genoezen gelezen. Van het gezondene zullen we gaarne gebruik maken. Mogen we thans ook uw naam weten?

Wat uw vraag betreft, zult ge bij goede lezing zien, hoe er dubbelzinnigheid heerscht, en men even goed kan lezen, dat iemand zich *als kaas* aanbiedt.

Tj. A. te H. Met genoeggen las ik wat ge zondt en niet minder aangenaam was me uw zoo bescheiden schrijven. Ik hoop een en ander spoedig te behandelen, doch kan ik u nu reeds met een *welgeslaagd* pogen gelukwenschen. H.

A. L. te R. We hopen uw vraag, ons den 27 Januari l.l. gedaan, spoedig te beantwoorden.

Den Weledelen Heer J. C. WIRTZ.

Mijnheer!

In uw laatste schrijven brengt ge de uitspraak der *ui* in *spuil* en *sputgast* ter sprake. In het Groningsch dialect blijft de klank *ui* ook onveranderd, geloof ik.

Maar hoe dat nu komt, dat weet ik niet. Ik wil er echter wel een slag naar slaan, en *moest* ik er eene verklaring van geven, dan gaf ik deze:

Door eene versterking der uitspraak ontstond de *ui* uit *u*, evenals de *ij* uit *i*. In sommige gewesten had die verandering geen plaats, zoodat woorden die vroeger met *u* geschreven en uitgesproken werden, nu met *ui* geschreven, doch als *u* worden uitgesproken. In *Reinaert* b.v. lees ik: *lude — clusenare — buten — uten — suwer — utermaten — berehuut*. In al deze woorden is de *u* in *ui* overgegaan, doch de klank *u* bleef behouden. Nu zou ik denken, dat de *ui* in *spuil* niet uit *u* is ontstaan. De *ui* zou dan oorspronkelijk zijn. En dit kan, als het woord *spuil* ontstaan is, nadat de versterking van *u* en *ui* reeds had plaats gehad. Ge ziet, mijnheer! dat het maar raden is. Met verlangen zie ik dan ook *uwe* verklaring tegemoet.

A.

Uw dw. dienaar

H. L.

Dezelfde schrijver vraagt of 't wel juist is, te zeggen dat een stoomboot 20000 pond vleesch aan voedsel noodig heeft. Uit de uitdrukkingen: „De stad betaalt het”, „op kosten van 't land”, „Londen gebruikt dagelijks vele duizenden eieren” enz. ziet men hoe vaak de zaak genomen wordt voor 'tgeen zij bevat; zoo ook hier.

VRAGENBUS.

Welke houding zal een Christen, gedreven door liefde tot God en den naaste, aannemen tegenover den sterken drank, die zooveel geestelijke, lichamelijke en huiselijke ellende veroorzaakt?

N.

W. v. B.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

TEN KATE'S POËZIE.

II.

(Slot.)

Een bijzondere en zeldzame verdienste van Ten Kate was de groote gave die hij had, om gedichten uit andere talen in zijne moederspraak over te brengen. Het is niet onbekend, dat Ten Kate zich in verscheidene talen gemakkelijk kon uitdrukken. Niet alleen moet het aanleeren der talen hem geen bijzondere moeite gekost hebben; maar wat meer zegt en meer waard is: hij bezat buitengewoon veel taalgevoel. De gemakkelijkheid om andere talen te leeren en te gevoelen, brengt ook hare gevaren mede. Een enkele maal laat Ten Kate doorschemeren, dat hij die zelf gevoelde. Er bestaat namelijk gevaar dat men een deel zijner zelfstandigheid verliest en anderer gedachten ter goeder trouw voor zijne eigene aanziet. In de groote uitgave van „De Scheping” vindt men na het tweede tafereel, bijde regels: „En waasemt den ploegos, die zwoegt aan de voor, Verkwickenden klavergeur tegen,”

de aantekening, dat de dichter vreest hier eigenlijk een strophe van Longfellow vertaald te hebben.

Wie 't hart op de rechte plaats heeft, zal het plagiaat gaarne vergeven, ter wille van den beminlijken eenvoud des dichters, die 't eerlijk erkent, wanneer hij vermoedt dat een zijner gedachten niet oorspronkelijk is.

Aan de gemakkelijheid, waarmee Ten Kate andere dichters in zijne moedertaal leesbaar maakte, danken we een schat van poëzie door hem onder allerlei titels („Overgeplant,” „Bloemen uit den vreemde” enz.) in 't licht gegeven.

Schiller, Goethe, De Lamartine, Victor Hugo, Lange, Gerok, Thomas Moore, Milton, De Lafontaine, Shakespeare, Tegner, Dante, Petrarca, Camoëns, Thernerin, Rückert, Petöfi, Turquety, Longfellow, Millevoeye, Byron, Reboul, Barbier, Guiraud; die allen, een bonte schaar uit allerlei landen en tijden, hebben hun aandeel moeten leveren. Die allen zijn voor de kinderen onzes volks verstaanbaar gemaakt. En 't heerlijkst is, dat ge, al lezende, waarlijk niet bemerkt dat ge met een vertaling te doen hebt, zoo vloeiend vol zijn de verzen en de gedachten.

Toch was Ten Kate de eenige niet, wien deze gave geschonken was. In Bilderdijk had hij zijn evenknie. Wilt gij eene proeve? Beiden hebben uit de gezangen van „Ossian” verscheidene gedeelten overgebracht. We schrijven hier af den aanhef van „De liederen van Selma”, in de vertolking van Bilderdijk en in die van Ten Kate.

Wat hier volgt is van Bilderdijk.

ó Star des vallenden Nachts! omhuld met goud en stralen,
Heft gij 't omschitterd hoofd van uit zijn sluier op!
Met statelijken tred bestijgt gij 's heuvels top!
Maar wat beschouwt gij in de dalen? —
De stormwind zeeg in diepe rust;

Het bruischend zeegegolf beklint de waterkust;
De mommlende avondzwerf, met d'avond neêrgestreken,
Gonst op zijn dunne vlerkjens rond,
En zoekt den stillen boord der beken,
Wier murmeling zich van verr' aan 't luistrend oor ver-
(kondt.

Maar wat beschouwt gij in dees streken?
Wat trekt uw aandacht in dees stond? —
Gij lacht mij toe, en gaat verdwijnen.
De golven scholen zich met blijdschap om uw licht.
Zij wasschen u het zweet van 't glinstrend aangezicht.
Vaarwel, vaarwel, vertrouwlijk licht!
ô Laat het licht der ziel in Ossiaan herschijnen!

't Herschijnt, het herrijst in zijn kracht! 'k zie mijn ver-
(storven vrienden

Op Lora (als het plach in vroeger tijdsgewricht)
Verzameld! — Fingal stapt in 't licht,
Gelijk een zuil van damp, die wandelt op de winden.
Zijn Helden staan in 't rond. — Ziedaar de Bardenschaar!
Ullijn, den grijzen Harpenaar;
De tedere Minone; Alpijn, den stouten zanger;
En Rijno, fier van toon, van grootschen Dichtgeest
(zwanger!

Mijn vrienden! hoe zijt gij veranderd sints den tijd
Van Zelmaas Feest en onzen lauwerstrijd!
Wanneer we, als 't krekeltjen in Lentegroente, zongen,
Daar 't langs de heuvels vliegt, en met zijn dartle
(sprongen
De teedre scheutjens kromt van 't flauuwkens lispand kruid,
En 's Wandlaars hart verkwikt door 't zangrig veld-
(geluid!

En ziehier de vertaling van Ten Kate:

O heldre star der Nacht, hoe lieflijk glanst uw licht
In 't westen! Gij verheft het blinkend aangezicht
Van achter 't wolktapeet, dat de effen hemelboogen
Omhult: uw tred is fier; maar waartoe richt gij de oogen
Naar 't gindsche heuvelvlak? Het woedend stormenheir
Zag eindlijk sluimerziek zich op 't gebergte neêr;
Ik hoor den waterval van ver me in de ooren klotsen;
De golven hupplen rond om de afgelegene rotsen,
En de avondmuggenstoet snort door het ruim der lucht
Volvroolijk af en aan met gonzend wiekgerucht.
O spreek dan, tintlend Licht! waar blijft gij nog op staren?
Maar lachend vlucht ge heen! De wit-bestoven baren
Omringen u met vreugd en netten u 't gelaat,
Terwijl ge in 't spattend schuim de zilvren lokken baadt,
Vaarwel, gij stille straal! zink vrij in 't stroombed neder:
Gij wekt in Ossiaan het vuur der Dichtkunst weder!
En 't rijst in al zijn kracht! — Als in het zoet verleên,
Zie ik mijn vriendschaar in Lora's dal bijeen: —
'k Zie Fingal, waardig telg der afgestorven Vaadren,
Een mistkolom gelijk, met al zijn helden naadren.
Daar treên de Barden voor: 't Is Rijno, die genaakt,
't Is Alpinu, wien de borst van reine zangdrift blaakt,
Minone, die zoo vaak ons door heur toon mocht schokken,
Ullijn, de kruin besneeuwd met zilvergrijze lokken.
Maar hoe veranderd zijt ge, o dierbaar Vriendental!
Sints d'onvergeetbren tijd, toen wij in Selma's hal
Bij beurten ons gezang op 't feestmaal hooren deden,
Als lenteluchtjens, die, ten heuvel afgegleden,
De vlerkjens schudden in 't ontbottend veldplantsoen,
En door hun ademtucht den grashalm buigen doen.

't Is een wedstrijd van 't schoone. Toch zal men
Bilderlijk herkennen aan, en in dit geval vooral

waardeeren om, de gedrongenheid van stijl en kern-
achtigheid van uitdrukking, meer dan Ten Kate.
De zanger van Bilderdijk is meer een oude Saks;
die van Ten Kate is meer een Nederlander, die
onzen tijd nadert.

Nog enkele proeven wenschen we hier te geven
van de wijze, waarop Ten Kate het rythmus wist
dienstbaar te maken aan de gemoedsbeweging, welke
hij verkoos voor te stellen.

Hoort Faust, gejaagd, ontevreden, hartstochtelijk
den boozen geest bezweren:

„Gij, Geest der aarde! zijt mij nader.
Mijn kracht verhoogt, en ieder ader
Ontgloeit reeds als van nieuwen wijn.
'k Heb moed, me op 's waerelds zee te wagen,
Haar wel en wee het hoofd te biên;
Haar dolste stormen uit te dagen,
En kloek de schipbreuk aan te zien!
Maar..... wolk en dalen!
't Maanlicht verdonkert! De lamp verdooft!
't Rookt voor mijn voeten! Een gloed van stralen
Omkranst mij 't hoofd!
Huivrende kou doet mijn harte beven,
Met luider klop.
Geest, dien ik aanroep, ik vóel u zeven!
Den sluier op!
Het kookt hier binnen!
Een Hooger leven
Doorstroomt mijn zinnen!
U wil ik gaarne al mijn liefde geven,
Gij *moet* verschijnen, al zou ik sneven!

Hoort ge in deze verzen niet den orkaan? Ruischt
niet de bergstroom?

Hoe geheel anders klinkt de zang, die hier volgt,
uit „Algemeene Litanie”, in „Lier en Harp”. 't Is
als een vesperklokje, alles eenvoudig, liefelijk, smel-
tend.

Steun der Armen,
Vriend der Weezen,
Kracht der Grijsheid,
Zie in 't rond!
Uw erbarmen
Moog' genezen,
Waar Uw wijsheid
Heeft gewond!
Uw genade
Sla ze gade,
Die, vernederd in het stof,
Toch versmelten in Uw lof!

Wees lankmoedig,
Allerhoogste!
Spaar ons koren,
Dat de vlijt
Overvloedig
Vruchten oogste
Uit de voren
Wijd en zijd!
Laaf de knoppen
Met Uw droppen,
Vul de schuren, klein en groot!
Geef ons 't aardsch en 't Hemelsch brood!

Maar het schoonste van alles is, dat men in Ten Kate's poëzie geen *overtolligheden* vindt. We noemen het euvel, dat we bedoelen, hier met een zeer verschoonend woord. *Bombast* is een beter woord. Alles wat Ten Kate schreef was naar zijne beginselen *zuiver* en *eenvoudig* gedacht. De ware dichter heeft geen hoogdravende maar zinledige woorden en phrasen noodig. Voor den poëtaaster daarentegen zijn ze onmisbaar.

Ons land heeft, treurig genoeg, een onmatig groot aantal van de laatste soort opgeleverd. We overdrijven niet, wanneer we zeggen, dat in bloemlezingen, schoolboeken enz., honderden gedichten aan de vergetelheid ontrukkt zijn, en zelfs als voorbeelden van goed Nederlandsch worden gegeven, die eigenlijk niet waard zijn zonder strenge critiek overgenomen te worden. De laatste helft der vorige eeuw wemelde het van dichters, die de een nog gebrekiger en wansmakelijker dan de ander, hun lier tokkelden. De eenige dichter, die toen allen verre overtrof, werd uitgestooten, wijl niet begrepen. De boeken vloeiden over van gelegenheidsverzen. Hun makers werden door Bilderdijk echter — en wel op een voor zijn doen bijzonder minzame wijze — terecht gewezen in zijn voorrede van het Eerste deel zijner „Mengelpoëzie” (Rotterdam, 1823).

„Men heeft sedert verscheiden jaren een vooroordeel tegen zoogenoemde Gelegenheidsverzen opgevat; en geen wonder! Indien men den vreeselijken sleep van doorgaands zeer middelmatige Bruilofts- Lijken Verjaarzangen, en wat diergelijke meer is, die nog voor niet zeer lang, de Dichtbondels bezwaarden, in aanschouw neemt, kan niemand het vreemd vinden, indien men daar als een soort van afkeer voor kreeg. Men heeft echter veellicht, in den grond der zaak, ongelijk. De gelegenheidsverzen van een middelmatig vernuft of blooten (alhoewel zeer zuiveren) Verzenmaker, mogen vervelen; die van een waarachtig Dichter zullen, zoo dikwijls hij niet bloot welstaanshalve één vers heeft willen maken, maar van harte gezongen heeft, zijne beste stukken zijn. En zelfs zal men ze des te vuriger vinden, naar mate zij meer voor de vuist zijn opgesteld, en de genie (als ik het zoo noemen mag) meer in de engte gebracht is geweest. Wat zijn PINDARUS *Oden* dan Gelegenheidsverzen? Wat zijn die van Horatius anders? Zelfs zal de Dichter (vermag hij het), om zijn geest recht in vuur te zetten, bij een onderwerp van algemeen uitzicht, zich veelal een bijzonder voorwerp nemen, aan 't welk hij zijn Dichtstuk inricht, en het zal daar oneindig bij winnen. Ik erken gaarne, dat ik ieders Gelegenheidsverzen niet lezen kan; maar ik moet ook tevens erkennen, dat ik sommige Gelegenheidsverzen hooger stelle dan al wat hun Dichter anders geschreven heeft.”

Bilderdijk was de echter de man niet om populair te zijn. Ten Kate's verdienste is voornamelijk deze,

dat hij, zooveel dat bij een weinig dichtelijk volk, als het onze geworden is (niet altijd *was!*) mogelijk is, den smaak veredeld heeft.

We stappen thans van Ten Kate's poëzie af, maar hopen in volgende nummers eenige opmerkingen te maken over wat we wenschen te noemen: „*Berijmde Humbug*”. Wie de poëzie van de laatste honderd jaren niet al te zacht critiqueert, houdt niet heel veel goeds over; maar *wat* hem rest, kan de proef doorstaan.

W.

DUBBEL BETAALD.

„Een moeder in Israel” is het, die ons in een ware geschiedenis als deze het bewijs levert, hoe de Heere reeds in dit leven zijn getrouwe belijders loont en kroont. Gaarne geven we haar 't woord.

Ten jare 1797 reisde zekere heer M. van een plaats aan de oostelijke grens van Vermont, naar een andere aan de westelijke grens van dienzelfden Staat gelegen. Terwijl hij door het gebergte tusschen de Connecticut en Union rivieren toog, kwam plotseling een hevige onweersbui opzetten. De reiziger maakte zooveel mogelijk spoed om uit het bosch te komen en in de naastbijzijnde woning een schuilplaats te vinden. Zoodra was hij het bosch niet uit, of zie, daar bespeurde hij een huisje. Hij sprong van zijn paard, nam fluks het zadel er af, en stapte zonder dralen naar binnen.

Verbaasd, dat hij niemand hier vond dan een vrouw met haar zuigeling, begon hij zich te verontschuldigen wegens zijn plotseling binnentreden; hij hoopte haar niet te hebben ontsteld, en vroeg alleen, of hij enkele minuten hier schuilen mocht tegen den fellen storm en den zwaren regen. De vrouw hernam dat zijn komst haar verblijdde, want dat zij altijd zoo erg bang was bij een onweersbui.

„Maar waarom zoudt ge bang zijn als het onweert?” vroeg de reiziger; „het is de stem van God, voor welken niemand vrees behoeft te hebben, die God liefheeft, en zich zijner zorge toevertrouwt.”

Na hierover een poosje gesproken te hebben, vraagde hij haar, of zij ook godsdienstige burenen had. Dat wist zij niet; wél, dat bij haar naasten buur, twee mijlen van haar woning, om de veertien dagen iemand kwam prediken. Haar man was er eenmaal geweest; zij echter nog niet. De goede vrouw scheen trouwens in godsdienstzaken uiterst onkundig te zijn.

De bui was nu over, en de zon deed haar stralen lieflijk blinken. De godvreezende reiziger stond op om zijn weg te vervolgen. Hij bedankte de vrouw welmeenend voor haar gastvrijheid en richtte nogmaals eenige ernstige woorden tot haar, belangende de zaligheid harer onsterfelijke ziel; „en o,” zoo voegde hij er bij, „lees toch getrouw en dagelijks uw Bijbel, die het licht is, dat schijnt in een duistere plaats.”

Met tranen in de oogen beleed zij, *geen Bijbel te hebben*; zij waren tot hiertoe te arm geweest, om er een te koopen.

„Zoudt gij hem willen lezen, zoo gij er een hadt?” vroeg de man.

„Ja, mijnheer! en ik zou het gaarne doen.”

„Arme vrouw! ik heb innig medelijden met u,” hernam de reiziger. „vaarwel!”

Hij nam zijn zadel op en maakte zich gereed zijn reis te vervolgen. Doch meteen begon hem die treurige toestand — geen Bijbel — waarin die arme vrouw verkeerde, loodzwaar op het gemoed te wegen. „O,” dacht hij, „had ik er slechts een bij mij. Ook heb ik geen geld genoeg bij mij, zoodat ik haar wat geven kan om er een te koopen. Ik moet weg. Ja, maar als ik *zoo* heenga, dan gaat die vrouw misschien verloren door gebrek aan kennis. Wat zal ik doen?” Een stem daarbinnen fluisterde: „Die zich des armen ontfermt, leent den Heere. Werp uw brood uit op het water, want gij zult het na vele dagen wedervinden.” Zijn hart antwoordde: „Ik zal mijn betrouwen stellen op den Heere, mijn God.” Hij nam een dollar uit zijn beursje, gaf dien aan de vrouw, en verzocht haar ten spoedigste een Bijbel te koopen. Gretig nam zij het geld aan, beloofde het en zei dat zij wist, waar er een te koopen.

Nogmaals nam hij afscheid en reed weg. Naardien er destijds maar weinige herbergen langs den weg, hield hij des avonds stand voor een boerenwoning. Hij had nog eenig klein geld; maar, omdat de reis nog twee dagen langer duren zou, besloot hij maar te zullen nuttigen wat hem nog restte van hetgeen hij 's morgens bij zich gestoken had. Doch toen het gezin zich rondom de tafel schikte, en de huisheer den vreemdeling zeer dringend uitnoodigde om van hun gastvrijheid gebruik te maken, liet hij zich gereedelijk overhalen. En toen daarop het hoofd des huisgezins in een kort maar ernstig gebed Gods zegen afsmeekte, toen gevoelde de reiziger, dat hij zich onder vrienden bevond, en vrij spreken kon over de dingen van het Koninkrijk Gods. De huisgenooten luisterden met aandacht naar hetgeen de vreemdeling besprak; de woorden des eeuwigen levens drongen — dit was duidelijk — door, en verkwikten die dorstige zielen, en het was laat, vrij laat, toen allen zich ter ruste begaven.

's Morgens werd zeer sterk bij hem aangedrongen, om toch niet vóór het ontbijt te vertrekken. Hij liet zich echter ditmaal niet overhalen, daar hij dien dag een groot gedeelte van zijn reis zou hebben af te leggen. Zijn weldoener wilde *geen geld aannemen*, doch rekende zich veeleer van zijn zijde onder verplichting aan den vreemdeling, voor de vele goede woorden door hem den vorigen avond gesproken. Hij reisde nu voort tot kort aan den middag, en geen herberg aantreffend, steeg hij andermaal af aan de deur van een landman. Terwijl het middagmaal toebereid werd, liet hij de gelegenheid niet ongebruikt voor-

bijgaan, en verkondigde ook hier den gekruisten Christus. Bij het heengaan bood hij geld aan, maar *men weigerde iets te nemen*, noch voor wat hij, noch voor hetgeen zijn paard genuttigd had.

Zoo hield hij vol, zijn gansche reis langs, allerwegen geld aanbiedend, even gul als een welvoorzien reiziger, maar allerwegen den Christus Gods predikend; doch *niemand wilde iets aannemen*, ofschoon hij nergens door een enkel woord of gebaar had uitgelaten, dat hij maar weinig bij zich had, en ofschoon zijn voorkomen bepaald den man van middelen teekende, hetgeen hij tehuis ook werkelijk was. „Wat toch,” zoo dacht hij, „kan dit beduiden? Zoo ben ik op reis nog nooit behandeld.” Eensklaps dacht hij aan den dollar, de arme vrouw gegeven, en zijn geweten sprak: *Ik ben goed terugbetaald*. Waarlijk, het leenen aan den Heere is een veilig leenen. Bij zijn thuiskomen had hij nog geld over voor andere armen.

Ongeveer anderhalf jaar daarna hield een vreemdeling stil aan de deur van den heer M., en verlangde eenige verkwikkingen. In den loop van het gesprek bemerkte hij, dat deze vreemdeling tehuis behoorde aan de andere zijde van het gebergte, nabij de Connecticut rivier. De heer M. deed navraag naar eenige lieden in die streek, met wie hij bekend was; en het was hem aangenaam, dat de vreemdeling die allen goed kende. Daarop vroeg hij, of de lieden dier streek den godsdienst nog al genegen waren.

„Dat heeft niet over,” hernam de vreemdeling, „twintig à dertig mijlen achter de rivier, daarentegen, heeft een heérlijke verlevendiging plaats gehad, waarvan de aanvang met recht buitengewoon kan genoemd worden. De eerste, die ontwaakte en tot boetvaardigheid gebracht werd, was een arme vrouw, die op een afgezonderde plek woonde. Toen zij gedoopt werd, verhaalde zij, hoe eenigen tijd te voren een reiziger, tengevolge van een onweersbui, in haar huis een schuilplaats gezocht had; dat deze man zoo ernstig tot haar gesproken had, dat zij bekommerd was geworden over haar onsterfelijke ziel, en dat die man, toen hij tot zijn smart vernam dat zij geen Bijbel had, haar een dollar gegeven had om er ten spoedigste een te koopen. Dit had zij gedaan, en nu dorst zij gelooven dat dit het middel geweest is, om haar uit de duisternis te brengen tot het licht; uit een toestand van onkunde en zonde tot een staat van blijdschap in de waarheid en de wegen Gods.

„Den naam van dezen godzaligen man kende zij niet; evenmin zijn woonplaats. Zij geloofde echter, dat de Heere hem gezonden had. Op deze mededeeling, en bij het gezicht van de tastbare verandering bij deze vrouw, kwam er een groote verslagenheid onder haar burens. Deze werden nu geleid tot ernstige overdenking aangaande de goedheid, de wijsheid en de macht van God, zooals die in deze

zonderlinge gebeurtenis zijner voorzienigheid krachtadig waren tentoongespreid. Zij werden er toe gebracht, om over hun eigen redding ernstig na te denken. Zij begaven zich tot een getrouwer onderzoek van Gods Woord, en begonnen uit de diepte te roepen: „o God! wees mij zondaar genadig!” Ik twijfel er niet aan, of er zijn er tusschen de dertig en veertig krachtadig tot den Heere bekeerd.”

De Heer M., die naar deze ongeunstelde mededeeling met toenemende verwondering, dankzegging en blijdschap geluisterd had, kon zich nu niet langer bedwingen, en terwijl hij oogen en handen ten hemel richtte, riep hij uit: „Mijn God, Gij hebt mij nog eens betaald!”
H.

WAT zingen wij?

Het is een verblijvend verschijnsel, te midden van zooveel ongelooft en afval als zich onze dagen openbaren, dat het Christelijk, het geestelijk lied in eere blijft, en het woord des apostels dat we den Heere zullen prijzen met „psalmen en lofzangen en geestelijke liederen” steeds wordt behartigd, ja, misschien nog meer dan vroeger.

Zeker ontbrak het ook oudtijds niet aan voortreffelijke godsdienstige liederen. Dat bewijzen de vele, voor een deel nog zeer gezochte dichtbundels uit dien tijd. Men denke slechts aan de verzen van Lodensteyn, Sluyter en Luyken. En dat ze niet alleen gelezen maar ook gezongen werden staat vast.

In onze tijden is in dezen nog vooruitgang te bespeuren, in dier voege, dat er ook tal van liederen bepaald voor de jeugd bestemd zijn bijgekomen. Hun getal — men lette slechts op de „Kerstliederen” — is uitermate groot. Tevens zijn we in de laatste jaren verrijkt met tal van bundels en boekjes, met liederen die bij oud en jong gewild zijn, en op gezelschappen, vergaderingen, kransjes, bij feesten enz. treflijken dienst bewijzen. Mannen als wijlen Ds. De Liefde en onder de levenden Ds. Adama van Scheltema, Gerdes, om van andere te zwijgen, hebben in dezen niet geringe verdienste.

Voor een deel zijn die liederen oorspronkelijk, b.v. De Liefde's „Van boven moet het alles komen”; Gerdes' „Er ruischt langs de wolven” en dergelijke. Andere als die uit Malan's „Harpe Sions”, de liederen van Philip Phillips en Moody en Sankey zijn in onze taal overgezet. Men neemt ook in dezen het goede waar men 't vindt. Ook de psalmen en heel het Woord Gods kent de groote menigte der menschen slechts uit overzettingen.

Men kan bij de beoordeeling der liederen, gezangen en psalmen, die we zingen, verschillende eischen stellen, letten op den inhoud, de zangwijs en ook op hun letterkundige waarde, de bewoordingen waarin de zanger of de vertaler zich uit. Dit laatste is thans

ons doel, om twee redenen die de lezer zelf licht zal raden.

Dat de Nederlanders, hoe schoon hun taal ook zij, in het algemeen te veel of ook maar veel met haar ophebben, zal wel zelden iemand beweren. Zij bederven haar door allerlei vreemde invoegsels, doór een stelsel: een *systeem*, een bijeenkomst: een *meeting*, een stemming: *ballotage* te noemen; zij verknoeien haar door allerlei zinswendingen als: „Dat goed wascht zich slecht”; „Ik ben blijde uw kennis te maken” enz. enz. De „Stijlbloemen” zijn ten deze leerzaam. Tevens zijn de Nederlanders uiterst slordig op spelling en taal. Ja, men wordt al zeer spoedig als een lastige vitter beschouwd, als een soort muggenzifter, zoo men 't waagt te wijzen op al het slordige, dubbelzinnige, onwelluidende, zelfs onzinnige, dat zoo menig stuk in rijm of in onrijm ontsiert.

Aan die laatste gebreken nu lijden helaas veel Christelijke liederen ook maar al te vaak. De lui zingen er maar op los. *Wat ze zingen doet er bij velen volstrekt niet toe, wel te weten als het maar... „dierbaar” is, zegt de een; maar „mooi” is, verklaart de ander. Ja, ik heb zeer leelijke en zinledige liederen honderdmaal hooren zingen, want: „weet u, de wijs is zoo mooi!”*

Met lieden die zoo redeneeren is niet veel te beginnen, en mochten er zulke onder de lezers zijn, dan is 't beter dat ze wat hier volgt maar overslaan.

Het zou, dat weet ieder, onbillijk en overdreven zijn te eischen, dat elk lied waaraan het hart des Christens zich verkwikt, dat leert en sticht en troost, juist een meesterstuk, althans onovertreffelijk en onberispelijk als dichtstuk zij. Is het zoo, des te beter, en wij hebben, Gode zij dank, ook in dat opzicht geen gebrek. Maar ook het mindere kan, zoo maar de inhoud goed is, dienen. Doch 't zij het lied voor de jeugd of voor volwassenen bestemd is, in elk geval behoort het gezonde taal te spreken, verstaanbaar te zijn en geen hinderlijke feilen te bevatten tegen gewone, maar redelijke begrippen van de eischen van taal en stijl.

En in die opzichten nu wordt niet weinig gezondigd.

Allereerst in de liederen voor de jeugd.

Wat is toch wanluider dan b.v. in een Kerstlied:

„Een kind is ons geboren
Zijn naam is wonderlijk,
Hem is de troon beschoren
Van 't hemelsch Koninkrijk.”

of

Een kind is ons geboren
Vader der eeuwigheid.”

Lijdt de inhoud niet onder zulk een taal?

In andere Kerstliederen leest men:

„Wijzen op de ster gegaan (!)
Brachten Hem geschenken aan.”

of wel

„Zij hebben het kindeke aanbeden.”

Geheel valsch is b. v. de voorstelling in een versregel als:

„k Zal u leiden *met Mijn oog.*”

Ieder weet dat dit onmogelijk is: 't staat dan ook geheel anders in de Schrift.

Op een kaart van de Zondagsschool vinden we 't volgende fraaie vers:

„Daar is de ware wijsheid te vergaren
Elke eerste dag van iedere week,
Zie 'k hoor Gods woord hier duidelijk verklaren,
O zoo goed is voor mij geen preek!
Nogtans ik moet mij zelven schamen
Dat ik zoo traag en lustloos zij.
Ach, zou als kind geen ijver mij betamen?
Getrouwe Heiland! sta mij bij!
Sterk mij dat 'k alles om U kan verlaten
Cresus zijn goud, dat baat mij niet.
Heilge Geest, leer mij 't kwade te haten
Opdat ik steeds Uw licht geniet!
Onder Uwe leiding, Heer der Heeren,
Loof ik U, dat ik hier mag verkeerem.”

In welke maat dit gedicht geschreven zij, is ons niet mogelijk uit te maken, noch ook hoe men het behoorlijk kan lezen. Evenwel 't doel: een naamvers te maken, is bereikt en de menschen vinden het... een lief versje. Maar zou de maker nu wezenlijk, bij alle goede bedoeling, niet beter hebben gedaan met zijn gerijmel maar weg te laten?

Ook van de kerkgezangen zal iemand, die voor Taal en Letteren gevoel heeft, niet licht beweren dat ze ten dezen opzichte uitmunten. En dat kan ook moeilijk anders. De Psalmberijming verscheen in een tijd, toen de dichtkunst al evenzeer in haar nadagen hier te lande was als zooveel meer: toen vooral op 't gebied des Christelijken geloofs en levens dorheid en doodigheid begon te heerschen en de „deugd” alles was; de dagen toen het Nut van 't Algemeen ontstond en de „braafheid” verheerlijkte; 't was de tijd toen er een geslacht werd gevormd, dat zingen zou:

„Bidden is een eerste plicht,
Dat doen alle braven.” (!)

Vandaar dat ook zoovele Gezangen 't stempel van dien tijd dragen. Er is geen bezieling in, veeleer zekere matheid. Wie 't onderscheid wil zien, leze maar eens de zoogenaamde „nieuwe gezangen”, die uit dichterlijk oogpunt zoo menig meesterstuk bevatten en vergelijkte hen met de oude. Wat degelijker, frisscher geest spreekt uit die laatste!

Nu is bij de Psalmberijming altijd veel te vergeven, wijl de dichter niet vrij, aan zijn stof gebonden was. Toch zal niemand uitdrukkingen als: „Van leerzucht blaken” of: „Looft Hem om zoo menig *blijk van zijn heerlijk koninkrijk*” fraai vinden. „Hoe Psalm 84: 3 in elkander zit kan ik nooit vatten,” zei mij eens een vroom en zeer nauwkeurige onderwijzer. Even vreemd is 't in onze taal zich „te wenen aan 's Heeren wegen” of te spreken van „wonderheden doen”.

Uitdrukkingen als

„Gij doet uw hulp nooit vruchtloos *vergen.*”

„Oost noch west noch *zandwoestijn*
Doet ons meer of minder zijn.”

„De Heer regeert die de aard *wou stichten.*”

„Heb ik mijn ziel niet stil *gezet.*”

zijn waarlijk noch fraai noch dichterlijk. In proza zou men ze wel nooit gebruiken en ook zijn ze in den tekst des Bijbels ook niet te vinden. Hoe weinigen echter letten er bij 't zingen op *wat ze zingen*, ja hoe velen vinden 't zelfs betweterij als 't gebrekkige wordt aangetoond. En toch is dat opmerken de weg tot verbetering en behoort voor des Heeren dienst het *beste* niet te goed te zijn.

Een volgenden keer nog enkele opmerkingen. Wat we schreven toont reeds, hoeveel in dezen nog valt te doen. H.

DE ONVRUCHTBARE VIJGEBOOM.

Weder zijn de lijdensweken begonnen, en ving de gemeente des Heeren aan, meer opzettelijk het bitter lijden en den vloekdood te herdenken, waardoor zij behouden werd.

Uit den aard der zaak kan een blad als „Excelsior” zich niet wijden aan geregelde bespreking van de aan groote gebeurtenissen zoo overrijke laatste zes dagen van het aardse leven onzes Heilands. Slechts hier en daar kan een greep gedaan worden, en de aandacht der lezers gevestigd op enkele belangrijke bijzonderheden. In geen Christelijk tijdschrift mag dat echter, onzes inziens, ontbreken.

We wenschen thans eenige oogenblikken stil te staan bij een der weinige wonderen, door den Heere Jezus in dezen laatsten tijd zijner omwandeling op aarde verricht. Men weet, er zijn niet vele te noemen. Aan den ingang der lijdensweken staat de opwekking van Lazarus, die de naaste aanleiding tot 's Heilands dood werd, daar van toen aan zijne groote populariteit de vrees des hoogepriesters en van het Sanhedrin zoo deed stijgen, dat afdoende maatregelen dringend geboden schenen. „Het is nutter dat één mensch voor het volk sterve, dan dat het geheele volk verloren ga.” Men ziet dat reeds vóór den dood des Heeren Hij en de zijnen voor „staatsgevaarlijk” werden uitgekreten. En die beschuldiging gaf reeds toen, evenals nu, het gemakkelijkst den doorslag. Wat de maatschappelijke orde — liever wat het conservatisme der machthebbers — bedreigt, *moet* uit den weg geruimd, zonder angstvallig onderzoek of zulk een uiterste maatregel wel door de *beginselen* van den „staatsgevaarlijke” gewettigd is.

Eenige maanden later was de Heere Jezus op zijn laatsten tocht naar Jeruzalem, waar Hij heenging om te lijden en te sterven. Op zijn weg lag Jericho,

slechts enkele uren van de hoofdstad verwijderd. Jericho doorgestaan zijnde, na een oponthoud van eenige uren bij Zacheüs, om te middagmalen, vond Jezus buiten de poort den blinden Bartimeüs, en zijn even ongelukkigen ons niet bij name bekenden metgezel, welke beiden door Hem genezen werden.

En nu zou nog slechts éene genezing door zijne hand geschieden, en wel die van Malchus, wien de wonde werd toegebracht in de naar menschelijke wetten zeer gerechtvaardigde verdediging van Malchus' Redder door diens discipel. Een wonder, dat ten sprekenden bewijze dient van de Goddelijke kalme en liefde, welke ook zelfs in die oogenblikken van algemeene opgewondenheid en partijzucht het hart onzes Heilands vervulden.

Tusschen het tweede en derde der door ons vermelde wonderen ligt dat van „den verdorden vijgeboom”; een der merkwaardigste, dat zeker niet het minst de aandacht getrokken heeft van allerlei menschen, en ook niet het minst aanstoot gegeven heeft.

Het verhaal der Heilige Schrift, samengesteld uit het Evangelie van Mattheus en dat van Markus, luidt aldus:

„En des morgens vroeg, als Hij wederkeerde naar de stad, hongerde Hem. En ziende van verre eenen vijgeboom aan den weg, die bladeren had, ging Hij naar hem toe om, om te zien of Hij ook iets op denzelfden zou vinden; en daarbij gekomen zijnde, vond Hij niets aan denzelfden dan alleenlijk bladeren, want het was de tijd der vijgen niet.

En Jezus antwoordende, zeide tot denzelfden: „Uit u worde geene vrucht meer in der eeuwigheid!” („Niemand ete eenige vrucht meer van u in der eeuwigheid!”) En de vijgeboom verdorde terstond. En zijne discipelen hoorden het. En zij kwamen te Jeruzalem.....

En als het nu laat geworden was, ging Hij uit buiten de stad.

En des morgens vroeg voorbijgaande, zagen zij, dat de vijgeboom verdord was, van de wortelen af.

En Petrus, zulks indachtig geworden zijnde, zeide tot Hem: „Rabbi, zie, de vijgeboom, dien Gij vervloekt hebt, is verdord.”

En de discipelen, dat ziende, verwonderden zich, zeggende: „Hoe is de vijgeboom zoo terstond verdord!”

Doch Jezus antwoordende, zeide tot hen: „Hebt geloof op God! Voorwaar zeg Ik u, indien gij geloof hadt, en niet twijfeldet, gij zoudt niet alleen doen hetgeen den vijgeboom is geschied, maar indien gij ook tot dezen berg zeidet: Word opgeheven en in de zee geworpen, en niet twijfeldet in uw hart, het zou geschieden.

En alle dingen, die gij begeeren zult in het gebed, geloovende dat gij ze ontvangen zult, die zullen u geworden.”

Al dadelijk treft ons bij aandachtige lezing de

tweeërlei bedoeling, die de Heere Jezus met dit wonder had. Tweeërlei bedoeling, die volkomen alles duidelijk maakt, wat duister schijnt bij oppervlakkige beschouwing, en aanleiding tot allerlei dwaze onderstellingen, ook van geloovige zijde, gegeven heeft. Men heeft gemeend, dat hier alleen een verhaal wordt gegeven bij wijze van symboliek en er geen sprake was van een daad des Heeren. Deze soort van uitlegging kwam echter gewoonlijk van eene zijde, waar geen enkel wonder welkom is. Ook heeft men getracht te betoogen, dat de Heere Jezus werkelijk verwacht had zijn honger te zullen stillen, en niet geweten heeft dat de boom zonder vruchten daar stond, vóór Hij het bij onderzoek ondervond. Zelfs hoorde ik eens, — en nog wel van den kansel eener Christelijke kerk — beweren, dat „Jezus” geen recht had vruchten te verwachten, daar er immers uitdrukkelijk door Markus bij vermeld wordt: „want het was de tijd der vijgen niet,” zoodat Jezus' eisch onredelijk was. Met die fraaie aanmerking toonde deze prediker echter, dat hij in de natuurlijke historie van het Joodsche land nog niet eens zoo ver was als de meeste leerlingen uit de hoogste klas van een Zondagschool zijn. Hij wist blijkbaar niet, dat een vijgeboom steeds vruchten en bladeren tegelijk draagt, en dat de aanwezigheid van bladeren het teeken is van de aanwezigheid van vruchten.

Tweeërlei bedoeling van geheel verschillende strekking had de Heere Jezus met deze daad. Het laatste wonder, door Hem in den staat zijner vernedering op vrije voeten verricht, was eenerzijds een geduchte waarschuwing aan zijne vijanden en tevens een heerlijke geloofsversterking voor zijne vrienden.

1°. Een geduchte waarschuwing aan zijne vijanden.

De vijgeboom is evengoed — ofschoon niet zoo vaak — als de wijnstok een beeld van het volk van Israel. Bovendien is hij met den wijnstok een beeld van de rust en de veiligheid, die God zijn volk had toegezegd, wanneer dat volk in zijne wegen wandelde.

„Een ieder,” zoo luidde meermalen de belofte, „zou ongestoord zitten onder zijn wijnstok en onder zijn vijgeboom.” Ziedaar dus voor Israel den vijgeboom als beeld van den aardchen zegen, die op betrachtning van 's Heeren heilige geboden volgt.

Maar nog slechts luttel maanden geleden had het Joodsche volk te Jeruzalem deze gelijkenis uit 's Heilands mond gehoord: „Een zeker man had eenen vijgeboom geplant in zijnen wijngaard, en hij kwam en zocht vrucht daarop en vond ze niet. En hij zeide tot den wijngaardenier: „Zie, ik kome nu drie jaren, zoekende vrucht op dezen vijgeboom, en vind ze niet; houw hem uit; waartoe beslaat hij ook onnuttelijk de aarde?”

En hij antwoordende, zeide tot hem: „Heere, laat hem ook nog dit jaar, totdat ik om hem gegraven en mest zal gelegd hebben. En indien hij vrucht

zal voortbrengen, laat hem staan; maar indien niet, zoo zult gij hem namaals uithouwen."

Deze gelijkenis laat waarlijk aan duidelijkheid niets te wenschen overig. Vooral is dat bewezen, wanneer men in aanmerking neemt, dat zij uitgesproken werd, toen men den Heere Jezus verhaalde van de Galileërs, „wier bloed Pilatus gemengd had met hunne offeranden". Ze was dus de toelichting van des Heeren Woord: „Indien *gij* u niet bekeert, zoo zult gij allen desgelijks vergaan." Ongetwijfeld hadden de Joodsche overheden begrepen wie bedoeld werd met den Heer des wijngaards; wie met den hovenier, tot wien de Heer des wijngaards (in het derde jaar van Jezus' omwandeling) zeide: „Ik kom nu *drie* jaren en vind geen vrucht"; wie met den vijgeboom die eerstdaags zou omgehouden worden, wanneer mocht blijken, dat alle zorgen van den hovenier vergeefs waren. Dat de wijngaard Israel voorstelde, was hun overbekend uit verscheidene profetiën, al ware het alleen uit Jesaja. De vijgeboom in deze gelijkenis kan *in de eerste plaats* niemand anders voorstellen dan de Joodsche overheid. En nu komt de Heere Jezus, hongerende, langs den weg en ziet van verre een vijgeboom in vollen bladerdos. De vijgeboom draagt, zooals reeds gezegd is, altijd bladeren en vruchten tegelijk. 't Was wel een paar maanden te vroeg om vijgen te verwachten, maar geen gezonde vijgeboom zou in dezen tijd des jaars *bladeren* dragen. Een vijgeboom, die in den tijd der vijgen geen bladeren draagt, is ziek maar belooft ook niemand iets. Deze vijgeboom echter had het voorkomen van buitengewone gezondheid. Zelfs in den tijd als alle andere vijgeboomen kaal en schijnbaar dor daar stonden, hield deze zich als alle andere overtreffende. Zijne bladeren verkondigden wijd en zijd: „Nergens vindt ge vrucht, maar hier is gezond voedsel."

De vraag of de Heere Jezus zich ook bedrogen heeft, is dus ten eenemale ongepast; Hij *werd* bedrogen, maar niet blindelings; Hij werd bedrogen evenals David door den Amalekiet, die hem wilde wijsmaken dat *hij* Saul had verslagen, maar die zich er niet door liet blinddoeken, doch de straf voltrok op de misdaad, die wel niet begaan, doch vrijwillig bekend was.

Of de Heere Jezus geweten heeft, dat Hij van den vijgeboom eischte wat deze wel beloofde, maar niet had? Ge kunt met evenveel recht vragen, of de Heere God Adam zocht, omdat Hij hem niet vinden kon, toen Hij riep: „Adam, waar zijt gij?" Of de Heere God niet wist wat er met Abel gebeurd was, toen Hij aan Kaïn vroeg: „Waar is uw broeder?"

Die vijgeboom was *symbool* van het Joodsche volk, en wel met name van zijn overheid. „Alleszins meer dan godsdienstig" waren volk en overheid, maar alles was schijn, zonder wezen; valsheid, bedrog. Die uiterst vrome menschen waren eigenlijk slechts wit gepleisterde graven, van buiten schoon,

maar van binnen vol doodsbeenderen. Vijgeboomen vol blad, maar zonder vrucht. Veel verder dan andere volken, die zonder een enkele vrucht, zonder eenig groen daar stonden. En dat niet alleen. Maar die huichelarij verhinderde ook het dragen van vrucht *ter rechter tijd*. De vijgeboom zou over eenige maanden geen vrucht kunnen dragen. Want God laat de bladeren maar niet voor de aardigheid aan de boomen groeien. *Alles* heeft wijze redenen. Komen de bladeren aan den vijgeboom te vroeg en op zichzelf, dan is het noodzakelijk gevolg, dat ze alle sappen tot zich trekken, en maken dat er geen kracht in den boom overblijft om vrucht te geven. Zoo put de huichelarij de beste krachten van den mensch uit, en maakt het voortbrengen van iets goeds, iets eerlijks, volslagen onmogelijk.

In dezen toestand was het Joodsche volk. Na twee dagen zou dat blijken. Het zou zijn ware vrucht afwerpen; zijn Messias vermoorden. Daarmede haalde het den *vloek* over zich. Daarom vervloekt de Heere Jezus den onvruchtbaren vijgeboom, het type van 't onvruchtbare Israel.

Terstond verdorpe de vijgeboom, maar niet als door een tooverslag stond hij op het woord des Heeren daar dood. Niet onmiddellijk hingen de bladeren verwelkt aan de twijgen. De vijgeboom verdorde *van de wortelen af*. Vier en twintig uren duurde het proces. En nog een geheelen dag lang beloofde de vervloekte en verdorrende vijgeboom elken voorbijganger sappige vruchten, om iederen lichtgeloovige teleur te stellen.

Zoo ook het Joodsche volk. „Zijn bloed kome over ons en over onze kinderen!" Die gruwelijke wensch werd wis en zeker vervuld. Maar niet zóo, *dat denzelfden avond* Rome Jeruzalems inwoners bij honderden kruisigde. Neen, nog werd de mest rondom den boom gelegd.

Na drie jaren bleef hij *nog* een jaar staan. En daarna: houw hem uit. Gods lankmoedigheid is hooger over ons dan de hemel boven de aarde is. Nog langen tijd, wel veertig jaren, stond de vijgeboom Israels verdorrende maar met bladeren pronkende, zoodat de heilige apostel Paulus getuigde: „Ik betuig dat zij een ijver voor God hebben, maar zonder verstand." Toch was de boom *terstond* in de wortelen verdord. Het *beginsel* was reddeloos verdorven. De dood was *onvermijdelijk*.

Zwijgend hadden de discipelen den uitgesproken vloek aangehoord. Aan den vijgeboom was toen nog niets te bemerken. Toen zij 's avonds met hun Meester naar Bethanië terugkeerden, zal waarschijnlijk de duisternis verhinderd hebben te letten op den toestand van den boom. Maar den volgende morgen ging het gezelschap weder naar Jeruzalem, en voorbijgaande, zagen de discipelen dat de vijgeboom verdord was van de wortelen af. Toen werd Petrus het voorval van den vorigen morgen indachtig en sprak tot den Heere Jezus: „Rabbi, zie

DE ONVRUCHTBARE VIJGEBOOM.

de vijgeboom, dien Gij vervloekt hebt, is verdord."

En nu geeft de Heere de uitlegging van zijne daad, die voor zijne vrienden bestemd was. Nu maakte Hij haar tot een heerlijke geloofsversterking voor hen.

De ontboezeming van Petrus is min of meer bevreemdend. 't Is alsof hij zich verwondert, dat het woord des Heeren is vervuld. Zijne twijfeling deelt zich ook aan de andere discipelen mede. Allen verwonderden zich, zeggende: „Hoe is de vijgeboom zoo terstond verdord?"

De Heiland zag in deze verwondering iets zeer lakenswaardigs. Reden van verwondering zou bestaan hebben, indien *niet* geschied was wat Jezus gezegd had, en zij den vijgeboom nog in volle blad frisch en groen voor zich hadden zien staan. Hunne verwondering was dus *ongeloof*. Ongeloof in de macht huns Heeren en daarmee ongelooft in de almacht Gods.

Dat ongelooft slaat natuurlijk den ongelooft met volstreckte onmacht. Iedereen weet wel of ondervindt vroeg of laat, dat in hemzelve geene kracht hoegenaamd is. Die dus twijfelt aan de bron van kracht, is tot niets in staat. Maar hun ongelooft maakt de macht des Meesters niet kleiner. Hem schaadt het niet, maar hùn. Derhalve is het antwoord des Heeren Jezus: „Hebt geloof op God." God zelf is de kracht, de bron des geloofs; ook voor den Heere Jezus. „Al wat Hij den Vader zag doen, deed Hij". Hij versterkte zich in het gebed.

Hij „wist dat de Vader Hem altijd hoorde". Dat geloof moet in de zijnen wonen. Dan zullen ze „meerdere dingen doen dan Hijzelf", want Hij ging tot den Vader, om den Geest te zenden.

„Een geloof zonder twijfeling" is de voorwaarde om „niet alleen te doen wat den vijgeboom is geschied", maar om zelfs tot bergen te zeggen: „Wordt opgeheven en in de zee geworpen", en te zien geschieden wat men begeert.

Deze belofte is onbepert: „Al wat gij begeeren zult in mijnen naam, dat zal Ik doen." Toch hebben sommigen, ja velen, krachtige en enge beperking ondervonden. Men verhaalt van geloovigen, maar dwalende geloovigen, die werkelijk voor bergen zijn gaan staan en het bevel in den geloove hebben uitgesproken. Doch deze geloovigen zijn reeds lang gestorven en begraven, en de bergen staan nog waar ze stonden. De oplossing van dat raadsel heeft hen soms in twijfel en wanhoop gebracht. Waren Gods beloften dan niet Ja en Amen in Christus Jezus? Zeker. Maar men moet „geestelijke dingen met *geestelijke* samenvoegen".

Ons eenvoudig gezond verstand zegt ons reeds, dat de Heere Jezus nooit kan bedoeld hebben, dat voortaan zijne discipelen maar alle boomen hadden te vervloeken en allen bergen bevel te geven, om de geheele natuur naar hun believen om te keeren. Neen, de geheele vraag is slechts: *Met welk doel* wil men een of ander zien gebeuren? Hier, evenals

overal elders, komt het maar hierop aan: Verlangt ge hetgeen ge begeert, tot eigen genot, of eer of voordeel, dan wel ter eere Gods?

Wanneer het eerste komt, is het *kastijding* zonder voordeel. Als het laatste geschiedt is het *een zegen*, en het laatste zal *altijd* geschieden. Want waarachtig ter eere Gods zullen we niets verlangen, dan wat werkelijk ter eere Gods is.

Het verkeerde denkbeeld, dat de belofte des Heeren: „Niets zal u onmogelijk zijn,” ook maar alles platweg voor ons mogelijk maakt wat we willen, hangt nauw samen met de gedachte, dat de Heere Jezus werkelijk zich bedroog, toen Hij van den vijgeboom vrucht verwachtte. Dan is zijn vloek niet anders — al wil men het ook nog zoo mooi inkleeden — dan een wraakneming op een in zichzelf onschuldig en niet verantwoordelijk voorwerp. Natuurlijk zal niemand, die den Heere Jezus erkent als Gods Zoon, deze onheilige gedachte in zijn hart laten postvatten.

De ongestalten dier Christenen openbaren zich op tweeërlei manier. Er zijn er, die nu maar ook nog in onzen tijd alle mogelijke wonderen van alle Christenen verwachten, en om maar één voorbeeld te noemen, de „geloofsgenezing” zoo drijven, dat men vóór eenige jaren in London een hunner zelfs kon hooren zeggen: „Ik zou me schamen als Christen, wanneer ik een dag ziek was.” Anderen daarentegen, minder opgewonden, maken alle wonderen tot onmogelijkheden, en verbeelden zich eenvoudig, dat de beloften des Heeren maar zoo zoo opgevat moet worden. „Gij zoudt zelfs tot dezen berg zeggen: „Word opgeheven en in de zee geworpen”, en het zou geschieden”, beteekent dan: „Uit alle moeilijkheden wordt ge gered. De Heer helpt u altijd.” En met die verwaterde belofte stelt men zich dan tevreden.

De Heere Jezus vervloekte den vijgeboom niet ter wille van den vijgeboom zelf. Hij was Hem type van het volk Israels en zijne verwerping. De belofte aan zijne discipelen staat daarmede in onafscheidelijk verband.

Ze is dus in andere woorden: „Wat gij op aarde binden zult, zal in de hemelen gebonden zijn.” „Elia bad een gebed, dat het niet zou regenen, en het regende niet in drie jaren en zes maanden.”

Sluit dat bepaalde gebedsverhooringen uit, wanneer we ons tot God wenden met smeeking en bidden in zaken die onszelven aangaan? Geenszins. „Allen die U verwachten, zullen niet beschaamd worden.” Maar een iegelijk onderzoekt zichzelf nauwkeurig, ja angstvallig, of wel werkelijk zijne begeerte, ook in persoonlijke en aardsche zaken, uitsluitend bedoelt *de eere Gods*. En de grond van alle begeerte zij: „*Uw* wil geschiede.”

We zullen de laatsten zijn om bepaalde gebedsverhooringen te ontkennen, want we hebben ze zeer vele malen op treffende wijze zelf ondervonden.

Maar juist *dat* heeft ons geleerd, dat niet *alle gebed* zonder *twijfel* gehoord wordt, omdat niet altijd zulk gebed *geloof in God* tot grond had, maar zeer dikwijls op *geloof in onszelven* steunt.

W.

ONBEHEERDEN EN WEGGEWORPENEN.

Een onzer vrienden vraagt ons het onderstaande verhaal onder de oogen onzer lezers te brengen. Het is van den bekenden Christelijken philanthroop T. J. Barnardo, die in London zijne stichtingen heeft, waar verwaarloosde, mishandelde, verlaten kinderen worden opgenomen. Reeds honderden mocht Barnardo ten zegen zijn. Gewoonlijk worden de jongens en meisjes, wannecr zij genoeg ontwikkeld zijn, in Canada in goede diensten geplaatst. De toestanden, waarin Barnardo ons hier een blik laat werpen, bestaan ook in ons land, vooral in de grootste steden. Daar zijn ook ellenden, die men niet noemen kan zelfs. In London neemt alles echter reuzenverhoudingen aan.

EEN MAAR HALF VERTELDE GESCHIEDENIS.

Laat mijne lezers het liefstallig gelaat van Mary Sturt aanschouwen, en dan zeggen of zij het niet een gruwel achten, die het bloed in de wangen en naar het voorhoofd jaagt, dat zulk een kind, slechts dertien jaar oud, zich gedrongen zag met haar beide jongere zusters en haar landlopende vader en moeder, drie maanden lang elken nacht te slapen op den open grond van de renbaan te Ascot. De ouders waren in den allerdiepsten poel van maatschappelijke ellende gezonken *door den drank*. Zoo diep waren zij gevallen; zoo dierlijk waren zij geworden in hunne manier van doen, dat niemand hun eenig onderkomen wilde verschaffen door het verhuren van kamer of schuur. De moeder in 't bijzonder was niet alleen ten uiterste walgelijk van voorkomen en uitzicht, maar zoo onbeschrijfelijk vuil, dat alleen door hare tegenwoordigheid alles wat naar kiesheid en welvoegelijkheid geleek, bestendig als in het aangezicht werd geslagen. Het is altoos met tegenzin aan mijne zijde, dat kinderen worden opgenomen in onze inrichting, wier ouders in leven zijn; maar in het geval van Mary waren deze ellendige ouders haar en harer zusters *ergste vijanden*. Sommige beschaafde staten zouden reeds sedert lang deze arme kinderen ontruikt hebben aan zulke wolven in menschengestalte, daardoor een plicht gestand doende, welken zij schuldig waren aan de toekomstige burgers. Niets anders dan de alleraagste en allervuilste besmetting lag voor de drie meisjes in 't vooruitzicht. Ik gevoelde daarom, na zorgvuldige overweging van al de feiten, dat dit geval een zoodanig was, hetwelk het maken van een uitzondering op onzen algemeenen regel ver-

eischte, en daarom werden alle drie tegelijk en terstond opgenomen. Mary en hare zusters zijn nu veilig gehuisvest in een van onze woningen in onze Dorps-Stichting, waar zij onder Christelijken invloed in een beteren weg zullen worden geleid, opdat zij mettertijd, naar ik hoop, geplaatst kunnen worden in een van onze koloniën, onder godvreezende lieden.

Ik wenschte maar, dat mijne lezers in al hare kracht de aandoenlijke taal konden vatten van zulk een korte geschiedenis als deze, maar het is *onmogelijk* de ontzettende waarheid in haar volle kracht en beteekenis hun voor te stellen. Indien ik ook maar de bijzonderheden *volkomen*, de feiten van deze maar half vertelde geschiedenis, zoo onbeschrijfelijk aandoenlijk, zoo onuitsprekelijk droevig, *in hun geheel* durfde mededeelen, ik weet zeker, dat al mijne lezers, van den eersten tot den laatsten, als op *vleugelen* der liefde zouden toesnellen ten bate dezer drie kinderen, niet kunnende talmen, in den zoo slependen gang van een droomerige belangstelling, tot hare verpleging en tot mijne hulp. Wie zal niet, tusschen de regels door, de hartverscheurende geschiedenis lezen, welke de betamelijke kiescheheid verbiedt te verhalen? Helaas, mijne broeders! Helaas, mijne zusters!

KLEINE NACHTELIJKE PELGRIMS.

Het volgende geval van ons reddingwerk is niet een van verre weg, en evenmin een dat „eens op een tijd gebeurde”, maar het viel voor, eenige maanden geleden, in een der straten, om zoo te zeggen, door de St. Paul beschaduwd. Het is een geval, ontleend aan dat boek van „Klaagliederen en zuchtigen en wee”, waarvan elke bladzijde dagelijks wordt bevlakt en bedekt met tranen van ongelukkige kinderen.

Onlangs ontdekte een mijner medearbeiders, op een van zijn nachtelijke tochten tot opsporing van verlatenen, Maria en Margaretha B., negen en zeven jaar oud, met hare moeder zwerfende in de C.-straat. Alle drie waren nog door en door nat van den regen, die den vorigen dag gevallen was. De kinderen, schreiende van koude, vermoeienis en honger, klemden zich vast aan hunne moeder, die zelve doodzwak was van gebrek, en bleek en vermagerd van uitputting en wanhoop. Zij was, zoo bleek mij, wettig gehuwd met een werkman, die in den beginne vriendelijk en goed was, doch spoedig na zijn huwelijk was gaan drinken, en daarop al verder en verder afdwaalde en al dieper en dieper zonk, zoodat eerst verwaarloozing en daarna slechte bejegening het dagelijksch deel van zijne vrouw werden. Het was nu zes maanden geleden, dat hij al hun huisraad verkocht en zijn gezin verlaten had; doch niet vóór en alear hij het woord „vader” voor de zijnen van gelijke beteekenis had gemaakt als „wreed-aard” en „tiran”. Het arme huishouden — *arm* als elk

dronkaardshuishouden is — was spoedig opgebrouwen, en moeder en kinderen gingen in de Wansworth-Union, hetgeen hetzelfde is als te zeggen: zij kwamen in het voordurend gezelschap van „armen van beroep”. Wat evenwel nog veel smartelijker aandeed, was de scheiding der moeder van hare kleine Maria en Margaretha. Eenigen tijd lang verduurde zij zulks; maar eindelijk ging zij van daar, en ging in Spitalfields wonen, in de eenige plaats, die voor zulke arme schepsels openstaat — een bedelaarsdoelen.

En toen begon het leven van jammerlijk behelpen en gebrek. Nu en dan kreeg zij overdag eenig werk, daartoe gebruikt wordende door arme lieden, die haar met eenig kopergeld beloonden. Dat geld diende voornamelijk voor het logies der kinderen. Dikwijls, als zij geen geld genoeg kon bekomen voor eene slaappleaats voor zichzelf en de kleinen, gaf de arme ziel haar eigen rust op een bed op, om den wille harer kinderen. Zij sliepen warm, terwijl haar moeder langs de straat zwalkte, of ergens in een schuilhoek achter trap of afdak te sluimeren zat. Zoo vertoefden de meisjes menigen nacht in een slaaphuis in Wentworth-Street, mij zeer wel bekend en waarin nagenoeg al de vrouwelijke habitués tot de allerlaagste klasse behooren. Eindelijk werd de faam van dit, in den sterksten zin des woords, beruchte hol van ontucht zoo afschuwelijk, dat vrouw B., arm en verlaten als zij was, besloot, dat *niets haar bewegen zou er ooit weer toe te komen, dat de kinderen, afgescheiden van haar, slapen gingen*. En aldus gingen de ongelukkige moeder en hare dochtertjes weder zwerfen gedurende de gansche, droeve Londonsche nachten. Op een duisteren avond, na een langen en vermoeienden zwerftocht, klom de hopeloosheid der moeder ten toppunt. Zulk een leven had letterlijk geen schijn van geluk, geen straal of glimp van begeerlijkheid aan zich; was het het leven waardig? London-Bridge was in de nabijheid; de leuning niet hoog, en het stroomende water aantlokkelijk. Zou *daar* geen rust te vinden zijn voor de vermoeiden? Maar het *moederhart* begon zich te laten gelden op den verschrikten kreet van haar jongste dochtertje. En, de gevaarlijke verzoeking terugwijzende, vlood de arme vrouw met hare kindertjes ijlings weg, niet rustende, voordat zij verre van het geluid der bruisende rivier was.

Den volgenden avond brak zij haar besluit en nam de toevlucht in de Poplar Union. Vervolgens werd zij eens of tweemaal geherbergd in „de Toevlucht” in Mile End Road. Toen mijn agent haar ontmoette met de kinderen, waren zij weder tot het uiterste gekomen: barrevoets, hongerende, in lompen, doornat, en wanhopig, — en nadat zij tot den morgen in onze „All Night Shelter” gerust had, droeg de moeder met blijdschap hare kinderen aan mijne zorg en hoede op. Daar, dank zij God! zijn zij nu veilig voor het gevaar van verhongeren,

voor het gevaar van de rivier, voor de nameloos grooter gevaren van zedellozen invloed en ontuchtig gezelschap; en hun leven is — naar ik hoop *eindelijk* — een beteren toestand ingetreden.

Maar waarlijk, deze gebroken levens zijn een hazuingschal, om een iegelijk onzer tot werkzaamheid op te roepen! Dezen laatsten winter hebben ik of mijn medearbeiders, altoos door, met teederen dwang getracht deze kleine pelgrims van den nacht onder dak te brengen. Onze nasporingen in de wegen en heggen van de Londonsche straten hebben alreeds een heerlijken oogst van geredde levens opgebracht. Maar in aansluiting daaraan, zie ik vooruit met aanwakkerende hoop op de uitstekende gevolgen, die nu reeds zichtbaar schijnen te worden, van de twee Speciale Slaaphuizen, welke ik in de zeer beruchte districten Flower Dean Street en White-Chapel verkregen heb, en die uitsluitend bestemd zijn ten dienste van *kinderen* en *jonge meisjes*. Deze huizen hebben alreeds bewezen een vriendelijke klem voor menigen kleinen voet te zijn, en ik hoop en geloof, dat zij het middel zullen zijn, niet slechts om onberekenbaar lijden in allerlei afzichtelijken vorm af te wenden, maar ook om honderden van „haveloozen en zwervelingen” vrij te houden of te bevrijden van de niet te noemen bevelkingen des nachtelijken verkeers met misdadige mannen en diepgezonken vrouwen.

DE LEVENSZEE.

't Was een schoone middagure
Die me heendreef naar het strand,
'k Zag het vlak der zee bewogen,
Als door een onzichtbre hand;
Somtjids tuurde 't zonnetje even
Door den wolkenhemel heen,
Overstraalde 't grootsche schouwspel,
Kuste 't water en — verdween.
'k Stond daar eenzaam en alleenig
Door geen menschenoog bespied,
Golfkens kabbelden aan mijn voeten
En mijn oor vernam een lied,
Dat daar opsteeg uit de diepte
Zoo geheimnisvol en teêr.
't Was me, als hoord' ik d'echo rijzen
Uit het schemerend weleer.
Wondre zee, zoo dacht 'k en hoorde
Nog dat zelfde schoone lied,
't Welk me als knaap de ziel bekoorde,
Welks geluid mij nooit verliet.
Nauwlijks hoor 'k dien zilvren ruischtoon,
Nauwlijks zie 'k uw golvenrij,
Of gij, zee, hebt mij betooverd
In een zoete mijmerij.

'k Was nog een knaap in d'opgang van mijn leven
Toen ik, bij 's zomers zonnegloed,
Met vroolijke gespelen
Mij baadde in uw frissche vloed.

En 'k heb mij onberouwd
Steeds aan u toevertrouwd,
Al zwom ik onbewust
Te ver soms van de kust
In dieper water.

Ja, 'k wist wel, in uw schoot
Verbergde zich de Dood,
Die greep soms om zich henen;
Hij nam mij ook een vriendje af,
't Genoegen dreef hem naar zijn graf,
Gij wischtet nooit de tranen af
Van hen die weenden.

Zoo juichte en jubelde van vreugd
De koene zeeman in zijn jeugd,
Voor 't eerst ter reis getogen;
En 't einde? ach — een huivrend graf,
't Was 't laatste wat de zee hem gaf
Haar lach was enkel logen.

Zoo zonk reeds menig jongeling,
Die moedig 's levens strijd aanving,
In d'afgrond van de zonde.
Hij zag zijn vijandinne niet,
Door wie hij zich omhelzen liet,
Maar die hem doodlijk wondde.

o Levenszee! o levenszee!
Steeds bruisen uwe waatren,
Soms koken zij en spatten 't schuim
Als vlokken in het hemelruim,
Bij 't loeiend donderklaaten.

o Levenszee! o levenszee!
Hoe menig ranke kiele,
Zwerft moedloos op uw baren rond,
Omdat zij nooit een haven vond,
Geen rustpunt voor de ziele.

En wee den argeloozen bloed
Die, ter onzaalger ure,
Door 't zoet sirenenlied bekoord,
Haar volgde naar haar duister oord,
Zijn nacht zal eeuwig duren.

o Levenszee! o levenszee!
Ach, wie kan u bevaren?
Bedreigd door Satans legermacht,
En klip en zandbank, storm en nacht,
Ach! wie kan u bevaren?

Eenmaal heeft de Heer gesproken
Tot een woedenden orkaan,
Op de bede zijner jongren:
„Meester! help ons! wij vergaan!”
En het klonk van zijne lippen:
„Zwijgt, gij winden! Zee, word kalm!”
En een heiligende stilte
Werd verbroken door den galm:
„Wie is deze! Wie is deze!
Dat Hij zelfs den wind gebiedt!
En hij is dien Heer gehoorzaam,
Ook de zee verheft zich niet!”

En zijn mond is niet gesloten,
Ook al is dit lang geleên,
Neen, Hij spreekt nog tot de waatren
En Hij hoort nog de gebeên.
Nimmer zond Hij ledig henen

Hem, die om zijn bijstand vroeg;
Zoo we 't maar van Hem begeeren,
o, Dan schenkt Hij ons genoeg.

Wil daarom, Heer,
Uw naam ter eer,
Mijn Gids en Leidsman wezen;
Dan juich ik blij
Op 't noodgelij,
Dan heb ik niets te vreezen.

't Gevaar is groot,
Soms prangt de nood,
Maar die op U vertrouwd heeft,
Werd door uw hand
Geleid naar 't land,
Waar Gij den moede rust geeft.

Daar zingt het hart,
Na aardsche smart,
Het loflied U ter eere!
Die heerlijkheid
Zij mij bereid,
Om uwes naams wil, Heere.

N. N.

De maker van dit gedicht — die ons verzocht zijn naam niet te noemen — schreef er bij, dat we „hem niet zouden beleedigen door het te verbranden en te trachten zijn naam te vergeten”. Wij willen hem echter al aanstonds verzekeren, dat noch het een noch het ander behoorlijk zou zijn geweest. Integendeel, dit gedicht is beter dan menig dat we van tijd tot tijd ontvangen. En al behoort de schrijver niet tot de „studeerende klasse” des volks, dit is in 't minst geen reden dat hij daarom niet zou kunnen dichten. Poot, Burns, Crabbe en zoo-veel anderen verkeerden in zijn geval, en zijn toch beroemde dichters geworden.

De dichtkunst is een gaaf. Men bezit haar of bezit haar niet. Evenwel is die gaaf te *volmaken*, en geleerdheid een niet te versmaden hulpmiddel.

Wij willen dan ook gaarne opmerkingen maken, gelijk de vervaardiger zoo dringend verzocht, hem en anderen ten bate.

Het beste van dit vers is dat het de gewone klip ontzeilt: onjuisten gedachtengang, of soms volstrekt geen.

De schrijver is aan 't strand. Hij ziet de eindeloze zee, en die wekt allerlei herinneringen. Hij heeft in die zee zich vermaakt, maar ook gezien hoe achter dat genot de Dood schuilt. Menig zeeman ervoer het, en ook, zoo menig jongmensch verzonk gelijkerwijs in de diepe levenszee.

Dus van 't stoffelijke op 't onstoffelijke overgaande wijst de schrijver op zoovelen, welke op die zee zwerven, er op vergaan en roept dan uit: „Wie zal ons bewaren?” En 't antwoord is: „De Heere! Eens stilde Hij den storm en nog is Hij dezelfde.”

Met een vurige bede, vol vertrouwen, dat de Heere hem dan moge behoeden, sluit het vers.

Men ziet, deze verdeeling der gedachten is geregeld, en dat is een allereerste eisch voor iets goeds.

Lof verdient ook de beschrijving waarmee het vers aanvangt; ze is natuurlijk en er zit gevoel in. Evenwel konden sommige uitdrukkingen beter zijn: „heen drijven naar het strand” is een dubbele uitdrukking; maar er wordt op dit punt veel gezondigd. „Alleenig” is dichterlijk noch fraai en waarom niet in den 19^{den} regel „'t welk” door „dat” vervangen, vooral met het oog op 'tgeen volgt?

De 24^e regel zou goed zijn in 't Engelsch en daar de schrijver in een land woont, welks volkstaal veel van 't Engelsch heeft, is het niet onbegrijpelijk dat hij schrijven kon: „betooveren *in* een zoete mijmerij”, wat zijn moet: *tot* een zoete mijmerij.

Dan komen twee verzen die beneden het vorige staan. Zij missen het dichterlijke: een gevolg van de moeielijkheid om ook bij alledaagsche dingen dichter te blijven. Die kunst kan vooral Dr. Beets iemand leeren.

„Een knaap in d'opgang van het leven” is, dat voelt ieder, wel wat te veel. Bepaald foutief is: „'k heb mij onberouwd aan u” enz. Men zegt niet: „ik berouw”, maar „*het* berouwt mij”. Onze dichter zal toch ook niet als hij in iets geslaagd is zeggen: „Nu ben ik gelukt.” Ook dat „vriendje” komt wat vreemd bij den toon van heel het vers. En vooral met de maat — zoo flink in 't eerste deel volgehouden — loopt het hier scheef. Met alle dichterlijke vrijheid is minst genomen in regel 4 een lettergreep te weinig (en een *n* bij frissche).

De twee volgende verzen hebben weer een gelijke maat. Maar nu breekt de *klemtoon* de eenheid. De maat toch is zoo:

— — — —
— — — —
— — — —

— is één voet (2 lettergrepen met den *klemtoon* steeds op *den laatsten*) — is een halve voet. Maar dan moet men lezen „aanving” en dat gaat niet.

Overigens zijn de gedachten en uitdrukkingen hier zeer goed, al is een „huivrend graf” even overdrachtelijk als b.v. „vallende ziekte”.

Nog beter wat den inhoud betreft en naar maat en vorm ook te prijzen, zijn de vier verzen die nu volgen. Toch lette onze vriend op 't volgende:

„Spatten 't schuim” — moet zijn „doen spatten”.

Een *kiel* die een rustpunt voor *de ziel* zoekt is een vreemd ding. Maar — niet waar? — die rijmwoorden foppen iemand.

Een „argelooze bloed” is niet dichterlijk.

Ure en *duren* rijmt niet. In Amsterdam nog wel misschien, maar in uw land, vriend N. N. Pas op!

En eindelijk leer *vooral* waken tegen *valsche beelden* als in 't laatste der 4 versjes. Denk eens: iemand vaart op zee en wordt bedreigd door een *legermacht*. Dit gaat misschien nog in de werkelijkheid, maar in de poëzie rekent men anders.

Wat nu volgt van „Eenmaal” tot „genoeg” is voor een deel schoon en in 't geheel vroom en echt

Christelijk. De Heere bevestige het aan den schrijver! Evenwel had: „Ook al is dit lang geleên” fraaier kunnen gezegd worden.

De drie laatste verzen ademen een goeden geest en kan elk meëbidden. Doch wat den vorm betreft, deze opmerking:

De 3e regel rijmt op den 6^{en}. Meestal nu (zie vers 1 en 3) geschiedt dit door den laatsten lettergreep toonloos te doen zijn en zit het rijm in den voorlaatsten: *wezen, vreezen; eere, Heere*. Nu kan men wel als in regel 3 en 6 van 't tweede vers ook den *laatst*en lettergreep *niet* toonloos nemen (*heeft-geeft*) maar dan moet *toch* ook de eene *voorlaatste* waarop de *klemtoon* valt, rijmen op den *volgenden* voorlaatsten. Dit nu is hier niet zoo — „vertrouwd heeft” rijmt niet op „rust geeft”.

Wij hebben aan des schrijvers verlangen gaarne voldaan, wetend dat velen met hem gaarne een beoordeeling lezen en zich ten nutte maken. Als N. N. zich nog wat toelegt op de taal, een eenvoudige spraakkunst ter hand neemt, en niet juist vele maar goede dichters leest, kan hij met des Heeren zegen de gave die in hem is uitnemend ontwikkelen. We hopen nog meer van hem te ontvangen, dat tevens zoo goed is tot leering en stichting van den naaste en den Heere verheerlijkt.

H.

UIT HET LEVEN.

Laatst stond er in een Oostenrijksche Schoolbode een versje, waarvan de vertaling hier volgt:

Een meester?

Den eenen te goed, den andren te streng;
Hier te wijd, dáár te eng;
Dien weer te grof en dezen te fijn,
Hem te groot, maar haar veel te klein.

Vandaag te tam en morgen te wild
Gist'ren nog streng, maar nu weer te mild.
Den kleinen te koud, den grooten te warm,
En niemand van pas. Dat God zich erbarm! ¹⁾

L.

Een prairiebrand.

Slechts moeilijk kunnen wij ons hier te lande een juist denkbeeld vormen van natuurverschijnselen als de Nieuwe Wereld biedt. Na het pas meëgedeelde volge hier iets dat van nabij komt.

De windstorm van Dinsdag, zoo schreef onlangs een Nederlander uit Amerika, heeft in Dakota veel schade aangericht door prairievuur, waardoor gras en riet werd verbrand en vele hooi- en graanstapels, stallen en woningen zijn in de asch gelegd.

¹⁾ Dit laatste is hier ongepast.

RED.

Vreeselijk waren soms de tooneelen, die werden doorleefd, en als een voorbeeld geven we het volgende.

De uit het oosten komende trein kwam tot twee mijlen west van Mt. Vernon. Een hevige prairiebrand woedde daar, en stof- en rookwolken maakten de lucht zoo zwart als de nacht. De machinist liet den trein naar de duisternis inloopen, maar weldra bespeurde hij, dat de spoorleggers in brand stonden. Hij stopte dus, vreezende voorwaarts te stoomen, daar hij niet vooruit kon zien of de weg wel veilig was.

Daar stond nu de trein in den stikkenden rook, in de brandende hitte, met brandende dwarsleggers er onder, en vlammen aan elke zijde, terwijl de treinmannen al 't mogelijke deden om 't vuur te dooven en den trein te behouden. En in de wagens was alles in verwarring. De passagiers werden radeloos en smeekten gered te mogen worden van den zoo 't scheen onvermijdelijken vuurdood. Overal stoven de vonken. De kinderen schreeuwden van pijn, en hijgden naar frissche lucht. Krachtige mannen werden wanhopig en sprongen van den trein om het vuur te bekampen, maar slechts om zonder iets uitgericht te hebben uitgeput in de wagens terug te klimmen. Gedurende eenige oogenblikken scheen ontkoming onmogelijk, en velen gaven het op. Vrouwen begonnen luide te bidden. Sommige mannen vloekten op de onvoorzichtigheid van den machinist, die zoover in dezen vuurgloed gestoomd was.

Op aller gelaat stond vertwijfeling en angst te lezen. Het treinpersoneel en de passagiers kampfden heldhaftig tegen de vlammen. Sommigen haalden water uit den tender en doofden hier en daar op spaarzame wijze de brandende leggers, terwijl anderen op eenige voeten afstands vooruit onderzochten of voortstoomen veilig was. 't Was gevaarlijk vooruit te gaan, want de dwarsbalken stonden overal in brand en de lucht was zwart van rook en smook. Maar te blijven — dat was de dood, en daarom werd tot het waagstuk besloten om vooruit te stoomen. Dat was een vreeselijk oogenblik, en een beschrijving te geven van den angst, die allen aangreep, bij de gedachte, dat de trein mocht ontsporen en in brand geraken, is onmogelijk. Gelukkig — de trein kwam de brandende streek door en allen waren gered.

H.

In 't groot.

Om onzen lezers eens een denkbeeld te geven wat er in de wereldstad Londen al gedaan wordt voor zieken en behoeftigen, diene het volgende:

Er bestaan 1027 liefdadigheidsinstellingen, met een inkomen, dat voor het jaar 1888-89 geschat is op vijf millioen drie en zestig duizend honderd zeven en dertig pond sterling (1 pond = f 12). Er zijn 24 instellingen voor blinden; 6 voor dooven en doofstommen; 6 voor ongeneeselijke zieken; 1 voor idioten; 16 algemeene ziekenhuizen; 8 voor teringlijders; 5 voor lijders aan oogziekten:

3 voor gebrekkigen; 4 voor huidziekten; 14 voor vrouwen en kinderen; 5 voor bevallingen; 27 andere voor bijzondere ziekten; 31 inrichtingen van algemeen aard voor het verschaffen van geneesmiddelen; 6 voor het verschaffen van heilkundige behoeftigheden; 24 huizen voor herstellenden; 5 inrichtingen waar zieken kunnen verzorgd worden; 107 instellingen voor het verleen van vaste weegelden aan oude mannen en vrouwen; 32 instellingen voor algemeene liefdadigheid; 9 instellingen voor het verleen van rentelooze voorschotten; 38 weeshuizen; 38 verbeterhuizen; 66 opvoedingsgestichten; 19 inrichtingen voor maatschappelijke verbetering; 4 bijbelgenootschappen; 13 traktaatgenootschappen; 5 fondsen tot het bouwen van kerken; 54 binnenlandsche zendingen; 13 gemengd binnen- en buitenlandsche zendingen en 23 uitsluitend buitenlandsche zendingenootschappen.

De inkomsten van 302 genootschappen, die geen opgave wilden verstrekken, zijn in het ontzaglijke getal nog niet eens begrepen.

Is het dan wonder dat Londen overstromd wordt door alles wat hulp noodig heeft, en voornamelijk ook aantrekkelijk is voor behoeftigen uit den vreemde?

H.

Hoe een oorlog ontstaat.

„Papa! welke zijn toch de oorzaken van een oorlog?” vroeg Willy aan zijn vader.

„Ja, dat kan verschillen. Zoo was er bijna een oorlog uitgebarsten tusschen Spanje en Duitschland, omdat het Spaansche volk de Duitse vlag naar beneden getrokken had.”

„Och heden, dat was de oorzaak niet eens,” viel mevrouw in.

Hij. „Maar lieve, zou ik het dan niet weten?”

Zij. „Neen, man! gij vergist u.”

Hij. „Welzeker was 't de oorzaak.”

Zij. „Neen, 't was omdat de Duitschers”

Hij. „Wat, gij denkt, dat 't was omdat”

Zij. „Ge wilt alles beter weten.”

Hij. „Niemand heeft hier naar je meening gevraagd.”

Zij. „Maar ik wil niet, dat je mijn jongen zulke zotte dingen leert. Kom hier, Willy!”

„Och laat 't maar,” zegt de zoon, „ik weet al hoe een oorlog begonnen wordt.”

J. W. L.

Kantonrechter: „Hoe kan toch een rijke boer als gij volhouden den dokter niets schuldig te zijn, terwijl gij bekent, dat hij uw gebroken arm behandeld en genezen heeft.”

Boer: „Ik ben juist bij dezen dokter gegaan, omdat op zijn deur staat, dat *armen kosteloos* behandeld worden.”

J. W. L.

Drie stappen.

Ds. R. Hill sprak eens met een armen ouden man, en zeide onder anderen:

„De weg ten hemel is zeer lang, niet waar?”

„Volstrekt niet, mijnheer!” antwoordde de man, „het zijn maar drie stappen.”

„Drie stappen!” riep Ds. Hill verwonderd uit. „En welke zijn die?”

„Och, heel eenvoudig: Uit zichzelf — in Christus — in de heerlijkheid!”

J. W. L.

Niet uitschelden.

„William!” zei de eene kwaker tot den anderen, „je weet wel, dat ik nooit iemand scheldnamen geef, maar, William! als de Lord Mayor bij me kwam en zei: „Jozua! je moest me eens den grootsten leugenaar van geheel Londen halen,” zou ik naar je toegaan, mijn hand op je schouder leggen en zeggen: „William! de Lord Mayor wil je spreken.”

J. W. L.

In de Vereenigde Staten van Noord-Amerika werden gedurende het tijdvak 1867—1886 328,716 echtscheidingen uitgesproken en is het aantal dezer rechterlijke beslissingen tweemaal zoo snel toegenomen als het bevolkingscijfer, namelijk met 150 per cent. Bovendien is de verhouding nog aan het toenemen. In het jaar 1886 alleen werden niet minder dan 25,535 huwelijken ontbonden in de Vereenigde Staten behalve in Zuid Carolina, waar geen echtscheidingswet bestaat. Indien de toeneming zoo blijft, zal het aantal echtscheidingen in de volgende twintig jaren 510,700 moeten worden. Het aantal hoven in de Vereenigde Staten, waar echtscheidingen worden uitgesproken, is ongeveer 3000. De verhouding der echtscheidingen tot de huwelijken wisselt aanzienlijk in verschillende staten af; in zeven daarvan gaat zij van 1 op 20 tot 1 op 7. Hierbij zijn natuurlijk niet gerekend de aanvragen tot echtscheiding, die van de hand gewezen worden, die zeer talrijk moeten zijn. Volkomen duidelijk is, dat zulk een staat van zaken met zijn ontzedelijkenden invloed niet lang kan samengaan met een geregelden en gezonden toestand van maatschappelijke orde en zedelijkheid.

H.

Influenza.

Uit Indianapolis wordt een zonderling geval bericht, waarover alle geneeskundigen daar ter plaatse verbaasd staan. De dochter van zekere Mr. Shaw, een hotelhouder, die lijdende was geweest aan de heerschende *influenza* en aan de betere hand was, begon plotseling te niezen zonder ophouden. Toen

de dokter kwam, werden allerhande middelen aangewend om het te doen ophouden, doch niets mocht baten en het niezen ging aanhoudend voort. Eindelijk kwam de dokter op het denkbeeld om chloroform toe te passen en dit had de gewenschte uitwerking, doch slechts zoo lang als zij bewusteloos was, want toen zij weer tot bewustzijn kwam, begon zij opnieuw en dit hield acht en veertig uren aan, waardoor het meisje dermate was verzwakt, dat zij meer dood dan levend was. Eindelijk mocht het bedaren en thans is zij herstellende. De geneeskundigen verklaren nooit te voren een dergelijk geval te hebben bijgewoond. H.

In den Duitsch-Franschen oorlog deed in een der gevechten bij Metz een Pruisisch regiment dragonders een aanval op Turko's. De zonen van Afrika werden onder den voet gereden en neergesabeld; de dragonders zetten de vluchtenden na. De doodsangst der ontzettendste vertwijfeling teekent zich in de trekken der stervenden en gewonden, waarover de paarden zich een weg banen. Een jonge dragonder ziet de afschuwelijke verwrongen gezichten beneden zich en de gedachte gaat met bliksemsnelheid door zijne ziel: „Wanneer God mij hier uithelpt, ga ik als zendeling naar de Afrikanen.” De Heere heeft hem uitgeholpen en de dragonder is nu zendeling in Zuid-Afrika. De naam van den zendeling wordt niet genoemd. H.

Onder Edisons nieuwste uitvindingen behoort het phonographische uurwerk, dat elk kwartier met duidelijk hoorbare stem afroept. Het uurwerk staat namelijk met een graphophoon in verband, en brengt dit toestel in beweging. Als wekker ingericht roept het den slapende hardop bij zijn naam en zegt hem zoo lang, dat hij moet opstaan, totdat hij er eindelijk gevolg aan geeft.

Als 't ei in den ketel gaar, of de biefstuk gebraden is, roept de klok, dat ze uit het water en van het vuur genomen moeten worden, en bij vergaderingen geeft zij het programma der sprekers aan. „Deze redenaar heeft nu een half uur gesproken en moet voor de volgende plaats maken,” roept de vernuftige graphophoon en zoo weet ieder spreker, wanneer het tijd is om te eindigen. H.

Stijlbloemen.

1. Hij werd door den *in gebukte houding voorzichtig over den rand van zijn preekstoel glurenden* leer-aar ondanks het blauwe schemerlicht als een zijner medeburgers herkend.
(Van de geursiveerde woorden zouden onze Duitsche naburen éen bijvoegelijk naamwoord maken. Deze schrijver is mooi op weg om dat kunstje ook te leeren.)

2. Troepen *verhongerde* boeren doorkruisen de steden om *werk te zoeken*.
 3. Dit is het oudste *fabriek* en *magazijn* van koffers en *reparatiën*.
 4. Hoe! zou de zwakke mensch *in staat zijn* zich tegen Gods wil te *kunnen* verzetten? Zou hij niet *genoodzaakt* zijn, zich aan dien wil te *moeten* onderwerpen? o, *Trachten* en *streven* wij *steeds* en *altijd* ons *innig in ons binnenste* te *doordringen* van de waarheid: Wat Hij doet is welgedaan.
 5. Iemand gevraagd om de wasch van een klein gezin nat thuis te bezorgen.
 6. Flink persoon, 22 jaar oud, zag zich gaarne *geplaatst voor* wat loop- en pakhuiswerk.
(Daar heeft hij wat aan!)
- J. W. L.
7. De beide mannen *verdronken*. Slechts bij een hunner *gelukte het de levensgeesten weder op te wekken*.

V R A G E N B U S.

ANTWOORDEN.

We deelen alle antwoorden mede zooals we ze ontvangen. Daarin ligt echter volstrekt niet opgesloten:

1°. dat andere antwoorden op dezelfde vragen ons ook niet welkom zullen zijn;

2°. dat we ons altijd met de gegeven antwoorden kunnen vereenigen;

3°. dat we ons niet voorbehouden zelf op de beantwoorde vragen nog eens terug te komen.

In het nummer van 1 Febr. 1890 wordt gevraagd, of de mensch bestaat uit lichaam en ziel, of uit lichaam, ziel en geest? — Het antwoord lezen wij in I Thess. V : 23. In overeenstemming met deze uitspraak is Gen. II : 7, waar aan het stof der aarde, waarin het zieleven zetelt, (zie Gen. I : 24) wordt toegevoegd de inblazing des Almachtigen, waardoor de mensch is geworden „van Gods geslacht” (Hand. XVII : 28).

Vraag 2 is licht of gemakkelijk te beantwoorden. In I Thess. V : 21 staat: Beproeft — niet: onderzoekt — alle dingen; — maar de Statenvertalers hechten aan dat *beproeven* de beteekenis van *onderzoeken*. Dit blijkt uit de kanteekening, waarin zij verwijzen, als voorbeeld van *beproeving*, naar Hand. XVII : 11, waar wij lezen: „*onderzoekende* de Schriften.” Segond vertaalt de woorden in I Thess. V : 21 door: „Examinez toutes choses”, en the Revised version heeft: „Prove all things”. — Luther heeft: „Prüfet”, — waaruit volgt, dat hier beproeven of onderzoeken naar goedvinden kan gebezigd worden.

Zijn de sterren werelden? — In het werk van Prof. Mol: „De zes eerste eeuwen van het Christendom,” deelt hij mede, dat de Christenen geloofden, dat de sterren door zalige geesten bewoond werden.

A.

J. H. B.

C O R R E S P O N D E N T I E.

Jongelingsvereeniging O. te N., adres J. v. R.
Uw bijdrage is met hartelijken dank ontvangen.

Druk van P. Groenendijk.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
 Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

KALVIJN EN ZIJNE TEGENSTANDERS.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Op u te vuren blijft aan de orde, maar los kruit
 Bluscht geen onsterflijk leven uit.

BEETS.

Kalvijn was teruggekeerd. Zijne kerkerde was aangenomen. De dagen van geestdrift en overspanning waren voorbij. Weër deden de eischen van het gewone leven zich gelden, en met dat werkelijk leven begon opnieuw de oude strijd. Zoolang de volksmeening zich zoo sterk ten gunste van Kalvijn gelden deed, vonden de Libertijnen het wijst, zich rustig te houden, doch nu staken zij weder het hoofd op. Ameaux, lid van den raad der Twee Honderd, een verkooper van speelkaarten, haatte Kalvijn, wiens hervormingen zijnen zaken veel schade deden. Zijn wrok tegen den prediker groeide aan, toen zijne vrouw, die wegens onzedelijken wandel voor de kerkelijke rechtbank geroepen was, gevangen genomen werd, wyl zij in hare wandaden volhardde en het grofste communisme openlijk voorstond. Ameaux verdedigde haar niet slechts, doch schold de overheid en Kalvijn voor verraders en tirannen. De Senaat veroordeelde Ameaux tot openlijk intrekken zijner verklaringen, doch op Kalvijns aandrang werd dit vonnis zeer verzwaard. Toen de Libertijnen nu

uit weerwraak de St. Pieter binnendrongen en Kalvijns prediking verstoorden, liet de Senaat een schavot plaatsen op het plein van St. Gervais, eene waarschuwing, die wel in staat was om de gemoeederen der onruststokers een tijdlang door vreeze in bedwang te houden, maar die den haat in hunne harten niet doodde.

Een jaar later zou dat schavot tot meer dan louter vermaan dienst doen. Een gewezen monnik, tot de Libertijnen overgegaan, had de vermetelheid aan den preekstoel in St. Pieter een geschrift vast te hechten, waarin zij, die dezen kansel beklommen, lasterlijk gesmaad en met den dood bedreigd werden. Bij de huiszoeking ten zijnent werden stukken gevonden, waaruit bleek, dat de monnik de Republiek aan den hertog van Savoye dacht te verkoopen. De verrader ontving zijn verdiend loon en de overheid zag in, dat strenger toezicht op het woelen der Libertijnen door de rust van den staat gebiedend geëischt werd.

Ami Perrin, de kapitein-generaal der stad, behoorde onder degenen, die Kalvijn bewogen hadden naar Genève weder te keeren. Door zijne echtgenootte, de lichtzinnige dochter van den zedeloozen Frans Favre, overgehaald, om een bal te zijnen huize te geven, had hij zich tegen de wet gesteld. Hij bekende zijn ongelijk, doch zijne gade en de overige deelgenooten verzetten zich en werden gevangen genomen, terwijl Frans Favre bovendien

een vonnis te zijnen laste kreeg wegens overspel. De familie Favre was woedend en ook Perrin eischte luide, dat men een einde maken zou aan de hiërarchie van Kalvijn en dat voortaan de Senaat alleen de vergrijpen tegen de zeden der Republiek zou onderzoeken. De gansche stad geraakte in beweging. De predikanten beklaagden zich bij den Raad over de beleedigen, welke zij van de burgers hadden te verduren. Kalvijn besloot eindelijk zelf in het midden van den Raad te verschijnen, om er zich te verdedigen. Eene losbandige menigte begeleidde hem met scheldwoorden en lasteringen en ginds wachtten hem de woedende blikken en de uitgetogen zwaarden der Libertijnen. Hij trad met opgeheven hoofd door hunne rijen, begaf zich voor den Raad en sprak:

„Ik houd mij er van verzekerd, dat ik, en ik alleen, de groote aanleiding ben tot de woeling in de stad. Wilt gij, dat ik ze met mijn leven boete, ik ben bereid het op te offeren. Wilt gij mij uit de stad bannen, ik zal andermaal in ballingschap gaan. Zoo gij opnieuw trachten wilt, Genève zonder het Evangelie te redden, gij moogt het beproeven!”

Maar de Raad wist te goed, wie Genève den vrede wedergegeven had en wie dien nu verstoorden en hij stelde Kalvijn in het gelijk, doch wist hem te bewegen, zich met Perrin te verzoenen. Kalvijn zag wel in, dat de rust niet van langen duur zou zijn. Nauwlijks was dan ook Perrin weer in den Raad gekozen, of zijne familie verwekte nieuwe onlusten. De Libertijnen waagden het zelfs den hervormer op den publieken weg te beleedigen. Bij al deze ergernis voegde zich de zwaarste slag, welke Kalvijn treffen kon, de dood zijner trouwe en verstandige gemalin, Idelette van Buren, die hem temidden van al die woeling en al dien strijd tot troost en steun geweest was en wier zelfovergave hij nimmer genoeg meende te kunnen roemen.

In het jaar 1552 werd op de markt te Vienne de beeltenis van een man verbrand, die zich nog tijdig uit de kerkers der Inquisitie had weten te redden, om niet zelf in de vlammen van de houtmijt zijn vonnis te ondergaan. Die man was Michael Servet, een Spanjaard van geboorte en een uitstekend geleerde. Nadat hij te Vienne gedurende eenige jaren de geneeskunst beoefend had, doorreisde hij een twintigtal jaren het Zuiden van Europa, meenende geroepen te zijn, als hervormer op kerkelijk en maatschappelijk gebied op te treden. Overal maakte hij zijn vreemde leeringen bekend, beweerde dat de hervormers halverwege waren blijven staan, dat hij, Servet, de Christenheid weer tot de reinheid harer eerste tijden terugvoeren wilde en verkondigde onder meer dwalingen, dat het leerstuk der Drieëenheid enkel ketterij was. Op hoogen toon bood hij Kalvijn aan hem in zijn stelsel te onderrichten, doch deze uitte zich toen reeds, dat hij, zoo Servet zich verstoutte te komen, nooit zou toestaan, indien zijn gezag iets beteekende, dat

deze Genève levend verliet. Eene bedreiging, die ons voorzeker pijnlijk aandoet, doch die men in de lijst van haar tijd plaatsen moet, om ze, zoo ze al niet te verontschuldigen is, toch geheel natuurlijk te vinden.

In 1552 maakte Servet zijne dwaalleer door den druk bekend in een werk, getiteld „Restitutio Christianismi”. Kalvijn maakte den oorsprong van het werk, waarvan de schrijver zijn naam verzwegen had, wereldkundig en straks werd Servet door de Inquisitie gevangen genomen. Nadat de schuldige zich aan zijne straf had weten te onttrekken, waagde hij het roekeloos Genève's grondgebied te betreden, ofschoon Kalvijn hem reeds, zooals wij hierboven schreven, genoegzaam had te verstaan gegeven, dat hij er niet veilig zijn zou. Nauwlijks had de hervormer dan ook Servets aankomst vernomen, of hij bewoog den Raad den dwaalleeraar, wiens invloed hij voor Genève duchtte, te doen gevangen nemen. Vergeefs trachtte Kalvijn den gevangene te bewegen zijne dwaalleer te herroepen. Zoo lafhartig als Servet zich te Vienne had betoond, toen hij, om de straf der Inquisitie te ontgaan, zich een goed zoon van Rome had geheeten, zoo halsstarrig betoonde hij zich thans, terwijl hij zich niet ontzag Kalvijn openlijk te hoonen. Hij waande zich sterk onder de bescherming der Libertijnen, die op hunne beurt in Servet het geschikte werktuig zagen om hun vijand te ergeren.

Intusschen was den jongen Berthelier wegens onzedelijke handelingen door den kerkeraad het gebruik van het Heilig Avondmaal ontzegd. De overtreder wendde zich tot den Senaat met het verzoek, dat deze het vonnis van het Consistorie zou vernietigen. De Senaat gaf toe ondanks Kalvijns vermaan en waarschuwing. Geen wonder, dat Servet zich diets maakte, dat ook hij straks het pleit zou winnen. Vergeefs trachtte Kalvijn den Raad te bewegen het noodlottig besluit te herzien.

De heilige disch stond gereed. Kalvijn plaatste zich daarachter, nadat hij in een ernstige predikatie de beteekenis van het Sakrament had verklaard. Hij zegende het brood en den wijn en zag de Libertijnen, die zich vooraan geplaatst hadden, naderen om zich tot de tafel te begeven. Nu breidde hij de handen over de heilige teekenen uit en sprak zoo luide, dat zijne stem tot in de diepe gewelven van de St. Pieter weërklonk: „Deze handen kunt gij verpletteren en deze armen afhouden; mijn leven moogt gij nemen; mijn bloed staat te uwer beschikking, maar nooit zult gij mij dwingen het heilige aan onheiligen uit te reiken en de tafel mijns Heeren te ontwijden!”

De hervormer had gezegevierd. Alsof ze door plotselinge vreeze bevangen waren, weken de Libertijnen terug en lieten den disch des Heeren aan Kalvijns getrouwen over. Weinig hope hadden echter noch Kalvijn noch zijne volgers, dat de Senaat

zich straffeloos zou laten trotseeren. En toch, zoo geschiedde het: Kalvijns triomf was volkomen geweest, ook al wist hij maar al te wel, dat hij slechts weinig op de beginselvastheid van den Raad te rekenen had bij de aanvallen der Libertijnen en de vermetelheid van Servet, die zich niet ontzag den hervormer in geschrifte voor een „snoodaard” en een „onwetenden, jankenden lasteraar” uit te maken. Helaas, dat ook Kalvijn zich scherpe, kwetsende woorden liet ontvallen, welke we in geen geval verontschuldigen mogen!

De Raad, ten einde raad, besloot de voorlichting der overige Zwitsersche gemeenten in te roepen. Al weder meende Servet zijne zaak daardoor bevoordeeld, en onomwonden kende hij der overheid het recht toe, in kerkelijke geschillen uitspraak te doen. Helaas, de uitkomst bedroog hem. Den 23^{en} October verklaarden acht Zwitsersche gemeenten den ketter des doods schuldig.

Drie dagen later kwam de Raad bijeen. Een verzoek van de Inquisitie te Vienne om haar den ontvluchten schuldige over te leveren, had hij van de hand gewezen. Vruchteloos trachtten Perrin en de Libertijnen hun beschermeling te redden; de door Rome en Genève beiden gevonnise werd tot den brandstapel veroordeeld. Nogmaals trachtten Farel en Kalvijn hem tot herroepen te bewegen. Wel wilde hij den hervormer vergiffenis vragen voor de beleediging hem aangedaan, doch hij volhardde in zijne dwaling, terwijl Kalvijn verklaarde, dat hij hem nimmer had vervolgd wegens eenige handeling tegen zijn persoon.

Het lust ons niet, met onze lezers de terechtstelling van Servet bij te wonen. Waartoe zouden we het doen, indien we, dank zij den invloed van Kalvijn, geleerd hebben, zulk een waken voor de eere Gods af te keuren! Waartoe, indien het schijnsel van die houtmijt slechts zijn licht werpt op de rechtsoefening van de eeuw der Hervorming, op de staatsinstellingen der Republiek. Wie het in Kalvijn wraken wil, dat hij op Servet als op den schrijver van „Herstel van het Christendom” wees, dat hij Servets tegenwoordigheid aan den Raad kondschapte en op diens inhechtenisneming aandrang, hij hebbe zijn lust daarin! Maar hij toont, niet doorgedrongen te zijn in den geest van den tijd, waarin de hervormer optrad, een geest, die zijn invloed ook op hem uitoefende. Maar hij strijde niet in den blinde, als tegen hen, die hun held, hoe groot, ooit als een heilige van alle schuld zouden willen vrijpleiten! Maar hij vergete niet, dat Kalvijn temidden van zijn tijd een anderen voorbereidde, waarin zelfs de Calvinist pijn gevoelen zou bij den brandstapel van Michael Servet!

DE BEEK KIDRON.

(Bij de plaat.)

En de koning ging over de beek
Kidron. 2 Sam. XV: 23.

Jezus dit gezegd hebbende, ging
over de beek Kedron.

Joh. XVIII: 1.

Verdreven door zijn eigen zoon,
Verstooten uit zijn woning,
Beroofd van scepter en van kroon,
Vlucht Isrels groote koning.
Maar met hem trekt een heldenschaar
Van fiere lotgenooten,
Uit Juda's stam gesproten,
Hem trouw in 't bangst gevaar.

En 't gansche land, dien eigen dag,
Trotseerend Davids hatren,
Barst los in weenen en beklag
Bij Kidrons zwarte watren. ¹⁾
God zelf — in 't teeken van 't verbond —
Verlaat zijn heilige woning,
Leidt zijn verkoren koning ²⁾
En — spelt hem blijder stond.

Verstooten door zijn volk, belaën
Met smaad, voor geld verraden,
Moet Davids Zoon en Heer 't bestaan
De Kidron te doorwaden.
En met Hem gaat een kleine stoet,
Nù d' overmoed in 't harte,
Wie straks de bangste smarte
In slaap verzinken doet.

En niemand gist wat naamloos wee
Hem 't angstzweet perst uit de adren;
En niemand krijgt zijn angstkreet meê,
Of durft als vriend Hem nadren.
God zelf — verbergt zijn aangezicht,
Begeeft Hem in het lijden
En laat Hem eenzaam strijden,
Ja, daagt Hem voor 't gericht!

W.

Een Afrikaansche held en zijn „mannen”.

Wie Paul Kruger is, weet ieder Nederlander, en in Engeland weet men het ook.

Dezer dagen heeft de daartoe bepaaldelijk uitgezonden berichtgever van het groote Engelsche blad de *Pall Mall Gazette*, met Kruger te Pretoria een onderhoud gehad. 't Is merkwaardig het oordeel van den Engelschman over den president te vernemen.

„Wij hebben,” zegt de man, „den grooten Paul Kruger gezien, of zooals hij hier genoemd wordt,

¹⁾ Kidron = De zwarte. ²⁾ 2 Sam. XV: 24.

„Oom Paul”, den president, beter gezegd den grooten heerscher der Zuid-Afrikaansche Republiek, den Cromwell onzer dagen. Wij werden naar zijn huis gebracht door een vriend van mij, den heer Kisch, die vele jaren in Pretoria gewoond heeft in de betrekking van staatsingenieur der Republiek. Kruger woont buiten de stad, in een laag huis met een rieten dak. Een schildwacht wandelde op en neer, een onlangs door den president aangenomen teeken zijner waardigheid. Wij werden in een ruim vertrek gebracht, waar wij hem aantroffen, in een aarts-vaderlijke houding, een groote ouderwetsche pijp rookende. Hetgeen ons het eerst in het oog viel, waren de ontzaglijke laarzen, die hij droeg.

Wij werden deftig aan hem voorgesteld en zekere Marais diende ons tot tolk. Wij zeiden waar wij vandaan kwamen, dat wij wenschten onze nederige hulde 't hoofd van den Staat te komen aanbieden en hoopten, dat hij zich in den besten welstand mocht bevinden, welke vragen en mededeelingen hij alle met een plechtigen, goedkeurenden knik beantwoordde, onderwijl dikke rookwolken uit zijn pijp blazende. Daarop werd de koffie rondgediend.

De heer. Kisch klaagde over de hooge prijzen, die men in Johannesburg, tengevolge van de droogte, voor levensmiddelen moest betalen en vroeg, met het oog daarop, of de belasting op de ingevoerde eetwaren niet kon worden afgeschaft.

Kruger antwoordde, na een lang stilzwijgen en op een toon van wijs overleg, dat hij de wet niet veranderen kon; maar dat er op vele plaatsen regen gevallen was, en dat, als wij geduld hadden, er ook wel te Johannesburg en Pretoria regen zou komen; dat hij voorts van plan was binnenkort een reis door 't land te doen, om te zien hoe 't met den regen stond.

De heer Kisch zeide nu echter, dat we van plantaardig voedsel niet alleen konden leven, maar vleesch noodig hadden, waarop Kruger weer antwoordde, dat hij zich voorstelde de belasting voor vee uit Bechuanaland af te schaffen.

't Gesprek kwam o. a. op Swazieland, waaromtrent nog niet is beslist of het bij de Republiek zal gevoegd worden, of bij Engeland komen. Bij deze gelegenheid zei Kruger o. a.:

„Men zegt, dat wij gelooven de Engelschen te hebben overwonnen. Ik zal u zeggen wat wij gelooven, niet één man, of twee mannen, maar al de mannen in de Republiek. Wij gelooven, dat de Engelschen niet wisten, wat ons volk wenschte, toen zij ons land van ons wegnamen. Toen zeiden wij: Wij zullen hun toonen, dat wij ons land liefhebben. Wij wisten wel dat Engeland veel sterker was, maar we zeiden: Wij willen liever tot het laatste vechten, dan ons land onrechtvaardig laten weg-nemen. Toen zagen de Engelschen dat zij ongelijk hadden, en gaven ons ons land terug. Gij kunt hun vertellen, dat dit onze meening is. Het zijn de be-

moeiallen, die naar Engeland schrijven en vertellen dat wij altijd op Majuba pochen, die al het kwaad doen. Maar ga maar eens praten met de Boeren, dan zult gij zien, dat ik u de waarheid heb gezegd.”

De schrijver voegt hieraan toe, dat de generaals Joubert en Smith zich tegenover hem op even verstandige, mannelijke en openhartige wijze hadden uitgelaten. Den „vechtgeneraal” had hij gevraagd, hoe het toch mogelijk was geweest, dat hij met zijn handvol mannen de Engelsche troepen op den noodlottigen heuvel had verslagen, en het antwoord was geweest: „Waarschijnlijk omdat onze kogels raak waren en de hunne niet, zoodat zij den moed verloren; misschien ook, omdat het besef van gelijk of ongelijk te hebben, niet zonder uitwerking is op den moed.”

De Engelschman vroeg, of een vriendschappelijke samenwerking tusschen het Hollandsche en het Engelsche element in de Transvaal niet evengoed kon tot stand komen als in de Kaapkolonie. „Als de eene hand de andere wast”, zeide Kruger, „dan worden beide schoon. Als Engeland mij wil helpen en de belangen van mijn land wil bevorderen, dan zal ik hetzelfde voor Engeland doen.”

„Als Engeland met mij medewerkt,” zeide Oom Paul met den grootsten nadruk, „dan zal ik alles doen om met Engeland en de koloniën samen te werken. Maar wat kan ik doen”, riep hij uit, „als Engeland voortgaat mij zóo op te sluiten?”

En daarbij legde hij zijn groote bruine handen met de vingertoppen tegen elkander.

De man is overtuigd, dat Paul Kruger voor Engeland een even goed vriend zou zijn als hij een gevaarlijk vijand was.

Baron M., die mij vergezelde, zoo verhaalt de berichtgever verder, zeide dat hij van Triëst kwam, en Kruger wenschte te weten waar dat lag en wat zijn landtaal was. Hij is zeer eenvoudig, gaat de Engelschman voort, maar zeer geslepen en, min of meer, uit de hoogte; hij spreekt langzaam en goed. Hij heeft een groot hoofd en kleine, schitterende oogjes, als een olifant. Men zegt dat hij in het redetwisten blijk geeft van groote behendigheid. Toen wij hem vroegen of hij iets van de Engelsche taal kende, zeide hij, dat hij ze verstond, wanneer er kwaad van hem gesproken werd! Alles tezamen genomen doet hij aan Cromwell en de Israelietische Richteren uit den ouden tijd denken. 't Schijnt geheel een anachronisme, in den tijd, dien wij beleven, een man van dat slag te vinden, wien zooveel macht is gegeven.

Toen hij nog een knaap was, vond men hem onder de ontevreden uittrekkers der Kaapkolonie, aan wier hoofd de oude Pretorius stond; die lieden, die eerst trokken naar den naburigen Oranje-Vrijstaat, daarop naar Natal, vervolgens naar de Transvaal, telkens uit hun land gedreven door dien „vervloekten Engelschman”.

DE BEEK KIDRON.

Thans brengt hij 't bekende: „De Staat ben ik” in praktijk, want de meeste staatsaangelegenheden handelt hij zelf af, terwijl voor hem de dag reeds om vijf uren begint. Hij gebruikt nooit wijn of sterken drank, maar rekent er op dat men bij hem koffie zal komen drinken en een pijp rooken. Hij bracht zijn vroeger leven door met kudden te hoeden, leeuwen te dooden en Kaffers te bevechten; zijn latere jaren met oorlog voeren en diplomatie. Hij bezocht Eüropa om de onafhankelijkheid van de Transvaal te bewerken, eerst alleen, en later, deel uitmakende van een afgezantschap van drie personen, nog eens weer. In de oogen van de Kaffers heeft hij een betooverd leven. Ze zijn erg bang voor hem en loopen reeds weg op 't gezicht van zijn zweep. —

Hoe 't nu in Krugers jonge jaren in Zuid-Afrika soms toeging, wat er geleden en gestreden is, dat verhaalt ons op eigenaardige wijs een Afrikaan zelf, de heer Munnik.

Hij vertelt ons van een reis, kort geleden gedaan naar Makapaansgat, dat het tooneel van een groote gebeurtenis was, omtrent veertig jaren geleden.

Voordat ik, zegt hij, een beschrijving geef van hetgeen ik gezien heb te Makapaansgat, wil ik u zeggen wat ik vernomen heb omtrent den slag tusschen de Boeren en de Kaffers aldaar, zooals mij gezegd is door een van de voortrekkers, die daarbij tegenwoordig was.

Hij zeide: Ik ben 74 jaren oud; in het jaar 1854 woonde ik in Waterberg. Buiten het dorp Schoemansdal, dat later verlaten werd, waren er maar weinig of geen inwoners in Zoutpansberg. Het was in dat jaar, dat twee burgers met hun families en wagens op reis waren van Schoemansdal naar Pretoria. Zij hadden uitgespannen op de plaats die nu genoemd is Moorddrift, aan de Nijlrvier. De stad van den Kafferkapitein „Makapaan” was daar nabij, en zoo erg was zijn haat tegen de blanke

menschen, dat hij dadelijk een plan maakte de twee burgers en hun families te vermoorden.

Met dit oogmerk zond hij een boodschap naar de mannen, dat hij vette schapen te verkoopen had als zij vleesch wilden hebben, en de twee burgers gingen daarop naar Makapaansstad. Wat daar gebeurd is, is begraven in duisternis, omdat zij vermoord werden dadelijk toen zij in de stad kwamen, en de bloeddorstige wilde zond een impi (troep) van zijn manschappen om de vrouwen en kinderen te vermoorden en alles wat in de wagens was naar hem te brengen.

Dat werk hebben zij al te goed gedaan. De hulpeloze vrouwen waren met assegaaien doodgestoken en de hersens van de kinderen werden tegen de wielen en wagenleeren uitgeslagen.

De menschen waren vermist en ik werd gezonden met een aantal burgers om onderzoek te doen; dit was omtrent veertien dagen na den moord, en toen wij bij de Nijl kwamen, vonden wij de lijken van de vermoorde vrouwen en kinderen. Ons eerste werk was deze behoorlijk te begraven; planken waren schaarsch en wij hebben ver moeten zenden om deze te krijgen, en toen waren het nog maar weinige en wij waren verplicht maar drie groote kisten te maken en daarin de lichamen te begraven. De drie groote graven zijn heden nog zichtbaar op de plek, die van dien dag tot nu toe den naam draagt van Moorddrift.

Deze geschiedenis werd dadelijk bericht aan de Regeering. Daarop werden orders gezonden aan den generaal Piet Potgieter en A. W. Pretorius, daarna president van dezen Staat, om een sterk commando van burgers op te maken en de moorden op Makapaan te wreken. Vóór het commando in het veld kon komen, was eenige tijd verloop en daar Makapaan gehoord had van de bedoelingen der Regeering, vluchtte hij met al zijn manschappen en alles wat hij bezat, beesten, enz., in de spelonken, die nu als Makapaansgat bekend staan, en toen was 't het werk van het commando hem daaruit te halen. Na raadpleging werd besloten door de twee generaals om de spelonken te belegeren.

De Kaffers waren goed voorzien van geweren en ammunitie, en zij schoten zonder ophouden op de boeren. Zij waren in het begin goed voorzien van water, dat zij ingedragen hadden in groote aarden potten. Het duurde niet lang, of de beesten begonnen te lijden van dorst, en de Kaffers konden ze niet meer in de spelonken keeren, zij barstten dagelijks in groote klompen uit. Toen werd het drinkwater van de Kaffers ook schaarsch en zij trachtten 's nachts uit te vluchten. Om dit te voorkomen, besloten de generaals sterke doornkralen te maken, voor de gaten waar de Kaffers in verscholen waren, en dit moest gebeuren onder het vuur van de Kaffers.

Terwijl zij met dit werk bezig waren, stond generaal Piet Potgieter op een kliphooft, om

naar het werk te zien, en werd doodgeschoten uit een van de gaten. Zoodra hij viel begonnen de Kaffers geweldig te schieten, maar commandant Paul Kruger, onze tegenwoordige geachte president, die bekend was als een man zonder vrees, stapte koelbloedig onder de hagelbui van kogels die vielen, en ging het lichaam van onzen beminden generaal halen. Wij hebben hem begraven in het dorp Piet Potgieters-rust en in de nabijheid is een gedenkteeken opgericht tot zijn gedachtenis. Daarna stierf Makapaan in een van de gaten en daar zijn volk toch ook al van hongers en dorst stierf, hebben zij zich overgegeven. Ik was een van degenen, die de gaten dadelijk gingen inspecteeren, maar het gezicht was vreeselijk. Aan alle zijden lagen doode Kaffers en ik denk ten minste 500 zijn daar omgekomen.

Dit was zijn verhaal. Het was om de ligging van dit tooneel te zien, dat ik naar Makapaansgat ging met een partij inwoners van Smitsdorp, die ook nieuwsgierig waren. De opening van de spelonk was 200 voet van den beganen grond tegen de zijde des bergs, en naar men in de vorige geschiedenis gehoord heeft, was het een wonderlijk gezicht.

De eerste spelonk was omtrent 200 treden lang en breed, en daar zag men niet alleen de beenderen van de gesneuvelde Kaffers, maar ook hun matten, potten, mandjes en al hun huisgoederen, juist zooals ze gebleven waren.

Nadat wij deze spelonk geïnspecteerd hadden, bracht onze gids ons naar de eene zijde en daar moesten wij onder een groote klip doorkruipen, en kwamen toen in een spelonk, even groot als de eerste, maar daar het geheel donker was, waren wij verplicht kaarsen op te steken. Hier zagen wij weer hetzelfde gezicht als in de vorige spelonk; beenderen, enz., aan alle zijden, en in een hoekje vonden wij het geraamte van een Kaffer en zijn vrouw en een getrouwen hond, die daar met zijn heer en meester stierf. Buiten die waren daar nog meer spelonken die wij allen onderzochten, en eenigen van onze partij brachten nog al interessante zaken mede."

We deelen deze eenvoudige verhalen mee zooals ze gegeven worden. Er blijkt uit hoeveel moeite en arbeid het gekost heeft, wat kracht en inspanning, om in Afrika geregelde staten te grondvesten. De Hollanders in Afrika zijn ver van volmaakt; toch hebben zij ontegenzeggelijk groote dingen gedaan, en 't is goed te gedenken, hoe die tot stand kwamen, vooral nu Zuid-Afrika, tot onze blijdschap, meer en meer de aandacht trekt, die Amerika verliest.

Zuid-Afrika kan iets, kan veel voor ons worden; Amerika niets. In een volgend nummer komen we hierop, naar aanleiding van zeer belangrijke stukken, ons geworden, terug.

H.

UIT HET LEVEN.

„Martelaar wil ik niet worden.”

Een Duitsch prediker te Petersburg had aldaar voordrachten gehouden ter bestrijding van de aanvallen des ongeloofs tegen de waarheden des Bijbels. Ook Russen, die de Duitsche taal verstonden, waren onder de hoorders geweest, en dat in vrij grooten getale.

Na den afloop der voordrachten ontving de prediker een bezoek van een Russisch vorst, die, zooals weldra bleek, een trouw, vroom lid zijner kerk was. Hij gaf met diepe smart te kennen, dat zijn eenige, rijkbegaafde zoon volslagen ongeloovig geworden was, maar bij de herinnering van wat eenmaal zijn eigendom was geweest, zich ongelukkig gevoelde. Hij, zijn vader, had hem den raad gegeven, juist deze soort van voordrachten te bezoeken, en daaraan vastknoopende, met den prediker over zijn twijfelingen te spreken. Maar de zoon had hem dit antwoord gegeven:

„Ik ken die voordrachten, ook heb ik reeds eenmaal een prediking van dezen geestelijke bijgewoond; eens echter en niet weder, want ik vrees, dat deze man in staat zou zijn, mij van mijn ongelooft te verlossen en voor het Evangelie te winnen. In mijzelf ontdek ik noch de kracht, noch den lust om een martelaar te worden, en toch zou ik als eerlijk man mijn kerk moeten verlaten en dan ook al de gevolgen moeten dragen. Daarom wil ik mij niet in de verzoeking begeven. In mijn tegenwoordig ongelooft kan ik het met de kerk best vinden. Zij geeft mij, als ik het noodig heb, een bewijs van toegang tot het Avondmaal; zij zal eens mijn huwelijk inzegenen, mijn kinderen doopen, mij begraven, meer behoef ik niet. Zoo word ik in mijn ongelooft van de zijde der kerk met rust gelaten, hoezeer ik er ook naar verlang uit de omarming des ongeloofs los te komen, hoe vast en zeker ik ook den evangelischen prediker mijn hart zou ontsluiten, indien er maar mogelijkheid bestond om met mijn huidig geloof rustig en kalm te leven. Maar martelaar wil ik niet worden.”

Deze jeugdige man is in ongelooft omgekomen.

H.

Apenvangst.

Tal van apen worden op de landengte van Panama, bij Gorgona gevangen. De bewoners zijn bijna uitsluitend negers, want voor blanken is het klimaat er bepaald moordend. Slechts door het voortdurend gebruik van opwekkende middelen en chinine kan de Kaukasiër zich daar eenigszins op de been houden. De geheele streek is moerassig; de plantengroei is weelderig en vormt reusachtige wouden, die tegen den avond giftige en koortsbrengende dampen uitwasemen. Deze wouden, met hun hooge, weel-

derig vertakte en gebladerde boomen, hun kreupeelhout door rankende slingerplanten tot een bijna ontoegankelijke wildernis gemaakt, herbergen duizenden apen. Bij troepen springen deze van den eenen boom naar den anderen, onder voortdurend schreeuwen, kibbelen en vechten. Een oude aap, die een zeker gezag uitoefent, gaat meestal vooraan. De wijze, waarop zij worden gevangen, doet levendig aan 't boek van Münchhausen denken, en toch is het volgende in allen deele waar.

Zoodra de dorpsbewoners merken, dat er een troep apen in de nabijheid is, werpen zij een zonderling lokaas uit. Dit bestaat uit een uitgeholde kokosnoot, waarin zich een klontje suiker bevindt; in de schaal is een gat geboord, groot genoeg om den poot van een aap door te laten. De noot zelf wordt aan een stevig koord gebonden, waarvan de jager, die zich in een boschje heeft verscholen, het uiteinde in de hand houdt. Het duurt niet lang of de apen naderen, en kijken, hoewel nog steeds op een eerbiedigen afstand, nieuwsgierig naar de noot. Eindelijk waagt een der nieuwsgierigste en moedigste het te naderen en zijn poot door het gat in de noot te steken. Dan voelt hij de klont suiker; hij wil haar er uithalen, doch voor de gebalde vuist is de opening te klein. Inmiddels begint de jager het koord langzaam in te palmen. De aap wil het klontje niet loslaten en volgt, zij het ook tegenstribbelend, de kokosnoot. De andere apen, die vol nieuwsgierigheid het zonderlinge gedrag van hun makker gadeslaan, verlaten de boomen en volgen hem van nabij. Dan is het oogenblik gekomen. Over den niets kwaads vermoedenden, schreeuwenden en buitelenden troep wordt plotseling het net dichtgetrokken, en allen zijn gevangen.

H.

Eetlust.

Zooals men weet, is de jonge hertog van Orleans onlangs te Parijs gevangen genomen, wyl hij 't gewaagd had in Frankrijk te komen, uit hetwelk de Orleansen gebannen zijn. De gevangene heeft het echter niet kwaad, en zal ook wel weer spoedig vrij zijn.

Met het oog op de rijke maaltijden, welke de hertog van Orleans in zijn gevangenis gebruikt, herinnert een Parijsch blad aan den fabelachtigen eetlust van de meeste Bourbons. Zoo was Lodewijk XIV een buitengewoon sterk eter. Zijn schoonzuster, de vorstin van Pfalz-Tweebruggen, schrijft daarover in haar gedenkschriften:

„Ik heb herhaalde malen gezien, dat bij één enkelen maaltijd de koning vier volle borden soep van verschillende soorten, een geheele fazant, een kip, een groot bord salade, twee groote sneden ham, schapenbout met saus en knoflook, een bord gebak en daarna nog vruchten en harde eieren gebruikte.” Toen hij door zijn vraatzucht ziek geworden was,

kon hij zich toch niet aan tafel matigen, een onbetamelijkheid, waarover de artsen des konings in het „Journal des Médecins” even bitter als onderdanig klaagden.

In het jaar 1708, in de eerste dagen van Juni, moest de koning, welke toen zeventig jaar oud was, tengevolge zijner onmatigheid zich aan een strengen leefregel onderwerpen. Wat deed hij? Het „Journal des Médecins” verhaalt woordelijk:

„De koning, afgemat en zwak, kon de vasten op Vrijdag niet houden. Hij veroorloofde daarom, dat men hem des middags slechts geroosterd brood, een duivensoep en drie gebraden kippen en des avonds vleeschnat met brood voorzette. Den volgende dag, toen hij zich iets beter voelde, stelde hij zich tevreden met pasteitjes, soep met een stuk gevogelte en drie gebraden kippen, waarvan hij, zooals den vorigen dag, de borst, vier vleugelboutjes en een zijboutje opat.”

De eetlust van Lodewijk XV was niet minder. De koning betaalde maandelijks 25000 Lires in zuiver goud aan zijn koks. Niets was te kostbaar voor zijn verhemelte. Een schildpad die men, om zijn lust te voldoen, te Londen kocht, kostte meer dan f 5400. De eerste kok van Lodewijk XVI bekwam jaarlijks 84000 frs. Lodewijk XVIII stond des nachts op om te eten. Ook Lodewijk Philips was een zwaar eter.

H.

Ongeveer tien jaren geleden vertaalde de groote Engelsche staatsman, Gladstone, in schoon Italiaansch, het welbekende loflied „Rots der eeuwen”. Dit wekte bij Signor Ruggero Bonghi, den „Italiaanschen Gladstone”, lid van het Italiaansche Parlement, het denkbeeld tot het leenen zijner pen voor de uitbreiding en verdediging der waarheid. Onder andere pennevruchten, heeft hij in 't licht gegeven: „Vita di Jesu” (het leven van Jezus), een werk gegrond op de Evangeliën, in warmen, Christelijken geest, en van ganscher harte beaamd door degenen, die het, zoover als het uitgegeven is, hebben onderzocht. Elk nummer bestaat uit acht prachtig gedrukte bladzijden, die slechts vijf centen kosten. In de Corso, de fatsoenlijkste straat van Rome, worden in groote letters de woorden gezien: „Vita di Jesu, Vita di Jesu”, terwijl er dichtbij een prachtige plaat uit het boek, Christus sprekende met de Samaritaansche vrouw, gevonden wordt. Niet minder van belang is het, dat er zeventig deelen zullen uitkomen, bevattende in alles zes en tachtig schoone platen, door de beste kunstenaars van het koninkrijk vervaardigd. Zulks heeft nooit tevoren in Italië plaats gehad. De heer Bonghi komt dagelijks in den Senaat, en verliest niets van zijn invloed door het schrijven van dit geleerd en degelijk geschreven leven van Christus. De gedeelten, zoodra zij van de pers komen, worden gretiglijk gezocht en door de duizenden,

die nu voor de eerste maal de geschiedenis van 's Heeren leven in handen krijgen, met graagte gelezen.

H.

Stijlbloemen.

1. *Onder tafel* werd het plan gevormd een wandelrit na den maaltijd te doen, en enkelen, die wisten, hoe slecht De Ruyter te paard reed, stelden zich daar gansch wat anders van voor.
2. *Advertentie.*
Gesloten tafel. Opening Januari.

MEDEDELINGEN.

Naar thans bepaald is, zal de „Wereldvergadering” van Jongelingsverenigingen in Augustus 1891 te Amsterdam plaats vinden. Een Commissie ter voorbereiding der zaak is benoemd.

Met genoegen vernemen we, dat het *Nederlandsch Jongelingsverbond* op zijn schrijven aan de afdelingen van verschillende zijden geldelijken steun heeft ontvangen. O. i. behoort *elke* Jongelingsvereniging, die tot het verbond behoort, *elk* jaar iets te zenden. Het Bestuur getroost zich niet geringe offers in tijd en geld en arbeid; 't is billijk dit te erkennen en de lasten te helpen dragen.

De Penningmeester woont op den O. Z. Achterburgwal 59 te Amsterdam, en houdt „accuraat” boek — maar, dan moet er ook iets zijn, om boek van te houden. Wie helpt?

V R A G E N B U S.

1. Wie waren de blinden en kreupelen, die David uit Jeruzalem zouden houden? 2 Sam. 5:6.
2. Hoelang zou David geregeerd hebben, veertig jaar of veertig en een half jaar? Zie daarvoor 2 Sam. 5:5; 1 Kon. 2:11 en 1 Kron. 29:27, en hoe zou het komen, dat dit niet eensluidend is?

N.

J. v. d. W.

A N T W O O R D E N.

Vraag. Waar staat in Gods Woord, indien het er in staat: „Onderzoekt alle dingen en behoudt het goede”? (N^o. van 1 Febr. 11.)

Antw. Dit staat niet in Gods Woord, tenminste niet zooals de vrager het opgaf. In 2 Thessalonicensen 5:21 staat: „Beproeft alle dingen; behoudt het goede.” Wellicht denkt de vrager: „Beproeft of onderzoekt alle dingen, is hetzelfde of verschilt niet veel,” maar mijz dunkt, dat beproeven iets anders is dan onderzoeken. De apostel Johannes schreef eens: „Beproeft de geesten, of zij uit God zijn.” Bovendien zijn dit twee vermaningen, die de apostel geeft; allereerst: „Beproeft alle dingen”; dus niet moet hij *daaruit* het goede behouden; en de tweede vermaning in dit vers is: „Behoudt het goede.” Men moet dus voorzichtig zijn, en dit niet als één volzin lezen, zoodat het een het gevolg van het ander wordt; dan zou men de Schrift verdraaien. Het zijn *twee* vermaningen.

Vraag. Wat leert ons de gelijkenis van den onrechtvaardigen rentmeester? Zie Luk 16. (N^o. van 1 Febr. 11.)

Antw. Men moet bij de gelijkenissen de hoofdgedachte vooral in het oog houden, n.l. wat de Heere Jezus met de gelijkenis bedoelt en Hij zijnen discipelen en ons er mede wil leeren. Nu is mijns inziens het doel van deze gelijkenis niets anders dan dit: dat men getrouw moet zijn in alles, waarover God de Heere ons gezet heeft, opdat wij rekenschap zouden kunnen geven, waartoe Hij ons als rentmeesters gezet heeft, gelijk de Heere dit leeren wil in vers 10—12 van Luk. 16.

N.

J. v. d. W.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

WIJNSTOK EN RANKEN.

De laatste nacht van het leven onzes Heeren op aarde was aangebroken. Met zijne jongeren had Hij het Israelietische Pascha gevierd en — afgeschafte. Het lam was geslacht, gebraden en gegeten. En de Heere Jezus had het brood genomen en den wijn, en die tot waarteekenen gesteld van zijne zelfsofferande ter redding der zijnen. Voortaan zou geen paaschlam gegeten worden door zijne jongeren, want het ware Paaschlam was gegeven en geofferd. „Ons Pascha is geslacht.” De schaduw, het beeld der zaken is vervangen door de werkelijkheid zelve. Thans was geen offer meer noodig; een sacrament was voldoende. „Dit is mijn lichaam, dat voor u verbroken wordt. Dit is mijn bloed, dat vergoten wordt tot vergeving der zonden.” Geene gedachtenis meer aan tijdelijke uitredding, die slechts symbool was. „Doet dat tot *mijne* gedachtenis.” Geen herinnering meer aan den dood van Egyptes eerstgeborenen. „Zoo dikwijls gij dit brood zult eten en dezen drinkbeker zult drinken, zoo verkondigt *den dood des Heeren*, totdat Hij komt.”

Met het Oud-Testamentische Pascha vervalt ook de Oud-Testamentische wet als gebod. *Een*, een enkel, nieuw gebod geeft Hij, die de vervulling der wet is, aan zijne verlostten: „Een nieuw gebod geef Ik u, dat gij elkander liefhebt.” Want in de liefde is de geheele wet vervuld. De liefde tot de broederen

kan niet bestaan zonder de liefde boven alles tot God. Want „indien iemand zegt: Ik heb God lief, en haat zijnen broeder, die is een leugenaar; want die zijnen broeder niet liefheeft, dien hij gezien heeft, hoe kan hij God liefhebben, dien hij niet gezien heeft!”

Dat is een gebod, niet voor Judas bestemd. Hij drijft zichzelf uit den heiligen kring en wordt door Jezus weggestooten met een majestueus ontslag. Na zijn vertrek wordt het éene gebod der liefde tot de broederen gegeven, en worden de harten der elven versterkt met de belofte, dat thans het woord op de proef zal gesteld, maar waarheid bevonden worden, dat *niemand* — ook Satan zelf niet — hen kan rukken uit de hand zijns Vaders. Allen zullen hunnen Heere ontrouw worden, maar zijn gebed dat hun geloof niet ophoude, ging reeds op tot Hem, die hun Meester *altijd* hoort.

En nu volgen de onschatbare woorden, ons bewaard in Johannes XIV, XV, XVI en XVII. Welk een goudmijn! Hier spreekt Hij, die de Alfa en Omega is; het uitgedrukte beeld van Gods zelfstandigheid. Wie in Christus Jezus zijn leven gevonden heeft, zinkt bij de lezing van deze woorden op de knieën, en aanbidt in het stof: „Mijn Heere en mijn God!” En evenzoo zijn deze redenen voldoende om het Evangelie van Johannes voor onecht te verklaren, voor wie, uitgesproken of bewimpeld, „niet wil dat deze Koning over hem zij”. Maar de vrij-

gekochten des Heeren hebben op rad en houtmijt, in woestijn en kerkerhol, door hun leven en dood beleden, dat „dése de waarachtige woorden Gods” zijn, en er den moed uit geput om te sterven voor Hem, die hen zoo uitnemend heeft liefgehad en in wien zoo volkomen *alle* dingen geschonken zijn.

Het veertiende hoofdstuk eindigt met de woorden: „Ik zal niet veel meer met u spreken, want de overste dezer wereld komt, en heeft aan mij niets; maar opdat de wereld wete, dat Ik den Vader lief heb, en alzoo doe, gelijkewijs Mij de Vader geboden heeft.”

„Staat op, laat ons van hier gaan.” De avond was ver gevorderd. Het uur naderde, waarin de macht der duisternis haar moedwil zou botvieren; waarin de verrader zijn Meester zou overleveren; neen, waarin de Heere der heerlijkheid zichzelf in de handen zijner vijanden stellen zou. De weg naar Gethsemané moest ingeslagen. Nog slechts enkele oogenblikken konden de jongeren ongestoord de levenswoorden huns Meesters indrinken; maar 't moest wandelend geschieden.

Daar gaat de Heiland henen en treedt buiten de poorten der stad, die Hem uitwierp; wier kinderen Hij menigmaal had willen vergaderen, gelijk eene hen hare kiekens onder de vleugelen vergadert, maar die niet gewild had. Straks zou Hij als een misdadiger, geboeid, met stokken bedreigd, weer diezelfde poort binnengeleid worden, om na luttel uren de stad te verlaten en buiten de poort te lijden, als het zondoffer, dat buiten de legerplaats verbrand wordt, met den vloek beladen. Hij treedt thans met de zijnen tusschen de wingerds door en neemt daaruit het uitgangspunt voor een vernieuwd gesprek.

„Ik ben de ware wijnstok en mijn Vader is de landman. Alle rank, die in Mij geene vrucht draagt, die neemt Hij weg; en al wie vrucht draagt, die reinigt Hij, opdat zij meer vrucht drage.”

„De wijnstok is mijn beeld. Ik vergelijk mijzelf niet bij den wijnstok, maar omgekeerd.” De hoogste roeping van den wijnstok, het doel waartoe hij is geschapen, is een beeld te zijn van den Zone Gods.

Meermalen wordt in de boeken des Ouden Verbonds de wijnstok voorgesteld als het beeld van Israel. Asaf zong in Psalm 80 van een wijnstok, dien de God der heirscharen uit Egypte overgebracht heeft en geplamt in Kanaän; waar God hem zegende zoodat zijn ranken werden als de cederboomen op den Libanon. Maar de muren zijn doorgebroken door Gods hand; zoodat alle voorbijgangers hem ledigplukken, ja zelfs het zwijn uit het woud hem uitwroet en het wild des velds hem afweidt. „o God der heirscharen! keer toch weder; aanschouw uit den hemel,” zoo bidt de psalmdichter, en „zie, en bezoek uwen wijnstok en den stam, dien uwe rechterhand geplamt heeft en dat om den zoon, dien Gij u gesterkt hebt.”

Jesaja zingt een lied van den wijnstok, waarin dezelfde toon weerklinkt. Alle zorg, die denkbaar is, werd door den hemelschen Landman aan dezen wijnstok besteed, maar hij heeft stinkende druiven voortgebracht. En daarom barst het oordeel over hem los. „De wijngaard van den Heere der heirscharen is het huis van Israel, en de mannen van Juda zijn eene plant zijner verlustiging. Maar Hij heeft gewacht naar recht, maar ziet, het is schurftheid, naar gerechtigheid, maar ziet, het is geschreeuw.”

Onmiddellijk hieraan sluit zich de gelijkenis onzes Heeren aan, waarin Hij spreekt van den wijngaard, die door den landman aangelegd en aan landlieden verhuurd werd, welke niet alleen de rechtmatige inkomsten aan den eigenaar onthielden, maar ook de dienstknechten, die ze kwamen eischen, mishandelden, en eindelijk den zoon en erfgenaam buitenwierpen en vermoordden, opdat de erfenis de hunne mochte zijn.

Israel droeg den Messias in zich. Het bestond alleenlijk daartoe als uitverkoren volk des Heeren om dezen Messias op Gods tijd voort te brengen, opdat zoo de belofte vervuld wierde, dat in Abrahams zaad alle geslachten der aarde zouden gezegend worden. Hij is de ware Israel, de ware David. Hij is dus ook de ware wijnstok. Wij moesten ons wél laten doordringen van het denkbeeld dat de aardsche schepping niets is dan een afbeelding, afschaduwing van hemelsche dingen, en dat dus de opvatting volkomen ongerijmd is als zou de aardsche schepping het *ware*, het *eigenlijke* zijn, en het hemelsche daarop gelijken. De Heere Jezus met zijne jongeren tusschen de wijnstokken doorgaande, dacht niet: Die komen mij goed tepas als afbeelding van mijne verhouding tot mijne verlostten. Neen, vóór er één wijnstok geschapen was, bestond de ware Wijnstok. Hij is *de* wijnstok. En al de wijnstokken op aarde zijn slechts zwakke maar juiste afbeeldingen, photographiën van Hem en de zijnen.

Geen enkele boom is er, waarbij de stam zóo *alles* is, en de takken zóo volkomen *niets* zijn, zoodra ze van den stam gescheiden worden. „Menschenkind,” zoo geschiedde des Heeren woord tot Ezechiël: „wat is het hout des wijnstoks meer dan alle hout of de wijnrank meer dan dat onder het hout eens wouds is? Wordt daarvan hout genomen om een stuk werks te maken? Neemt men daarvan eene pin, om eenig vat daaraan te hangen. Ziet, het wordt aan het vuur prijsgegeven, opdat het verteerd worde; het vuur verteert zijn beide einden, eer zijn middelste wordt verbrand; zou het deugen tot een stuk werks? Ziet, toen het geheel was, werd het tot geen stuks werks gemaakt, hoeveel te min als het vuur dat verteerd heeft, zoodat het verbrand is, zal het dan nog tot een stuk werks gemaakt worden?”

De takken van andere boomen zijn nog nuttig tot allerlei andere doeleinden, ook wanneer ze van

den stam gescheiden zijn. Maar de wijnrank is niets meer dan een zwakke holle pijp, waardoor de wijnstok zijn heerlijke sappen heenzendt en aan welks einde de heerlijke druiven groeien. Die rank deugt letterlijk tot niets anders. Ze is slap en zwak. Een kind kan haar tusschen vinger en duim in elkaar drukken. 't Is geen hout.

Maar juist daarom is de rank zulk een heerlijk beeld van Gods kind. Dat is ook in zichzelf *niets*; zwak, slap. Er is niets van te maken. 't Heeft alleen waarde zoolang het met den Zone Gods verbonden blijft en het kanaal mag zijn, waardoor deze zijne krachten en Geesteswerkingen laat gaan om het werk te verrichten dat de Vader hem te doen gegeven heeft. De rank draagt de vrucht, maar 't is háre vrucht niet. De vrucht groeit slechts aan haar uiteinde. Zoo doen Gods kinderen de goede werken, die God voorbereid heeft, opdat zij daarin zouden wandelen. Maar 't zijn niet *hunne* werken. 't Zijn de werken van den Zoon, evenals het de sappen van den wijnstok zijn en niet die van de rank, welke zich tot druiven zetten.

Het beeld gaat geheel door. Onze Heere heeft het tot den einde toe uitgewerkt.

„Alle rank, die in Mij geene vrucht draagt, die neemt Hij (de hemelsche Landman) weg, en al die vrucht draagt, die reinigt Hij, opdat zij meer vrucht drage.”

Wat zal de landman doen met eene rank, die geknot is? Zulk een rank verspilt de krachten welke de wijnstok haar toevoert, en draagt geen vrucht. Ze wordt afgesneden, weggenomen. Want ze is niet alleen nutteloos, maar schadelijk. Zij onttrekt de levenskracht aan gezonde ranken. Dat ernstig oordeel gaat evenzeer over belijders, die hun geloof niet uit hunne werken toonen. Waartoe zouden ze in den Wijnstok blijven?

„De rank, die vrucht draagt, reinigt Hij, opdat zij meer vrucht drage.” De gezonde rank is daarom nog niet volmaakt. Nog veel minder is ze geheel rein. Allerlei vuil hecht zich aan de rank, belet haar groei en zou zelfs kunnen invreten en ziekte veroorzaken. Zoo omringt ons de zonde lichtelijk, hindert ons, en zou ten slotte oorzaak van ons eeuwig verderf kunnen zijn. De hemelsche Landman is zoo genadig die zonden weg te nemen. Mochten wij ze maar loslaten! Maar daarom doet de reiniging ons pijn, omdat niet alleen de zonde zich aan ons hecht, doch ook wij ons aan de zonde hechten.

Ook moet de rank niet alleen uitwendig gereinigd, maar ook gesnoeid worden. Ze kan te welig groeien, maar brengt dan niets bruikbaars voort; alleen overvloed van bladeren. De Landman reinigt ook de ranken aan den waren Wijnstok op die wijze. Hij snoeit ze, door alle mondbelijdenis, die niet dieper gaat, af te snijden, de rank klein en nederig te houden en haar bloot te stellen aan den gloed der zon.

„Gelijkerwijze de rank geene vrucht kan dragen

van zichzelf, zoo zij niet in den wijnstok blijft, alzo ook gij niet, zoo gij in Mij niet blijft.”

„Ik ben de ware wijnstok en gij de raken; die in Mij blijft en Ik in hem, die draagt veel vrucht, want zonder mij kunt gij niets doen. Zoo iemand in Mij niet blijft, die is buitengeworpen, gelijkerwijs de rank en is verdord, en men vergadert dezelve, en men werpt ze in het vuur en zij worden verbrand. Indien gij in Mij blijft, en mijne woorden in u blijven, zoo wat gij wilt zult gij begeeren en het zal u geschieden. Hierin is mijn Vader verheerlijkt, dat gij veel vrucht draagt, en gij zult mijne discipelen zijn.”

Welke onschatbare beloften naast ontzaglijke waar-schuwingen worden ons in deze weinige woorden gegeven! Veel vrucht dragen; door ons gedrag den Vader verheerlijken; al onze begeerten vervuld zien! En daartegenover: uitvallen en verbrand worden! Wie zou niet het eerste kiezen?

En toch, hoe weinige ranken heeft de wijnstok, die waarlijk niet allen ernst begeeren zoo volkomen afhankelijk te zijn als vereischt wordt! Het veel vrucht dragen is wel aangenaam. Dat alles ons geschiedt wat we begeeren, is nog wenschelijker in onze oogen. Maar het duurt lang en er moet veel geleerd worden, de hemelsche Landman moet veel reinigen en snoeien, eer door ons van ganscher harte *de voorwaarde* aangenomen wordt, waarop die voorrechten ons deel worden. Die zijn toch niets anders dan volkomen overgave, afhankelijkheid en onderworpenheid. Wanneer echter die les eenmaal geleerd is, — of liever, wanneer men eenmaal *aan-ving* die les te leeren — dan zien we dat niets zaliger en heerlijker is, dan deze volkomen afhankelijkheid. Dan leert men met Paulus roemen: „Wanneer ik zwak ben, dán ben ik machtig.” Want dan bereikt de mensch zijne bestemming. En de zaligheid voor ieder schepsel is het beantwoorden aan het doel, waarmede het geschapen is. Hoeveel te meer is dat in den hoogsten zin des woords waar van den mensch, geschapen naar Gods beeld!

Wanneer het onze zaligheid geworden is, zelf niets te zijn, maar in Christus ons alles te vinden, dan eerst kunnen de beloften, ons door Hem gedaan, in vervulling treden. Want de nauwste verbintenis geeft de meeste zekerheid voor ongebroken en ongestoorde doorstrooming van de geestelijke krachten, die in ons, de ranken, de vruchten voortbrengen. Evenzoo, wanneer wij in Hem blijven, worden we eenswillend met Hem, en zullen we niets begeeren dan hetgeen Hem welbehagelijk is. Zulke begeerte wordt waarachtiglijk vervuld.

Deze voorrechten schonk ons de Zone Gods door onzer één te worden. Hij die vele kinderen tot de heerlijkheid zou leiden, moest daartoe hun Broeder, met hen des vleesches en bloeds deelachtig worden, hunne krankheden op zich nemen, in hun graf en hun vloek verzinken, om hen mede op te heffen, en met zich

te zetten aan de rechterhand der majesteit Gods in de hoogste hemelen.

Hoe zullen we Hem danken voor zoo groote, alles overtreffende weldaad? Door steeds inniger en ernstiger van Hem de kracht te begeeren, ter opvolging van zijn gebod: „Blijft in Mij!”

W.

VAN NACHT TOT DAGERAAD.

(Het zal den bestendigen lezer nog niet uit het geheugen zijn gewischt, hoe we in den vorigen jaargang, in een verhaal onder den titel: „Gescheiden voor een tijd”, hem terugvoerden naar de dagen van de verdrukking, geleden door de „Kerken der Woestijn”, door de geloovigen in Frankrijk. Dat verhaal gaf, in al den eenvoud der waarheid, een dier droevige en toch heerlijke tooneelen te aanschouwen, waaraan de geschiedenis der kerk zoo rijk is. Zeer waren we dus verrast toen ons onverwacht dezer dagen de gegevens geworden van een geschiedenis, eveneens op geschiedkundigen bodem, die, hoewel volkomen op zichzelf staande, zich geheel bij de voorgaande aansluit, en spreekt van een zelfde lijden en strijden, al is hier de afloop heuglijker.)

I.

De laatste dagen van het jaar 1763 waren aanbroken. 't Was guur weder en wie 't eenigszins kon bleef tehuis en koesterde zich bij het flikkerend haardvuur, dat vooral in de laaggelegen streken, waarheen we den lezer voeren, geen weelde was.

In de kleine Roomsche kerk van een dorpje, gelegen aan den grooten weg die van Lunel naar Aigues-Mortes in Zuid-Frankrijk voert, scheen nog een flauw licht. 't Kwam van eenige brandende kaarsen die hun schemerschijn wierpen op een beeld van Maria. Voor dit beeld kon men in de schemering een priester onderscheiden, die gekniel lag op de trappen van het hoofaltaar.

In de kerk bevond zich overigens bijna niemand. Men hoorde geen geluid dan dat veroorzaakt door het prevelen der gebeden, die de priester uitsprak, en verder de zachte, bijna geruischlooze schreden van den koster of kerkbeambte, die bij den ingang heen en weder liep. Blijkbaar wachtte hij met ongeduld het oogenblik dat de geestelijke zijn „devotiën” zou hebben volbracht.

Eindelijk stond de priester op.

„Mijnheer de abt,” sprak de koster hem naderend, „'t is zooeven negen uur geslagen!”

„Zoo laat reeds!” riep de priester uit, en meteen zijwaarts tredende doopte hij zijn vingers in een bakje met wijwater; daarna sloeg hij een kruis en trad haastig naar buiten.

't Was, als we zeiden, een gure, sombere avond. IJzig scherp woei de nachtwind over de lage dras-

sige vlakke, waar aan poelen en water geen gebrek was en de vochtige damp, die van de Middellandsche zee over 't land kwam, den wandelaar deed huiveren. De abt dook dan ook haastig en diep in den mantel, welken de koster hem bij het verlaten der kerk op de schouders had geworpen. Weldra was hij de laatste huizen voorbij, en had het open veld bereikt. Een zwaren stok in de hand ging hij met zekeren en regelmatigen tred in de duisternis vooruit, als die een doel bereiken wil en van zijn weg zeker is.

Voor een eenzamen wandelaar was, althans in de duisternis, de weg overigens ver van aangenaam.

Rechts en links strekten zich drassige weilanden uit, voorboden der moerassen, vol stilstaand water, welker dampen Aigues-Mortes en zijn omstreken zoo ongezond maakten, gelijk ze aan de plaats den naam — stilstaande wateren — gegeven hadden. Hier en daar kon men zien of liever vermoeden, hoe zich achter riet en lisch groote plassen bevonden, waarin watervogels en kikvorschen hun verblijf hielden.

Eenige honderden schreden verder verhief zich een vierkante toren als een zwart geraamte in de lucht. 't Was de Carbonnière-toren, zoo genaamd naar den eersten ambtenaar, die er tegen het einde der vijftiende eeuw woonde. Thans diende dit gebouw tot wachtpost voor de beambten, die de zoutbelasting ontvingen en op 't smokkelen pasten. De straatweg, die nu om den toren heenloopt, leidde er destijds dan ook doorheen. Al wat van dezen kant Aigues-Mortes wilde bereiken kon niet anders dan door den toren er komen, wat de taak der beambten zeer vergemakkelijkte. De poort was des avonds gesloten. Wie er door wilde moest kloppen.

Op 't oogenblik dat de abt naderde hoorde hij eensklaps den zwaren klopper vallen. De duisternis belette hem te zien wat er plaats vond, maar duidelijk vernam hij het knarsen der logge deur op haar hengsels, die een oogenblik later met een doffen slag dichtviel. Een ander reiziger moest hem dus een eindweegs zijn voorgegaan.

Bij die gedachte vertoonde zich een glimlach om de lippen van den abt.

„Als *hij* het eens was,” sprak hij bij zichzelf — en versnelde onwillekeurig zijn schreden.

Weldra had hij den toren bereikt. Driftig greep hij den klopper; drie slagen weerklonken snel achtereen.

Een tolgaarder opende, en groette eerbiedig toen hij den geestelijke voor zich zag.

Maar deze had het hoofd te zeer van andere gedachten vervuld, dan dat hij zelfs den groet zou hebben beantwoord. Haastig vroeg hij:

„Wie is zooeven hier doorgestaan?”

„Een man,” was 't korte antwoord.

„Hoe zag hij er uit . . . groot of klein?”

„Klein.”

„Juist, — klein — zwart haar, niet waar, donker uitzicht en iemand van deftig voorkomen?”

„Ja, ja, juist,” haastte zich de ambtenaar te antwoorden, die er af wilde zijn, en eigenlijk volstrekt niet op al die bijzonderheden had gelet.

„Goed!” voegde de abt er halffluid aan toe, terwijl hij even met het hoofd knikte, en in zichzelf sprekend ging hij voort: „De sluwe vos is dan toch in den strik geloopt.”

En zonder meer vervolgde hij door de poort zijn weg.

De wachter oogde hem een poos na, totdat hij den abt in de duisternis niet meer kon onderscheiden. Toen haalde hij de schouders op en sprak op brommenden toon:

„De duivel haal' dien priester. Hij zit weer een of anderen armen Hugenoot op de hielen. Wat voert hij anders uit?”

„Wat broemt ge toch?” sprak zijn makker uit een klein vertrek tevoorschijn komend. „Wat gaat u die priester aan en wien hij zoekt?”

„Wel,” sprak de ander, „nog geen zes maanden geleden heeft hij er hier voor mijn oogen een laten gevangen nemen, en nu is hij alweer op jacht naar een anderen. De man moet een hart als steen hebben! . . . Ik kan het niet aanzien. De ongelukkige drommel, die in zijn handen was gevallen, weende, en smeekte hem op de knieën, om nog een laatste maal naar zijn kinderen te mogen gaan, hun vaarwel te mogen zeggen. Maar ja, . . . *ilc* kreeg de tranen in de oogen, maar die priester bleef zoo ongeroerd als het graf.”

De ander luisterde zonder veel aandacht aan het verhaal te schenken.

„Ze zullen weezen worden,” riep de arme vader, zoo ging de ander voort. „Laat mij hen nog maar eens, maar eens vaarwel zeggen.” Maar de priester lachte met de vertwijfeling van den man. „Wees bedaard,” sprak hij, „ik zal wel voor uw gezin zorgen. Uw kinderen worden goede Katholieken en . . .”

„Bij deze woorden trilde de vader. Ik zie nog hoe hij 't hoofd ophief. Zijn gezicht gloeide, zijn oogen schoten vonken en hijgend bracht hij uit: „Nooit, ze zullen niet toegeven. Verstaat gij het? Nooit!” En de priester werd bleek. „We zullen zien”, sprak hij, „we zullen zien.” En wat er verder gebeurd is . . . ik weet het niet. In elk geval zit de vader op de galeien, en als hij er ooit afkomt, zeker niet spoedig.”

De tijden waarin het volk goedgelovig in ootmoed hoog voor al wat de kerk geliefde vast te stellen, begonnen in de dagen, waarvan we thans spreken, ten einde te loopen. Overal openbaarde zich een geest van wantrouwen, ja van verachting jegens de kerk, die zoolang had geheerscht, doch slechts *haar* geboden, niet het Evangelie had gepredikt; die integendeel de belijders der waarheid meedoogenloos vervolgde. Velen, schoon zelf allesbehalve

Protestanten, begonnen de partij te trekken der verdrukten. De geestelijkheid was er niet naar om veel eerbied in te boezemen, en de doode plechtigheden, die alles waren wat de kerk gaf, het gemis aan de levende, krachtige waarheid Gods, waren oorzaak dat langzamerhand velen vervielen tot dat ongelooft, 'twelk zich later bij de omwenteling van 1789 zoo schrikkelijk zou vertoonen. Want wel begon men het Pausdom te verachten en te verwerpen, maar helaas niet om zich te keeren tot God en zijn Woord. Men verviel, gelijk zoo vaak geschiedt, van bijgeloof tot ongelooft, van het eene verkeerde tot het andere.

De tweede wachter had tamelijk onverschillig het verhaal des anderen gehoord. „'t Zijn allebei dwazen,” sprak hij, „maar die priester deugt daarbij geheel niet,” en meteen begaf hij zich naar binnen.

De ander wierp nog een poos juist niet vriendelijke blikken in de richting die de priester genomen had. Ware de laatste nog binnen zijn bereik geweest, misschien zou de tolgaarder hem zonder omwegen de waarheid hebben gezegd. Doch de abt was reeds ver, en had bijna het doel van zijn tocht bereikt.

Dicht voor hem rezen al de muren en kanteelen op van de stad Aigues-Mortes. Die muren, welke vroeger ter verdediging hadden gediend, waren versterkt met een vijftiental kleine torens, sommige vierkant, andere rond. Een breede gracht, die thans droog is, liep rondom de wallen. Een vijver of poel, die door het kanaal Grau-Louis gemeenschap had met de zee, strekte zich uit tot bijna aan de poorten der stad. Van de Middellandsche zee was deze laatste alzoo gescheiden door water en een wijde uitgestrektheid van halfverdrongen land. Frankrijk nu was Nederland niet, waar men wel weet hoe zulk een bodem in goed land te herscheppen. En zoo kan het dan geen verwondering baren dat Aigues-Mortes een buitengewoon ongezonde stad was.

Eensklaps stond de priester stil. Hij had in de verte de donkere omtrekken bespied van een lompen, zwaren toren. Het gevaarte stond aan een der uiteinden van den ringmuur en verhief zich statig, bij het kanaal van Grau-Louis, tot een hoogte van vier en dertig el. Op een der hoeken van het platte dak ontwaarde men een kleinen toren, die diende om waarnemingen te doen en tevens als vuurbaken den schepen den weg wees.

Dat was de beruchte *toren van Constance*.

Voorwaar hij mocht zoo heeten, al was de naam hem zeker indertijd niet gegeven, met het oog op de „constance”, de onwrikbare standvastigheid, die binnen dien toren zou betoond worden, betoond door . . . vrouwen. Maar — vrouwen die alle dingen vermochten door Christus, die haar kracht schonk.

Terwijl de priester naar den toren den blik richtte, scheen een buitengewone gemoedsbeweging hem aan te grijpen.

„Hij zal dáar zijn!” mompelde hij. „Ik zal hem opzoeken, hem gevangen nemen. Nog een uur, niet eens misschien . . . en hij is mijn gevangene. Ja, ja, vooruit!”

(Wordt vervolgd.)

H.

BIJ HET GRAF ONZES HEEREN.

(Bij de plaat)

Het tarwegraan viel in de aarde. Zóo alleen zou het veel vrucht dragen. De rechtvaardiging door zijn dood had onze Heere voor al de zijnen aangebracht. De behoudenis door zijn leven moest volgen, om het werk volkomen te maken. Hij werd begraven. Ten derden dage zou Hij uit dat graf opgewekt worden.

Maar hoe diep de vernedering des grafs ook zij, de *smaad* was geleden. Vriendenhanden dragen zijn heilig lichaam grafwaarts. Bij de rijken is Hij in zijn dood. Waardig en zoo goed in de korte oogenblikken mogelijk is, wordt zijne uitvaart geregeld.

En ziet zijne discipelinnen, Maria Magdalena, de andere Maria (de moeder van Jakobus den kleinen en van Joses, dus de tante onzes Heeren) en Salome volgden de vrienden des gestorvenen, en aanschouwden den arbeid en hoe ze Hem legden. Daarop — ofschoon ze korten tijd daar waren, *zittende tegenover* het graf — gebruikten ze den weinigen tijd die vóór den Sabbath overbleef, om alles aan te koop en gereed te maken, ten einde dadelijk na het verstrijken des Sabbaths het dierbare lichaam behoorlijk te kunnen balsemen. In hartoverstelpende droefheid zaten ze tegenover het graf weder. Doch die droefheid was geen zelfzucht maar liefde. Zelfzucht zou daar klagend zijn *bljven* zitten, tot ze gedwongen was huiswaarts te gaan. Liefde vermant zich en dient haar voorwerp altijd waar ze kan en mag.

De dienst der vrouwen zou niet noodig zijn. Toch was ze niet nutteloos. Ook is ze door den verrezen Heiland met het heerlijkst genadeloon vergolden. De vrouwen waren de laatsten die van 't graf scheidten. Ze waren de eersten die „de Opstanding en het Leven” mochten aanbidden op den dag zijner verrijzenis.

W.

Berijmde Humbug.

Wat is eigenlijk de gaaf der dichtkunst?

Op deze vraag zijn zeer verschillende antwoorden gegeven.

Da Costa zegt:

„Gevoel, Verbeelding, Heldenmoed,
Tot éene ondeelbre kracht verbonden,

Tezaam gesmolten tot één gloed,
En door den boezem uitgezonden
Op vleugelen van melody,
Om al wat ademt te betooveren,
Om al wat hart heeft te veroveren —
Ziedaar de gaaf der Poëzy!

Dat is verheven gezegd, maar toch eenvoudig. Kort en bondig. 't Is natuurlijk geen *proza*. Maar aan Da Costa's woorden proeft en kent ge den echten dichter. Wie deze acht regels in goed *proza* wil wedergeven heeft *meer* woorden noodig dan in de dichtregelen gebruikt werden. Want goede poezie is altijd gedrongen, vol gedachten, maar mist gedachten, die er niet bij te pas komen.

Eenige jaren voordat Da Costa op deze wijze beschreef wat de gave der poëzie was, heeft een ander dichter in versmaat medegedeeld wat hij er van dacht. Hij deed dat in 1812.

Er is nog al verschil tusschen zijne beschrijving en die van Da Costa. Zie hier wat hij er van zeide:

Gij, mijn Geleigeest! gij, o Dichtkunst! die, sinds 't uur
Van mijn geboorte, mij omzweefdet; die het vuur
Dat op uw voorhoofd gloeit, en schittert op uw kaken,
Ook in mijn boezem hebt ontstoken, dáar doet blaken;
O gij! door wien ik leef, gij, die me altoos verzelt,
't Zij ik de stad doorkruipe of rondzwerf over 't veld;
Die mij met u verheft in 't grensloos ruim der hemelen,
Waar Serafs in den gloed van nieuwe zonnen wemelen,
En morgenstarren zich verliezen in heur lot,
Waar 't all' aanbidding is, licht, schepping, heil, en God!
Gij, die me in 't duister bosch, dat de eeuwen zagen groeijen,
Het bloed meer sneller door zijn buizen om doet vloeijen,
Mijn oog dáar tranen, dáar mijn borst een zucht ontrukkt,
Als ik, in 't heiligdom der schepping neêrgebukt,
De onsterflijke natuur aanbeddend mag bewonderen,
En, verr' van 't menschdom, dáar met u mij af mag zonderen!
Gij, die bij middernacht aan mijne sponde waakt,
Die, als mijn Hollandsch hart voor 't heil van Neerland
(blaakt,

Mij zangen instort, die der ken'ren gunst verwerven!
Geleigeest! die mijn naam behoeden zult voor 't sterven!
Want gij voorspeldet mij: ('k neem uw voorzegging aan!)
„De taal, die Hooft eens sprak, zal nimmermeer vergaan!”
Neen! schoon de vuist des tijds, naar nooit verstoorbre
(wetten,

Der Vadren schepping, met heur steden, zal verpletten,
(Want, waar was ooit een volk, dat eeuwen wederstond?)
Zal 't kroost, 't zij spade, o God! zal 't kroost, op vreem-
(den grond,

Verr' van Europa, ja, welligt aan de Oosterbaren,
De taal van Vondel, Hooft, en Bilderdijk bewaren;
En als dan 't nageslacht die godenzonen roemt,
Wordt, schoon op lager toon, ook dáar mijn naam genoemd.
Dit, mijn Geleigeest! dit ben ik aan u verschuldigd;
Wie wraakt het dan, dat u mijn zangster daaglijks huldigt?
U 't offer aanbiedt? neen! gij stort in mijn gemoed
Uw vlammen! gij bezielt me, en zet mijn borst in gloed!
Geleigeest! Dichtgeest! blijf, blijf altoos om mij zweven,
En 'k zweer, 'k zweer, tot aan 't graf, in uwen dienst te
(leven!

Dat is kortweg gezegd: *bombast*. Vindt ge dat te stout gezegd? Zoo lees dan wat de heer A. W. Stellingwagen, die in 1883 „De Hollandsche natie” opnieuw

uitgaf, zelf gedwongen is in zijne inleiding voor dat gedicht te zeggen.

„Helmets is de bombastische dichter bij uitnemendheid geworden; dit weten nu allen, ook zij, die de Hollandsche Natie niet hebben gelezen, of liever die weten dit het best. Niet, dat ik het bestrijden ga. Helmets heeft inderdaad zijn keel te wijd uitgezet en zijne verbeelding onbestuurd moeten laten om zooveel buitensporigs te zien als waarvan hij gewaagt. De donder, de dondergod en het werkwoord opdonderen hebben hem te veel hunne diensten geleend, en geen sterveling vóór hem had ooit van Indianen gedroomd, wier schedel door de verschroeiende keerkringszon was verkalkt. Gudsend bloed en tranen, die langs de wangen gudsen, zijn Helmets dichterlijke schatten, die hij met zooveel mildheid in ieder van de zes zangen der Hollandsche Natie uitstalt, dat ze ons evenzeer ontnuchteren als ze hem schijnen bezielt te hebben. Het is niet anders. De nachtelijke visioenen des dichters waren eene te zware proef voor zijn gezond verstand. Hij wist van geen besnoeien: om tot de mededeeling te komen, dat het voorgeslacht ons vele zijner daden verbergt, maar wij die met te vuriger liefde luide laten weerklinken, heeft Helmets eene inleiding noodig, welke voor Cats *Trouwingh* passen zou. 't Goddelijk voorgeslacht en zijne goddelijke daden is maar 't begin van de vele goddelijkheden, die Helmets van den hemel doet dalen om ons te bedwelmen tot het oogenblik, dat wij op grafzerken nederknien, grafsteenen kussen en urnen besproeien met het nat onzer oogen. Bombast, alles bombast — er is geen ontkomen aan deze uitspraak.”

Helmets echter meende te goeder trouw, dat zijn gezwollen, overdreven breedsprakigheid echte poëzie was. Naar zijn eigen oordeel was hij op den goeden weg. Meer nog: hij leefde in een soort van gouden eeuw voor de dichtkunst. Hij schreef in 1812 in zijne voorrede voor „De Hollandsche natie”: „Nimmer is onze vaderlandsche dichtkunst tot zulk eene hoogte opgevoerd, als waarop wij haar thans beschouwen.” Hij gelooft zelfs „dat dit niet moeilijk zou zijn te bewijzen”.

Wanneer men eenvoudig „de neuzen telt”, had Helmets volkomen gelijk. Zelden of nooit had Nederland zooveel verzenmakers tegelijk geleverd. Het regende gelegenheidsgedichten, geboortezangen, huwelijkswenschen, grafschriften en wat dies meer zij.

Maar hoe weinig bruikbaar was er onder! 't Was bijna zonder onderscheid alles even godsdienstig en even lam en flauw, gezwollen, breedsprakig en nietszeggend. Het nageslacht oordeelt — scherper maar juister — dat onze letterkunde nooit zoo treurigen tijd beleefd heeft als het einde der achttiende eeuw. Tot ongeluk van al die dichters, door Helmets zoo geroemd, leefden ze gelijktijdig met Bilderdijk, die als Gulliver in het land der Lilliputters onder hen

verkeerde. Maar ook, al hadden ze het niet zoo bijzonder slecht getroffen, dat juist de grootste Nederlandsche dichter hun tijdgenoot was, toch zou hun dichtkunst het ongunstig oordeel, dat er later over geveld werd, niet ontgaan zijn.

Het is zeer nuttig eens na te gaan, hoeveel opgeschroefds en onbruikbaar de laatste helft der achttiende en de eerste helft der negentiende eeuw in gebonden stijl in Nederland heeft opgeleverd. Die bombast is „een baken in zee”. Niet alleen voor wie zelf dichten wil, maar ook voor wie gedichten leest. Men hoort dikwijls zeggen: „ik lees niet graag verzen.” Toch is ons volk niet prozaïsch. 't Heeft in vroeger eeuwen den toon aangegeven in de Europeesche letterkunde. 't Heeft ook nog wel poëtisch gevoel. Maar 't is ook uitermate practisch. Men weet, dat een Nederlander „iets voor zijn geld” wil hebben. En zoo wil hij ook wezenlijk „iets lezen”, wanneer hij een uurtje op zijn arbeid uitspaart en een boek ter hand neemt. Ook is de Nederlander *nuchter* en voelt dadelijk of hem groote woorden zonder goeden zin worden gegeven, dan wel eenvoudige woorden van gezond verstand. *Kort* behoeft het niet te zijn, *kort mag* het zelfs liefst niet zijn. Maar 't moet degelijk wezen. En op dat punt hebben zeer veel dichters van de laatste honderd jaren veel op hun geweten! Laat ons voorloopig alleen bij Helmets blijven.

Geen goed Nederlander kan een glimlach van medelijden bedwingen, wanneer hij het volgende leest.

„Dat hij verga, die, diep verbasterd,
Den vaderlandschen grond miskent,
Den grond van zijn geboorte lastert,
En 't heilig graf der vaders schendt!
Hij leev',”

(Zoo op 't oogenblik moest hij *vergaan*; nu moet hij *leven*.)

„Hij leev', maar leve een slaaf der slaven!
Zijn rif, verworpen, onbegraven,”

(Thans weer zijn *rif*; pas hebben we gehoord dat hij *leven* moest.)

„Zijn rif, verworpen, onbegraven,
Zij 't aas, waarop 't gevogelt' brast!”

(Een echte Nederlander zou zoo iemand juist een paar dagen vroeger begraven dan een fatsoenlijk mensch, om maar van hem af te wezen.)

„Zijn naam zij elk een vloek in de ooren,”

Maar 't allermooiste komt nog:

„En 't kroost, den onverlaat geboren,
Zij eeuwig met dien vloek belast!”

't Grappigst is dat Helmets zijn doel ten eenenmale voorbijstreeft. Hij wil ons doen gelooven, dat er geen tweede „godenvolk” vóór, naast of na de Nederlanders heeft bestaan, en dat zulke vervloekte onverlaten als waarvan we pas lazen, alleen in andere natiën zijn te vinden. Toch is niet alles

goud wat er blinkt, en vertelt de dichter ons van een deel dier „vergode vaders” boevenstukjes, waarbij u de haren te berge rijzen. Die schepsels hadden toch even zuiver Hollandsch bloed in de aderen als de beste. De volgende schildering kan tenminste een goed deel der Amsterdammers nederig houden.

„Zoo zaagt ge, o Amstelaar, maar ach! in banger eeuw,
Toen oproer, toen geweld, met gillend moordgeschreeuw,
Toen kannibalenwoede afschuwlijk raasde en tierde,
En dolle plonderzucht langs Amstels grachten zwierde,
Uw Dedel onverwikt uit uwe raadzaal treën,
En moedig stappen door 't gebrul der tijgers heen.”

Geen mijner lezers, die evenals ik, zich betamelijk gedroeg bij de praalgraven van de Evertsen in Middelburg, verdient een minuut langer op vrije voeten te loopen. Met mij heeft hij zich het jammerlijkst lot op den hals gehaald.

„o, Wie bij dit verhaal zijn borst niet voelt ontgloeijen,
Niet naar zijn tombe snelt (Evertsens tombe, wel te
 verstaan), daar niet een traan laat vloeijen,
Daar niet, met bloote kruin, het koude marmer kust,
Waaronder 't overschot dier martelaren rust,
Daar God niet knielend dankt met zaamgeklemde handen,
Verdient des mijnslaafs lot, in 's aardrijks ingewanden!”

De kindertjes van Helmers zullen wel een gejaagd leven gehad hebben bij zulk een opgewonden papa. Heel anders dan b. v. Douwes Dekker (Multatuli) en zijn broertjes bij hun vader. De oude heer Dekker was schipper. Een zijner zoons diende bij hem. Op zekeren nacht in een vliegende storm viel die zoon overboord. De knecht schreeuwde: „Een man overboord!” — „Die is er om koud!” dacht Dekker, en vroeg: „Wie?” Maar 't antwoord ging in den storm verloren. „Ik, vader!” riep de zoon, die inmiddels weer aan boord geklommen was en druipnat naast den schipper stond. „Zoo!” antwoordde de vader.

Die oude heer zou 't beeld van Evertsen niet huilende zoenen; maar allicht zou hij met een strak gezicht hetzelfde *doen* wat Evertsen deed. En zijn flinke zoon niet minder. Nu zou 't me toch aan 't hart gaan, als zulke mannen door knielende Nederlanders met ontbloote kruinen om hun kalmte als slaven verkocht werden!

Sommige vrienden weten misschien, dat Jacobus Metius den verrekijker verbeterd heeft. Maar ze weten wellicht niet, hoeveel dat te beteekenen heeft, omdat die Metius een Nederlander was. Dat die „onverlaten” dan toelisteren, en leeren dat Metius met God gelijk staat.

„t Is ligt met Herchel door 't oneindig ruim te zweven,
Nadat hem Metius zijn kunstglas heeft gegeven.
Ik breng mijn hulde niet den maaier, die het graan,
Naar 't eeuwig oud gebruik, in halmen neer kan slaan;
Maar hem, maar hem alleen zal 't menschmod wierook
 (schenken,
Wiens goddlijk scheppend brein het stoutst ontwerp dorst
 (denken:

Met de aard te woekeren; die peinsde, zag, besloot,
En de eerste moederkern wierp in des aardrijks schoot.”

Wanneer ge daartegen nu zedig in 't midden mocht brengen, dat graan u niet voedt door te groeien, maar dat een maaier ook zijn nut heeft, evenals een bakker; en dat evenzoo Herchell ook geen nul is omdat Metius geleefd heeft; dan zijt ge eigenlijk een „trotsche Brit”, en dan behoort ge terecht-gewezen te worden met deze woorden:

„Dat dan, uit schaamte, u 't bloed terstond in 't aanzigt
 (stijg'!
Zink, zink verpletterd in uw afgrond! — vlugt, en zwijg.”

Een enkele maal, wanneer ge een oude Friesche klok ziet, denkt ge wellicht aan Huygens, en zegt: „De slinger is door Huygens uitgevonden.” Schande over u! Want dát kan een „vuige Gal” ook zeggen. Zoo behoort ge te spreken:

„t Is hij, 't is Hollands teelt, die 't eerste dorst bestaan
Een dubblen gordel om Saturnus heen te slaan;
Ja, door één wachter meer deed hij den held verzellen.
Hij dwong de Maan meer juist om d'aardbol heen te snellen,
Schreef haar zijn wetten voor, haar wisling, zwaarte
 (en stand,
En 't slingeruurwerk kreeg Europa uit zijn hand!”

Zulk een dichter raakt met zichzelf in de war. Hij schrijft soms *stijlbloemen*. Hij spreekt of 't zoo niets is, b. v. van „onmeetbre walvisschen”; van „krakende lauwerblären”; van „gouden verzen”. En ten slotte ziet hij gezwellenheid voor verhevenheid aan, en durft niemand minder dan Joost van den Vondel verwijten, dat het *diens* schuld is dat hij (Helmers) zulk een dichter werd.

„Hoe hulde aan U gedaan, mijn Meester? ja, 'k erken,
Dat ik mijn kunst, mijn roem, U, Vondel, schuldig ben!
Mij, doode stof, hebt gij bezielde! de vonk geslagen,
En in mijn chaos 't licht, dat U omstraalt, doen dagen!
Wat ware ik zonder U, ik, nietig Bard, geweest!
'k Ontstak mijn dor vernuft aan uw verheven geest!
En wil thans Neerland naar mijn zwakke zangen hooren,
Aan U zij al mijn roem, zij al mijn dank beschoren.”

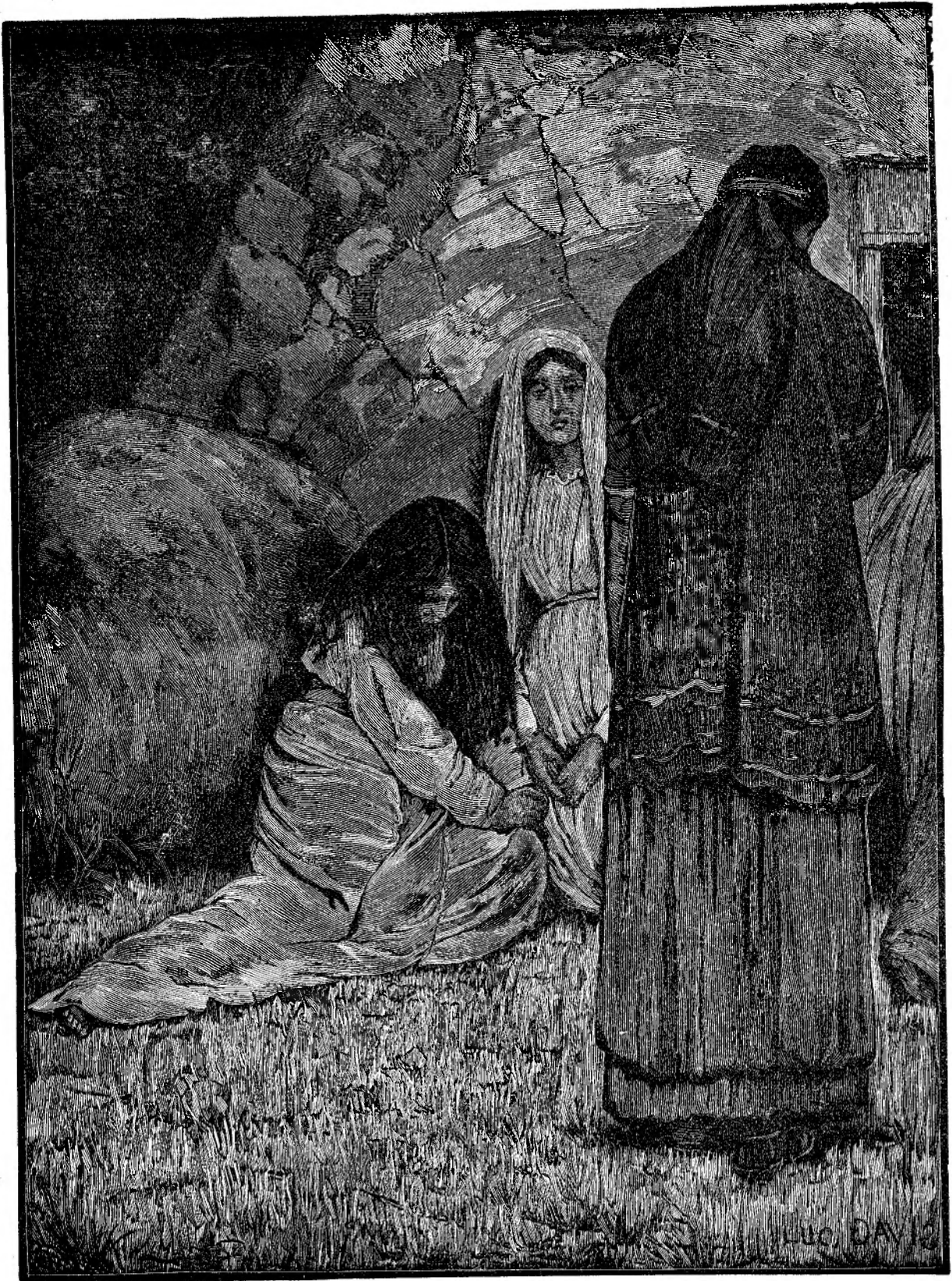
De hoogst ernstige zijde van deze volslagen mensch-vergoding is, dat, naarmate ze hooger stijgt, God zelf een trapje moet dalen. Het *Christendom* van Helmers is dat, waartegen Da Costa „Bezwaren” had. Alles wat ge van den Heere Jezus leest in 't lange gedicht, dat we thans doorliepen, is dit:

„Heeft de achtbre Leeraar van de volken niet den mond
Gekust, de borst gezoogd (*), niet aan de knien gedarteld
Van een Jodinne?”

Met Helmers hebben we het hoogtepunt van bombast bereikt. Wie niet door hem geestelijk dronken gevoerd is, zegt van zulke taal: „Bah!” Toch blijft er nog genoeg over om den smaak onzer landgenooten te bederven. Een volgenden keer zullen we bij anderen even een kijkje nemen.

W.

*) Dat is een echte stijlbloem. 'k Heb nooit gehoord, dat de zogeling de moeder zoogt, maar wel omgekeerd.

BIJ HET GRAF ONZES HEEREN.

KARL GEROK.

De gemoedelijk-vrome, Zwabische prediker en hoogbegaafde dichter, die kort geleden tot zijn rust inging, is zeker bij velen onzer lezers geen onbekende. Trouwens hij was een man uit velen, van eigenaardige persoonlijkheid. Niet elken Protestantschen prediker zal 't — als hem — gebeuren dat een Roomsche priester tot hem komt, met het dringend verzoek: „Geef toch spoedig weder een bundel leerredenen uit. Ik heb nu al de preeken uit den vorigen nagepreekt.”

Evenmin is ieder in staat Gerok in zijn geheel bijzondere dichtwijze te evenaren. Doch, hoe men hem ook als godgeleerde en dichter beschouwe, hij was een vroom, oprecht Christen. Dat is zijn hoogste roem. In ons land is hij uit vertalingen welbekend. Zijn „Palmbblätter” is een boek dat zeldzamen opgang heeft gemaakt.

„Poëzie is overal,” zegt het spreekwoord. Hoe Gerok dit waar maakte bewijze de volgende proeve. We hebben in onze, uiteraard ver beneden 't oorspronkelijke blijvende, vertaling gepoogd, onzen lezers te doen zien, hoe de ware dichter juist geen verheven onderwerp behoeft om toch dichterlijk te zijn. Maar — men oordeele zelf.

HET LAATSTE UURTJE.

Zalig zijn de dooden, die in den
Heer sterven.

Openb. 18 : 13.

Een vreemde kerk werd 'k heden ingeleid,
'k Heb daar aanschouwd des Heeren heerlijkheid.

Ik hoorde daar een ernste prediking,
Mijn leven lang blijft ze in erinnering.

De tempel was geen hooggewelfde dom,
Daar wemelde geen bonte menschedrom;

Geen klokgelui klonk, noodend, ons in 't oor,
Geen ruischende orgeltoon, geen zingend koor.

De kerk was — een eenvoudig kamerkijn.
Door 't doffe glas viel de avondzonneshijn.

Als biddende gemeente stonden wij
Geschaard; — slechts drie of vier — een kleine rij,

Rondom de schaamle spond, daar ginds; als waar'
Ze in 't enge kerkjen kansel en altaar.

De priesteresse was — een arme vrouw,
Die daar haar stervensuren vieren zou.

Na tienmaal zeven jaar van last en lust
Kwam haar de dag der langbegeerde rust.

Zij hield zich kloek in drang van nood en tijd,
Nu streed zij ridderlijk den laatsten strijd.

Zij sprak: „Gij, Heiland, voert me uw hemel in,
Gij zijt mijn leven; 't sterven mij gewin.”

Zoo lag ze daar als een die hopen wacht
En knikte bij ons bidden, vriendlijk, zacht.

De majesteit des doods, vol ernst, kwam thans nabij,
En toen zijn aâm ons aanwoei, rilden wij.

Zijn hand veranderde haar aangezicht,
Haar mond vertrok, dof werd der oogten licht.

Een zucht — nog een; al flauwer 't hartgeklop....
Het was volbracht; de ontbonden geest voer op.

En zacht door 't open venster kwam gezwind
Als op de wiek eens engels de avondwind.

Terwijl de laatste zonnestraal verdween,
Werd ras haar aanblik lieflijk als voorheen.

Heur haar was wel vergrijsd, verbleekt haar koon,
Toch lag ze, bruid des hemels, heerlijk schoon.

„Wie zoo sterft, die sterft wel,” dus sprak ons hart,
Des vredes vol van Hem, die troost in smart.

Toen werd het doodskleed over haar gespreid,
En wenschten wij haar de eeuw'ge heerlijkheid. —

Weer kwam 'k op straat; daar was gejoel, gedrang,
't Ging al, als ware er niets gebeurd, zijn gang:

Mijn buurman kloofde kalm zijn blokken hout,
De vogel zweefde in 't avondzonnegoud.

De kindren sprongen vroolijk langs mij heen,
De wagens snorden over kei en steen.

Beneden stroomde in wild gebruis de tijd,
Daarboven vloot in stilte de eeuwigheid.

H.

ERNST OF KORTSWIJL?

De *Christian Intelligencer* bevatte onlangs een vreemd opstel.

„Een onzer vrienden”, zoo zegt het blad, „begeert een *nieuwe Geloofsbelijdenis*. Hij heeft opgemerkt, dat de symbolen in het verleden werden opgesteld om de dwalingen in de leer en praktijk tegen te gaan, die toen heerschten. Het zou goed zijn om nu een nieuw formulier op te stellen, niet in plaats van de nu reeds bestaande, maar om het daaraan toe te voegen om de verkeerdheden van onzen tijd te brandmerken. Zulk een stuk moest krachtig getuigen:

1. Tegen hen, die een leerstelsel onderteekenen zonder het gelezen te hebben.

2. Tegen hen, die, nadat zij een geloofsbelijdenis onderteekend en daardoor hun levensonderhoud

hebben verkregen, allerlei kwade dingen er van zeggen.

3. Tegen al degenen, die beweren, dat de Godgeleerdheid vooruitgaat, buiten de Schriften om, door middel van gissen.

4. Tegen allen, die beweren, dat het Evangelie niets anders is, dan de betaling van een schuld, die God zondaars moest betalen.

5. Tegen allen, die een tweede bekeering na den dood leeren.

6. Tegen allen, die de heiliging van geloovigen willen voortzetten in de toekomstige wereld, waardoor de weg voorbereid wordt voor het vagevuur en al zijn gruwelen.

7. Tegen allen, die óf Gods oppermacht opofferen aan de vrije werkzaamheid van den mensch, óf des menschen vrije werkzaamheid aan Gods oppergezag.

8. Tegen allen, die uit hun eigen afleidingen uit de Heilige Schriften geloofsartikelen maken.

9. Tegen allen, die onzes Zaligmakers leer der toekomstige vergelding wreed, onbarmhartig en ongelooft noemen."

Of de schrijver dit nu in ernst bedoelt of niet, er is in 'tgeen hij zegt niet weinig, dat vooral in onze dagen gelezen en behartigd verdient te worden.

H.

BETWIJFELBARE VROOMHEID.

In het onlangs verschenen achtste deel van Justin Winsor's „Narrative and Critical History of America" wordt aangetoond, dat zekeren *William Hawkins* de twijfelachtige eer toekomt, den eersten neger als slaaf verkocht en naar Brazilië gevoerd te hebben. Daarmede voerde hij dezen voordeeligen handel in, welken zijn zoon John Hawkins voortzette en dien de Engelschen ruim driehonderd jaren lang ijverig dreven.

John Hawkins was evenals zijn vader een uiterst vroom (?) man. Het grootste vaartuig van de kleine vloot die hij uitrustte, met het doel om negers aan te voeren, was een sterk bewapend schip van 700 last en heette „Jezus". Iederen morgen en avond werd er godsdienstoefening gehouden, waaraan de geheele bemanning moest deelnemen. Dat hij de bijzondere beschermeling des hemels was, daaraan schijnt hij niet te hebben getwijfeld. Eens aan de kust van Guinea zijnde, toen hij een rooftocht naar de binnenlanden ondernam om negers te rooven, geraakte zijn gansche bende in gevaar om door de inboorlingen verslagen te worden. „Doch God, die alles ten beste keert," zegt hij, „wilde het niet en redde ons. Zijn naam zij geprezen!"

Later toen het schip midden op zee door een windstilte werd overvallen en zij den hongerdood nabij waren, „toen", verhaalt hij zalvend en met eerbied, „zond ons de Almachtige God, die zijn uitverkorenen niet begeeft, een gunstigen wind."

Ter belooning zijner verdiensten in de invoe-

ring van den slavenhandel, welke voor het Britsche rijk een ruime bron van rijkdom was, werd John Hawkins door koningin Elisabeth tot ridder geslagen en hem een wapen geschonken, dat zijn „heldendaden" heraldisch verheerlijkte en vereeuwigde. Het bestond uit een zwart veld, waarop een gouden leeuw moedig zich over de golven der zee voortbewoog, daarboven drie gouden munten en als helmteeken een halve neger, die met een touw gebonden was en gouden armbanden en oorhangers als amuletten droeg.

Vijf jaar later machtigde de wapenheraut den nieuwbakken edelman, om een gouden Jakobsschelp tusschen twee pelgrimsstaven in een hoek van het schild aan te brengen, om daarmede aan te duiden, dat de slavenhandel een soort van kruistocht was en een even Godgevallig werk als een bedevaart naar het Heilige Graf of naar San Jago de Compostella.

H.

DE HEERE REGEERT!

Onze vroegere landgenoot Ds. Dieperink Lagereis, thans predikant in Amerika, schreef onlangs dit:

„Zoo wij de gewijde als de ongewijde geschiedenis aandachtig gadeslaan, dan wordt de waarheid van Ps. 97 : 1. „De Heere regeert, de aarde verheuge zich; dat vele eilanden zich verblijden", zeer nadrukkelijk bevestigd. De Heere geeft steeds, hebben wij maar oogen om te zien en harten om op te merken, klaarblijkelijke bewijzen, dat Hij regeert en Hij machtig en gewillig is om datgene wat de menschen ten kwade beraamden ten goede van zijn volk te doen uitkomen.

Juist soms datgene, wat door de vijanden van God en van zijn volk tot verhindering of tot uitroeiing moest dienen van de zaak Gods, wordt vaak door den Heere tot beschaming der vijanden gebezigd, en alzoo tot bevordering van het Godsrijk. Wij geven ten bewijze daarvan thans de drie navolgende treffende voorbeelden.

De Franschman *Voltaire* en de Engelschen *Gibbon* en *Hume* waren drie groote voorstanders van het ongelooft. Ieder werkte in zijn kring door leer en schrift daarvoor; alle drie hoopten en vertrouwden, dat de tijd spoedig zou komen, dat het Christendom voor goed zou worden afgeschaft, als iets dat verouderd en nutteloos geworden was. Maar hoe heeft God de Heere hun raad te niet gemaakt? Leest verder.

Voltaire, die in het jaar 1778 stierf, beroemde zich in zijn leven, dat hij het gebouw des Christendoms, tot welks stichting de vereenigde handen van twaalf apostelen noodig geweest waren, met éene hand zou omwerpen. Hij gaf daartoe vele geschriften uit, welke zeer gretig gekocht en als het ware verslonden werden. Oppervlakkig beschouwd

scheen, althans zoo dacht *Voltaire*, alles voorspoedig te gaan en dacht hij spoedig tot zijn doel te zullen zijn gekomen. Doch zijn gedachten waren niet die des Heeren; zijn wegen waren niet die van Hem, die dat ijdel pogen belachte. Toen alles zoo naar den zin van *Voltaire* ging, richtte hij een boekdrukkerij op, op zijn landgoed te Fernay, bij Genève; en diezelfde drukkerij wordt heden ten dage gebruikt om den Bijbel te drukken.

Gibbon, die in 1794 stierf, vertoefde ook veel jaren in Zwitserland. Zijn ongeloovige geschriften brachten hem zooveel geld op, dat hij daarvan een aanzienlijk landgoed kon koopen. Na zijn dood kwam dat landgoed aan iemand, die het deed verkoopen, en de opbrengst er van, met nog een aanzienlijke som gelds bovendien, ten geschenke gaf aan de uitbreiding van het Christendom.

Hume stierf in 1776 in Edinburg. Toen ook in deze stad de ijver voor de uitbreiding van het Woord Gods ontwaakte en er een hulpbijbelgenootschap zou worden opgericht, werd de eerste vergadering voor dat doel in dezelfde kamer gehouden, waarin *Hume* gestorven was. — Lezers, lezeressen! vergeet het niet: De Heere regeert! Denkt ook aan Prediker 12 : 13, 14: „Van alles wat gehoord is, is het einde van de zaak: Vreest God en houdt zijn geboden, want dit betaamt allen menschen. Want God zal ieder werk in het gericht brengen, met al wat verborgen is, hetzij goed of hetzij kwaad!”

H.

UIT HET LEVEN.

Een merkwaardig getuigenis.

De heer Guiot, rechter te Parijs, geeft in een nieuw werk, dat voor eenige maanden verscheen, en getiteld is: „De Staatsgevangenen te Parijs,” een merkwaardig getuigenis.

Hij schrijft namelijk: „De toenemende goddeloosheid en zedeloosheid is voornamelijk aan de zogenoemde neutrale opvoeding, die men den kinderen op onze scholen geeft, te wijten. Den God, dien een Victor Hugo nog als Helper van de lijdende menschheid aanriep, heeft men in Frankrijk reeds lang weer onttroond. Zoo komt het, dat de school, die „ware beschaving, verlichting en veredeling” brengen zou, blijkt onvruchtbaar te zijn, en dat wij het tot onze diepe smart beleven moeten, dat het aantal misdaden, juist in die kringen en standen, die de meeste beschaving ontvangen, het sterkst toeneemt. Zoo ziet men uit de laatste statistiek, dat tegenover 73 moorden, die door onbeschaafde lieden begaan werden, 218 moorden staan, die door menschen begaan werden, die hooger onderricht ontvangen hadden. Verder, dat wij tegenover 5 vadermoordenaars uit de eerste groep 14 uit de laat-

ste zouden kunnen stellen, en dat tegenover 411 diefstallen, begaan door lieden, die geen onderricht ontvingen, 1216 staan, door lieden begaan die onze scholen bezochten.

En wat het sterkst spreekt is, dat de meeste echtbreuken juist door hen begaan werden, die volgens hun opvoeding op den naam van „beschaafde menschen” aanspraak maken.”

„Slechts één geneesmiddel ken ik,” eindigt hij, „en dat is, dat wij als grondslag van alle onderwijs nemen: „De vreeze des Heeren is het beginsel van alle wijsheid.”

J. A. W. Jr.

Toen hertog Karel August van Weimar zich op zijn landgoed in Tiefurt of Eltersburg bevond, was hij steeds gewoon zich op de meest ongedwongen wijze met de boeren, die hij op zijn wandelingen aantrof, te onderhouden. Eens trof hij een boer aan, die hem vol vreugde mededeelde, dat aan een jongen appelboom, dien hij voor luttele jaren zelf geplant had, zich reeds twee appelen vertoonden. „In den herfst, als zij rijp zijn”, voegde hij er lachend bij, „zal ik Uwe Hoogheid er een van brengen.” En inderdaad verscheen hij eenige maanden later met twee prachtige appelen aan het hof. „Een is voor Uwe Hoogheid,” zeide hij, den appel den hertog reikende. Karel August nam den appel aan en beet er dadelijk een groot stuk uit. De boer echter haalde bedaard zijn mes uit zijn zak en begon zijn appel te schillen.

„Wel,” riep de hertog uit, „als ik mijn appel zoo opeet, kunt gij het ook wel doen. Gij hebt toch goede tanden?” „Ja, Uwe Hoogheid,” antwoordde de boer kalm, „maar een der appelen is zooeven in de modder gevallen, en ik weet niet recht meer welke het was.”

J. A. W. Jr.

» *Als de sterren in menigte.*”

Het volk der Joden is nog altijd in den vreemde. Hoe verstrooid ook, blijft het zijn eenheid bewaren, en de invloed, dien het oefent, is veel grooter nog dan men zou vermoeden. Statistieke mededeelingen zijn vaak droog. Toch sla men deze niet over:

„In Duitschland zijn thans 300 Rabbijnen. Uit gebrek aan middelen werd in 800 kleine Joodsche gemeenten geen openbaar godsdienstig onderwijs gegeven. In 1887 werden in Berlijn 103 Joden gedoopt, waaronder 25 alleen door professor Cassel.

In Weenen moeten van 1868—87 over de 1500 geboren Christenen tot het *Jodendom toegetreden* zijn. In October en November 1888 nam de daar zijnde prediker Jellinck tien Christelijke vrouwen en één man in het Jodendom op. In denzelfden tijd keerden vier mannen en twee vrouwen, die uitgetreden waren er, weer toe terug.

Het Oostenrijksch-Hongaarsche leger telt onder zijn soldaten 32.382 Joden.

In Zwitserland leven er 8.386, volgens de telling van 1 Dec. 1888; dat is een vermeerdering met 1000 Joden sedert 1880.

In Bulgarije zijn 23.400 Joden.

Parijs had in 1832 een Joodsche bevolking van slechts 2.723 zielen. Thans van 50.000. Onder de 19 vrouwelijke artsen in Frankrijk zijn drie Russische Jodinnen.

Van de 70.000 Joden in Engeland wonen er 50.000 in Londen en omstreken. In de buurt Whitechapel alleen 30.000. In Londen alleen zijn 40 synagogen.

In Zweden wonen 3.000 Joden, waarvan 1.200 in Stockholm.

In Palestina schat men hun aantal thans op 35.000, en wel 20.000 in Jeruzalem, 6.000 in Safed, 3.000 in Tiberias, 2.000 in Jaffa; in Hebron, Chaifa en Sidon elk 1.000, in Akko 150, in Sichem en Gaza elk 120.

In de Noordamerikaansche Vereenigde Staten steeg het getal in de laatste tien jaren van 300.000 tot 1.200.000. Alleen van April 1887 tot April 1888 kwamen te New-York 22.560 Joodsche landverhuizers aan."

H.

Zonderling Nederlandsch

schrijft de Zuidafrikaansche *Renbode*. Men oordeele:

Het kronen van een Koning schynt om een kostbare iets te wezen, maar volgens de rekeningen van de doctors van den Koning van Portugal, het blykt als of het even zoo duur is om te sterven. De eerste onder de geneesheeren die Don Luis diende gedurende zyne laatste dagen, ontving £ 6000 voor achttien bezoeken; een ander geneesheer ontving £ 3000 voor tien bezoeken; en een derde £ 3000, voor achttien. Eenige andere ontvingen eene som van £ 50 tot £ 250 voor slechts een bezoek, en de volle som voor doctor 's bezorgingen betaald was £ 15.000.

Een doktersbezoek een bezoek? Zou 't blad het meenen?

H.

Kort en goed.

Een aanzienlijke dame reisde in den vreemde op een spoorweg, waar de weg zeer steil afwaarts liep. Zij was niet op haar gemak.

„Conducteur,” zoo vroeg zij, toen deze juist den wagen binnentrad, „wat gebeurt er wanneer de trein ontspoord?”

„Dan gebruiken wij het remtoestel.”

„En wanneer dit breekt?”

„Het dubbele remtoestel.”

„En waar komen wij, als ook dit niet in orde is?”

„Mevrouw, in den hemel of in de hel, al naardat het er van binnen bij ons uitziet.”

H.

Er zijn thans in Afrika 27 zendinggenootschappen met 453 geordende, en 107 „leek”-predikers en helpers, en 6,000 avondmaalgangers. De bekende bisschop Crowther, zelf een neger, heeft onlangs te Bonny een ijzeren kerk geopend, waarin 1,000 personen plaats kunnen vinden.

H.

Brood op het water.

Een predikant, die het woord voerde voor een vergadering van Zondagsschool-onderwijzers, wees op twee voorbeelden van groote aanmoediging, die wel geschikt waren om moedelozen een hart onder den riem te steken.

Twee heeren, die elkaar op reis aan boord van een stoomboot ontmoetten, knoopten een gesprek aan en spraken met veel belangstelling over allerlei dingen, onder andere ook over Zondagsscholen.

„Om u de waarheid te zeggen,” zei de een, „gevoel ik niet bijzonder veel geestdrift voor dat soort van werk. Vele jaren geleden ben ik ook Zondagsschool-onderwijzer geweest, maar per slot van rekening schijn ik niets goeds uitgewerkt te hebben!”

„Nu, ik geloof dan wèl in het nut en den zegen van den Zondagsschoolarbeid,” sprak de ander, die de jongste was. „Toen ik een aankomende jongen was, ontving ik voor heel mijn volgend leven een invloed ten goede in mijn klasse op de school,” — en hij hij noemde de school, waar hij eenmaal als leerling op de banken had gezeten.

„Zijt gij dáár geweest?” riep de ander, „dat is juist de school, waar ik onderwijs gegeven heb! Waart gij daar in mijn tijd? Ik heet”

„En ik was toen een uwer leerlingen. Ik herinner het mij nu heel goed.”

De jonkman noemde nu ook zijn naam, en zoo vulden zij wederkeerig elkanders herinneringen aan betreffende die oude school, die zij geen van beiden vergeten hadden. En daar stonden zij naast elkander: de onderwijzer, die niets dacht uitgewerkt te hebben, en de man op wiens volgend leven hij een invloed ten goede geoefend had.

H.

» De oorlogsvracht.”

De *United Service Gazette* gaf onlangs een zeer kort doch zeer belangrijk overzicht van de kosten van de verschillende soorten scheepsgeschut. Zoo kost een enkel schot uit het kanon van 110 ton 1.836 dollars, waarvan 840 voor 900 pond kruit, 960 voor het 1.800 pond zware werptuig en 36 voor den zijden kardoeszak. Daar het kanon zelf de kleinigheid van 198.000 dollars kost en na 95 schoten *geheel onbruikbaar* is, zoo moet er per schot 2.088 dollars bijgerekend worden, zoodat de kosten in 't geheel per schot 3.924 dollars beloopten.

Op dergelijke wijze worden de kosten van een schot uit het kanon van 67 ton, dat slechts voor 127 schoten bruikbaar blijft en 120.000 dollars kost, op 2.184 dollars berekend, terwijl die van het 45 tons geschut op 1.176 dollars komen te staan.

En dat al om den mensch en zijn werk te vernielen. Gelukkig: daar komt een tijd, waarin „de volken geen oorlog meer zullen voeren”.

H.

—————
Een vreemd boek.

Zooals men weet, beweren de Mormonen, dat hun leer gegrond is op het heilig boek Mormon, op gouden platen geschreven, en door een engel aangewezen aan Joseph Smith, stichter der sekte. Geen mensch heeft echter ooit dit boek gezien.

Zekere David Whitmer nu, die in 1888 te Richmond is overleden, was in het bezit van een zeer belangrijk en kostbaar handschrift van het „Book of Mormon”.

Eenigen tijd voor zijn dood werd hem door tusschenkomst van Orson Pratt en andere hoofden der Mormonen, die 't boek gaarne voor de priesterschap begeerden, *honderd duizend* dollars geboden, doch dit werd door hem zonder aarzelen van de hand gewezen. Algemeen geloofde men, dat de partijen, indien zij dit geschrift in hun bezit konden krijgen, die som zeker tot 500.000 dollars zouden hebben willen verhoogen, doch de eigenaar gaf ronduit te kennen, dat hij voor *al het goud in de wereld* geen afstand wilde doen van dit zijn eigendom.

De tafel, waarop het is geschreven, wordt zelfs als een onschatbaar heilig aandenken beschouwd, en is thans in het bezit van zekeren George Sweich van Richmond. J. D. Whitmer, een zoon van den overledene, is erfgenaam van het stuk. We zouden echter gaarne weten vanwaar het oorspronkelijk boek Mormon gekomen is.

H.

—————
Zeldzaam.

Uit de nalatenschap van den onlangs overleden bierbrouwer Conrad Seipp te Chicago hebben de weduwe en kinderen aan 17 verschillende liefdadige instellingen, zonder op godsdienstgezindte te letten, eene som van bijna 3½ ton gouds geschonken. *f* 37000 was de hoogste en *f* 12000 de laagste gift. Er werden geene voorwaarden bij gesteld, hoe die zouden worden besteed. Alleen werd in een korten brief gemeld, dat de gelden gegeven werden ter herinnering aan den heer Seipp. Verder heeft hij nog vermaakt aan het Deutsche ziekenhuis *f* 12000; het Deutsche gesticht voor ouden van dagen evenveel. De geheele nalatenschap bedraagt trouwens 10 miljoen gulden, die grootendeels onder zijn vrouw en 8 kinderen wordt verdeeld.

H.

Zonderlinge rijmen

houdt men, volgens een pas verschenen boek van Robert Falck, er in Duitschland op na. Zoo las hij o. a. aan huizen en herbergen:

'k Ben met dit huis, door mij gebouwd, te vree,
Doch komt de dood, hij neemt mij meê;
Maar als de dood zoo leelijk was
Als menig ambtenaar,
Hij zag er niet zoo mager uit,
Zijn buik was ook meer zwaar.

—————
Dit huis betrouw ik Florians hand, ¹⁾
Verbrandt het, 't is hem zelf een schand',
Behoed ons, Heere, toch voor brand.
Doe muizen, misgewas en duurte ons vlieden,
Ook metselaars en timmerlieden.

—————
Ringbacher heet ik,
Wat recht is weet ik,
God geve daartoe,
Dat ik het ook doe.

—————
Een elk betaalt
Op dezen dag,
Wie morgen komt
Heeft vrij gelag.

H.

—————
Tegenstrijdige tweelingen.

Eenige dagen geleden stierf te Rushville in Noord-Amerika zekere Miles Torpy, zestig jaren oud, een der tweelingen, wier lichamelijke en natuurlijke eigenaardigheden bijna een halve eeuw hun in den omtrek bijzondere vermaardheid gaven.

Zij stonden bekend als de „tegenstrijdige Torpys”. Miles was kreupel aan den linkervoet en had een vlekje op 't linker oog. Giles' rechtervoet was kreupel en zijn rechteroog gevlekt. Miles had een vinger te veel aan de linkerhand, Giles aan zijn rechter. Miles was buitengewoon zwaar van spraak, Giles was een buitengewoon vloeiend spreker. Het voedsel, dat den eenen beviel, werd door den ander verafschuwwd. Ze trouwden — Miles eerst. Deze kreeg eerst tweelingen, beiden jongens. Giles kreeg kort daarop een meisje. Twee jaar later kreeg Miles een meisje en Giles tweelingen, jongens. Niettegenstaande al deze „tegenstrijdigheden” bestond er tusschen de broeders en hun gezinnen steeds de beste verstandhouding.

Dit verhaal komt weer uit Amerika.

H.

—————
¹⁾ De beschermheilige tegen brand.

Een Engelsch blad deelde onlangs het volgende mede: In het laatst van September 1887 heeft iemand te Plymouth een proef genomen, om tarwe aan te kweken van zaad, dat in de Egyptische oudheid werd gewonnen. Van een vriend uit Alexandrië kreeg hij eenige tarwekorrels, die gevonden waren bij een mummie, in de buurt van de puinhoopen van Memphis opgegraven. Die mummie behoort tot den tijd der negende dynastie, zoodat die tarwe ruim drie duizend jaren vóór Christus in het oude Egyptische graf werd gebracht, en dus bijna vijf duizend jaar oud is. De korrels werden met groote zorg gezaaid. De tarwe schoot op, en bereikte, toen zij rijp was, de aanzienlijke hoogte van 2 tot 2½ Meter. De bladeren zitten op dezelfde wijze als bij onze tarwe aan den stengel, maar er vormt zich niet een enkele aar, maar een bosje van dunne stengels, die door de zwaarte naar beneden buigen. Elk dezer stengels draagt trosvormige vruchten, en elke korrel zit in een afzonderlijk hulsel. In het volgende voorjaar zullen groote akkers met deze tarwe bezaaid worden, want de eerste proef gelukte boven verwachting, en het gehalte der korrels is oneindig beter dan van eenige tarwesoort, die thans, waar dan ook, wordt gewonnen.

We deelen dit meê zooals we het vonden. De cijfers der jaren komen ons te hoog voor.

H.

Teleurgesteld.

De gevreesde Noordamerikaansche handschrift-verzamelaars, welke niet één uitstekend man ver-
schoonen van hun kwellingen, zoeken ook onophoudelijk den beroemden humorist Mack Twain te verschalken, die ondertusschen, naar het schijnt, niet genegen is, dezen kwelgeesten in de val te loopen. Ieder jaar bedenkt hij een nieuwe manier om hen zich van het lijf te houden. In den laatsten tijd is het een brief, welke aan alle personen gezonden wordt, die bij hun verzoek om een enkelen regel schrift van de hand des gevierden schrijvers, een postzegel voor antwoord voegden. Dat schrijven luidt aldus:

„*Waarde Heer,*

Ik hoop, dat deze regelen u niet zullen beleedigen. In ieder geval is het mijn voornemen niet u iets te zeggen, waardoor gij u gekwetst zoudt kunnen gevoelen. Ik acht mij echter verplicht mij nader te verklaren, en dat wil ik zoo vriendelijk mogelijk doen. Wat gij van mij verlangt, Mijnheer, verlangen iedere week nog vijf anderen ook, dat maakt elke week zes brieven, dus 300 brieven in het jaar. Ik zou wel aan allen eenige letteren van mijne hand willen zenden, doch mijn weinige vrije tijd verbiedt mij dit. Er blijft mij dus niets anders over dan zonder uitzondering alle verzoeken af te slaan. Ik wil echter uw opmerkzaamheid op een andere zijde

der zaak vestigen, waaraan gij zeker niet gedacht hebt, namelijk dat het voor niemand een uitspanning is zijn beroep ook in zijn vrijen tijd als „sport” uit te oefenen. Het schrijven nu is mijn beroep en ik oefen dit slechts dan uit, als ik daartoe verplicht ben voor mijn zaken, of dat ik daartoe door een nieuwe gedachte wordt gedreven. Wanneer gij een arts, bouwkundige of schilder om zijn handschrift verzocht, dan zullen zij geen van allen een zoo klemmende reden hebben om het u te weigeren. Geen dezer lieden zal er echter toe overgaan u een proeve zijner kunst of van zijn beroep „ter herinnering” te geven. Het moet volgens mijn meening tamelijk onhoffelijk zijn aan een arts om het lijk van een zijner patienten te vragen, onder voorgeven dat men met het aanschouwen van dit door zijn kunst voortgebrachte werk, den schepper daarvan in vriendelijk aandenken zal houden.

Ik blijf, waarde heer,

Uw onderdanige
MACK TWAIN.”

Aldus luidt het antwoord van den humorist, dat — en dit is het mooiste van de zaak — niet geschreven, maar door middel van de schrijfmachine vervaardigd is.

H.

In het in Opper-Zwaben gelegen stadje Weingarten zal dezer dagen een groot kerkelijk feest met groote plechtigheid gevierd worden. Het is het jubileum van het achthonderdjarig bezit van het heilige bloed van Christus. De bezitster van het zoogenaamde heilige bloed moet n. l. Juditha, gemalin van Welfs IV, die in het jaar 1090 leefde, geweest zijn. Oorspronkelijk heeft, naar de legende meldt, de hoofdman Longinus het bloed, dat uit de zijde des Heeren vloeide, opgevangen en begraven. Eerst onder de regeering van Karel den Groote werd het geheim ontdekt, de schat opgegraven en op bevel van paus Leo III afgodisch vereerd. Nadat de schat langen tijd wederom verborgen was, werd hij in den tijd van Leo IX opnieuw ter vereering uitgesteld. In het jaar 1049 werd het heilige bloed volgens eene overeenkomst der verschillende partijen in drie deelen gedeeld, waarvan één aan paus Leo IV, een ander aan keizer Hendrik III en het derde aan de stad Mantua kwam. Keizer Hendrik III heeft zijn bloedaandeel in 1050 aan graaf Baldum van Vlaanderen gegeven, die het wederom aan zijne dochter Juditha vermaakte. En op deze wijze is het in Opper-Zwaben gekomen. Elk jaar wordt op Vrijdag na Hemelsvaartsdag, en nu natuurlijk ter gelegenheid van het achthonderdjarig jubileum eerst recht, een zoogenaamde *bloedrit* gehouden, waarbij de pastoren te paard de reliquieën rondragen, omgeven van een honderdtal boeren uit de omstreken als eeregarde, waarbij zich duizenden uit Zwitserland, Allgau, Vorarl-

berg en geheel Opper-Zwaben aansluiten. Natuurlijk heeft de stad bij zulk een feest (waaraan men nog een jaarmarkt en andere feestelijkheden verbindt) groot voordeel, en heeft daarom de gemeenteraad order gegeven, vooral voor de instandhouding van dit feest goed zorg te dragen.

H. W.

* * Letterlijk opgevat!

Een predikant bezocht een arme vrouw, die nooit van Gods Woord scheen gehoord te hebben, veel minder het gelezen had. Hij gaf haar een Bijbel en zeide haar, dat zij de eerste bladzijde maar eens aandachtig lezen moest, en dat hij over acht dagen zou terug komen, om er met haar over te spreken, en toe te lichten wat haar duister was gebleven.

Zoo gezegd, zoo gedaan. Bij 't volgend bezoek vroeg de predikant haar, hoe 't haar bevallen was.

„O,” was 't antwoord: „Ik vond het heel mooi, maar ik heb toch niet *alles* begrepen.”

„Wat is je dan duister gebleven, moedertje?”

„Als u me zeggen wou wat *Hoog Mog* beteekent dominé. Op de eerste bladzijde staat: „Door last van de Hoog Mog. Heeren,” en dat begrijp ik niet!”

PRIJSVRAAG.

We herinneren onze lezers aan de *prijsvraag*, voorkomend in de Nrs. van 15 December 1889 en 1 Januari 1890:

„Eene levensbeschrijving van Jan Pietersz. Koen, den stichter van Batavia”.

Als prijs werd uitgelooft een exemplaar van „*Handboek der geschiedenis van het vaderland door Groen van Prinsterer, groote uitgave, in stempelband.*”

Totnogtoe zijn slechts zeer weinig antwoorden ingekomen. De gelegenheid tot inzending is den **eersten Mei aanstaande** gesloten.

CORRESPONDENTIE.

O. te F. tikt ons op de vingers over een paar „Stijl-bloemen”, die hij in „Excelsior” gevonden heeft, niet onder de rubriek van dien naam, maar, wat erger is, verdwald in onze eigen stukken. We zijn daarop eenig antwoord schuldig. Dat zouden we wel schriftelijk aan zijn eigen adres gedaan hebben, wanneer we slechts geweten hadden, hoe dat adres luidt. Maar O. heeft van zijn naam niets anders dan de O. laten zien. In den regel worden ongeteekende brieven niet beantwoord.

We maken thans echter eene uitzondering, om twee redenen. 1°. Willen we O. onder het oog brengen; dat hij voortaan geen antwoord kan verwachten, tenzij hij zijn brieven teekent. Zijn naam blijft daarom toch ons geheim. En 2°. kunnen er ook andere lezers zijn, die de bezwaren van O. deelen; daarom willen we gaarne ons tegen zijn vriendschappelijke aanklacht verdedigen.

O. heeft in „Excelsior” dezen zin gevonden, die, zoo schrijft hij, „het blad ontsiert” en zeker uwe aandacht bij het corrigeeren ontsnapt is.”¹⁾

„De koning lachte kartelijk en werd weer goede vrienden.” Daar zou moeten staan, bedoelt O., wanneer men denzelfden zinbouw behouden wil: „De koning werd weer een goede vriend.” Of anders: „De koning en X. werden weer goede vrienden.” Toch durven we handhaven wat (niet door ons, maar door een inzender in 't blad) geschreven is. De gebruikte uitdrukking heeft burgerrecht verkregen. En wilde men de taal zuiveren van alle uitdrukkingen, waarop men volgens de regelen der kunst aanmerking kan maken, maar die door het spraakgebruik gewettigd zijn, dan zou de taal onverstaaubar worden, of tenminste zoo stijf en pedant, dat het niet uit te houden was. Maar bovendien: vriendschap sluiten vereischt *twee* partijen, en weder vrienden worden evenzoo. Maar 't kan zijn, dat de eene vriend trouw bleef en de andere afviel. Dat was hier 't geval. Daarbij was de koning verreweg de hoogstgeplaatste. Het wederaanknoopen van de vriendschap, die *hij* verbroken had, moest van hem uitgaan, en kon in geen geval van de andere partij komen, aangezien geen burgerman zijne vriendschap een koning kan *aanbieden* . De koning maakte het dus voor beide partijen in orde.

Verder heeft O. dezen zin gevonden: „De ware dichter heeft geen hoogdravende *maar* ¹⁾ zinledige woorden en phrasen noodig.” Hij zet daarachter: „(De ware dichter heeft zinledige woorden en phrasen noodig!)”

Maar mijn lieve vriend O.! staat er een komma tusschen *hoogdravende* en *maar* ? Dan hebt gij gelijk. Staat die er echter niet, dan blijkt daaruit dat „hoogdravende maar zinledige” éene toelichting vormen van „woorden en phrasen”. „ *Maar* ” moet er beslist in blijven. Hoogdravende woorden zijn *daarom* nog niet zinledig. Zinledige woorden zijn volstrekt niet altijd hoogdravend. „Hoogdravende en zinledige woorden” zou een dubbelzinnige uitdrukking zijn. Men zou daaruit kunnen lezen, dat sommige woorden hoogdravend en andere zinledig zijn. We zouden dus niet weten hoe te zeggen wat door ons bedoeld werd, zonder te vervallen in een stijve, langgerekte beschrijving.

Ten slotte geeft O. een stijlbloem ten beste, die gelukkig niet uit onze pen vloeide.

„Tegen het sociaal-democratische element heeft ieder, die het wel meent met staat en kerk, zich te stellen, maar dit neemt niet weg, dat het met grieven optreedt tegen bestaande toestanden, die recht van bestaan hebben.”

O. vraagt terecht: „Wie hebben recht van bestaan de grieven of de bestaande toestanden?”

¹⁾ O. zal wel bedoelen: „Zeker bij het corrigeeren uwe aandacht ontsnapt is.”

¹⁾ Dit woord is door O. geursiveerd en niet door ons.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

DE SCHAT EN DE KOOPMAN.

Niet alle gelijkenissen, welke de Heere Jezus heeft uitgesproken, staan op zichzelf. Meermalen kan men duidelijk verband zien tusschen twee, soms drie gelijkenissen, welke op elkander volgen. Daaronder behooren ook de beide gelijkenissen, welke ons bewaard zijn in Matth. XIII: 44, 45, 46:

„Wederom is het koninkrijk der hemelen gelijk een schat in den akker verborgen, welken een mensch gevonden hebbende, verborg dien en van blijdschap over denzelfden gaat hij henen en verkoopt al wat hij heeft, en koopt dien akker.

Wederom is het koninkrijk der hemelen gelijk een koopman die schoone parelen zoekt; welke hebbende een parel van groote waarde gevonden, ging henen en verkocht al wat hij had, en kocht dezelve.”

De verlossing van den enkelen mensch uit de banden des Satans wordt hier onder twee beelden voorgesteld, welke samen één geheel vormen. Eenzijdige beschouwing van de verlossing doet in gevaarlijke dwaling vallen. Ziet men *alleen* op het werk Gods, dan ligt de lijdelijkheid aan de deur. Vestigt men *uitsluitend* het oog op de daad des menschen, dan belaaft ons de eigengerechtigheid. Maar: „werkt uws zelfs zaligheid met vreezen en beven, *want* het is God, die in u werkt, beide het willen en het werken naar zijn welbehagen.”

Deze cardinale waarheid is ons aanschouwelijk voor oogen gesteld in de beide gelijkenissen, welke we hierboven afdrukten, mits ze als één geheel worden opgevat, gelijk het verband eischt.

Niet zelden hoort men de uitlegging zóo geven, alsof in beiden de mensch als zoekende en de schat als gezocht wordende, wordt voorgesteld.

De mensch uit vers 44 en de koopman uit vs. 45 zijn dan dezelfde, terwijl de schat uit vs. 44 en de parel uit vs. 46 hetzelfde voorwerp zouden voorstellen. Toch staat er daghelder het tegenovergestelde. Het is slechts de vraag of men eenvoudig, en met de eenige begeerte om te *leeren*, leest wat er staat en 't zooals het er staat aanneemt, dan wel of men zijn eigen gedachten medebrenkt en die in de Heilige Schrift legt.

Alles is duidelijk wanneer men let op den *aanvang* der beide gelijkenissen. Daarin toch wordt het beeld *gegeven* en *geteekend*. In den overigen inhoud wordt het *uitgewerkt*. Wat staat er nu? Vers 44: „Wederom is het koninkrijk der hemelen gelijk aan een schat.

Vers 45: Wederom is het koninkrijk der hemelen gelijk aan een koopman.

Dus eerst is het gelijk aan een schat, en daarna aan een koopman.

Het koninkrijk der hemelen is gelijk aan een schat, in een akker verborgen. Het ligt niet voor 't grijpen; 't is verborgen, men moet het *zoeken*.

Het is niet van deze wereld en dus niet op deze wereld verspreid, zooals b. v. de begeerlijkheid der oogen en de grootschheid des levens. Een mensch, die rondgraaft en volstrekt niet aan dien schat denkt, waarvan hij niet eens het bestaan vermoedt, vindt, zoekende naar iets anders, dien schat. Zooals goudaders in Transvaal gevonden werden, waar men teelaarde voor den landbouw zocht. Die bij 't graven op zulk een schat stuit, bazuint dat niet rond, maar houdt het geheim, verbergt den schat, en gaat heen tot den eigenaar, om den akker te koopen. De koper is betrekkelijk arm, maar wat nood? *Alles* wat hij heeft, verkoopt hij, en daaraan heeft hij juist genoeg, maar ook geen cent te veel om den akker te koopen. Doch dan is zijn fortuin ook gemaakt.

Eenzoo kan niemand den schat, die bestaat uit het koninkrijk der hemelen, machtig worden, die niet *alles* wat hij heeft, er voor geven wil. Die met zijn hart aan de wereld blijft hangen, en dus het oude niet verkoopen wil, om het nieuwe te kunnen koopen, wordt de eigenaar niet. Dat oude is *alles*. „Wie zijn leven wil behouden, zal het verliezen, maar die het verliezen wil in deze wereld, die zal het behouden.”

Maar het koninkrijk der hemelen is niet slechts een lijdelijke schat, die maar in bezit moet genomen worden. Het treedt evenzeer werkdadig op. Het is ook een „koopman, die schoone parelen zocht”. Het is geen *mensch*, die een schat *vindt* zonder zoeken. Neen, het is gelijk aan een man, die er *zijn beroep* van maakt om paarden te zoeken. De mensch zocht het geringe en vond het beste. De koopman *weet* wat hij doet. Hij zoekt geen andere koopwaar; hij gaat uit *om* paarden te zoeken. Die paarden zijn de zielen der menschen. Een dier paarden, — die welke hij in vs. 45 en 46 vindt, *is* de mensch, die in vers 44 zoekt.

Deze koopman vindt een parel van *grootte waarde*. Ja, dat zijn wij. Zoo groot is onze waarde, dat „de geheele wereld” niet voldoende is „tot losprijs voor onze ziel”. Maar daarom moeten *wij* nog niet zeggen:

„o, Sterveling, gevoel uw waarde!”

want zoolang *wij* onze waarde gevoelen, zijn we nog *waardeloos*. Welke paarl weet *zelve* hoeveel ze waard is? Ze is een dood ding. Alleen een koopman die verstand van de zaken heeft, kent hare waarde.

De koopman, de paarl gevonden hebbende, ging heen en verkocht evenzoo al wat hij had en kocht die parel.

Wat had de koopman, die het koninkrijk der hemelen is? Hij *had* alles; hij *heeft* als koopman niets meer. Let vooral op het onderscheid tusschen *heeft* en *had*. De mensch *heeft* en *verkoopt* en *koopt*. De mensch is de van eeuwigheid verlost, maar in den tijd vrijgemaakte zondaar. De koopman *had* en *verkocht* en *kocht*. Dat is reeds afgelopen. Want de koopman is het koninkrijk der hemelen, „van

eeuwigheid bereid”. *Alles* wat dat koninkrijk heeft, is het bloed van Christus Jezus, zijn leven, zijn persoon. Van eeuwigheid heeft Hij zich opgeofferd. Hij *had* de zijnen lief en heeft hen liefgehad tot het einde. Zijn zelfofferande was niet het *sluiten* van den koop, maar het *betalen* van den prijs. Wij waren, om zoo te zeggen, *op crediet* gekocht, *alles* wat God had, werd voor ons geleverd: zijn eigen Zoon.

Dat alles is duidelijk, niet waar? Toch rijst er éene vraag, en wel deze: „Staan de beide gelijkenissen niet in verkeerde volgorde? Immers *ons* koopen volgt op het koopen door het koninkrijk der hemelen en gaat er niet aan vooraf.

Dat is volkomen waar *voor wie zich reeds gekocht weet*. Maar men herinnere zich dat de gelijkenissen *niet* gesproken zijn voor hen, wien het gegeven is, de verborgenheden van het koninkrijk der hemelen te verstaan. Ze zijn gesproken tot onbekeerden. En tot *hen* komt niet de verzekering: „Gij zijt uitverkoren, en dus zult ge zalig worden of ge wilt of niet.” Tot hen komt de vermaning, de waarschuwing: „Bekeert u!” „*Keert weder*, gij afkeerige kinderen, en Ik *zal* uwe afkeeringen genezen!” „*Wordt* behouden van dit verkeerd geslacht!” Daarom gaat, voor wie nog niet weet dat hij gevonden werd, de vermaning om te zoeken vooraf. *Heeft* men eenmaal gevonden, dan ziet men duidelijk dat men gevonden *werd*. Zoodat de gevondene getuigen moet, en van gansche harte uitroepen *zal*: „'t Is voorwaar niet mijn werk! Nu ik de beide gelijkenissen heb leeren verstaan, plaats ik vers 45 en 46 eerst en dan vers 44.”

Ook aan ons vraagt Jezus: „Hebt gij dit alles verstaan?” Moge ons antwoord in oprechtheid zijn als dat der discipelen: „Ja, Heere!”

W.

UIT DEN STRIJD TOT DE ZEGE.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Ontziet elkaar, gij strijdende partijen!
Bewijst elkander schuldige eer!
De waarheid zal er niets bij lijn,
En gij betracht een deugd te meer.

N. BEETS.

Het zal wellicht een enkele onder onze lezers bevreemd hebben, dat we, eene serie schetsen gevende van onze Nederlandsche Kerkgeschiedenis, zoo ruime plaats gunden aan Kalvijns leven en arbeid. Toch ligt de aanleiding hiertoe als voor de hand. Immers, we konden het tijdvak der Hervorming in ons eigen vaderland wel niet ipgaan, zonder te wijzen op den toestand van die landen in Europa, waar het licht der Hervorming het eerst

verrees. Daarom gaven we allereerst plaats aan Luther en Zwingli. Doch om twee redenen diende dan ook meer uitvoerig over Johannes Kalvijn gesproken te worden. Allereerst wijl de Gereformeerde Kerk dezer landen van den aanvang af toonde, dat zij in het algemeen de leer der hervormers omhelsde, maar toch in het bijzonder, waar de opvattingen der hervormers verschilden, de meening van Kalvijn tot de hare had gemaakt. En ten andere wijl de nagedachtenis van Kalvijn, een man wien ook wij, Nederlanders, zooveel te danken hebben, door velen onder ons zoo onverdiend wordt onteerd, en dat wel het meest door hen, die weinig of niets van hem kennen. Misschien alleen voorgelicht door anderen, die uit bijoogmerken gaarne den arbeid van Kalvijn veracht maken, opdat hun eigen doen door onbevooroordeelden niet getoetst en te licht bevonden worde. Men leze zelf en oordeele voor zichzelf. Moge daartoe mede het weinige uitlokken, 'twelk wij in de beperkte ruimte ons toegestaan achtereenvolgens over Kalvijn konden geven!

Terwijl binnen de muren van Genève de strijd tusschen licht en duisternis, tusschen Kalvijn en de Libertijnen, al meer op een beslissenden kamp wees, oefende de held der Hervorming van uit dat middelpunt zijner werkzaamheid een gezegenden invloed uit over geheel Europa. Neen, Kalvijn zag niet in ieder, die met hem van meening verschilde, een Servet! Neen, bij hem geen enghartige beperking, geen bekrompen veroordeeling, geen grens voor de gemeenschap tusschen hen, die Christus als den Koning zijner duurzame gemeente erkenden en het gezag van zijn Woord hoog hielden boven alles. Mits deze laatste voorwaarden slechts ongeschonden bleven, was hij allen een broeder, een leidman, een medestrijder, op wiens machtig bondgenootschap men trotsch zijn mocht. We wezen reeds vroeger op Melanchtons achting, op Luthers hulde aan Kalvijns verdraagzaamheid, als op een contrast met den onzaligen strijd, waarin hunne volgelingen later vaak hunne krachten tegen elkander verteedden. We herinnerden onze lezers aan de uitspraken van Knox en zoovele anderen. Doch we kunnen feiten vermelden, die deze uitspraak des te meer bevestigen. Geen kerker in Europa, waaruit de noodkreet der martelaren tot hem opsteeg, of Kalvijn zond daar zijn gevleugelde woorden van troost en bemoediging, en waar hij wist, dat ergens in Frankrijk of Duitschland, Schotland of Engeland, Zwitserland, Italië of Spanje eene gemeente, ja, vaak, een enkele ziel onder bangen strijd het kruis achter haren Heer droeg, daar verlevendigde zijne brieven het geloof en den moed. Gewichtig vooral is zijne briefwisseling met Lord Sommerset, Cranmer, den Engelschen koning Eduard VI en vele andere vorsten van Europa, zijne Kommentaren op de Bijbelboeken en de opdracht, waarvan ze vergezeld gingen.

En toch, al die arbeid werd temidden van den

strijd tegen zijne oude vijanden voltooid, al die troost ging van Kalvijn uit temidden van den smaad en de verguizing, waaraan hijzelf dagelijks blootgesteld was. Men ontzag zich niet, hem openlijk op de straat uit te jouwen en te beleedigen, ja, men waagde het zelfs in zijne tegenwoordigheid met het heilige te spotten, teneinde hem te krenken. Kalvijn gevoelde zich door dit alles smartelijk getroffen en meer dan eenmaal wenschte hij zich den dood, doch straks verhief hij zich weder met de veerkracht des geloofs en toog hij opnieuw aan het werk.

Ami Perrin en de Libertijnen wilden echter niet rusten, vóór de gehate leeraar uit de stad verwijderd was. In de volle raadzaal beschuldigden zij Kalvijn eene kerkregeering te handhaven schrikkelijker dan Romes dwangjuk ooit geweest was, en Genève onder de macht der vreemdelingen te brengen. Kalvijn verantwoordde zich manmoedig, toonde aan hoe de kerk niet anders dan hare eigen belangen beheerde en hoe het der republiek reeds meer dan eens duidelijk geworden was, wat er van haar werd, indien zij aan de vijanden des Evangelies prijsgegeven was. Wat de vreemdelingen betrof, wien het burgerrecht geschonken werd, dit was het werk van den Raad, niet het zijne. Doch de Raad behoefde zich niet te schamen, dat Genève het toevluchtsoord was geworden van de om des Evangelies wil verdrukten en vervolgd. Bovendien waren dit meerendeels aanzienlijke en vroede mannen van onberispelijken levenswandel en menig koninkrijk of keizerrijk zou het zich tot eene eere rekenen, ze als zijne burgers te mogen opnemen.

De herinnering aan de dagen, toen de Libertijnen in de stad meester waren, was voldoende om Kalvijn het pleit bij den Raad te doen winnen. De Raad wenschte geenerlei inbreuk te maken op de voorwaarden, welke vastgesteld waren, toen men Kalvijn binnen Genève terugeroepen had. Straks werden weder een vijftigtal vreemdelingen op den rol der burgers ingeschreven. Nu was den Libertijnen de maat volgemeten. Zij vergaderden zich in eene der herbergen, waarbinnen zij het schuim der bevolking gelokt hadden. Het ging er roerig toe. De meer gematigden wilden den Algemeenen Raad bijeengeropen zien, de overigen waren er voor, dat men de gehate vreemdelingen op één dag zou vermoorden.

De nacht brak aan. De woestelingen trokken door de straten onder de kreten: „De Franschen veroveren de stad! Slaat dood! Slaat dood!” Alles snelde te wapen en de Libertijnen, ziende, dat zij te overijld gehandeld hadden, gaven zich over of reddden zich met de vlucht, terwijl de vreemdelingen zich wijselijk binnen hunne huizen hielden. Nu oordeelde de Raad het noodig een streng gericht over de onruststokers te houden. Eenigen werden gedood en vele anderen, waaronder ook Perrin, verbannen. Genève was voor de Hervorming behouden, van nu af verloren

voor de Libertijnen. Kalvijn, neen, het Evangelie had gezegevierd.

Nog meerdere vreugde had God voor zijn nederigen en trouwen dienaar bewaard. Steeds had Kalvijn gewenscht, dat er binnen de muren van Genève eene hoogeschool mocht verrijzen, waar de leer der Hervorming ongeschonden zou worden bewaard en vanwaar zij, als een Alpenstroom, zich over Europa uitstorten mocht. Nadat de Raad zijn voorstel goedgekeurd en den noodigen grond toegewezen had, riep Kalvijn de offervaardigheid der burgerij in en weldra waren de 10,000 goudgulden door eene stad, die nauwelijks 20,000 inwoners telde, bijeengebracht. Den 5en Juni 1559 werd de stichting ingewijd, welke sinds dien tijd een zegen voor Europa, de roem van Genève's burgers gebleven is.

We staan aan het einde van een rijk leven. De man, die het leidde, had zichzelf niet gezocht. Zelfs zijne grootste tegenstanders roemen zijne onbaatzuchtigheid, den eenvoud en de soberheid van zijn leven. Het laatste kwartaal van zijn traktement weigerde hij aan te nemen, wijl hij, door ziekte verhinderd, niet had kunnen arbeiden. Zelfs het burgerrecht eener stad, waarvoor hij zóoveel had gedaan, werd eerst aan het einde zijns levens door hem aanvaard. Zijne gansche nalatenschap bedroeg driehonderd goudgulden. Maar voor de belangen der burgers, der naar Genève gevluchte ballingen en zijner medeleeraren had hij steeds een rijk hart en eene milde hand.

De stroom van den zegen, welke van hem uitging, welke echter sedert lang uit bouwvallige bron. Aanhoudende koorts, jicht en bloedspuwing ondermijnden het lichaam, dat zulk een krachtigen geest herbergde. Den 6en Februari 1564 moest Kalvijn wegens bloedspuwing den kansel verlaten. De gemeente was diep geroerd, als had zij er een voorgevoel van, dat hij van daar zijn laatste woorden tot haar had gesproken. Zes weken daarna liet hij zich nog eenmaal naar den Raad dragen, welken hij bezwoer te blijven onder de gehoorzaamheid des Evangelies. De leden van den Raad namen weenend afscheid van den man, die Genève groot gemaakt had en de vaste overtuiging uitsprak, dat hij hier nimmermeer komen zou. Nog eenmaal liet hij zich in een armstoel naar den St. Pieter dragen, om daar temidden der hem dierbare gemeente den dood des Heeren te gedenken. Hij sprak niet meer, doch zijne oogen straalden van hemelsch verlangen, toen Theodorus Beza, zijn medeleeraar en vriend, hem het brood en den beker toereikte en de gemeente zong: „Nu laat Gij, Heer, uw dienstknecht gaan!” Straks nam hij afscheid van de predikanten en vermaande hen als een vader, de kudde des Heeren Christi als getrouwe herders te blijven bewaken. In gebeden en stille overpeinzingen ging nog eene week voorbij. Het was Zaterdagavond, 27 Mei. De dood naderde. Beza stond aan het leger van den kranke en sprak

met hem over zijn lijden. Kalvijn antwoordde zacht:

„Het lijden dezes tegenwoordigen tijds is niet te waardeeren tegen de heerlijkheid . . .”

Toen ontvlood zijn geest dat lijden, om de heerlijkheid te zien en binnen te gaan.

„Tot God gegaan!” zoo schreef de Raad achter den sterfdag van Kalvijn in het stedelijk register. Hij had begeerd „op gebruikelijke wijze” ter aarde besteld te worden. Geen gedenkteeken wijst daarom ook de plaats aan, waar zijn stoffelijk overschot rust. Misschien is het zóo goed!

Dáar zullen „de leeraars blinken als de glans des uitpansels, en die er velen rechtvaardigen, gelijk de sterren, altoos en eeuwiglijk.”

VAN NACHT TOT DAGERAAD.

II.

Terwijl de abt aldus zijn weg voortzette, „zoekende wien hij zou mogen verslinden”, begeven wij ons een oogenblik naar den toren van Constance.

't Was een plomp en zwaar gebouw met muren van onderen zes el dik. Door een kleine deur binnengelaten kwam men in een ruim, hol vertrek, rond gelijk de toren zelf, en met een dertig schreden te doorloopen.

Boven deze kamer bevond zich een tweede, aan de eerste nagenoeg geheel gelijk. Beide stonden met elkaar in gemeenschap door een gat in de zoldering. De bovenste kamer had een dergelijke opening, een paar ellen wijd, die uitkwam op het platte dak van den toren. Door dat gat moesten licht en lucht binnenkomen, maar natuurlijk hadden wind, regen en sneeuw eveneens vrijen toegang. Hier en daar vond men in de muren der beide vertrekken openingen, die vroeger tot schietgaten en nu tot vensters dienden.

Op het oogenblik van ons bezoek vinden we in de sombere vertrekken . . . misdadigers, meent ge, het uitvaagsel der maatschappij! Vergis u niet. Ge vindt hier — een vijftigtal vrouwen! Vrouwen als wilde dieren in vunzige hokken opgesloten.

En waarom?

„Om het Woord Gods en om de getuigenis van Jezus Christus”, zooals de apostel Johannes 't ons zegt.

Want die vrouwen waren Hugenoten; zij behoorden tot de Gereformeerde kerk. Hun misdrijf was dat zij den Heere God hadden aanbeden „in de Woestijn”, of hun kinderen hadden gezonden naar de vergaderingen waar zulks geschiedde. Die vrouwen waren de martelaressen van de kerken der Woestijn, welke vergaderden in 't geheim, in de wildernissen, de bosschen en bergkloven van Zuid-Frankrijk, altijd door Rome's macht bespied en bedreigd.

En hoe leefden de arme, zwakke vrouwen hier! Zie slechts rond!

Langs de kille, kale muren der vertrekken, waarin de vochtigheid u tegemoet komt en de nachtwind steeds toegang heeft, staan de bedden, dat wil zeggen: slaapsteden zonder matrassen, met grove lakens en dunne dekens; volkomen onvoldoende beschutting in een streek zoo moerassig en om haar ongezondheid overberucht. Midden in de kamer zien we eenige zware steenen opeengestapeld; die vormen den vuurhaard voor 't benedenvertrek. De rook moet maar een uitgang zoeken door 't gat in de zoldering. In een der hoeken vond men een uitbouwsel, een soort van alkoof.

't Geheel bood een somberen en droef stemmenden aanblik, en dat te meer op dit late avonduur. Elf slagen had de toren van Aigues-Mortes doen hooren, De maan, die eindelijk door de wolken gebroken was, wierp haar bleeke stralen door de kijkgaten en openingen van den toren. De wind loeide om de grauwe muren. Van verre hoorde men het ruischen der zee, wier golven tegen de kust sloegen.

Ondanks het late uur waren bijna alle gevangenen nog op. Dicht naast elkander stonden zij bij de deur, als verwachtten zij iemand. Van tijd tot tijd ging hun een rilling door de leden; want de wind, die door de gaten en van boven binnendrong, was guur, ja ijzig koud, en de ongelukkigen hadden ternauwernood iets om zich te dekken. Vele waren er zelfs zoo droef aan toe, dat zij met bloote voeten op de koude vloersteen moesten loopen. Geen wonder, dat men zich tegen elkander drukte, om tenminste in den winternacht nog eenige warmte te behouden. Enkele echter waren te bed gegaan. De beenen en voeten waren in de lange gevangenschap en ellende zoozeer gezwollen, dat het den zieken onmogelijk was een stap te doen zonder te schreeuwen van pijn. Aan jicht leden bijna alle vrouwen. Daar werd geleden, al was 't ook nog maar het lijden dezes tijds. Hoezeer zijn wij bevoorrecht, over wie God zooveel betere tijden heeft beschikt! Wat is bij al den nood dier heldinnen de onze!

Diep in de alkoof, waarvan wij boven spraken, bewoog zich een vrouw onrustig heen en weer, op haar ellendig leger. Het gelaat van Marie Blancher, zoo heette zij, was vermagerd door langdurig zwaar lijden, en doodelijk bleek. De wijdgeopende neusgaten, de droge lippen, de gloeiende handen, alles bewees dat de koorts haar sloopte. Nu en dan overviel haar geweldig hoesten en ging de borst hijgend op en neer.

Voor het bed zat een andere vrouw, mede een gevangene. Zij was nog jong, maar reeds had het verdriet diepe vorens in haar voorhoofd geploegd. Zij snikte zacht.

„Susanna,” fluisterde de zieke.

De jonge vrouw wischte snel haar tranen af, stond op en luisterde wat de zieke wenschte.

„Hoe laat is het?”

„De kloosterkerk heeft pas elf geslagen, moeder.”

De oude vrouw zuchtte.

„Wat blijft hij uit,” sprak zij treurig; en verborg haar hoofd weder in het kussen.

Wie was de man, die met zooveel ongeduld door de gevangenen werd verwacht?

Den vorigen morgen hadden de vrouwen aan den voet van den toren een zacht gefluit vernomen, een hun welbekend teeken. Behoedzaam werd toen, met behulp van een kleine katrol, in een der schietgaten aan een kram vastgehaakt, een kinderschoentje neergelaten. Een oogenblik later liet zich 't gefluit weder hooren. Snel werd het touw opgetrokken, 't schoentje binnengehaald, en van zijn kostelijken inhoud ontdaan. 't Was een briefje, dat slechts deze woorden bevatte:

„De heer Théophile, koopman te Nimes; morgen om half elf des avonds.”

Terwijl eenigen dit lazen, haastten zich anderen om katrol en touw weder in de gewone bergplaats — een peluw — te verstoppen. Daarin is dit vreemde middel van brieveninvoer, na een eeuw te zijn verborgen geweest, nu onlangs weêrgevonden, als een roerend en onwraakbaar getuigenis van de ellende in den toren van Constance geleden.

't Zou een oningewijde verbaasd hebben, als hij de vreugde had aanschouwd, welke dit korte, schijnbaar onbeduidende briefje onder de gevangenen verwekte.

Doch er was reden voor, groote zelfs.

„De heer Théophile”, de koopman, was een gewenschte gast, en dat zal den lezer duidelijk worden als we hem zeggen, dat onder dien naam zich verborg de heldhaftige, vrome prediker der Woestijn, wiens naam elk Christen behoort in eere te houden: *Paul Rabaut*.

Er zijn menschen, die zich geheel voor Christus en zijn zaak hebben overgegeven, niet in eigenwilligen, nutteloozen godsdienst als dien van monniken en kluzenaars, maar gelijk Paulus, als lichten schijnende temidden van een krom en verdraaid geslacht; als uitverkoren vaten om des Heeren naam te dragen.

Een zoodanige was Rabaut; geen wonder dat hem de wereld niet lijden kon, de priestermacht hem haatte, en zijn leven telkens als aan een haar hing. Doch zijn God was met hem.

Geboren in 1718, in een tijd toen de vervolging woedde en godsdienstkrijg Frankrijk beroerde, had Paul het onbezorgde, vroolijke kinderleven haast niet gekend. De liederen, die zijn moeder voor hem zong, terwijl ze hem in haar armen wiegde, waren de klaagliederen der martelaren of de psalmen waarin David, ten tijde der benauwdheid, zijn hart voor den Heere uitstortte. Uit het Bijbelboek had hij 't eerste onderwijs in het spellen ontvangen, er verder lezen uit geleerd. Zijn vader, een vroom Hugenoot, had hem al zeer jong onderwezen in de waarheid die naar de godzaligheid is, en het zaad was in goede, vruchtbare aarde gevallen en zou

vruchten voortbrengen. Dat heeft heel Pauls leven bewezen.

Elken morgen en iederen avond werd in de nederige woning, waar Paul zijn kinderjaren doorbracht, de huiselijke godsdienstoefening gehouden. Een deel van het Woord Gods werd gelezen, een psalm gezongen en daarna was er steeds een korte poos tot nadenken over het gehoorde. Zoo had Paul zich reeds vroeg aan de overpeinzing gewend van de groote en eeuwige dingen. Werd hij daarvoor toch allesbehalve een man van louter beschouwing en theorie, zijn karakter werd er ernstig door gestemd, en zekere vastberadenheid was reeds vroeg op zijn gelaat te lezen.

Als jonkman reeds diende hij gelijk Timotheus den Heere Christus, in tijden die dat even moeilijk maakten als in de dagen van Paulus' kweekeling. Het Evangelie der zaligheid was hem dierbaar; Christus zijn leven, en hij was al jong vast besloten liever alles te lijden dan den schat hem toebetrouwd prijs te geven. Hij wist reeds als knaap dat daarbuiten de vervolging woedde; dat ieder oogenblik een verborgen bespieder of belager de tonen van den gezongen psalm hooren, de woorden der Schrift opvangen en de „kettters" verraden kon. Maar hij wist ook dat „wie overwint alles beërven zal". De belofte, de heerlijke belofte stond in zijn ziel geschreven: „Wees getrouw tot den dood; en Ik zal u geven de kroon des levens" (Openb. 2:10).

Het huis van Pauls vader was zeer dikwijls de tijdelijke verblijf- of schuilplaats voor de rondtrekkende predikanten der Woestijn. Wanneer dan een hunner den gevaarlijken tocht naar de verstrooide leden der gemeente of naar de plaats ter prediking bestemd, een geschikte plek in de wildernis, ondernam, was de jonge Paul vaak zijn metgezel, ja ook zijn wegwijzer. Zoo raakte de jonge Rabaut niet alleen met de Woestijn maar ook met al de gevaren en nooden van het leven der vervolgte predikers bekend. En aldus bereidde de Heere hem tot den dienst voor.

't Was ook een dier rondreizende predikanten, wier woning wel gezegd kan worden te zijn geweest „in de spelonken en in de holen der aarde", gelijk het door den apostel Paulus wordt genoemd, die den jongen Rabaut er toe bracht ook zelf een levensbaan zoo rijk aan gevaar en nood te kiezen. Want toch, predikant te worden was in dien tijd in Frankrijk een werk aanvaarden, waartegen priester- en staatsmacht in bond ten verdere samenspannen; een leven beginnen, waardoor men zichzelf vogelvrij verklaarde, aller hand tegen zich kreeg; 't was de bijna zekere weg ten doode, tot den marteldood op het schavot, voor de kettters, de predikers allereerst, opgericht.

Toch had de jonge Paul niet gearzeld. Reeds op zijn vijftiende jaar was hij „proposant", dat is, begon hij den arbeid in het Koninkrijk Gods. Te

jong zouden we zeggen, indien onze tijden en toestanden met de toenmalige konden worden vergeleken, en mannen als Rabaut geen uitzonderingen, en hoogst zeldzame, waren. Van dat oogenblik af was zijn levensdoel de prediking van het Woord Gods aan zooveel als hooren wilden. Met Paulus in geen ding bekommerd, achtte hij zijn leven niet dierbaar, mits hij de bediening getrouw vervullen mocht en getuigenis geven van het Evangelie der genade. De liefde Christi drong hem; hij werkte in geloof en met kracht.

Voordurend en met een ijver beter zaak waard bespied, nagegaan en vervolgd, wist hij toch of de vervolging vruchteloos te maken of wel als eindelijk zijne ure gekomen scheen, weer te ontvluchten. Zichtbaar waakte over hem des Heeren oog. En een wonder mag 't heeten dat een man, die geen oogenblik zich veilig kon rekenen, die als de gevaarlijkste 't meest gezocht werd, toch zijn leven op de natuurlijke wijze en zelfs als vrij man eindigde. Zijn voorbeeld leert hoe God beschikt over alles, hoe de haren onzes hoofds geteld zijn. Dat wist Rabaut, doch daarom verzuimde hij geen enkele voorzorg. Telkens wisselde hij van kleeding en naam. Een vaste woonplaats kon hij eigenlijk niet gezegd worden te hebben, en maar zelden sliep hij twee nachten achtereen op dezelfde plaats. Nu eens was zijn verblijf een afgelegen spelonk, dan weer een armoedige hut, half in de aarde uitgegraven en door steenen en riet aan 't oog onttrokken. Zoo mogelijk vond hij onder 't dak van een geloofsgenoot schuilplaats, doch vaak was daartoe geen gelegenheid.

En onder dit alles arbeidde deze trouwe dienstknecht des Heeren met een ijver en kracht, wier wedergade men zelden zal vinden. Hij kon met Paulus wel zeggen, dat hem dagelijks de zorg voor al de gemeenten overviel. Hij was voorzitter van vergadering en synode; hij predikte in woestijnen en wildernissen voor duizenden heilbegeerigen; hij bezorgde de geldelijke belangen der gemeenten, kortom, niets was Paul Rabaut te veel. Zijn naam was bij al wat de Heere God naar zijn Woord diende, bekend en gezegend tevens. Doch ook de de vijanden kenden den naam Rabaut — hoe vaak ook voor een anderen verwisseld — maar al te goed. Een man als hij moest wel den haat en de afgunst der geestelijkheid prikkelen, daar hij stond tegenover de Kerk en een kracht oefende, waartegen Rome machteloos bleek. Want Rabaut streed met het zwaard des Geestes, Gods Woord.

Zoo was hij steeds van spionnen omringd, die bereid waren voor een Judas-loon 't geheim van zijn verblijf te verraden. En toen dit ook nog niet baatte, werd er zelfs een prijs op zijn hoofd gesteld. *Tien duizend livres* zou hij ontvangen, die Rabaut, dood of levend, in de handen der vijanden overleverde.

En toch — gelijk we reeds zeiden — mislukten alle aanslagen. Slechts een enkel voorbeeld om te

doen zien, hoe de hand des Heeren over hem waakte, en van hem bepaaldelijk de hand des vijands afkeerde.

Op een Zondagmorgen, den 30sten Januari 1752, werd Rabaut plotseling dicht bij Vigan door een troep soldaten overvallen en gegrepen. Zij voerden hem meê, en hij achtte zich ten doode opgeschreven. „Hij aanschouwde, als in een somber droomgezicht, hoe een schavot voor hem opgericht werd. Hij zag de menschen elkaar verdringen, begeerig zijn dood te aanschouwen. Hij hoorde hoe de biechtvader hem gebod het kruis te kussen, dat hij hem voorhield, en van hem eischte 't geloof zijner vaderen te verloochenen. . . . Maar hij, onder het roffelen der trommels op 't schavot gestegen, wees den priester af en hief het heerlijk lied der martelaren aan:

„Thans komt de blijde dag” enz.

Doch zijn tijd was er nog niet. Met Rabaut was nog een ketter gevat, de jeugdige proponent Bénézet, die hem vergezelde. Nu waren de soldaten, die Rabaut niet kenden doch wel den jeugdigen prediker, bevreesd dat het hun moeilijk zou zijn *beide* gevangenen te bewaren en over te leveren. Zoo lieten ze dan Rabaut, dien ze wellicht voor een gewoon man aanzagen, los, Bénézet werd weggevoerd en beklom weldra het schavot.

Zulk een man was -- in zeer vluchtige trekken geschetst -- Paul Rabaut, de „koopman”, wiens kornst de gevangenen in den toren afwachten, maar ook de man, door wiens gevangenneming de abt, die van het plan op bezoek de lucht had gekregen, zich hoopte verdienstelijk te maken.

Want het woord werd vervuld: „De ure komt, dat een iegelijk die u zal dooden, zal meenen Gode een dienst te doen.” H.

Berijmde Bombast.

II.

„Geen dwinglands blik stemt Neêrlands lier!

Bij 't wappren van de leeuwbanier

Rijze onder Nassau's oog

Het beeld van Van der Werf tot aan den starrenboog,

Waar hij, van eeuwig licht omstraald,

Naast d'eersten Willem praat.”

Er is een tijd geweest, waarin ik deze regelen zoo heerlijk vond, dat ik ze uitschreef in een boek, dat ik voor 't verzamelen van gedichten aanlegde. 'k Begreep er slechts de helft van; maar juist dat half begrijpelijke maakte het zoo mooi. 't Was in den tijd, toen ik nog niets *goed* of *verkeerd* noemde, maar alles *verschrikkelijk* mooi of *afyrijselijk* leelijk vond. 't Was dus recht naar mijn hart, dat een dichter zoo maar openlijk en brutaalweg verklaarde dat geen enkele dwingeland ooit de Nederlandsche dichters zou kunnen dwingen. Al mijn kornuiten en ik zelf waren 'zelfde gewend. Wanneer een jongen bij den weg slechts naar ons keek, waren we dade-

lijk klaar met: „Wat mot je?” of „Wat let me...!” terwijl we weerlooze jongejuffrouwen met sneeuwballen gooiden, alleen maar om te toonen dat er wel niemand op de wereld was, die ons tegen onzen zin zou aanraken. Evenwel liepen we voorbeeldeloos vlug, wanneer een jongen, die een jaar of drie ouder was dan wij, tegenover ons denzelfden heldenmoed toonde.

Eerst later heb ik leeren inzien dat de dichter Van Hall, die de boven aangehaalde regelen schreef, daarom nog volstrekt niet moediger was dan alle andere mannen. 't Is niet heel moeilijk alle dwingelanden uit te dagen, wanneer hoogstwaarschijnlijk geen enkele dwingeland op de wereld aan ons denkt. Ook wordt het mij al minder en minder duidelijk met welk *recht* die eerste regel den anderen voorafgaat. Ware Van der Werf een *dichter* uit de zestiende eeuw geweest, die onder de oogen van Alva Nederlandsche liederen zong, dan zou men nog reden hebben om te zeggen, dat hij voor geen dwingeland zijn mond hield. Maar de dichter bedoelt blijkbaar zichzelf. Hij zit in vollen vreedstijd, in zijn studeervertrek, genottelijk een vers te maken, en kijkt in gedachten alle keizers, koningen en presidenten van republieken aan, en zegt het hun: „Ik wil van Van der Werf zingen en laat het voor jullie altemaal niet, en geen enkele Nederlander zal het laten!” Dat is drukte voor niets!

Eigenlijk is de rest van het aangehaalde couplet niet veel beter.

„Bij 't wappren van de leeuwbanier

Rijze onder Nassau's oog

Het beeld van Van der Werf tot aan den starrenboog.”

„De leeuwbanier” is, wel beschouwd, een geheel onbekend ding. Dat zal wel „rood-wit-blauw” moeten beteekenen.

Verder zou men kunnen vragen: Hoe hoog moet „Nassau” wel staan, als het beeld van Van der Werf „onder zijn oog” — dus beneden hem — „tot aan den starrenboog rijst”? Ik vrees dat we „Nassau” zelf dan in 't geheel niet meer zien kunnen, en dat de beide helden in storelooze eenzaamheid onder elkaer op hun dichterlijke Eiffeltorens zullen staan.

Maar de eer wordt nog grooter:

„Waar hij, van eeuwig licht omstraald,

Naast d'eersten Willem praat.”

Aangezien er niet van Van der Werf, maar slechts van *zijn beeld* sprake is, waag ik bescheidenlijk de vraag: „Van welke grondstof moet dat beeld wel vervaardigd zijn, om het „eeuwige licht” te kunnen verduren?”

En geheel raak ik in de war, nu we in den laatsten regel zien, dat het beeld *naast d'eersten Willem* komt te staan. Nu is de vraag, wie is de „Nassau” onder wiens oog het verrijst? Ik kan de vrees niet onderdrukken dat Willem I onder zichzelf moet plaats nemen en op zichzelf moet nederzien.

't Is jammer van het overigens niet onverdienstelijk gedicht dat het door deze eerste zes regels zoo totaal wordt bedorven. Laat ons er tenminste eene les uit trekken. — En wel deze: De dichter moet nog veel meer dan de prozaschrijver op zijn hoede zijn tegen overdrijving en overlading, want voor hem is 't gevaar veel grooter. Vooral in de dichtkunst geldt de gulden spreuk:

„Eenvoudigheid is het kenmerk van het ware.”

Gebruik vooral in de poëzie geen drie woorden, wanneer ge het met twee kunt doen. De *diepste* gedachten zijn de eenvoudigste en de helderste. Wanneer diepe gedachten troebel en onduidelijk zijn, dan heeft de man, die ze uitspreekt, ze zelf nog niet goed doorgedacht en ze daardoor ondiep gemaakt. Een druppel vuil water is voor uw oog ondoordringbaar; ge kunt er alleen op zien, niet er doorheen. Maar de kristalheldere diepe meren in Zwitserland laten u toe de planten, die op den bodem groeien, te onderscheiden.

W.

SCHRIKKELIJK.

Het Ministerie van Lord Salisbury, is, zoo men wil, in gevaar om omvergeworpen te worden, door — de honden uit de graafschappen Surrey en Kent.

Den ongelukkigen nieuwen minister van Landbouw, M. Chaplin, die de stoutheid heeft de menschen voor dolle honden te willen beveiligen, is het in het hoofd gekomen menschen boven dieren te stellen, den muilkorf bij de honden in het graafschap in te voeren! Een vrije Engelsche hond met een muilkorf! En dat zonder onderscheid of hij liberaal of conservatief is? Dat nooit.

Surrey en Kent zijn van oudsher de zetels geweest der aanhangers van een regeering als deze. Maar Surrey en Kent zijn besloten liever „Homerulers” te worden en naar het Gladstoniaansche leger over te loopen, dan zich in hun nationale gewoonten eenigen dwang te laten opleggen, temeer nu een scherpzinnige predikant van den kansel verkondigd heeft dat de Heere, wanneer de honden een muilkorf noodig hadden, hen wel met zulk instrument zou hebben geschapen(?).

De eerbare squires (landheeren) dreigen dus, om wanneer de regeering niet toegeeft, in het parlement zich te weren, en hun vroegere vertegenwoordigers staan reeds aan de spits van hondengezantschappen en anti-muilkorven-comités, om op Engelsche manier „system” te maken. Reeds zijn in de Conservatieve clubvergaderingen van vele zijden de partijbijdragen ingehouden geworden, als voorloopige uitdrukking van de algemeene ontevredenheid, en dit geeft zeer slechte vooruitzichten voor de verkiezingen.

Men moet niet denken dat in Kent en Surrey een hond slechts een hond is. Hij heeft daar meer te doen dan de katten van zijn buurman te jagen en

de kamer te verontreinigen, de bloembedden om te wroeten en uit alle mogelijke rassen voort te spruiten.

De hond is aldaar de trouwe metgezel der menschen, met juist aangegeven verplichtingen, waarom hij ook dikwijls een zeer kostbare opvoeding geniet, waartoe men slechts dieren van de zuiverste rassen kan gebruiken. Ook heeft de squire of de boer niet slechts één hond, maar steeds meer en zij zijn trouwe metgezellen zoowel op den landweg als in de herberg. Hij die op een schoonen namiddag door de rijke dorpen der Engelsche graafschappen wandelt, vindt in alle logementen een uitgezochte verzameling honden, die bezig zijn met het, tot de edele *sport* behoorende, bijten en blaffen, terwijl de verschillende eigenaars deze gevechten aanstaren, met van opgewektheid stralend gelaat links en rechts weddenschappen aangaan, en het roode hondenbloed onder 't huilen en knorren der vechters de kampplaats doorweekt.

En dat zou zoo eensklaps uit zijn? Al de honden die nog herstellend zijn van den laatsten strijd en wier heeren reeds lang overeenkomsten met naburige oude tegenpartijen tot een nieuwen wedstrijd hebben aangegaan, zouden dan alle kansen verliezen op toekomstige grootheid en eer? Dat ware meer, dan een goed vaderlander kan dulden, in het bijzonder nu er een Pasteur bestaat. De hond maakt de eer des huizes van den landedelman uit, zooals een beroemd paard den naam van zijn bezitter in Engeland soms meer eerbied verschaft dan een hertogs- of graventitel.

De Arabieren en Portugeezen moge de Britsche regeering naar haar hand kunnen zetten, voor de honden zal zij de vlag moeten strijken. Het schijnt dat de nieuwe minister (zooals men met een wijziging van het bekende spreekwoord in Engeland zegt) „de rechte man op de verkeerde plaats is”.

H.

UIT HET LEVEN.

Al hooger!

Zekere juffrouw Cotton heeft over den plantengroei op de verschillende *planeten* ontdekkingen gedaan, welke groote waarde hebben, en die zij in een boek over de Chiromancie (de kunst om uit de lijnen der hand waar te zeggen) aan de verbaasde wereld mededeelt.

Volgens haar ontdekkingen zijn de bewoners van Mars gedwongen om peper, gember en gele wortelen voor hun voedsel en aloë voor reukwater te gebruiken. Veel beter hebben het dan de maanbewoners, voor wie tabak, thee, meloenen en augurken groeien. Opmerkelijk voor liefhebbers van het vischvermaak is de verdere ontdekking van juffrouw Cotton, dat Jupiter met een bijzonderen rijkdom van visch is gezegend. Naar men zegt is de koene ontdekster nu met de samenstelling van kookboeken voor de verschillende *planeten* bezig.

H.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

DE EENIGE WINST.

Eenige maanden vóór zijn kruislijden maakte onze Heere en Heiland zijne discipelen bekend met hetgeen Hem binnenkort zou aangedaan worden, in zóo duidelijke woorden, dat men er zich eigenlijk niet genoeg over verwonderen kan, wanneer men straks leest, dat zij op den morgen der opstanding „de Schriften, dat Hij van de dooden moest opstaan, niet verstonden”. We lezen: „Van toen aan begon Jezus zijnen discipelen te vertoonen, dat Hij moest heengaan naar Jeruzalem en veel lijden van de ouderlingen, en overpriesteren, en schriftgeleerden, en gedood worden, en ten derden dage opgewekt worden.” Kort daarna: „De Zoon des menschen zal overgeleverd worden in de handen der menschen, en zij zullen Hem dooden, en ten derden dage zal Hij opgewekt worden.”

De eerste van deze teksten lezen we in Matth. XVI : 21. Het verband, waarin hij voorkomt, doet ons verrassend de oorzaak zien en kennen, *waarom* de discipelen niet „verstonden” wat Jezus toen tot hen zeide.

De Heere was met zijne discipelen gekomen in de deelen (in de landstreek) van Cesarea Philippi. Daar vraagde Hij zijnen discipelen: „Wie zeggen de menschen, dat Ik, de Zoon des menschen, ben?” Daarop volgde het heerlijk antwoord van Petrus: „Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods.”

En Jezus, antwoordende, zeide tot hem: „Zalig zijt gij, Simon Bar Jona, want vleesch en bloed heeft u dat niet geopenbaard, maar mijn Vader, die in de hemelen is. En Ik zeg u ook, dat gij zijt Petrus, en op deze petra zal Ik mijne gemeente bouwen, en de poorten der hel zullen dezelve niet overweldigen. En Ik zal u geven de sleutels van het koninkrijk der hemelen; en zoo wat gij zult binden op de aarde, zal in de hemelen gebonden zijn, en zoo wat gij ontbinden zult op de aarde, zal in de hemelen ontbonden zijn.”

Het is maar al te zeer te vreezen, dat Petrus min of meer aan deze woorden den zin heeft gehecht, dien de Roomsche kerk er later aan gaf. Simon Bar Jona werd Petrus, dat is „Rotsman” genoemd! Hij werd zoo genoemd door Jezus! Die naamgeving was dus een *daad*. Petrus heette niet slechts zoo, maar hij *was* het voortaan. „Op deze petra (deze belijdenis) zal Ik mijne gemeente bouwen.” Bij deze uitspraak ging voor hem het woord: „Vleesch en bloed heeft u dat niet geopenbaard,” tijdelijk verloren. En de gedachte: „Die belijdenis heb ik, ik vóór allen, ik *alleen*, uitgesproken!” kwam op den voorgrond. Ten overvloede kwam daar het verbod van den Heere Jezus bij, dat de discipelen aan niemand zeggen zouden, dat Hij was Jezus, de Christus. Zoo groot, zoo heerlijk was dus zijne ontdekking, dat ze voor het groote publiek nog niet geschikt was! Petrus werd zwijmeldronken!

Onmiddellijk daarop volgde echter de uitspraak, die Petrus als een donderslag trof. „Van toen af begon Jezus zijnen discipelen te vertoonen, dat Hij moest heengaan naar Jeruzalem en *veel lijden* van de ouderlingen en overpriesters en schriftgeleerden, en *gedood worden*, en ten derden dage opgewekt worden.”

Hoe nu? En Jezus heeft toegestemd, dat Hij is de Christus, de Zoon des levenden Gods? Op deze belijdenis zal Hij zijne gemeente bouwen? Meer nog: de poorten der hel zullen haar niet overweldigen? En gewone menschen, die Hij als de Christus met éen oogwenk kan vernietigen, zouden *Hem* overweldigen? Dat kan niet! „Petrus, Hem tot zich genomen hebbende, begon Hem te bestraffen, zeggende: „Heere, wees U genadig, dat zal U geenszins geschieden!”

Dit vreeselijke woord van Petrus, dat schijnbaar zoo liefdevol en vereerend voor Jezus was, had tweeërlei angel. Ten eerste was het voor onzen Heiland een zware verzoeking. Dat blijkt daaruit, dat Hij, zich omkeerende, tot Petrus zeide: „Ga weg, achter Mij, Satanas! gij zijt Mij een aanstoot: want gij verzint niet de dingen, die Gods zijn, maar die der menschen zijn!”

De woorden van Petrus waren een zware verzoeking voor onzen Heiland. Ook Hem, naar zijne menschelijke natuur, was het lijden tegen de borst. Elke verlokking om daaraan te trachten te ontkomen, wees Hij gestreng als eene verzoeking des Satans af. Zoo was de discipel, die kort tevoren eene belijdenis had afgelegd, welke „vleesch en bloed niet hadden geopenbaard, maar de Vader in de hemelen”, straks een werktuig des Satans, die door hem de verzoeking in de woestijn voortzette. Zoo kon Petrus leeren, dat niet hij, maar de hem geopenbaarde belijdenis, buiten hem om, de petra was, waarop de gemeente zou gebouwd worden.

Voor Petrus zelf echter lag er dieper beteekenis en gevaarlijker aanstoot in zijn booze woord. Petrus was tot de zeer juiste gevolgtrekking gekomen, dat een Meester, die veel lijden en gedood worden zou, en *alzo* tot zijne heerlijkheid ingaan, geen volgelingen en leerlingen had, wien dat alles gespaard zou blijven. Derhalve kon hij met zekerheid voorzien, dat hij, bleef hij getrouw aan zijne belijdenis, een dergelijk lot zou ondergaan. En nu openbaarde hem *niet* de Vader in de hemelen, maar wel *terdege* zijn „vleesch en bloed”, dat zoo iets niet verkieslijk was, maar tot elken prijs moest voorkomen worden. „Heere, wees Uzelven genadig!” Ja: — maar ook mij en uw overigen discipelen! „Dat zal U geenszins geschieden!” Want — indien het U geschiedt, dan zal het ook ons overkomen.

Dat Petrus dezen gedachtengang had, blijkt uit de zeer ernstige waarschuwing, welke Jezus Christus naar aanleiding van Petrus' verzoeking, tot al zijne discipelen richtte: „Zoo iemand achter Mij wil komen, die *verloochene* zichzelf en *neme zijn kruis*

op en volg Mij. Want zoo wie zijn leven zal willen behouden, die zal hetzelfde verliezen, maar zoo wie zijn leven verliezen zal, *om mijnentwil*, die zal hetzelfde vinden.

Want wat baat het een mensch, zoo hij de geheele wereld gewint, en lijdt schade aan zijne ziel? Of wat zal een mensch geven tot lossing van zijne ziel?”

Achter Hem komen, dat wilden ze allen; dat deden ze allen. Maar tot nu toe volgden zij Hem alleen door gewone moeilijkheden heen; zeker door veel strijd van miskenning, maar ook door niet weinig populariteit. Van de inwendige beproevingen, die hun Meester had te doorstaan, van zijn lijden, dat Hij nu reeds onderging, hadden ze ternauwernood een flauw begrip. Zij verwachtten, dat Hij eerstdaags wel „het koninkrijk aan Israel zou oprichten”. Die verwachting werd nu plotseling de bodem ingeslagen. Uit *aller* hart was Petrus' raad gesproken!

't Was een raad, waardoor, indien hij opgevolgd werd, eeuwige schade aan hunne ziel werd veroorzaakt. Ja, wie Jezus alleen laat gaan tot in zijn diepste vernedering, wint de geheele wereld; maar verliest zijne ziel. Zoo werd ook eenmaal de geheele wereld (alle koninkrijken der aarde) Jezus aangeboden, indien Hij nedervallende den Satan wilde aanbidden. Zoo zou ook Hij het kruis ontgaan. Maar Hij weigerde en won zoo op de ware wijze de geheele wereld.

Derhalve „indien iemand achter Mij *wil* komen, die *verloochene* zichzelf, en neme *zijn* kruis op en volg Mij.” Hier noemt de Heere Jezus dat kruis *ons* eigen kruis. 't Is wat Hij op andere plaatsen *zijn* kruis noemt. Een ander kruis dan het zijne is er in den letterlijken zin des woords niet. Het spreekwoord: „Elk huis heeft zijn kruis” is door en door onwaar. Ieder heeft zijn *leed*, zijn *beproeving*. Maar alleen de *Christen* heeft een *kruis*, want van *kruis* is alleen sprake in de gemeenschap met onzen gekruisten Heiland. En daarom heeft wel *ieder* waarachtig Christen zijn kruis, want niemand kan Jezus waarlijk volgen zonder in zijne smaadheid te deelen. Maar ook alleen de Christenen zijn kruisdragers, want niemand deelt Jezus' smaadheid dan die Hem waarlijk volgt. Hier echter spreekt Jezus van des Christens *eigen* kruis. Dat is, in dezen zin, zijn eigen van God verordend, door de menschen veroorzaakt, door hemzelfen vrijwillig aanvaard aandeel in het lijden *om Jezus' wil*.

Deze vermaning en waarschuwing van onzen Heiland komt ons te stade in de weken tusschen het feest der opstanding en dat der hemelvaart. We denken aan den triomf onzes Verlossers. Wie wil daar niet in deelen! Maar *om* daarin te deelen, is ons noodig, dat we het deel van zijn *kruis*, dat ons op de schouders gelegd wordt, gewillig en gemoedigd *opnemen* en Hem nadragen. Zoo vervulde Paulus de „overblijfselen van het lijden van Christus

in zijn lichaam". Zóo, en zoo alleen, wenschte hij te deelen in zijne opstanding.

Dat is de rechte gestalte der ziele. De Heere geve ons *die!* W.

Mr. RHIJNVIS FEITH.

Een der voornaamste dichters en prozaschrijvers van de achttiende eeuw was de man, wiens naam aan het hoofd van dit opstel staat. Hij was ook een der beste. Feith behoorde waarlijk niet tot de mannen, die louter „bombast” schreven. Helmers is met hem niet te vergelijken. Ook wat diep gevoel van Christelijk leven aangaat, staat Feith verre boven de meesten, die gelijktijdig met hem schreven. Van Alphen rekende hij terecht onder zijne vrienden, en ook Bilderdijk ging met hem om en waardeerde niet zelden 'tgeen aan zijne pen ontvloede.

Toch kon Feith evenmin als ieder ander zich ontworstelen aan den invloed van zijn tijd. En die invloed was in de meeste opzichten in de achttiende eeuw ongelukkig. In de kracht van zijn leven — hij was in 1753 geboren — was Feith ooggetuige, ja in zekeren zin medebewerker van de gebeurtenissen, die aan Nederland Oranje en onafhankelijkheid ontnamen. Op rijper leeftijd had hij als een der invloedrijkste leden zitting in de Synode, die de „Evangelische Gezangen” verzamelde en invoerde. Toen eindelijk alles voor den sceppter of liever voor de bullepees van Napoleon bukde, was Feith evenals vele anderen zijner dichterlijke tijdgenooten, vurig vaderlander en Oranjeklant. Veel kan vergeven worden, wat anders in hunne liederen onverschoonbare bombast zou zijn, wanneer men in aanmerking neemt dat er veel moed vereischt werd om zoo Nederlandsch-gezind te zijn als zij waren, in de dagen van 1811—1813. Maar betreurenswaard is het, dat hun godsdienstig gevoel zich nooit boven het supranaturalisme verheffen of er aan ontworstelen kon en wilde. Het is geen te scherpe oordeelvelling, wanneer men meent dat zij daardoor meer bedorven dan goedge maakt hebben. Ze zijn de vaders van het lamme, conservatieve liberalisme, dat ons nog te dezen dage onder zijn jammerlijke gevolgen doet zuchten, dat onzen staat weerloos gemaakt en onze kerk ontzenuwd heeft. Het liberalisme, dat een zijner voornaamste woordvoerders in dichtmaat vond in Tollens, die een gedeelte van zijn leven hun tijdgenoot was, maar tot een volgend geslacht behoorde. Dezen dichter zullen we later ook samen leeren kennen.

De omstandigheden, die we hierboven vluchtig schetsten, hebben ook op Feiths werken, vooral op zijne gedichten, maar al te diep hun stempel gedrukt, al zij het ook in mindere mate dan op die van velen zijner tijdgenooten. Feith had met goed gevolg gestudeerd, en wist dikwijls gelukkig partij

te trekken van zijne wetenschap. In vele zijner verhandelingen (over leerdicht, heldendicht, minnedicht, het zinnelijke in de poëzie, enz.) vindt men menig zeer gezond denkbeeld, dat eigenlijk boven zijn eigen praktijk verheven was. Toch toonde hij zich zooveel in zijn vermogen was een vijand van de manieren zijner zoogenaamde kunstbroeders en dat was reeds veel, zeer veel. Hoe die manieren waren kan men zeer goed leeren kennen uit de volgende woorden van Prof. N. G. van Kampen, die in Feiths sterfjaar (1824) zijne werken uitgaf en in zijn „Levensbericht van Mr. Rhijnvis Feith” dit aantekende:

„Lijvige bundels van zoogenaamde gedichten verschenen, de eene flauwer en zielloozer dan de andere. Men koos, op het voetspoor van Hoogvliet, doch zonder Hoogvliets talenten, de gebeurtenissen der Heilige Schrift tot onderwerp, maar onder de handen dier rijmelaars ging alle Oostersche gloed en dichtvuur des Bijbels verloren, en de Geschiedenis van Mozes werd in twaalf Boeken berijmd Proza ontbonden. Men waande een *liertzang* vervaardigd te hebben, zoo men slechts niet in Alexandrijnen schreef: de wijsgeerige Ode was geheel onbekend. En dit was nog niet genoeg. Niet alleen was men aan *voorbeelden* van uitheemsche en inlandsche Dichters vastgeklonken: *kunstgenootschappen* matigden zich het recht aan, om willekeurige taalregels of klanktoon, om eene gewaande zuiverheid en duidelijkheid van taal of stijl, de schoonste gedichten te verminken, te knotten, en, volgens Bilderdijk's krachtig gezegde: *verzen uit te wisschen, meer waard dan koningrijken*. En men wane niet, dat de Dichter om deze *Aristarchen* kon lagchen, zonder zich om hunne smakeeloosheid te bekommeren! Zij gaven den toon aan op den Nederlandschen zangberg; gevestigd in de voornaamste steden des lands, waren hunne uitspraken Orakelen, alom met diepen eerbied ontvangen; en deze nieuwe *Kamers van Rederijkers* dreigden een land, hetwelk in de zeventiende Eeuw zoo lusterrijk door Poëzie had geschitterd weder tot de ziellooze rijmen der zestiende Eeuw — alleen met uitzondering hunner basterdtaal — weder te brengen.”

Wat was dan de fout van Feith, waardoor hij niet loskomen *kon* uit die verderfelijke strikken? Laat Van Kampen het ons weder zeggen, al heeft hij er deze critiek niet meê bedoeld: „Hij was een der eersten, die aan den herlevenden geest der Poëzy de edelste rigting deed nemen, de liefde voor Godsdienst, deugd en vaderland!”

Daar zat de knoop! Voor den levenden God kwam de Godsdienst in plaats. „God, Deugd en Onsterfelijkheid” was de Drieëenheid welke men aanbad. En flikkerde hier en daar een straaltje door, dat deed zien hoezeer Feith aan de kruisverdiensten van Jezus Christus niet wenschte tekort te doen: „*de verhevene leer van Jezus*” was hem toch eigenlijk bijna alles. Nu, het denkbeeld van *de leer van Jezus*,

wanneer die op den voorgrond geplaatst wordt en zijn zoendood beschaduw, is ten slotte geen verheffend, maar een geestdoodend ding. Het staat in verband met „mensenwaarde”, „deugdzaamheid”, „engelenwaarde”, en is de vruchtbare bodem voor allerlei ketterijen.

In 1804 en 1805 gaf Feith twee bundels „Proeve van eenige Gezangen” uit. Zoo, of ongeveer zoo, moesten naar zijn oordeel de Gezangen zijn, welke de Synode aan de Vaderlandsche Kerk zou geven. Een paar invloedrijke leden der Synode hadden hem uitgenoodigd de Kerk met zijn dichterlijke gaven te dienen. Die bundels bevatten samen 60 liederen. Niet minder dan 29 werden daarvan, meest geheel onveranderd, in den Gezangbundel opgenomen.

Om de waarde van deze liederen goed te beoordeelen moet men op de hoogte zijn van de drijfveeren, welke Feith zelf zegt dat hem aanspoorden om ze niet alleen naast, maar gedeeltelijk ook *in plaats* van de Psalmen te geven. Hij zegt in zijne voorrede omtrent de Psalmen: . . . „Ik durf intuschen heilig verklaren dat ik ze . . . niet alleen als Liederen van den ouden dag, onder de Mozaische Wetgeving opgezongen, hoogschat en het grootste regt laat wedervaren, maar tevens, en als Dichtstukken, en *als echte taal van het godvruchtig hart bewonder*, en *zelfs menigmaal aan derzelve edel vuur mijn eigen godsdienstig gevoel poog te ontsteken*. Maar, met dat alles blijve ik, na rijp onderzoek, van oordeel, dat ze door eene ontijdige verwarring, voor min doordenkenden *der Christelijke Zedeleer werkelijk nadeel aanbrengen*, en over 't algemeen (want hartelijk gaarne zonder ik er eenige *meer zedelijke* Psalmen of bijzondere verzen van uit), wil men niet louter aan klanken blijven hangen in de kerk van het Nieuwe Testament, voor het gros van deszelfs Leden *niet voegen.*”¹⁾

En verder.

„Wat zijn eigenlijk de Psalmen? Het zijn Liederen, oorspronkelijk ten dienste van een bijzonder volk vervaardigd, dat toenmaals, om wijze en heilige redenen, door God, den grooten Opvoeder van het menschdom, van alle volkeren des aardbodems afgezonderd gehouden werd; *dat Jehova voor zijn Landsgod hield*, Hem bepaald *als den God der Joden* vereerde, en in het vreedzaam bezit van Kanaän, en de overwinning en verlossing van alle zijne vijanden, Gods besten zegen en zijne eigene grootste gelukzaligheid vond. Het natuurlijk gevolg hiervan moest zijn, dat in deze Liederen God altijd *als den bijzonderen God van één volk* bezongen werd, en overal de verdelging van vijanden. . . . *als een zegen van den Beschermgod* van Israël werd afgesmeekt. Maar we gevoelen weder zelf, *hoe weinig geschikt deze Liederen over 't algemeen voor de kerk van 't Nieuwe Testament zijn, en hoezeer zij tegen den echten geest van Jezus' leer inloopen.*”²⁾

¹⁾ Ik onderstreep.

²⁾ Ik onderstreep.

Meer aanhalingen zijn zeker niet noodig om mijnen lezers overtuigend te bewijzen, dat het *beginsel*, waaruit Feiths „Evangelische Gezangen” ontsproten, lijnrecht staat tegenover hetgeen de Kerk van alle eeuwen beleden heeft omtrent de heiligheid en het gezag van Gods woord, en dat het de bron is voor alle ongeloovige critiek. De „eerbied” voor liederen, die „tegen den echten geest van Jezus' leer inloopen”, kan niet groot zijn. Feiths eerbied en die zijner tijdgenooten kan niet anders dan zelfbegoocheling zijn. Ten slotte *moet* men kiezen tusschen „den geest van Jezus' leer” en de liederen „die er tegen inloopen”. Dat Feith en zijne vrienden niet kozen, lag aan de tijdsomstandigheden. Toen Da Costa zijn „Bezwaren tegen den geest der eeuw” uitgaf, kozen hun geestverwanten wél, en zeer duidelijk ook. Ze kozen zoo goed partij, dat de politie aantekening hield van ieder welgekleed persoon, die bij Da Costa op stoep werd gezien, en dat wel jaren lang. Want Da Costa was „staatsgevaarlijk”, hij stoorde de lieve rust. Zij kozen wél, toen de synode *beval* dat iedere predikant in elken dienst minstens eenmaal uit de Gezangen *moest* laten zingen en de weigerachtigen uit de Kerk wierp en duizenden guldens boete liet betalen, invorderbaar door dragonnades, in den stijl van Lodewijk XIV, en door lijfswang! Maar van die keuze zou men kunnen zeggen, wat Tollens, *hun* geestverwant, zong van de geestelijkheid, die bij den marteldood van Dirk Willemsz. van Asperen een Te Deum aanhief:

„Maar God, met zooveel leed begaan,
Nam de offers van dien dag niet aan!”

Maar genoeg hiervan! Stelt u nu eens voor, dat de gemeente Gods lof zingt naar „de leer van Jezus” met het volgende lied, dat Feith ook rijmde ten dienste van den Gezangbundel, maar waarvan de Gemeente gelukkig verschoond bleef.

„DAGELIJKSCHE HERINNERING AAN DEN DOOD.

op de wijze van den 65ten Psalm.

o Mensch! die voor den dood blijft vreezen,
En angstig 't leven mint!
Eens moet hij uw Verwinnaar wezen;
Maak hem tot uwen Vrind.
Gij zult uw' afschrik voor hem staken
Door met hem om te gaan,
En ras zal op zijn bleeke kaken
Een englenlachje staan.

Denk aan den dood, als door uwe aären
De kracht des levens stroomt,
En ge u een reeks van lange jaren
Op stof en graven droomt.
Denk aan den dood in blijde dagen,
Bij voorspoeds zonnenschijn;
Zoo lang uw vreugd zijn beeld kan dragen,
Zij zal onschuldig zijn.

Denk aan den dood, waar goud en weelde
Uw hart met waan vervult,
Of aanzien, dat u eerzucht teelde,
Uw nietigheid omhult.

Hij zal u van het heil der aarde
Een echte beeldtnis biën,
En aan uw hart de juiste waarde
Van goud en eer doen zien.

Denk aan den dood, waar ge in uw pligten
Vertraagt of moedloos zinkt,
En 't laatste vonkje krachts voelt zwichten,
Dat in uw oog nog blinkt.

Zeg dan: „Hoe weinig zijn mijn dagen
„Veelligt nog hier op aard!
„Zou ik in 't goede dan vertragen,
„Zoo lang mij God nog spaart?”

Denk aan den dood en al zijn schrikken,
Waar u verzoeking vleit,
En zeg: „zoude ik voor oogenblikken
„Versmaàn eene eeuwigheid;
„Ik, die, hoe't leven in mij gloeije,
„Den dag mijns doods niet ken,
„Die ligt nog heden welig bloeije,
„En morgen niet meer ben!”

Denk aan den dood, waar rozenpaden
Het deel der boozen zijn,
Terwijl de deugd, bij hoon en smaden,
Dooft in een rampwoestijn.
Zeg: „De oogenblikken vliegen henen.
„Ras blindt de schijn niet meer.
„Dan wordt der boozen lagchen weenen,
„Dan weent de deugd niet weér.”

Denk aan den dood, waar angst en lijden
Uw ziel tot wanhoop wekt,
En God voor u, bij al uw strijden,
Zijn aanschijn nog bedekt.
Zeg dan: „Zou God mij eeuwig haten?
„Nee! schoon mijn nacht niet zwicht,
„Hij zal mij stervend niet verlaten,
„En dan is 't eeuwig licht!”

Poog dus den Dood u voor te stellen,
Waar ge immer u bevindt,
Zoo zal hij u alom verzellen
Als een beschermend vrind.
Denk, dat de zonde hem zijn smarte
Zijn' angst en prikkel geeft,
Maar dat hij voor het deugdzzaam harte
Niets meer ontzettends heeft.

Dan zal hij uw genot verhoogen,
U laven onder smart;
Dan lagchen zijne vriendlijke oogen
U zielrust in het hart.
Dan is hij u geen vreeslijk Koning,
Die met verschrikking endt;
Maar een Gezant der hemelwoning,
Wien Jezus tot u zendt.

Dan zal hij vrolijk tot u naken
En aan uw sponde staan,
En wappren uwe gloënde kaken
Verkoeling, laafnis aan.
Dan juicht ge in hem den Engel tegen,
Die u verlossing meldt,
En met u, langs bebloemde wegen,
Naar 't eeuwig leven snelt.”

Zulk een lied kan alleen hij zingen, die van het
Christendom zegt:

„Ik meen de Godsdienst, zoo eenvoudig als verheven,
Die Jezus voorbereidde in zijn verdienstvol leven,
En, na zijn grooten strijd en zege, op 't wereldrond,
Door zijn apostlenschaar geleerd heeft en gegrond.”

Als proeve van Feiths vaderlandsche gedichten
volsta hier het slot van zijn „Lofdicht op de Ruiter”:

o Gij, die in den glans van hooger zon gezeten,
Ligt menschelijke deugd voor zwakheid hebt versleten,
Schouw, schittrend englenheir, schouw juichend op onze
(aard,

De Ruiter was een mensch, maar is uwe aandacht waard!
Zie uw natuurgenoot, ten top van eer gestegen,
Hier, op zijn kniën voor de Godheid neergezegen,

Den bijstand smeeken van dien wenk, die 't Al regeert;
Daar, waar geheel een volk in hem zijn redder eert,
Temidden van een lof, de loon van 't heerlijkst strijden,
In tranen smelten en dien lof der Godheid wijden. —

Grootmoedig, klein, verbaasd, dat hij dien roem geniet,
Die slechts één pligt volbragt, en duizend pligten ziet.

o Heerlijkst voorbeeld voor de jongste nageslachten!
En held, die alles van zijn arm alleen kon wachten,
En zegevierend, niets verplicht was aan het lot,

Zocht al zijn hulp en loon in d'eigen wenk van God! —
Zoo blinkt de Seraf door het ruim der hemeldaken,
Hij schijnt in aller oog de oneindigheid te raken,

Maar staart op hooger glans, en zwijmende in het niet,
Voelt hij zijn grootheid slechts, als hij Gods aanschijn ziet,
Nu zwijg, mijn zangster, zwijg! geschikt voor lager orden,
Zou Ruiter ligt een God, en gij afgodisch worden —

Zwijg, tot de jongste dag, in 't aanschijn van 't heelial,
Den weergalm van uw lied voor God herhalen zal!
En gij doorluchte schim! Zoo ge in een eedler leven
Nog kennis draagt van 't geen op aarde wordt bedreven,

En ge in dit schouwtooneel van laagheid, hoon en schand',
Niet meer erkennen moogt uw roemrijk vaderland,
Hoor dan uwe eeuwige eer van onze lippen vloeijen!
Zie aller harten op uw enklen naam ontgloeijen! —

o Gij, wiens ziel zoo teér voor Neêrlands grootheid was,
Wij juichen in uw roem, al weenende op uwe asch!
Wie deugd waardeeren kan, is niet geheel verstooten,
Ach — zonk uw vaderland — gij hebt nog landgenooten,

Nog ware Belgen, die, bij al den keer van 't lot,
Getrouw zijn aan hunn' roem, hun vrijheid en hunn' God!
En om zoo blank een trouw voor 't nageslacht te staven,
Hunn' laatsten droppel bloeds met vreugd ten beste gaven!

Schouw op die eedlen met een oog van liefde neer!
Smeek, om hun deugd, dat de eeuw, door u vereeuwigd, keer,
En Neêrlands grootheid weér in Neêrland word' gevonden!
Ja Edle! uw ziel is nog aan Neêrlands roem verbonden;

Gij deelde in onzen smaad, toen op uw smeekgebeën
Een straal van d'ouden roem om Zoutman's wimpel
(scheen.

o Held, o Ruiter! Zon voor Neêrland in het duister!
o Schepper, onder God, van Neêrlands hoogsten luister!
Gij blijft de vreugd van elk, die 't vaderland bemint,
Als hij uw weerga zoekt — maar slechts uw lijkbus vindt!

Dit lied is in 1784 geschreven, toen Neêrlands
luister reeds duchtig aan 't dalen was. Het is niet
wat een nuchtere zin zou verlangen. Maar hoeveel
hooger staat het dan de holle woorden van Helmers!
Hoeveel eenvoudiger, hoeveel dieper gevoeld is het!
En vooral wanneer men denkt aan het spreekwoord:
„Men moet de geschriften beoordeelen naar den tijd

waarin ze ontstonden," en dan in 't oog houdt, hoe diep verbasterd tijd, zeden en taal waren in 1784, — dan moet ieder onpartijdige erkennen, dat Feith boven zijne „kunstbroeders" stond en, onder gelukkiger gesternte geboren, veel grooter en heilzamer invloed op de vaderlandsche letterkunde zou gehad hebben.

W.

VAN NACHT TOT DAGERAAD.

III.

't Was reeds, als we zeiden, elf uur geslagen. De gevangenen in den toren van Constance wachtten nog steeds; de eene minuut na de andere ging voorbij; nog altijd verscheen Rabaut niet. Zal hij zijn woord niet houden? Wat doet hem zoo lang uitblijven? Is hem een onheil overkomen?

Schoon niemand het uitsprak, gingen die vragen den armen vrouwen, die naar troost en bemoediging smachtten, door het hoofd, terwijl zij in spanning wachtten.....

Plotseling vernam men voetstappen op de trap. De vrouwen drongen verder naar de deur, de zieke poogde zich in haar bed op te richten. Nader kwam het geluid, de kranke hijgde, opende wijd de oogen en fluisterde: „God zij geloofd! Hij komt nog niet te laat!" Haar wangen werden met een koortsigen gloed overdekt, en half opgericht, scheen zij met nieuw leven beziel. De deur ging knarsend op haar hengsels open!

„Hij is het," fluisterde de zieke en menigeen met haar.

De majoor of bewaarder van den toren trad binnen. Achter hem aan trad een man uit het halfdonker tevoorschijn.

Helaas! Rabaut, de geliefde prediker, op wien de gevangenen als op een engel Gods gehoopt hadden, was het *niet!*

De binnentreders was, ja, ook een prediker, maar niet van het Evangelie der genade. 't Was een leeraar en dienaar der kerk, die „dwingt om in te komen" — met kerker en lijfswang. In plaats van den trooster, kwam de vervolger, de abt, van wien we zooveen spraken.

„De uitgestelde hoop krenkt het hart", zegt Salomo. Was 't wonder, dat ook den armen vrouwen het hart dreigde te breken in dien somberen nacht van den 24sten December, den Kerstnacht, waarin ook zij op een geestelijken zegen hadden gehoopt, op den troost, dien Gods knecht hun brengen zou?

Hier en daar hoorde men een zacht snikken; de meeste vrouwen keerden 't gelaat af; en menigeen uitte een luiden kreet van schrik, terwijl allen haastig achteruit traden. De zieke had zich achterover op het kussen laten vallen; doodsbleek, bijna roerloos lag zij daar nu met saamgeklemden lippen en een blik, waarin smart en schrik zich mengden.

De priester stond een oogenblik stil. 't Was als begreep hij alles. Er werd hier iemand verwacht; hij wist het reeds en zag 't nu. Snel wierp hij zijn scherpe, onderzoekende blikken door het vertrek, doch de naakte, ruwe muren konden niets verbergen. Blijkbaar was er niet degeen dien hij zocht. De abt fronste toornig de wenkbrouwen. Op den majoor toetredend, fluisterde hij dezen iets in 't oor; de ander antwoordde met een hoofdknik. Een der gevangenen scheen te begrijpen wien en wat het gold. Zij huiverde — 't was alsof zij den grond onder zich voelde wegzinken.

Thans wendde zich de priester tot de zieke. Een enkele blik op haar overtuigde hem, dat haar einde snel naderde. De zwakheid had blijkbaar reeds de overhand genomen; de ademhaling werd elk oogenblik moeilijker; het oog dof; een doodelijke bleekheid verspreidde zich over al haar trekken.

Er was geen oogenblik te verliezen, van die laatste minuten moest hij gebruik maken!

„Mijn dochter," sprak de priester, terwijl hij nederknielde aan het hoofdeinde van het bed, „gij hebt totnogtoe geweigerd de waarheid aan te nemen, hoe vaak zij ook tot u kwam. Volhardt gij nu nog bij uw dwalingen, nu, in dit plechtig uur?"

De stervende richtte met moeite de flauwe oogen op den priester en sprak wel met zachte stem maar toch op vasten toon:

„Ja."

„Bedenk toch, bedenk toch wat ge doet", ging de abt voort. „Thans kunt ge nog berouw toonen, boete doen voor een leven eigenwillig in dwaling en ellende doorgebracht. Thans kunt ge nog vergiffenis uwer zonden ontvangen, door uw ketterijen af te zweren!.... Maar zoo gij aarzelt — gij zijt straks in de eeuwigheid. Al de verschrikkingen des afgronds wachten u. Wroeging, straf, het helsche vuur zal u verslinden!...."

De priester wachtte eenige oogenblikken, doch er kwam geen antwoord en hij vervolgde:

„Verzoen u dan met God en met de heilige maagd. *Zij alleen* kan u bijstaan in de naderende ure des doods."

Doch blijkbaar hoorde de zieke reeds weinig meer, of indien ook al, zij lette niet op de woorden die haar tot afval verzochten. Met gesloten oogen lag zij stil, biddende.

Nu kwam de priester een weinig nader. Hij wilde de handen der stervende vatten.

Maar op dit oogenblik trad een jonge vrouw snel tusschenbeiden en hield hem tegen. Het was Suzanna Pagez, de dochter van Marie Blancher.

„Gij zult haar niet aanraken!" riep zij hartstochtelijk den dienaar der kerk toe; „ik verbied het u."

Met verbazing staarde de abt haar aan. Hij stond op. Een bittere grimlach krulde zijn lippen. Hij werd beurtelings rood en bleek. Verlegen en beschaamd zou hij gaarne op hetzelfde oogenblik de

gevangenis hebben verlaten. Toch wilde hij, de abt, zich tegenover zwakke vrouwen niet overwinnen verklaren. Eigenliefde en trots verboden het. Bovendien was er nog een andere reden die hem belette te gaan! De blikken die hij telkens naar de deur wierp en die de gevangenen maar al te goed opmerkten, zeiden het duidelijk. Hij wachtte nog iemand!

Eenige oogenblikken heerschte in de gevangenis diepe stilte. De priester had niets meer te zeggen en geen der gevangenen gevoelde lust een woord te spreken. Slechts nu en dan brak een zucht, door de zieke geuit, de stilte af.

Eensklaps drong een hel geluid, dat allen als van een schok deed trillen, hun in de ooren. Een vrolijk klokgelui klonk van de torens der stad.

„Kerstfeest!” fluisterde de zieke, die nog de tonen in de nachtelijke stilte kon opvangen.

„Kerstfeest!” herhaalden de arme vrouwen. Ach, wat feest voor hen, en dat reeds zoo menig jaar!

De priester sloeg vromelijk een kruis.

Daar liet zich eensklaps boven hun hoofd het geluid hooren van een lied dat werd aangeheven. Geen der vrouwen of zij kende en het lied en de stem. 't Was die van Marie Durand, de gevangene, die als jong meisje in den toren opgesloten, haar vader, broeder en verloofde had moeten missen. Heur haar was in den kerker vergrijsd, maar kloeken moed en vast geloof had zij behouden. Als een moeder was zij onder de gevangenen en zorgde trouw — de bewijzen er van bestaan nog — voor hun stoffelijke belangen, ontving de gezonden gaven en was bij allen geëerd en geliefd ¹⁾. Zij was het, die dat fiere woord op de muren der gevangenis schreef: RESISTEZ (Weerstaat).

Marie hief het Kerstlied aan en weldra stemden allen die konden — op één na — er meê in. De sombere gewelven weergalmden in dit stille nachtuur van de tonen, die het verkondden:

„Kerstfeest! Dag van groote vreugde!
's Vaders Zoon daalt tot ons af.
Laat ons van zijn liefde zingen,
Dat Hij ons dien Heiland gaf.”

De priester stond versteld. Het lied was hem vreemd, maar vreemder nog de kracht des geloofs, dat leert „Psalmen zingen in den nacht”. Ja, hij wist wel dat Paulus en Silas ook zoo gedaan hadden, maar die kennis was hem nooit tot zijn hart doorgedrongen. Heilige Apostelen, ja die vermochten dat, maar ketters, en daarbij zwakke vrouwen! 't Was hem een raadsel. Een trilling ging hem door de leden; hij wendde zich af en trad weer naar het leger van Marie Blancher!

Zij was dood!

¹⁾ De lezer weet, hoe het verhaal in den vorigen jaargang grootendeels Marie Durand betreft.

„Te laat!” riep hij met bitterheid. En terwijl de gevangenen zich door hem in 't zingen niet lieten storen, trad hij haastig weer naar de deur, die op zijn kloppen werd geopend. Langzaam klom hij van de sombere torentrap af, en ging weer de duisternis daarbuiten in, 't beeld van de duisternis in zijn hart.

Zijn plannen waren mislukt. Marie Blancher was gestorven zonder haar geloof te hebben verloochend, en Paul Rabaut was niet gekomen, niet gevangen in den strik.

H.

„HET RIJK VAN HET MIDDEN.”

Zoo, en niet het „Hemelsche Rijk”, noemen de Chineezzen hun vaderland. China is voor hen het middelpunt der wereld, om hetwelk andere landen, zoo gezegd, heen liggen. Trouwens China is een ontzaglijk rijk, een wereld op zichzelf, en met een getal inwoners 'twelk dat van meer dan één werelddeel overtreft.

Het Chineesche keizerrijk heeft één oppervlakte van omtrent 5,500,000 vierkante mijlen; dat wil zeggen: ongeveer zooveel als Europa en Indië te zamen. De bevolking is omstreeks 397 millioen zielen sterk. Misschien begrijpen wij zulke getallen beter, zoo wij onthouden dat het laatste evenveel is als *de letters, één voor één geteld, van 110 onzer Bijbels*.

Gelijk ieder weet, is het Chineesche volk merkwaardig door zijn zeer eigenaardige, haast onveranderlijke zeden en gewoonten. Maar door nog meer. Het is merkwaardig, schrander, „uitgeslagen”. Tal van uitvindingen in Europa gedaan, waren lang te voren den Chineezzen reeds bekend, gelijk de boekdrukkunst en het buskruit. Door beschaving, letterkunde en handel was China reeds betrekkelijk hoog gestegen, toen onze voorouders nog als ruwe, wilde heidenen in de bosschen zwierven.

Indien nu de mensch uit zichzelf de waarheid kon vinden, vrede en geluk deelachtig worden, het kwade laten en het goede doen; in één woord, indien het Christendom eigenlijk onnoodig en het Evangelie zeer goed te missen was, dan had dit in China moeten blijken. In alle werk is dit volk bezig geweest; het is schrander, geleerd, leerlievend, kortom de ongeloovige Voltaire had in China zijn ideaal gevonden. Dat was nu eerst een land waar men het buiten Christus en zonder den Bijbel even ver, ja verder gebracht had dan in Christenlanden! (Wel jammer dat Voltaire er niet zelf heen ging: uit de verte is 't gemakkelijk liegen.)

Wat is nu de waarheid? We toonden het nog kort geleden aan. Dat China met al zijn uiterlijke beschaving toch is een land vol duisternis, hetwelk ligt verzonken in grof bijgeloof. Het aanbidt zijn vergode vaders; het leeft alleen voor deze wereld

en kent niets hooger dan winst- en geldbejag. Het is ongevoelig, onverschillig, in één woord geen schepsel ter wereld, ook de ongeloovigste, zou onze Christelijke toestanden voor de Chineesche ooit willen ruilen.

In China geschiedt alles anders dan bij ons. Velerlei werkzaamheid b. v. het haarknippen en scheren op de openbare straat. Meestal zijn de straten vrij eng. Wat den vreemdeling echter nog meer treft dan de scheerders en de verkoopers van vette honden (tot gebraad) zijn de *waarzeggers*.

Voor een tafeltje ziet men hier en daar een meestal bejaard man gezeten. Hij draagt een witten baard en heeft een groote hoornen bril op den neus. Vóór hem, op het tafeltje, liggen bladen met allerlei geheimzinnige teekens beschreven, en ziet men verder papier, inkt en pen.

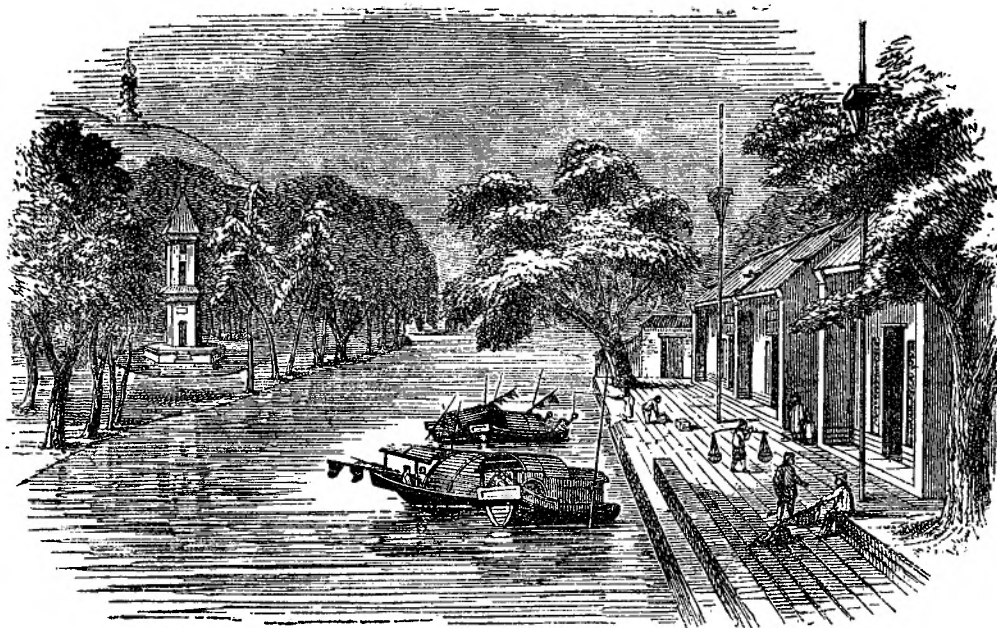
De meeste waarzeggers zijn „gedropen” candidaten voor een of ander examen. Want in China wordt zelfs nog veel meer geëxamineerd dan in Nederland. Daarbij is het waarzeggen een niet zoo moeilijk te leeren vak. Met eenige maanden studie, wat goeden wil en zekere slimheid brengt men 't al ver. Bovenal echter heeft men een goed geheugen

Wie nu weten wil wat in de toekomst over hem is beschoren, of wat dan ook, die gaat voor het tafeltje staan, en leest de lijst die de kosten aangeeft, als volgt:

Het voorzeggen van een enkele gebeurtenis	8	Cash
dito „met sandelhout”	16	„
De toekomst voorspellen	28	„
dito met bijzonderheden	50	„
dito door lezen in de sterren	50	„

Bepaling van den trouwdag — naar overeenkomst.

Wil men nu van 't een of ander iets weten, dan doet men eenvoudig zijn vraag, en krijgt weldra het antwoord op een stuk papier geschreven. Wie echter zijn toekomst weten wil, die moet jaar, maand, dag en zelfs uur van geboorte opgeven. De waarzegger schrijft alles in Chineesche teekens op, raadpleegt zijn tooverboeken en maakt de gevolgtrekking, en uit een verbinding van het opgeteekende, en door nauwkeurig na te gaan in welke verhoudingen de vijf elementen — goud, hout, water, vuur, aarde — zich voordoen. Al 'tgeen wordt voorspeld, komt volgens de eenmaal vastgestelde wetten in de grondtrekken bij alle waarzeggers overeen; slechts in het

WATERSTRAAT IN DE CHINEESCHE STAD NINGPO.

noodig. Want ieder lid der talrijke broederschap volgt bij de uitoefening zijner zwarte kunst dezelfde regelen, die in zekere boeken zijn vervat. Deze bepalingen nu moet hij nauwkeurig kennen. Anders toch kon 't gebeuren, dat het orakel 'twelk men in de eene straat raadpleegde, geheel verschilde met de uitspraken in het volgende in een andere buurt. En dan zou „de zaak” natuurlijk, zelfs in het bijgevoegde China, spoedig verlopen.

verdere, in de onderdeelen, bestaat vaak verschil.

Hoe ver de Chinees 't ook in veel gebracht moge hebben, de duisternis zijns harten doet hem steeds het bedriegelijke duivelslicht der waarzeggerij begeren. Met vollen ernst en onvoorwaardelijk vertrouwen ondervraagt hij den leugenprofeet over huiselijke en andere aangelegenheden. Zelden zal een Chinees een zaak van geldelijk belang aanvangen, zonder eerst de godspraak te hebben geraadpleegd,

en nimmer krijgt hij het in 't hoofd een huwelijk te sluiten zonder eerst zich daartoe den gelukbrengenden dag te hebben laten aanwijzen.

Dat is de hooge beschaving van het heidendom; zoo is de mensch buiten Christus!

Het is geen wonder, dat een volk, 'twelk eigenlijk grof materialistisch is, geheel voor het aardse leeft, ook niets kent van de liefde welke het heil des naasten zoekend, in Christus als de hoogste liefde haar oorsprong heeft. Trouwens, ook het zoogenaamde beschaafde heidendom der Grieken en Romeinen kende geen liefdadigheid; onze wees- en ziekenhuizen zijn vruchten des Christendoms.

hongersnooden. De indijking der rivieren is zeer ontoereikend. De landbewoners kunnen zich niet vrijwaren voor overstromingen, als de rivieren hun dijken doorbreken en indien de regeering niet ontwaakt tot haar verantwoordelijkheid, zal het volk met deze ongevallen blijven worstelen.

De geest des volks nu wordt doorgaans gezien in de regeering. De zorgeloosheid of onverschilligheid van het Chineesche Bewind, in zoover het den toestand des volks betreft, wordt duidelijk openbaar in de ongevoeligheid des volks omtrent hun medemenschen, die in nood zijn. Men kan zich niet voorstellen, hoe weinig het hart des volks geroerd wordt

STRAAT IN CHINA.

Men weet hoe vaak in China hongersnood voorkomt. Hongersnooden verdwijnen er in de eene plaats om zich in de andere te vertoonen, en aldus wordt steeds „het geroep der ellendigen gehoord in het land”. Men kan dan ook gerust zeggen, dat er geen land is waar zooveel ellende wordt verduurd als in China.

In een land met honderden millioenen menschen, is altijd veel armoede en lijden. Doch de groote bevolking is niet de oorzaak van de hongersnooden. Want er is ook groote uitgestrektheid van gebied, en hoewel er bergen zijn, die dor en onvruchtbaar zijn, toch ook veel bebouwbare grond, die wonderveel kan opleveren, en die genoegzaam in de behoeften des volks kan tegemoet komen.

Groote overstromingen zijn de oorzaak van de

over den toestand der noodlijdenden; en de regeering is even onverschillig omtrent de welvaart des volks. Indien niet de Christelijke kerk over de geheele wereld en bijzondere personen zich erbarmden, zouden de duizenden dezer ongelukkigen aan hun lot ten eenenmale overgelaten worden. Toch zullen niet vóórdat de Chineezzen van hun hardheid en onverschilligheid ontdaan worden; niet vóór zij elkanders geluk zoeken te bevorderen, het medegevoel en de liefdebetooningen van andere natiën veel helpen om de ellende te verzachten.

„De Chineezzen,” schreef iemand onlangs, „bezitten als natie zeer weinig liefdadigheid. Zij wordt in zeer beperkten zin gevonden; slechts temidden van goede vrienden en betrekkingen. In zoover erkennen zij slechts broederschap. Hulp te betoonen aan een

niet alleen door de zwarte bevolking, die haar overal als haar bevrijdster begroette, toegejuicht, maar ook door de blanke bewoners van het Zuiden met de levendigste betuiging van achting begroet.

Harriet Beecher Stowe was 40 jaar oud, toen zij „De hut van Oom Tom” schreef. Reeds vroeger was zij als schrijfster werkzaam geweest en zonder twijfel had de behoefte haar de pen in de hand gegeven. Op vijf-en-twintigjarigen leeftijd gehuwd met een professor die, zooals zij zelf later in een brief schreef, „rijk was in de kennis der oude talen, doch op elk ander gebied arm”, zocht zij, toen in den loop der jaren een kinderschaar van zeven zich om haar verzameld had, in de stijgende behoeften van het huishouden te voorzien door voor tijdschriften en kalenders kleine verhalen te schrijven. In een brief van haar hand uit den tijd van haar grootsten voorspoed, die aan alle behoefte een einde maakte, leest men: „Als er een nieuw kleed of een nieuwe matras noodig was, of aan het einde van het jaar de inkomsten en uitgaven in het huishoudboek niet overeenstemden, zeide ik tot mijn trouwe helpster Anna, welke in al mijn vreugde en zorgen deelde: „Als gij dezen dag op de huishouding en de kinderen wilt letten, zal ik een verhaal schrijven en dan zullen wij uit de verlegenheid zijn. Zoo werd ik schrijfster, hoewel in het begin op zeer bescheiden wijze.”

H.

UIT HET LEVEN.

* * *Hoe het in een »Staatskerk” toegaat.*

Zeer leerzaam is het, te weten hoe men huishoudt in de „Unirte Kirche”. Deze kerk is eene vereeniging van Lutherschen en Gereformeerden, op last van den Staat. Zij is dus de Staatskerk. Dezer dagen werd in die kerk „aangenomen”, en het heilig Avondmaal gevierd.

Uit Leipzig schrijft een ooggetuige ons daaromtrent het volgende. Ieder spiegele zich daaraan! Zoodra de Staat zich met de Kerk bemoeit, kan het niet anders. Deze toestand is niet zoozeer *Duitsch*, dan wel *Staatskerkachtig*.

„Zondagmorgen woonde ik de „Confirmation” (het afleggen der geloofsbelijdenis en de aanneming tot lidmaat) van P. bij. Met hem werden nog 200 aangenomen. Zooals u bekend zal zijn, werd het aannemen hier verplicht gesteld door den Staat. Ieder, die de school verlaat, *moet* aangenomen worden. Ge kunt u voorstellen, welk een resultaat zulk een dwang geeft.

Alles, rijp en onrijp, geloovig en ongeloovig, Christen en Socialist, alles *moet* lid der Kerk worden, en aan het Avondmaal deelnemen. *Het is een openbaar vertreden van het Sacrament.*

Menschen, van wie bekend is, dat zij niets ge-

looven, gaan met hun kinderen van veertien jaar aan het Avondmaal. Weigeren kan men niet. Geen predikant, die dat zou durven. Ieder moet lid der Kerk worden; anders kan hij in geen ambacht treden.

Slechts één staaltje wil ik u mededeelen. Naast ons woont een Socialist. Zijne dochter is veertien jaar oud en *moet* dus „confirmirt” worden. Zondagmorgen werd dit meisje aangenomen. Vader en moeder gaan met hun kind aan het Avondmaal; en nauwelijks een uur later zitten allen rondom een draaiorgel, dat juist voor die gelegenheid gehuurd is, en zingen allen walgelijke straatliederen. En zulke menschen, die niets gelooven en God bespotten, *moeten* aan het Avondmaal toegelaten worden.

Welk een toestand is dat nu toch! We hebben er reeds dikwijls over gesproken, maar de luidjes halen de schouders op en zeggen: „Ja, dat is mijne schuld niet!”

In 1889 werd een nog grooter aantal aangenomen (en gelijktijdig aan het Avondmaal toegelaten). Dat duurde den dominee wel wat lang. Deze liet doodeenvoudig een uur pauze houden en ging thuis een kop koffie drinken. De leden der gemeente, die nog niet aan 't Avondmaal geweest waren, gingen zoolang in een „Kneipe” (een bierhuis), om daarna terug te keeren. En zulke gevallen zijn niet zeldzaam.”

W.

* * *Helper der weduwen en Vader der weezen.*

Ongeveer twintig jaar geleden stierf in een der stadjes van België een geloovig Protestant. Geruimen tijd vroeger had deze eene som van vier duizend francs ter leen ontvangen van een zijner stadgenooten. Deze som had hij in twee gelijke deelen terugbetaald, de laatste 2000 frs. slechts een paar maanden vóór zijn overlijden. Hij liet zijne vrouw en kinderen zoo al niet arm, dan toch bij lange na niet volkomen verzorgd achter.

Kort na den dag der begrafenis kwam de gewezen schuldeischer beproeven, of hij de bedoelde 2000 frs. ook voor de tweede maal kon betaald krijgen. Daar zou spoedig een einde aan geweest zijn, indien de arme weduwe slechts de kwitantie had kunnen toonen. Maar hoe ze ook zocht, de kwitantie was en bleef weg.

Dit gaf natuurlijk den schurk moed. De weduwe werd als erfgename voor het gerecht gedaagd. De zaak had den gewonen loop. De klager werd op den eed gevorderd en verklaarde zich bereid dien af te leggen.

Een gedurig gebed ging op uit het hart en den mond der godvreezende weduwe en harer volwassen dochter tot den Troon der genade. Maar de hemel scheen van koper te zijn en gesloten te blijven. Niet het geringste spoor der kwitantie werd gevonden.

Eindelijk daagde de bange morgen, waarop de klager den eed zou afleggen, en dus de zaak onher-

moeting op de knieën werpen. Ook des keizers broeder, die nu tien jaar telt, moet dat doen. Natuurlijk wordt later 't gesprek vertrouwelijker.

Als een bijzonderheid voegen we hierbij, dat de tegenwoordige keizer, om zoo te zeggen bij ongeluk is — *ingeënt*. Dit geschiedde namelijk toen hij nog pas twee jaar oud was en niemand kon vermoeden, dat Kwang Hsu nog eens keizer zou worden. Hij had namelijk niet door zijn geboorte reeds erfrecht op den troon. Als gewoon mensch werd hij dus ingeënt. De persoon des keizers is heilig; daarom mag hem ook 't lancet des heelmeeesters niet aanroeren.

Hiermeê voor 't oogenblik van China afstappend, vermelden we nog dat, volgens de laatste berichten, het geheele getal zendelingen in China 526 is, behalve de vrouwen, hulppredikers, enz. 39 onderscheidene genootschappen zijn er werkzaam en het getal inlandsche kerkleden bedraagt 34,555. De geheele opbrengst verleden jaar voor liefdadige doeleinden door de inlandsche Christenen beliep 110.000. Dit zegt iets vooral in China. De vermeerdering in ledental verleden jaar was met 2300 personen.

H.

DE GESCHIEDENIS VAN EEN BOEK.

De in het vorige jaar overleden schrijfster van het welbekende boek: „De hut van Oom Tom”, Mevr. Harriet Beecher Stowe, heeft thans in haar zoon haar levensbeschrijver gevonden. (*Life of Harriet Beecher Stowe compiled from her letters and journals by her son, Charles Edward Stowe. London 1889.*)

Uit de merkwaardige levensbeschrijving van de beroemde Amerikaansche schrijfster volge hier het gedeelte, dat op het ontstaan en de verspreiding van haar beroemdste werk betrekking heeft.

Toen in het jaar 1850 het Congres te Washington de wet aannam, die aan de eigenaars van slaven uit het Zuiden niet alleen het recht gaf om de slaven, die hun heer ontliepen, overal weder op te vangen, waar zij hen meester konden worden, maar ook de bewoners der Noordelijke Staten verplichtte, hun bij de vervolging de behulpzame hand te bieden, ontving Harriet Beecher Stowe op zekeren dag een brief van haar zuster, waar de volgende woorden in voorkwamen: „Als ik de pen kon voeren als gij, Harriet! zoo zou ik iets schrijven, dat bij de gansche natie het bewustzijn levendig deed worden, welk een schandelijke zaak de slavernij is.” Bij het voorlezen dezer woorden in haar huiselijken kring sprong de beroemde schrijfster plotseling van haar stoel op en riep uit, terwijl de hoogste aandoeining uit haar blikken sprak: „Ik wil, als ik in leven blijf, daar iets over schrijven.”

In Februari van het volgende jaar, toen zij op

zekeren Zondag in de kerk zat, kwam plotseling, als een ingeving, haar het tooneel van het sterven van Oom Tom voor den geest. Dit trof haar zoo, dat zij zich slechts met moeite kon bedwingen om niet luid te schreien. Onmiddellijk na haar thuiskomst nam zij de pen ter hand, en schreef dit gedeelte van het boek neder. Zoo ontstond haar werk: „De Hut van Oom Tom”, dat haar naam spoedig in de geheele beschaafde wereld bekend maakte, en de afschaffing der slavernij zoozeer bevorderde.

Vijf en twintig jaar later ontving een harer kinderen eens een brief van haar, waarin de volgende woorden voorkwamen: „Ik herinner mij nog duidelijk den winter, toen gij allen nog kleine kinderen waart, en ik „De hut van Oom Tom” schreef. Mijn hart kromp ineen van de smart, die opgewekt werd door de wreedheden en ongerechtigheden, die ons volk tegen de slaven bedreef, en ik bad God mij te vergunnen iets voor hen te doen en mij bij te staan, opdat mijn kreet voor hen werd aangehoord. Ik weet ook nog, hoe ik menigen nacht, als gij slapend naast mij laagte, mij over u heenboog en weende, als ik aan de slavinnen dacht, wier kinderen van hen werden afgerukt.”

„De hut van Oom Tom” zag eerst in het tijdschrift: „National Era” in Juni 1851 — April 1852 het licht, en baarde reeds gedurende deze uitgave het grootste opzien. Daarna werd het verhaal door een boekhandelaar te Weston uitgegeven, onder de voorwaarde, dat de schrijfster 10% van den verkoopprijs zou ontvangen. Reeds op den dag der uitgave werden er 3000 exemplaren van verkocht, terwijl binnen het jaar 120 oplagen volgden. Eensklaps was de naam der schrijfster in de geheele wereld beroemd geworden. Uit alle oorden ontving zij brieven, die van de grootste geestdrift getuigden. Haar landgenoot Longfellow schreef haar: „Ik wensch u hartelijk geluk met het ongemeen welslagen en den invloed van „De Hut van Oom Tom”. Het is een der grootste overwinningen in de geschiedenis der letterkunde, afgezien nog van de hoogere overwinning door zedelijken invloed, die het boek heeft behaald.” Reeds spoedig na zijn eerste verschijning was het boek in twintig verschillende talen over geheel Europa verspreid.

In de Zuidelijke Staten van Amerika echter werd het verhaal letterlijk in den ban gedaan. Men begreep dadelijk dat „De hut van Oom Tom” meer nog zou uitwerken dan alle andere getuigenissen, die hetzelfde doel beoogden n.l. om invloed op de openbare meening uit te oefenen ten gunste van de afschaffing slavernij. Een nicht van Mevr. Harriet Beecher Stowe, welke toen ter tijd in Georgië woonde, schreef haar, dat zij het niet dorst wagen haar naam op de enveloppen der brieven te schrijven, die voor haar bestemd waren. Dertig jaar later echter, toen de afschaffing der slavernij „een feit” was, werd zij op een reis naar New Orleans

niet alleen door de zwarte bevolking, die haar overal als haar bevrijdster begroette, toegejuicht, maar ook door de blanke bewoners van het Zuiden met de levendigste betuiging van achting begroet.

Harriet Beecher Stowe was 40 jaar oud, toen zij „De hut van Oom Tom” schreef. Reeds vroeger was zij als schrijfster werkzaam geweest en zonder twijfel had de behoefte haar de pen in de hand gegeven. Op vijf-en-twintigjarigen leeftijd gehuwd met een professor die, zooals zij zelf later in een brief schreef, „rijk was in de kennis der oude talen, doch op elk ander gebied arm”, zocht zij, toen in den loop der jaren een kinderschaar van zeven zich om haar verzameld had, in de stijgende behoeften van het huishouden te voorzien door voor tijdschriften en kalenders kleine verhalen te schrijven. In een brief van haar hand uit den tijd van haar grootsten voorspoed, die aan alle behoefte een einde maakte, leest men: „Als er een nieuw kleed of een nieuwe matras noodig was, of aan het einde van het jaar de inkomsten en uitgaven in het huishoudboek niet overeenstemden, zeide ik tot mijn trouwe helpster Anna, welke in al mijn vreugde en zorgen deelde: „Als gij dezen dag op de huishouding en de kinderen wilt letten, zal ik een verhaal schrijven en dan zullen wij uit de verlegenheid zijn. Zoo werd ik schrijfster, hoewel in het begin op zeer bescheiden wijze.”

H.

UIT HET LEVEN.

* * Hoe het in een »Staatskerk” toegaat.

Zeer leerzaam is het, te weten hoe men huishoudt in de „Unirte Kirche”. Deze kerk is eene vereeniging van Lutherschen en Gereformeerden, op last van den Staat. Zij is dus de Staatskerk. Dezer dagen werd in die kerk „aangenomen”, en het heilig Avondmaal gevierd.

Uit Leipzig schrijft een ooggetuige ons daaromtrent het volgende. Ieder spiegele zich daaraan! Zoodra de Staat zich met de Kerk bemoeit, kan het niet anders. Deze toestand is niet zoozeer *Duitsch*, dan wel *Staatskerkachtig*.

„Zondagmorgen woonde ik de „Confirmation” (het afleggen der geloofsbelijdenis en de aanneming tot lidmaat) van P. bij. Met hem werden nog 200 aangenomen. Zooals u bekend zal zijn, werd het aannemen hier verplicht gesteld door den Staat. Ieder, die de school verlaat, *moet* aangenomen worden. Ge kunt u voorstellen, welk een resultaat zulk een dwang geeft.

Alles, rijp en onrijp, geloovig en ongeloovig, Christen en Socialist, alles *moet* lid der Kerk worden, en aan het Avondmaal deelnemen. *Het is een openbaar vertreden van het Sacrament.*

Menschen, van wie bekend is, dat zij niets ge-

looven, gaan met hun kinderen van veertien jaar aan het Avondmaal. Weigeren kan men niet. Geen predikant, die dat zou durven. Ieder moet lid der Kerk worden; anders kan hij in geen ambacht treden.

Slechts één staaltje wil ik u mededeelen. Naast ons woont een Socialist. Zijne dochter is veertien jaar oud en *moet* dus „confirmert” worden. Zondagmorgen werd dit meisje aangenomen. Vader en moeder gaan met hun kind aan het Avondmaal; en nauwelijks een uur later zitten allen rondom een draaiorgel, dat juist voor die gelegenheid gehurd is, en zingen allen walgelijke straatliederen. En zulke menschen, die niets gelooven en God bespotten, *moeten* aan het Avondmaal toegelaten worden.

Welk een toestand is dat nu toch! We hebben er reeds dikwijls over gesproken, maar de luidjes halen de schouders op en zeggen: „Ja, dat is mijne schuld niet!”

In 1889 werd een nog grooter aantal aangenomen (en gelijktijdig aan het Avondmaal toegelaten). Dat duurde den dominee wel wat lang. Deze liet doodeenvoudig een uur pauze houden en ging thuis een kop koffie drinken. De leden der gemeente, die nog niet aan 't Avondmaal geweest waren, gingen zoolang in een „Kneipe” (een bierhuis), om daarna terug te keeren. En zulke gevallen zijn niet zeldzaam.”

W.

* * *Helper der weduwen en Vader der weezen.*

Ongeveer twintig jaar geleden stierf in een der stadjes van België een geloovig Protestant. Geruimen tijd vroeger had deze eene som van vier duizend francs ter leen ontvangen van een zijner stadgenooten. Deze som had hij in twee gelijke deelen terugbetaald, de laatste 2000 frs. slechts een paar maanden vóór zijn overlijden. Hij liet zijne vrouw en kinderen zoo al niet arm, dan toch bij lange na niet volkomen verzorgd achter.

Kort na den dag der begrafenis kwam de gewezen schuldeischer beproeven, of hij de bedoelde 2000 frs. ook voor de tweede maal kon betaald krijgen. Daar zou spoedig een einde aan geweest zijn, indien de arme weduwe slechts de kwitantie had kunnen toonen. Maar hoe ze ook zocht, de kwitantie was en bleef weg.

Dit gaf natuurlijk den schurk moed. De weduwe werd als erfgename voor het gerecht gedaagd. De zaak had den gewonen loop. De klager werd op den eed gevorderd en verklaarde zich bereid dien af te leggen.

Een gedurig gebed ging op uit het hart en den mond der godvreezende weduwe en harer volwassen dochter tot den Troon der genade. Maar de hemel scheen van koper te zijn en gesloten te blijven. Niet het geringste spoor der kwitantie werd gevonden.

Eindelijk daagde de bange morgen, waarop de klager den eed zou afleggen, en dus de zaak onher-

roepelijk verloren zou worden. Dan stond de weduwe het lot voor de deur, dat binnen enkele dagen haar inboedel voor schuld zou verkocht worden. De weduwe besloot zelve ter terechtzitting te gaan en haar vonnis aan te hooren.

Ze maakte zich gereed. In voortdurend gebed ging ze voor den spiegel zitten om heur haar te ordenen. Maar hare gedachten waren niet bij dit werk. Daar vloog de kam haar uit de handen tegen den spiegel aan en verbrijzelde een hoek van het spiegelglas. Eenige stukken van het glas vielen rinkelend op den grond.

„Moet nu ook nog een der weinige stukken van waarde breken!” zei ze klagend tot hare dochter, die op het geluid der vallende scherven binnenkwam.

„o, Moeder, wat is dat!” riep deze zonder te antwoorden en wees naar den spiegel.

Een papiertje kwam tevoorschijn op de plaats waar de stukken glas uitgevallen waren. Men haalde het er uit; *het was de verloren kwitantie!*

Hoe de kwitantie daar terecht gekomen was, heeft men nooit kunnen ontdekken. 't Was ook genoeg, dat God haar op het juiste oogenblik liet vinden.

Dit verhaal is opgeteekend uit den mond van een der Belgische predikanten, die deze familie zeer goed gekend heeft.

W.

Niet ter navolging.

Dat voor „een goed doel” soms vreemde middelen worden aangewend is wel bekend. Onze vaders onderhielden in der tijd een Oudemannenhuis van de opbrengst van een loterij en een schouwburg. Dat ze dat ook elders deden bewijst een merkwaardig stuk onlangs door de *Minisink Valley Historical Society van Middletown, New-York*, aan de vergetelheid ontrukkt. Dit ging uit van een Holl. Geref. kerk, dagteekent van 9 Oct. 1804, en is ondertekend door Johannis Doestbrook, Abraham Westfall en Joseph Ennes, ouderlingen en 59 leden der Kerk. Het stuk luidt aldus:

„Aan de Edelachtbare Wetgevende vergadering van den Staat New-Jersey.

Het verzoek der ondergeteekenden, inwoners der plaatsen Montague en Sandiston in Sussex County, stelt ootmoedig voor, dat zij in, geen opzicht verschillende van onze medeburgers in onzen Staat, altijd de begeerte gekoesterd hebben, een prediker des Evangelies in hun midden te hebben.

Op heden hebben wij een waardigen herder, dien wij o zoo gaarne zouden willen onderhouden, indien slechts de ellendige toestand van ons kerkgebouw niet in den weg stond. Daar de hand niet gehouden is aan onze kerk, is het gebouw bijna niet te gebruiken, en zal spoedig geheel onbruikbaar zijn, indien wij niet bijtijds er iets aan doen. Maar het volk, dat de gemeente uitmaakt, is niet

in staat de kosten hiervoor bijeen te brengen, en te zorgen voor de betaling der schulden, die er nog op rusten, alsmede den waardigen leeraar een behoorlijk traktement te betalen. Met het oog op deze omstandigheden, en voor het doel om geld bijeen te brengen, verzoeken wij, Uwe Edelachtbare vergadering zeer ootmoedig, dat het ons vergund worde eene loterij te houden om de som van £ 800 bijeen te brengen tot het genoemde doel. Ons met vol vertrouwen alle goeds voorziende van uwe Edelachtbare vergadering.”

Hieruit blijkt, dat men reeds in den „goeden, ouden tijd” middelen in het werk stelde tot verkrijging van geld voor godsdienstige doeleinden, die evenmin in overeenstemming zijn met Gods Woord en het wezen van Christelijke liefdadigheid als vele der nieuwerwetsche methoden.

H.

Een slimme vogel.

In Mexico is een vogel met bruine en goudkleurige vederen, tot de soort der bijeneters behorende, die een bijzonder slimme manier heeft om de argelooze bijen te lokken. Hij weet namelijk de bontkleurige veeren op zijn kop zoo op te steken, dat zij den vorm van een fraaie bloem aannemen. Als er nu een bij komt aangonzen om uit de vermeende bloem honig te zuigen, hapt de bijenvanger toe en verslindt zijn prooi.

Waren zulke vogels maar alleen in Mexico!

H.

DRIE WONDEREN UIT AMERIKA.

Eerste wonder: twee reuzen.

De stoomboot Wyoming bracht onlangs te New-York twee personen mede, die den kapitein nog al wat moeite veroorzaakten. Het waren Europeesche reuzen, de broeders Nauckle geheeten. Ze gaan door voor de beste gymnastiekers der oude wereld, en dit klinkt wel zonderling als men bedenkt, dat beide personen tezamen 1000 pond wegen. Ze hebben zich verbonden aan een paar vertooners. Ze konden niet van Hamburg uitzeilen, omdat er geen schip was met bedden, groot genoeg voor hen om er in te slapen. De een hunner, Emil, is zeven voet en zes duim lang en weegt 520 pond. De andere, Wilhelm, is eveneens zeven voet en zes duim lang en weegt 490 pond. Op de Wyoming maakte men voor hen hutten op het dek, en des nachts werden daarin de bedden op den vloer uitgespreid. Hiermede waren ze zeer wel tevreden. Toen zij te New-York aankwamen, liep hun geleider de gansche stad af om een hotel te vinden, waar men bedden had, groot genoeg voor deze reuzen. En dit kostte moeite genoeg, want als deze heeren in een gewoon bed gaan liggen, dan hangen hun beenen van de knieën

af benedenwaarts geheel over de voetplanken van het beddestel heen. Men vond echter plaats voor hen in het Hungarian-hotel, maar ze moesten op den vloer slapen. Men zal afzonderlijke bedden voor hen laten maken, die de reis meê zullen doen door de steden van Amerika.

Tweede wonder: Indiaansch middel tegen koude voeten.

Een Indiaan uit de Cheyenne Agency had een zijner beenen bezeerd, zoodat het afgezet moest worden, wilde men zijn leven redden. De dokter drong er bij hem op aan, dat hij de bewerking zou ondergaan, maar de fiere roodhuid meende, dat er maar een ellendige stumperd van hem zou overblijven, en zeide dat hij liever wilde sterven. Alle redeneering was vruchteloos. De dokter zon op een denkbeeld om 's mans toestemming te verkrijgen. Hij spoedde zich naar Pierre, waar hij zich verzekerde van den dienst van een vriend, die de reis door het leven voortzet op één gewoon menschenbeen en op één van kurk. Tezamen spoedden ze zich naar de „reservatie”, en nadat de vriend van den dokter den kloeken Indiaan een voorstelling had gegeven, hoe hij op zijn kurken been kon rondspringen, was de lijder voldaan en zelfs begeerig om de bewerking te ondergaan, en verklaarde aan den dokter, dat deze niet slechts één, maar beide beenen mocht afzetten, omdat hij gewoonlijk des winters last had van koude voeten.

Derde wonder: Een gevaarlijke draad.

Te New-York reden een wagen en een tram tegen elkander. 't Ging er snel door en een telegraafdraad geraakte los van het rasterwerk van den luchtspoorweg. Het gebroken eind viel op de paarden der omnibus en deze vielen neer als kegels bij 't kegelspel en spartelden op den grond. De draad raakte vast achter den hoof van een der paarden, en de hoof begon te branden en te rooken. Juist kwam zekere M. Linch aan om in den wagen te stappen. Hoe 't kwam weet hij niet, maar hij raakte met zijn voet tegen den draad, waardoor hij neerviel en eveneens lag te spartelen als de paarden. Toen hij weer opstond was zijn been verdoofd en lam. Niemand durfde nu meer den draad aanraken, veel minder hem uit den weg ruimen. Het duurde een half uur eer het gebrokene hersteld was. Linch bleef een geruimen tijd kreupel, maar herstelde gelukkig volkomen.

H.

Geen kleintje.

Het verzoekschrift uit de stad New-York om hervorming in de wijze van stemmen in den Staat New-York en bestemd voor de Wetgevende Macht van dien Staat, is wel het grootste dat ooit uit een enkele stad opgezonden is. Het draagt niet minder

den 51,144 handteekeningen uit de stad New-York en over de 16,000 uit Brooklyn. Het is in boekvorm opgesteld, is 26 duim breed, 32 lang en 8 voet dik en weegt een halve ton. Ieder deel heeft een wollen rug van 2½ duim dikte met ijzeren zijbladen, waarin 50 enkele vellen zijn vastgemaakt, elk vel op zichzelf. De ruggen zijn saam verbonden, zoodat het geheele boek bij elk deel openvalt als een gewoon boek.

Van elke handteekening werd zelfs een volkomen afdruk genomen. Elke handteekening werd op een afzonderlijke kaart geplaatst. Van dit verbazend groote boek, met alle noodzakelijke bijzonderheden, die vereischt werden om het saam te stellen, begon de samenstelling in 't klein, maar de acten groeide weldra zoo aan, dat veertig meisjes en negen mannen er aan deelnamen. Toen het de Vergaderzaal binnengebracht werd, werd het gedragen op de schouders van acht personen.

H.

Een „Dolsteen”.

Zekere Mc. Guelkin te Knoxville in Jowa, werd onlangs door een dollen hond in de hand gebeten. Onmiddellijk ging hij naar een plaatsje, genaamd Paris, om de behandeling te ondergaan met een *dolsteen*, die in bezit is van zekeren Givan aldaar. Deze *dolsteen* is volgens beschrijving een witte, sponsachtige kleine steen; zoo groot als een hazelnoot, kegelvormig en plat aan de eene zijde. Givan schramde den arm met een speld, totdat het bloed er uitkwam, en legde er toen den steen op, die, indien er eenig vergif in het gestel is, aan het lichaamsdeel vastkleeft gelijk een bloedzuiger. In dit geval bleef hij hangen, tot hij vol was van een donkere zelfstandigheid, en toen afviel. De steen werd schoongemaakt met warme melk en water, toen weer opgelegd en het duurde 7 uur eer hij niet meer hechten wilde. Niet lang nadat de steen opgelegd was, werd de hand van binnen zwart en wit geplekt, evenals de hond, die hem beet. Toen Mc. Guelkin dit zag, greep hem een geweldige vrees aan. Nadat al het vergif uitgezogen was, ging de lijder echter vrijwel gerust gesteld, naar huis terug.

Het is wel jammer, dat de afloop in dit geval niet wordt vermeld.

H.

„De dood wil een oorzaak hebben,”

zegt het spreekwoord. Hoe waar dit is, bewijze het volgende:

De Grieksche dichter Anakreon, die zijn geheele leven wijn gedronken en bezongen had, stikte door een druivepit.

De wijsgeer Descartes werd door een trap van een paard gedood.

Keizer Hendrik VII stierf door een vergiftigde hostie.

Koning Philip IV van Spanje achtte het beneden zijn waardigheid, zelf het hout uit het vuur te nemen; hij bleef bij den hevigen gloed zitten, kreeg de roos en stierf.

Koning Agathocles werd door een tandenstoker vergiftigd.

Bisschop Laurentius van Breslau stierf door de uitwaseming der vele rozen in zijn slaapkamer.

Artemos Periphantes was zoo bevreesd voor den dood, dat hij zijn woning nooit anders verliet dan in een draagbaar, die twee bedienden met hun schilden moesten bedekken. Hij meende zich zoo-doende tegen den onwelkomen gast te kunnen beschermen.

De befaamde koning Lodewijk XI van Frankrijk was zoo beducht voor den dood, dat het al zijn bedienden streng verboden was, zelfs den naam te noemen.

Philemon van Syracuse, Polikrato uit Naxos, Diagonas Rhodius en Philiskus van Nicea, werden lachende door den dood verrast.

Hertog Bernard van Weimar vond zijn dood door het eten van een visch, zijn lievelingsspijs, die men vergiftigd had.

Een „zoeten dood” onderging de hertog van Clarendo, broeder van Koning Eduard IV, die toen men hem de keus liet, hoe hij wilde sterven, zich in een vat malvezij liet verdrinken.

De consul Fabius stierf tengevolge van het inslikken van een haar, dat in de melk lag, Tarquinius Priscus door het inslikken van een vischgraat en Theodorik, koning der Gothen, tengevolge van het gezicht van een vischkop.

Wladislaus, de zoon van koning Wenzel van Bohemen, en de pausen Anastatius II en Adriaan IV stikten door muggen en vliegen, die in hun kelen gekomen waren.

De Friesche raadsheer Foldo Ralda stierf van schrik bij het lezen van den nieuwen eed, dien hij in 1579 moest afleggen. Zeuxis de schilder stierf van schrik bij het zien van een slechte schilderij en niet minder gevoelige zenuwen moet Varrius gehad hebben, die stierf tengevolge van het portretteren eener leelijke, oude vrouw.

Doch hoe ons ook de dood aankome, zijn wij slechts te allen tijde bereid!

H.

Stijlbloemen.

1. Door vertrék naar elders biedt zich aan een keukenmeid, die *alles kan koken*.
2. Bij een tweegevecht is het vereischte dat beide partijen *op gelijken afstand* van elkander worden *geplaatst*.
3. Een bloot mondelinge overeenkomst is 't papier niet waard waarop *zij geschreven* is.

4. Ieder gevoelt hoeveel goeds en *weldadigs* met zulk een boek is te *stichten*.

5. Na nog drie personen gebeten te hebben, maakten twee soldaten en een korporaal het dier met gewerschoten af.

(Deze krijgslieden vechten dus ook met de tanden.)

6. Men vraagt een juffrouw van Christelijke beginselen *boven de 25 jaar*, (dus geen al te jonge beginselen!)

7. Uit een zeker gedicht:

„Politie kan haar macht niet toonen
Op plaatsen waar geen menschen wonen.”

Dat woord is een getuige à décharge tegenover de regels, die ik eens in een straatlied las, en die een felle beschuldiging inhielden. Daar was ook sprake van een gepleegden moord, maar er stond:

„De politie en de gieljetien,
Die stonden het zoo maar aan te zien!”

De eenige verzachtende omstandigheden voor zulk een onverantwoordelijk gedrag van politie en guillotine lag daarin, dat de moord 's nachts geschiedde, wanneer men niet zien *kan*, want het verhaal luidde verder:

„De boer werd afgemaakt
Al eer hij was ontwaakt,
Met meer dan zes en dertig steeken.”

8. Heel het voorstel is een dor *geraamte*, waaraan niet alleen het vleesch maar zelfs de beenderen ontbreken.

EEN OPMERKING, DIE DIENST KAN DOEN.

Van een onzer lezers, den heer J. v. d. W. te N., ontvingen we een schrijven, dat wellicht velen met ons aangenaam zal zijn.

„Het is mij,” zegt de schrijver, „een groot genoegen geweest steeds Excelsior te lezen, zelfs van het begin af, en ik moet bekennen, dat het mij nooit te veel was eenige oogenblikken uit te breken om het te lezen en te genieten, want waarlijk de inhoud was altijd even rijk en afwisselend, en ook mocht ik zoo nu en dan vragen of antwoorden ten beste geven. Ik geloof ook dat de Heere zijn zegen heeft willen schenken op dezen moeilijken maar goeden arbeid, zoo van de Redactie als de Uitgevers.”

Dan vervolgt hij:

„Aan dit Tijdschrift zijn prijsvragen verbonden met zeer flinke prijzen er aan verbonden, zooals het Handboek van Groen.

Nu is de werkzaamheid daaraan verbonden voor mij, wellicht ook voor anderen te veel gevergd, om er aan deel te nemen, hoe gaarne ik soms zou willen, maar wegens mindere kennis niet kan. Nu wil ik u een gedachte kenbaar maken. Zou in dezen geen weg kunnen gevonden worden, om hun en ook mij hierin tegemoet te komen? Hierover heb ik dit gedacht: Als er in elk nummer of om de twee of drie nummers, naar dat de Redactie goeddacht, een of meer prijsraadsels

werden geplaatst, waaraan ook prijzen werden verbonden, natuurlijk aan de Redactie overlatende, wat men geven wil, doch in elk geval iets goeds en bruikbaar. Versta mij wel, men geve geen kinderachtige raadseltjes, maar flinke opgaven, die ons kunnen leiden tot Schriftonderzoek, of geve men opgaven omtrent feiten en personen uit de Vaderlandsche of Kerkgeschiedenis. Mij dunkt, dit kan of zal Excelsior zeer verhoogen, wellicht het debiet doen toenemen. Versta mij wel, het doel is: de Prijsvragen blijven bestaan; maar men kome anderen langs dezen weg tegemoet; ja men verbinde aan de Prijsvragen de beste belooningen, die eere is den beantwoorders waardig; maar ook anderen geve men iets, die daaraan geen deel kunnen nemen."

Onze vriend wenschte hierover de gedachten van Redactie, Uitgever en Lezers te weten. Onzerzijds nu dit:

We hebben reeds vaak naar de oorzaken gezocht, waarom op de Prijsvragen soms zoo weinig antwoorden inkomen, ook ondanks de flinke prijzen.

't Verbljdt ons thans uit de lezers zelf een antwoord te vernemen. Wat nu het voorstel van den heer V. d. W. betreft, en wij en de Uitgevers keuren het zeer goed en de laatsten zijn bereid ook in dit geval een boekwerk uit te loven.

Als proefneming dan volgen hier *drie* opgaven, die niet kinderachtig en ook niet te moeilijk zijn.

1. Iemand vroeg aan een geleerd man, die kort van stof was, hoe hij zekere zaak moest ten uitvoer brengen. 't Antwoord was slechts dit:

$$2 \times 2 = 2 + 2.$$

Wat beduidt dit en hoe denkt gij over die beteekenis?

2. Wat wordt bedoeld met „redelijken godsdienst” in Rom. 12 : 1?

3. Hoe komt het dat de hond in den Bijbel veelal als een verachtelijk dier wordt voorgesteld en de kat niet?

De Uitgevers willen bij deze opgaven eens gul zijn.

Elk, die *alle drie* de vragen goed beantwoordt, ontvangt het boekwerk:

HOE DE ZOON VAN DEN PIONIER PRESIDENT WERD.

HET LEVEN VAN ABRAHAM LINCOLN
AAN HET NEDERLANDSCHE VOLK VERHAALD

DOOR

A. C. DE ZWART.

Met portret.

In geïllustreerden omslag.

Elk, die minstens *twee* goed beantwoordt, ontvangt:

DE VISSCHERS VAN DERBYHAVEN.

EEN VERHAAL UIT IERLAND.

DOOR

HESBA STRETTON.

In geïllustreerden omslag.

(Men voege naam en adres bij de inzending.)

V R A G E N B U S .

ANTWOORDEN.

Het antwoord, dat J. H. B. geeft in het No. van 1 Maart op mijn vraag: „Bestaat een mensch uit lichaam en ziel, of uit lichaam, ziel en geest?” is m. i. niet voldoende. De bewijspplaatsen, welke hij daarvoor aangeeft, stemmen niet overeen; terwijl in 1 Thess. 5 : 23 gesproken wordt van geest, ziel en lichaam, spreekt Gen. 2 : 7 alleen van lichaam en ziel. Immers toen de Heere Adam uit het stof der aarde geformeerd had, werd hij eerst door het inblazen van den adem des levens in zijne neusgaten tot een levende ziel.

Dat overeenkomstig Gen. 1 : 24 het zielsleven in het stof der aarde zetelt, is, naar het mij voorkomt, een Darwinistische stelling. Wel staat er, dat de aarde levende zielen voortbracht; maar hetzelfde lezen wij in vs. 20 van het gedierte in het water, en is slechts een wijze van spreken, om aan te duiden, dat de dieren op en in die elementen geschapen werden, om daar te leven. Gaarne zou ik de vraag eenigszins vollediger beantwoord, en in verband met 1 Thess. 5 : 23 het onderscheid tusschen ziel en geest aangetoond zien.

In hetzelfde No. komt een antwoord voor op de vraag van D. J. H.: „Zijn de sterren werelden, en bestaat er grond voor de gedachte, dat deze werelden eens de verblijfplaatsen zullen zijn der gezaligden?” naar aanleiding waarvan ik mij veroorloof het volgende op te merken:

Wat de Christenen uit de eerste eeuwen geloofden omtrent het bewonen der sterren door zalige geesten, is nog geen bewijs, dat het zoo is.

Het is ongerijmd bovendien; want geesten zijn onstoffelijk en hebben dus geen stoffelijke woonplaats noodig.

Dat de sterren werelden zijn, mogen wij op grond der Heilige Schrift niet aannemen. We lezen, dat God schiep den hemel en de aarde, dus slechts éene aardbol, en van de sterren lezen wij in Gen. 1 : 16 en 17, dat God ze tegelijk schiep met de zon en de maan en in het uitspannel des hemels stelde, om te dienen tot lichten voor het geschapene op de aarde.

Ook bestaat er geen grond voor de gedachte, dat deze eens de verblijfplaatsen zullen zijn voor de gezaligden. De Heilige Schrift leert ons daar niets van, maar wel, dat deze hemel en aarde zullen voorbijgaan en dat er nieuwe hemelen en een nieuwe aarde zullen zijn tot verblijfplaats der gezaligden (2 Petr. 3 en Openb. 21 : 1).

In het No. van 15 Maart vraagt J. v. d. W.: „Wie waren de blinden en kreupelen, die David uit Jeruzalem zouden houden? (2 Sam. 5 : 6.)

Het is zeer waarschijnlijk, dat dit de afgoden der Jebusieten waren, op welke zij vertrouwden. Dit is af te leiden uit vers 8, waar wij lezen, dat zij van Davids ziel gehaat werden, en dat een blinde en een kreupel in het huis niet zouden komen.

H., 25 April 1890.

F. v. W.

Zooals we vroeger reeds herinnerden, behoudt de Redactie zich altijd het recht voor om op beantwoorde vragen terug te komen.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

VOL ZOETEN WIJNS.

„Wanneer God een kerk bouwt, plaatst de duivel er een kapel naast,” placht Luther te zeggen. En in waarheid, de geschiedenis van de Kerk des Heeren op aarde heeft vele voorbeelden van de juistheid dezer opmerking. Alleen wat God doet is oorspronkelijk. Alles wat de duivel doet is satanisch namaaksel. Wat de menschen verrichten is ingegeven of van boven, of van beneden.

Tegenover de vrijheid der kinderen Gods tot welke de Heere Adam wilde opleiden, stelde de Satan zijn: „Gij zult als God zijn!”

De ware eenheid van het menschelijk geslacht moest door hem satanisch nagebootst worden door de gevolgen, welke hij zich voorstelde van den torenbouw van Babel.

Tegen de heilige, algemeene, Christelijke kerk plaatste Satan het wereldrijk.

De Christus Gods zal bestreden worden eindelijk door den persoonlijken anti-christus.

En de hooge, heilige, heerlijke bezieling van den Heiligen Geest vindt haar satanisch tegenbeeld in de dronkenschap.

Dat tegenbeeld werd steeds door den Almachtige bestreden. De Israeliet kon zich voor een bepaalden tijd meer bijzonder aan den dienst van Jehovah wijden door nazireër te worden. Uitdrukkelijk was hem, gedurende den tijd van zijn nazireërschap het gebruik

van al wat van den wijstok komt en van sterken drank verboden. Evenzoo aan de huisvrouw van Manóach in den tijd, die onmiddellijk aan de geboorte van Simson voorafging. Veilig mogen we aannemen, dat een begenadigd kind Gods als Elisabeth, de moeder van Johannes den Dooper, dat *gebod* slechts daarom niet ontving omdat het in *haar hart* geschreven was en *zij* de geestelijke beteekenis er van wel bevroedde. Ten opzichte van Simson en Johannes den Dooper was eens voor goed het voorschrift gegeven, dat zij hun geheele leven lang noch wijn noch sterken drank zouden drinken. „Want”, zoo staat er van Simson, „dat knechtje zal een nazireër Gods zijn van moeders buik af.” En van Johannes: „Hij zal met den Heiligen Geest vervuld worden, ook van zijner moeders lijf aan.”

Bij het bevel omtrent Johannes den Dooper springt dus de beteekenis zeer duidelijk in het oog. Tegenover de bedwelming van wijn of sterken drank, staat het vervuld worden met den Heiligen Geest. Zeer zeker is het druivenbloed een schepsel Gods „goed mits met dankzegging genoten” evenals al de andere. Onze Heiland stelde den wijn tot teeken van zijn dierbaar bloed. Maar hij, die het toonbeeld onder de menschen moet zijn van de geestdrift, dien de Heilige Geest kan geven, moet zich ook ten deze „onthouden van allen schijn des kwaads.” Men moet hem niet *kunnen* verwijten, dat hij zijne bezieling aan den wijn, of aan iets dat aarsch is, te danken heeft.

Het is Johannes den Dooper ook niet verweten. Zonder tegenspraak kon de Zoon des menschen van hem tot de schare zeggen: „Johannes de Dooper is gekomen, noch brood etende, noch wijn drinkende, en gij zegt: Hij heeft den duivel.”

Toch staat het *verbod* op Oud Testamentischen bodem, is *wettisch*. „Geen ding onrein onrein of gemeen achten”, dat is de vrijheid, welke de Zoon des menschen ons bracht. De Heere Jezus wijst op zijn eigen voorbeeld. Onmiddellijk op de aangehaalde woorden liet Hij volgen: „De Zoon des menschen is gekomen, etende en drinkende, en gij zegt: Ziet daar een mensch, die een vraat en *wijnzuiper* is, een vriend van tollenaars en zondaren. Doch de wijsheid is gerechtvaardigd geworden van al hare kinderen.”

Toen de dag des Pinksterfeestes vervuld werd, waarop het oude Pinksterfeest zou opgeheven worden en overgaan in het ware Pinksterfeest, zag de schare bij de eerste Christenen teekenen van geestdrift en bezieling, die zij anders nooit bij gewone menschen waarnam. Die zich „ontzettekeden en twijfelmoedig werden,” vroegen de een aan den ander: Wat wil toch dit zijn? Maar anderen spottende, zeiden: zij zijn vol zoeten wijns! De spotters behielden de overhand. In elk geval achtte Petrus het noodig vóór alles de uitwerking van déze spotternij tegen te gaan. Hij begon met het onderscheid uit elkaër te zetten tusschen dronkenschap en vervuld zijn met den Heiligen Geest: „Gij Israëlietische mannen, en gij allen die te Jeruzalem woont, dit zij u bekend en laat mijne woorden tot uwe ooren ingaan. Want dezen zijn niet dronken, gelijk gij vermoedt, want het is eerst de derde ure van den dag. Maar dit is het wat gesproken is door den profeet Joël: „En het zal zijn in de laatste dagen, spreekt de Heere, dat Ik zal uitgieten van mijnen Geest op alle vleesch.”

„Want dezen zijn niet dronken.” Vooral deze beschuldiging, die zoo gereedelijk ingang kon vinden, werpt Petrus verre van zich. „Het is eerst de derde ure van den dag.” 't Is pas 's morgens negen ure. Een vrome Jood nuttigde *niets*, laat staan wijn, zoo vroeg in den morgen. Dronkenschap des morgens te negen ure is reeds voor ons, Westerlingen schandelijk; hoeveel te meer voor den Oosterling, vooral voor den Jood. Bitterder spot kon dus den door den Heiligen Geest vervulden discipelen niet toegevoegd worden. Vooral omdat zij, die als natuurlijke menschen niet verstaande dingen, die des Geestes Gods zijn, er zoo gemakkelijk toe komen, willens of onwetens de blijdschap, welke de Heilige Geest geeft, te verwarren met en te verwisselen tegen de opgewondenheid, door den wijn veroorzaakt.

Evenwel niet door een *verbod* om wijn te drinken, evenals bij de Nazireërs, werd de goede naam van de discipelen gehandhaafd. Op den Pinksterdag zorgde God zelf, door in den vroegen morgen over *nuchtere* lieden zijnen Geest uit te storten, dat alle grond

voor de verdenking moest vervallen. Waar de Geest des Heeren is, aldaar is *vrijheid*. De ceremoniële wet is vervallen, vervuld in Christus.

Is het niet alsof Satan nog steeds er op uit is *zijne* vroolijkheid, zijne opgewondenheid door sterken drank bij voorkeur op den Pinksterdag uit te gieten in hen, op wie door den Heiligen doop de verplichting van een heiligen wandel rust? Alsof hij tracht dan vooral Jezus' discipelen den laster aan te wijven dat ze „vol zoeten wijns” zijn.

Laat ons *nuchteren* zijn en wakende; onze harten open zettende voor den invloed van den Geest Gods, die ons de eerstelingen geeft en ook onze lichamen tot zijne tempelen wil wijden. Dat onze wandel zij in de hemelen, waaruit wij Christus Jezus weder verwachten. Dan zal een vrede en eene blijdschap onze harten doorstroomen en ook in ons leven zich openbaren, die thans zoo weinig gezien worden; die den spotters wederom als vóór achttienhonderd jaar het woord op de lippen zal geven: „Zij zijn vol zoeten wijns!” Maar die ten slotte velen uit de scharen verslagen zal doen vragen: „Wat moeten we doen om zalig te worden?”

Deze blijdschap is een gave Gods. Maar eene gave, die Hij wil schenken aan wie haar biddende van Hem begeert. Ze zij de Pinkstergave onzes Heeren aan ons allen! W.

VAN NACHT TOT DAGERAAD.

IV.

't Was stil geworden in Aigues-Mortes. De klokken, die den Kerstnacht hadden ingeluid, zwegen. Het meerendeel der bevolking had de Middernachtsmis bijgewoond, en zich daarna gehaast huiswaarts te keeren, om den slaap te genieten.

Niet alzo de man, dien wij aantreffen in een bijna armoedige kamer, gelegen op de eerste verdieping van een huis, dat geheel afzonderlijk dicht bij den stadsmuur stond. Hij kon tusschen de veertig en vijftig jaar oud zijn en had edele en tegelijk vriendelijke trekken, een ernstigen en toch zeer zachten blik, vol diepen weemoed. Zijn gelaat was gebruint, als van iemand, die veel aan weer en wind blootstaat, en daarbij uit zuidelijke streken afkomstig is. Hij droeg de kleeding van een reizend koopman: een flaphoed met breede randen, een soort van kiel en een korten broek, die boven de knie met tal van knoopjes was gesloten.

Wie hem daar had zien zitten, kon gemeend hebben, dat hij de winsten of verliezen van dien dag berekende. Bijna werkloos zat hij bij den haard, waarin het vuur brandde, en staaarde soms een tijd, lang, als alles om zich heen vergetend, strak in de vlammen. Dan liet hij zich weer achterovervallen en scheen in diepe gedachten te verzinken, alleen gestoord door het droefgeestig suizen van den nachtwind, die de vensters deed klapperen.

Een zacht kloppen op de deur stoorde hem plotseling in zijn overpeinzingen.

„Binnen!” riep de koopman.

Op den drempel vertoonde zich de gestalte van een kind.

„Wat George, zijt ge nog op!” riep de koopman verbaasd uit. „Ik dacht, dat ge al lang rustig laagst te slapen. Waarom zijt ge niet naar bed gegaan?”

„Dat heb ik gedaan”, antwoordde de knaap, „maar ik kon geen oog toedoen. Dus ben ik maar weer opgestaan en naar u toe gekomen.”

De ander glimlachte, terwijl het kind, zich vlak bij hem plaatsend, den arm om den hals van den koopman sloeg, en het hoofd op diens schouder liet rusten.

De man omhelsde het kind teeder en fluisterde: „Arme jongen.”

George hief het hoofd op en terwijl hij zijn vriend oplettend aanzag, vroeg hij met een stem, die merkbaar beefde: „Weet gij ook misschien of vader nog leeft?”

„Ik heb hem gezien,” was 't antwoord, „'t is ongeveer een maand geleden.”

„Zijt gij dan op de galeien geweest? Vertel het mij toch eens. Hebben ze hem kwaad gedaan? Heeft hij veel te lijden?”

„Mijn lieve jongen”, sprak de ander bewogen, „het leven op de galeien is hard en schrikkelijk. Gij weet, hoe de gevangenen, twee aan twee, op de ruwe banken zitten. Daar moeten ze hun leven doorbrengen; er eten, drinken en slapen; ze kunnen er nooit vandaan; want zij zijn vastgeketend. Als de regen al te zwaar is, of de zon al te fel schijnt, of als de nachten zoo nat of koud zijn, dat de arme menschen 't zouden besterven, ja dan wordt er wel eens een *taud* boven hen gespannen.”

„Wat is dat, een *taud*?”

„Dat is een groot zeil”, sprak de ander, „maar 't wordt alleen gebruikt, als de galei stil ligt en het niet te sterk waait. Daar zitten dan al die mannen, roovers, dieven en deugnieten, maar temidden van hen ook al de vrome menschen, die vervolgd worden, omdat zij den Heere dienen naar zijn Woord en niet naar de inzettingen der priesters. Zij worden als booswichten behandeld en moeten gelijk die anderen heel den dag de lange en zware roeirieden in beweging brengen, om 't schip voort te krijgen. En wee hun, als ze niet al hun krachten inspannen. Want midden tusschen de roeibanken op een hoogte loopt de *côme* heen en weer, de opzichter, die een bullepees in de hand heeft. En hij slaat er op zonder genade, en spaart de schouders niet van wien hij maar wil.”

De oogen van den knaap schoten vol tranen en hij vroeg half snikkend:

„Hebt gij dien man ook mijn vader zien slaan?”

„Nee, dat juist niet”, was het antwoord. „Maar ik heb hem eens een grijsaard zien slaan, een man wiens voorhoofd gerimpeld en wiens haren wit waren van ouderdom. Ik zag het bloed uit de won-

den vloeien, en ik hoorde zijn kreten in pijn, zijn klagen en kermen. o, Hoe gaarne had ik mij tusschen den opzichter en hem geworpen en geroepen: „Sla mij, ellendeling! Laat uw onrechtvaardigen toorn op mij neerkomen. Ik ben nog jong. De slagen zullen mijn leden alleen wonden; maar den armen grijsaard kosten ze 't leven.” Maar wat zou 't mij hebben geholpen. Ik had mijn leven er meê gewaagd en hem toch niet gebaat: veeleer had ik er mij door verraden. Daarom hield ik mij dan ook in. Ik verborg mijn verontwaardiging, Zelfs van mijn medelijden kon ik niet te veel laten merken”....

De kleine George snikte. Na een poos vroeg hij:

„Hebt ge vader nog kunnen spreken?”

„Ja; maar niet op de galeien. Ze hadden hem, een paar dagen vóór zijn aankomst, aan land gebracht, om in het tuighuis te werken. Ik kwam daar op het uur, toen de boeven rusttijd hadden. Eeningezaten, anderen lagen op den grond. Al spoedig merkte ik er twee op, die, als de anderen, aan elkaar geketend waren. Zij zaten als verscholen achter een schip, dat in aanbouw was. De jongste hield in de hand een pak bladen, die door den tijd geel waren geworden. Hij las half luid, als vreesde hij gehoord te worden; zijn makker luisterde in stilte toe.

„Ik moest bekennen, dat ze hun schuilhoek uitnemend hadden gekozen: tusschen het schip en een grooten stapel planken. Ik naderde dus zachtjes om niet de aandacht te trekken en hen ook niet noodeloos te verschrikken. Toen ik vlakbij kwam kon ik duidelijk de woorden hooren: „Deze dingen heb ik tot u gesproken, opdat gij in Mij vrede hebt. In de wereld zult gij verdrukking hebben, maar hebt goeden moed: Ik heb de wereld overwonnen.” (Joh. XVI: 33). Ik wist nu, waaruit zij lazen, en ook dat ik mij bij broeders bevond.

„Een beweging, die ik maakte, deed beide onthutst opspringen. Ze vreesden ontdekt te worden. De een, de oudste, die reeds grijs was, deed, alsof hij met iets bijzonder was bezig geweest en rammelde met zijn keten. Intusschen trachtte zijn makker zoo spoedig mogelijk de papieren onder zijn roode kiel weg te moffelen.

„Eindelijk wendden zij zich om en een oogenblik zagen zij mij en ik hen zwiingend aan. Blijkbaar verwachtten de galeislaven, dat ik iets tot hen zou zeggen en ik wachtte af, of ze mij ook herkenden, schoon ik goed vermomd was.

„Opeens sloeg een der gevangenen op mij een verbaasden blik. De grijsaard was het, die uitriep: „Gij... Gij... en dat hier!” Zijn stem beefde nog meer van ontroering dan van ouderdom. „Hoe durft...”

„En wie waren dan die twee?” vroeg George driftig.

„Gij moogt het nu wel weten”, sprak de koopman, anders gezegd Paul Rabaut, „de een was Matthieu Seguin. Hij zou in der tijd als jonkman gaan trouwen met Suzanne Pagez. Maar ze werden als

kettters allebei gegrepen. Hij ging naar de galeien en zij naar den toren van Constance. Daar is zij nog, evenals Marie Rouf, de schoonmoeder van uw vader, zooals gij wel weet. — De andere gevangene, George, is uw vader.

„Is hij altijd aan Matthieu vastgeketend geweest?” vroeg George.

„Neen. Vroeger had hij tot metgezel een ruwen, woesten man, die altijd gereed was hem te kwellen. 't Was een misdadiger, die zich aan afschuwelijke moorden had schuldig gemaakt. Dat hij niet tot het rad was veroordeeld, was, omdat de Staat nut wilde trekken van zijn buitengewone lichaamskracht.”

„Zijt gij lang bij vader geweest?”

„Niet zoo lang als ik wel had gewenscht; want ik had nog andere gevangenen te bezoeken en alles moest ter sluiks gaan. Maar bovendien werd mijn bezoektijd nog verkort, doordat de *ketting* aankwam. Dat bracht alleman in beweging.”

„De *ketting*? Wat bedoelt gij?”

„Dat zal ik u zeggen; 't Was natuurlijk ook voor de eerste maal, dat ik 't zag.”

„Ik hoorde opeens een geschreeuw, de *ketting*! de *ketting*! uit honderd monden gelijk. Weldra zagen wij een lange rij mannen er aankomen. Allen droegen om den hals zware ketenen. Men vertelde mij, dat eenige ervan wel honderd pond wegen.

„De galeiboeven verdrongen elkaar bij den ingang van het tuchthuis. Zij waren benieuwd kennis te maken met de pasgekomenen, die hun ellende zouden deelen. Men plaatste al de nieuwelingen op een rij, en vervolgens ging de treurige optocht onzen oogen voorbij.

„Waren er veel?” vroeg George.

„Zoo wat veertig en daaronder een tiental Protestanten. De ongelukkigen hadden een lange en vermoeiende reis gedaan. Zij kwamen dan ook half dood aan. Eenigen schenen op 't punt van te bezwijken; en van menigeen waren de voeten gewond en bebloed; allen vielen bijna om van vermoeidheid. Moedeloosheid; neergeslagenheid uit berouw en smart, schaamte ook kon men op veler gelaat lezen. Enkelen, verhard in het kwaad, liepen toch nog met opgeheven hoofd, en trachtten voort te treden. als ging het naar een feest.

„De laatsten waren de Protestanten, onze trouwe broederen, die niets kwaads gedaan hadden. De zachtmoedige, kalme uitdrukking op hun gelaat trof mij en verschilde treffend van wat ik aanschouwde bij hun lotgenooten. Onder hen bevond zich een knaap van naar mijn gissing vijftien jaar. Met moeite sleepte de arme jongen zich tusschen de andere veroordeelden voort. Eensklaps zag ik hem wankelen. Bleek en uitgeput stortte hij ter aarde. Maar een bewaker greep den stok en sloeg onbarmhartig op den gevallen los. Hij kroop verder. . .”

Zoo verhaalde de koopman en wij kennen nu Goddank betere tijden. Wij zeggen met de schrijf-

ster van de „Negerhut”: „o Gij die den mensch — zonder oorzaak — zijn vrijheid ontneemt, hoe zult gij dat voor God verantwoorden!”

H.

Wat zingen wij?

II.

Naast de Psalmen, zijn ook bij vele kerken in ons vaderland — in 't buitenland noegenoeft uitsluitend — „Gezangen” in gebruik, d. w. z. geestelijke liederen. We bepalen ons echter hier tot de meest voorkomende, en daarom meest bekende, te weten, die, welke vóór een honderd jaar geleden bij de Ned. Herv. kerken zijn ingevoerd en ook door tal van andere kerken gebruikt worden, zelfs zoo, dat als men spreekt van „de Gezangen” altijd *die* bedoeld worden.

Uit dichterlijk en letterkundig oogpunt beschouwd, is het met deze Gezangen juist als met de Psalmberijming: ze dragen het stempel van hun tijd en dat zegt alles. 't Was toen voor onze letterkunde — al begrepen de lieden het zelf volstrekt niet — het dorre, magere tijdperk. En de gezangen, voorzoover ze niet aan nog vroeger dagen zijn ontleend, bewijzen dat maar al te vaak. Ieder zal wel eens opgemerkt hebben, hoe meer dan één gezang zekere matheid toont, een ledigheid, een gemis aan kracht en uitdrukking, dat zelfs door veelheid van woorden, ja, „hoogdravende”, gelijk men dat toen noemde, niet is te dekken. Dat gebrek was in dien tijd algemeen.

Neem bijv. Gezag 5, waarin van den Heere gezegd wordt, dat

„Hij wenkt, en millioenen wezens
En werelden, als 't zand der zee,
Zijn door dien wenk aan 't niet onttoegen,
Ea Hij deelt zich aan allen meê.

Wat doet die laatste regel er bij? Heeft de dichter 't zelf wel gevat?

Iets verder heet het:

Ik zink, mijn Vader, God en Heer!
Voor U, in sprakeloos' aanbidding,
„Bedwelmd door uwe grootheid neêr.”

Hier voelt ieder dadelijk den hollen, gezwollen stijl der 18e eeuw. Hoe een bedwelmd aanbieden kan is daarbij een raadsel.

Het 6e Gezag is niet veel beter. Gij vindt daar dat het denkbeeld van Gods eeuwigheid, het denkvermogen *verzwelgt*, ja, 't is niet te vatten, al peinst men eeuwen. (Maar wie kan dat?) Van een meer wordt gezegd dat het „dreef op 't vlakke” (??)

In Gezag 9 eindigt een vers van verheven inhoud met:

„Maar 'k schoot bij U, alwetend Wezen!
Nog onbegrijp'lijk veel te kort.”

Hoe is 't mogelijk, dat de dichter zelf niet de platheid van zulk een verklaring voelde!

Men ziet het gezwollene en het zeer alleedaagsche — de uitersten — reiken hier, gelijk trouwens vaak, elkaër de hand.

We konden nog op veel dergelijks wijzen.

Neem b.v. het zoo opgeschreefde begin van Gezang 51, leg er naast Gezang 177 vers 5 en 6, dan hebt ge de achttiende eeuw in kleur en fleur. Dat Gezangen als het laatste dan ook nu bijna nooit meer gezongen worden, bewijst reeds dat men ten deze thans wat beters kent en wil. Vandaar dan ook, dat de Nieuwe Gezangen in dichterlijke waardij de oude zoozeer overtreffen.

De Liefde's „Van U zijn alle dingen”,¹⁾ of Ten Kate's „Wees gegroet gij eersteling der dagen”, zijn meesterstukken, waar ik gaarne een dozijn andere gezangen of Christelijke liederen voor geef.

Dat ook de taal in verval was in den tijd boven bedoeld, is blijkbaar.

Wat b.v. is te lezen uit:

*Maar toen die God voor mij, god'loozen,²⁾
Zijn Zoon ten kruisstraf overliet,
Zoo groot, zoo godd'lijk, zoo oneindig.
Zie ik Hem in de schepping niet.*

Hoe groot? mag men vragen. Heel de zinsbouw deugt niet.

Bedenkelijk dubbelzinnig is dat:

*„Wie de ware godsdienst smaadt,
Een Christen zonder huich'larij,
Altijd de beste burger zij”*

in een gezang dat weer volkomen den geest der 18^e eeuw doet kennen. (Vandaar ook dat eindelooze „deugd” en „plicht” 'twelk ons thans zoo vreemd, soms stuitend in de ooren klinkt.)

Zonderling zijn uitdrukkingen als:

*„Dat ons hart
Op U, voor voedsel, voor kleedij,
Voor alles zonder kommer zij.” (Gezang 30.)*

*„Zou 't zondig stof van zich nog denken
Waar God het god'lijk wil beschenken.”*

En iets verder:

„Niets dan genade ga te slaan”. (Gezang 37.)

„Juicht dien Koning aan”

lezen we in Gezang 48, en voorts:

*„Ach, ons schamel lied,
Vurigst aangevangen,” enz.*

„Schamel” is dat zeker; Nederlandsch zeker niet. Zelfs een zoo heerlijk lied als Gezang 50 wordt ontsierd door den platten regel:

„Vastheid geeft aan 't Godsgebouw”.

Men leze het geheele vers en zal zich dan zelf verbazen, hoe het mogelijk is dat iemand zulk een regel in zijn anders voortreffelijk werk brengen kon.

We zullen op niet meer wijzen, want de ruimte

¹⁾ Jammer genoeg, verminkt.

²⁾ Een n teveel, doch 't was toen te verdedigen.

ontbreekt en wie meer dergelijke proeven begeert kan ze gemakkelijk zelf vinden, ook in nagenoeg alle dichtwerken uit de vorige eeuw.

We hebben wel eens met instemming gehoord, dat voor den dienst des Heeren het beste niet te goed mag worden geacht. Als dat waar is hebben we op de rijmzalmen evenmin als op de gezangen veel reden roem te dragen. Veelal schijnt men bij deze gedacht te hebben: 't Komt er minder op aan hoe 't gezegd wordt, als de bedoeling maar goed is. Doch als gezegd, de ware oorzaak van het gebrek-kige ligt in het tijdperk, waarin deze bundels ontstonden — het flauwste in onze geschiedenis. Men kon het toen niet beter en dacht dat men 't wonderwel, ja, onovertreffelijk deed.

Toen Hoogvliet zijn tamelijk vervelende „Abraham de Aartsvader” schreef, was heel 't land één bewondering. Ja, de dichters zongen:

*„Nu wijke Apol en al wie daar poëten,
En dichters op den hoogen zangberg heeten,
In dit muziek van toon zoo zuiver slaat
Geen Clio maar een Cherubyn de maat.*

Hoe gelukkig dat dit bombast was en niets meer, bombast bij een gedicht dat zeker schoone plaatsen bevat, maar van denzelfden bombast meer dan genoeg en ook zeer veel saais. Er is geen tijd geweest van meer dichtwerk, meer „dichtlievende genootschappen”, „fraaie verzen”, lofdichten op de fraaie verzen, „letterlievende zangen”, enz. enz. Thans zijn ze ongeveer alle vergeten, ja zelfs de namen zoekt men vergeefs. Dat is maar gelukkig! Ook wat de dichterlijke en andere lettervruchten der „puikpoëten”, „verhandelaars” en anderen betreft, zij hebben, na bij 't gewicht verkocht te zijn, treffelijken dienst gedaan in de komenijswinkels. Zoo werden deze pennevruchten toch nog algemeen verspreid.

Doch ondanks al het aangevoerde in dit en het vorig artikel, zouden we ongaarne zien, dat men bij ons enkel oog veronderstelde voor het gebrekkige in onze Christelijke liederen en zangen, in kerk en school en huis. Daar is ook zeer veel schoons — we zeiden 't reeds. In een slotartikel daarover nog een enkel woord.

H.

Nederlandsch Jongelingsverbond.

Dit Verbond houdt zijn Algemeene Vergadering op Hemelvaartsdag, in het lokaal „Prins van Oranje”, te Goes. Aan de orde zijn gesteld de volgende voorstellen en vragen.

a. De vergadering spreke het al of niet wenschelijke uit, om de „Jongelingsbode” wekelijks te doen uitkomen tegen / 2.50 per jaar, indien de Redactie wegen vindt om daaraan te voldoen. *Het Bestuur.*

b. De Algemeene Vergadering in 1891 worde gehouden in Arnhem. *Arnhem.*

c. De Algemeene vergadering in 1891 worde gehouden in Gelderland. *Hall.*

d. De tweede zomervergadering worde dit jaar gehouden te Zwolle. *Zwolle.*

e. Hoe kunnen de vergaderingen gedurende de kermis het best aan haar doel beantwoorden?

Leiden. (Pred. 12 vs. 1.)

Deze vraag zal ingeleid worden door den Heer B. J. GERRETSON JR. van *Rotterdam.*

f. Kan een lid der vereeniging tevens Heilssoldaat zijn?

Middelburg.

g. Mag een lid eener Christelijke Jongelingsvereeniging in een samenspraak de rol van spotter vervullen?

Berkeel en Rodenrijs.

h. Wat kan en moet er door de afdelingen gedaan worden tot ondersteuning van het Nederlandsch Jongelingsverbond ten opzichte van de Wereldconferentie in 1891 te Amsterdam te houden?

Dordrecht.

i. Het Bestuur schrijve op groote schaal een leening uit, om aan de Vereenigingen tegen een matige rente gelden te verstrekken tot het stichten van een eigen lokaal.

De Heer J. VAN BOMMEL, van 's *Gravenhage*, zal de vraag beantwoorden: Wat is een Christelijke Jongelingsvereeniging?

DE NEDERLANDSCHE BOND VAN JONGELINGSVEREENIGINGEN OP GEREFORMEERDEN GRONDSLAG vergadert mede 15 Mei, te Rotterdam.

Voorstellen en vragen zijn:

a. Op de Bondsvergaderingen worden de aangesloten Vereenigingen proportioneel vertegenwoordigd.

Ingezonden door „Marnix” te Amsterdam.

b. Heeft het Bestuur eener Jongelingsvereeniging het recht om leden, die de kermis bezoeken, het lidmaatschap te ontzeggen?

c. Welk bezwaar heeft de Bond tegen de oprichting van Zangvereenigingen door onze Jongelingsvereenigingen?

b. en c. ingezonden door „Psalm 121 : 2” te Zuidland.

d. De Bondsvergadering spreke de wenschelijkheid uit, dat de Christelijke Jongelingsvereenigingen de Militaire Tehuizen krachtiger steunen.

e. De Bondsvergadering spreke de wenschelijkheid uit, dat de Jongelingsvereenigingen, die financieele ondersteuning noodig hebben, eene aanbeveling vragen van het Hoofdbestuur van den Bond.

d. en e. ingezonden door: „Hebt de waarheid en den vrede lief,” te Rotterdam.

De volgende referaten met debat.

A. De betrekking onzer Christelijke Jongelingsvereeniging tot de Kerk.

B. De wereldconferentie van de Christelijke Jongelingsvereenigingen in 1891 D. V. te Amsterdam te houden.

C. De eischen, die onze tijd aan de Jongelingsvereenigingen stellen mag in verband met de plichten, die de historie (der natie) haar oplegt.

D. De „Politiek” in de Jongelingsvereeniging.

E. De Zending en de Jongelingsvereeniging.

F. De behandeling der 37 artikelen in de Jongelingsvereeniging.

G. De Knapenvereeniging in verband met de Jongelingsvereeniging.

UIT HET LEVEN.

* * * „Valse mystiek”.

Op „Goede Vrijdag” wordt in vele kerken in Duitschland eene prachtige zanguitvoering gegeven.

In Leipzig diende daarvoor dit jaar de „Passionsmuzik nach den Evangelium Matthäe, Cap. 26 ü 27 von Johann Sebastiaan Bach.” Deze werd voor de eerste maal in 1729 op den Goeden Vrijdag uitgevoerd. Het stuk bestaat uit de beide genoemde hoofdstukken van Mattheus' Evangelie letterlijk, maar doorvlochten met koren, welke er voor gedicht werden door Bachs tijdgenoot Henrici.

We laten hier eukele koren volgen, letterlijk, en daarom rijmloos, vertaald.

Bij Hfdst. 27 : 6—13.

Gij, lieve Heiland, Gij
Terwijl uw jongren dwaaslijk strijden,
Omdat deez vrome vrouw,
Met zalven U het lijf,
Ten grave wil hereiden;
Laat mij intusschen toe,
Uit mijner oogen tranenvlieten,
Een water op uw hoofd te gieten.

Hfdst. 27 : 24—26.

Erbarm U God.
Hier staat de Heiland vastgebonden.
o, Geeseling, o slagen, wonden!
Gij beulen, houdt toch op!
Verweekt u dan de zielesmart,
Den aanblik van dien jammer niet?
Ach ja, gij hebt een hart
Dat moet gelijk deez martelpaal
En nog veel harder zijn.
Erbarmt u, houdt toch op!

Konden tranen langs mijn wangen
Mijn begeerte niet ontvangen.
o, Zoo neem mijn hart,
Maar och, laat het bij de vlooden,
Als uw wonden rijklijk bloeden,
Offerschale zijn!

Hfdst. 27 : 58.

Des avonds, toen het koeler werd,
Werd Adams val geopenbaard.
Des avonds drukte dien de Heiland neder. 1)
Des avonds kwam de duive weder
En droeg d' olijftak in den mond.
O, schoone tijd, o avondstond.
Het vreeverbond is nu met God gesloten;
Want Jezus heeft aan 't kruis zijn bloed vergoten,
Zijn lichaam komt tot rust.
Och, lieve ziel, ik bid u,
Ga, laat u den dooden Jezus schenken,
Tot heilzaam en kostelijk aandenken!
Reinig, u, mijn hart.
Ik wil Jezus zelf begraven;
Want Hij zal in mij voortaan,
Zoete ruste vinden,
Wereld, uit! laat Jezus in!

Hfdst. 27 : 66

Nu is de Heer tot rust gebracht.
Mijn Jezus, goeden nacht!
De moeite is uit, Hem door mijn schuld gebracht.
Mijn Jezus, goeden nacht!

1) Dat wil zeggen: overwon Hij de gevolgen van dien val.

O, zalig gebeente.
 Zie hoe ik U met boete en rouw beweene,
 Daar U mijn val heeft in dien nood gebracht!
 Mijn Jezus, goeden nacht.
 Heb levenslang,
 Voor uw lijden altijd dank.
 Dat Gij mijn heil zooveel hebt waard geacht.
 Mijn Jezus, goeden nacht.

Het slot luidt:

Wij zetten ons in tranen neder,
 En roepen in uw graf U toe:
 Rust zacht, rust zacht.
 Rust zacht, rust zacht,
 Rust, gij afgetobde leden.
 Uw graf en lijkgesteente,
 Zal voor 't angstige geweten
 Een gemakkelijck, zacht kussen,
 Voor de ziel een rustplaats zijn.
 Hoogst vergenoegd sluimeren daar de oogen in.
 Wij zetten ons met tranen neder,
 En roepen in uw graf u toe.
 Rust zacht! Rust zacht!

Tegen dergelijke, door en door valsche, mystiek kan niet genoeg gewaarschuwd. Naarmate onze tijd Gods Woord verlaat, is deze mystiek verleidelijker en gevaarlijker voor zielen, die met het materialisme geen vrede hebben. Terwijl men zich nog wijsmaakt een Godverheerlijkend werk te doen, door zulke zanguitvoeringen te geven en bij te wonen, omdat ze — tot schande der Kerk van Christus — door en namens die Kerk zelve worden uitgevoerd.

Ook in ons vaderland sluipt reeds zoo nu en dan iets van dit vergif binnen. Laat ons gewaarschuwd zijn!

W.

Eere, wien eere toekomt.

Veel is er gesproken over den zelfopofferenden arbeid van den Roomschen pater Damien, onder de melaatschen op de Sandwich-eilanden. Terecht echter is er tevens op gewezen, hoe de Protestantsche Kerk in dit opzicht evenveel, zoo niet meer lof verdient.

Reeds vier jaren voordat de Roomsche pater op Molokai kwam, had, zoo zegt de *Bazuin*, deze Melaatschen-kolonie een Evangelische kerk met een predikant, die zich aan den dienst des Heeren wijdde onder de ongelukkigen, die aldaar verbannen waren.

In een omstandigen brief door Ds. Westervelt van Honolulu in een Bostonsch blad komt duidelijk uit, dat veel ingeslopen verkeerde voorstellingen moeten herzien worden; dewijl de bladen om strijd de lof-trompet steken over den Roomschen zendeling pater Damien.

Het eiland Molokai is 270 vierkante Ned. mijlen groot, waarvan 10 mijlen slechts het terrein uitmaken, dat voor de kolonie der melaatschen is aangezezen.

De regeering heeft uitmuntende woningen verschaft, en heeft werken tot besproeiing doen aanleggen (dus pater Damien niet) en voorziet edelmoedig in de behoeften der zieken, die men in afzondering houdt.

1 April 1889 bestond de bevolking van Kalawao uit 1044 personen, waarvan 749 melaatsch zijn en 295 niet. Het gouvernement onderhoudt er een dokter en verscheidene personen, die niet tot de melaatschen behooren en over de zieken waken.

De melaatschen zijn allen inboorlingen. De inlandsche bevolking is over al de Sandwich-eilanden 44000 zielen groot, en weinig meer dan duizend personen zijn door de melaatschheid aangetast; dit geeft dus gemiddeld slechts 2½ percent. Tegenover de geheele bevolking der eilanden, die, de vreemdelingen daaronder begrepen, 90000 menschen bedraagt, wordt dit dus iets meer dan één per honderd.

Men schrijft het voorkomen der ziekte toe aan de kwalen, welke vroeger door Europeanen zijn ingebracht en door hunne onzedelijkheid zijn voortgeplant. Die kwalen hebben bij de inboorlingen een noodlottig karakter, dat van geslacht tot geslacht verergerd is.

Onder de melaatschen, die naar Kalawao gezonden zijn, bevond zich van begin aan een zeker aantal ijverige Christenen, die door de zendingen tot geloof gebracht waren. Onder hen gingen de diakenen en ouderlingen voort met hun ambten, en vulden bij gebrek het werk van een leeraar aan. De heer Hitchcock en echtgenoot worden als eerste zendingen op Molokai genoemd, waar zij van 1832 tot 1857 met toewijding arbeidden. De ellende en 't gebrek, waaraan pater Damien krachtadig te gemoet gekomen is, was de schuld der Roomschen zelve, die hunne geloofsgenooten lang aan zichzelf overlieten. Een der zendingen Rev. A. O. Forbes, Congregationalistisch prediker, bezocht hen vervolgens verscheidene malen, en predikte voor de arme afgeslotenen. In 1869 organiseerde hij eene gemeente onder hen. In 1869 telde deze kerk 137 lidmaten; later had zij er tot op 300, maar sedert is het cijfer gedaald. Deze wisselstand wordt verklaard uit het feit, dat het aantal dooden in deze kerk van het eene jaar tot het andere van 38 tot 80 verschilt. De gemeente bezit twee gebouwen, maar is één in organisatie.

Van haar ontstaan af heeft deze gemeente een leeraar aan haar hoofd gehad, Rev. J. Hanalao, wiens edel gedrag alle achting en lof waardig is. Hij is een inboorling, maar zijne huidkleur schaadt niets aan zijne opofferende liefde. Toen de zendingen hunne toehoorders inprenten om zich aan den dienst des Heeren te wijden, gingen verscheidene het Evangelie verkondigen aan de menscheneters, die nog op afgelegene eilanden gevonden worden; wat Hanalao aangaat, toen zijne vrouw door de melaatschheid werd aangetast, besloot hij haar te vergezellen en zijne zorg aan zijne ongelukkige landgenooten te wijden. Sedert twintig jaren is hij aan 't werk en heeft grooten ijver getoond. Hij krijgt slechts een kleine subsidie en voorziet zelf bijna geheel in zijn onderhoud.

Hij zelf was dus niet melaatsch en is het niet geworden. Tegenwoordig reeds op leeftijd zijnde, heeft hij een helper Rev. S. Waiwaiole, vroeger predikant dicht bij Honolulu, de hoofdstad.

Ongetwijfeld zijn dus die drie mannen met hun arbeid de vermelding waard, naast den naam van pater Damien en zijn hoogelijk geprezen werk.

H.

Overdagd.

Dat men in den ouden tijd even goed, ja meer nog dan thans van weelde wist en hield, zagen we meer. 't Was bij de volken der vroege oudheid al evenzoo.

Croesus, koning van Lydië, bezat 20 milioen in goud en zilver en een gelijke waarde in meubelen en slaven. De rijkdommen van den wijsgeer Seneca werden op 32½ milioen geschat; die van Lentulus, den waarzegger, op 42. Tiberius liet bij zijn dood 283 milioen na en Caligula verkwistte die in den tijd van één jaar.

De schulden van Milo bedroegen in één jaar niet minder dan f5.850.000. Aan César kostte de vriendschap met Curio 6 milioen en die van den consul Lucius Paulus 4 milioen. Antonius had ten tijde van den moord op César een schuld van f4.300.000, die hij 14 dagen later geheel betaalde. Bovendien verkwistte hij 73 milioen uit de openbare schatkist. Apicius verkwistte bij zijn grootste braspertijen f6.300.000. Hij benam zich het leven, toen hij zag, dat hij, na al zijn schulden betaald te hebben, nog anderhalf milioen rijk was. Julius César gaf aan de moeder van Brutus, Servilia, een parel ten geschenke van f630.000. De parel, die Cleopatra bij gelegenheid van een feestmaal ter eere van Antonius in azijn weekte en opdronk, werd geschat op een waarde van f600.000. Omtrent de maaltijden, die Lucullus gewoon was te geven in de zalen van Apollo, vindt men vermeld, dat zij gewoonlijk een 40 milioen kostten. Alleen Caligula evenaarde hem in het geven van een duren maaltijd. Deze betaalde menigmaal een milioen voor één enkel gerecht.

„Laat ons niet wandelen in brasserijen en dronkenschappen” zegt het Woord des Heeren.

H.

Een dagblaadje.

De *Tribune*, het bekende Chicagosche dagblad, gaf onlangs een blad van zes-en-dertig bladzijden van zeven kolommen ieder — dat is samen 252 kolommen; 170 kolommen hiervan bevatten advertenties, waarvoor, naar geschat wordt, van f25.000 tot f30.000 betaald werd.

H.

*** Uitgewonnen of gespaard?*

Jan had zich het geheele jaar niet laten scheren. In December ontmoette hij Piet.

„Dat helpt”, sprak Jan, „ik heb alleen aan den

barbier in dit jaar meer dan tien gulden uitgewonnen!”

„En”, vroeg Piet; „heb je nu ook tien gulden extra overgehouden?”

Daar stond Jan met den mond vol tanden.

Wat helpt het of men tien gulden minder betaalt wanneer men daardoor niet tien gulden in den zak houdt?

W.

*** Het duel.*

Keizer Wilhelm II heeft zeer krasse maatregelen genomen tegen het tweegevecht tusschen officieren van het Duitsche leger. Dat is een blijk van veel gezond verstand. Waarlijk, men kan niets onzinnigers bedenken dan dat twee mannen, indien de een den ander van ongelijk wil overtuigen, daartoe in plaats van argumenten kogels gebruiken!

Geestig werd de dwaasheid daarvan eens in het licht gesteld door een heer, die eene uitdaging had ontvangen. Zijn schriftelijk antwoord luidde als volgt:

„WelEdele Heer!

Ik ontving uwe uitdaging tot een tweegevecht met pistolen. 'k Gevoel geen de minste lust om mij door u te laten doodschieten. Evenmin heb ik er eenigen zin in om u te vermoorden. Ik stel u derhalve voor: kies u een voorwerp ongeveer van mijne grootte en breedte, een paal of een deurpost. Ga op den bepaalden afstand staan, en schiet dan op dat voorwerp. Raakt ge het niet, dan kunt ge veilig aannemen dat ge in ons verschil ongelijk hebt. Raakt ge het wel, dan wil ik gaarne erkennen, dat ge mij zoudt geraakt hebben, wanneer ik op de plaats van dat voorwerp gestaan had. In dat geval hebt ge echter mijns inziens nog volstrekt niet bewezen, dat ik ongelijk had. Dan kunnen we verder de zaak beter bespreken, dan wanneer een van beiden den ander naar de eeuwigheid gezonden had.

Met de meeste achting teeken ik, enz.

W.

*** Een beeld van sommige associaties.*

„Wel, hoe gaat het in de zaken en met je nieuwen compagnon?” vroeg iemand aan zijn vriend, dien hij ontmoette en die sedert een jaar geassocieerd was.

„Och, wat zal ik je zeggen,” was het antwoord. „Toen we begonnen bracht hij de kennis van zaken aan en ik het geld. Nu heeft hij het geld en ik de kennis.”

W.

CORRESPONDENTIE.

Met genoegen zien we dat het voorstel door den heer J. v. d. W. te N. gedaan, en door ons aanstonds aanvaard, zooveel bijval vindt.

L. D. v. d. H. te T. Uw schrijven ontvangen en met genoegen gelezen.

C. K. te O.

Dank voor uw schrijven. Hebt ge wel bedacht, dat de 1e opgaaf twee antwoorden eischt?

Beslissing over de vorige prijsvraag, in 't volgend nummer.

Druk van P. Groenendijk.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZON te Amsterdam.”

DE EERSTE BLOEDGETUIGEN.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Hunne asch gloeit voort en laat niet af,
Maar stuift van land tot lande,
Hier helpt geen kloof, geen kuil, geen graf,
Den vijand baart zij schande.

LUTHER.

De jeugdige Karel, de machtige erfgenaam der Bourgondiërs en Habsburgers, had den Duitschen troon beklommen. Zijn groote tegenstander, de ridderlijke koning Frans van Frankrijk, had, als zijn gevangene, den vrede uit zijne hand moeten aannemen. Voor een oogenblik hadden zich de staatkundige stormen, die Europa's hemel beroerden, ter ruste gelegd. En toch.... 't was de stilte, die een nieuwen orkaan voorafging. Maarten Luther had door zijn machtig getuigenis voor de vorsten van den Rijksdag het gansche gebouw der Kerk doen beven, en, al was de monnik spoorloos verdwenen, zijne leer bleek nog krachtiger dan zijne persoonlijkheid. De ketterij nam hand over hand toe in Duitschland, in Frankrijk en in de Nederlanden. Ze tastte allen aan, hoog en laag, rijk en arm, aanzienlijken en geringen. Reeds had Karel gedaan, wat hij vermocht, om de verdeelde gemoederen te bevredigen. 't Was al vergeefs geweest. Hij had zijn leermeester, den bekwamen en nederigen Adriaan Florissen, de pau-

selijke waardigheid weten te verschaffen. Ook dit was olie in het vuur. De Romeinen, gewoon aan de uitspattingen en lichtzinnigheden van het Vatikaan, ergerden zich aan den eenvoud en de vroomheid van den Nederlander, en toch diens gemoedelijkheid en nederigheid bleken al evenmin de ketterij te kunnen bezweren, als de gestrengheid van vroegere pausen. Wat zou Karel doen? Meer dan men wel meende, was hij zelf overtuigd van de gebreken der Kerk; zijn hart en zijn verstand beide getuigden voor de Hervorming. Doch neen, het heilige Duitsche rijk moest rust hebben in zijne dagen. Daar moest één hoofd in den staat, één hoofd in de kerk zijn, dat was 's keizers ideaal. De Hervorming voerde maatschappelijke losmaking in haar nasleep en hij was op centralisatie en despotisme bedacht. Een herderlijk schrijven van paus Adriaan stookte het vuur. Keizer Karel wierp de Hervorming den handschoen toe.

De Nederlandsche bodem, door de „Broeders des gemeenen levens” ontgonnen, door Wessel Gansfort en anderen toebereid, had maar al te gretig het zaad der nieuwe leer in zijn schoot ontvangen. Reeds werd Luthers vertaling van het Nieuwe Testament hier door honderden gelezen. De rederijkerskamers hadden bij hunne optochten de zedeloosheid en de onkunde der priesters openlijk tentoon gesteld. De bloeiende handelssteden lokten duizenden vreemdelingen, en daaronder vele Lutheranen, naar

hier. Geen wonder voorwaar, dat de ketterij hier weldra tot een schrikbarende hoogte gestegen was. Mocht Karel zich in Duitschland door allerlei staatkundige verhoudingen de handen gebonden rekenen, hier had hij ze niet te ontzien. Zoo verscheen dan in 1521 een keizerlijk bevelschrift en werd door de landvoogdes Margaretha van Oostenrijk afgekondigd, waarbij het lezen van en het handelen met Luthers werken verboden en aan de keizerlijke procureurs gelast werd tegen de misdadigers te procederen. Terecht mokte en wrokte men tegen een bevel, waarbij de vrijheid der ingezetenen zóo willekeurig werd aan banden gelegd, 'tgeen billijken weezin wekte bij een fiere bevolking, gelijk deze gewesten bewoonde. Daarbij voegde zich de omstandigheid, dat Margaretha, de landvoogdes, tot heden zeer mild tegenover de Lutheranen opgetreden was. Toen de Leuvense hoogleeraren zich bij haar beklaagd hadden, dat Luther met zijne geschriften de gansche Christelijke kerk in gevaar had gebracht, had zij gevraagd: „Wie is toch die Luther?”

„Een ongeleerde monnik!” was het antwoord.

„Maar waarom schrijft niet gijlieden dan, die met zoovelen en zoo geleerd zijt,” zoo had Margaretha geantwoord, „tegen dien éenen ongeletterden man? Zoo zal de wereld u toch eer dan hem gelooven!”

De Nederlanders waren derhalve bedorven. Doch de Keizer was vast besloten te volharden. Reeds in het volgende jaar werden Mr. Frans van der Hulst, raadsheer van Brabant, en de Karmeliter monnik Nikolaas van Egmond gemachtigd om voor zich te dagen allen, die van Lutheranië verdacht werden ten einde ze daarvan met „misericordie” mochten „gepurgeerd” worden.

Het Augustijner klooster te Antwerpen stond al in zeer kwaden reuk. Hadden niet de broeders Augustijners zelve voor een groot deel te Wittenberg gestudeerd en was men er niet trotsch op den held der orde, die met zijn nieuwe leer geheel de wereld in rep en roer zette? Aan het hoofd van het klooster stond de proost Jacob Spreng, een wel wat al te driftig ijveraar, maar een trouw getuige der waarheid, die er zich op beriep, een vriend van Luther te zijn en van wien Erasmus zelf getuigde, dat hij alleen Christus in der waarheid verkondigde. Zelfs had hij van Luthers Deutsche overzetting des Nieuwen Testaments een Nederlandsche vertaling bezorgd.

Op zekeren voormiddag vinden wij hem met een paar kloosterbroeders in de gehoorzaal des kloosters tezamen. Het oog van de beide jongere broeders was met bewondering op hun proost gevestigd, die daareven voor eene schare zóo groot, dat de kloosterkerk ze nauwelijks kon omvatten, het Evangelie der zaligheid gepredikt had.

„Wat schare bevond zich heden in de kerk!” zeide Hendrik van Zutphen, een jeugdig klooster-

broeder, die eerst kortelings uit Wittenberg, waar hij Luthers onderwijs en vriendschap genieten mocht, was wedergekeerd. „Hoe heerlijk is het toch, zoovelen te zien hongeren en dorsten naar de ware spijze en den geestelijken drank des zuiveren Evangelies. En welk een voorrecht, ze hun te mogen uitreiken.

„Gij hebt recht, broeder,” zeide de proost, „'t zijn thans, Gode zij dank, andere tijden, dan toen het arme volk even ledig naar huis ging als het ter kerk opgekomen was, en niets hoorde dan fabelen en overleveringen, welke slechts dienen konden, om de waarheid voor het hart der leeken te verbergen. Ge zult weldra zelf ondervinden, hoe het hart van den prediker er onder gesticht worden kan en verheven, waar hij anderen den rijken zegen des Evangelies brengen kan. Ik stel mij voor, dat uwe prediking straks nog meerderen trekken zal.”

De proost oordeelde niet zoo gansch verkeerd. Hendrik van Zutphen was nu reeds om zijne kwaamheden en zijn vroom gemoed onder de kloosterbroeders geacht en zij rekenden er vastelijk op, dat hij eenmaal de roem des kloosters zijn zou.

„Andere tijden! Ja, wel zijn de tijden veranderd,” merkte de geleerde en behoedzame Melchior Mirisch aan. „Ik wenschte wel, vader, dat gij u minder bloot gaaft in uwe prediking. Gij tast de gronden der Kerk te openlijk aan, dan dat men het zou kunnen verdragen. Ik wil u niet verhelen, dat mijn hart bekommerd is over de toekomst en 't is mij, als trokken de donkere wolken reeds boven onze woning samen.”

„Wat zou het schaden, broeder Melchior!” zeide de prior; „wie zijn leven behouden wil, die zal het immers verliezen! Wat mijzelf betreft, laat men mij gevangen nemen, pijnigen, dooden zelfs! Welk eene eere zou het voor mij, den nederigen dienstknecht des Heeren, zijn, de kroon van het martelaarschap te mogen ontvangen. Zie, mijn hart springt op in mijn binnenste van vreugde, als ik er aan denk!”

„Nu, ik kan nog niet zeggen, dat ik ze mij zou wenschen,” zeide Melchior aarzelend. „Ik geloof, dat ik geen aanleg heb tot het martelaarschap en daarom te meer gevoel ik mij angstig. Ik geloof, dat 't gevaar zeer nabij is. Vergiste ik mij niet, dan zag ik Nikolaas van Egmond dezen morgen in de kerk. Ik trachtte bij het uitgaan hem te herkennen, doch hij scheen reeds verdwenen te zijn.”

„Het komt mij voor, dat ook ik hem dan zou opgemerkt hebben, doch laat het zoo zijn,” hernam de prior. „Ik zou den man zegenen, wanneer hij mij zulk een triomf wilde bereiden. Het bloed der martelaren beweest zich immers steeds het zaad der Kerk te zijn. Wanneer ze mij vangen, ga ik getroost, want ik weet, dat onze broeders in u, waarde broeder Hendrik, een leidsman en vader zullen hebben, die hen niet minder dan ik het deed, de waarheid voor oogen houden zal.”

„Ik ben voor mijzelf niet gerust, vader,” zeide Hendrik van Zutphen. „’t Is mij, als zoudt niet gij, maar als moest ik zelf de prooi worden van den vijand en of mijn einde nabij ware. Doch wat mij nog meer bekommert is de vrees, dat ik en wellicht velen met mij niet staande zullen blijven in de verzoeking.”

„Zoudt gij dan onzen Heere Jezus Christus en het Evangelie willen verloochenen?” vroegde de prior op een toon van verwijt.

„Willen? o Neen, vader!” antwoordde Hendrik met vuur, doch terstond keerden de droefgeestige trekken van zooveen weder op zijn gelaat; „ik vertrouw echter mijn hart niet. Het voorbeeld van Petrus spreekt dagelijks tot mijne ziel en het is mij daaronder vaak bang. God verhoede, dat iemand onzer bezwijkte, als banden en verdrukking hem wachten.”

„Sterk u door het vurig gebed, waarde broeder,” raadde de prior. „Ik heb echter beter vertrouwen dan gij. Vooreerst geloof ik nog niet, dat men ons aantasten zal, wijl we het volk op onze hand hebben. Mocht dit echter ooit het geval worden, dan zie ik niemand onzer en u allerminst in staat onzen Heer en Heiland in het aangezicht te slaan, om daardoor een ellendig leven te rekken en te leiden.”

„Des Heeren wil geschiede!” zeide Hendrik.

„Ik weet dat Hij den moede kracht geeft en vermenigvuldigt de sterkte, dien die kracht ontbreekt. Bid ook gij voor mij, vader, bid voor ons allen, dat we getrouw mogen bevonden worden!”

Weinig dachten de broeders er aan, dat hunne sombere voorgevoelens zoo spoedig zouden verwezenlijkt worden, dat nog dien eigen dag de storm der vervolging boven hun hoofd zou losbarsten.

(Wordt vervolgd.)

VAN NACHT TOT DAGERAAD.

V.

De koopman had nauw de laatste woorden uitgesproken, toen de deur zachtens werd geopend en een jonge man, door een eveneens jonge vrouw vergezeld, binnentrad. ’t Waren Jacques en Martha, de schoonbroeder en de zuster van den kleinen George.

Een droeve glimlach kwam op Martha's gelaat, toen zij George bespeurde.

„Gij hebt wat van vader willen hooren”, sprak zij, het hoofd van den knaap streelende. „Maar ik vrees, dat ge u door dat late opblijven te moe zult maken voor morgen. Doch voor dit maal”.....

Jacques had zich intusschen neergezet en Martha nam plaats aan zijn zijde. Weldra waren ze met den koopman in diep gesprek en natuurlijk allermeest over den geliefden vader, die thans in het bagno of tuchthuis boette voor zijn trouw aan de zaak des Heeren. Even natuurlijk kwam het gesprek

op de gevangenen in den toren van Constance, zoo vlak in de nabijheid. Want zij kenden die gevangenen en hadden onder hen magen en vriendinnen, en in dien Kerstnacht waren hun gedachten bij die getrouwe getuigen en lijderezen voor dien Heer, wiens komst in het vleesch voor allen de grond en hoop der zaligheid was.

„Moeder heeft ook in dien schrikkelijken toren gezeten”, sprak Martha, wier gedachten terug dwaalden naar ’t verleden. „Gelukkig is zij er niet lang geweest. Reeds na twee jaren kwam de Heere haar verlossen en nam haar tot zich. Mij dunkt, ik zie haar nog, zooals ze op de knieën viel, uitroepende: „Heer, uw wil geschiede!””

„Ik ook,” zeide de koopman.

„Gij!” riep Martha verbaasd. „Hebt gij haar gezien! Waar waart ge dan?”

„Ik heb veel gezien, terwijl niemand mij zag,” was ’t antwoord. „Ik was in een hoek van het hol gekropen, waarin eerst eenigen waren gevluht, toen onze vergadering was uiteengestoven. Ik had mij tusschen een paar vooruitstekende rotswanden verborgen, maar kon door een spleet alles zien, alles hooren. Ik zag hoe de soldaten daar buiten — ik stond dicht bij den ingang verborgen — naar mij zochten. Zij lieten geen rots in den omtrek onbespied en klauterden op elke hoogte. Eindelijk kwam er een ook in de grot, maar die was door allen, behalve mij verlaten. Hij zag rond, speurde alles na, maar de Heere God bewaarde mij en ik werd niet gevonden. Ten slotte hoorde ik hen vloekende van toorn elkander toeroepen: „De ketter is alweer ontsnapt!”

„En toen maaktet ge u zeker uit de voeten?”

„Niet aanstonds, want dat zou mij slecht hebben kunnen vergaan. Onbewegelijk, nog steeds op dezelfde plaats, aanschouwde ik wat daarbuiten voorviel. De schare der geloovigen vluchtte en stormde uiteen. Mannen, vrouwen, kinderen, allen liepen door elkaar, terwijl de soldaten hen achtervolgden; de verwarring nam steeds toe. Een jonge vrouw, die ik tot nog toe niet had opgemerkt, kwam eensklaps den kant uit waar ik stond. Zij hield een kind van een jaar of vier, vijf, naar ’k gis, in de armen; een ander meisje, wat grooter, trachtte zich achter haar te verbergen. Juist zouden alle drie in de grot verdwijnen, toen een soldaat hen bespeurde. „Sta!” riep hij en legde zijn geweer op hen aan. De moeder deed een oogenblik, alsof zij zou gehoorzamen. Toen echter bukte zij zich, greep het tweede meisje vast en vluchtte snel. De soldaat drukte af, het schot knalde; de moeder wankelde, nog een schrede. Doodelijk getroffen viel zij ter aarde.

Met een honend gelach naderde de ruwe dragonder om met de doode de spot te drijven. Maar het oudste meisje hield hem moedig tegen en dreef hem met kracht terug. „Ga heen”, zoo sprak ze, „ga het loon ontvangen van het onschuldig bloed, dat

gij hebt vergoten. En vergeet dan, zoo ge kunt, dat er een rechtvaardig en almachtig God leeft, voor wien ge in den dag des oordeels zult moeten verschijnen.

De soldaat week bij die woorden achteruit. Hij haastte zich de stem zijns gewetens te smoren, en spoedde zich vandaar, om zich weer in 't gewoel te werpen en er de wilde menschenjacht en menschenmoord voort te zetten!

Toen wierpen de twee arme meisjes zich op het lijk hunner moeder. Zij kusten haar kleurlooze wangen, en riepen haar met de teederste namen. Helaas, de ongelukkige hoorde hen niet meer. Haar lijden althans was geleden.

De koopman zweeg een oogenblik, als werden hem de herinneringen te sterk. Doch op een vraag van Jacques ging hij weder voort:

„Op datzelfde tijdstip, Martha, zag ik uw moeder gevangen nemen en hoorde ik haar woorden, getuigend van geloof en onderwerping. Ik kon het gezicht van al die schriktooneelen niet langer verdragen, temeer daar ik machteloos was iets te doen en door tevoorschijn te treden mij slechts zonder eenige bate aan een even groot gevaar zou hebben blootgesteld. Dat mocht ik niet. Ik sloot de oogen.... Plotseling hoorde ik drie schoten achter mij. Een oogenblik later vernam ik een stemgeluid, zoo zwak, als kwam 't van een stervende, en vlak bij mij: „o Vader, vader, waarom komt ge mij niet helpen?“.... 't Was zielloosvlijmend dat kermen te hooren; altijd weer drong dat klagend geluid tot mij door: „Vader! Vader!“

Ik boog mij een weinig voorover. Toen bespeurde ik op den grond een knaap, van naar ik denk tien jaar, die stuiptrekkend, doodelijk gewond, lag te steunen. 't Was een zoon van een boer uit de omstreken van Nîmes. En daar vlak bij lag zijn vader, niet gewond, maar gekneveld en door twee dragonders bewaakt. Hij hoorde hoe zijn kind hem riep met steeds zwakker stem. En de arme vader was machteloos. Alles bood hij aan, om het stervende kind nog een laatste maal aan zijn hart te mogen drukken. Zijn hut, zijn land, het weinige dat hij in den loop der jaren had gespaard, zijn leven zelfs, had hij veil. Vergeefs! De soldaten bleven doof voor zijn smeekingen.

De vader werd weggesleurd van het lijk zijns zoons. Veertien dagen later was hijzelf, in het tuchthuis, bezweken, verteerd door felle smart. Ik hoorde later, hoe hij den dag vóór zijn dood, terwijl hij ijpende in hevige koorts lag, met hartverscheurende stem telkens riep: „Karel!... Karel!... lieve jongen, waarom antwoordt gij niet... Sla toch uw arm om mijn hals. Voel eens hoe mijn hart klopt, o, mijn kind. 't Is om u. Gij zijt al wat ik nog over heb.... o Heere, hij verroert zich niet, hij spreekt niet....!“ En dan bracht de ongelukkige, naar mij is verhaald, de hand aan het voorhoofd en alsof hij zich plot-

seling de werkelijkheid herinnerde, riep hij den omstanders toe: „Hooft gij niet wat hij mij daar zegt? Hij roept: Vader, vader, komt gij mij niet helpen? Karel, Karel.. Zij willen mij niet bij u laten....“

Zoo verhaalde de koopman en zijn onopgesierd verhaal, welks waarheid de onwraakbare, geschiedkundige stukken thans nog bevestigen, maakte diepen indruk. Tranen kwamen den aanwezigen in de oogen. Ieder dacht aan de hardheid der tijden, aan het lijden van bloedverwanten en vrienden, aan de gevaren die zij elken dag liepen, die tot nu gespaard waren. Martha drukte den kleinen George in de armen, Jacques boog het hoofd en vouwde in diepe gedachten de handen saâm.

Eindelijk stond de koopman op.

„Vrienden, vergeeft mij,“ sprak hij, „dat ik u bedroefd heb. Maar tot u kon ik deze dingen zeggen, want ik weet dat uw geloof en uw moed er niet door aan 't wankelen zullen gebracht worden. Doch nu is 't tijd om te vertrekken. Ik kan en mag hier niet langer blijven. 't Zou uw leven in gevaar brengen en 't mijne evenzeer. En daarom, ik ga... Maar laat ons vooraf nog eenmaal bidden, dat God zich over onze broeders en zusters erbarme. Hem blijve het overgelaten om ons nog eens weder te vereenigen, 't zij dan hier op aarde of daarboven!“

Toen, nederknielende, sprak de koopman met van andoening trillende stem, een gebed uit, zooals zij alleen kunnen opzenden, die geleden hebben om de zaak huns Heeren, het geloof behouden en hun lichamen reeds tevoren hebben gesteld tot een Gode welbehagelijke offerande.

Eenige oogenblikken later, in den stillen Kerstnacht, sloop een man ongemerkt door de achterstraten van Aigues Mortes, en sloeg, buiten de stad gekomen, den weg in naar Lunel. Toen hij een blik achter zich wierp, aanschouwde hij een donker somber gevaarte. 't Was de toren van Constance. Hij zuchtte — een huivering ging hem door de leden. Hij wende het hoofd af.

Gelijk den lezer reeds is gebleken, was die gevaande koopman niemand anders dan Paul Rabaut, de prediker der woestijn. Hij was gekomen om den armen gevangenen in den toren troost te brengen, hun een weinigje den droeven Kerstnacht te verhelderen. Waarom dan zijn woord niet gehouden?

Des Heeren wegen zijn wonderlijk. „Wien Hij bewaart, is wel bewaard.“

Men herinnert zich, hoe de abt den avond tevoren, op den weg naar Aigues Mortes, door den toren van Carbonnière was gegaan en daar inlichtingen had gevraagd aan den tolgaarder. De laatste, des priesters plannen doorgrondend en verfoeiend tevens, gelijk we zagen, had na zijn verontwaardiging te hebben gelucht, zich weder naar zijn post begeven. Doch ook daar bleven de gedachten zijns harten hem bezig houden. Telkens kwam de vraag bij hem op, of niet wellicht weer een man, wien geen misdaad

kon worden te laste worden gelegd, een huisvader misschien, het slachtoffer zou worden van den dweepzieken ijver, die den abt bezielde. Hij, zelf vader, dacht zich in de plaats van dien ongelukkige en diep medelijden vervulde zijn hart, terwijl tegelijkertijd de stem zijns gewetens luide sprak en hem toeriep: het vervolgen der kettters is goddeloos en verfoeilijk.

Eensklaps herinnerde hij zich dat te Aigues Mortes Protestanten woonden, het gezin van Jacques. Nu was zijn besluit genomen. Was de man, die 't eerst door den toren was gegaan, werkelijk een Hugenoot, dan zou hij ongetwijfeld bij zijn nachtelijk bezoek geen ander doel hebben dan het huis, waar zijn broederen in den geloove, de eenige in die stad, woonden. In elk geval was dit de eenige plaats, waar een waarschuwing te geven viel. En zelf onbewust van de kracht, die hem dreef, maakte de man zich op, verzocht zijn kameraad een oogenblik de wacht voor hem waar te nemen, en ijde toen naar Aigues Mortes. Weldra was de woning van Jacques bereikt en nog juist bijtijds kon de wachter zijn hoodschap verrichten, die den hem onbekenden koopman voor den valstrik moest bewaren.

Rabaut, bijtijds gewaarschuwd, ging niet naar den toren, hoezeer hem 't hart ook bloedde bij de teleurstelling, die den armen vrouwen daar ginds bereid werd. Eerst dagen daarna vernamen zij de oorzaak en dankten toen den Heere, die in dien Kerstnacht zijn dienaar had behoed — al was 't ook hun droef geweest hem te missen. Langs den weg dien hij gekomen was, keerde de koopman terug. Hij wist wie in Gods hand 't middel tot zijn redding was geweest, want ieder in de stad kende den wachter in den toren, waardoor dagelijks zoo velen gingen.

Toen Rabaut aan de poort van Carbonnière was gekomen, opende de man, die hem zoo grooten dienst had bewezen, zelf de deur en groette eerbiedig den vreemdeling, dien hij herkende en in wien hij zeker ook meer dan een gewoon handelaar begon te vermoeden. Vriendelijk beantwoordde de reiziger dezen groet en de ander voorbijgaande fluisterde hij: „Heb dank. God loone het u!” Tegelijk liet hij snel een boekje in de hand des redders glijden. 't Was het Woord Gods.

Een oogenblik later stond Rabaut in den stillen, somberen Kerstnacht op 't open veld, waardoor zijn weg thans leidde. De wind verhief zich en ruischte door het dorre riet en het kaal houtgewas op de vlakte. Een fijne regen viel. Huiverig zette de leeraar zijn eenzamen tocht voort, terwijl een zucht uit zijn hart orees, toen hij halffluid sprak: „Ja, wel is de storm losgebarsten — hij rukt uiteen, hij vernielt alles in zijn vaart. Vervolging, rouw. o, Heere mijn God, welke Kerstdagen! Troost ons en wij zullen getroost zijn. Uw goedertierenheid is beter dan het leven”..... —————H.

HERDERS EN VISSCHERS.

Zij, die door den Heere geroepen en verkoren zijn om anderen zijn Woord te brengen, worden in de Heilige Schrift onder allerlei beelden voorgesteld. Nu eens worden ze vergeleken bij de sterren, die aan het uitspansel schitteren; en dat wel wanneer gewag gemaakt wordt van het genadeloon, dat hun in de eeuwige heerlijkheid zal gegeven worden. Dan weder heeten ze dienstknechten, aangesteld om tijdens de afwezigheid van hun heer den anderen dienstknechten van de nooddrift te voorzien; huisbezorgers noemt de apostel Paulus hen onder dit beeld. Voorgangers, die voor het krijgshier heengaan, zietdaar hun beeld op weer andere plaatsen.

Maar de meest gewone benamingen zijn die van herders en visschers. In de Schriftuur wordt streng onderscheid gemaakt tusschen die beide. Het past ons dus om daar bijzonder op te letten. Het nauwkeurig uit elkander houden van de beide zeer verschillende beteekenissen van deze twee beelden kan ons veel leeren.

In de eerste plaats verdient het onze opmerkzaamheid zeer dat het beeld van *visschers*, toegepast op hen die in het koninkrijk Gods arbeiden, uitsluitend in het Nieuwe Testament voorkomt. Onder het Oude Verbond is alleen van herders sprake. Het Nieuwe heeft beide beelden.

't Is niet moeilijk de reden daarvoor te vinden. Ze ligt in de verschillende bedelingen van Oud en Nieuw Verbond.

God heeft na Adams val één van Adams zonen uitverkoren, om in zijn geslacht de heilige lijn voort te zetten. De afstammelingen van Kaïn zonken weg in grondelooze verdorvenheid, tot eindelijk de „zondvloed kwam en hen allen wegnam.” Alle kinderen van Adam na den zondvloed zijn nakomelingen van Noach, en behooren dus oorspronkelijk tot de heilige lijn. Evenwel die lijn is heilig, alleen omdat God uit vrije genade haar heiligde; geenszins uit zichzelf. Integendeel: Het eerste wat Noach na zijn terugkeer uit de ark te doen had, was een brandoffer brengen, en dus zijne zonden en die van zijn geslacht verzoenen. Van *Noach* en *zijn* afstammelingen sprak God: dat het gedichtsel van 's menschen hart van zijne geboorte af ten eenenmale boos is en dat Hij daarom niet weder door een zondvloed de aarde zou verderven.” De zondaren kunnen door het water verdelgd worden, maar de zonde zelf overleeft dat strafgericht. Spoedig brak de kwaal in Cham en Kanäan weer onbeteugeld los. Van nu aan behaagde het echter den Heere een anderen weg te volgen. Door gestadige uitverkiezing vormde Hij zich een volk, aan hetwelk „de woorden Gods toebetrouwd” zouden worden. Uit Noachs geslacht werd Sem verkoren; uit Sems nakomelingen Abraham; uit Abrahams afstammelingen Izaak; uit Izaaks

kinderen Jakob. In Jakobs twaalfstal werd de grond gelegd tot het afgezonderde volk, dat afgezonderd zou blijven tot op de komst van den Messias. Dat volk nam God met zich in verbond door de besnijdenis; Hij maakte het tot zijn wijngaard, omtuind door de wet; tot zijne kudde, welke Hij „leidde door de hand van Mozes en Aäron”. Alle andere volkeren liet Hij wandelen in het goeddunken hunner harten totdat de volheid der tijden zou gekomen zijn in de vleeschwording zijns Zoons.

Evenwel liet Hij zich aan hen „niet onbetuigd van den hemel, hun gevende spijs en drank, vervullende hunne harten met vroolijkheid.” Maar ze leefden niet binnen de omtuining der wet, in de schaapskooi. Zij waren niet het volk, dat Hij „zich ten erve verkoren had;” ze leefden in de wereld.

De volkeren buiten het verbond, de massa der wereldlingen, zijn in de heilige Schriftuur afgebeeld door de zee. De zee is het zoute, vijandige water, rusteloos wielend en woelend; altijd in opstand. God heeft de aarde „doorsneden met rivier en meiren.” Maar der zee zette Hij palen en perken. Tot haar zegt Hij: „Tot hiertoe en niet verder!” Haar breidelt en beteugelt Hij. Daniël ziet de vier aan Gods volk vijandige wereldmachten *uit de zee* opkomen. Johannes staat in den Openbaring „op het strand der zee, en ziet den antichrist uit haar verrijzen. Een der eerste wonderen van onzen Heiland is, dat Hij op de zee wandelt en dat ze dus gedwee *Hem* draagt, terwijl ze alle anderen verslindt. Zijn goddelijke macht leeren de discipelen kennen aan de stilling van de woedende zee, niet van eene rivier. Voor den troon Gods ziet Johannes een *glazen zee*; want de macht van het Lam, „staande als geslacht,” heeft de zee aan zich onderworpen. Maar na de voleinding van dezen tegenwoordige bedeeling, als het koninkrijk door den Zoon aan den Vader is overgegeven, zegt Johannes: „En de zee *was niet meer*.” De menschheid is opgelost in het éene volk, het volk Gods, de Bruid des Lams, de gemeente van Christus Jezus. Die daar niet toe behooren, maken de menschheid niet meer uit. Ze zijn *verloren gegaan*, als verdorpe ranken *uitgevallen*, vergaderd en in het vuur geworpen.

Zoo is dus het volk Israels de *kudde* op het vaste land; en de overige volken zijn de *visschen* in de onbetrouwbare zee.

Een kudde heeft niet behoefte aan visschers, maar aan *herders*. En bij visschen komen geen herders, maar *visschers* tepas.

Mozes en Aäron worden genoemd „de herders zijner kudde.” David, als *herder* tot het koninkrijk geroepen, heet evenzeer „de herder Israels” Hij wist wat dat beteekende. Wanneer zijne zonde oordeelen over het volk Gods brengt, bidt hij: „Och Heere, uwe hand zij toch tegen mij en tegen mijns vaders huis, maar wat hebben toch deze

schapen gedaan?” Hij weet ook dat hij, ofschoon de herder van het volk, éen is met dat volk en ook een schaap. Hij zingt: „De Heere is mijn *herder*, mij zal niets ontbreken.” „*Wij* zijn de *schapen* uwer weide.”

Dat zit alles in het verbond der besnijdenis, dat God met Abraham sloot, en waarin alle kinderen Abrahams begrepen waren. Maar ze zijn niet allen Israel, die uit Israel zijn, en „God kan ook uit steenen Abrahams kinderen verwekken.” Israel is de *kerk* des Ouden Verbonds. En wanneer de Heere Jezus zal heengaan om als de goede Herder zijn leven te stellen voor zijne schapen, zegt Hij: „Ik heb nog andere schapen, die van dezen stal niet zijn, dezen moet Ik ook toebrengen.

Daar zijn millioenen *uitverkorenen* onder de volkeren der aarde. Voor hen komt geen afzonderlijke stal tot stand, maar ze worden *toegebracht*. Evenmin echter als allen Israelieten zijn, die naar den vleesche uit Israel geboren worden, evenmin zijn alle leden van de volken buiten het verbond, schapen, die *toegebracht* moeten worden. Hieruit volgt van beide zijden dat Israel niet de openbaring der kerke van Christus op aarde blijft. Israel naar den vleesche verliest zijn voorrang. De „middelmuur der afscheidels tusschen Israel en de volken wordt verbroken.” De vijandschap tusschen die beiden wordt in het vleesch van Christus „teniet gedaan.” Het wordt „éene kudde en één Herder.” Maar het wordt *niet* wat men er dikwijls van maken wil: éene zee met visschen en één Visscher. De kerk is de zee niet, en de zee wordt nooit de kerk. Nergens vindt ge ook maar de geringste toespeling op den Heere Jezus als een *Visscher*. Wel wordt Hij dikwijls onder het beeld van den *Herder* voorgesteld. En onder het Oude Verbond wordt nooit van visschers, maar alleen van herders gesproken. En onder het Nieuwe van beiden.

Waarom niet? Omdat onder de Oude Bedeeling nog niet de tijd was aangebroken om bepaald tot de volken buiten Israel te gaan en hun het verbond *aan te bieden*. De toegang was niet versperd; ze konden komen, maar ze werden niet geroepen, niet gehaald.

Onder het Nieuwe Verbond echter wèl. Nu worden de discipelen uitgezonden met den bepaalden last: „Gaat heen in de geheele wereld, predikt het Evangelie aan *alle* volken”. Dat was echter na de opstanding van Christus. Bij de uitzending der zeventigen, was het uitdrukkelijk bevel: „Gij zult *niet* gaan op den weg der heidenen.” En onze Heiland zegt zelf tot de Kananeesche moeder: „Ik ben niet gezonden dan tot de verloren *schapen* van het huis Israels.” Toen echter ook zeide Hij tot zijne discipelen: „Volgt mij, en Ik zal maken dat gij visschers der menschen *worden zult*.”

Israel, als uitverkoren volk van God, verloor zijn voorrang op tweeërlei wijze. Het volk als volk laadde

op zich den vloek en den toorn des Heeren, toen het zijnen Messias verwierp. En de kerke Christi werd daardoor ontdaan van den nationalen bolster, waarin ze besloten was. Voortaan was de doop, en niet de besnijdenis, het Sacrament der inlijving in de Christelijke kerk; de doop, die internationaal is. De kudde schapen wordt niet ontbonden, maar uitgebreid. De uitbreiding heeft evenwel op andere wijze plaats dan vroeger. In den ouden tijd alleen door geboorte, thans ook door toebrenging. Thans worden uit allerlei natiën en tongen leden toegevoegd. Ze worden opgevischt uit de groote zee der volkerenwereld, uit de heidenen, joden en mohammedanen. Maar niet de gedoopten. Die zwemmen niet als visschen in 't wild rond, maar zijn als schapen in de kooi verzameld.

Herders heeft de Christelijke Kerk voor haar eigen leiding van den oppersten Herder der zielen ontvangen. De herders zijn geroepen om „lammeren te weiden”, „lammeren te hoeden”, „schapen te weiden”. Van visschers heeft de Heere zijne gemeente voorzien om het zendingswerk in zijnen naam op zijn bevel te volbrengen.

Wanneer we dit in het oog houden, wordt het ons duidelijk hoe verkeerd spraakgebruik tot allerlei onjuiste handelingen aanleiding heeft gegeven. En daaruit kunnen we opmaken, hoe noodig het is nauwkeurig op te letten op de keuze der woorden. Daar zit zooveel in. Daar kan zooveel wanbegrip door gedood, maar ook door bevorderd worden. Een woord is een *macht*, geen holle klank. Een predikant, die een ambtsbroeder in de heilige bediening bevestigt met de woorden: „Ik zal u visschers der menschen maken”, toont daardoor van de Kerk een begrip te hebben, dat haar onderschat, haar

gelijkstelt met de wereld en haar dus eigenlijk beledigt. En een predikant, die tot tekst voor zijne bevestigingsrede van een zending kiest: „Weid mijne lammeren”, brengt daardoor aan 't licht, dat hij tusschen de schaapskooi van Christus en de volkerenzee geen onderscheid maakt, en de laatste een plaats aanwijst, die haar niet toekomt.

Men ziet evenwel niet zelden — ja zeer dikwijls — deze verwarring. Menig predikant beschouwt zich als zending. En menig zending houdt zich voor predikant. Toch hebben deze beide roepingen niets met elkander gemeen, al kunnen ze ook beiden tot denzelfden persoon komen en door denzelfden persoon moeten vervuld worden.

Alle schapen der wereld bij elkander maken nog niet eene kudde uit. Een kudde is één geheel. Of een partij schapen een kudde is, hangt niet van de schapen af, maar daarvan of er een man als herder over hen staat. *Door dien man* komt de samenhang der schapen onderling tot stand. *De herder* maakt hen één geheel. Ze zijn het eigendom van dien man. En daarom zal die man, en geen ander, desgevorderd, zijn leven voor hen geven, wanneer de

wolf hen aanvalt. De herder kan tot zijn dienst-knechten alleen dezulken gebruiken, die des zins en willens zijn, evenzoo te handelen. Hij jaagt natuurlijk als ontrouw en eerloos weg, wie met de wolven samenspanst, ja ontslaat wie den wolven vrijspel laat.

De visschen zijn nooit tot een kudde te vereenigen. Ook een net vol visschen, door een visscher opgetrokken, brengt geen eenheid onder zijn inhoud. Er is geen sprake van dat iemand zijn leven zou voor *visschen*.

Hoe groot is onze roeping tot dankbaarheid aan den Oppersten Herder voor zijne genade, dat onze voorvaderen, duizend jaar geleden, als visschen gevangen zijn, maar dat wij ons verheugen mogen tot zijne *kudde* te behooren. Dat voorrecht brengt groote verplichtingen mede. De Heere doe ze ons allen helder zien en geve ons de kracht zijns Geestes, om ze te beleven.

W.

ACHTTIENDE-EEUWSCHE SAAIHEID.

Men zou zich zeer vergissen, indien men meende dat alle Nederlandsche woordvoerders in de achttiende eeuw even opgewonden en druk waren. Niet aller „*lier*” bracht zulke „*goddelijke*” en „*hoogverheven*” tonen voort als die van Helmers. Er waren deftiger menschen ook onder hen, die „den Zangberg beklommen”; menschen die zich niet druk maakten met „*oden*” en „*heldendichten*”, maar een genre kozen, waardoor ze niet minder gezien werden dan hun „*hooger gestemde kunstbroeders*.” In de gedichten van deze mannen zoekt ge vergeefs naar eenige zweem van poëzie. 't Is alles zeer droog berijmd proza; en men weet niet waarover men zich 't meest moet verwonderen: over de vrijmoedigheid (om maar een zacht woord te gebruiken), waarmee zij hun pennevruchten durfden laten drukken, of over den wansmaak, die het uitgeven van hun werken mogelijk maakte, en het geduld waarmee het publiek hen las.

Hetgeen Helmers u ten beste geeft, moogt ge bombast achten, maar ge leest toch voort. De deftigheid van Feith moge u hinderen; toch gevoelt ge dat er werkelijk veel goeds begraven ligt onder die duizenden woorden, welke er in zijne werken te veel staan. Maar bij het soort dichters, waarbij ik thans eenige oogenblikken uwe aandacht bepaal, valt ge in slaap! Wie echter iets weten wil van de Nederlandsche letterkunde in de achttiende eeuw, moet ook met hen kennis maken. Want ze hebben duchtig meespoken en grooten invloed gehad. De geest, die hen bezielde, heeft ons volksbestaan jarenlang ondermijnd en eindelijk ten val gebracht. Tot hun verontschuldiging kan men alweer aanvoeren dat ze kinderen van hun tijd waren. Achterswaardige mannen in 't maatschappelijk leven, zoolang dat van een leien dakje liep. Maar toen de omstandigheden

begonnen te nijpen, en groote keuzen moesten geschieden, openbaarde de Jan-Salieggeest, die hen bezielde, zich als bepaald vijandig aan geopenbaarden Godsdienst. Met al zijne zoetigheid was hij ongeloofig.

Als type van dezen geest noem ik u Jan van Walré. Vêel zal ik van uw geduld niet vergen. 'k Zou gevaar loopen uw welwillendheid te verliezen en uw wantrouwen op te wekken tegenover volgende schetsen.

Van Walré werd in 1759 te Haarlem geboren, was daar eenige jaren boekhandelaar, maar besteedde zijn overigen levenstijd aan de beoefening der letteren. Hij overleed in 1837, en bereikte den ouderdom van ruim 78 jaren.

Als proeve van zijne gedichten, geef ik u hier een fragment uit zijn „*Leerdicht*”, getiteld „*De gedachten*”. Dat onderwerp kon zeer boeiend behandeld zijn. Wanneer een man als Ten Kate of Da Costa daarover geschreven had, zou men een heerlijk gedicht gekregen hebben. Maar het zou reeds een anderen titel gehad hebben. Déze titel laat u bij den aanvang al zien, dat het onderwerp niet verheven behandeld wordt. Zie hier wat van Walré daarover schreef:

FRAGMENT VAN EEN ONUITGEGEVEN LEERDICHT: DE GEDACHTEN.

Een eerste denkbeeld, meent ge, is nimmer voor te komen;
Neen; maar verstand en wil kan 't koestren of betoemen;
Gij peinst, ontwaart, doorgrondt -- weet, hoe men
(hoort en ziet;
Gevoelt en rickt en smaakt -- maar hoe wij denken
(-- niet,
Dit 's deel van 't stof niet, maar der ziel; die geest des
(levens,

Ontstoffelijk van aard en onverdeelbaar tevens,
Bestaat in denkkraft, doch die, zonder wijs bestuur,
Waaft, als een hulk, beroofd van roer en palinuur.
De ziel, in 't edelst punt van 't brein ten troon verheven,
Kan ieder stoffijk deel des lichaams wetten geven;
Zij kondigt haar begeerte alleen door willen aan,
En ziet al wat zij wil onmiddellijk voldaan!
Maar hoe, Amélio! den invloed te openbaren
Dier rijksvorstin? wie zal den tooverstaf verklaren,
Waarmee ze onzichtbaar heerscht op elken onderzaat,
Op d' eigen wordinggrond van zeedlijk goed en kwaad?
Hoe zou het weeke brein ooit uit zich zelf beseffen,
Of d' indruk kennen van de beelden, die het treffen
En die het wedergeeft? de ziel, die, door haar kraft,
De kennis schept, die elke kunst heeft voortgebracht,
Wekt staag verbeelding op door de uiterlijke zinnen;
(De gansche kennis, daar wij 't leven mee beginnen;
Als door vijf havens treilen die, van allen kant.
Elk voorwerp binnen tot den zetel van 't verstand;
Langs millioenen vezelwebben, draden, buizen,
Vliegt gloeiend zenuwvocht en blijft onmerkbaar bruisen
Als zuivere ether, uit der hersnen dauw gevloeid,
Waardoor, zoo snel als 't licht, heel 't weefsel wordt
(besproeid

Van 't dierlijk samenstel -- uitwendig en van binnen;
Het tintelt rustloos, door de prikkeling der zinnen,
Naar 't uiterst deel dier kleine wereld, en brengt vlug
Den zetel van 't gevoel al wat het trof terug;

DE WONDERBARE VISCHVANGST.

Geen zucht ontgaat dier snaar; geen stipje raakt verloren;
't Snelt al naar 't hoofdpunt, en -- het denkbeeld is
(geboeren! —

Zoo werkt gezicht, verstand, verbeelding, oordeel, wil,
Tenzelfden tijd, en nooit staat deze werking stil:
Wie zal dit zenuwvocht betwisten? wie 't bespeuren?
Eens scheidde Newton wel de zeven schoone kleuren
Des lichts, maar wie, die ooit het millioental
Der vonken van de ziel verklaren, scheiden zal?
Verbindt de schilder, naar haar regelen en krachten,
(Schoon wij niet gissen, hoe;) ons niet aan zijn gedachten?
Dwaalt uw verbeelding, door zijn kunstvuur aangedaan,
Niet bij gewrochten om, die waarlijk niet bestaan
Dan in begoocheling der zinnen, in vervoering?
Geen tafereel, geen beeld voelt iets van uwe ontroering:
Of weet de schilderij wat ons haar spandoek biedt?
Weet zij van licht en bruin? van voorgrond of verschiet?
Voelt zij die mengeling van kleuren en gedachten,
Die Schelfhout, Mol, Van Bree, of Schotel op haar
(brachten?)

Neen; 't is verbeelding slechts, door kunstbedrog gewekt,
Die, wat de schilder dacht, alsof 't bestond, ontdekt;
Zij, veerkracht van de ziel, gewijzigd door de zinnen,
Dringt, langs het zenuwnet, zich onzen schedel binnen;
Plaatst ons — als waarlijk — op de heuvelkling Saint-
(Jean —

Wij zijn bij Waterloo, en — roemen Pieneman! —
Zoo prikkelt bloemengeur den reuk; 't penseel onze
(oogen;

Zoo oefent op 't gehoor een Wilms zijn kunstvermogen;
Zoo streelt de perzik onzen smaak; het fijn gevoel
Blijft bij den zilvertoon van Tollens' lier niet koel;
En Van der Palm's en van der Hoeven's meesterstukken
Verovren heel de ziel door streelen en verrukken! —
Wordt uw gedachte niet gewijzigd, opgevoerd
Door ieder voorwerp, dat verbaast, ontzet of roert?
Heeft niet het Zwarte woud, de val van Niagare,
De Fingals-grot iets, dat verheven indruk bare?
Is 't niet de harmonie van 't geen ge inwendig denkt,
Die, buiten u gewekt, genot des levens schenkt?
Ja, toonkunst heeft zelfs aan min liefelijke klanken,
Door samenmenging, zoet gevoel der ziel te danken: —
Zoo hangt dan waar geluk en onheil, vreugd en smart
Aan 'd innerlijken staat van uw verstand en hart;
Daar de eerste drijfveer van de wording der Gedachten
Van 't uiterlijk gevoel der zinnen is te wachten:
't Kind riekt — aanschouwt — begeert de liefelijke

(roos —
Verheugt zich in haar schoon en -- plukt haar schul-
(deloos:

De jongeling vest op de maagd begerlijke oogen,
Zijn gansch gevoel wordt door een tooverblik bewogen;
En 't heil of onheil (zoo het lot zijn wensch hem gaf)
Hangt van hun zuiver of onedel denken af:
De vrekke grijsaard hoort nauw 't klinken van de schijven,
Of voelt tot heur bezit zijn zielsbegeerte drijven;
Maar biedt veredeling der denkkraft hem geen heul,
't Bezit wordt hem een last en zijn genot zijn beul:
Zoo proeft, verblind, de held de zwijmeldrank der eere,
En, door verbastring van gedachte en heerschzuchts
(leere,

Zwelgt hij zich dronken aan dien doodelijken wijn,
Vergeet de menschlijkheid en zal ras dwingland zijn!

Hebt ge 't gelezen? Zegt dan eens met de hand
op 't hart, of 't niet recht vervelend was? Een dichter,
die iets dergelijks biedt, kan thans gelukkig

nauwelijks een uitgever van eenigen naam vinden;
en nog minder lezers.

Toch — om met iets vroolijkers te eindigen —
waren ook zelfs menschen als deze dichter niet ge-
heel aan den bombast gespeend. Daarvan getuigt
zijne „Cantate bij het vierde eeuwfeest van de uit-
vinding der boekdrukkunst”. Natuurlijk zou in dien
tijd geen mensch ongestraft gewaagd hebben, er aan
te denken of misschien iemand anders dan Koster
de uitvinder was. Dat spreekt vanzelf! maar daarom
behoeft de uitvinder — wie hij ook zij — nog niet
als een halfgod vereerd te worden, want het was
waarlijk zijne schuld niet dat de boekdrukkunst zulk
eene verandering op het wereldtooneel teweegbracht.

Thans komen we weer volop bij tempels, reuk-
werk en altaren, zonder welke de dichters van vóór
honderd jaren niet konden feestvieren.

Juich, Haarlems dankbaar volk, juich op dit heuglijk
(heden!

De naam van Koster galm' door Bavo's tempelkoor!
Hem, die deez' heiligen grond, vóór eeuwen, heeft be-
(treden,

Klink 't eelied de wereld door!

Strooi nu bloemen, vlecht nu kransen,
Volk van Flora's heerlijk oord!
Schoone kunsten, tooi de transen
Van uw hooge tempelpoort;
Klap feestvierende in de handen,
Doe, geleerdheid! reukwerk branden;
Huldig Kadmus' roemgenoot!
Grijsheid! kroon hem met laurieren;
Help, o jeugd, het hoofd versieren,
Dat ons 't licht der kennis bood!

De middeleeuwen worden geteekend in deze vier
regels, die meer op korthed dan op juistheid kunnen
roemen:

„Duistre domheid dekte de aarde;
Somber dwaallicht glansde alleen;
Kenniss doolde; wijsheid sufte;
Diepe slaap was algemeen”.

Daar kunnen ze 't voorloopig meê doen!

Laurens Janszoon Koster wordt verheerlijkt alsof
hij niet de uitvinder, maar de opzettelijke schepper
van het middel der geestelijke verlichting ware:

„Dat de eiken-burgerkroon om Koster's schedel prale!
Dat al wie wetenschap en nutte kennis mint
Den schutsheer elker kunst, zijn hulde en tol betale!
Want hij was Haarlems roem en aller burgren vrind.”

Lees daarnaast eens wat Da Costa over de boek-
drukkunst zong! Of is er geen reden voor Da Costa's
ernstige vraag: Heeft de boekdrukkunst meer goed
dan kwaad, of meer kwaad dan goed verspreid?

Van Walrè's gedicht eindigt:

„Juicht dan, stadgenoot en vreemdling!
Viert, met dankbaar vreugdgeschal,
't Feest, dat geen geslacht zoo vierde,
Geen geslacht zoo vieren zal!”

Dàt is te hopen!

W.

AMOKMAKERS.

Wij zijn in het jaar 1783 te Batavia. Enkele Europeanen hebben reeds eenigen tijd uitgezien naar een schip, dat hen naar het vaderland kan overbrengen. Eindelijk den 17^{den} November komt er gelegenheid met een retourschip de reis huiswaarts te aanvaarden, want de Raad van Indië, Mr. J. C. M. Radermacher, moet, om zijne toenemende zwakheid, op stel en sprong, Indië verlaten. 't Is wel al laat in den tijd voor zulk een zeereis, want de Oostmoesson is genoegzaam verlopen en den Westwinden doen nu en dan reeds hun kracht gevoelen. Maar de reis moet toch aanvaard. Het getal passagiers van het schip Java is niet groot. De Raad van Indië Rademacher en zijne gemalin Anna Jacoba Bosen natuurlijk. Voorts de predikant Metzlar, die om gezondheidsredenen zijn ontslag uit den dienst der kerk te Batavia gevraagd en gekregen heeft, met zijne vrouw Petronella Weppelman. Eindelijk de luitenant-ingenieur Laurens Luson. De bemanning bestaat uit den kapitein Jan Tromp, den kapitein-luitenant Nanning Nannings de Jong, den eersten luitenant Pieter Gem, den luitenant ter zee Everhardus Gustaaf Sels, de beide stuurlieden Laurens Dirksen en Jacob Meyer, den bootman Pieter Kok, den konstabel Jacob Willeke, den patroontaschmaker Johannes Schreuder, den dokter Paul Anthon Pardini en eenige matrozen, waaronder Chineezzen en Javanen.

De reis is in het begin niet voorspoedig. Westwinden bemoeielijken de vaart, zoodat het schip eerst den 5^{den} December de straat Sunda uitraakt. Doch nu keert het weder, de reis wordt door een voordeeligen Zuid-Oostenwind voorspoedig gemaakt. Onder de passagiers is de verhouding goed, zoo ook onder de equipage, behalve de Chineezzen en inlanders. Daar is echter wel reden voor de ontevredenheid der laatsten, want zij worden niet altijd redelijk behandeld, trots de resolutie van den Raad van Indië: „Den ministers en bedienden op de respectieve buitencomptoiren is verstaan circulair te recommandeeren, om bij aankomst van schepen, waarop inlanders of Chineezzen geplaatst zijn, een exact onderzoek te laten doen omtrent derzelve behandeling aan boord, met order, om na rigeur te corrigeeren, die zich aan onzedelijke behandeling of mishandeling mocht hebben schuldig gemaakt. (28 Maart 1783). Zoo breekt de 24ste December aan. De dag is warm geweest. Des avonds zetten allen zich op het dek neer om een luchtje te scheppen, voor zij gaan rusten. De heer Rademacher zit op een stoel bij de valreep aan bakboordzijde; aan de tafel op het halfdek, achter de groote mast, hebben de overige passagiers met den kapitein en den dokter plaats genomen. Nannings houdt de wacht. 't Is stil in de natuur, 't is stil onder de menschen. Kwaads vermoedt niemand.

Daar klinkt op eens de bekende inlandsche oproerkreet „Amok.” De Chinees aan het roer valt zijn Europeeschen kameraad, die met hem aan het roer draait, aan en doorsteekt hem. Dit is een sein. De andere Chineesche zeevarenden, 24 in getal, vliegen op het halfdek, met krissen en messen gewapend, en zoeken ieder hunnen man. De luitenant Nannings is het eerste slachtoffer. Met een stuk hout wordt hij op het hoofd geslagen, hij gilt en waarschuwt daarmee de overigen. Maar 't is reeds te laat. Zelf valt hij, door drie Chinezen doodelijk gewond, neer. Andere Amokkraiërs werpen zich op den heer Rademacher, andere op de huisvrouw van Ds. Metzlar, andere weer op anderen. Eer weerstand geboden kan worden of heil gezocht in de vlucht, zijn bijna allen, die aan tafel zitten, meestal doodelijk gewond. Alleen Ds. Metzlar vindt nog tijd om zich onder tafel te bergen en daarna naar het achterschip te vluchten. Ondertusschen verliest de kapitein zijne tegenwoordigheid van geest niet. Niettegenstaande zijne wonden, is hij met de overige officieren bedacht op verdediging. Het gevaar geeft hun krachten, om naar beneden te ijlen en uit de kajuit pistolen en geweren te halen. Doch boven komende valt de kapitein neer, flauw geworden door bloedverlies. Alleen heeft hij nog even den tijd, om zijne medegenooten in het gevaar toe te roepen, zich te verdedigen. Doch verdediging is niet meer noodig, want de moordenaren hebben zich terug getrokken. Hunne wapens liggen in het water en zijzelf slapen in hunne kooien, of zitten bij elkaar te praten, zoo onnoozel alsof er niets gebeurd is. Hunne waanzin heeft slechts 6 minuten geduurd. De andere schepelingen zoeken hen op en vinden ze. Gewillig laten zij zich daarna op het halfdek tegen boord binden. Al wat aan boord een wapen dragen kan, wordt, als hij voor den dienst des schips niet noodig is, geroepen, om wacht te houden bij de gebonden moordenaren, die intusschen bewijzen, dat hun volkomen onverschillig is, wat er met hen geschiedt. De moordzuchtigste taal wordt van hunne lippen gehoord, nu en dan afgewisseld met een: „Nanti” (wacht maar). „Snijd ons den hals maar af”, roept een ander den Europeeschen wachter toe, zoo spottend als hij maar kan. „Wij weten wel, dat wij morgen sterven moeten, bindt ons maar goed vast”, verzekert een derde onverschillig. Als zij de Javaansche matrozen zien, raden zij hun aan, ook amok te maken. Zoo gaat de nacht voorbij. In den vroegen morgen van den eersten Kerstdag komt de scheepsraad, bestaande uit den kapitein, den luitenant ter zee Sels, de beide stuurlieden, den bootman en den konstabel, bijeen 'en wordt er beraadslaagd, wat te doen. Het blijkt, dat er niet minder dan 5 medereizigers zijn gevallen onder de handen der moordenaren. De heer Rademacher, nog slecht 42 jaren oud, Mej. Metzlar (34 jaren), de kapitein luitenant, de eerste luitenant en de matroos van het roer

zijn de slachtoffers. Van de zes zwaar gekwetsten is de patroontaschmaker kort daarop overleden. Het oordeel van den scheepsraad is, dat men te doen gehad heeft met een „opzettelijke moordzucht, welke euveldaad gewoonlijk ter hoofdplaatse Batavia met eenen parate executie, oogenblikkelijk gestraft wordt.” Tot dit laatste besluit men ook nu, vooral omdat de moordenaren toonen, in koelen bloede te hebben gehandeld en nog van moordlust blaken, anderen aanhitsende om als zij te handelen. Met het oog ook op de slavenjongens, die waarschijnlijk helpers der Chineezen geweest zijn, dus een afschrikkend voorbeeld behoeven, acht de scheepsraad den dood der Chineezen hoogst noodzakelijk.

Teneinde zoo weinig mogelijk opspraak te maken van het doodvonnis, wordt besloten de booswichten stillekens in zee te werpen.

De scheepsraad zendt luitenant Sels, stuurman Dirksen, bootsman Kok, konstabel Wileke en schietmansmaat Bernhard af, om het doodvonnis uit te voeren. Een voor een worden de Chineezen van het halfdek naar beneden in de kajuit gebracht, alsof men hen daar wil verhooren en opsluiten. De ongelukkige is beneden, een onverwachte slag op het voorhoofd bedwelmt hem, waarna hij van achteren door het raam in zee wordt geworpen. Kort duurt de executie. Te 10 uren is alles volbracht. Het gevaar is geweken.

Acht weken na dezen rampzaligen dag, komt de Java op de reede van de Kaap de goede Hoop. De gekwetsten zijn, op een na, allen weer hersteld, maar de dooden komen niet meer, ondanks de tranen hunner dierbaren.

Den 20en Maart 1784 zet de Java zijn reis weer voort en komt den 27en Juni daaraanvolgende in het vaderland aan.

Wel mochten de overblijvenden later, aan hunne wondervolle redding denkende, met den predikant Metzlar uitroepen: „Looft den Heere, mijne ziel en al wat binnen in mij is zijnen heiligen naam: loof den Heere mijne ziel, en vergeet geene van zijne weldaden.”

D. G. F.

Jezus wandelende op de zee.

De avond viel, en tastbaar duister
Dekt het meer Genesaret;
Woedend brak de orkaan zijn kluister
En doorploegt het waterbed.
Hemelhooge golven botsen
Met een oorverdoovend klotsen,
Schuimend brekende op elkaar;
Op de kusten woelt de branding,
En in nood van wind en baar,
Duizendmaal bedreigd met stranding,
Zwalkt dat dwar'lend scheepje daar.

Nu eens steig'rend tot de wolken,
Dan geslingerd naar omlaag,
Zinkend in het diep der kolken,
Krimpens voor den stormwindvlaag,
Die met toomellooze woede
Van de wolken neergestort,
Pijlsnel langs de waat'ren snort
En ze geeselt met zijn roede.

Hol en holler staat de zee,
't Noodweër is ten top gestegen;
Zinkend scheepje! allerwegen
Grijnst de ondergang u tegen,
Aanstands rukt de baar u meê!
Hoor die smartkreet opwaarts dringen
Uit de diepbeklemde borst
Dier benauwde schepelingen,
Die het zwoegend vaartuig torscht!

Jezus' jong'ren! menigmalen
Kwam 't gevaar rondom u dwalen,
Dat ge stout trotseeren dorst;
Maar geen nacht, zóo bang als deze,
Leeft in uw herinnering;
Zelden, hoe de nood ook reze,
Overmande u zoo de vreeze,
Dat uw laatste moed verging.
Wilt ook thans vertrouwend wachten!
Ziet, Hij komt, uw Meester naakt!
Hij, wiens oog u trouw bewaakt,
Die de losgelaten krachten
Der natuur zijn dienaars maakt.
Ziet Hem u, zijn jong'ren, wenken,
Wand'lende op de waterbaan!
Hij gebiedt —, de golven zwenken,
Op Zijn machtwoord zwijgt de orkaan.
't Meer ligt effen, onbewogen,
Door geen rimpel schier geplooid,
't Maanlicht straalt weer uit den hoogen,
En de blauwe hemelbogen
Zijn met starren overstrooid.
„o, Gij kleinen in 't gelooven,”
Luidt het —, „waarom wankelt gij?”
Kon de nood het u ontrooven,
En zoo ras den sprankel dooven
Van uw zwak geloof in Mij?
Dacht ge een spooksel aan te staren?
Dorst gij twijf'len aan mijn macht,
Om de winden, om de baren
Op Mijn wenk te doen bedaren,
En te temmen door Mijn kracht?

o, Hoe moest dit zacht verwijt,
Jong'ren, u in de ooren klinken!
Die zoo ras den moed liet zinken.
Nauw geroepen tot den strijd!
Weldra zal uw scheepje landen
Ziet, daar blauwen reeds de stranden

Door de morgenscheem'ring heen;
Zoekt in Hem, die u geleidde,
Dien geen afgrond van u scheidde,
Dan uw heil, uw troost alléén.

Onze lezer D. S. te A. is de maker van bovenstaand vers. We hebben het gaarne geplaatst, wijl het dit alleszins verdient. ¹⁾

Onze vriend, die een naam- en bloedverwant heeft welke ook reeds meermalen zijn dichtgaven toonde, heeft, meenen we de twee kruisjes nog te goed, en dat in aanmerking genomen, wenschen we hem hartelijk geluk met den goeden aanleg en de gaven hem door den Heere God geschonken. Bestede hij die altijd Hem ter eere. Trouwens onze lezer vat blijkbaar wat hij doet ernstig op, zijn schrijven kenmerkt zich niet alleen door netheid — wat ook iets zegt — maar het is bijna geheel vrij van *taalfouten* en de *maat* is onberispelijk.

Mooier nog echter is het bescheiden briefje, dat dit vers verzelt. „Nederigheid gaat voor de eer.” Dat ervaart onze vriend nu al. We willen dan ook gaarne de opmerkingen die hij vraagt geven.

Dat vriend S. niet tegen de maat zondigt, is al veel, maar nu leere hij ook nog passen op *hialen*. Die ontstaan b. v. als een woord op een doffen klinker eindigt, het volgende er mee begint en ze toch niet ineensmelten. In regel 1 en 3 (de avond, de orkaan.) vindt die samen-smelting plaats en is alles in orde. Maar b. v. in: „grijnst de ondergang” is het mis. Dat stoort in 't lezen.

De enkele taalfouten b. v. in de regels 19, 25 en op twee na den laatsten zal onze lezer zelf 't best vinden. 't Overige bewijst dat hij zijn taal goed meester is. (Zonder dat moest trouwens nooit iemand aan 't schrijven gaan).

Wat nu het vers zelf betreft lette onze vriend vooral op een *juist* gebruik der beelden. Een scheepje dat *krimpt*, een vlag die *neerstot* van de wolken en dan *snort* langs het water. Lees dat nu eens bedaard en ge gevoelt: het moet anders gezegd. Maar het rijmwoord is soms lastig niet waar, zooals de jongen zei, die moest rijmen op „weeshuis” en uitriep: „'t Is een kruis!”

Dat het gevaar rondom iemand „komt dwalen” is ook minder fraai: „Aanstonds rukt de baar u mee” is ook niet dichtelijk, en herinnert aan zeker kinderversje.

Maar overigens is dit vers zeer zeker dichtelijk en wie 't *goed* hoort voorlezen, zal dadelijk bespeuren hoe onze vriend S. door zijn schoon onderwerp bezielde, dien rechten toon, dat zangerige, 't welk niet aan te leeren is, heeft gevat. Er is in zijn vers iets flinks, iets van het echte dat ons doet zeggen: Ga zoo voort, vriend.

Een goed begin is groot gewin, en dezelfde God die de stormen gebiedt is 't ook die bekwaam maakt tot *alle* goed werk.

Tot weerziens!

H.

DE TWEE BONDSVERGADERINGEN,

die van het *Nederlandsch Jongelingsverbond* te Goes en die van het *Gereformeerde Jongelingsverbond* te Rotterdam hebben beide op Hemelvaartsdag plaats gehad, en op beide had men 't goed.

Wat ons het aangenaamst heeft getroffen was

¹⁾ Jammer dat deze lezer 't blad zoo laat leest; de prijsvragen enz., loopt hij daardoor mis en veel meer.

de wederzijdsche welwillendheid en vriendschap. Men wisselde heilwenshende telegrammen en belangen die beide bonden betroffen zijn besproken.

Ook verheugen we er ons in, dat voor velen nu duidelijk zal zijn geworden hoe het verschil tusschen de twee bonden daarin zit dat de een onder „Jongelingsvereniging” iets anders verstaat dan de andere. Uit *historisch* oogpunt heeft ongetwijfeld het *Nederlandsch Jongelingsverbond* gelijk, doch dit belet niet ook vereenigingen van jongelui van slechts één belijdenis Jongelingsverenigingen te noemen. Het beste is ieder in dezen vrij te laten. Wij achten het niet goed, dat het wereldverbond van Christelijke Jongelingsverenigingen met de kerkelijke niet officieel, maar slechts officieus in betrekking kan staan. Daar nu het *Nederlandsch Jongelingsverbond* bij dat groote verbond behoort, dient het zich ook *vooralsnog* aan die bepaling te houden. Dit is ook te Goes gezegd en men houde dit wel in 't oog, om niet verkeerd en liefdeloos te oordeelen. Evenwel gelooven we, dat het goed zou zijn zoo het *Nederlandsch Jongelingsverbond* deze bepaling althans voor zich wist te doen vervallen, zij is o. i. verkeerd. Ieder moet vrij zijn.

De *kerkelijke* Jongelingsvereniging is op zichzelf deswege niet beter of slechter dan de andere. Schrijver dezes is nooit van een andere lid geweest en heeft er genoegelijke, ja onvergetelijke dagen gesleten. Toch zou hij de kerkelijke vereeniging niet verkiezen. En zulks niet alleen wijl zij niet historisch is, maar ook wijl op historisch standpunt de Jongelingsvereniging een stuk der maatschappij is, en samenleving wil bevorderen van alle jongelui, die den Heere willen dienen. Met dezulken van verschillende kerken moet men in 't dagelijksch leven toch ook omgaan en doet het gaarne. Daarbij is het zeer de vraag of men met het kerkelijk toezicht niet den eersten stap zet op een weg, die niet is af te zien. Als de kerk op *alle* vergaderingen en kringen toezicht zal houden, heeft zij wel dagwerk, en ik weet dan ook bij ervaring, dat zulk toezicht bijna niet dan in naam bestaat. Maar dat nu daargelaten. Als de kerk tucht over hare leden oefent, als *personen*, behoeft zij het toch niet nog eens te doen over de kringen welke die leden vormen, tenzij dan dat die kringen tot den dienst der kerk behooren.

Maar, als gezegd, dat moet ieder voor zich weten. 't Best ware ongetwijfeld dat de twee bonden metertijd één werden. Zoolang dit niet kan leve men in vollen vrede en helpe elkander. Dien weg gaat het gelukkig al op. Als nu de een maar niet voor *niet-gereformeerd* wordt aangezien omdat de ander het wel is; en de een zich niet verbeeldt hooger te staan, omdat zij zooveel omvat, dan is 't al wel. We betreuren de scheiding, maar beter zoo dan onnatuurlijk vereenigd. Toch staat, als de lastige bepaling kon wegvallen, aan de vereeniging niets in den weg. Want het *Nederlandsch Jongelingsver-*

bond sluit krachtens zijn aard geen enkele Christelijke Jongelingsvereniging uit.

De hoofdzaak is en blijft dat er vele jongelingen — hoe meer hoe beter — onttrokken worden aan deze booze wereld, de wereld die buiten God leeft, en lust krijgen tot wat beters. Meent men nu dit het best te waarborgen door kringen te vormen met een bepaalde belijdenis — goed; maar ongetwijfeld is 't ook zonder dat mogelijk, en leiden vaak de plaatselijke omstandigheden er toe om liever saam te wonen dan elk afzonderlijk. We gelooven ook zelfs dat de twee nu bestaande verbonden metertijd één behooren te worden, willen ze kracht oefenen — en ieder heeft toe te zien hoe hij in dezen denkt en werkt. Schrijver dezes heeft vele vrienden in beide verbonden, en kan verklaren dat hij wezenlijk niet zooveel onderscheid tusschen hen kan ontdekken. Hij is dan ook goedmoeds en vreest niet voor de toekomst — zoo men 't maar niet zoekt in namen of leuzen, maar in de vreeze Gods; de jongeling houdt zijn pad altijd zuiver, als hij 't houdt naar 's Heeren Woord.

H.

UIT HET LEVEN.

De zeep-oorlog.

Koning Karel I, zoo leest men in „Karel I of de Engelsche omwenteling”, had zich in zijn geldnood onder anderen het recht van het zeepmaken voorbehouden, onder voorwendsel dat de zeepzieders slecht goed leverden. De oude zeep verklaarde nu echter de hofzeep den oorlog op leven en dood. De vervaardiging der hofzeep was afgestaan aan eenige begunstigde edellieden, die „heeren zeepzieders” genoemd werden.

Het oude fabriekaat beschuldigde al zeer spoedig het nieuwe, dat het 't goed vernielde en de vingers der waschvrouwen ontvelde; de adellijke zeepzieders beweerden daarentegen, dat de oude fabrikanten aan de nieuwe zeep verraderlijke, vreemde bestanddeelen hadden toegevoegd. Nu werd het een vraagstuk van beginselen! De waschvrouw der koningin zou de scheidsrechterlijke uitspraak doen en verklaarde zich natuurlijk voor de hofzeep, maar bij nader onderzoek bleek, dat de verstandige vrouw zelf geen andere zeep dan de oude gebruikte, zoodat iedereen nu met het hof den spot dreef. Er ontstond een volslagen waschvrouwen-oproer, waarbij de gezamenlijke huismoeders zich natuurlijk aansloten en dat vier weken duurde.

Eindelijk trok de burgemeester van Londen zich de zaak aan en in plechtige zitting besloot het stedelijk bestuur, dat ten raadhuize twee groote waschdagen zouden worden gehouden, waarbij de voordeelen der beide zeepen zouden uitkomen. De

vrouwen kwamen uit alle wijken opdagen, doch nu ontstond zulk een allervreeselijkst geweld, dat de geheele raad en de ridders, die zich tot scheidsrechters hadden opgeworpen, genoodzaakt werden, het hazenpad te kiezen. De koning liet den burgemeester roepen en deed hem scherpe verwijten over de zijdelingsche ondersteuning van Zijner Majesteits vijanden enz. Het eind van den zonderlingen twist was, dat de hofzeep met den koning viel en de burgerzeep meester van het slagveld bleef.

H.

Lijkt het nog?

In een oude huiskronyk heeft men onlangs in Duitschland een schildering opgedolven van een pronker uit het midden der vorige eeuw.

„Wanneer men, zoo heet het, zulk een modegek beschouwt, zou men zweren dat het of een verkleede vrouw was of wel dat hij alle manlijkheid verwisseld had met vrouwelijke teederheid. Naar zijn meening is dit echter het toppunt van volmaaktheid voor een bevallig man. Niemand als hij weet het hoofd, naar het onderwerp van het gesprek, zoo sierlijk te keeren en te wenden als hij, of de snuif zoo bevallig in den neus te brengen. Zijn kleeding is met de grootste zorg geborsteld; de pruik moet altijd frisch gepoederd, zijn schoenen altijd glimmend gepoetst wezen en zijn halve rok met poeder bestrooid zijn. In gezelschap zit hij steeds bij de dames, fluistert hun zoete woordjes in de ooren en vleit hun (de kroniekschrijver heeft hier een zeer plat bijvoegelijk naamwoord gebruikt dat wij uit hoffelijkheid voor de dames weglaten) verbeelding. Hij maakt veel werk van zijn glace-handschoenen en ruikt walgelijk naar pomade. Uren lang moet men dikwijls zijn gemurmel en afgezaagd geseur aanhooeren. Hij gelijkt meer op een reukdoosje dan op een verstandig mensch. Zijn wenkbrauwen bestrijkt hij met een watertje uit de apotheek. Hij beschilderd de knokkels zijner vingers met blanketsel en balsemt zich met muskus en amber. Zijn bloemruiker steekt hij in de knoopsgaten van zijn vest en gedraagt zich bij de dames of hij hun de handen zou willen verslinden en geeft bij het kaartspelen, de kaarten tusschen hunne vingers uit.

Hij blanket zich des morgens de wangen met blanketsel en wrijft zich het gelaat met het fijnste Hollandsche papier, opdat het zoo glad mogelijk worde, terwijl hij zijn handen in leliewater wast. Toch gelukt het hem in het geheel niet om de rol van een geestig, aardig en buitengewoon mensch te spelen, want men herkent oogenblikkelijk zijn armoede van geest zoodra hij den mond opent. Zijn geheele doen en laten is kinderachtig. Hij vervuld de lucht met complimenten, buigt en kromt zich steeds als een worm, babbelt zonder ophouden, laat niemand aan het woord komen en zoekt altijd

iets in het gesprek, al komt er ook in het geheel geen dwaasheid in voor om als een waar hoofdman van 't gekkengild optetreden.

Zulk een aap verdiende dat hij in vrouwekleederen gestoken werd en aan het spinnewiel gezet."

Er is, zouden we zeggen, sedert toch wel iets verbeterd.

H.

Een reus in zijn soort is het te San Francisco verschenen Paasch-nummer de aldaar verschijnende „*Examiner*” dat bewijst wat Amerika op 't stuk der Couranten leveren kan.

Dit nummer heeft een omvang van *vijftig* bladzijden folioformaat en bevat buiten een overvloed van leesstof van allen aard, een zeer groote menigte platen tusschen de tekst en een waren vloed van advertentiën. Aan het hoofd van het blad prijkt een eigenaardige „*Reclame*”. De redactie stelt prijzen beschikbaar ter waarde van 75000 Dollars bestaande in land, vee, meubelen, landbouwwerktuigen, enz. voor diengene zijner intekenaars welke het juiste cijfer weet te raden van den uitslag der volkstelling, die op 1 Juni 1890 in de Vereenigde Staten moet plaats vinden. Ieder intekenaar, welke zich voor een jaar verbonden heeft, heeft het recht 20 schattingen van 20 verschillende steden of staten in te zenden.

Het nummer bevat tevens een afbeelding van den bijzonder door de redactie daarvoor ingerichten bliksemrein, die de prijzen nl. het vee, de meubelen enz. door Californië zal voeren en aan de verbaasde blikken der bevolking vertoonen. De beste bijdrage van dit nummer handelt over de Californische wijnen.

Een sprekender bewijs van het voortbrengingsvermogen der Amerikaansche Couranten-nijverheid kan moeilijk worden vertoond. De prachtige prijs van 75000 Dollars zal naar de waarschijnlijkheidswetten der rekenkunde moeielijk door de lezers verdiend worden, doch men kan hen benijden om het genoeg dat hun op hun vrije dagen bij de nauwgezette lectuur van deze 50 klein gedrukte foliobladzijden op Paschen is bereid geworden.

Gelukkig die wat beters heeft!

H.

Op zijn nummer gezet.

De vóór ongeveer acht jaar gestorven Keulsche millionaire Oppenheim was algemeen bekend om zijn bijzonder oorspronkelijk vernuft en juiste antwoorden. Het is bekend, dat Oppenheim eens te Interlaken vertoefde met een vriend, die de bespottelijke ijdelheid had om gaarne voor een edelman te worden gehouden, en daarom in het vreemdelingenboek van het hôtél slechts de eerste letter van zijn naam

schreef met het woordje „de” (*van*) er achter en vervolgens den naam van zijn geboorteplaats. Oppenheim bespote hem daarover en zette onder zijn eigen naam *O. de Cologne* (Oppenheim uit Keulen).

Een vernuftig gezegde van Oppenheim bevat het volgende:

Oppenheim bezocht de wereldtentoonstelling te Parijs en werd ook bij Keizer Napoleon III ter audientie toegelaten. De keizer vroeg hem schertsend waar hij het meest van hield, van hem (den keizer) of van zijn geld. „Majesteit,” antwoordde de gevatte Keulenaar onmiddellijk. „Ik houd in één woord van beiden „*Napoleon d'or*” (het bekende geldstuk.)

H.

In de stad Nan K'ang, in China, heeft het gepeupel een drietal Zendingkerken vernield. De overheid der stad, die het gemakkelijk had kunnen verhinderen, verroerde geen hand om het kwaad te keeren, maar nam er veeleer genoegen in.

H.

Oswell Livingstone, een zoon van wijlen den reiziger, Dr. Livingstone, is te St. Alboms, waar hij zich als geneesheer gevestigd had, overleden. De eenig overgebleven kinderen van Livingstone zijn nu twee dochters: Mej. Bruce, van Edinburg, en Mej. Wilson, van Kendal.

H.

De Mohammedanen van Delhi, in Indië, hebben onlangs een Seminarie geopend, waar hun priesters al de tegenwerpingen die de Europeesche godloochenaars tegen het Christendom aanvoeren, bestudeeren: om dan naderhand uit te gaan en Christenleeraars en Zendingen overal in het land tegen te spreken.

H.

De lachplant van Arabië.

Palgrave maakt in zijn werk over Midden- en Oostenlijk Arabië melding van een dwergplant, waarvan één soort voorkomt in Kasum en eene andere in Oman. Zij bereikt een hoogte van drie of vier voet, heeft een houtigen stam, breed uitgespreide takken en lichtgroen gebladerte. De bloesems groeien in trossen en zijn geel van kleur. De zaadhuisjes bevatten twee of drie zwarte zaden, van grootte en vorm als die van snijboonen. Zij hebben een geur, die veel overeenkomst heeft met opium; de smaak is zoet en hun lucht verwekt een gevoel van misselijkheid en is min of meer schadelijk. Als die zaden tot poeder gestampt zijn en bij een kleine dosis ingenomen worden, hebben zij een zeer eigenaardige uitwerking op iemand. Hij begint hard en luidruchtig te lachen, en dan zingt en danst hij en

maakt allerlei bokkesprongen. Dit duurt ongeveer een uur en de persoon is allergrappigst. Als de opgewondenheid ophoudt, valt hij uitgeput in een diepen slaap van minstens een uur lang, en als hij ontwaakt, weet hij er niets van hoedanig hij zich heeft aangesteld.

H.

Nooit goed.

Een boer las in een landbouwkundig blad: „Een zijvenster in een stal maakt een paard aan dien kant slecht van gezicht; een venster tegenover het paard is hinderlijk voor zijn oogen door het felle licht; een venster van achteren maakt dat het paard scheel ziet; een venster in een hoek maakt het schuw op den weg en een stal zonder vensters maakt het blind.”

Daarop schreef de boer aan den uitgever van het blad om hem te vragen, welke uitwerking een venster zonder stal dan wel op de oogen van zijn paard zou hebben.

H.

Een groot vergrootglas.

De verbazend groote opjectieve lens (vergrootglas in een verrekijker) voor den „telescoop van 40 inches,” bestemd voor de Universiteit van Zuid-California, de grootste telescoop welke ooit gemaakt werd, kwam 16 April aan. Een maand geleden was ze van Parijs verzonden, en had de gevaarlijke reis veilig volbracht. Het grootste optische glas is een prachtig stuk, zoo helder en vrij van alle gebreken, als ooit menschelijke kunst het maken kon. De omtrek is een weinig minder dan 11 voet, de middellijn $41\frac{1}{2}$ duim en de dikte $2\frac{1}{2}$ duim, en wanneer het op zijn zijde gezet wordt is het „onzichtbaar” wegens de volmaakte helderheid. In de werkplaats van de heeren Clark is deze Lick-telescoop — tot nog toe de grootste — gemaakt, en zal dit glas worden geslepen en gepolijst, totdat het geschikt is er mede door te dringen in de geheimenissen „der ver verwijderde luchten.” Dit werk zal meer dan een jaar tijds eischen, wellicht twee, en een groot gedeelte werks zal gedaan moeten worden met den palm der hand, teneinde de oppervlakte juist te doen samentreffen met de berekende buiging.

H.

Vreemde grafchriften

Te Ansty leest men (nagenoeg woordelijk vertaald) op een graf:

„Hier ligt Alexander Macpherson,
Een zeer merkwaardig persoon,
Hij mat ruim 6 voet,
Als hij stond op zijn blooten voet;

Hij is gesneuveld, o,
Bij Waterloo!”

In de hoofdkerk te Chichester staat op een graf:
„Hier ligt mijn vrouw, wil haar niet wekken,
Zij mag nu den heiligen tot vreugd verstrekken.”

Wat soort echtgenoot zoo iets liet plaats, make de lezer zelf uit.

Niet malsch is 't volgende op een grafsteen te Wolverhampton:

„Hier ligt heer Gierig, die nooit zei: *jam satis*,¹⁾
Hij wierd wakker, als hij wist, dat ge dit leest *gratis*.”

Zonderling is wat men op een kerkhof te Petersburg vindt, waar 't slot van een grafschrift luidt:
„Nog vijf dagen en hij zou werkelijke staatsraad zijn geworden.”

H.

1) Nu is 't genoeg.

DE NIEUWE MAATREGEL

valt, gelijk opnieuw blijkt, zeer in den smaak. Antwoorden zijn thans ingekomen van:

C. K. te O.
J. v. d. W. te N.
C. v. V. te B.
L. D. v. d. H. te T.
C. W. te Z.
G. M. te U.
J. G. te U.
Th. F. te K.

Den uitslag deelen we spoedig mee. Voor de bijgevoegde brieven wordt vriendelijk dank gezegd; ze zijn met genoegen gelezen.

RED.

VRAGENBUS.

Waar zijn de volgende uitdrukkingen, die men veel in verslagen van vergaderingen leest, van afkomstig en wat beteekenen zij?

Een Poolsche landdag?

Den Gordiaanschen knoop doorhakken? en

Het Trojaansche paard binnenhalen.

O.

C. K.

DE PRIJSVRAAG.

Onvoorziene omstandigheden beletten de Redactie reeds in dit nummer den uitslag mede te deelen van de Prijsvraag, waarvoor de antwoorden tot 1° Mei konden ingezonden worden. Zij hoopt dat in het nummer van 15 Juni a.s. te doen.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

DE EERSTE BLOEDGETUIGEN.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

(Vervolg.)

Ja, ons bloed zal vroolijk vloeien,
't Onverwikt geloof ten blijc;
En den grond, dien 't zal besproeien,
Heiligen tot Jezus rijk!

BINDERDIJK.

't Was na de vesper.

De monniken van het Augustijner klooster, waarbinnen we onze lezers bij een vorige gelegenheid geleidden, hadden zich in de gemeenschappelijke zaal tot den avondmaaltijd verzameld, toen een heftig kloppen op de voorpoort allen verschrikt deed oprijzen. Weldra verscheen de portier en kondigde den prior aan, dat de inquisiteur van Egmond met eenige soldaten aan de voorpoort stond en begeerde binnengelaten te worden.

Allen verbleekten van schrik, want men gevoelde dat de wolf de schaapskooi binnengetreden was en althans eenigen uit de kudde het zouden moeten ontgelden. De prior gaf den portier terstond bevel, den inquisiteur de poort te openen.

„Broeders,” zoo sprak hij, toen de monnik zich verwijderde, „de ure der verdrukking is gekomen. Mijn voorgevoel zegt mij, dat het om mij te doen

is. Ik bezweer u bij God, dat gij blijft bij hetgeen ik u geleerd heb en wat gij als de waarheid tot zaligheid hebt leeren kennen. Aan u, broeder Hendrik, en aan Lambert draag ik de zorg voor onze broeders en de prediking des Evangelies op. Bidt allen voor mij, dat ik trouw moge bevonden worden.”

Nog sprak hij, toen de portier terugkeerde met de mededeeling, dat de heer van Egmond den prior en broeder Melchior Mirisch in de gehoorzaal des kloosters wachtte. Allen gevoelden, wat dit zeggen wilde, namen een roerend afscheid van de beide broeders, baden hun de vertroosting van Godes toe om staande te blijven en bevalen hen den Heere.

„Ik heb opdracht ontvangen u naar Brussel te geleiden, eerwaarde broeders,” zeide van Egmond met gehuichelde vriendelijkheid. „Ik behoef u niet te zeggen, dat het een zeer onaangename taak voor mij is en ik vlei mij, dat gij u niet verzetten zult, anders zou ik genoodzaakt zijn gindsche soldaten te gebruiken, om u met geweld mede te voeren.”

„In wiens naam komt gij echter tot ons?” vroeg de prior.

„In naam der heilige Inquisitie en door Zijne Allerchristelijkste Majesteit, den Heer dezer gewesten, gevolmachtigd. Ziehier mijne volmacht!” zeide van Egmond, terwijl hij hun een verzegeld papier ter inzage bood. Mirisch nam het uit zijne hand en doorvloog den inhoud. Het was een keizerlijk bevelschrift, waarbij den inquisiteur van Egmond gelast

werd den prior Jacob Spreng van het Augustijnerklooster, benevens den aldaar vertoevenden monnik Melchior Mirisch, als beschuldigd van Lutheranije en dezelve aan het volk geleerd te hebben, naar Brussel te geleiden, ten einde daar door het geestelijk gerecht verhoord te worden.

„Laat ons gaan, vader,” zeide Melchior tot den prior, „de heer van Egmond handelt op hoog gezag.”

„Doch waarvan beschuldigt men ons?” vroegde de prior.

„Dat zult gij te Brussel vernemen en ik vlei mij, dat het u daar gemakkelijk zijn zal, de lastertongen, die u aanklaagden, tot zwijgen te brengen. Doch broeder Melchior heeft gelijk,” zeide van Egmond, „laat ons gaan: de tijd dringt en mijne mannen wachten mij ginds,” voegde hij er veelbeteekenend bij. Voorzeker had hij gevreesd, dat de beide beschuldigten zich verzetten zouden en dat de overige bewoners hen zouden beschermen, doch niets van dit alles gebeurde. De beide gevangenen verlieten terstond het klooster, door van Egmond begeleid, die den soldaten een wenk gaf, zich op een afstand te houden, ten einde geen argwaan bij de bevolking op te wekken. Door de duisternis begunstigd, gelukte het hem dan ook zijne gevangenen buiten de stad te brengen, zonder dat hunne wegvoering opzien verwekte. Toen het volk deze den volgenden dag vernam, waren Spreng en Mirisch alreede te Brussel aangekomen en in verzekerde bewaring gesteld.

De wegvoering van hun prior en van Melchior had in het klooster groote verslagenheid gewekt. Desniettemin lieten zich de broeders door de vervolging niet afschrikken, om het Evangelie te onderzoeken en aan het volk, dat zich in steeds grooter getal in de kloosterkerk verzamelde, den waren weg des heils te wijzen. Hendrik van Zutphen had de plaats van Spreng ingenomen en allen gehoorzaamden hem met liefde, wijl zijne geleerdheid en vroomheid allen achting afdwongen. Reeds, toen hij nog te Wittenberg studeerde, schreef Luther van hem op loffelijke wijze. Nadat hij Wittenberg verlaten had, was hij achtereenvolgens prior in de Augustijnerkloosters te Keulen en te Dordrecht. Uit het laatste werd hij ontslagen, waarschijnlijk wegens zijne toen reeds bekende ketterische gevoelens. Hij had zich toen naar het klooster te Antwerpen begeven, waar Spreng hem gaarne ontving. Na diens vertrek vond hij krachtigen steun bij den geleerden broeder Lambert, die hem in de prediking ter zijde stond.

Eenige maanden waren verlopen, nadat van Egmond zich in het klooster had vertoond. Op zekeren middag zien wij Hendrik van Zutphen, met broeder Lambert Thorn, benevens den nog jeugdigen Hendrik Voes in den kloostertuin wandelen. Hunne gelaatstrekken teekenen verslagenheid en

droefheid. Geen wonder voorwaar! Had broeder Melchior zijne rechters door zijne geleerdheid gevangen genomen en had men hem moeten vrijlaten daar geen redelijke grond tot straf te vinden was, den prior had men in de engte weten te drijven en van ketterij overtuigd. Thans bleef hem slechts de keuze over tusschen het openlijk herroepen van de Luhtersche stellingen, welke hij het volk had verkondigd of den dood. De tijding had het klooster bereikt, dat de prior voor de bedreiging bezweken was en er in toegestemd had, openlijk te herroepen. De broeders konden dit niet gelooven. Ze hadden den jongen Voes uitgezonden naar Brussel om zich, kon het zijn, van het tegendeel te overtuigen en den prior, in naam zijner geliefde broeders te versterken onder de beproeving. Helaas, reeds kwam hij telaar! Doch hooren wij hemzelve:

„Ik was nauwelijks in de stad gekomen, of ik zocht te weten te komen, of ik den proost in den kerker zou kunnen bezoeken. Ik ontving ten antwoord, dat men streng had verboden, iemand van de orde tot hem te laten. Daarenboven zou ik toch allerminst heden gelegenheid hebben, hem te zien. Door een pijnlijk voorgevoel gedreven, ondervroegde ik mijn zegsman, ook al vreesde ik het antwoord. Ik vernam toen, dat de prior den volgenden dag bij gelegenheid der groote mis in de St. Gudule openlijk zijne ketterij zou afzweren. Ik gevoelde mij als door het onweër getroffen. Gisternmorgen begaf ik mij vroegtijdig naar de gevangenis, ten einde, kon het zijn, den prior nog een woord toe te spreken, als hij uitgeleid werd. Doch ik vernam toen, dat men hem naar de abdij had overgebracht en dat hij vandaar in stilte naar de kerk zou geleid worden. Toen ik aan de abdij kwam, was het reeds te laat. De prior was alreede in de kerk. Ik snelde naar de St. Gudule. Mijn hart klopte hoorbaar. Hoe gaarne had ik hem nog eenmaal gezien! Nog eenmaal gezegd: „Vader, vrees niet voor degenen, die slechts het lichaam dooden kunnen! Vrees veel meer onzen Heer en Heiland Jezus Christus te verloochenen!”

„Ik trad de kerk binnen en drong door de menigte. Maar toen ik in het midden der kerk gekomen was, kon ik niet meer voort. Men wilde mij, neen, men kon mij niet doorlaten: liet gedrang was te groot. Ik wilde heengaan door den weg, waardoor ik gekomen was, doch ik kon dit evenmin. Zoo moest ik het aanzien, hoe onze prior daar stond met neergeslagen oogen, in gebogen houding, zich schamende over het Evangelie onzes Heeren en Zaligmakers! Ik moest het aanhooren, maar neen, bespaar mij, u dat te herhalen! Het sneed mij door de ziel!”

„Genoeg, broeder Hendrik!” zeide van Zutphen, „de geruchten zijn dus voor ons tot treurige zekerheid geworden! Laat ons God bidden, dat Hij onzen prior uit de klauwen des Satans redde! Bij Hem zijn alle dingen mogelijk! Onze prior kan geen rust

hebben bij deze zijne verloochening. Laat ons aan Petrus denken en waken wij door voortdurend gebed voor onze eigene zielen, opdat wijzelfen staande blijven, wanneer onze ure komt. Ik geloof niet, dat ze zoover af is! Worde het ons gegeven, banden en verdrukking te lijden om des Heilands wil! Wellicht kan ons voorbeeld onzen prior tot zegen zijn, doch denken we allermeeft aan onszelfen. Ik gevoel het: de duivel gaat om als een brieschende leeuw, zoekende, wien hij zou mogen verslinden!"

Daar luidde de kloosterbel en van Zutphen, nadat hij Voes aangemaand had. over het medegedeelde te zwijgen, totdat hijzelf de treurige tijding aan de broeders zou medegedeeld hebben, liet de beide vrienden alleen. Thorn had zwijgend toegeluisterd.

"Ik gevoel mij nog meer verslagen," zeide Voes tot hem, toen zij zich alleen bevonden, „dan op den avond, toen de prior met broeder Melchior vanhier gevoerd werd. Dit had ik nimmer verwacht! Ik wenschte voor een stuk van mijn leven, de St. Gudule nimmer gezien te hebben!"

"Reden te meer om zich te bedenken, eer het zoover komt!" zeide Thorn, naar het scheen in duizend gedachten verdiept.

"Wat meent ge, broeder Lambert?" vroeg Voes verschrikt.

"Wat ik zeg", antwoordde Thorn gemelijk. „Als de prior toch herroepen wilde, of moest, ware het beter geweest, dat hij het eer en hier gedaan had."

"t Ware beter, dat hij het nimmer gedaan had!" zeide Voes met al den ernst, die in hem was. „Broeder Lambert, laat ons toch waken tegen de booze verleidingen des Satans, die ons het uitzicht op de hemelsche heerlijkheid benevelt door ons lichamelijke smart en dit kortstondig lijden te doen gevoelen, eer het nog over ons komt!"

Doch andermaal klonk de bel en ook de beide broeders begaven zich naar binnen, uit gehoorzaamheid aan den regel des kloosters.

't Bleek weldra, dat Hendrik van Zutphen niet verkeerd gezien had, evenmin toen hij de hoop uitsprak, dat de prior geen vrede kon hebben bij zijne herroeping, als toen hij voor zich en zijne medebroeders de dagen der verdrukking zeer aanstaande rekende.

Jakob Spreng genoot nauwelijk de vruchten van zijne herroeping, nauwelijks had men hem op vrije voeten gesteld, of hij kreeg berouw over hetgeen hij gedaan had. Luide sprak de stem van zijn geweten en beschuldigde hem van meened en ontrouw en deed hem banden en dood begeerlijk achten, ja, ijverig zoeken, boven de aldus door wroeging en verwijt vergalde vrijheid, welke hij zich bezorgd had door de verloochening der waarheid. Hij vond geene ruste. Naar het klooster terug te keeren. daartoe schaamde hij zich. Neen, er bleef hem geen keuze over, dan in het openbaar te getuigen, dat hij gezondigd had en dat de aanblik van den brandsta-

pel hem tot zwakheid gebracht had. Straks predikte hij te Brugge en in meerdere steden van Vlaanderen met de oude vrijmoedigheid en hij bedekte zijne ontrouw niet. Weldra was hij opnieuw in boeien geslagen en thans verwachtte hij met blijdschap den dood.

Doch God had het anders besloten. Onder degenen, die den proost bezochten, ten einde hem te bewegen zijne ketterij af te zweren, bevond zich een oud Franciscaner-monnik. In stede, dat Spreng voor de drangredenen van den grijsaard bezweek, gevoelde deze allengs de waarheid van hetgeen de gevangene hem uit de Schrift bewees en ook zijn gemoed werd geopend voor de leer des Evangelies. Van nu af zon hij op een middel om den prior uit den kerker te doen ontsnappen. Op zekeren avond den prior bezoekende, bezorgde hij dezen een Franciscaner-mantel en kap en gaf hem den raad zich terstond te verwijderen, terwijl hij door een anderen uitgang de gevangenis verlaten zou. Het plan gelukte. De wacht meenende, dat de Franciscaner zich naar buiten begaf, liet den gevangene vrij vertrekken en Spreng verliet de stad. Hij begaf zich naar Wittenberg, waar hij door Luther met open armen als een berouwvol zondaar ontvangen werd.

(Wordt vervolgd.)

VAN NACHT TOT DAGERAAD.

VI.

Bijna vijf jaren waren voorbijgegaan sinds de gebeurtenissen, die we laatst beschreven.

Vijf jaren slechts. Maar in dien korten tijd was er veel veranderd, en, Gode zij dank, ten goede.

Wel was Frankrijk — in naam althans — nog altijd goed katholiek; wel was Rome jegens de ketters nog dezelfde, de onverzoenlijke, maar de tijden naderden, waarin 't openbaar zou worden, wat vruchten het draagt, een volk niet met de woorden Gods, maar met de leeringen der menschen te voeden en op te voeden; wat oordeelen het na zich sleept, de kinderen Gods te belagen en te verdrukken. Juist de Roomsche kerk zou 't zijn, die gedwongen werd voor menschelijke willekeur te bukken, welke alle goddelijke gezag verwierp, en de kerk, die 't volk des Heeren had gehaat tot den dood toe, zou zelf gehaat en vertreden worden door hen, die in haar schoot waren groot geworden, doch zich nu keerden tegen een gezag, dat immers ook maar bedenkfel van menschen was.

Gods waarheid was met geweld ten onder gehouden, het bijgeloof gevoed en verheerlijkt. Was 't wonder dat het ongeloof ten slotte als een stormwind losbrak, alles wegvagend, en een revolutieschep, wier gevolgen nog duren tot den huidigen dag? Was

't wonder, dat Rome verloor wat het nooit sinds heeft herwonnen?

De vervolging begon in deze dagen zachtken te minderen. Wel loofde de geestelijkheid nog vaak goede belooningen uit voor 't vangen der ketters, doch steeds minder vond dat plaats. Men begon allen godsdienst te minachten en begreep niet waarom de staatsmacht langer dienaar der geestelijkheid zou zijn, die zelfs door ongeloovigen als Voltaire en anderen fel werd aangegrepen en wier vertegenwoordigers ook waarlijk niet altijd „een goede reuke Christi” waren.

De soldaten deden eenvoudig nu en dan een oog dicht, als er weer en telkens weer een kettersche vergadering plaats had. Ze wisten ook wel, hoe de tijden veranderden; hoe de *brevets de grace*, de koninklijke genadebewijzen, telkens weer een of anderen ongelukkige, een gevangen Gereformeerde, de vrijheid kwamen hergeven. Nu eens vernam men dat galeislaven waren losgelaten, straks weer dat mannen, na jaren in de gevangenis te hebben gezucht, ten slotte in vrijheid waren gesteld. Kortom, alles duidde aan, dat de tijd der vervolging om des geloofs wille ten einde spoedde, ook in Frankrijk.

Den 11^{den} Januari des jaars 1767 reden twee adellijke heeren in den opgeschikten tooi dier dagen den weg op naar Aigues-Mortes. De een was de prins Van Beauveau, de ander, wat jonger, zijn praalzieke neef, de ridder Boufflers. Beiden bekleedden hooge betrekkingen aan het hof van koning Lodewijk XV, den verkwistenden, wellustigen vorst, wiens einde toen ras naderde. De twee edellieden hadden Parijs verlaten met een opdracht tot onderzoek der kusten van Languedoc, ten behoeve van zekere werken, die de regeering daar wilde aanleggen. Van dezen tocht maakten zij tegelijk een plezierreis; rijkelijk genoten zij al wat het leven geven kon, zeker weinig vermoedend hoe er twintig jaar later een onweer over Frankrijk zou losbarsten dat koning en adel met al hun pracht en heerlijkheid vernielend zou treffen.

„Zij aten, zij dronken, zij trouwden en werden ten huwelijk gegeven totdat de zondvloed kwam en hen allen wegnam,” zoo lezen we van Noachs tijdgenooten. Alzoo was het ook in Frankrijk. Men leefde onbezorgd en had de predikers der gerechtigheid gedood. Toch ontbrak het nog niet geheel aan waarschuwend stemmen en teekenen. Doch opmerkelijk, juist die 't meest gevaar liepen zagen het niet, en waren gerust en zeker, tot eensklaps hun hoog vertrek instortte en hen onder zijn puin begroef. Nooit leefde men rustiger en vroolijker in Frankrijk, nooit in verfijnder weelde en darterheid dan . . . vlak vóór de Revolutie. Die het leest trekke er leering uit!

Zoals we zeiden, waren de twee heeren gekomen met een zending, hun door den koning opgedragen. Doch ze hadden, al waren zij daarvan onbewust,

nog een anderen last te vervullen, hun opgelegd door nog een grooteren dan zijn „allerchristelijkste Majesteit” door den „Koning der Koningen.”

Hoe ze zich van dien last kweten zij in hun eigen woorden hier vermeld:

„Wij vonden aan den ingang een voorkomenden bewaarder, die na ons geleid te hebben langs smalle kronkelende trappen, ons met groot geweld een schrikwekkende deur opende, waarop men meende het opschrift van Dante's hel te lezen: *Lasciate ogni speranza o voi ch'entrate*. (Laat varen alle hoop, gij die hier binnentreedt.)

„De kleuren ontbreken mij, om het afgrijselijke te schilderen van een aanblik, aan welken onze oogen zoo weinig waren gewend; een afzichtelijk en tegelijk treffend tooneel, welks afschuwelijkheid de belangstelling nog prikkelde.

„Wij zagen een groote, ronde zaal, zonder licht of lucht. Veertien vrouwen kwijnden daar weg in ellende, onreinheid en tranen. De gevangenbewaarder had moeite zijn ontroering te verbergen, en voor de eerste maal bespeurden de ongelukkigen medelijden op een menschelijk gelaat. Ik zie hen nog, bij deze plotselinge verschijning, allen tegelijk aan zijn voeten vallen, hen met tranen besproeien, te trachten woorden te vinden, doch zij konden 't slechts brengen tot snikken. Daarna, bemoedigd door onze troostende woorden, verhaalden zij allen tezamen de smart, die op allen drukte. „Helaas,” zegt deze jonge Roomsche edelman, „geheel hun misdaad bestond daarin, dat ze waren opgevoed in denzelfden godsdienst als Hendrik IV.”

De laatste woorden zijn opmerkelijk. Wat bekommerde zich in die dagen de massa des volks meer om godsdienst? Hendrik IV, in het Protestantisme geboren en opgevoed, wuft en lichtzinnig, had Parijs wel een mis waard geacht en was tot Rome's kerk overgegaan, al bleef hij in zijn hart en zijn daden den ouden geloofsgenooten trouw; althans, voorzoover het hun bescherming gold. En de groote heeren een eeuw later — ze zeiden dat Hendrik zeer verstandig had gehandeld, maar zagen ter wereld niet in wat kwaad er in zijn oude geloof gelegen was. De paus of Calvijn — 't waren allebei dwazen — niets meer.

„Gij zijt vrij!” riep de prins Van Beauveau den ongelukkigen toe.

Als een bijzondere gunst had hij, alvorens het hof te verlaten, verlof gekregen drie of vier slachtoffers der vervolging te bevrijden. Niet wetend aan wie de voorkeur te geven ontbode hij maar allen die hij vond, op 't gevaar af, dat de alvermogende minister, die te Versailles zetelde, zijn daad zoude afkeuren.”

Zoover 't verhaal van Boufflers, den ooggetuige. — Toch waren niet allen bevrijd.

Althans in December 1768 vond men in den fellen, guren wintertijd nog twee bewoonsters van den

toren van Constance. Hoe dat kwam? We weten het niet. Denklijk ondergingen ze, tijdens het bezoek van den hertog, nog weer een afzonderlijke straf in een ander vertrek. In alle geval hadden die twee, Marie Roux en Suzanne Pagez, niet in de begunadiging gedeeld. En dubbel hard en meer dan bitter moest hun die verlengde gevangenschap vallen.

Trouwens, Suzanne Pagez wist wat lijden was. De misdaad die haar in de gevangenis had gebracht, was . . . het bijwonen van een „vergadering om God te aanbidden.” Om die zonde had de heer Van Bernage haar veroordeeld om als jong meisje te worden gezonden naar het klooster „De Voorzienigheid” te Nimes.

Doch het schijnt dat de kloosterlingen op de jonge, hardnekkige ketterin niets vermochten. Zij bleef vast in 't geloof, trouw in de waarheid, en 't gevolg was, dat zij twintig jaar oud, bij *lettre de cachet*, koninklijk bevel, werd verwezen naar dat „levend graf” den toren van Constance.

Suzanne Pagez was volgens de nog bestaande lijst, door Marie Durand, aller trouwe verzorgster, gehouden, de dochter van een tuinman Pierre Pagez; hare moeder heette Marie Blancher. Lijden en ontbering hadden haar vergrijsd, haar aangezicht vóór den tijd doen rimpelen en vervallen. Zij telde thans vijftig jaar, doch was zoo zwak en zag er zoo vermagerd en afgeleefd uit, als menigeen op zeventigjarigen leeftijd. Dat was alleen te danken aan den toren van Constance.

Haar gezellin, schoon ouder, telde echter minder jaren gevangenschap. Zij was de weduwe van een metselaar, Louis Chassafière, die te Geneyrac had gewoond. Haar lijdensgeschiedenis was zulk een als misschien alleen een moeder recht kon verstaan.

Toen de arme vrouw, jaren vóór den tijd waarvan we nu spreken, gevangen werd genomen, liet zij een zoon achter, Jacques, van wien we boven spraken. Eenige maanden nadat zij den toren was binnengegaan, werd haar een tweede kind geboren, een meisje. Het arme kind, in de gevangenis en de ellende geboren, had toch nog tien jaren geleefd . . . gekwijnend liever, als een plant van licht en lucht beroofd. Opgegroeid in den vochtigen, ongezonden dampkring, niets smakende van het onbezorgd genot der kindsheid, scheen het meisje slechts geboren om te lijden en weg te sterven.

Eens, 't was in den zomer, lag de kleine, door de koorts aangegrepen op haar harde, armelijke legerstede. De hitte was buitengewoon drukkend. De ongezonde, onreine dampen, die uit de naburige poelen opstegen, drongen door de kijkgaten in den toren, en vervulden de ruimte daarbinnen met een kwalijk riekenden geur.

„Water, water! riep de kleine zieke, door brandenden dorst verteerd: „o, Moeder geef mij drinken!”

„Ik heb het niet! lieveling,” was al wat de moeder snikkend antwoorden kon.

De voorraad water, voor dien dag den gevangenen

toegemeten, was opgebruikt. En noch smeekingen noch tranen vermochten den gevangenenbewaarder te vermurwen om, ook slechts de kleine ziekte, nog iets te geven. Hij deed zijn plicht. Niets minder, niets meer.

Gelukkig zou het lijden niet lang meer duren. Het kind lag weldra stil. De krachten waren uitgeput. Het klaagde, ja zuchtte zelfs niet meer. Het uitgeteerd gezichtje was doodsbleek.

De moeder stond er bij, machteloos. Geen geneesheer, geen raad, geen druppel water zelfs tot lafenis. En om haar heen stonden even raad- en machteloos die andere vrouwen, kettterschen zooals zij, die allen hun vrijheid en meer hadden kunnen winnen, ten prijs huns geloofs.

En toch deden ze 't niet.

De moeder nam het half sluimerend meisje in de armen; een lieve last, maar, ach, hoe licht!

„Morgen lieve,” fluisterde zij, „morgen zijt ge weer wat beter.”

De kleine hoorde het niet meer. Langzamerhand werd de gelaatskleur vaal, de ademhaling korter.

Eensklaps overviel het kind een lichte huivering. De mond ging half open, de oogen vielen bijna dicht, en de moeder voelde het hoofdje zwaarder op den steunenden arm drukken.

Met een doordringenden bitteren schreeuw zeggende de arme vrouw ter aarde. De anderen haastten zich haar en het kind op te vangen. Doch toen Marie Roux weer tot zich zelf kwam, was 't om te vernemen, dat het eenige dat nog een weinig haar treurig lot had verzoet, haar nu ook was ontnomen. Voor het kind zelf was het een overgang ten hemel geweest; de moeder was een tijd ontroostbaar.

Nu bleef haar nog een zoon George. Hij woonde in Aigues Mortes. Elken dag kon hij den somberen toren zien, waarbinnen zijn moeder was gekerkerd. Doch haar zelf aanschouwen, hoe zelden was hem dat vergund!

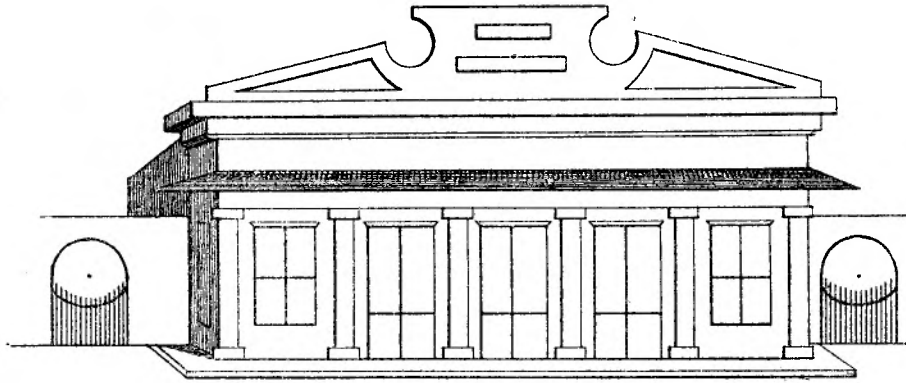
H.

EEN VERBLIJDEND BERICHT.

Een lang gekoesterde wensch is vervuld. Den 10^{den} Maart II. is het Christelijk Tehuis voor militairen te Batavia geopend.

Het Bestuur was er in geslaagd een zeer ruim en bijzonder goed gelegen lokaal in de nabijheid van de infanterie- en artillerie-kazernen te huren voor den, stand en lokaliteit in aanmerking genomen, matigen prijs van f 125.— per maand (f 1500.— 's jaars).

Het helder verlichte gebouw, vlak aan een druk bezochten weg gelegen, noodigde als vanzelf tot binnentreden uit, en begunstigd door fraai weder was de groote ruimte spoedig gevuld door belangstellende militairen en burgers. Onder eerstgenoem-

MILITAIR TEHUIS TE BATAVIA.

den bevonden zich ook enkele officieren, o. a. de overste Visser, Militaire Kommandant van Batavia.

De president, de heer Keuchenius, opende de samenkomst. Na psalmgezang, lezing van Gods Woord en gebed, sprak de zendeling Haag, die reeds zoolang geijverd had voor een Tehuis voor Militairen, en die zich ook zooveel moeite gegeven had, om het gebouw doeltreffend in te richten.

Deze wees er op, dat hij gedurende zijn tienjarigen arbeid te Batavia steeds getracht had, om nuttig voor de militairen werkzaam te zijn, zoowel door het bezoeken der zieken in het hospitaal, als door het ten zijnent ontvangen van militairen. Hem was echter gebleken, dat het noodig was daarvoor een afzonderlijk lokaal te bezitten in de nabijheid van de kazernen, waar de militairen in hun vrijen tijd gezellig bijeen konden komen; waar zij gelegenheid zouden hebben zich bezig te houden met lectuur of onschuldige spelen, of wel in een daarvoor bestemd vertrek brieven zouden kunnen schrijven aan ouders of vrienden; waar zij zich tehuis zouden gevoelen, waar zij hun geest op een nuttige en aangename wijze konden ontspannen; waar zij een woord van troost en bemoediging zouden kunnen hooren. Hij wees er op, dat de soldaten in Indië zooveel moesten missen. Door veel gebruik te maken van het Christelijk Militairen Tehuis, zouden zij althans eenige vergoeding vinden voor hetgeen zij hadden vaarwel gezegd.

Daarna sprak de zendeling Huising, die hoopte dat steeds meer en meer bewijzen van ingenomenheid zouden gegeven worden. Het speet hem, dat onder de burgerij in Indië zoo weinigen een helpende hand hadden uitgestoken en wees op de groote verplichtingen, die ieder ingezetene had aan het leger in Indië, dat steeds gereed was voor koning en vaderland te strijden. Hij verklaarde het Tehuis geopend.

De manschappen plaatsten zich nu aan tafeltjes. Hier werd geschaakt, daar gedamd, elders domino gespeeld. De leeskamer werd als 't ware bestormd. Een der militairen bleek een goed organist te wezen.

Hij speelde het Wilhelmus en Wien Neêrlandsch bloed. Met geestdrift zongen de aanwezigen mede.

Er heerschte een goede opgewekte geest onder de militairen. Men kon het hun aanzien, dat zij in hun schik waren, en zij spraken het ook uit, hoe zij het waardeerden, dat dit Tehuis voor hen geopend was.

Zoo is dan eindelijk, God zij dank, het Tehuis verkregen. Doch laat ons nu zorgen het in stand te houden. Het noodige moet vooral uit Nederland komen. Immers, zoo lezen we, „wij hebben getracht geldelijken steun van Indische ingezetenen te verkrijgen. De uitslag van dat pogen is alles behalve bemoedigend geweest. Van geen enkelen officier ontvingen wij eenig blijk van sympathie, en slechts sober zijn de tot nog toe binnengekomen giften. Integendeel zijn onze circulaire en 't daarin uitgedrukte doel scherpe aantijgingen ten deel gevallen.”

„Z. E. de Gouverneur-Generaal heeft het hem aangeboden beschermheerschap onzer onderafdeeling niet aanvaard, na welke teleurstelling wij hebben afgezien van de aanbidding van 't Eerepraesidiaat aan Z. E. den Legerkommandant. Den 1sten Februari j.l. is onze Vereeniging als rechtspersoon erkend.

Herhaalde pogingen, om de vacature in ons bestuur door officieren te vervullen, hebben tot ons leedwezen schipbreuk geleden.”

Er is dus in Indië nog weinig sympathie. Des te meer verdienen de mannen dank, die de zaak tot stand brachten. Vrienden, laat dit Tehuis uw gebed en belangstelling dringend zijn aanbevolen. Elke gave is welkom. *Wij* willen die ook wel overmaken.

H.

UIT HET LEVEN.

Als 't maar hielp.

Vermakelijk is het, kennis te nemen van sommige geneeswijzen uit den ouden tijd.

Hier volgen slechts eenige staaltjes, alle van bekende Engelsche dokters.

Dr. John Hancock genas alle ziekten door koud water en gekookte pruimen; het laatste was een bijzonder „Specificum” tegen bloedvinnen. In het begin der 18de eeuw, schreven vele dokters voor alle ziektegevallen teerwater voor, en de heer en mevrouw Louthuboug genazen alles door het opleggen der handen: blinden, dooven, lammen, kankerachtige ziekten, zonder onderscheid. Dr. Atwell schreef slechts melk en appels voor en Dr. Katterfelt trok het gansche land door met een groote karavaan van knechten in liverei, honden en zwarte katten, die hij bij zijn genezingen noodzakelijk behoefde.

Dr. Humphrey Davey was een vijand van wasschen met koud water. Hij beweerde namelijk dat zijn gestel dat niet kon verdragen. Dit was de oorzaak dat hij zelden van hemd verwisselde; was het vuil geworden, dan trok hij er een schoon hemd over. Zoo kwam het dat hij somtijds vijf hemden en ook zooveel paar kousen over elkander droeg.

Zeer verstandig daarentegen en te allen tijde navolgenswaardig is de volgende geneeswijze. Dr. Lettsom werd eens bij een arme zieke vrouw geroepen. Hij schreef haar voor dat zij een shilling daags moest hebben, wat voor haar beter was dan alle medicijn en betaalde zelf dit geld tot aan den dood der vrouw. Als een navolgenswaardig onderzoeker van ziekte-toestanden, deed zich Dr. Aberhethy, die in zijn tijd in hoog aanzien stond, kennen. Hij had onder anderen een dame onder behandeling, welke hij niet tot zwijgen kon brengen, die hem in zijn meest gewichtige overdenkingen stoorde en hem bij zijn vragen telkens in de rede viel. Op zekeren dag zeide hij nu tot haar: „Steek eens uw tong uit.” De dame gehoorzaamde. „Zoo is het goed,” vervolgde hij „houd haar zoolang buiten uw mond tot ik uitgesproken heb.”

H.

Lachwekkend en droevig tevens

is het, als men verneemt welke maatregelen de Chinees neemt, wanneer hij op den een of anderen grond geloofd gerechtigd te zijn den afgodsbeelden, die hij opgericht heeft, zijn misnoegen en ontevredenheid op handtastelijke wijze te kennen te geven.

Wanneer b. v. de bewoners van een dorp of stad langen tijd een afgodsbeeld aanbeden hebben, zonder verhooring van hun gebed te ontvangen, zoo zetten zij het eenvoudig af, ja slaan het zelfs en beschimpen het met de volgende woorden: „Gij hondengeest, wij geven u een woning in een prachtige tempel. Wij vergulden u schitterend, wij voeden u met alle mogelijke lekkernijen en brengen u wierook, en niettegenstaande dit alles, zijt gij zoo ondankbaar, dat gij onze bede niet verhooren wilt.” Dit beeld wordt alsdan met touwen gebonden, langs de straat door het slijk gesleept en met stokken geslagen. Gebeurt het echter, dat hetgeen, waarom

zij gebeden hebben, middelerwijl vervuld wordt, dan wasschen zij het vuile beeld onder vele plechtigheden af, en dragen het naar zijn vroegere plaats in den tempel of waar het gestaan heeft, terug. Zij vallen dan op de knieën en zeggen: „Wij moeten erkennen dat wij wat voorbarig waren, doch het is uw eigen schuld, daar gij ons zoolang wachten liet. Wij kunnen onmogelijk het gebeurde ongedaan maken, doch laat er ons maar niet langer over spreken en zoo gij het vergeten zult, zoo zullen wij u weder opnieuw vergulden.”

Voorwaar: „zich uitgevende voor wijzen, zijn zij dwaas geworden.”

H.

Een geheimzinnige grot.

Een gezelschap onderzoekers heeft nasproingen gedaan naar de lavabeddingen, ongeveer 20 mijlen zuidwest van Albuquerque, Nieuw Mexico, en deelt mede, dat men op weg naar Malpas een Mexicaan ontmoette, die er in toestemde voor weinige dollars gids te zijn, en aan te wijzen wat hij wist van den zich aldaar bevindenden krater.

De Mexicanen zijn over het algemeen zeer bijgevoelig en schuwen de omstreken der lava-beddingen. Deze man echter nam aan hen te geleiden en bracht hen, langs scheuren in den bodem, naar een grot in den hoogsten heuveltop. Uit de spleten stegen dampen op. Na eenige seconden in de grot te hebben rondgezien, werden zij opgeschrikt door een rommelend geluid als van uit de verte komende donder en het lavabed onder hun voeten begon te beven. De Mexicaan nam de vlucht naar den uitgang der grot; vóór de anderen tot bezinning kwamen, begon een deel van den bodem, waarop zij stonden, met hen te zakken in volslagen duisternis. Niemand ondervond eenig letsel, maar de grond, op welken zij stonden, scheen heen en weer te bewegen. Gelukkig had een van het gezelschap een kaars bij zich en eenige lucifers, en na verscheidene vergeefsche pogingen gelukte het eindelijk licht te ontsteken.

Bij dat licht ontdekte men voor zich een meer met water zoo zwart als pik, terwijl de tegenoverliggende oever zich van links naar rechts scheen te bewegen. Het scheen dat ze aangeland waren op een drijvend eiland, of op een lava-massa, die waarschijnlijk al eeuwen rondreef in deze vreemde draaikolk. De Mexicaan kwam weldra met helpers tot den ingang der grot terug, liet touwen naar beneden en trok met behulp der paarden de ontdekkers uit hun gevangenis naar de oppervlakte. Thans maken zich anderen gereed om deze grot te bezoeken.

H.

Een monsterslang.

Het eiland Trinidad werd in 1889 in opschudding gebracht door een buitengewoon monster, een

slang van 47 voeten lang, de laatst overgeblevene van het ras der Illuillas, welke vroeger in overvloed op het eiland aanwezig waren.

Deze slang begon haar verwoestingen aan te richten in de maand Februari, in het kanton Arima, nabij de bergachtige bosschen in het noordelijk gedeelte. Men miste in den aanvang tal van pluimieren en kleinere huisdieren, doch spoedig verdwenen ook muilezels en paarden. Toen ook kinderen door het ondiep werden aangevallen, wapenden zich de inwoners en begonnen zij een ernstige jacht. Na verschillende dagen het spoor gevolgd te hebben, kwam men bij de holen van Guachard. Bij het naderen van een poel, gaven de honden teekenen van buitengewone vrees en weigerden voort te gaan. Weldra hief het monster zijn kop uit den poel, en op hetzelfde oogenblik werd het getroffen door een gezamenlijke ontlading der geweren. Na een worsteling van enkele oogenblikken gaf het den geest. Bij nader onderzoek bleek de slang 47 voeten lang te zijn, bij een omtrek van twee en een halven voet. Haar lichaam werd opengesneden en men vond er de halfverteerde overblijfselen van een hert in, dat zij pas verorberd had.

De huid werd opgevuld en opgezonden naar Port d'Espagne, waar zij ten raadhuize wordt tentoongesteld.

H.

V R A G E N B U S.

ANTWOORDEN.

't Is niet aangenaam lang op iets te moeten wachten. Zoo zal het ook den heer C. K. van O. gaan. Daarom wil ik, zooveel in mijn vermogen is, eene verklaring geven van de drie uitdrukkingen.

In waarheid, d. i. in letterlijken zin kan men niet meer spreken van een Poolschen landdag, den Gordiaanschen knoop doorhakken en het Trojaansche paard binnenhalen; omdat Polen geen zelfstandig rijk meer is en er dus geen landdag of wetgevende vergadering meer gehouden wordt; omdat er maar één Gordiaansche knoop was, maar deze reeds doorgehakt is; en omdat de vijanden van Troje zich niet meer van een paard zullen bedienen, om in de stad te komen.

In oneigenlijken, d. i. in figuurlijken zin, spreekt men daar nog wel van.

Toen Polen een onafhankelijk koninkrijk was, kwamen de daartoe bevoegde inwoners samen, om de belangen van hun land te bespreken; dus in denzelfden geest als onze Kamers. Op die vergaderingen ging het gewoonlijk verward en onstuimig toe, zóo dat die landdagen spreekwoordelijk werden, en men nu van elke vergadering, waar geen eenheid onder de leden heerscht en alles zeer rumoerig toegaat, zegt: „t is een Poolsche landdag.”

Toen Alexander de Grootte, koning van Macedonië en Griekenland, een krijgstoct tegen 't Perzische rijk ondernam, liep zijn weg door Phrygië in Klein-Azie. Aan

den disselwagen van den Phrygischen koning Gordius was een kunstig gelegde knoop. Niemand kon dien ontwarren. Toen Alexander hem zag en de priesters vertelden, dat, wie den knoop uit de war maakte wereldbeheerscher zou worden, beproefde ook de koning zijne krachten. 't Was hem ook onmogelijk. Daarom trok hij zijn zwaard en hakte met een forschen slag den knoop door; de priesters stonden verbaasd over zooveel stoutmoedigheid.

Staat men nu voor een moeilijke zaak of bevindt men zich in een netelige positie, dan noemt men dat een Gordiaanschen knoop, en ruimt men de zwaarigheden door een beslissenden stap of een stoute daad uit den weg, dan heeft men den Gordiaanschen knoop doorgehakt.

't Beleg van de stad Troje is een der merkwaardigste feiten uit de oudheid. Reeds tien jaren lagen de Grieken rondom de stad. Menig schitterend gevecht was er tusschen kampvechters geleverd. (Achilles—Hector.) Toen maakten zij gebruik van eene list. Zij timmerden een groot, hol, houten paard, verborgen daarin eenige dappere soldaten en trokken schijnbaar af. De inwoners, meenende, dat hun vijand 't beleg had opgebroken, haalden met gejuich 't paard binnen, maar moesten daartoe een gedeelte van de poort en den muur afbreken. Wel waarschuwde een priester de bevolking, maar zij luisterde niet en gaf zich aan onbezonnen vreugde over. 's Nachts kwamen de Grieken terug, de soldaten verlieten den buik van 't paard, en eer men recht wist wat er gebeurde, waren de Grieken meester van de stad en vingden een vreeselijke slachting aan.

Wanneer men zelf den vijand binnenhaalt, zichzelf schade berokkent, zijn eigen verderf bewerkt of door eigen schuld in moeielijkheden komt, heeft men 't Trojaansche paard binnengehaald.

C. v. V.

DE PRIJSVRAAG.

Geen der antwoorden, op deze Prijsvraag ingekomen, was zoo goed dat de volle prijs (Een Ex. VAN GROEN VAN PRINSTERER'S „HANDBOEK DER VADERLANDSCHE GESCHIEDENIS”) kon toegewezen worden. Het best voldeed het opstel van R. Z. te S. vooral wanneer men in aanmerking neemt met hoeveel moeielijkheden deze jeugdige vriend te kampen heeft, wanneer hij iets anders dan zijn gewone dagelijksche werk wil doen, en hoe gebrekkig zijne hulpmiddelen zijn.

We hebben de uitgevers uitgenoodigd onzen vriend R. Z. → ter aanmoediging — *eene premie* te zenden. Dezer dagen ontvangt hij een exemplaar van

EEN NEDERLANDSCHE MACHABEËR.

Het leven van Prins Willem I beschreven

DOOR

A. C. DE ZWART.

Met portret van Willem I. — In stempelband.

Druk van P. Groenendijk.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerland's Jongelingschap en Volk
 onder redactie van
A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

PETRUS UITREDDING.

De vermaningen en bestraffingen, welke de Joodsche Raad den Apostelen had toegediend, nadat zij, vervuld met den Heiligen Geest, krachtig in 's Heeren mogendheid, met de prediking van de boodschap des heils onder het volk waren opgetreden, waren allen vergeefs geweest. Het onoverwinnelijk antwoord dier „staatsmisdadigers” was steeds: „Oordeelt gijzelven, of het oorbaar is ulieden meer te gehoorzamen dan God!” En dat oordeel moest altijd in het voordeel der vrije prediking van het Evangelie uitvallen. Derhalve werd alle oordeel spoedig afgeschaft. Toen de geeseling der apostelen ook niets in den geest der rechters uitwerkte, zag men naar afdoende middelen om. En weldra vloede het bloed van den eersten Christenmartelaar; niet door beulshanden, maar door de steenworpen van officieele moordenaars.

Deze doodslag had echter ook juist een tegenovergestelde uitwerking dan men verwacht en gehoopt had. Ja, de gemeente te Jeruzalem spatte uiteen. Maar 't ging als met een brand, wanneer men, in stede van de vlam te blusschen, het brandende gebouw uit elkaer spuit. Dan vliegen de stukken hout, die door de vlammen aangetast zijn, naar alle zijden en het eenig gevolg is dat ze op alle naburige plaatsen brand stichten. De gemeente werd verstrooid en bracht door het geheele land het goede

zaad des Woords. Alleen de apostelen bleven vergaderd te Jeruzalem.

Daar was dus blijkbaar het centrum van het gevaar. Dat nest moest uitgeroeid. En om dat goed te kunnen doen, trad nu eindelijk kort en vastberaden de staatsmacht op.

„Herodes sloeg de handen aan sommigen van de gemeente om die kwalijk te handelen. En hij doodde Jakobus, den broeder van Johannes, met het zwaard.” Hij liet Jakobus onthoofden. Dat was den Joden, (de kerkelijke macht) welbehagelijk. Derhalve ging hij voort en nam den apostel Petrus gevangen. Niet minder dan zestien krijgslieden werden aangewezen om Petrus te bewaken.

Wat moet er in hoofd en hart van den apostel omgegaan zijn, toen hij het lot van zijn Heer en Meester stond te deelen, die korte jaren geleden juist in denzelfden tijd des jaars zijn leven had geofferd! Want ook Petrus werd in de dagen der ongehevelde brooden, (tijdens het Paaschfeest) gevangen genomen. Dadelijk na den grooten dag des feestes, zou hij voorgebracht en veroordeeld worden. Maar Petrus bracht den nacht anders door dan dien voor hem eeuwig gedenkwaardigen nacht, toen zijn Heiland voorgebracht en veroordeeld werd. Hij werd bewaard tusschen twee krijgsknechten, gebonden met twee ketenen. Dat is: hij was vastgeketend aan twee krijgsknechten, zoodat de geringste beweging onmiddellijk waargenomen werd, en

alle poging tot ontvluchten onmogelijk was. Want buitendien bewaarden de overige veertien soldaten de gevangenis voor de deur. Maar Petrus dacht niet aan vluchten. Hij *sliep*; hij sliep kalm en rustig, weg en lot overgevend in de handen van Hem, die — eens voor altijd — voor hem gebeden had dat zijn geloof niet zou ophouden.

Petrus sliep, maar zijn geestverwanten sliepen niet. „Van de gemeente werd een gedurig gebed tot God voor hem gedaan.” In dienzelfden nacht was een goed deel der gemeente ter gebede vergaderd ten huize van Maria, de moeder van Johannes Markus. Bij Petrus was geen slapeloos zorgen; bij de gemeente geen zorgeloos slapen. Ieder deed wat hij doen moest. Petrus had niets anders te bidden dan: „Uw koninkrijk kome! Uw wil geschiede!” Hij kon wachten, tot hij met de hooge eere verwaardigd werd, om met zijn bloed de getuigenis des Heeren Jezus te bezegelen. Voor zichzelf had hij niet om uitkomst te bidden. Dat stond gelijk met vluchten.

Doch de gemeente bad niet voor zichzelf, maar voor een der broeders. Dát was „den ander uitnemender achten dan zichzelf.” Dat was vragen: „Och Heere, Uw koninkrijk kome! Gebruik hem nog in uw dienst!” Dáar kwam waken en bidden tepas.

Dat gebed werd verhoord. Verhoord wordt het gebed *altijd* van twee of drie, die in den naam des Heeren Jezus vergaderd zijn om eenige zaak te begeren van zijnen Vader, die in de hemelen is. Maar niet altijd *blijkt* de verhooring des gebeds zoo duidelijk als in dien nacht geschieden zou. Terwijl de „velen samenvergaderd en biddende waren,” werd het woord vervuld: „Eer zij roepen, zal Ik antwoorden.” Ze baden nog toen Petrus reeds in veiligheid was.

„Een engel des Heeren stond daar, en een licht scheen in de woning, en slaande de zijde van Petrus wekte hij hem op, zeggende: „Sta haastelijk op!” Zoo rustig sliep Petrus, dat hij door aanraking gewekt moest worden.

Gelijk meestal, zien we ook hier dat God zijn kinderen zooveel mogelijk een werkzaam aandeel laat nemen in hetgeen Hij voor en aan hen doet. Al waren legioenen Romeinsche soldaten tegenwoordig geweest, van top tot teen gewapend, klaar wakker en flink strijdlustig: één engel zou voldoende zijn geweest om hen allen op de vlucht te jagen. Toch wordt Petrus gezegd: sta haastelijk op!

Luiheid en ledigheid zijn *altijd* — ook zelfs in tegenwoordigheid van Gods engelen, — oorkussenen des duivels. Met kalmte en bezadigdheid hebben ze niets gemeen. Zoo spoedig mogelijk en zoo stil mogelijk moet alles geschieden. Petrus *kán* niet opstaan zonder de anderen te wekken! Toch wel! *Als* hij opstaat, laten zijn ketenen los. God heeft behagen in eenvoud en stilte; en beloont *altijd* het geloof. „Omgord u en bind u schoenzolen aan!”

Spoed is geen *haast*. Alles moet *behoorlijk* gaan. 't Is niet: sta haastelijk op en loop wat ge loopen kunt, half gekleed en ongeschoeid, weg! Bij God zijn we in *volkomen* veilige handen. Hij *regeert* alles. Maar Hij laat ons *zien* dat Hij alles regeert. Wat God doet, komt geen tel te laat, maar ook geen seconde te vroeg. In Gods weg kunnen we *geheel en al* gerust zijn. Waarom zijn we het zoo bitter zelden?

Zoo spoedig mogelijk zich gegord en geschoeid. Maar hij is nog niet gereed. „Werp uw mantel om en volg mij!” Kleed u alsof ge thuis waart! En Petrus volgde; gewillig, gaarne. Zou aan den morgen van dit etmaal het zwaard van Herodes hem onthoofden, welnu, hij wist uit den mond van zijn Heiland zelf, dat geen haar van zijn hoofd zou vallen buiten den wil van zijn hemelschen Vader. Zou hij op dien stond op vrije voeten staan, 't is ook goed; dan heeft zijn God ander werk voor hem ter verheerlijking van zijn grooten naam. „Hetzij wij leven, hetzij wij sterven, wij zijn des Heeren.”

De deur wordt „vanzelf” geopend. Alle wachters slapen door. 't Is de laatste nacht huns levens. Dat is de slaap der wereld. De werelding krijgt, evenals de mol, die ook altijd onder den grond wroet, eerst oog en in het oogenblik zijns doods.

Eene straat ver geleidt de engel Petrus. Zoo ver als noodig is, want hij wist niet, dat het waarachtig was, wat hem geschiedde, maar hij meende dat het een gezicht was. Niet verder dan behoefde; want tot zichzelf gekomen door een heel natuurlijk middel — de koele ochtendlucht — „scheidde de engel van hem.”

God geleidt hem verder — nu onzichtbaar, nu inwendig — naar de rechte plaats. Maar niet buiten hem om, als een machine. Petrus *ging, alles wel overlegd hebbende*, naar het huis van Maria. Er gebeurt nooit een wonder, dat niet noodzakelijk is.

Petrus ging naar het huis, waar de gemeente hem wachtte? Och neen; zij *wachtte* hem niet. Zoo verrassend was de verhooring des gebeds, dat niemand er aan geloofde! Men blijft den nacht over in 't gebed. Men smeekt: „Ach, Heere, verlos Petrus toch!” En als het gebed verhoord wordt en Petrus, verlost, aan de voordeur staat, wil men hem niet eens binnenlaten!

Een geloovig gebed is nog iets anders dan niet „twijfelende in zijn hart.” Hoe beschamend en hoe moedgevend beide voor de gemeente! Daar staat de man voor hun oogen, om wiens behoud zij als een waterstroom den Troon der genade hebben aangeloopen. „Bid, bid door! God hoort!” Dát werd hun geleerd. En vertwijfel nooit. God is de almachtige en de Hoorder des gebeds. Wordt de een onthoofd en de ander door een engel uitgeleid, 't is beide Gods *wil*. God *laat de dingen niet toe*; Hij *beschikt* ze.

En Petrus? Hij had nu niet als vóór eenige jaren het bevel om 's morgens weer publiek op te treden. Dus geldt het *algemeen* gebod zijns Meesters: „Als zij u in de eene stad vervolgen, vlied in de andere.” Hij is niet 's nachts gered om toch 's morgens vermoord te worden. Alles ging met spoed. Dus neemt hij den tijd er niet af om zijn bijzonderste vrienden te gaan zien. „Boodschapt dit Jakobus (den broeder des Heeren) en den broederen.” Dat kan de gemeente doen. Petrus moet verder zijn leven redden. Zoo is duidelijk Gods wil. „Uitgegaan zijnde, reisde hij naar een andere plaats.”

„Wie bij dit alles ooren heeft om te hooren, die hoore!”

W.

EEN WELBESTEED LEVEN.

Vóór ons ligt een klein, zeer merkwaardig boekje van de hand van den grijzen predikant C. S. Adama van Scheltema. Het bevat de korte levensbeschrijving van een man, die nog in het land der levenden is, en van den grootsten invloed is geweest en nog is, op den zedelijken toestand van zijn vaderland, Engeland, niet alleen, maar van alle Christelijke landen. Deze man, George Williams, kan de vader der Stichtelijke Jongelings-vereeningen genoemd worden.

We wenschen aan de hand van het genoemde boekje — en daaraan ontleend — onzen lezer eenige trekken uit zijn leven en veelomvattende werkzaamheid mede te deelen. Men kan er bij vernieuwing uit leeren hoe waar het woord van den psalmist is, dat „God het den rechtvaardige wel doet gelukken,” en niet minder hoe een eenvoudig man, die God vreest, tot een uitgebreiden en blijvenden zegen voor duizenden kan worden.

In 1841 kwam van buiten een eenvoudig winkelbediende en vond plaatsing in de magazijnen der aanzienlijke firma Hitchcock op het plein bij de St. Paul's kerk. Deze jongeling, wiens leven en arbeid wij bespreken, was van God bestemd om eene heilrijke omwenteling te brengen niet slechts in het leven van de in zijn vak werkzame jongelingen, maar van alle in handelsbetrekking geplaatsten. Bijna 50 jaren zijn sinds zijn komen in de wereldstad voorbijgegaan en nog steeds is hij een hoofdvoorganger in alles, wat tot heil van anderen geschiedt, maar toch in de eerste plaats steeds voor hen, in wier lot hij van den beginne eene echt broederlijke belangstelling toonde.

George Williams zag het levenslicht in 1821 in een klein plaatsje in Somersetshire, Dulverton. Vandaar vertrokken, vond hij eene eerste plaatsing in de welvarende stad Briggewater. Daar ook leerde hij den Heer kennen, en werd het kennen en bezitten der zaligmakende waarheid, zooals die in Christus geopenbaard is, de hoofdzaak zijns levens. Hij

zocht die waarheid echter niet alleen voor zichzelf, maar door de liefde van Christus gedrongen, toonde zijn geloof terstond een werkdadig karakter en werd het hem eene behoefte, uit zijn gevonden schat aan anderen mede te deelen en anderen tot steun te zijn in het bewaren van Gods geboden.

Door dien geest beziel, kwam hij te Londen en bemerkte al spoedig, dat, wilde hij niet in een verkeerden stroom worden medegesleept, hij meer dan enkel verdedigend, dat hij ook aanvallend in den dienst van zijn Heer en Meester moest te werk gaan, en zich onverschrokken zijn discipel en volger toonen.

In het handelshuis van den Heer Hitchcock was toen ter tijd van godsdienst niet veel merkbaar, maar daar deze heer was, wat de wereld een flink en degelijk handelsman noemt, hadden zijne bedienden het zeker niet minder dan in andere handelshuizen en was ook hun geheel van niet minder gehalte.

Hoeveel ook ten goede van de bij den Heer Hitchcock werkzame bedienden mocht kunnen gezegd worden, toch bleek in George Williams terstond, dat een waar discipel van den Heer Jezus niet een kleurloos belijder van zijn naam is, wien het genoeg is, in het verborgen en schuchter naar zijne godsdienstige overtuiging te handelen. Weinig dacht de Heer Hitchcock, dat de tijd niet verre was, dat hij ook zelf onder den beslist invloed van zijn nieuwen jeugdigen bedienden zou komen, toen hij diens onbedekt als christen uitkomen meer duldde dan goedkeurde. Hij had echter in Williams eene te groote aanwinst gekregen om dezen in den weg, die zijn leven bleek, te willen hinderlijk zijn, en al spoedig kon hij bemerken, dat het waarlijk goede, dat godsdienst, welke in het hart wortelt, nog grooter macht is dan het kwade met al de hulpmiddelen der verleiding. Het einde was, dat de patroon als zonder woord door het werkdadig christendom van zijn bediende gewonnen en hij diens krachtige steun en tot zijn dood diens ijvervolle medewerker werd.

Zoo kwam het jaar 1844, en op een der dagen van de Junimaand in dat jaar waren twaalf jongelieden in de slaapkamer van George Williams tot een bidstond bijeengekomen en tevens om naar zijn voorstel eene vereeniging te vormen: „tot verbetering van den godsdienstigen toestand en wandel van de jongelieden in den manufactuurhandel en verwante vakken.”

Hoe echter de vereeniging te noemen zonder den schijn van aanmatiging en hoogmoed op zich te laden, en met juistheid te toonen wat men werkelijk wilde: „in eenvoud en broederlijk het algemeen welzijn te bevorderen.” Niet zelden wordt voor vereenigingen na veel en lang beraad nog een naam aangenomen, dien men later wel weder zou willen over boord werpen, maar waaraan men dan door-

gaans door den gouden keten van legaten en fondsen zóo gebonden is, dat het nu eenmaal kromme alle pogingen om zich recht te laten buigen wederstaat. De door Williams gewenschte vereeniging heeft het bijzonder voorrecht gehad bij hare geboorte een naam te ontvangen, die nooit naar verandering heeft doen haken, en die zij nu bijna eene halve eeuw bij heuglijken voorspoed met eere draagt. Zij verkreeg den eenvoudigen, goed gekozen naam van „*christelijke jongelingsvereeniging.*”

George Williams eerste poging, om tot beter toestand te geraken, was het beproeven van een bidstond in zijn slaapvertrek. Deze was begrijpelijker wijs in den aanvang zeer klein, maar zij, die dus te zamen kwamen, hadden er hun hart op gezet, om met Gods hulp het gevaar van ontrouw te worden aan hunne roeping van zichzelf te keeren en reeds daardoor voor anderen leidlieden in een beter spoor te worden. De nieuwe vereeniging was niet de eenige vrucht van deze stille samenkomsten. Een nieuwe geest ving aan het gansche personeel der firma te bezielen, met de verblijdende uitkomst dat de Heer Hitchcock tot de heilzame omkeering bekeerd en daarvan zelf de leider werd.

De invloed van het hoofd eener zaak kan niet anders dan ten goede komen of ten kwade werken op zijne onderhoorigen, en het voorbeeld, door den Heer Hitchcock tot zijn dood toe gegeven, heeft niet alleen in zijne bijzondere omgeving, maar bij tal van andere inrichtingen tot hervorming medegewerkt. Deze goede man stierf in 1863, en gewis is het hem bij zijn levenseinde eene liefelijke gedachte geweest, dat hij de zaak, waarvoor hij geleefd had, onder het bestuur van den man achterliet, die zulk een gezegenden invloed op zijn leven had geoeffend, en in wien hij nu ook als de echtgenoot zijner eenige dochter een trouwen verzorger van zijn kind lief had.

De pas gestichte jongelingsvereeniging had het voorrecht, dat omstreeks dezen tijd andere medewerkende vereenigingen bij voorbeeld, die tot het verkrijgen van kortere werkuren voor magazijn- en winkelbedienden tot stand kwamen.

Eene andere bijzonderheid verdient onze opmerking. Nauwelijks was de jongelingsvereeniging in het meer Oostelijk gedeelte van Londen tot stand gekomen, of het bleek, dat in het West-einde een hoofdbediende in een der groote lakenmagazijnen van geheel gelijke denkbeelden was bezielde geweest. Van dezen ontving George Williams den navolgenden brief: „Ik heb mij innig verblijd bij het vernemen van het groote werk, dat het den Heer behaagd heeft bij uwe firma tot stand te brengen, en ik hoop, dat deze zuurdeesem machtig zal doorwerken. Ik heb hier iets soortelijks beproefd, maar sta daarin geheel alleen. Wat ik van u gehoord heb doet mij zeggen: „kom over en help ons.”” Wij hebben heden ten half acht uren bidstond, doe mij het ge-

noegen en vereer ons met uw bezoek. Indien gij wat vroeger komen kondt, zoudt gij mij daarmede zeer verplichten, daar ik ook nog andere zaken op het hart heb, die met dit belang in het nauwste verband staan.”

Een eerste stap, gedaan door heeren, die Williams' proefneming goedkeurden, was het uitvaardigen van een manifest aan onderscheiden firma's, van wie men medewerking durfde verwachten.

Hierdoor kwam de vereeniging bijna terstond op een vasten, stevigen voet. Verscheidene malen moest de vereeniging van gebouw verwisselen door de bestendige toeneming van leden, tot in het jaar 1880 de in Londen zoo bekende zaal, Exeter Hall, van bestemming dreigde te veranderen. De tijd was daar, dat naar Engelsche bouwgewoonten het gebouw aan de eigenaars van den grond verviel. Groot gevaar bestond, dat het gebouw, dat bijna eene eeuw de belangen van godsdienst, heidenzending en inwendige zending had gediend, in een volksmuziekzaal of in een hotel zou worden veranderd.

Dat dit niet geschied is, is voornamelijk aan George Williams te danken. In zijn hart had hij het aan zijne geliefde jongelingsvereeniging toegedacht, en werkelijk gelukte het hem om de kostbare inrichting met hulp van enkele vrienden voor drie tonnen gouds aan te koopen.

Naarmate de tijd van het vervallen van het bouwcontract naderde, had men steeds minder tot in stand houden of verbeteren gedaan. Eene kostbare geheele inwendige verbouwing was volstrekt noodig, en kwam alweder door Williams' invloed ten volle naar wensch tot stand. Er is nu eene groote zaal voor voorlezingen en vergaderingen, eene boekerij, verschillende kamers voor onderwijs, eene leeskamer, eene ververschingszaal, en eene uitnemende inrichting voor gymnastische oefeningen. Op den 29 Maart 1881 werd het gebouw op nieuw geopend en Lord Shaftesbury, de groote vriend en beschermer van kinderen en jeugdigen, was, als steeds, gewillig de leider van het heuglijk feest te zijn. Het aantal leden was toen 1971 en is sedert aanhoudend toegenomen.

Van George Williams te spreken zonder bijzondere aandacht aan de jongelingsvereeniging te wijden, is niet wel mogelijk. Deed Williams buitendien meer dan menig ander met eere bekend menschenvriend, met de jongelingsvereeniging, waarvan hij op een voor Londen beslissend tijdpunt stichter werd, is zijn naam zoo voor altijd vereenzelvigd, dat zij in den vollen zin des woords door een levenden band vereenigd zijn.

Williams heeft, als met hart en ziel christen, aan zijne schepping een godsdienstigen grondslag gegeven, maar met den praktischen zin van een menschenkenner, wien het niet te doen was om zendingen en evangelisten te kweken, maar om door een met wijsheid invloed oefenen op jeugdige herten de verschillende standen en beroepen in de

maatschappij van een christelijken geest te helpen doorzuren. Alles is er dus op aangelegd, om jongelieden in eene wereldstad aan te trekken en, eenmaal gewonnen, als leden te behouden. Talen, muziek, boekhouden enz. kunnen en worden aangeleerd of verder geoefend. Eene oefenplaats voor gymnastische oefeningen voldoet aan alle rechtmatige eischen; de leesbibliotheek is uitmuntend; voor godsdienstig onderwijs is ruimschoots gelegenheid; alsook heeft het vereenigingsgebouw zijne eigene onthoudersvereening. Exeterhall is daardoor nu de beste club voor jongelieden in Londen geworden.

Dat op deze poging van Williams om het ware welzijn van jonge mannen te bevorderen zegen gerust heeft, mag wel reeds vast staan uit het enkel feit, dat de eerste vereening zich nu over geheel de wereld in meer dan 3500 takken verspreid heeft.

Welk een omvang buiten de jongelingsvereening Williams' arbeid in philanthropische stichtingen heeft, kan hieruit blijken, dat hij bij het behartigen zijner reusachtige handelszaak nog tijd weet te vinden, om in de besturen van een dertigtal dezer inrichtingen, en dit met hart en ziel, medewerzaam te zijn. Het Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap, het Godsdienstig Traktaatgenootschap, de Stadszending, de vereening voor Bijbelvrouwen en Bijbelvrouwen-ziekenverpleegsters, en tal van vereeningen in het belang van bij den handel betrokkenen, rekenen hem allen onder hunne meest belangstellende en in stoffelijke hulp meest weldadige bestuursleden.

Voor in den handel werkzame jongelieden, die tot herstel van gezondheid tijdelijke rust behoeven, kocht hij uit eigen beurs, voor 50,000 gulden, Hazelwood House, te Ryde, op het eiland Wight aan, en niet weinigen, die met hunne gezondheid hun vooruitzicht in het leven zouden verloren hebben, hebben daar herstelling gevonden.

Aangemoedigd door het doeltreffende van het rustoord op Wight, heeft Williams ook te Margate een gebouw aangekocht, vroeger als Carlton Hotel bekend, en dit naar Lord Shaftesbury den naam van Shaftesbury House gegeven. Ook dit is tal van jonge mannen tot zegen geworden, en heeft buitendien in den omtrek grooten invloed ten goede geoefend.

Hoe gereed en krachtig George Williams steunt, wat hem voor het volk nuttig en belangrijk schijnt, blijke nog uit de volgende kleine bijzonderheid. Door het Bijbelgenootschap was besloten, een stuivers Nieuw Testament te laten drukken. Bij eene eerste drukproef in de jaarvergadering ter tafel gebracht, bleek, dat de in Engeland zoo gewaardeerde inhouds-opgaven boven de hoofdstukken ontbraken. Enkelen gaven hierover hun leedwezen te kennen, maar de voorzitter deelde mede, dat het gebleken was, dat dit de eerste uitgaven te hoog zou opvoeren. Op de vraag van Williams, hoeveel het stellen der opschriften meer zou bedragen, antwoordde

de voorzitter: „300 pond.” (f 3600.) „Wel,” was Williams' antwoord, „geef ons dan de opschriften en ik zal de 300 pond betalen.”

UIT HET VERBORGEN LAND.

Onze landgenoot, de geleerde Dr. Snouck Hurgronje, welke zich in het jaar 1884—1885 te Mekka ophield met het doel het leven te bestudeeren in de Heilige Stad van den Islam, heeft onlangs een uitgebreid werk in de Duitsche taal uitgegeven (Mekka, 2 deelen, 's Gravenhage 1888—89) dat ook in den vreemde hoog geschat wordt. Dit zoo boeiende als leerrijke boek vervult in eene bepaalde leemte. De andere Europeesche pelgrims: Burekhardt, Burton en Keane, schetsten Mekka slechts als pelgrimsoord, terwijl Dr. Snouck Hurgronje zich bijzonder beijverd heeft de Heilige Stad tot het onderwerp zijner opmerksaamheid en beschrijving te maken in den tijd, dat zij niet van den stroom der bedevaartgangers wordt overvloed. Een kort overzicht van de indrukken, die hij op deze wijze verkregen heeft, gaf hij in eene voordracht door hem op 5 Maart 1887 te Berlijn gehouden in het Aardrijkskundig Genootschap (zie Verhandlungen der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin, Band XIV N°. 3). Het eerste deel van bovengenoemd werk, dat den titel draagt van: „De stad en haar beheerschers”, is slechts van geschiedkundigen inhoud. Wij bepalen ons daarom tot den inhoud van het tweede deel: „Het hedendaagsche leven” te Mekka.

Mekka ligt in een dal, dat van alle zijden door bergen ingesloten is; „het dal zonder koorn” zooals het in den Koran genoemd wordt. Hoe weinig de oppervlakte der stad in deze eeuw veranderd is, kan men daaruit opmaken, dat Snouck Hurgronje het plan, dat in het jaar 1814 door Burekhardt ontworpen was, voor een thans nog vertrouwbare gids verklaart. In het midden van het dal verheft zich de groote Moskee de Haram, welks zuilengangen de Kaäba insluiten, het overoude heiligdom der Arabieren, dat een gebouw is van ongeveer veertig voet hoog in den vorm van een grooten dobbelsteen en waarin zich de beroemde zwarte steen bevindt. Slechts weinige meters daarvan verwijderd bevindt zich de Zemzenbron, waaruit zich de geloovigen water laten scheppen en dit in het volle vertrouwen op aardse en hemelsche voordeelen drinken. Buiten de heiligdommen is het huis, waar Mohammed geboren, dat waar hij gewoond heeft, zoowel als de zoogenaamde graven van zijne moeder en zijne vrouw, de hoofdzakelijke voorwerpen der vrome vereering der Mohammedaansche pelgrims.

Wat de uitwendige gesteldheid der Heilige Stad betreft, zoo geven de breede hoofdstraten met huizen van drie en meer verdiepingen hoog haar een

modern aanzien. In het bijzonder de gebouwen die voor den Turkschen stadhouder Onkman Pacha, (welke in het jaar 1886 wegens zijn onophoudelijke twist met den Opper-Sherif naar Meppo verplaatst was) en de regeeringsgebouwen en de hoofdwacht. In de nauwe zijstraten ziet men bij meer of minder deftige huizen, ellendige bedouïnenhutten en woningen, die veel op bijenkorven gelijken.

De schrijver schat het aantal inwoners van Mekka op 60.000 zielen en het getal pelgrims, die jaarlijks hun schreden naar de Heilige Stad richten, op 100.000 personen. Evenals de laatstgenoemde bestaat de bevolking uit alle natiën, die tot den Islam behooren. Bovendien zijn er de oorspronkelijke bewoners, de afstammelingen der familie Scheba, die reeds van voor Mohammed's tijd de sleutels van den Kaäba bewaarden, en de talrijke geslachten, die van de dochter van den Profet en zijn neef Hasan afstammen, zoo ook uit een menigte slaven. Egypte levert volgens den schrijver kooplieden, handwerkslieden, geleerden en een menigte trouwlustige meisjes. Indië zendt de brutaalste bedelaars, de meest gewetenlooze woekeraars en de rijkste en weldadigste kooplieden. Van de uiterste grenzen der Mohammedaansche wereld stroomden hier de studenten samen, om in de groote Moskee de Haram van de lippen der professoren de woorden der goddelijke Wijsheid op te vangen. Er zijn ook geloovigen, die met geen ander doel zich in de Heilige stad bevinden, dan om hier hun laatste dagen door te brengen en begraven te worden. De voornaamste, ja men kan wel zeggen de eenige, bron van inkomsten van Mekka, zijn de pelgrims. Zij worden op alle mogelijke wijzen geplunderd. Zoowel door de opzichters en de portiers der heilige plaatsen als door de inwoners, bij wie zij gedurende hun tijdelijk verblijf een onderkomen gevonden hebben.

Een zeer groot bestanddeel der bevolking zijn de slaven, die voor het kleinste deel uit den Kaukasus en voor het grootste gedeelte uit Afrika komen. Zoo de schrijver hun toestand niet al te rooskleurig voorgesteld heeft, kunnen zij door veel personen uit den dienenden en werkmansstand in Europa benijd worden. Niet alleen dat zij in de meeste gevallen geheel beschouwd worden als tot de familie te behooren, maar ook dikwijls, zooals den slaven uit de winkels en magazijnen, worden hun betrekkingen van vertrouwen opgedragen. Ook de vrijlating van slaven wordt als een verdienstelijk werk beschouwd en geschiedt dikwijls. Voor zulke vrijgelaten slaven staan dan in de Heilige Stad alle ambten en betrekkingen open. Men vindt onder hen de invloedrijkste en welvarendste burgers. Wat de slavenmarkt betreft, zoo stemt de schrijver toe, dat zij op den Europeaan, die haar voor de eerste maal betreedt onder den indruk der herinneringen aan „de hut van oom Tom,” een stuitenden indruk maakt. Onmiddellijk echter acht hij het tot zijn

plicht in het belang der waarheid, de voorstelling van de gruwelijke tooneelen, die zich daar moeten voordoen, naar herhaalde onderzoekingen als niet daarmede in overeenstemming zijnde, te schetsen. De tranen, die bij zulke gelegenheden somtijds vergoten worden door de slavinnen, ontspringen naar zijne meening nooit uit het bewustzijn van haar onvrijen toestand en zelden uit vrees voor eene hope-looze toekomst, maar in de meeste gevallen uit een gevoel van smart, dat zij van hun meesteressen gescheiden worden. In 't algemeen kan van eene neerslachtige stemming onder de ten verkoop gestelde slaven en slavinnen geen sprake zijn. Ten bewijze deelt de schrijver uit eigen ervaring mede, dat lachen en schertsen bij deze ten verkoop gestelde menschen aan de orde van den dag is. Alles bij elkander genomen, zoo leest men in het genoemde werk, is de toestand der Mohammedaansche slaven slechts in den vorm verschillend van dien der Europeesche knechten en arbeiders. Hij, die de plaatselijke toestanden nauwkeurig kent, weet dit alles en weet daar nog bij, dat de afschaffing der slavernij voor Arabië eene gevoelige sociale omwenteling zou beteekenen. Er zijn vele zaakkundige personen, die zich daarom niet openlijk uitspreken, daar het hun onmogelijk is, tegen eene heerschende meening te strijden, die bij den eersten aanblik uit zuivere humaniteit schijnt voor te komen.

Het familieleven in Mekka verdient in meer dan één opzicht nauwkeurige beschouwing en wel juist daarom te meer, daar de voorstelling, die de schrijver daarvan geeft, wel geschikt is, de bij ons heerschende beschouwingen over het intieme huiselijk leven in het Oosten, in menig opzicht, geheel te wijzigen. Allereerst wijzigt zijne mededeeling geheel het Europeesche begrip van harem, waaronder men bij ons zich een bijzonder gedeelte van het huis van een Mohammedaan voorstelt, waarin zijne vrouwen evenals vogels in eene kooi gevangen gehouden worden. In de werkelijkheid toch beslaat de harem, wanneer men de woningen der hoogere standen en der rijken niet mederekent, geen afzonderlijk deel van een Mohammedaansch huis, maar beteekent alleen het vrouwelijk deel der familie en van het gezin, met alles wat daartoe behoort. In het algemeen is de afzondering van de buitenwereld der Arabische vrouwen, naar de meening van den schrijver, niet zoo streng, als men naar de beschrijving van de meeste Europeesche reizigers wel denken zou. Wel behoort het tot den goeden toon, dat een muselmansche vrouw zelfs aan den vertrouwdsten vriend van haar man zich niet anders dan gesluierd vertoont, doch het is in den regel zoo zeldzaam niet, dat zij, bijzonder in de middelklassen en de lagere standen der samenleving met hen een zekeren graad van ongedwongen verkeer onderhoudt. Het vertrouwen der man op de eerbaarheid zijner huisvrienden is de eerste voorwaarde van zulk een omgang.

EEN ARABIER.

Wat de Arabische huwelijken of liever de echtverbindingen in Mekka betreft, zoo zal het waarlijk niet overbodig zijn, vóór alles de tamelijk algemeene verbreide meening, alsof in het oosten de veelwijverij algemeen is, te logenstraffen. De arme moet zich, om bekende redenen, met éene vrouw vergenoegen; doch zelfs de rijke zal slechts in de zeldzaamste gevallen gebruik maken van het recht, hem bij de wet toegekend, om meerdere vrouwen te nemen. Daarentegen vindt men in bijna alle voorname huizen bijwijven, die meest allen Messinische slavinnen zijn en het is opmerkelijk, dat de kinderen, welke uit die verbintenissen voorkomen, in alle opzichten hun, die uit vrije moeders zijn geboren, gelijk zijn, ja, zelfs door de vaders meermalen eerder voorgetrokken dan teruggesteld worden. Eene slavin wordt, zoodra zij aan haar gebiedster een kind geschonken heeft, onverkoopbaar en ontvangt na zijn dood in alle gevallen de vrijheid.

Het karakteristieke van het huwelijksleven in Mekka is, als de schrijver het goed heeft opgemerkt,

de gemakkelijheid waarmede zoodanige huwelijken gesloten en verbroken worden. Het is niet zeldzaam, dat vrouwen een dozijn, ja zelfs een paar dozijn maal van mannen verwisselen, vóór haar verwelkte bekoorlijkheden haar aanmanen zich voor het overige van haar leven met hem te vergenoegen, die zij nog in hun macht hebben en kunnen uitmergelen. Het verkwisten van het vermogen der mannen door de vrouwen, om hun grenzelooze pronkzucht te bevredigen, schijnt inderdaad in Mekka eene hooge trap bereikt te hebben, en 't is daarom niet te verwonderen dat de mannen, vóór zij zich van hunne tweede helft geheel te gronde hebben laten richten, zich van hen zonder bezwaar ontdoen. De scheiding is daarom in de meeste gevallen niet moeilijk, wijl de liefde bij de echtverbindingen in het Oosten, slechts uiterst zeldzaam het beslissende woord spreekt. De opvoeding der Arabische en Mohammedaansche meisjes is er gemeenlijk niet op ingericht, ook door haar volkomen afzondering van het mannelijk geslacht, om in hun gemoed teedere aandoeningen

op te wekken. Dit wordt nog meer versterkt doordat zij, door de geringschatting die de Mohammedanen van de verstandelijke eigenschappen der dochters van Eva hebben, nauwelijks op wederliefde, om van achting te zwijgen, rekenen kunnen. „Zij zijn vroeg rijp,” schrijft Dr. Snouck Hurgronje, „en bezigen hun dikwijls zeer goeden aanleg tot het scherpen der wapenen, waarvan zij zich in den strijd om het bestaan tegen de mannen moeten bedienen. De weinige vrouwen, welker opvoeding aan haar leven een andere richting gegeven heeft en ook de uitingen van het gemoedsleven der overigen in betrekking tot die personen, waarmede zij niet door „zaken” in betrekking staan, getuigen, welke schatten van edele begaafdheid hier voortdurend te gronde gaan. Niettegenstaande dit, zijn de mannen allen vast overtuigd, dat zij allen, zonder uitzondering, wonderen van God zijn, en dat de vrouwen (zooals overigens ook vele overleveringen en alle wetboeken leeren) buiten lichamelijke bevalligheden, slechts duivelsche eigenschappen hebben. Eenige moeite voor hunne opvoeding aan te wenden, is paarden voor de zwijnen werpen.

Met veel grooter recht dan de wettige vrouw, kan het lievelingsbijwijf, dat de inwoner van Mekka zich onder de Messinische slavinnen uitgezocht heeft, zijne levensgezellin genoemd worden. Zij heeft er geen belang bij, hem geld af te persen, maar moet in haar eigen belang trachten hem door huiselijke vlijt, bescheiden eischen en vriendelijke tegemoetkomingen, duurzaam aan zich te verbinden, wat haar te lichter valt, hoe meer kinderen zij hem schenkt. Zooals reeds gezegd is, staan deze kinderen in geen enkel opzicht achter bij de kinderen der wettige vrouw. Wat de opvoeding der kinderen betreft, zoo bestaat het eenige doel daarin, hen grondig te onderwijzen in de overgeleverde regels, die van den Koran afgeleid zijn. De hoogste trap van kennis voor den knaap is, als hij den geheelen Koran uit het hoofd kent. Hiermede is zijn verstandelijke leertijd geëindigd. Doch nu treedt de zwaarwichtige vraag op den voorgrond, welk beroep hij kiezen zal, en hierin is hij, geheel als bij ons dikwijls, niet met zijn vader eens en is zijn neiging in tegenspraak met de wenschen en rede-neringen van zijn vader. Het schijnt, dat het de hartstochtelijkste wensch van vele Mekkaansche knapen is, een aanzienlijke pelgrimsgids te worden, zoodat niet zelden al de overredingskracht en het vaderlijk gezag noodig is om hem van dit vak, waarin het weinigen gelukt om tot rijkdom en aanzien te geraken, af te houden. Toen de schrijver op zekeren dag een hem bekenden koopman bezocht, trok de heesche stem van diens dertienjarigen zoon zijne aandacht en toen hij zijne verwondering daarover te kennen gaf, zeide de vader, dat de heeschheid waarschijnlijk hierdoor kwam, dat de jongen sedert eenige dagen gehuwd was. „Ik heb dit huwelijk

zelf op touw gezet,” ging hij voort, „ik kan dan den knaap met eene vrouw, die ik ken, in het huis en in mijne zaken houden, terwijl hij anders door andere verbintenissen wel op andere wegen kon geraken.

Aan het Universiteits-leven in de heilige stad van den Islam, heeft de geleerde schrijver bijzondere opmerkzaamheid geschonken. Aan het hoofd der geleerde wereld in Mekka staat de Sheik El Ulama, die van de regeering wordt aangesteld. Hij vertegenwoordigt in alles de belangen van dit hooggeachte lichaam en is de eenige scheidsrechter in de geschillen, welke onverhoopt onder hen ontstaan. Hem komt de verdeeling toe der gaven, welke door vrome lieden aan de professoren gegeven worden. Van zijn gunstige beschikking hangen de examens (die hij meestal ook zelf afneemt) en de aanstelling van nieuwe en de bevordering der oudere leeraars af; in het kort, hij heerscht tamelijk onbepaald in het gebied van zijn ambt.

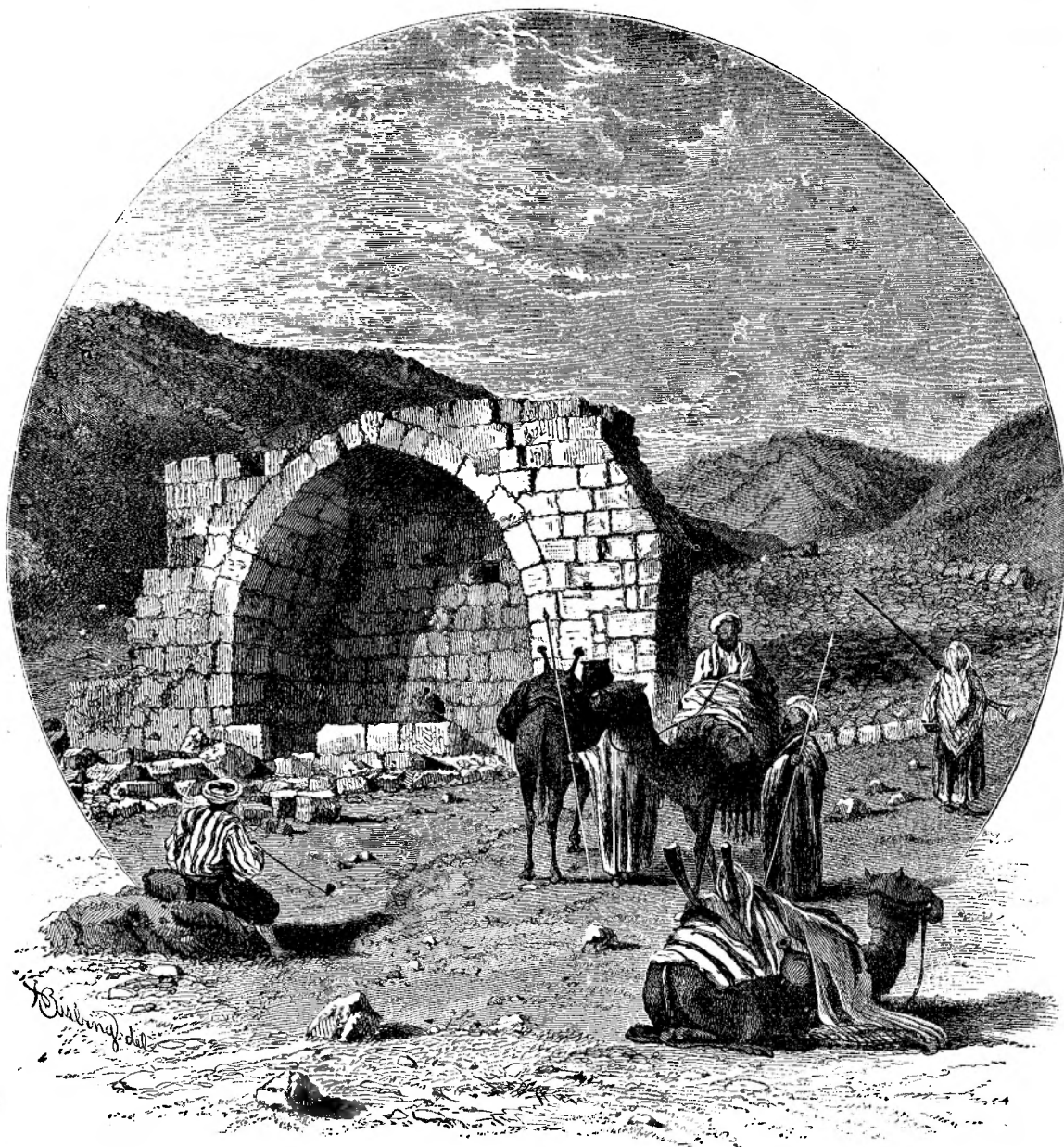
De voorlezingen of lessen vinden bijna uitsluitend plaats in de Moskee de Haram en de toegang daartoe is steeds kosteloos. In de vroege morgenuren, vóór nog de gloeiende zonnestrallen het oponthoud op het groote plein onverdragelijk maken, verzamelen zich daar of onder het dak der groote zuilenhallen de professoren met hunne toehoorders, welker aantal van tien tot zestig personen bedraagt. Eenige minuten vóór den aanvang van het college, legt een knecht of een toehoorder, die den leeraar bijzonder genegen is, op diens gewone plaats een kussen voor hem neder op het kiezelzand van het plein of op het marmeren paveisel van de zuilengang. De studenten dragen hunne „gebedsdoeken” op de schouders, die zij rondom den leeraar uitspreiden, welke steeds zijne lessen aanvangt met de woorden: „In den naam van Allah, den allerbarmhartigsten ontfermer” en somtijds daaraan toevoegt: „Ik vlucht tot Allah voor den vervloekten duivel.” Ook lofzangen aan God en zijn laatsten gezant Mohammed dienen meestal tot inleiding tot het eigenlijke onderwerp, dat in de morgenlessen bijna altijd aan de kennis der wet ontleend is. Zoodra het college, dat nooit langer dan twee uur duurt, is afgelopen, spreekt de Universiteitsleeraar een zacht gebed uit, zijne toehoorders volgen zijn voorbeeld, om zich daarna van hunne plaatsen te verheffen en op de rij af bij den professor te knielen om hem de hand te kussen, die bij deze gelegenheid sommigen nieuwen scholieren toeroept: „Weest gezegend, zoo Allah wil.”

Na het eindigen der morgencolleges oefenen de studenten zich alleen of onder leiding van een leeraar in de zoogenaamde werktuigelijke wetenschappen (grammatika, poezy, logica, retorica.) Ten tijde toen de schrijver zich in de heilige stad ophield, hield de Sheik El Ulama des namiddags lessen over de logica. Menigeen zette bij de uitleggingen een gezicht, schrijft hij, alsof hij er niets van

begreep. Wellicht had de ontzettende hitte op dit uur de schuld van het slaperig voorkomen der leerlingen. Ook het schoone geslacht in Mekka kreeg ten dien tijde van eenige leeraars een Universiteits-onderricht. Zoo hield, tijdens het verblijf des schrijvers, een professor, die naar het lichaam een dwerg

was, doch in kennis zijne collega's verre overtrof, voor de weetgierige vrouwen en meisjes der heilige stad, voorlezingen over de geloofsleer en algemeene beschaving.

Hoe treurig het met de praktische wetenschappen in de Heilige stad gesteld is, blijkt genoegzaam uit

IN DE WOESTIJN.

het feit, dat de artsen niets, dat op wetenschappelijke opleiding gelijk, ontvangen, doch evenals in elk ander vak alleen in hunne kunst door hun vaders of leermeesters onderwezen worden, totdat zij zelf de praktijk gaan uitoefenen. De leeringen van Esculaap vinden hier nog tijd te over voor andere bezigheden. Dr. Snouck Hurgronje leerde een der

meest geachte dokters van Mekka kennen, die tevens de kunst van horlogemaken, repareeren van vuurwapens, reukwaters distilleeren, vergulden en verzilveren van sieraden en het vervaardigen van vuurwerk verstond. De turksche militaire artsen missen het vertrouwen der bewoners, daar zij zeer tegen het aderlaten en het verderfelijke koppenzetten

ijveren, waaraan de Arabieren met onbeperkt vertrouwen vasthouden, als aan de heilzaamste genees- en voorzorgsmiddelen tegen alle mogelijke ziekten.

In het zoeken naar de vroolijke genietingen des levens worden de inwoners van Mekka wellicht in het gansche Oosten niet overtroffen. Iedere gelegenheid nemen zij te baat om weelderige gastmalen aan te richten, en in het bijzonder zijn zij gewoon de bruiloften met eene pracht en statie te vieren, die zelden met hun vermogen en nog zeldzamer met het geluk, dat zij in het huwelijk smaken, in overeenstemming zijn. In hun gansche karakter echter is niet de minste aanleg om zich door zorgen en verdrietelijkheden over de toekomst de vreugde van het tegenwoordige te vergallen. Voor den komenden dag vertrouwen zij op Allah en zijn grenzeloze goedheid en almacht.

H.

DE JOOD IN ONZE EEUW.

De verandering in den toestand der Joden in de laatste halve eeuw is opmerkelijk.

Vijftig jaar geleden was de Jood om zoo te spreken vadzig en onnoozel, thans oefent hij een macht uit zeker grooter dan in de dagen van David of Salomo. De Joden influenceeren op den huidigen dag meer menschen, beheerschen meer haar geld en oefenen meer wetgevende macht, dan toen zij hun tempel hadden, hun land en hun heerschappij. Zij trekken thans meer de aandacht dan ooit tevoren. Achttien eeuwen lang stonden zij als 't ware stil en thans zijn zij Ministers van Financiën, Ministers van Onderwijs, Grooten van het Rijk, Burgemeesters van groote steden, Wetgevers, Geheime Raadslieden van koningen, schilders, wijsgeeren, dichters, professoren, geneesheeren, advocaten, leden van het Parlement, bankiers enz. In alle landen van West-Europa, behalve Rusland, genieten zij burgerrecht, gelijkheid en al de rechten der burgers. Op twaalf honderd studenten in de rechtsgeleerdheid te Berlijn zijn zes honderd Joden. In de Berlijnsche en andere Staatsraden vindt men een zeer groot aantal Joden. De Deutsche ambachtsman neemt de tweede plaats in tegenover zijn Joodschen mededinger. In straten en op pleinen vindt men winkels door Joden gehouden; de beste landgoederen zijn in hunne handen gekomen.

Een Jood heeft in den Senaat in Frankrijk een plaats weten te krijgen en een ander in de Kamer. Lord Beaconsfield heeft onsterfelijken roem verworven als Eerste Minister van Groot Brittanje; hij en Simon, de Fransche Eerste Minister, en Gambetta, de aanvoerder der oppositie, waren van Joodsche afkomst. Een van de knapste koppen van den Zuidelijken Raad gedurende den Amerikaanschen bur-

geroorlog was Juda P. Benjamin, een Jood; en in het Noorden was een Jood, August Balmont, voorzitter van het Nationale Democratische Comité.

Bekend is 't verhaal van den man, die in Nederland voor een rechtszaak komende, overal met Joden te doen kreeg van den advokaat af tot den minister toe.

De Jood is de voornaamste bankier der wereld. Er is geen beschaafd volk te vinden, dat niet zijn invloed in geldzaken ondervonden heeft. Zuid Afrika tot ons verdriet niet uitgesloten! De staatsleeningen in Europa zijn al lang afhankelijk geweest van de Joodsche geldkist, en het is, zei iemand onlangs, twijfelachtig, of eenig volk het zou durven oorlog verklaren, vóór het zeker was, dat de Joodsche bankiers de leening zouden doen slagen, die er voor den veldtocht noodig was.

Bijna de geheele liberale pers van Duitschland is in hunne handen. De twee voornaamste bladen van Rome werden en worden nog door Joden geschreven. De macht der Joodsche pers op 't vasteland van Europa is onbegrijpelijk groot, zoowel in het staatkundige, als wat betreft wetenschap en godgeleerdheid. De geleerde Rabbijnen geven zelfs ettelijke tijdschriften uit.

Zes en vijftig jaar is 't geleden, dat de Joden tot het burgerrecht van Londen toegelaten werden. De eerste Joodsche baljuw werd gekozen in 1835 en een weinig vroeger was de eerste Jood tot de Engelsche balie toegelaten. In 1847 werd Baron Rothschild als lid van den staatsraad van Londen gekozen, en elf jaar later werd de eerste Jood in het Parlement toegelaten. Er waren in het begin dezer eeuw slechts twaalf Joodsche makelaars in Londen. De bijzondere gunst om er een van te mogen zijn, werd tot in 1826 bij acte verdeend als er een vacature ontstond, en soms door een Jood *f* 15000 betaald om gekozen te worden. Hoe zijn de tijden veranderd!

De Joodsche kinderen worden vaak veel beter onderwezen dan de kinderen der „Heidenen” voornamelijk in Duitschland, Oostenrijk en zelfs Rusland. Waar de bevolking ruim anderhalf millioen bedraagt, wordt een millioen Roomschen, een half millioen Protestanten en 28,000 Joden gevonden. Maar in de hogere Burgerscholen hebben de Roomschen één leerling voor elke 500 van hun getal, de Protestanten één voor elke 260, en de Joden *één voor elke zeven en vijftig*. In de andere scholen is de verhouding omtrent hetzelfde. In Duitschland is reeds beraadslaagd over afzonderlijke Joodsche scholen op staatskosten, wijl de vele Joodsche kinderen 't moeilijk maken het christelijk karakter der school vol te houden.

De toenemende voorspoed en macht der Joden was eene van de voornaamste oorzaken van de Jodenvervolging in Rusland in 1881. Men beweerde, dat zij in getalssterkte en rijkdom zoo toegenomen waren, dat zij een onbehoorlijken en overwegenden

invloed in zaken oefenden. Dat rechtvaardigt echter de vervolging niet.

Bij al dien vooruitgang vervallen de Joden al gaandeweg meer tot het ongelooft. Onder den invloed van de beschaving der eeuw heeft het Rabbijnsche Jodendom belangrijke wijzigingen ondergaan. De studie van den Talmud is zoo achteruit gegaan, dat de Duitsche Joden hun Rabbijnen moeten laten komen uit Rusland en Polen. Onder scharen van Joden in Duitschland is de hoop op een Messias geheel verdwenen. Dr. Philipsen, redacteur van de *Allgemeine Zeitung des Jodenthoms*, erkent zelf dat een geest van ongelooft in het jongere geslacht de overhand heeft gekregen, zoodat men niets acht, om naar te streven, dan hetgeen stoffelijk voordeel, rijkdom, eer, macht en genieting belooft. Vandaar die booze geest van speculatie, dit streven en die bezorgdheid om spoedig rijk te worden, en dat ten koste van anderen. „Ik bemerk”, zegt een schrijver in hetzelfde blad, „dat onder de beschaafde klasse godsdienstige onverschilligheid zoodanig is toegenomen, dat zij hoegenaamd geen belang meer stellen in de Joodsche letterkunde.”

De *Jewish Chronicle* en de *Jewish World*, twee Joodsche bladen, klagen evenzoo en beweren, dat het soldatenleven, waartoe de Joodsche jongelingen in Rusland gedwongen worden, zulk een slechten invloed op hen heeft en dat daardoor het ongelooft hand over hand onder hen toeneemt. Zeker is dat van de 2000 Joodsche winkels in Parijs er geen 100 op den Zaterdag (Joodschen Sabbat) gesloten worden. Van de 70000 Joden in de stad New York bezoeken nauwelijks 25000 de Synagogen.

„Er is haast geen twijfel dat, waar het Jodendom in aanraking gekomen is met de christelijke beschaving, het Rabbijnsche Jodendom den doodsteek gekregen heeft. Een terugkeeren tot het eenvoudig Mozaïsche Jodendom is eene onmogelijkheid gebleken”, zegt een ander schrijver.

Wat nu aangaat de bekeering der Joden tot het Christendom, zeven jaar geleden berekende men het aantal Hebreeuwsche Christenen in Berlijn op ruim 1500. In 1876 schatte men, dat er 20000 bekeerde en gedoopte Joden in de Christelijke Kerken verspreid waren, en de *Missionary News* meent, dat er tegenwoordig 1000 Joden jaarlijks tot het Christendom overgaan: tot de Grieksche Kerk 450, Roomsche 270, Protestantsche 250, en dat er gedurende deze eeuw minstens 100000 Joden zijn gedoopt, waaronder vele beroemde mannen. De Christelijke Joden hebben zich wereldberoemd gemaakt als uitleggers der Christelijke Schriften, en sommige der voornaamste Christelijke Hoogeschoolen op 't vaste land van Europa hebben Joodsch-Christelijke professoren aan 't hoofd. Wij denken hier aan Capadose, Da Costa, Schwarz en zoovele andere. Onder de 60000 Joden binnen Londen gaan er steeds meer tot de Protestantsche Kerk over. Zestig Joodsche

jongelingen hebben onlangs aanzoek gedaan, om als leden van de Christelijke Jongelings-Vereeniging opgenomen te worden.

„De meerderheid van Joden”, zegt een bekwaam Joodsch schrijver, „zijn beter bekend met de leerstukken en inhoud van het Nieuwe Testament, dan met den Talmud en de Wet.” Rudolf Koenig in Pest zegt omtrent de Hebreeuwsche vertaling van het Nieuwe Testament door wijlen Professor Delitzsch, welke vertaling reeds verscheidene oplagen beleefd heeft, dat de Joden de voornaamste lezers zijn en dat een groote beweging onder hen het gevolg daarvan was.

Nog altijd ligt het deksel van Mozes op Israels aangezicht en wordt het slechts bij enkelen weggenomen. Doch het woord staat vast: als de volheid der heidenen zal zijn ingegaan — men lette op den tijd! — dan zal *gansch* Israel zalig worden.

H.

Een onzer jonge vrienden zond ons een afschrift van het onderstaande, door hem vervaardigde, gedicht, met verzoek om er ons oordeel over uit te spreken en de fouten aan te wijzen. We doen dat gaarne, en wel in *Excelsior*, omdat het zijn nut kan hebben voor de andere jonge lezers. Men vindt dus onze aanmerkingen in noten aan den voet der bladzijden. In 't algemeen kunnen we zeggen: onze jonge medewerker moet voortgaan zich te oefenen, en moet vooral op de beteekenis der woorden letten. Zijn stijl kan goed worden. Hij moet maar eens een *eenvoudig* opstel in proza schrijven over een *eenvoudig* onderwerp, en zoo zijne krachten versterken. *Poëzie* moet wel wat *hooger vlucht* hebben dan dit gedicht. 't Is echter zeer te prijzen, dat hij om critiek *vraagt*; ze zal hem dus wel niet te scherp zijn.

DE VERLOREN ZOON.

... de jongste zoon, alles bijeenvergaderd hebbende, is weggereisd in een vergelegend land.

Hij had het deel zijns goeds gevraagd,
Zijn vader gaf hem dat;
En toen verliet de jongste zoon
Zijns vaders huis en stad.

Naar 't land der vrijheid! klonk zijn leus,
De weg was lang maar zoet; ¹⁾
En toen zijn voet haar grond betrad, ²⁾
Hoe zwol dat jong gemoed!

Hier woonden Wellust, Weelde en Pracht, ³⁾
Die stelden zich hem voor,

¹⁾ Een „zoete” weg?

²⁾ Deze regel is ver van duidelijk. Wier grond? Der vrijheid, of van het land, of van den weg?

³⁾ Wellust, weelde en pracht verdienen de Duitsche eer niet van met hoofdletters geschreven te worden.

Verleiding zong haar tooverzang,
De jongeling neigde 't oor.

Nu werd zijn leven overdaad,
Zijn streven zingenot,
Bij dart'le brassers aan den disch,
Ziedaar zijn droevig lot.

Het hittig jagen naar vermaak
Verteerde in kort zijn geld;
Gelijk in zomerzonnegloed
De harde ijskorst smelt. ⁴⁾

Daar werd een honger in dat land
En hoog steeg nu zijn nood,
Zijn vrienden lieten hem alleen,
Hem dreigde een bangen dood.

Arm en verlaten zwierf hij rond,
Een burger van dat land
Nam op zijn beë hem in zijn dienst;
Maar welk een dienst, o schand!

Een kudde zwijnen werd zijn zorg
En hoede toevertrouwd,
Des daags stak hem de zonnegloed,
's Nachts joeg de wind zoo koud.

De honger knaagde aan zijn vleesch, ⁵⁾
Geen die hem spijs gaf,
Doch op zijn beë, — 't was wel een gunst, —
Gaf men hem zwijnendraf.

Daar zit hij neer in 't groene gras,
't Hoofd rustend in zijn hand,
En rond hem knort 't onrein gediert;
Hij denkt aan 't vaderland.

Die diepe oogen staren dof
Door zwarte wimpers heen,
Die lippen krullen zich onlaag;
Hij ziet zijn boos verleên.

Ginds blonk in 't avondzonnegoud
De stad die hem bedroog,
Hij richt zich op, hij balt de vuist
En, met woest vlammen oog:

Vervloekte stad! uw gruwelijk volk
Heeft mij tot kwaad verleid!
Het is uw schuld dat thans mijn ziel
Zoo bitter smarten lijd! ⁶⁾

En in vertwijfeling zonk hij neer,
Doch eindelijk na een poos,
Sprak hij, meer in zich-zelf gekeerd;
Neen, ik was goddeloos;

⁴⁾ Die vergelijking is niet heel fraai. Zijn geld was toch geen ijskorst?

⁵⁾ „De honger *knaagde* aan zijn vleesch.” Deze regel heeft een lettergreep te weinig. Waarom?

⁶⁾ „Lijd” of „lijdt”

Ik-zelf, het was mijn vrije keus,
Te dolen ver van huis,
Te baden in het zingenot,
In lusten, zoo onkuisch. . . .

En schaamrood sloeg hij d'oogen neêr,
Van droefheid overmand,
't Berouw ontperst hem menige traan, ⁷⁾
Nu voelt hij 't leed der schand'.

Ja, ging hij voort, in 't vaderhuis
Is overvloed van brood,
De huurling zelfs kent geen gebrek
En ik heb grooten nood.

Kom, keere ik tot mijn vader weer,
Met schuldbelijdenis,
Hem vragend: neem m'als huurling aan,
Schenk mij vergiffenis.

Van den top eens hoogen heuvels,
Zag de vader iedren stond,
Uit zijn stille vredewoning
Heel den wijden omtrek rond.
Zeker wacht hij de terugkeer,
Van zijn zoon, zoo teêr bemind,
Want ondanks zijn zondig dwalen
Denkt de vader hem zijn *kind*.

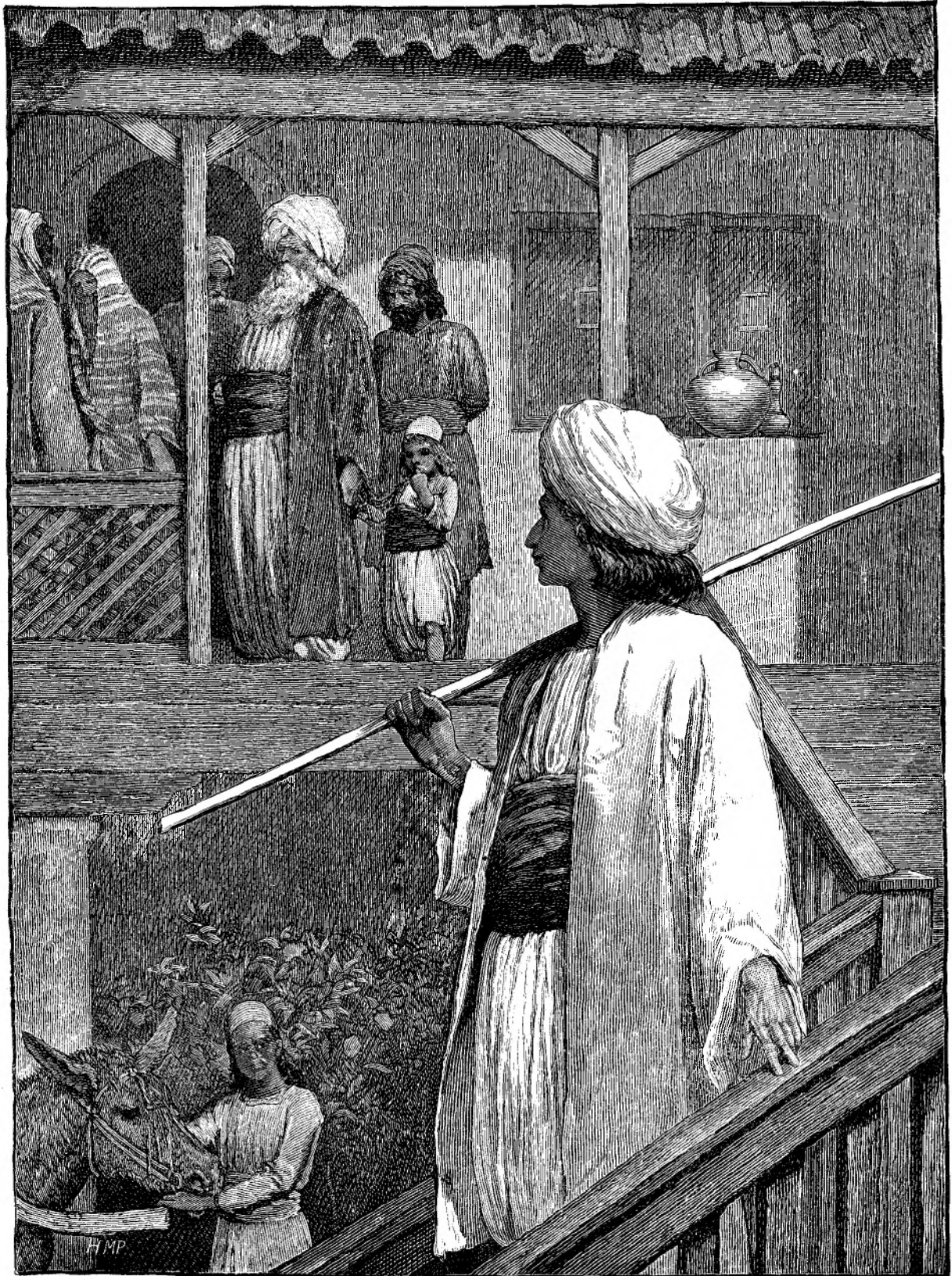
In de eerste zonnestrallen ⁸⁾
Van den nieuw geboren dag,
Als het zoekend oog des vaders
Weder door het venster zag,
Merkt hij, hoe van ver een vreemdling
Langzaam nadert op het pad,
't Schijnt wel een verdwaalde pelgrim,
Uitgehongerd, moede en mat.
Maar het vaderoog herkent hem,
— 't Is mijn zoon! — zoo roept hij uit,
En snelt zijn beminde tegen,
Wien hij straks in d'armen sluit.
— Kind, hier ben ik! — roept de vader:
Vader! — gilt de ontroerde zoon,
En stort weenend aan diens boezem
Hem zoo liefd'rijk aangeboên.
— Vader! nokt hij, niet uw zoon spreekt
'k Ben de slechtste mensch ter aard
Minder dan uw laaggeboornen,
Niemand's medelijden waard. —
Maar de vader kust hem teeder,
En vergeeft hem al zijn kwaad,
Leid hem zachtken naar zijn woning
Die de zoon nooit weer verlaat. ⁹⁾
Nu roept vader al zijn knechten, ¹⁰⁾

⁷⁾ *Menigen* traan.

⁸⁾ Zie noot 5.

⁹⁾ Deze mededeeling is hier wel wat vroeg, en door haar kortheid wat heel kras geplaatst.

¹⁰⁾ „Nu roept vader.” Men gevoelt, dat het lidwoord hier noodzakelijk is: *De vader*. „Nu roept vader,” brengt ons plotseling in een familiaren toon, die niet bedoeld is.

HET VERTREK VAN DEN VERLOREN ZOON.

En gebiedt op blijden toon:
 Brengt hier d'allerbeste kleederen
 Voor mijn weergekomen zoon.
 Doet een ring hem aan zijn vinger,
 Schoeit zijn voeten, en spoedt aan.
 Neemt het beste kalf en slacht het,
 Richt een vreugdemaaltijd aan.
 Ja verheugt u! al mijn knechten,
 Deez mijn zoon was immers dood!
 Maar hij leeft weer! maar hij leeft weer!
 En geleden is zijn nood.
 Deez mijn zoon had ik verloren,
 Maar ik vond hem heden weer,
 Zingt nu blijde welkomstliederen
 En aanschouwt in hem uw heer!

In het wilde woud des levens,
 Doolt zoo menig zwerver rond,
 Die in zijne jonge dagen
 Vrede in zijn Heiland vond.
 Maar daarna door 's werelds schijnschoon
 En haar zinnelijkheid bekoort,¹¹⁾
 Van den weg is afgeweken
 Aangewezen in Gods woord.
 Eenmaal op het pad der zonde,
 Dwaalt hij immer verder af,
 Van de reine dienst des Heeren¹²⁾
 Die zijn ziele vrede gaf.
 Maar de grootheid dezer wereld,
 Maar het streelendst zingenot,
 Kunnen niet de ziel bevreed'gen
 Eens den tempel van haar God.
 Want oneindige behoeften
 Schiep de Heer de ziele in,
 Heel de volheid van het eindige
 Schenkt geen duurzaam zielsgewin.
 Daarom knaagt een schrijnend heimwee
 Aan de afgedoolde ziel¹³⁾
 Naar de reine levensvreugde
 Die hem eens te beurte viel.
 En dan dwaalt hij rond in 't eenzaam
 Hongerend naar dat waar genot.
 Zwijnendraf bied hem de wereld,
 Maar wat hij zoekt is — zijn God.
 En de kinderen dezer wereld
 Staren hem verwonderd aan,
 Als hij, wars van haar vermaken
 Niet meer met hen meê wil gaan.
 Als hij, treurend om zijn zonden,
 Door Gods Geest aan hem ontdekt,
 Walchend van zijn vorig leven,¹⁴⁾
 Zich geheel aan hen onttrekt.

11) „Bekoort?”

12) „Dienst” is mannelijk.

13) Zie noot 5.

14) *Walchen* is een onbekend woord. *Walgen* zal bedoeld zijn.

Nu leert hij met al zijn zonden
 Weder tot zijn Heiland gaan,
 En hij bidt, o God, verlos mij!
 Neem mij, arme zondaar, aan.
 Dan wordt hij weer aangenomen,
 God is altijd vol genâ;
 Jub'lend slaan Gods blijde engelen¹⁵⁾
 Dit ontroerend schouwspel gâ.

N. N.

¹⁵⁾ Zie noot 5.

V R A G E N B U S.

ANTWOORDEN.

Drie vragen werden in het nummer van den 1en Mei l.l. ter beantwoording opgegeven. En wel:

1°. Iemand vroeg aan een geleerd man, die kort van stof was, hoe hij zekere zaak moest tenuitvoerbrengen. 't Antwoord was slechts dit: $2 \times 2 = 2 + 2$. Wat bedoelt dit en hoe denkt gij over die beteekenis?

Het beteekent: Ge kunt verschillende wegen (ten minste twee) inslaan: de uitkomst zal dezelfde zijn. Om met grond over de *beteekenis* van dat antwoord te kunnen denken, dat wil zeggen over de *zedelijke* beteekenis te kunnen oordeelen, zou men moeten weten *welke* zaak in de vraag bedoeld werd. Daar hangt natuurlijk alles van af. Wordt er b. v. gevraagd: „Welke spoorweglijn moet ik gebruiken om op de goedkoopste wijze van Amsterdam naar Rotterdam te komen; de Nederlandsche of de Rijn? dan kan het antwoord veilig zijn: „ $2 \times 2 = 2 + 2$.” Dat wil zeggen: de eene maatschappij rekent precies evenveel als de andere. Maar wordt er gevraagd: „Die reist kost f 2.50 en hoe kom ik aan het geld?” dan deugt 't antwoord in 't geheel niet. Want dan het zooveel te beteekenen hebben als: neem het uit uw eigen zak, verdien het, of ga op zakkenrollen uit; een rijksdaalder is een rijksdaalder.”

Het antwoord van den geleerden man is dus niet onvoorwaardelijk goed te keuren, en kan alleen deugen, wanneer langs verschillende wegen eenzelfde doel kan bereikt worden, en *er bij de zaak geen zedelijk beginsel in 't spel is*.

2°. Wat wordt bedoeld met „Redelijke Godsdienst” in Rom. XII: 1?

De tekst luidt: „Ik bid u dan, broeders, door de ontfermingen Gods, dat gij uwe lichamen stelt tot eene levende, heilige en Gode welbehagelijke offerande, welke is uw redelijke godsdienst.”

Al wat bestaat is Gods eigendom, want Hij heeft het geschapen. Alles moet dus Hem gewijd, geofferd (aangeboden) worden. De mensch heeft door zijn val zichzelf aan God ontstolen. Toch behield God zijn *recht* op den mensch. Dat recht laat zich gelden als straffen den *toorn* over de zonden. Dien toorn heeft Jezus Christus gedragen. Hij heeft zichzelf voor ons geofferd. Zijn offer werd vooruit afgeschaduwed door de offeranden van reine dieren, naar Gods bevel. Die dieren waren Gods eigendom; Hij *gaf* ze den Israelieten om ze door hen te laten offeren. Zoo *gaf* Hij zijnen Zoon, opdat die zichzelf zou offeren. Over de brandofferen in den tempel werden drankoffers van wijn en olie uitgegoten, als een bewijs van toewijding van den offer

aar. Het offer, waarop *alle* andere offers gebracht werden, was het morgen- en avondoffer. Telkens te 9 ure des morgens en te 3 ure des namiddags werd een lam geofferd. Zoo werd het vuur, dat het eerste offer had ontstoken, het vuur dat God-zelf op het altaar had gezonden, steeds onderhouden. Want geen vreemd vuur, geen vuur door menschenhand ontstoken, mocht op het altaar komen. Dat morgen- en avondoffer beeldde den Heere Jezus af.

Paulus zegt in 2 Tim. IV : 6, aan het einde zijns levens, met den marteldood in Rome voor oogen: „Ik word nu tot een drankoffer geofferd en de tijd mijner ontbinding is aanstaande.” Dat wil zeggen: *Het* offer is voor mij gebracht. Jezus is het Lam, dat mijne zonden wegnam, door op het kruis geofferd te worden. Maar zooals een drankoffer van wijn over het morgen- en avondoffer werd uitgegoten om de dankbaarheid en toewijding van den offeraar aan te duiden, zoo word ik nu over dat offer van het ware Lam als wijn heengegoten. Ik geef mijn lichaam, mijn leven, vrijwillig, uit dankbaarheid aan het ware Offerlam. 't Is slechts een drankoffer, het behoudt niet; het voldoet niet voor de zonde; maar ik heb Hem lief, omdat Hij mij eerst heeft liefgehad.”

In dien zin hebben wij allen onze lichamen tot „levende, heilige, Gode welbehagelijke offeranden” te stellen. Niet allen, die Hem liefhebben, worden om zijnentwil onthoofd gelijk Paulus. Maar Paulus koos dat zelf niet. Hij bood den Heere zijn lichaam, zijn leven aan. Die beschikte er over. Zoo beschikt Hij over aller Christenen leven. De een mag voor zijn naam sterven; de andere mag er voor leven en werken.

Dat is onze Godsdienst. Zoo dienen wij God. Een ondergeschikte *dient* zijn heer eerst dan waarlijk, wanneer hij zich ter beschikking stelt en gewillig doet al wat hem geboden wordt. Maar hij loopt zijn heer slechts in den weg en doet hem *ondienst*, wanneer hij naar eigen verkiezing voor zijn meester werkt. Dat laatste is wat Paulus noemt: „eigenwillige godsdienst.” Daar is God niet van gediend. En daar is geen mensch van gediend.

Een jonkman bood mij zijn dienst aan en verlangde zeer bij mij geplaatst te worden. Ik maakte bezwaar om hem in dienst te nemen en hem het toezicht over het lagere personeel toe te vertrouwen, omdat hij niet geloovig was. Hij meende echter dat het toch goed gaan zou. Ons gesprek kwam op de wijze waarop wij God dienen. „Dat doet ieder,” meende hij, „naar zijn beste weten.” „Moet God daarmee tevreden zijn?” vroeg ik. „Moeten! Nu ja, God neemt het welgevallig aan, als Hij onzen goeden wil ziet.”

Een kwartier later vertelde ik hem dat hij eenige knechts onder zich zou krijgen en vroeg of hij zich in staat gevoelde om die te regeeren. „Dat zou wel gaan,” dacht hij. „Maar,” hernam ik, „ze zijn dikwijls eigenwijs. Ze zijn wel trouw, maar willen hun eigen zin doen in mijn dienst.” „Daar kan niets van instaan,” antwoordde hij. Ik vroeg: „Waarom niet? De menschen meenen het toch goed en zijn den geheelen dag voor mij bezig.” „Maar,” sprak hij, „als ieder zijn eigen zin doet, loopt immers de boel in de war! Dat kan immers geen enkele patroon dulden. Ik zal ze dat wel gauw afleeren.”

„Lieve vriend,” zei ik toen, „wanneer ik dat niet reeds jarenlang geweten en in praktijk gebracht had vóór ik u kende, zou ik al lang failliet zijn. Maar voor u moest het een kolfje naar de hand zijn. Gij hebt mij immers pas verteld dat gij God zoo behandelt en dat God den wil voor de daad neemt.”

Dat is eigenwillige dienst.

Redelijke godsdienst is die godsdienst, welke overeenkomt met de rede, die God ons heeft ingeschapen, en die rede herboren, vernieuwd door Gods Geest, die rede zooals God ze verlangt, wijl Hij ze zoo schiepte. Artikel één van die rede is: Het scheepsel *gehoorzaamt vrijwillig* en *onvoorwaardelijk* zijn Schepper.

Nº. 3. Hoe komt het dat de hond in den Bijbel veelal als een verachtelijk dier wordt voorgesteld en de kat niet? 't Antwoord kan zeer kort zijn, want de vraag is eigenlijk een strikvraag. De kat wordt in den geheelen Bijbel niet genoemd.

Goed beantwoord:

Vraag I. door P. S. Pz. te K., L. D. v. d. H. te T. en J. G. Jr. te U.

„ II. „ P. S. Pz. te K., L. D. v. d. H. te T. en J. v. d. W. te N.

(Ofschoon ook deze antwoorden op vraag II nog te wenschen overlaten.

„ III. „ P. S. Pz. te K. en G. M. te U.

P. S. Pz. te K. ontvangt dus eerstdaags van de Uitgevers een Ex. van „A. C. DE ZWART. Hoe de zoon van den pionier president werd,” en

L. D. v. d. H. te T. een Ex. van „HESBA STRETTON, De visschers van Derbyhaven.”

CORRESPONDENTIE.

De Jongelingsvereniging te N. schreef ons den 18en dezer maand het volgende:

Aan de Redactie van „Excelsior”.

Geachte Redactie,

Het zij ons vergund U eens weer met een vraag lastig te vallen.

Op onze vergaderingen komt zoo nu en dan ter sprake hoe een vergadering dient ingericht te zijn. *Onze* samenkomsten dragen gewoonlijk een min of meer huiselijk karakter, waarin we trachten orde en vrijheid te vereenigen, zonder ons veel om het „officiële” te bekommeren. Dit laatste heeft echter ook zijn rechten, zal de vergadering op den duur niet ontaarden.

Nu willen we gaarne weten, of er misschien ook geschriften bestaan, waarin algemeene regels aangegeven worden, aangaande de inrichting en leiding van vergaderingen. Mocht dit niet het geval zijn, dan achten we het zeer wenschelijk dat door u eenige wenken over dit onderwerp worden verstrekt.

Om nader aan te duiden wat we bedoelen, weten we niet beter te doen, dan enkele punten op te noemen. B.v. Hoe moet een Voorzitter een vergadering leiden? Rechten en plichten van den Voorzitter. Waardoor mislukt soms een vergadering? Debat; voorstel; motie; imendement (amendement); interpellatie; stemming; inhoud en vorm der notulen; zaken commissoriaal maken; rapporten enz.

Deze jongelingsvereniging bedoelt zeer waarschijnlijk dat het antwoord op deze vraag *in het Blad* zal gegeven worden. Ze heeft gelijk; want het zou voor menige vergadering nuttig zijn, indien bestuur en leden beter bekend waren met wederzijdsche en eigen rechten en plichten. We zijn dus gaarne bereid aan haar verzoek te voldoen.

„Hoe moet een Voorzitter eene vergadering leiden?“
„Rechten en plichten van den Voorzitter.“

Een eerste vereischte in den Voorzitter is *strikte onpartijdigheid*. Hij mag van zijn macht geen misbruik maken ten bate van de „vrienden“. Niet *hij en zijne gelijkgezinden* moeten beslissen, maar *de vergadering in haar meerderheid*.

Maar om werkelijk strikt onpartijdig te zijn is noodig, dat Voorzitter *goed op de hoogte is*, ten eerste van het reglement der Vereeniging en ten tweede van de zaken waarover gehandeld zal worden. Als het reglement goed is, vindt de Voorzitter zijn plichten en rechten daarin *juist omschreven*. B. v. hoe dikwijls ieder lid over dezelfde zaak het woord mag voeren; hoe het met de stemmingen gaan moet (wanneer schriftelijk, wanneer mondeling), enz. Hij moet alle zaken, die aan de orde kunnen komen, goed bestudeeren, opdat hij wete wat er bij tepas komt en wat niet. En bovendien is het zeer wenschelijk dat hij een eigen welgevestigd oordeel over de zaak hebbe. Misschien zal iemand zeggen: „Dan is hij juist *niet* onpartijdig, maar heeft partij gekozen.“ Vrienden, denkt altijd aan het kostbare woord van Mr. Groen van Prinsterer: „Alleen hij, die partij gekozen heeft, kan waarlijk onpartijdig zijn.“ En denkt over dit raadsel na tot ge weet, wat Groen daarmede zeggen wilde.

Wezenlijke onpartijdigheid brengt vanzelf tot *stipte rechtvaardigheid*. De Voorzitter mag niet het debat verkorten of rekken al waar het *hem* goed voorkomt. Hij moet bovenal er op letten, dat de tegenpartij goed, dubbel en dwars, kan zeggen wat haar op 't hart ligt. Een Voorzitter moet *nooit* de discussie smoren. Ook niet, al verveelt hij zich gruwelijk. Ook niet, al denkt hij dat nu de tegenpartij het winnen zal. Neen, een zaak moet *eerlijk* gewonnen worden, en anders liever verloren.

De Voorzitter moet *nooit* meepraten. Dat doen juist vele voorzitters en daardoor zijn *zij* de schuld er van dat hun vergaderingen Poolsche rijksdagen worden. In zeer vele vergaderingen kan niemand iets gezegd hebben, of dadelijk valt de Voorzitter in: „Als *ik* even mijn gevoelen mag zeggen, enz.“ Dat is *misbruik van macht*. Dat komt in 't geheel niet tepas. De Voorzitter is niet Voorzitter om te zorgen dat toch alles naar *zijn* wensch gaat, maar om de vergadering te *leiden* en de orde te bewaren. Hij moet zich niet inbeelden, dat zijn gevoelen het dubbele waard is, omdat hij voorzitter is. Wanneer een ander zoo maar begon te praten, zou hij het hem wel spoedig beletten, maar niemand kan hem tot de orde roepen, en daarom is het misbruik van macht en onbetamelijk wanneer hij altijd haantje de voorste is en doet alsof iedereen er naar zit te smachten om te weten hoe *hij* er toch over denkt. Die Voorzitter is, moet zich tot strenge wet stellen dat hij *niet* mede discussieert. Op zijn hoogst mag hij zijn advies geven *wanneer niemand meer het woord verlangt*. En dat moet hij alleen doen in *zeer belangrijke* zaken, maar hij moet er volstrekt geen gewoonte van maken.

De voorzitter moet verder goed weten wat het onderscheid is tusschen *voorstel*, *motie* en *amendement*.

Een *voorstel* is wat de naam duidelijk genoeg aanduidt. Een der leden, of meerdere leden samen, of eene Commissie, die benoemd werd om de vergadering omtrent eene of andere zaak in te lichten, *stelt* aan de vergadering *voor* om dit of dat besluit te nemen.

Zulk een voorstel wordt in *discussie* gebracht, dat is: ieder lid mag, na vooraf het woord gevraagd en verkregen te hebben, er over spreken; maar moet daar dan ook *bij blijven* en mag er niet allerlei andere onderwerpen bij bespreken. Zoodra hij dat doet, moet de

voorzitter hem tot de orde roepen of desnoods hem het woord ontnemen.

Dikwijls ziet men dat een der leden, wien de discussie te lang duurt, tracht daaraan een einde te maken door een *zoogenaamde* motie in te dienen, die toch eigenlijk niets anders is dan een ander voorstel over dezelfde zaak. Men noemt hem maar alleen motie. En wanneer de voorzitter het onderscheid tusschen voorstel en motie niet goed en duidelijk weet, loopt hij gevaar den een, die brutaal genoeg is om zijn voorstel motie te noemen, te bevoordeelen boven den ander. Want eene *motie* gaat in de behandeling vóór een voorstel. Eene motie is een voorstel, dat aan de zaak dadelijk een einde maakt. Bij voorbeeld, er wordt *voorgesteld* om voor de eene of andere zaak *f* 100.— uit te geven. Na lange discussie stelt iemand voor om het bedrag op *f* 50.— te bepalen. Dit voorstel mag geen motie genoemd worden. Maar een ander stelt voor: „over te gaan tot de orde van den dag“; (dat is: er niet meer over te praten), of „eene commissie tot onderzoek te benoemen“. Dát is een *motie*. Dat maakt voor 't oogenblik een eind aan de zaak. Dat *beweegt haar vooruit*.

Een *amendement* is eene toevoeging aan een voorstel. 't Bovengenoemde voorstel luidt: *f* 100.— te betalen. Een der leden stelt voor dat te doen in twee sommen, elk van *f* 50.—. Dat is een amendement.

Een *interpellatie* is eene ondervraging over een bepaald onderwerp, tot den voorzitter gericht. De beleefdheid eischt dat men vooraf (in eene vorige vergadering) verlof vraagt tot het houden der interpellatie, opdat degeen, die antwoorden moet, zijn antwoord gereed kunne maken. En de beleefdheid eischt ook, dat het verlof nooit wordt geweigerd, tenzij zulks door belangrijke omstandigheden geboden wordt.

De *notulen* zijn korte aantekeningen van hetgeen in de vergadering voorvalt. Ze moeten 1°. *duidelijk*, 2°. *nauwkeurig*, 3°. *kort* zijn.

Zaken commissoriaal maken is eenige leden der vergadering benoemen als commissie (eigenlijk dus als dienaren) om eene bepaalde zaak te onderzoeken en daarover *rapport*, dat is verslag uit te brengen.

Wie dit alles gelezen heeft, vindt vanzelf het antwoord op de vraag: Waardoor mislukt soms een vergadering?

Ze mislukt, doordien de voorzitter deze regels niet weet, of, ze wetende, er niet naar handelt. Ze mislukt *niet* omdat de leden er niet naar handelen. Want de verantwoordelijke persoon is de voorzitter. Zijn de leden zoo balsturig, dat ze zijne leiding niet volgen willen, dan heeft de voorzitter in 't uiterste geval den hoed op te zetten en de vergadering te sluiten of te schorsen. Wat hen betreft kan de vergadering dus *afgebroken* worden, maar nooit mislukken.

Men wete dus wél wien men tot voorzitter benoemt. En die benoemd wordt, wete wél wat hem daarmede opgedragen wordt.

PRIJSVRAGEN.

In het nummer van 15 Juli a.s. hoopt de Redactie weder drie vragen te doen, op dezelfde wijze en onderling evenzeer verschillend als de vorige.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

VAN NACHT TOT DAGERAAD.

VII.

Op een kouden morgen zaten de twee ongelukkige gevangenen, de eenig overgeblevenen van vele, op een der halfvermolmde banken van de gevangenis, waarin een toeval, zouden wij zeggen, juist hen nog altijd hield gebonden. Toch, al erkenden zij 's Heeren raad in alle ding, rezen er bittere gedachten in hun hart op. Alle hoop scheen verloren.

„Ja”, zoo sprak Suzanna, ten antwoord op eene herinnering van haar vriendin. „Ja; 't is zoo. Morgen hebben we Kerstfeest! Maar welk een feest voor ons. Van nacht heb ik uren achtereen wakker gelegen. Ik hoorde de klokken geregeld de uren en halfuren slaan en het was mij een geluid als van de doodsklok. Ik dacht aan onze vriendinnen, die nu reeds lang vrij zijn. Ik dacht aan het heden, voor ons zoo droef, zoo hopeloos. En de toekomst, o, die scheen me nog veel somberder, akeliger toe.”

„Vroeger,” vervolgde zij na een poos, „heb ik ook wel eens zulke droeve gedachten gehad, maar dan was 't altijd of eene stem kwam, die zeide: „hoop, verwacht!” Ditmaal kwam dit niet. Mijne ziel werd met bitterheid vervuld. Ik betrapte mij zelf er op, dat ik als in doodsnood de handen wrong. Ik woelde, als een die de koorts heeft, op het harde bed rond en kon geen rust vinden. Maar, o Marie, 't is ook zoo vreeselijk hier nog langer te moeten blijven,

nog langer nadat allen, die onze ellende deelden, reeds lang vrij zijn. Als ik er aan denk hier te moeten sterven!”

Marie Roux zuchtte.

Hoe vaak had zij niet dezelfde smarten geleden, hoe dikwijls de moedeloosheid gevoeld, die bij zulke gedachten haar overkwam. Zwijgend drukte zij Susanna de hand, terwijl de tranen over haar wangen stroomden.

„O,” sprak zij een oogenblik later, „wat zou ook ik niet geven, als ik dit kerkerhol kon verlaten! Konden we tenminste nog maar, gelijk in den zomer, eenige uren boven doorbrengen op het dak van den toren! Daar ademt men vrijer en tuurt niet altijd enkel op die sombere, naakte muren. Men kan tenminste Aigues Mortes zien met zijn muren en torens, en de witte huizen en de straten . . . En dan in de verte nog de bergen, de Cevennes, met de groene vlakten er achter en de blauwe zee. Weet gij nog wel, hoe gaarne Marie Durand staarde naar dat zwarte punt, bij het strand, waar het fort Brescou ligt?”

„Ja,” was 't antwoord, „eens heb ik opgemerkt hoe haar oogen, terwijl zij dien kant opkeek, vol tranen schoten. Ik vroeg de reden daarvan. Toen begon zij luid te snikken, en zij strekte haar arm uit naar den zeekant en mompelde bijna onhoorbaar: „Mijn vader! mijn beminde!” o, Ik kon zoo goed haar smart begrijpen.”

„Een vader! een verloofde! Die had ik immers ook achtergelaten toen ik dezen toren binnenging. Marie Durand wist, dat mijn vader kort geleden was gestorven; maar niet dat ik ook een beminde had, die bijna denzelfden naam droeg als de hare. ¹⁾ 't Was de zoon van een martelaar. Hij was opgevoed door een vrome moeder, die alles gedaan had wat zij vermocht om hem tot een waar christen, een trouwen hugenoot te maken. Mijn vader was er dan ook trotsch op, dat Matthieu Séguin zijn schoonzoon zou worden.”

„Eens, 't was den 30sten April 1737, hoorden we dat er een vergadering zou plaats hebben, niet ver van Nimes, tusschen 9 en 10 uur 's morgens. We besloten er heen te gaan en waren al vroeg op weg. Alles staat mij nog voor als de dag van gisteren. 't Was een heerlijke dag, de zon scheen, en in 't rond zongen de vogels, als moest alles ons lokken tot voortgaan. We gingen samen door een onbebouwd veld, waar middendoor een voetpad liep, aan weerszijden begroeid met wilde heiplanten. Nu en dan vatte Matthieu mijn hand, drukte die teeder in de zijne, terwijl hij sprak: „Suzanna, lieve Suzanna.” En zoo gingen we blij onzen weg en dachten aan geen kwaad, schoon dat zoo dichtbij was.

Nog heugt het mij dat, toen we vlak bij de plek waren, waar de vergadering plaats zou vinden, Matthieu een bloem plukte, die aan den kant van den weg groeide. Hij wilde mij die bloem op de borst steken, maar nog zie ik hoe zijn hand beefde, toen hij 't deed. Hoe 't kwam wist ik niet — maar later toen de soldaten de vergadering overvielen, dacht ik aan de bloem, en 't kwam bij mij op, of Matthieu misschien een voorgevoel had gehad van wat komen zou. Ik behoef u wel niet te vertellen, hoe alles ging,” vervolgde de spreekster, „gij weet het.”

„Maar terwijl we weggevoerd werden, hij naar den eenen, ik naar den anderen kant, zochten en ontmoeten onze blikken elkander en konden we nog een groet wisselen. „Geef nooit toe!” dat was zijn laatste woord tot mij. Toen verdween hij uit mijn oog; twee dragonders sleurden hem meê. 't Waren de laatste woorden, die ik uit zijn mond hoorde.....

„Hebt ge verder nooit meer van hem gehoord?”

„Slechts zelden in al die een en dertig jaren — wat een tijd! — dat we gescheiden zijn. In den laatsten tijd heb ik volstrekt niets meer vernomen. Leeft hij nog? Is hij op de galeien gestorven? Ik weet het niet, maar dit wel, dat ik hem nog altijd liefheb. Ik heb hem lief en we weten dat wij, zoo niet hier, dan toch daarginds elkaar zeker weêrzien.” ²⁾

¹⁾ Matthieu Serre (Zie 't verhaal: *Gescheiden voor een tijd*, in den vorigen jaargang.

²⁾ De Fransche woorden zijn hier moeielijk weer te geven. Ze luiden eigenlijk: „We hebben vaste afspraak gemaakt voor eene ontmoeting in de wereld daarginds.”

Terwijl zij die woorden uitsprak, verborg Suzanna weenend het gelaat in de handen.

„Arme vrouwen! Wel was hun smart verklaarbaar, hun lot ontzettend hard en bitter. Zeker het was al jaren, vele jaren zoo geweest, maar verdriet blijft verdriet. Men went er zoo kwalijk aan. En dan — waren niet al de andere gevangenen reeds lang vrij, terwijl voor hen de eene dag bij den anderen zich aansloot, de eene week na de andere verliep, zonder ook maar een schijnsel van hoop op verlossing te bieden. Ja, zulk een gevangenschap was dubbel hard, zulk een beproeving des geloofs ontzettend zwaar — maar ook zeer kostelijk.

Tot nu toe hadden de twee eenzaam overgeblevenen elke verzoeking weerstaan. Getrouw aan het fiere woord, door Marie Durand op de muren der gevangenis gegrift: „Weerstaat,” hadden zij tot nu toe volgehouden. Alle aanbiedingen, alle verlokseleu hadden zij afgeslagen, vast besloten liever te sterven dan hun geloof te verloochenen.

Doch nu waren zij als verbrijzeld en soms scheen 't hun onmogelijk den strijd langer voort te zetten.

Maar de Heere zou ook hunner gedachtig wezen. Droef scheen het Kerstfeest voor hen te zullen zijn, en toch de uitkomst bleek een gansch andere. Het licht zou ook voor hen opgaan!

Terwijl de twee gevangenen hun hart voor elkander uitstortten, was een man den voet van den toren genaderd, bij welken hij stilhield.

Die man was zeer eenvoudig gekleed, doch voorkomen en houding deden een beteren stand vermoeden dan zijn gewaad aanduidde. Zijn haren begonnen te grijzen, zijn gelaat toonde diepe rimpels, maar zijn blik getuigde nog van leven en kracht.

Voorzichtig was de man den voet van den toren genaderd en keek nu geruimen tijd opmerkzaam rond, of ook iemand hem bespiedde. Eindelijk, zeker dat zulks niet het geval was, stond hij nog een oogenblik als in gepeins, en staarde strak op de dikke grauwe muren, als wilde hij deze met de oogen doorboren. Blijkbaar echter was zijn doel te luisteren. Hij wachtte — eindelijk vernam hij daarbinnen een geruisch. Toen naderde hij een der kijkgaten even boven zijn hoofd en sprak niet al te luid:

„Suzanna!”

En op de teenen staande, wendde hij 't oor naar de opening om elk geluid op te vangen, dat van binnen komen kon.

Doch er volgde geen antwoord. Snel zag de man rond om te weten of 't nog gewaagd was te blijven, toen sprak hij weer, maar wat luider:

„Suzanna!”

Doch wederom bleef alles stil, als was daarbinnen niemand.

De man trilde; hij werd bleek. Hij wist hoe een der vroegere gevangenen, zekere Fontanes, door een der gaten met haar moeder had gesproken, die, als

bedelaarster vermomd, aan den toren kwam. Zelfs hadden zij elkaar door de kijkgaten gezien. Hoe kwam het dan dat men hem niet hoorde?

„Suzanna!” riep hij nog eens, zoo luid hij dorst.

Er ontstond beweging daarbinnen en een stem uit den toren sprak:

„Wie is daar, wat verlangt gij?”

De man beefde over heel zijn lichaam.

„Ik ben het; ik,” sprak hij bijna onverstaanbaar.

„Gij... Maar wie dan! Ik ken u niet.”

„Suzanna, herkent gij de stem van Matthieu Séguin niet meer?”

Een doordringende gil klonk door de opening naar buiten. Suzanna had bij 't hooren van haar naam de stem herkend. Gelukkig herstelde zij zich spoedig.

„Matthieu!” riep de gevangene, „Matthieu, zijt gij het wel? Is het mogelijk?... Leeft gij dan nog? Zijt gij vrij?”

„Zeker, lieve Suzanna, levend en vrij, God zij geloofd! Eergisteren ben ik te Aigues Mortes gekomen, en ik wilde niet wachten; ik moest mijn best doen u te spreken. Maar niet alleen daarom ben ik gekomen. Luister: *Spoedig komt gij beiden ook vrij.*”

„Wij!” riepen de gevangenen verbaasd, „hoe...?”

„Daar komt een wachter aan,” was 't antwoord, „ik moet weg. Hij zou mij zien en dan... Maar geloof mij slechts: *Spoedig*, hoort gij, *spoedig!*”

Met deze woorden haastte Matthieu zich van zijn plaats en, om den toren heenlopend, ontrok hij zich nog juist bijtijds aan den blik van den wachter, en vervolgde langs den stadsmuur zijn weg.

Het tooneel, dat nu binnen de muren der gevangenis werd aanschouwd, kan de lezer zich beter voorstellen, dan wij 't beschrijven. Toen Suzanna haar gezellin, die niet alles had verstaan, duidelijk maakte wat goede tijding haar was gebracht, staarden beiden elkaar een poos lang verbaasd aan. Er is ook een verrassing en blijdschap die stil maakt; zij is misschien de meest ware. Eindelijk, door eenzelfde gevoel gedreven, werpen zij zich in elkanders armen, en konden de vreugd huns harten in het eerst slechts uiten door tranen. En toen volgde wederom een poos stilzwijgen, waarbij zeker zoowel de een als de ander slechts een enkele gedachte had, die alle andere verdrong: Vrij, eindelijk vrij en spoedig!

De Kerstmorgen brak aan.

„o Suzanna,” riep Marie, toen zij bij 't eerste morgenlicht opstonden, „wat gisteren geschiedde, is mij als een droom. Kan het wel waar zijn?”

„Zeker; Matthieu weet wat hij zegt. Misschien reeds heden....”

„Wat een genade, wat een zegen zou dat zijn!” riep Marie. „Welk een Kerstfeest zou dat wezen, en voor ons, die nog pas zoo gemurmureerd hebben, die twijfelden of de Heere God wel aan ons dacht.”

En Suzanna, wier hart eveneens vol was, kon slechts diep bewogen toestemmen. Zij verblijdde zich èn voor zichzelf èn om haar gezellin. Zij sprak van Matthieu, van Jacques... Zij huppelde nu hier, dan daar; enkele oogenblikken hadden een geheel ander wezen van haar gemaakt.

En toen de gevangenen hun eenvoudig ontbijt zouden gebruiken, ging daaraan niet als gewoonlijk slechts een stil gebed vooraf, maar beide knielden neer op de harde, kille vloersteen en zonden op dien Kerstmorgen een juich- en danktoon op tot Hem, wiens geboorte eens en voor alle eeuwen „groote blijdschap” heeft gegeven en die zulks nu nog meer in 't bijzonder hun geschonken had, den gevangenen vrijheid predikende. De hoogste vrijheid waren zij evenwel door zijne genade, den kerker ten spijt, reeds lang deelachtig.

Het eene uur na het andere ging voorbij, de twee gevangenen hoorden hoe te Aigues Mortes de feestklokken luiden en telkens werd in hen de hoop verlevendigd, dat nu ook weldra voor hen 't uur der verlossing zou slaan. Misschien was hun drift te vergeven. Ze hadden wel lang gewacht!

H.

DE DICHTER VAN HET LIBERALISME.

De tocht naar Rusland, door den overweldiger Napoleon ondernomen, was mislukt. Gods vinger was tusschenbeiden gekomen en zijn mond had gesproken: „Tot hiertoe en niet verder!” De slag bij Leipzig was op de vlucht van het groote Fransche leger gevolgd en geëindigd met de volslagen nederlaag van den Corsikaanschen gelukzoeker. De verbonden mogendheden schreven kort daarna Frankrijk de wet voor te Parijs, en wezen Napoleon Elba als verblijfplaats aan. Daardoor was het den Prins van Oranje gegeven, om naar Nederland terug te keeren.

Het vertrek van Willem V was eigenlijk alleen betreurd door de Gereformeerde lagere klasse des volks. Behoudens zeer enkele loffelijke uitzonderingen was alles, wat naam en macht had, aangetast geweest door de revolutiekoorts en had alles saamgespannen om den godvreezenden, maar te goedigen prins het langer verblijf hier te lande onmogelijk te maken en hem te noodzaken naar Engeland de wijk te nemen. Mirabeau heeft eens met het oog op Lodewijk XVI gezegd: „Niets erger voor een koning dan een *goed* man te zijn!” (in den zin van *goedig*). Dat woord is waar. De geschiedenis heeft het telkenmale bewezen. Had Willem V iets meer gehad van het karakter zijner mannelijke vrouw, ons land zou waarschijnlijk in het laatste gedeelte der achttiende eeuw een andere historie gehad hebben.

De zeer zware druk, na 1795 gevolgd, en de verschrikkelijke onheilen over ons vaderland gekomen

hadden de liefde voor de *praktijken* der revolutie bij onze voorvaders tamelijk bekoeld. De tallooze dichters en rijmelaars, die al hun best medegeholpen hadden om de „Bataafsche republiek” van den „schandelijken en bloeddorstigen” Oranje te verlossen, hadden wel wat anders geleerd, en waren begonnen in te zien dat het niet alles goud is, wat er blinkt. De opgeschroefdste en gezwollendste verzen zijn ons uit dien tijd bewaard. Slechts éene verontschuldiging kan men opnoemen: zij maakten die liederen en gaven ze in druk voor een deel, toen het gevaarlijk was voor Hollands onafhankelijkheid een lans te breken.

Zoo was er in 1813 bijna niemand, die den terugkeerenden Prins van Oranje niet met open armen ontving. Maar de prins, die terugkwam, was een andere en eens anderen geestes kind dan de prins, die vertrokken was. Men ontving in 1813 een prins naar zijn hart. Het uiterlijk was veranderd. De zware kastijding had echter in 't algemeen geen vreedzame vrucht der gerechtigheid gedragen. De revolutie bleef men huldigen, alleen men wenschte haar niet in toepassing gebracht te zien door de „Sansculottes” (letterlijk de mannen zonder broek). De revolutie moest *deftig zijn*; enkel tegen de instellingen van *God*, niet tegen die der welgestelde burgers en der regeering. Wilde het „volk” *daaraan* deelnemen, dan kon het verzekerd zijn van de genadige goedkeuring der heeren. Zoo niet, dan had men legers en kanonnen ter beschikking. Het gezag moest wel blijven bestaan; alleen het moest een trapje dalen: van *God* op de aanzienlijke burgers. Dat is het *liberalisme*.

Zonder *krachtig* en *machtig* optreden van het hoofd van den staat is *zulke* revolutie niet mogelijk. Dat hoofd van den staat behoeft niet éenhoofdig te zijn, tenzij in naam. Wezenlijk éenhoofdig was de revolutie in Frankrijk geworden onder Napoleon I. Deze verhouding werd voortgezet door de vorsten in 1813. Ook door Willem I. 1848,

„Toen de dam der Staten sprong,
Die de omwentlingzee bedwong.”¹⁾

heeft echter getoond dat dit op den duur niet naar den zin der liberalisten was. Niet éen hoofd, maar de meerderheid (de helft plus éen) moet regeeren. Dan heeft het den schijn dat *allen* het eens zijn.

In 1830/31 had de revolutie, belichaamd in de vorming der staten, niet naar natuurlijke stammen en grenzen, maar naar den wensch en door de willekeur der vorsten, Nederland een gevoelige kastijding bezorgd in de Belgische onlusten, die schijnbaar zeer nadeelig voor ons land afliepen, maar in werkelijkheid het ten goede kwamen. Maar deze Belgische opstand was een revolutie tegen het gezag der liberalisten en kon daarom niet met te zwarte kleuren geschilderd worden. Ieder „ontwikkeld” man was er dan ook op uit de Belgen voor te stellen

¹⁾ Da Costa: 1648—1848.

als waren ze zoo uit de hel gekropen duivels. Waarheid echter was, dat — al moge de opstand afkeurenswaardig zijn — de samenvoeging van Noord- en Zuid-Nederland, zoo iets was als het aan elkaër binden van kat en hond. Er was ingrijpend verschil van landaard, tweeeërlei spraak, tweeeërlei maatschappelijk belang: handel en nijverheid, en bovenal tweeeërlei godsdienstige gezindheid, en sedert de laatste helft der zestiende eeuw: tweeeërlei historie. Maar Zuid Nederland was Willem I toegewezen, en dat moest zoo blijven!

Toen koning Willem I aan de regeering kwam bevonden de Gereformeerde (Hervormde) kerken zich geestelijk en stoffelijk in desolaten toestand. De zaken werden door den koning geordend. Het is hier de plaats niet om de geestelijke beteekenis van deze daad te bespreken. Evenwel zal geen Nederlandsch Christen ontkennen dat het *motief*, waaruit de koning en zijne raadslieden in deze zaak handelden, wortelde *niet* in het bewustzijn van leden der Christelijke kerk te zijn, *maar* in het revolutionair beginsel, dat toen *allen* beheerschte: het liberalisme.

De zaken herleefden, de handel bloeide weer op. Ons volk kwam er in 't algemeen weer bovenop, wat zijn stoffelijke belangen aangaat. En deze welvaart was het eigenlijk geestelijk niet ten goede. Want ze hielp meê om ons vaderland steeds dieper te doen zinken — ten minste inwendig.

Maar *God* gedacht aan zijn verbond met onze vaders, het verbond waarvan Prins Willem I in tijden van overweldigende benauwdheid had gesproken. Hij verwekte, door en onder en na Bilderdijk, mannen, die pal stonden voor zijne rechten en hun invloed op hun geheele eeuw zouden doen gelden. We behoeven slechts namen te noemen als Da Costa, Groen van Prinsterer, Capadose, Willem de Clercq, Heldring, van Velzen, Brummelkamp, Scholte, Elout van Soeterwoude.

Het leven in de doodsbeenderen bracht echter ook ongoddelijke beroering op het algemeen kerkhof teweeg. De getuigenis der genoemde mannen en van hun medestanders schrikte de geestelijk dooden wakker, en het gevolg was als altijd: woedende haat van den dood tegen het leven.

Schijnbaar moesten deze mannen op elk terrein het onderspit delven. Het liberalisme overwon. En zooals gewoonlijk stonden naast de betrekkelijk weinigen groote geesten, die „beefden voor Gods Woord,” eenige „aemechtige Joden,” eenige, ja vele vromen uit den kleinen burgerstand, dus zonder invloed op de toongevende kringen.

In dien tijd bloeide de man, wien we aan het hoofd van dit opstel „de dichter van het Liberalisme” noemden:

HENDRIK TOLLENS Cz.

Tollens werd geboren te Rotterdam, den 27sten September 1780 en overleed den 21sten October 1856.

Zijne ouders behoorden tot den gegoeden burgerstand en zijn vader leidde hem op tot koopman. Dat was hem alles behalve naar den zin. Naar zijn eigen beschrijving in „Avondmijmering” te oordeelen, moet de jonge Tollens een tamelijk lastig heer geweest zijn, wanneer zijn vader heel practisch wilde dat hij nog iets anders zou doen dan verzen maken. Hij beschrijft zijn leertijd, op vaders kantoor doorgebracht, aldus:

Ja, nog staat hij klaar mij voor,
Die gestreden strijd;
Jaren afstands dring ik door,
En herleef dien tijd:

’k Zit, de hand om ’t hoofd gevat,
Dat zich mijmrend boog,
Treurig voor het cijferblad,
Met een traan in ’t oog.

’k Zie rondom mij, keer op keer,
Met bedwongen pijn,
En gevoel mij meer en meer
Waar ik minst moest zijn.

Hijgend zie ik telkens uit
Of nog ’t uur niet naakt,
Dat mijn kerker opensluit
En mijn kluister slaakt:

En bij ’t slaan van d’ eersten slag,
Naauwlijks half gehoord,
’l Ik, wat ik ijlen mag,
Van mijn pijnbank voort;

En mijn boekcel ingevlugt
Met mijn diepe smart,
Geef ik in gezangen lucht
Aan mijn schreijend hart.

En in spijt van leed en lot,
Weer op eens ontgloeid,
Laaf ik me aan het kunstgenot,
Dat me in de adren vloeit.

en verder:

Ik, die Neerland toonen zou,
Wat natuur vermogt,
Die, genoeg als voedstervrouw,
Mij tot dichter wrocht:

Die geen kweekling noodig had
Van Minervaas schoot,
Maar ook mij het lauwerpad,
Haar ten spijt, ontsloot.

Ben ik ’t, hemel! ik dat? ik,
Die in slaafsch bedrijf
Beuzel, reken, weeg en wik,
Zwoeg en zwoegen blijf?

Die op ’t vunze koopkantoor,
Rang en roeping kwijt,
Heel het kostbaar leven door,
Geest en kracht verslijt?

Ben ik ’t, hemel! En, zoo ja,
(Staat mij ’t vragen vrij)
Is de plaats waarop ik sta,
Dan een plaats voor mij?

Tollens had wèl gedaan, indien hij zich op goed eenvoudig proza en grondige kennis van de taalregels had toegelegd; dan zou hij later ook beter gedichten gemaakt hebben, die niet zoo grof door „stijlbloemen” ontsierd zijn als thans het geval is. Hij heeft zeer veel geschreven; maar — op gevaar af van sommige lezers knorrig te maken, — moet ik zeggen: hij heeft veel meer gerijmd dan gedicht. Hij gaf uit: Gedichten; Romancen, Balladen, en Legendes; Nieuwe Gedichten; Liedjes van Matthias Claudius; Dichtbloemen, bij de naburen geplukt; Verstrooide Gedichten; Laatste Gedichten; Nalezing. In vele opzichten is zijn: „Overwintering der Hollanders op Nova Zembla” het beste en onschuldigste, dat hij geleverd heeft. Dat laat zich op een kouden winteravond bij den brandenden haard gezellig en prettig lezen. Dat komt voornamelijk, doordien Tollens daarin niet trachtte naar de hooge vlucht, die hij toch niet bereiken kon. Zijne populariteit is Tollens echter niet aan dit gedicht of dergelijke verzen verschuldigd. Veeleer zou men moeten beweren, dat zij door zijne populariteit gedragen werden. Dat Tollens zooveel gelezen werd, en eindelijk een zijner verzen als „Volkslied” dienst kon gaan doen, dankt hij voornamelijk aan het soort godsdienstigheid dat zijn woorden beheerscht, en aan hetgeen hij goedgevond omtrent „den afval van België” op rijm te brengen.

Wat overigens zijn pen ontvloede was tamelijk alledaagsch van toon en vorm. Zijn godsdienstige Gelegenheidsgedichten en zijne „Stukjes” betrekkelijk België zijn echter ruim voorzien van den bombast, welken wij bij zijne tijdgenooten aantreffen.

Ik wensch thans met mijn lezers een vluchtigen blik te werpen op sommige zijner gedichten, ten einde ze uit dat drieërlei oogpunt te beschouwen. Zoo zal het ons mogelijk worden ten slotte de waarde van het „Volkslied” te bepalen.

Dikwijls waren de door Tollens gekozen uitdrukkingen onjuist en slordig in stijl; ja zegden geheel iets anders dan hij bedoelde. De dichter heeft het gevoeld, maar er geen kwaad in gezien. „Ieder vogeltje zingt zooals hij gebekt is,” zegt het spreekwoord. Maar daaruit volgt nog niet, dat men kraaien en spreeuwen onder de zangvogels rekent. Tollens deed geen moeite om zijn stijl te veranderen en voor min nauwkeurige uitdrukkingen betere te zoeken. Neen, hij zegt ons meermalen eenvoudig weg, dat hij „zingt”, soms dat hij „neuriet”, „naar eigen trant en maat” en neemt het trouw anderen kwalijk dat zij aan hun vorming meer moeite besteed hebben dan hij aan de zijne. Dat is niet de rechte wijze om vooruit te komen. Daaruit is het te verklaren dat Tollens schrijven kon:

„Wees gegroet, gij vaderstad,
Waar de koopgod tiert;”

een paar regels, waaruit men zou kunnen opmaken dat in Rotterdam Mercurius ’s avonds dronken loopt

te zingen en te tieren; terwijl natuurlijk bedoeld wordt dat niet de *koopgod*, maar de *koophandel* er tiert.

Daarom kon hij zingen:

Of langs kerk en pastory,
Dool ik rond en lees;
Rit het *knokelhuis* voorbij
En zie om van vrees."

hetgeen moet beteekenen, dat hij op zijn wandeling het kerkhof voorbijkomt.

Zoo vertelt hij dat die „blijde tijd een hooger aandrift schonk” aan zijn „*kindsche ziel*”; terwijl hij toch niet bedoelt dat hij door ouderdom kindsch was geworden, maar dat zijn ziel een *kinderziel*, dat hij nog een kind was.

„Ter uitvaart van Cornelis Loots” kon Tollens schrijven:

„De lof van Neerland volgt het lijk
Des dichters naar *zijn laatste wijk*.”

hetgeen een allesbehalve dichterlijke uitdrukking is om de begrafenis van een dichter aan te duiden.

Een couplet als dit is niet fraai:

„Daar hebt gij Jan van Schaffelaar!”
Weergalmt hij in zijn val,
„*Verbrast* en deelt hem met elkaar,
En lescht uw heeten gal.”

Jan van Schaffelaar kan men desnoods *galmende* voorstellen, ofschoon de man juist op dat oogenblik wel geen redevoering zal gehouden hebben; maar „*weergalmende*”: dat kan er niet door! Of brak de luchtstroom, door zijn sprong veroorzaakt, in woorden tegen Van Schaffelaars gehemelte? Ook gaat het moeielijk eerst iets te *verbrassen*, en het dan nog eens te *deelen*. De Hoekschen hadden bovendien volstrekt geen plan om den held *op te eten*; 't geen toch in 't woord *verbrassen* ligt opgesloten. De laatste regel is zoo plat mogelijk.

Evenmin klinkt dit schoon:

„Hij („de hemel”) kent geen reiner offeranden,
Dan die gij *uitplengt* in *zijn koor*.”

„*Uitplengen*” is geen woord; „*plengen*” is genoeg. Maar wanneer offeranden niet op het altaar gebracht, maar in het koor geplengd worden, en er wat veel offeraars zijn, komt er overstrooming. Die twee regels zijn, in alle opzichten, maar ook uit letterkundig oogpunt, *onzin*.

Dit stukje zou echter te lang worden. Daarom moeten we de negen stukjes betreffende „den afval van België” en de „Godsdienstige liederen” voor later gelegenheid bewaren. Die zijn wel een afzonderlijke bespreking waard.

W.

UIT HET LEVEN.

Kleine dingen in 't groot.

De grootste speldenfabriek der wereld is te Birmingham, in Engeland. Zij vervaardigt 37 *millioen*

spelden per dag. De overige speldenfabrieken van Engeland leveren saam ongeveer 19 *millioen* dagelijks en dit geeft dan enkel voor Engeland een bedrag van 54 *millioen*. In Frankrijk worden iederen dag gemiddeld 20 en in Duitschland en andere landen 10 *millioen* gemaakt, zoodat de speldenfabrikatie van geheel Europa op ongeveer 84 *millioen* per dag komt.

Bij de gedachte aan die verbazingwekkende menigte komt onwillekeurig de vraag op: „Waar blijven toch al die spelden?” want slechts een betrekkelijk klein aantal worden gebroken of bedorven en zijn voor het gebruik ongeschikt. Verreweg het grootste gedeelte wordt verloren; en er is zeker geen ander zoo klein voorwerp, dat in het huiselijk leven zoo veel wordt gebruikt en waarmede men terzelfder tijd zoo roekeloos omspringt als juist de speld. Eene speld is zoo klein en onaanzienlijk, dat maar weinigen er naar bukken en haar oprapen. Als in alle huishoudens maar enkele spelden verloren gaan, kan men begrijpen welk reusachtig bedrag dit oplevert. Als men de bevolking van Europa op 240 *millioen* schat, behoeft maar één mensch op de drie iederen dag eene speld te verliezen om het verbruik van 84 *millioen* te dekken. Dit verlies van spelden vertegenwoordigt iederen dag eene waarde van f 12,000.

H.

Robinsons.

Door de Amerikaansche bark *Wanderer* zijn onlangs drie Engelsche matrozen, die op het onbewoonde eiland San Allessandes schipbreuk geleden hebben, verlost. Zij waren de eenige geredden van de bemanning, en hadden vier lange jaren op het eiland doorgebracht. Van een gebroken boot maakten zij eene hut, en leefden voornamelijk van wilde vruchten. Het gelukte hen van tijd tot tijd een paar zeevogels te vangen, en met hoeken, die zij van het binnenwerk van een horloge wisten te vervaardigen, vingen zij visch. Op die wijze leefden zij voort. Niet meer dan zes schepen kwamen in al dien tijd in 't gezicht, maar zij werden niet opgemerkt. Toen de *Wanderer* nabij kwam, maakten zij een wit hemd aan een hoogen boom, die zij van bladeren en takken ontdaan hadden, vast, en dit sein werd door het schip opgemerkt, dat eene boot zond om hen af te halen. De arme schipbreukelingen zagen er uit als wilden. Het haar hing hen op de schouders, en hunne kleederen waren in lompen. Zij hebben veel uitgestaan van de koude.

H.

Voor rookers.

De tabak deed haar overwinningstocht in Duitschland onder de vaandels der Spaansche soldaten van Karel V. Het edele kruid werd in 't land zelf het

eerst in 1659 te Sahl in Henneberg verbouwd. Te Stotteritz bij Leipzig werd het door den Hugenoet Ducrot ingevoerd.

Tevergeefs werd zoowel in Duitschland als overal in Europa het steeds toenemend tabaksverbruik sterk tegengewerkt. In Rusland verbood de regeering het rooken op straffe van het verlies van den *neus*. In Zwitserland moest men een *goudgulden* boete betalen. In het jaar 1690 deed Paus Johannes XII alle rookers in den ban, een lot, dat ook hen trof, die in de St. Pieterskerk een snuijfe namen.

Deze banvloek werd in het jaar 1724 echter opgeheven door Paus Benedictus XIII, die zelf een sterk rooker en snuiver was.

Vermakelijk zijn echter de zoogenaamde Tabakspreeken, welke de Roomsche geestelijkheid zoowel als de Protestantsche predikanten tegen de arme tabaksmokers hielden. De mond werd met den muil van een duivel vergeleken, die rook en vuur spuwde, en door zijn afschuwelijken reuk de lucht rondom zich verpestte. God en zijne heiligen zagen toornig en vol verontwaardiging neder op dit duivelspel en de tijd zou komen, dat de duivel zich er meê zou bemoeien en den vuurspuwers hun doen vergelden.

Het vermakelijkst echter is, dat de geestelijken, welke zoo hevig uitvoeren, in het geheim soms zelf vereerders van het gevloekte kruid waren en in den regel tot verpoozing van hun kerkelijke bezigheden, na de gehouden preëk, zelf een pijpje opstaken. Toen eens een boer zijn pastoor met de brandende pijp in den mond verrasste, onschuldigde deze zich bij zijn biechtkind, dat hem vol verbazing aanzag. Hij zei: „Ik rook deze pijp voor straf, omdat ik mijn morgengebed verzuimd heb.”

H.

Alles behalve begeerlijk.

Onlangs trad te Siona in Noord-Amerika een zeldzaam spreker op. 't Was een Syriër, thans Amerikaansch burger.

Zijn naam is E. Taminosian; hij is reeds zeven jaren in Amerika. Zijn onderwerp was: „Syrië en de Syriërs.” Hij zeide o. a. dit:

„Syrië is een vrijhandelsland,” en op de vraag naar den regeeringsvorm antwoordde Mr. Taminosian het volgende:

„Er bestaat nauwelijks eenigerlei regeeringsvorm. De Sultan is de „alvermogende” over het geheele land en zijne beambten. Hij erfde zijne heerschappij van zijn vader, en de eerstvolgende oudste in zijne familie zal ze van hem erven. Hij is een man van goeden smaak en een liefhebber van plezier. Zijne tuinen en paleizen zijn prachtig. Hij ontvangt een jaargeld van \$ 5,000,000 per jaar, en leeft in weelde met zijn vele vrouwen en bedienden. Zijn jaargeld moet komen van de armen des lands,

zonder dat deze eenige voordeelen terug ontvangen.

Fabrieksnijverheid is in het land niet ingevoerd. De grond is zeer vruchtbaar, en de productie is overvloedig. Rijke en nijvere lieden verbergen hunne middelen, daar ze niet door het Gouvernement beschermd worden. De Europeesche fabrikanten kunnen hunne artikelen goedkoop invoeren, dan ze door de Syriërs gemaakt kunnen worden. Er bestaat, zooals ge weet, vrije handel in het land.

Let hierop. In Syrië, evenals in het geheele Turksche rijk, bestaat het vrijhandelsstelsel. De bereide artikelen worden uit Europeesche havens ingevoerd, en het volk des lands heeft bijna geen werk. De arbeider ontvangt van 15 tot 16 cents voor zijn langen arbeidsdag, terwijl in dit land de werkman datzelfde bedrag zou uitgeven voor zijn „sodawater” en sigaren.

H.

** * Meer waar dan de spreker bedoelde.*

Een dronken man had in een der kerken van Amsterdam plaats genomen op een Zondagavond vóór den aanvang der godsdienstoeffening. De koster bemerkende dat hij de aanwezigen in hun aandacht stoorde, dwong hem bijtijds, vriendelijk maar beslist, tot vertrekken. Eindelijk stond hij op en ging heen. Toen hij de bank verliet, strekte hij de hand uit en sprak: „Nu goeden avond, vrienden; ik vertrek: *de stichting zal er, hoop ik, niet minder om wezen!*”

Op het kerkhof te Bingen aan den Rijn, leest men op een der graven het volgende opschrift, dat zekere heer Faber voor een weduwnaar maakte, die met zijn overleden vrouw niet altijd in de beste harmonie had geleefd.

Wohl auch die stille Hauslichkeit
Ist eines Denkmal werth;
Ihr sei es hier von mir geweiht.
Und wer die Tugend ehrt,
Auch in dem einfachen Gewand,
Mir, meinem Schmerz ist er verwandt.

Eerst na jaren heeft men ontdekt wat mijnheer Faber den weduwnaar hier in den mond legde.

Wie onzer lezers, die Duitsch verstaan, kan het ons zeggen?

** * Raak.*

De welbekende „kwartjesvindrs”, wier voorname verdiensten komen uit het oplichten van en valsch spelen met „buitenlui”, worden in Duitschland „Bauernfänger” genoemd. Ze gaan gewoonlijk goed, maar wel wat opzichtig gekleed en spreken op goed geluk ieder aan, die hun daarvoor geschikt voorkomt.

Een mijner Duitsche bekenden wandelde eens door Dresden, en werd met min goede bedoelingen door zulk een heer aangesproken. Maar onze vriend kende meer van de wereld dan deze oplichter vermoedde. Hij antwoordde: „Excuseer me, mijnheer, ik ben zelf kwartjesvinder!”

Stijlbloemen.

1. N. N. levert melk en boter tegen *fabrieks-prijzen*.
2. Eenige enkele *aanwendingen* zijn genoegzaam om alle ziekten te verdrijven.
3. De uitreiking der bewijzen geschiedt steeds den laatsten der maand; in geval dit een Zondag is valt deze op Maandag. (Niet zeer duidelijk!)
4. *Advertentie.*
Na ontvangst van een postwissel à *f* 1.50 ontvangt men een groote mand heerlijke druiven. (Die dit adverteert is dubbel gul.)
5. Deze wijn wordt slechts afgeleverd in scheidkundig onderzochte mandjes.
6. Mag ik u *opmerken*, dat gij u vergist. (Lees *doen* opmerken).
7. Godes zegen en gunst van menschen
Zullen we hopen en na wenschen.
(*Uithangbord.*)
8. Laat ons de woorden van den psalmist nader *betrachten*; dan zullen we zien enz. (Een meerge-
maakte fout voor nader *beschouwen*).
9. Onze dank geldt vooral de onderwijzeressen der bewaarschool, die de jonge spruitjes *opleiden* tot vruchtdragende takken.
10. *Advertentie.*
Afgekeurde Indische militairen, lijdende aan Berri-Berri, worden *kosteloos hersteld*.
11. *Advertentie.*
Wij, *eenige en oudste* zuiveraars, vernietigen alle wandgedierten.
(Dat klinkt even mooi, alsof een *eenige* zoon van zijn *jongeren* broeder zou spreken.)
12. „In den laatsten tijd worden te Rotterdam met de stoomboot uit België groote hoeveelheden jonge kippen aangevoerd. *Deze kippen worden* te Verviers op groote schaal machinaal *uitgebroed*.”

PRIJSVRAGEN.

1°. Wat beteekent de uitdrukking in Hebreëen VII:3 waar van Melchizedek gezegd wordt dat hij was „*zonder vader, zonder moeder, zonder geslachtsrekening, noch beginsel der dagen, noch einde des levens*”?

2°. Wie volgde Prins Willem I op in de regeering?

3°. Zou het klimaat van een land ook invloed hebben op de verstandelijke ontwikkeling der bevolking?

Antwoorden worden ingewacht vóór den 1sten September 1890.

Die de drie vragen goed beantwoordt, ontvangt tot *prijs* een exemplaar van

FRANCIS ALARD, Historisch Romantisch verhaal uit de 16de eeuw, door EMMANUEL ROSSEELS, (waarde *f* 1.90.)

Die twee van de drie vragen goed beantwoordt ontvangt als *premie* een exemplaar van

DE SONSBERGEN. Een familietafereel, door C. C. E. d'ENGELBRONNER, (waarde *f* 1.25.)

V R A G E N B U S.

De onderstaande vragen werden aan de Redactie gedaan.

1°. Zijn de volgende uitdrukkingen goed?

Een jonggeboren kind. De deur opensluiten. Een berg afstijgen.

2°. Kan men zeggen:

Jeugdige lieden, als daarmede bedoeld wordt: *Jonge lieden?*
Moederlijke liefde, „ „ „ „ *Moeder-
liefde?*
Dichterlijke vrijheid, „ „ „ „ *Dichter-
vrijheid?*
Goddelijke genade, „ „ „ „ *Gods ge-
nade?*

3°. Kunnen volzinnen als deze: „*Ik bracht daar den nacht door,*” en: „*Ik heb aldaar den nacht doorgebracht,*” in dezelfde beteekenis worden gebezigd?

4°. Wat is het onderscheid tusschen *vertrouwen* en *betrouwen*?

5°. Wordt de tweede naamval van een onz. zelfst.n.w. altijd gevormd door er *des* voor te plaatsen?

T. A.

Wat beteekenen de volgende oud Nederlandsche uitdrukkingen:

„Schot en lot”.

„Na jaar en dag”.

„Markgraaf”.

„Schobbejak”.

„Rakker”.

„Huisman”.

„Korte metten maken”.

„Een hart onder den riem steken”.

Wie onzer lezers geeft daarop eens binnen eene maand goede antwoorden?

VERBETERING.

Wegens niet tijdige ontvangst der stukken bleven in 't vorig No. een paar misstellingen staan van geringe beteekenis. Slechts één herstellen we. Op bl. 154 lezen men, regel 10 van boven 2e kol. voor „Zuid-Afrika” enz. — „Tot zijn genoeg en verdriet zij daargelaten.”

Druk van P. Groenendijk.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

VAN NACHT TOT DAGERAAD.

VIII.

(Slot.)

Doch de uren gingen om en nog kwam er niets. Telkens als de zware klopper van den toren zich hooren liet, sprongen ze bevend van aandoening op, doch het geluid stierf weg, het gedruisch dat volgde eveneens, en moedeloos zett'en de arme vrouwen zich weer neder.

Ter middagure bracht de gevangenebewaarder hun het schrale voedsel. Hij kwam en ging als altijd, zonder een enkel woord te uiten. Ditmaal echter trof zulks de gevangenen, die nu althans gehoopt hadden iets te vernemen en — wederom vergeefs!

De duisternis van den winteravond viel over de gevangenis. Was het daar donker, niet minder in de harten der bewoonsters. Zoo was dan reeds een dag ook van dit kerstfeest omgegaan en de beloofde verlossing niet gekomen. Ongerustheid, diepe neerslachtigheid, de afmatting die op lange spanning volgt waren achtereenvolgens over hen gekomen. Ze vroegen zich af, of ze niet dwaas gedaan hadden zich reeds te verblijden; of niet, na de teleurgestelde hoop, de gevangenschap dubbel hard zou zijn.....

Eensklaps drongen van buiten de zware, doffe slagen van den klopper tot het duister kerkerhol

door. 't Was of een schok van ontroering de vrouwen trof. Een geluid als van vele voetstappen werd door hen vernomen; het kwam nader op de trap en hield stil voor de deur. De grendels knarsten, de deur ging zwaar open en binnen trad allereerst de gevangenebewaarder, die een brandenden fakkel droeg en achter hem.... zagen Suzanna Pagez en Marie Roux met verbaasde blikken de een na den ander inkomen: Jaques, Matthieu, Martha en eindelijk den kleinen George.

De eerste oogeblikken dier onvoorziene en toch lang verbeide ontmoeting te schetsen, wie vermag het! Marie Roux zonk van aandoening en blijde ontroering bevend in de armen van Jaques, haar zoon. Matthieu drukte Suzanna aan zijn hart. Allen konden gedurende eenige oogeblikken, buiten staat te spreken, slechts hun zielsontroering door blik en gebaar uiten en in herhaalde omhelzing de blijdschap der hereeniging te kennen geven.

Eindelijk geleidde Jaques zijn moeder naar een der banken aan den muur, en als tot antwoord op de vragen, die hij in de oogen der gevangenen las, riep hij uit:

„Lieve moeder en gij ook Suzanna, verheugt u, weest blijde met ons! We hebben toestemming gekregen om dezen kerstavond met u door te brengen. Maar dat is nog lang niet alles. We hebben nog meer goeds. Hoort maar eens.”

En meteen stak Jaques de hand in zijn mantel-

zak en haalde daaruit een brief, dien hij openvouwde en begon te lezen:

„*Geliefde Vrienden!*”

Geloofd zij God, die 't mij vergunt voor u een boodschapper van goede tijding te zijn! Juist zoo-even verneem ik, dat uwe gebeden zijn verhoord. De koning heeft ook de twee laatste gevangenen uit den toren van Constance begenadigd. Den 11^{en} December is uit Versailles een brief verzonden, geteekend „Florentin” en met de twee bevelen tot uw vrijlating aan den heer De Priest ter hand gesteld. Al deze stukken zijn dadelijk verzonden aan den heer De Canetta, gouverneur van Aigues-Mortes, en zullen waarschijnlijk den 25^{en} December hun bestemming bereiken, misschien zelfs nog vóór de regelen, die ik tot u richt.....”

Een luide vreugdekreet maakte hier den lezer het voortgaan voor een oogenblik onmogelijk.

Zoo was het dan waar. Hun hoop was niet ijdel geweest! Marie Roux en Suzanna Pagez waren vrij. Vrij, na jarenlange gevangenschap, na scheiding van hun geliefden, na zooveel lijden en moeite en strijd. Vrij — wie beschrijft wat voor hen dat woord beduidde....!

Jaques las voort:

„Dit is alzoo voor u een heuglijk kerstfeest, een kerstfeest dat gij met dubbelen dank aan den Heere zult kunnen vieren. Doch Gods goedheid jegens u is nog grooter. Ik heb u nog een goede, heerlijke tijding mee te deelen: Uw vader, Martha, uw lieve, geloovige vader.... hij ook is vrij!

Laatstleden Zaterdag was ik biddende in mijne kamer, toen ik aan de deur hoorde kloppen. Er was iemand die mij wenschte te spreken. Ik ging naar beneden en stel u mijn vreugde voor, toen ik den bezoeker herkende. 't Was de vader van mijn kleinen George!..... De goede man had veel geleden. Thans in vrijheid gesteld, gevoelde hij zich door groote zwakheid buiten staat zijn reis voort te zetten. Hij heeft mijn aanbidding aangenomen om hier eenige dagen te blijven. Ongetwijfeld echter zal hij in 't begin der volgende week te Aigues-Mortes zijn.

Nog eens zeg ik, God zij geloofd!

Uw liefhebbende

PAUL RABAUT.”

„Wat,” riep Maria Roux, „van Rabaut! Dan is er geen twijfel meer. God zij gedankt voor dit uur en voor dit kerstfeest!”

Suzanna omhelsde nog eens haar Matthieu en een uur vervloog in dankzegging aan den Heere, in spreken over het heden en 't verleden, over de gelukkige bevrijding en over de betere tijden, die thans schenen aan te breken. Zeker zou men tot

in den nacht zijn bijeen gebleven, indien niet de gevangenenbewaarder was komen waarschuwen, dat het uur van vertrek gekomen was. Doch ook hij wist blijkbaar reeds wat te komen stond en drong niet al te zeer aan. De bezoekers maakten zich gereed, doch vóór zij gingen, hieven zij met hen, die nog blijven moesten, het lied aan:

„Kerstfeest! Dag van groote vreugde!

's Vaders Zoon daalt tot ons af.

Laat ons van zijn liefde zingen,

Die Hij ons den Heiland gaf.”

Hoe dikwijls had dit lied reeds geklonken binnen deze sombere muren; het kerstlied, opstijgend van de lippen der getrouwe getuigen, die geleden en gekwijd hadden in het kerkerhol. Gode zij dank, 't was de laatste maal dat dezulken hier een kerstlied aanhieven.

Wel zelden was den gevangenen de scheiding van hun geliefden zoo licht gevallen als nu. Ze wisten 't zou slechts voor kort zijn.

Reeds den volgenden dag, den tweeden kerstdag, kwamen de stukken in den brief vermeld: de twee brieven van begenadiging. De bewaarder trad binnen. Hij reikte den gevangenen de papieren over en sprak:

„Gij zijt vrij; wanneer wenscht gij heen te gaan?”

„Dadelijk,” was het antwoord.

En een uur later bevatte de toren van Constance geen gevangenen meer.

Als tot nieuw leven herboren, keerden Suzanna en Marie Roux in de kringen der hunnen, voor zoover die althans nog niet verbroken waren, terug. Marie sleet weder gelukkige dagen, trouw verzorgd door haar kinderen. Martha kende geen grooter genot, dan haar ouden vader door trouwe zorg en liefdebetoon de droeve jaren der gevangenschap en des lijdens te doen vergeten. Hoeveel hadden hij en Matthieu niet te verhalen van al de ellende, geleden in de dienstbaarheid te midden van boosdoeners en misdadigers. 't Waren donkere dagen geweest, dagen van beproeving, gelijk voor de vrouwen in den toren. Doch de Heere was hun nabij geweest; zij waren niet bezweken.

En Suzanna? vraagt de lezer.

Vermoedelijk heeft zij, als Matthieu, ten slotte den wensch haars harten verkregen. En indien we hier een verlicht verhaal schreven, zou zeker de vereeniging der beide gelieven door den hand des huwelijks, na een verloofd zijn van meer dan dertig jaren, niet hebben mogen ontbreken. Doch we gaven slechts geschiedenis en deze levert althans totnogtoe geen bronnen op, die omtrent Suzanna en Matthieu het noodige bevatten. Er valt echter ten deze nog veel te ontdekken.

Doch wat dezelfde geschiedenis niet zwijgt is, dat met het eind der gevangenschap in den toren van Constance een nieuw tijdperk begon. Het kerstfeest

van 1768 was de dageraad van een morgen, die weldra zou aanlichten, een tijd, waarin de dwang der geesten door stoffelijke middelen, Rome's valsche toepassing van het woord: „Dwingt ze om in komen”, zou ophouden. Niet dat de vijanden van des Heeren Woord en volk veranderden. Rome is nog dezelfde, en het ongeloof, dat ook tegen Rome zich verzet, is in den grond der zaak evenmin wars van dwang. Toch zij hiervoor God geloofd en gedankt, dat niet langer kerker en galei hen bedreigen, die den Heere dienen naar zijn Woord.

Doch kan de vijandschap zich thans niet meer uiten als vroeger, het gevaar blijft; niet alleen dat zulke tijden hier of elders in meerdere of in mindere mate weerkeeren, maar bovenal dat het hart nu niet door vervolging, maar door onverschilligheid wordt afgetrokken van den Heere, en zich neigt tot de Goden der eeuw. Laat ons dies waken! „Houdt wat gij hebt, opdat niemand uw kroon neme!”

H.

DE EERSTE BLOEDGETUIGEN.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

III.

(Slot)

Wat zoekt gij? Zegepraal of mart'laarschap?
Een kruis? Een kroon? Zoek niets! Vervul uw plicht!
Betreed een donk'ren weg met vasten stap,
En ga op niets af dan — op 't Licht!

BEETS.

't Was 10 October 1822.

De straten van Antwerpen gaven aan den morgen een buitengewoon roerig tooneel te aanschouwen. Eene menigte vrouwen bewogen zich op den weg, die naar het Augustijnerklooster leidde en hunne gelaatstrekken en kreten van verontwaardiging en woede gaven maar al te zeer te kennen, dat zij geene vredelievende bedoelingen koesterden. Naarmate de optocht het klooster naderde, groeide het tal dergenen, die er aan deel namen. 't Scheen echter, alsof de nieuw aangekomenen verandering in den weg brachten.

„Ze hebben hem in de abdij opgesloten! Naar de abdij! We willen hem verlossen! Die snoodaards! Ze moesten zelve in het vuur! We willen den prior er uit hebben! Het ga, hoe het ga! Ze zullen hem niet verbranden, onzen goeden proost!”

Deze en dergelijke kreten gingen uit het midden der menigte op, die nu den weg volgde naar de abdij, in de nabijheid van het klooster gelegen. Weldra waren ze er aangekomen. De zware klopper viel op de voorpoort der abdij, doch nauwelijks had de portier de poort geopend, of de vrouwen-

schaar duwde den monnik op zijde en drong met geweld binnen. Luid schreeuwend en dreigend begaven zij zich in de abdij en toen de verschrikte abt eindelijk verscheen om te vernemen, wat zij wenschten, eischten zij, dat de prior Hendrik terstond aan hen zou uitgeleverd worden. Vergeefs waren de tegenwerpingen van den abt en de monniken. Men dreigde al de bewoners met den dood, indien men den prior niet terstond losliet. Het eigen leven te geven voor de bewaking van een ketter, dat was teveel gevergd van de arme paters. Zij zagen de vrouwenschaar met gebalde vuisten op zich aandringen en — bezweken. Bevend begaf de abt zich naar de verblijfplaats van den gevangene. Een troep vrouwen drong terstond achter hem aan, terwijl de overigen de monniken bewaakten. Nauwelijks liet men den abt den tijd de deur der cel te openen. De vrouwen drongen naar binnen en zagen den prior, die met de grootste verbazing de binnenkomenden aanstaarde.

„We zijn gekomen, om u te bevrijden, vader!” zeiden de vrouwen. „Gij zijt vrij! Ga spoedig met ons! Kom!” zoo drongen zij, namen den prior bij de hand en trokken hem voort uit de cel, den bleeken abt op zijde duwende. Prior Hendrik had nog nauwelijks den tijd gehad zich rekenschap te geven van hetgeen er met hem gebeurde, toen hij de poort der abdij achter zich hoorde dichtslaan.

„Gij hebt toch uwe handen niet met bloed bezoeeld!” zeide hij tot de hem omringende vrouwen.

„Neen, vader! 't Was niet eens noodig om ze uit te steken. Die laffe paters beefden al, toen ze ons zagen. Doch, ge moest de stad verlaten, eer ze u weder vangen en u brengen, waar we u niet bevrijden kunnen! Al doet het ons leed u te moeten missen, uw leven gaat ons boven alles!

„Ik dank u, mijne dochters!” zeide de prior, „en moge onze Heere Christus u zegenen voor uwe goede bedoelingen met mij. Gewis, men had mij ten vure bestemd en ik zou den dood blijde tegemoet gegaan zijn. Doch God heeft het anders gewild en nu wil ik uwe liefde niet teleurstellen, door mij andermaal in gevaar te begeven. Ik zal terstond de stad verlaten. De Heer zegene u!” zoo sprak hij en breidde zijne handen over de gebogen hoofden der vrouwen uit, „de Heer zegene u en Hij vergelde u en uwen echtgenooten en kinderen, het goede werk aan mij verricht!”

De vrouwenschaar vergezelde hem tot aan de poort der stad, welke slechts op korten afstand van de abdij gelegen was en oogde hem na, zoover de blikken hem volgen konden. Daarna verstrooiden ze zich.

Onze lezers zullen reeds vermoed hebben, dat de gevangene niemand anders was dan Hendrik van Zutphen, de prior van het Augustijner klooster. De inquisiteurs hadden eindelijk de landvoogdes weten te bewegen, dat broeïnest der ketterij voor goed te

verstoren. Op het alleronverwachtst hadden ze zich aan de kloosterpoort vertoond, waren met eene gewapende macht binnengedrongen en hadden allen gevangen doen nemen, die ze ontmoetten. Eenige monniken, waaronder Lambert Thorn, Voes en Esch waren te midden der verwarring, door een achterpoortje van het klooster ontloden en hadden zich uit de voeten gemaakt. Doch de prior wilde niet heengaan, al ware het hem ook mogelijk geweest. Weldra had men ook hem gevangen, doch wel verre van beangst te zijn, sprak hij zijne lotgenooten moed in en vermaande hen voor de waarheid des Evangelies als goede krijgsknechten van Jezus Christus banden en den dood blijmoedig tegen te gaan. Zooveel is zeker, dat hij minder beangst was dan zijne belagers. Dezen toch vreesden maar al te zeer, dat de vluchtelingen aan het volk zouden mededeelen, wat er in het klooster geschied was en dat de aanhangers van den prior, wier aantal dat der soldaten, ver overtrof, zich tegen hen zouden stellen. Daarom hadden zij besloten, de overigen onder sterke bedekking weg te voeren, doch den prior in de nabijgelegen abdij te bewaren, totdat het volk tot rust zou gekomen zijn.

We hebben reeds gezien, wat er gebeurde, nadat den volgenden morgen aan de bezoekers van de Augustijnerkerk bekend werd, wat er geschied was en hoe de vrouwen niet rustten, eer ze den prior verlost hadden, wiens verblijf hun door een gevluchten monnik bekend gemaakt was. We laten Van Zutphen zijn weg vervolgen en zien intusschen, welk lot zijne lotgenooten beidde.

De inquisiteurs waren woedend, toen zij zagen, dat drie der voornaamste ketteren, Esch, Lambert en Voes, hun ontsnapt waren en als zij straks vernamen, dat ook Hendrik van Zutphen uit hunne handen gerukt was, zwoeren zij niet te zullen rusten, eer zij ze andermaal gevangen hadden. Straks werden de heilige vaten van het klooster verkocht en in plechtstatigen optocht werd de heilige hostie naar de kerk der Heilige Maagd overgebracht, waar de landvoogdes Margaretha ze zelve ontving. De poorten van het alzo ontwijde klooster werden op last der landvoogdes gesloten en straks werd het broeinest van zooveel ketterij tot den grond toe gesloopt, terwijl een streng rechtsgeding tegen de gevangen monniken aangevangen werd. Overal in het land speurde men het ontvluchte drietal na, vooral nu men zekerheid had ontvangen, dat Van Zutphen alleen zich over de grenzen bevond en de regeering van Breme, werwaarts hij zich begeven had, den getrouwen prediker niet wilde uitleveren. Het duurde niet lang, of de verblijfplaats der vluchtelingen werd ontdekt en straks zuchtten zij in de kerkeren der inquisitie. Terstond werden zij voor hunne rechters gebracht. Men eischte van hen, dat zij hunne ketterische stellingen zouden herroepen en dat zij belijden zouden door Luther misleid te zijn. Voes

en Esch antwoordden, dat zij liever wilden sterven dan de waarheid der Schrift in het aangezicht te slaan en dat Luther hen evenmin misleid had als Christus zijne discipelen. Lambert zweeg en toen nu straks het vonnis van den vuurdood over zijne beide medegevangenen uitgesproken werd, vraagde hij vier dagen beraad. Zoo werd de wankelmoedige naar den kerker teruggevoerd, terwijl Voes en Esch den brandstapel beklommen.

De inquisiteurs gevoelden medelijden met hen om hunne jeugd en waren getroffen door hunne standvastigheid. Nog eenmaal vraagde hun biechtvader hun, of zij het geloof der kerk wilden belijden.

„Ja, der kerk,” antwoordden zij, „maar niet van de uwe!”

Nog liet men een half uur verlopen. Steeds hoopten de inquisiteurs, dat de vreeselijke dood, welke hen bedreigde, hun vrees aanjagen zou. Nu trachtte de een, dan de ander hen te bewegen, hunne ketterij te laten varen. „Wij willen sterven voor den naam van Jezus Christus!” antwoordden de beide broeders, en zij smoorden de klaagtonen der menigte over hun lot in psalmgezang.

„Bekeert u toch,” zoo grauwden de inquisiteurs hun toe, „of ge zult in den naam der duivelen sterven!”

„Neen,” antwoordden zij, „maar wij zullen sterven als goede Christenen voor de waarheid des Evangelies.”

Het vuur werd aan den houtmijt gelegd. De vlammen stegen knetterend omhoog. „Ik lig hier als op een bed van rozen!” zoo riep een hunner luide. „Heere Jezus, Zoon Davids, zijt ons genadig!” zoo klonk het herhaaldelijk te midden van de rook en de vlammen. Straks verbrandden de touwen, waarmede ze aan den paal gebonden waren. Nu zonk een der beiden op de knieën en bad luidde: „Heere Jezus zijt ons genadig!” Nog eens hieven beiden den lofzang aan. Men hoorde niets meer. Het vuur doofde uit. Het bloed der eerste martelaren uit de Nederlanden riep om wreke tot God!

Maar neen, niet ten koste van zijne trouw aan het Evangelie had Hendrik van Zutphen zijn leven zoeken te behouden. Onverschrokken predikte hij de belijdenis van Jezus Christus aan de in Breme's hoofdkerk saamgestroomde menigte en zijne vijanden wier arm hem op het gebied der vrije stad niet bereiken kon, knersetandden van machteloze woede tegen hem. Twee jaren lang weerstond de raad der stad den aandrang der inquisiteurs om hem uit te leveren aan de landvoogdes Margaretha. Toen hij zich echter op een uitnoodiging van velen naar Alsdorf in Holstein begaf, om er te prediken, waar schuwde men hem, dat men tegen zijn leven saamgespannen had.

„Welnu,” antwoordde hij, „indien God bepaald heeft, dat ik hier, in het Dithmarsche, sterven zal,

ik ben hier even dicht bij den hemel als elders; ik moet toch vroeger of later mijn bloed voor de waarheid vergieten!"

Getroost beklom hij ten andere male den kansel. Maar te middernacht brak een bende gewapenden, door priesters geleid, de deur der pastorie open, verwoestten de woning, mishandelden den geestelijke, bij wien Van Zutphen verblijf hield en sleurden dezen half naakt met zich voort naar het naburige dorp, waar zij hem in een kelder opsloten, onder bewaking van half beschonken lieden. Vroeg in den morgen voerde men hem voor een jolende, tierende menigte. Om den vorm van recht te bewaren, sprak een der priesters het doodvonnis over hem uit. Nu sleurde men hem naar den brandstapel. Vruchteloos waagde eene vrouw nog een poging om zijn leven te redden en bood duizend gulden aan, als men het vonnis wilde uitstellen. Men wierp haar omver en mishandelde haar. Van Zutphen werd aan een ladder gebonden en deze in de vlammen geplaatst, terwijl de ladder tegen een hellebaard steunde. De ladder gleed terzijde af en het wapen doorboorde het lichaam van den prior. Nu sloeg een uit het volk hem met een hamer op de borst, totdat hij bezweek.

Een gedenknaald op het kerkhof te Heide wijst de plaats aan, waar Hendrik van Zutphen, „de geloofsheld, den Holsteinschen grond met zijn bloed wijdde, op 11 December 1524.”

EEN ZWAK KARAKTER.

Dikwijls wordt het meeste kwaad gesticht door menschen, van wie men dat in 't minst niet verwachten zou. Zij zijn niet zoozeer boosdoeners, maar het booze wordt door hun tusschenkomst verricht. Door hen komen soms meer menschen in 't ongeluk, dan door wat men algemeen slechte schepsels noemt. Hun groote gebrek, hun groote zonde, is *zwakheid van karakter*.

Dat is hun groote *zonde*. Een mensch is geschapen naar Gods beeld. „De man”, zegt de apostel Paulus, „is het beeld en de heerlijkheid Gods.” Men is dus geroepen om *zichzelf te zijn*, om te leven; en niet om geleefd te worden. Maar de meeste menschen *worden* door anderen *geleefd*. Vallen ze in handen van menschen, die het goede willen, dan worden ze allicht goede machines, waardoor en waarmede ten wille van anderen kan gewerkt worden. Maar geraken ze in de macht van boozen, dan veranderen ze in helse werktuigen. Het eerste doet hunzelf echter geen goed; het laatste bederft henzelf naar ziel en lichaam, voor tijd en eeuwigheid.

Een van de treurigste typen van die soort van menschen is de koning Achab van Israel. Zijn voorbeeld

toont op ontzettende wijze wat er worden kan van *zwakke karakters*.

De toestand van het koninkrijk der tien stammen was allerjammerlijkst. Jerobeam werd opgevolgd door zijn zoon Nadab. Toen deze twee jaren geregeerd had, maakte Báesa eene samenzwering tegen hem, vermoordde hem en roeide de dynastie van Jerobeam uit, die slechts vier en twintig jaren bestaan had. Báesa werd opgevolgd door zijn zoon Ela. Maar zijne dynastie onderging, na zes en twintig jaren bestaan te hebben, hetzelfde lot. Zimri vermoordde Ela en al zijn bloedverwanten. Zimri regeerde echter slechts *zeven dagen*. Tegen hem werd eene samenzwering op touw gezet door Omri, den opperbevelhebber des legers. Zimri, door Omri belegerd en overwonnen, bracht zichzelf om het leven. Omri vond echter een tegenstander in Tibni. Daarvan was een burgeroorlog, die zes jaren duurde, het gevolg. En zoo was Israel, binnen den tijd van een en vijftig jaren na de scheuring in twee koninkrijken, verplaatst in de jammerlijkste en schadelijkste omstandigheden, die zich voor een staat laten denken, en in een toestand als die, welke het Romeinsche wereldrijk ten val bracht. De soldaten maakten en vermoordden naar hartelust koningen, en het arme volk werd vernield door burgeroorlog. Wat in die zes jaren gebeurde is niet beschreven, maar laat zich wel raden. Verwoeste oogsten, platgebrande dorpen, ingenomen steden, gesneuvelde soldaten, vermoorde burgers, bedelende weduwen, verweesde kinderen, troepen straatrovers; ziedaar de beteekenis der woorden van 1 Kon. XVI: 21 en 22: „Toen werd het volk van Israel verdeeld in twee helften; de helft des volks volgde Tibni, den zoon van Ginath, om hem koning te maken; en de helft volgde Omri. Maar het volk, dat Omri volgde, was sterker dan het volk, dat Tibni, den zoon van Ginath, volgde; en Tibni stierf, en Omri regeerde.”

Slechts zes jaren genoot Omri zijn duurgekochte overwinning, en regeerde hij over het geheele rijk der tien stammen. Toen stierf hij en werd opgevolgd door zijn zoon Achab.

Deze Achab maakte het erger dan zijn vader, die het reeds erger gemaakt had dan al zijne voorgangers. Maar waardoor? Eigenlijk door slechts éene zaak, die al zijn andere zonden in zich besloot. Hij nam ter vrouwe Izébel, de dochter van Eth-Baäl, den koning der Zidoniërs. Een verkeerd huwelijk maakte hem tot een geesel voor zijn volk, een volger van Gods kinderen, een moordenaar van zijn geslacht, een verwoester van zijn eigen heil voor tijd en eeuwigheid. Wees gewaarschuwd *voor den eersten stap* op den weg des kwaads! Dát roept ons zijne geschiedenis toe.

Zoodra Achab gehuwd was met Izébel, werd hij volslagen een nul. Een nul krijgt alleen beteekenis door het cijfer, dat men er voor plaatst. Izébel was geen nul; zij telde meê. Ze was een zeer sterk

karakter, maar, helaas, volleerd in boosheid. Voortaan zou zij, en niet hij, de koning zijn, die alles beheerschte en bestuurde.

Van „godsdiensdienst” was hij deze vrouw geen sprake. Toch was het haar niet onverschillig welke God door Israel werd gediend. De afgoden te Dan en te Bethel moesten Jehova voorstellen, en konden dus nog aan hem herinneren. Derhalve moesten ook zelfs die beelden verdrongen worden, want Israel was niet volkomen in hare macht, zoolang er schijn of schaduw overbleef van gedachtenis aan den waren God van Israel. Baäl was haar afgod. Derhalve „diende Achab Baäl en boog zich voor hem.” Ja, „hij richtte voor Baäl een altaar op in het huis van Baäl, dat hij te Samaria gebouwd had.” Dat wil niets minder zeggen, dan dat hij — ter wille van zijne vrouw — een tempel voor haar afgod in zijne hoofdstad bouwde en geheel inrichtte.

Onderwijl liet God niet af zich over Israel te ontfermen. Hij verwekte Elia, den Thisbieter, tot zijn profeet. Deze Elia werd *biddende gemaakt*. Hij bad een gebed, dat het niet zou regenen. Dat deed hij *uit liefde* tot zijn volk. Maar zoo diep had God de Heere die liefde in zijn hart geprent, dat hij begreep: Israel is niet meer te redden dan door *oordeelen*. En op zijn gebed regende het ook niet gedurende drie jaren en zes maanden. Een vreeselijke kastijding, die menschen en beesten in den grootsten nood bracht.

De uitwerking van die zware straf op Achab, was hoogst eigenaardig en volkomen in overeenstemming met zijn karakter; of liever met zijn karakterloosheid. „De honger was sterk in Samaria.” Dus, zou men zeggen, kwam de nood aan den man? Och neen! Achab sprak tot zijn hofmeester Obadja: „Trek door het land, tot alle waterfonteinen en tot alle rivieren; misschien zullen wij *gras* vinden, opdat wij de *paarden* en de *muilezelen* in het leven behouden, en niets uitroeien van de *beesten*.” Zou het volk ook gebrek aan brood hebben? Achab vermoedde misschien wel zoo iets; maar hij was veel te veel wat de Franschen noemen een „bon-vivant” om zich daarmee op te houden. Eigenlijk was in zijn oogen alles in orde, want in het paleis was nog ruim voorraad van uitgezochte levensmiddelen.

Op zijn tocht door dat deel des lands, dat hij ter onderzoek aan zijn hofmeester had overgelaten, staat deze plotseling voor Elia. Elia zendt hem tot Achab met een *bevel* aan den koning om tot den profeet te komen. Achab doet het. Gaarne had hij Elia het hoofd voor de voeten gelegd, maar als hij slechts weer zorgt dat er regen komt, zal alles in orde zijn. Deze ontmoeting is dus, ook menschelijker wijze gesproken, voor den profeet niet zeer gevaarlijk, want Achab heeft zijn booze geest Izébel niet aan zijne zijde. Met een ruw scheldwoord is ook des konings toorn *uitgebrand*. De

harde rede, welke de profeet tot hem richt, wordt blijkbaar in zijn oog geheel onschadelijk gemaakt door Elia's eisch, om al de afgodsprofeten op den berg Karmel tot den waren profeet te verzamelen. Misschien heeft Achab geen voorkennis gehad van de bedoeling der profeten. Maar in elk geval zou er verandering van toestand komen; dat kon een kind begrijpen. Een van beide partijen zou dus wel — wie weet veel regen kunnen maken; en zoo'n vertooning was voor Achab wel interessant. Zonder tegenspraak zorgde hij dus dat alles voor deze samenkomst in orde kwam.

Hij was getuige van de ontzagwekkende wijze waarop Jehovah zijne eer handhaafde door Elia's offer met vuur uit den hemel te verteeren, en door Elia's hand de afgodsprofeten te doen uitroeien. Maar 't is duidelijk dat het niet den minsten indruk op hem gemaakt heeft. Het was voor hem een publieke vermakelijkheid. Zoo scherp, ja zoo satiriek mogelijk wordt hem dat door Elia verweten. We lezen, dadelijk na het verhaal van de schrikkelijke straf oefening aan de Baälprofeten: Daarna zeide Elia tot Achab: „Trek op, eet en drink, want er is een geruisch van een overvloedigen regen.” Dat is met andere woorden: „Ga gerust dineeren; de zaak komt zonder u in orde.” Nu, rustig en lekker eten en drinken was zoo ongeveer het voornaamste voor Achab.

Heel karakteristiek volgt er dan ook op den aangehaalden tekst: „*Alzoo* toog Achab op, om te eten en te drinken.” Dat wil zeggen, hij bemoeide zich niet met de vreeselijke verwarring, die rondom hem ontstaan was door de terechtstelling van de vier honderd vijftig profeten van Baäl en de vier honderd profeten van het bosch, die door Izébel onderhouden werden. Hij liet zich volstrekt niet in met de opgewondenheid, die het heerlijke wonder onder het volk had doen ontstaan. Maar hij overhaastte zich ook niet om naar huis te gaan. „Een geruisch van een overvloedigen regen?” De lucht was even helder blauw als 's morgens! Hij had nog den tijd. Een goed diner vond hij thuis toch wel of het regende of niet. 't Was wel aardig om dat gewoel te zien!

De profeet had *door het geloof* van den overvloedigen regen gesproken. Thans moest hij dien regen nog afbidden. Niet alleen *afbidden*, maar hij *worstelde* met God tot zevenmaal. En toen hij van den top des Karmels van uit de zee een wolk als eens mans hand zag opkomen, en — zich landwaarts wendende — beneden zich nog den hofstoet van den onwaardigen lafaard zag, zond hij opnieuw zijn dienaar tot den koning; nu met de boodschap: „Span aan en kom af (rijd naar huis) dat u de regen niet ophoude.” „Straks zal de stortregen den bergweg onberijdbaar maken; dus toef niet langer, en *geloof* nu toch eindelijk éénmaal den profeet, die uit Jehovah's naam spreekt!”

„En Achab reed weg, en toog naar Izébel.”

Na het diner moest de koning toch eens aan zijn vrouw vertellen wat er zoo gebeurd was vandaag. Want — ronduit gezegd — hij was prettig uit geweest. De kunsten van de Baälpriesters waren vermakelijk geweest, het verteren van Elia's offer door vuur uit den hemel, was recht amusant, en het slachten van de Baälpriesters stond gelijk aan met het goed opvoeren van een mooi treurspel. Dan het naar huis rijden in vliegende galop met de zwarte donderkoppen vlak achter — bijna boven zich! 't Was alles hoogst belangwekkend. Voor iemand, die reeds zooveel van zijn leven gezien had, was dat een dag van heerlijke afwisseling. Want zoo'n pretmaker als Achab wordt eindelijk wat de Franschen noemen, „geblaseerd,” dat is zoo overladen met genietingen, dat ten slotte niets meer hem nieuw is.

Maar Izébel vatte de zaak heel anders op. Die zag volstrekt geen pretje in den dood van acht honderd vijftig priesters, die eigenlijk haar vasallen waren. En dus nam zij de teugels van het bewind maar weer in handen. Zij — niet de koning — zond Elia de boodschap, dat hij binnen vier en twintig uren door beulshanden sterven zou.

En de koning? Die doet blijkbaar niet eens moeite om te weten, wat er van Elia terecht komt!

Het mannelijkste betoonde Achab zich nog in den strijd met Benhadad, den koning van Syrië. Hij gaf niet toe, ofschoon zeer streng in zijn hoofdstad belegerd. En toen Benhadad in baldadigen overmoed hem dreigde met de algeheele verwoesting der stad, gaf hij hem het verstandige antwoord: „Die zich aangordt, beroeme zich niet als die zich losmaakt.” Dat wil zeggen: „Die de wapenrusting aantrekt, roeme nog niet in de overwinning. Dat komt eerst tepas wanneer men als werkelijk overwinnaar het harnas weder losmaakt en uittrekt.” In onze volkstaal: „Verkoop de huid niet vóór de beer geschoten is!”

Merkwaardig is, dat Achab in die stemming ook geneigd was te hooren naar den profeet des Heeren, die hem het middel aanwees, waardoor Jehovah hem de overwinning wilde schenken. Deze zegepraal op zijne karakterloosheid was echter van korten duur. Nauwelijks had hij Benhadad verslagen, of hij verwaarloosde door onvergeeflijke lichtzinnigheid de behaalde voordeelen en liet zijn vijand — neen, den vijand van den God Israels — uit zijne hand gaan en sloot een verbond met hem. Het gevolg daarvan was, dat God Achabs ziel in de plaats van die van Benhadad stelde. Want al was de koning Israels zooveel als een heiden, het volk was Gods volk, en de koning was geroepen, verplicht, de landsvijanden niet als zijn *persoonlijke* vijanden te beschouwen en te behandelen, maar als tegenstanders van den God Israels. Den dag,

door hem manhaftig begonnen, eindigde hij gemelijk en toornig.

Hij zou dieper zinken. Zelfbeheersching was Achab volkomen vreemd.

Zijn landgoed was niet groot genoeg naar zijn zin, en derhalve besloot hij een stuk gronds, naast den tuin van zijn paleis gelegen, aan te koopen, om daar moestuin van te maken.

Derhalve zond Achab aan Naboth, den grond-eigenaar, een voorstel met zeer aannemelijke voorwaarden. Achab behandelde deze geheele zaak zeer billijk. Hij had Naboth dadelijk kunnen vermoorden, maar in *zijn* hart komen zulke schrikkelijke zonden niet op. Dat is ook niet noodig om ze te begaan. Het overtreden van één van Gods geboden, maakt schuldig aan allen, en veroorzaakt dat men ten slotte *zich gedwongen* ziet om ze te overtreden. Want Achab — hoe billijk ook in zijn onderhandelingen — overtrad door zijne *begeerte* een bepaald gebod des Heeren; en door zijn aanbod aan Naboth een andere inzet van Jehovah. Naboth *mocht* volgens de wet zijn erfgoed niet vervreemden. Aan zijn geslacht was door Jozua die wijngaard toegevozen. Sedert meer dan vijfhonderd jaren had zijn geslacht er gewoond, en wist zich van God daar gezegend. God had landverkoop in den zin als Achab wenschte, bepaald verboden, om armoede en overmatigen rijkdom te verhoeden. Naboth antwoordde dus niet te sterk toen hij aan Achab liet weten: »*Dat late de Heere verre van mij zijn, dat ik u de erve mijner vaders geven zou!*» Dat antwoord is genoeg om ons met zekerheid te doen weten, dat Naboth één der zeven duizend was, die God zich als kern in Israel had overgehouden; een Godvreezend man. De gerechtelijke moord op hem gepleegd, wordt daardoor nog iets anders dan gewone manslag uit hebzucht. Het is *geloofsvervolging* tevens. Naboth is een *martelaar*.

Achab weet na Naboths besliste weigering geen raad; hij ziet geen gat in de zaak. Hij doet dus wat alle karakterloozen doen: hij wordt kwaad; hij wil niet eten; hij gaat met zijn gezicht naar den muur liggen, kribben en drenzen als een kleine jongen.

Een onwaardig gedrag voor een koning! Dat dacht Izébel ook. Die heeft haar man gewis in haar hart diep veracht als een rechte sukkel, die niet wist wat hij doen moest, terwijl het zoo helder als de dag was hoe een koning in zulke gevallen handelen moet!

„Is dat nu koninklijk?” spreekt ze tot haar man. „Ga gerust en vroolijk aan tafel, *ik* zal u den wijngaard van Naboth geven.”

Zie, zulk een flinke vrouw is een steun voor Achab! Als hij afgemat van regeeringszorgen daar nederligt, neemt zij een poosje de regeling der zaken over. De arme man, die zich diep beleedigd en zwaar beproefd acht, gaat dus met een verruimd hart aan tafel, nadat hij zijn lieve vrouw zijn zegel-

ring heeft toevertrouwd, die zoo veel is als zijn handteekening. Kan ze daar ook iets kwaads mee uitrichten? De vraag komt niet in Achab op. Dat is een veel te diepzinning punt voor hem om door te denken. Ook weet ieder, die er maar een beetje verstand van heeft, dat onaangename en onrustige gedachten den eetlust bederven, ja gevaarlijk voor de gezondheid kunnen zijn.

Onderwijl pleegt Izébel met de ellendige regering der stad den verfoeilijken moord. Naboth wordt op plechtige wijze van hoogverraad beschuldigd, veroordeeld, en met zijn zonen gesteengd. Zijn goederen zijn verbeurd verklaard niet alleen, maar er wordt gezorgd dat er geen erfgenamen overblijven, zijn geslacht wordt uitgeroeid. De koning is nu de wettige erfgenaam.

Achab bemoeit zich niet genoeg met de zaken van zijn koninkrijk, dat zulk een bagatel tot zijne ooren kon komen. Hij hoort het welkome nieuwtje van zijn vrouw: „Sta op, bezit den wijngaard van Naboth, den Jisreëliet, erfelijk, die hij u weigerde om geld te geven (dat is: gij hadt hem willen *koopen*, nu *erft* ge hem!) want Naboth leeft niet, maar is dood.”

Toen Achab dat hoorde, stond hij op om den wijngaard in bezit te nemen.

Hij bekommert zich niet om de wijze waarop zijne vrouw voor de „erfenis” gezorgd heeft en meent dat zoo iets hare zaak is. Toch spreekt zijn geweten. Dat neemt maar niet alle drogredenen des zondaars voor goede munt aan! Waarom anders vraagt Achab, als Elia hem ontmoet in den wijngaard van Naboth: „Hebt gij mij gevonden, *o mijn vijand!*” Achabs geweten zegde hem dus dat na zulk een wijze van erfgenaam worden, de profeet des Heeren hem als vijand vinden moest. Hoe de zondaar de zaak ook moge wenden of keeren, hij weet zeer goed en duidelijk dat hij zondigt, en wat daarvan de gevolgen zijn moeten. Niemand, die zondigt, is door onwetendheid verontschuldigd.

We weten de vreezelijke straf, die over Achab en zijn huis werd uitgesproken ter oorzake van al zijn gruwelen, en als naaste aanleiding, ter oorzake van den moord op Naboth gepleegd. De uitspraak van het vonnis volgde onmiddellijk op de misdaad. Den vorigen avond was Naboths geslacht uitgeroeid, en den volgenden dag werd Achab bij de officieele inbezitneming van de erfenis, toen hij op het stuk lands aanwezig was met zijn gevolg, waaronder de officieren Jehu en Bidkar behoorden, door Elia Gods vonnis aangezegd.

Het maakte diepen indruk op den koning; zoo zelfs, dat hij zich verootmoedigde voor God; vastte, langzaam ging, met asch bestrooid en met een zak bekleed. Hij was ook niet wat men in 't dagelijksche leven „slecht” noemt. De Schrift zegt ons „*hij had zich verkocht om kwaad te doen*”. Hij was tot alles te koop voor den prijs van de „begeerlijkheden des vleesches”.

Gods lankmoedigheid is onbegrijpelijk groot. Het berouw van Achab, dat toch niets anders was dan spijt over de misdaad uit schrik voor de straf, heeft dadelijk verzachting van 't vonnis tengevolge. Had Achab hierin niet een zeer genadige trekking moeten zien; een laatste roepstem ter bekeering? God houdt den zondaar vast; zoo sterk, alsof „God bade: laat u met Mij verzoenen”.

Achabs berouw was van korten duur. Het laatste wat hij deed was, Michaju, den profeet, die hem voorspelde dat hij straks sneuvelen zou, in de gevangenis werpen, „tot hij als overwinnaar zou wederkomen”. Hij heeft dus eindelijk zijn hart verhard en de voltrekking van Gods oordeelen over zich gehaald. Hij is een sterk sprekend en waar-schuwend voorbeeld voor ieder die weet, dat hij licht meêgesleept wordt door verleiding.

En wie onzer weet van zichzelf, dat dit met hem *niet* het geval is?

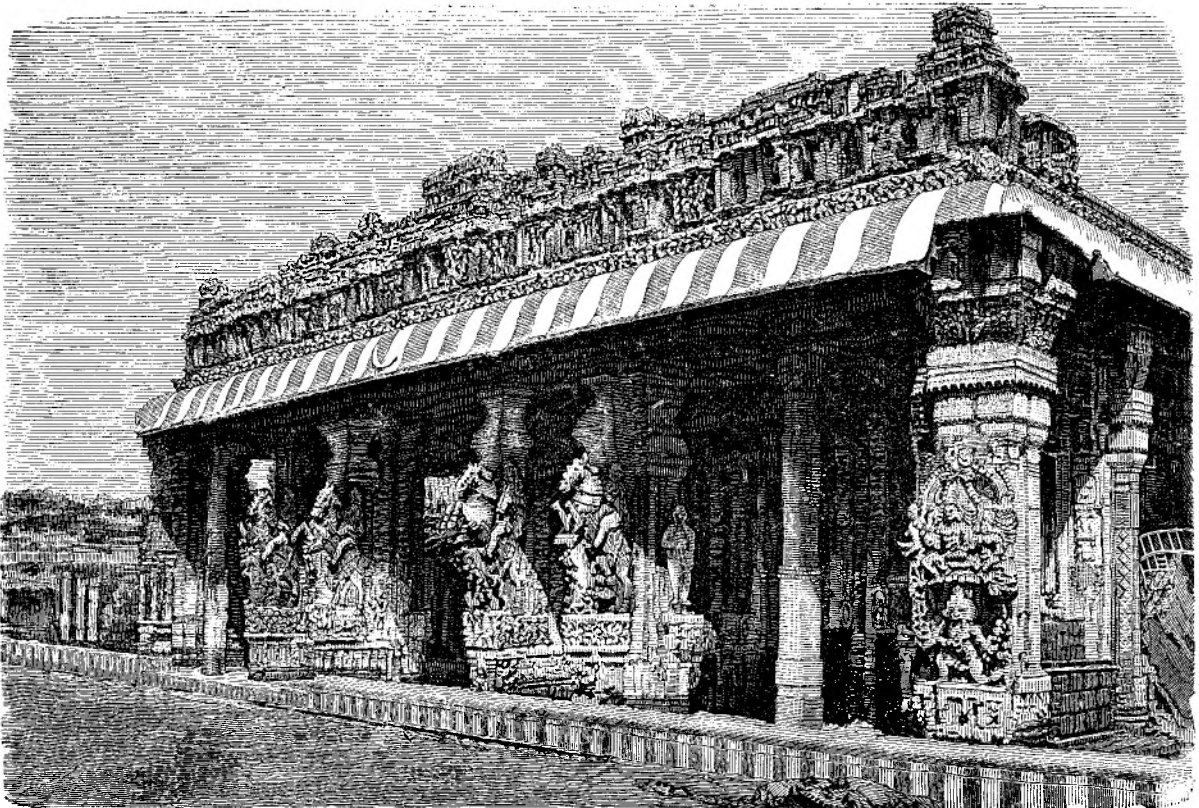
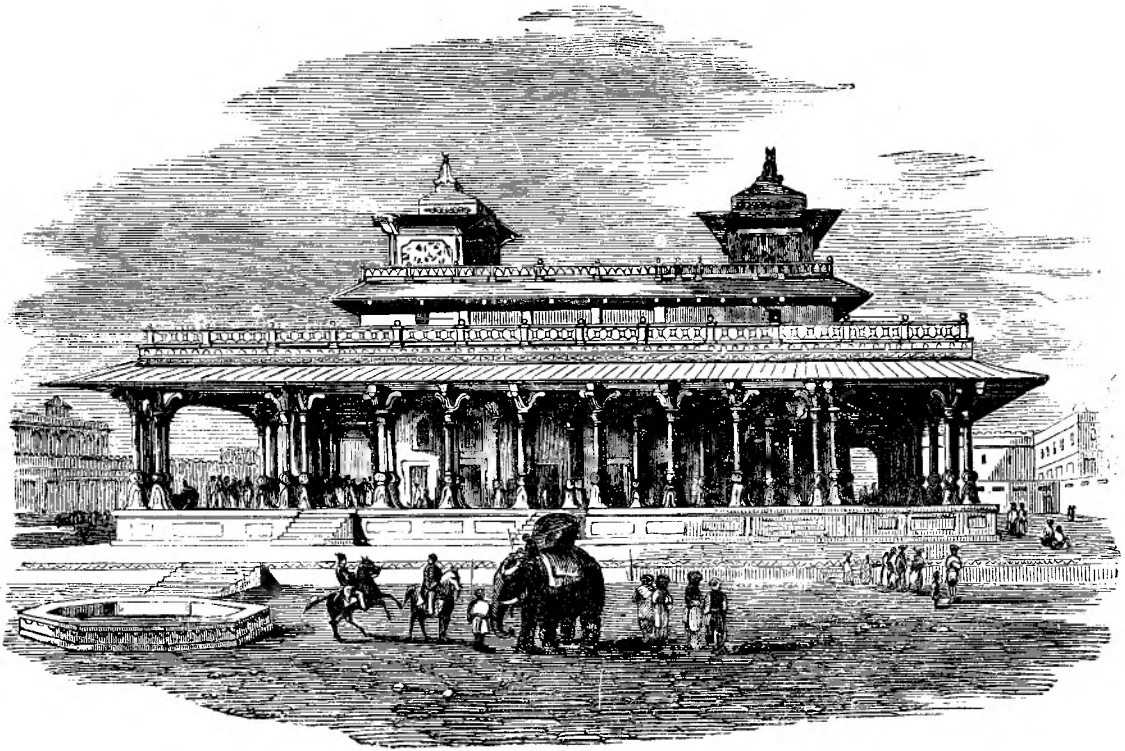
W.

VAN HET ZENDINGSVELD.

Heugelijke tijding.

Is het niet opmerkelijk, zoo schreef onlangs een Hollandsche Vriend der Zending te Michigan in Noord-Amerika, hoe velen zich opmaken in ons land: dat er meer dan 4.000 geloovige jongelingen en jonge dochters in Seminariën en Universiteiten studeeren en zich bereid verklaren om heen te gaan als boden om het Evangelie der zaligheid den Heidenen te brengen?

Van 2.000 zijn reeds 103 uitgezonden en wel van 12 verschillende genootschappen; 18 naar China, 16 naar Indië, 19 naar Japan en anderen naar Afrika, Burma, Korea, Perzië, Syrië, Mexico enz. Hoe heeft het woord van onzen dierbaren Heiland reeds diepen indruk gemaakt in de harten van vele geloovigen, zeggende: de oogst is groot en de arbeiders weinige, bidt den Heere des oogstes, dat Hij arbeiders in Zijn wijngaard uitstoote. Bij dezen mogen wij als Hollandsche gemeenten toch ook het voorrecht genieten, dat er velen van onze jongelingen met blijdschap arbeiden en zich voorbereiden voor het heerlijke werk der Zending, waarvan reeds zulke rijke vruchten worden gezien, zooals in Japan en China met zijn vierhonderd millioen inwoners. Hoe is het onzen jeugdigen tot blijdschap en troost te weten, dat zij worden gesteund met gebeden en gaven, die worden opgezonden voor den troon Gods. Velen onzer gemeenten arbeiden mede tot de komst van Gods koninkrijk, vooral door de vele vereenigingen, zooals Zondagsscholen, Mannen-zendingsvereenigingen, Vrouwen-vereenigingen, Jonge dochters-vereenigingen, Jongelings-vereenigingen. Alles werkt en begint meer en meer te ontwaken en te verstaan dat de tijd spoedig daar zal zijn, dat de

INDISCHE TEMPELS.

volheid der heidenen zal ingaan en Israel zalig zal worden.

Opmerkelijk zijn al deze dingen. Kort geleden gaf de Vrouwen-vereeniging der Vierde Geref. gemeente te Grand Rapids \$ 35 voor een bed in het Hospitaal van Dr. Otte ¹⁾ in China, en bracht de Jongelings-vereeniging derzelfde gemeente haar leeraar (die even warm is voor de zending) \$ 26.24 voor het Hospitaal van Dr. Otte. Die arme lijdende Chinezen behooren bovenal tot het land van de schaduw des doods. Honderden komen aan het Hospitaal met hunne kwalen en ziekten en verdierlijke wonden, die kiesheidshalve niet genoemd kunnen worden. Altoos is het Hospitaal gevuld gedurende den tijd, dat onzen jeugdige broeder, Dr. Otte, daar werkt, zoodat het wel bij een Bethesda kan vergeleken worden.

God steune en sterke hem en allen die daar arbeiden; en dat wij als gemeente des Heeren hen helpen door gebeden en gaven, opdat ook wij goeddoende niet vertragen. Wij zullen maaien, zoo wij niet verslappen.

't Prikkele Nederland tot navolging!

Opmerkelijke dingen.

Volgens „Lisan Ul Hal”, een Arabisch blad, uitgegeven te Beyroeth in Syrie, is het werk aan den spoorweg Jaffa—Jerusalem aangevangen. Mr. Henry Stephan, de Fransche bouwmeester, kwam in 't laatst van Maart te Jaffa aan met een vrijbrief van den Sultan om den weg aan te leggen. Hij bood de „keizerlijke vergunning” den Pacha van Jerusalem aan, en noodigde benevens den Gouverneur van Jaffa, den legerbevelhebber en alle hooge regeeringsambtenaren uit, tot de luisterrijke opening van het werk. Hij sloeg zijn tenten op in de wijde vlakte van Saron, bij de stad Yazoor, waar de saamgekomenen op ververschingen onthaald werden. De Pacha brak den grond open met een zilveren houweel, voor deze gelegenheid gemaakt, en legde den eersten steen voor het werk. De redenen die gehouden werden, dienden vooral om den Sultan lof te brengen, die vrijheid tot het aanleggen van den weg gegeven had.

Men stelle zich voor het schrill gefluit van den locomotief in het dal van Gihon, en als de echo wegsterft in het dal van Hinnom, dan: „Uitstappen voor den Heuvel van Zion!”

Een Fransche maatschappij heeft ten vorige jare het werk begonnen aan een haven te Beyroeth. Tevens zijn opmetingen gedaan voor een spoorlijn naar Damaskus, welke lijn veel kans van slagen heeft, en die de beide rijen van het gebergte Libanon zal doorsnijden.

Een andere maatschappij is van plan een spoorweg te bouwen van Tripolis (50 mijlen noordelijk

van Beyroeth) naar Damaskus, en dien verder door te trekken tot de vlakte van den Euphraat — een lengte van ongeveer tweehonderdvijftig mijlen — langs de steden Hums, Hamath, en Aleppo. Deze weg is eenige jaren geleden reeds uitgemeten door Cameron. De inschrijvingen van inboorlingen in Tripolis bedragen reeds 184.000 pnd. sterling. Dit bedrag is reeds meer dan voldoende om de onderneming te verzekeren. Deze laatste spoorweg wordt door de Engelschen gesteund, die najverig zijn op de Fransche onderneming te Beyroeth en Jaffa.

De ontsluiting van het Oosten is begonnen. Wie zegt wat groote dingen daaruit volgen zullen — ook voor de verkondiging des Evangelies.

Wat de zending doet.

Over de waarde van den arbeid door de eerste Protestantsche zendelingen Carey, Ward en Marshman verricht, schrijft een Hindoesch blad het volgende:

„Zij schiepen een inlandsche letterkunde voor Bengalen. Zij voerden de nieuwe wijze van volksovoeding in. Zij gaven den eersten grooten stoot aan de nationale pers. Zij plaatsten het eerste stoomwerktuig in Indië en in 10 jaar tijds vertaalden en drukten zij den Bijbel of gedeelten daarvan in een en dertig talen.” —

„De godzaligheid is tot alle dingen nut.”

Een kostbaar graf

is wel de *Tay Mahal* te Agra in Indië. Deze tempel of Mausoleum (grafkelder) werd gebouwd door den Keizer Shah Johan ter gedachtenis aan zijn echtgenootte Mumtazi Mahal. *Zeventien* jaren werden er aan den bouw van dit kunstwerk van jaspis, diamant, saffier, turkois en marmer besteed. Alles was een gift van de onderdanen; zelfs de arbeid werd kosteloos verricht, en toch kostte het gebouw nog *f* 500.000. Het is 270 voet hoog, 970 lang en 330 breed, en van binnen en buiten met de kostbaarste juweelen versierd. Toen Bisschop Heber voor het eerst dit kunstwerk zag, riep hij uit: „Een reus is hier bouwmeester en een juwelier metselaar geweest!”

En wat bevat dit gebouw? — Wat is het doel van al deze weelde? Het gebouw is slechts een graf: al die rijkdom is het deksel van doodsbeenderen!

Het zendingswerk der Jezuïeten.

De „*Etudes Religieuses*” bevatten eenige gegevens omtrent het aantal en de verspreiding der Jezuïeten-zendelingen in den laatsten tijd.

Op het Balkan-schiereiland zijn 45 Jezuïeten-zendelingen. In Afrika, hoofdzakelijk in Egypte, Madagaskar en het gebied der Zambezi 223. In Azië, hoofdzakelijk in Armenië, Syrië en in zekere gedeelten van Indië en China 699. In China alleen is het aantal 195, allen Franschen. In Australië met de Philippijnsche eilanden, den Maleischen archipel, N.-Holland en N.-Zeeland is hun getal 270. In Amerika, waarbij enkele

¹⁾ Ook ten onzent wel bekend.

Staten der Vereenigde Staten, gedeelten van Canada, Britsch Honduras, Brazilië en Peru, is het getal 1130. Het geheele aantal der Jezuïeten over de aardbol verspreid, die uitsluitend in het zendingswerk bezig zijn, is 2377. Men treft onder hen verschillende nationaliteiten aan, doch de overgrootste meerderheid zijn Franschen.

Mogen deze cijfers allereerst ons een prikkel zijn om alles te doen, ten einde den heidenen wat beters te brengen dan Rome geven kan.

Het keizerrijk Indië.

De laatste volkstelling in Engelsch Indië, die van Regeeringswege gehouden werd, vond in 1881 plaats. De juistheid daarvan was echter tamelijk minzeker. Sedert dien tijd heeft het „India Office” met buitengewone vlijt den uitslag dezer telling onderzocht en belangrijke bijzonderheden ter kennis gebracht.

De gezamenlijke bevolking bedroeg in Maart 1888: 269.477.728 personen, waarvan 208.793.60 de ingelijfde provinciën en 60.684.378 de Staten bewonen die onder Britsche bescherming staan.

Door elkander gerekend wordt dus elke vierkante mijl in Hindoestan door 185 personen bewoond. Het land is echter niet overal even dicht bevolkt, want in Bengalen wonen op dezelfde oppervlakte 443 personen, in de Noordwestelijke provinciën en het koninkrijk Oude 416, terwijl men in Birma alsook in de afhankelijke Staten van Bengalen, Bombay en de Zuidwestelijke provinciën de minst bevolkte streken vindt.

De verschillende godsdiensten geven de volgende getallen. De Hindoes of belijders van Brahma 190 millioen; Mohammedanen zijn er 81 millioen; oorspronkelijke inwoners $6\frac{1}{2}$ millioen; Boedhisten $3\frac{1}{4}$ millioen; Christenen en Sikhs elk twee millioen en Jains of Dschains $1\frac{1}{4}$ millioen. Parsen, Joden en andere sekten komen minder in aanmerking. De Christenen bestaan uit 143.000 Europeanen, 63.000 Europeesch-Aziaten en 900.000 inboorlingen. De overigen zijn van anderen, gedeeltelijk onbekenden, landaard.

Het schoolonderwijs is nog zeer ten achteren. 106 millioen mannen en 111 millioen vrouwen kunnen lezen noch schrijven. De spraakverwarring in Engelsch is verschrikkelijk. In de opgave van het „India Office” worden niet minder dan 109 verschillende talen genoemd, waaronder de taal van het algemeen verkeer in zaken, het Hindustani, natuurlijk de eerste plaats inneemt. Zij wordt door 80 millioen menschen gesproken. Dan volgt het Bengaalsch met ongeveer 40 millioen, dan het Telugu, het Maharatti, het Punjabi, het Tamil enz.

Ten slotte worden in het verslag de in Engelsch Indië levende Engelschen besproken. Hun aantal bedraagt 89.798 personen, waarvan 12.610 tot het vrouwelijk geslacht behooren. Verreweg het grootste aantal der in Indië levende Engelschen zijn in de

kracht huns levens. Slechts 895 hebben een ouderdom van meer dan 60 jaar.

Belangrijk is ook de statistiek der verschillende beroepen der Engelschen. De meesten zijn in Indischen staatsdienst; voorts telt de klasse der kooplieden 886 personen. Dan volgen de landbouwers met 772 personen. Verder zijn er nog 178 zendelingen, 461 ingenieurs, 321 artsen enz. enz. Het geringste getal leden telt het beroep van toneelspeler met 9 en dat der bedelaars met 2 personen.

Martelaren.

De zending J. T. Turner in China, zelf ooggetuige, verhaalt wat volgt:

„Ik zat op een Zaterdagavond in mijn studeervertrek, peinzende over den dienst van den volgenden dag, toen plotseling een man mijn kamer binnenstormde en uitriep: „Lea is door de ambtenaren gegrepen en geslagen.”

Wij hadden twee broeders van dien naam, die elken Zaterdag van hun dorpen naar de stad kwamen om de godsdienstoefeningen van den Zondag bij te wonen. Bij deze gelegenheid had een overheidspersoon hem gevangen genomen bij de stadspoort en dadelijk naar de rechtbank gebracht. Daar staande, zegt de overheidspersoon:

„Heb ik, uw gebied, u niet strengelijk verboden dezen verderfelijken godsdienst te omhelzen?”

De man zegt kalm: „Deze godsdienst is niet verderfelijk, zij leert ons slechts hoe wij God zullen liefhebben.”

De ambtenaar roept woedend: „Werp hem neer!” en terstond werd hij op den grond geworpen.

„Geef hem twee honderd slagen, en met een stok, zoo dik als mijn arm,” sprak de onverlaat, en zoo ontving de man de twee honderd slagen.

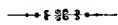
Nadat dit geschied was, zegt de ambtenaar: „Indien nu iemand van u weer heengaat om die godsdienst te leeren, sla ik hem dood.” Hij had daartoe niet het recht, al was 't ook in zijne macht zulks te doen.

Men bracht den man terstond van den rechtszaal naar mijn huis. Tranen kwamen in mijn oogen, toen ik mij over hem boog om zijn wonden te verbinden. Het was de eerste dien ik had zien bloeden voor den naam van Jezus; ik gevoelde het was een plechtig oogenblik. Hij keek mij in 't gelaat en zeide met een zegevierenden blik, dien ik nimmer zal vergeten: „Dit is niets Mijnheer, het is maar lichaamspijn. Gij weet niet wat ik heb geleden in mijne ziel, toen ik dezen godsdienst nog miste.”

Wat was dit eene verrassing voor mij! Mij dunkt het verlangen van zulk eene naar God dorstende ziel te verkwikken is al het geld waard, dat ooit voor de zending is uitgegeven. Ook was dit geen overdrijving. Daar zijn veel menschen in China, wier verlangen naar geestelijken vrede hartfolterend is.

De boetedoeningen door hen vrijwillig ondergaan, bewijzen dit overvloedig. Ik zag eens op een afstand iemand, zijn handen ten hemel opheffend, zich plotseling in zijne volle lengte voorover werpen op den grond en met zijn handen een merkteeken in den grond maken, terwijl hij daar zoo lag. Daarna stond hij op, ging staan waar hij het teeken met zijn vingers gemaakt had en wierp zich weer voorover gelijk te voren. Zoo was hij van het Zuiden tot het Noorden van China gekomen, iederen duim van den weg met zijn eigen lichaam metende. En waarom? Hij deed een bedevaart naar een heiligen berg. Dit beduidt, dat hij dorstte naar iets, dat zijn ziel kon laven. Wij, die het water des levens kennen en weten wie Hij is, die de ziel kan doen drinken, zoodat zij nimmermeer dorst, zijn geroepen om deze dorstenden te wijzen op de Fontein van de wateren des levens."

H.

HET EILAND HELGOLAND.

Het eerst vinden wij dit eiland, dat thans zooveel besproken is, vermeld in „het leven van den H. Willebrord" beschreven door Alcuinius, in de 9e eeuw. Een korte beschrijving uit de 11e eeuw verklaart ons den naam Heilig land (Heligoland) uit de omstandigheid, dat het eiland slechts één veiligen toegang had, waar zich ook zoet water bevond. „Heilig" is dus „afgezonderd". De plaats was daarom ook bij alle zeevarenden in hooge eer, bijzonder bij zeeroovers. Voor de roofzuchtige Noormannen was dit vreedzaam eiland langen tijd een zeer welkom toevluchtsoord en als plaats om van daar het argelooze zeevolk te overvallen, een uitstekende hinderlaag. Niet alleen voor de Noormannen, maar ook voor de later zoo berucht geworden „Vitaliebroeders", vooral den roover Störtebecker, was het een schuilplaats, totdat de vereenigde Hanzesteden aan dien toestand van verwarring een einde maakten.

Omstreeks het jaar 1600 stond Helgoland onder de heerschappij der hertogen van Holstein-Gottorp welke in 1670 aan de Hanzesteden verlof gaven op het eiland een vuurtoren op te richten, die nog bestaat. In 1714 kwam het in de macht der Denen, waarin het tot September 1807 bleef, toen de Engelschen het eiland bemachtigden, om daar een verdedigingspunt voor hun zeemacht tegen de heerschappij van Napoleon te bezitten. Bij het verdrag van Kiel in 1814 werd het eiland eindelijk door Denemarken voor goed aan de Engelschen afgestaan, en sedert dien tijd heeft het in de staatkundige gebeurtenissen geen rol gespeeld.

In het jaar 1826 werd de badinrichting geopend en in 1830 de speelbank, die eerst in 1877 weder werd gesloten. In het jaar 1848 vond op den 4^{en} Juni bij Helgoland de eerste zeeslag plaats tusschen een Deensch zeilschip en drie stoomschepen van

den Duitschen Bond, welke strijd zonder bepaalde uitslag eindigde. Eindelijk werd op den 3^{en} Mei 1864 bij Helgoland de tweede zeeslag geleverd, waarin een Pruisisch-Oostenrijksche en een Deensche oorlogsvloot zich met elkander maten.

Tot de inkomsten van het eiland behoort een ondersteuning, die jaarlijks door het Engelsche parlement wordt toegestaan en reeds tot £ 3300 verhoogd werd. De invoer uit Engeland bedroeg in 1887 slechts voor een waarde van £ 371, de andere landen, hoofdzakelijk Duitschland, voerden daarentegen voor een waarde van £ 30.500 in. Het aantal badgasten, die bijna uitsluitend uit Duitschers bestaan, is 10000—12000 in een seizoen. De schrijftaal en de taal, die in de kerk en op de scholen wordt gebruikt, is Hoogduitsch; echter wordt daarbij door de meeste Helgolanders een bijzonder soort van plat-Duitsch gesproken. Behalve in het vreemdelingenverkeer, ligt de hoofdbron van inkomsten in den loodsdienst, alsook in de visch- en kreeftenvangst.

Dat Helgoland nu spoedig tot Duitschland zal behooren is welbekend.

H.

Wat zingen wij?

(Slot).

Volgens belofte blijft ons nog over te wijzen op het vele dat in onze liederen, gezangen en rijmsalmen uit letterkundig oogpunt goed, ja voortreffelijk mag heeten. Critiek toch wil niet zeggen *veroordeelen*, maar *beoordeelen*. De herinnering is niet overbodig.

We zeggen uit *letterkundig* oogpunt. Immers er zijn rijmen en liederen genoeg (Zie b.v. de oude uitgaven van Bunyan) waar allerlei dingen in voorkomen, stichtelijk en waar, maar als dichtwerk nare prullen. Daarentegen kan een gedicht als gedicht zeer schoon en toch onwaar zijn, bv. „de Paus" van Dr. Schaepman.

Ook de psalmberijming heeft niet alleen in haar nadeel, dat zij in een zeer ondieper tijd ontstond, maar bovendien dat zij een *berijming* is. De dichters, waaronder vele, wier namen thans niemand meer kent, waren niet vrij, maar aan de stof gebonden en wel zoo, dat hoe nauwkeuriger zij die in 't proza weergaven hoe beter. Ze konden dus moeilijk op dichterlijke en letterkundige schoonheid zeer sterk de aandacht richten, temeer daar vertolkers als wijlen J. J. L. ten Kate slechts eens in een paar eeuwen geboren worden. De psalmberijmer had zijn plicht gedaan wanneer hij, in behoorlijk Nederlandsch, in passenden, gebonden stijl, zoo trouw mogelijk, het oorspronkelijke wedergaf.

Als we dit alles bedenken, dan is waarlijk de psalmbundel dien wij bezitten, wel zeer te waardeeren. Denk slechts aan psalmen als de 68e, 72e, 84e, 104e, 146e en zoovele meer. Wil men echter zien hoeveel beter de psalmberijming had kunnen

zijn, en hoeveel meer strekkend om Israels zangers in al hun kracht en heerlijkheid te doen kennen, dan lette men slechts op vertalingen als bv. door Beets en Ten Kate zijn geleverd.

Met de gezangen staat het eigenlijk anders. Zij zijn in den regel geen berijmingen, maar hun dichters waren vrij. We mogen hier dus hoogere eischen stellen.

Dat ze daaraan echter lang niet altijd voldoen, zeiden we reeds vroeger en ook hoe dat komt. We wezen er ook reeds op, hoe in de gezangen soms het schoone en het onsierlijke vlak naast elkaar voorkomen. Evenwel dit al belet niet, dat ook de gezangbundel op zeer schoone en dichterlijke liederen kan wijzen.

Denk b.v. aan Gez. 3 (het berijmd *Te Deum*), Gez. 38, 39, 50, 51, 96, 112, 114, 137, 153 en zooveel andere. Niet alles is daarbij oorspronkelijk, maar dit belet niet, zulke liederen op hoogen prijs te stellen. Dat over 't geheel genomen de nieuwe gezangen hooger dichterlijke waarde hebben, zeiden we reeds. Meesterstukken zijn bv. gez. 193, 194, 209 e. a. Alleen had men er niet willekeurig veranderingen in moeten maken, geen verzen weg gelaten zooals dat in Gez. 193 en 194 is geschied.

De vele christelijke liederen en zangen, die onder ons in gebruik en zoowel van eigen bodem als uit den vreemde zijn, vertoonen een zeer bonte verscheidenheid.

Dat er veel onder loopt, 't welk al zeer weinig letterkundige waarde heeft, ligt in den aard der zaak en maakt die liederen voor hun doel nog volstrekt niet ongeschikt. Waar wij op wezen is het leelijke, het onzinnige soms dat enkele ontsiert.

Wie echter ook in deze liederen het schoone en en degelijke zoekt, vindt zich niet teleurgesteld.

Hoe schoon gedacht, hoe juist van uitdrukking, hoe levendig en opwekkend is b.v. De Liefde's

„Van boven moet het alles komen
Wat leven wekt, wat leven voedt;
Van boven zijn de regenstroomen,
De morgendauw, de zonnegloed,
En hooger nog dan dauw en regen
Ontspringt de bron van eeuw'gen zegen.”

Men leze zelf dit waarachtig schoon gedicht verder, gelijk het roerende: „de boomen Kanaans” van denzelfden dichter, of zijn „Geloofsroem”:

„Wie is zoo machtig,
Die mij ontroofd,
Wat Hij waarachtig
Mij heeft beloofd?”

De Liefde maakte vaak zelf de zangwijzen voor zijn liederen. Ik heb zelden grooter genot gesmaakt dan wanneer ik ze door fraaie stemmen met gevoel hoorde zingen.

Da Costa was een man geheel verschillend van De Liefde, schoon, als hij, man van het *Réveil*. Lieder- en

schoolgezag b.v., leverde Da Costa weinig: althans men hoort er zelden. Toch is zijn schoollied heerlijk:

„O Jezus, die door 't bitterst lijden,
Voor zondaars 't leven hebt verdiend,
Wel mag ook ons hart zich verblijden
Omdat Uw naam is kindervriend.”

Hoe bekend en geliefd Gerdes' „Er ruischt langs de wolken” is — en met zeer veel recht — behoeven we hier nauwelijks te zeggen. En er zijn er nog meer, mannen als de genoemde geliefde kinderschrijver, als de begaafde en in zijn grijsheid nog krachtige Ds. Adama van Scheltema, als — maar we zullen hier geen namen meer noemen, daar ieder in de gelegenheid is ze te kennen, die de vele liederenbundels doorbladert.

En oorspronkelijk en in vertaling zijn ons uitnemende dingen geleverd:

„o, Daar te zijn waar nimmer tranen vloeien,
Waar doorn noch distels groeien,
o, Daar te zijn!
o, Daar is 't schoon waar puinen zijn noch graven.
De ziel, die dorst naar Gods gerechtigheèn,
Kan daar zich eeuwig laven.”

Welk Christen kan het hooren zonder iets te gevoelen van de *Sehnsucht*, het vurig verlangen, dat den vaderlandschen dichter bezielde; en wien is het niet goed als hij mag uitroepen:

„o Wanneer,
o Wanneer
Zal ik zijn bij mijnen Heer!
Vrijgekocht door zijn erbarmen...”

Het is niet meer dan billijk te erkennen dat ons uit den vreemde menig goed en heerlijk lied is toegekomen. „Een vaste burg”, „Rots der eeuwen” en zoovelen, die elk kent, getuigen het. En al is 't ook dat er veel te veel is vertaald; en vaak stijf en onbevallig of ook tamelijk slordig, dat neemt niet weg dat we 't lieflijk vinden te hooren van:

„'t Scheepken onder Jezus hoede,”

dat,

„Met zijn kruisvlag hoog in top,
Neemt als arke der Verlossing
Allen die in nood zijn op;”

dat we Philip Phillips dankbaar zijn voor zijn gezangen uit het land der vreemdelingschap, gelijk Ds. Scheltema voor zijn vele en vaak zoo schoone vertalingen van deze en andere liederen; dat we gaarne naar Sankey's liederen luisteren (mits in een althans dragelijke vertaling) als zij ons in „Kloppend” vermanen de deur des harten te openen of in „Die wil die kome” de uitnodiging tot Christus te komen brengen. En Malan's „Sions liederen!” In hoe menig huis brachten zij reeds een zegen. Hoe heerlijk schoon is die psalm uit de Openbaring van Johannes, die „Lofzang der Zaligen”:

„Eere zij U, Lam Gods, gebracht,
Gij hadt ons lief tot in den doode,

En door Uw bloed kocht Gij ons Gode
Uit alle natie en geslacht!"

Wanneer men bedenkt, hoe vele der liederen, die we zingen of doen zingen, meer bepaald voor de jeugd zijn bestemd, dan blijkt al aanstonds dat — mits slechts wartaal en onzin blijve geweerd — hooge letterkundige waarde, hooge dichterlijke vlucht niet geëischt kan, ja niet eens mag worden. Da Costa's verheven en boeiend lied: „Den zeven geesten voor den troon” zal juist om zijn groote dichterlijke waarde nooit een algemeen gezongen vers worden. Maar neem nu eens het volgende uit een bundeltje van mijn hooggeschatten vriend H. J. Staverman:

„Als wij 't oog naar boven slaan
Blikken wij het zonlicht aan.
Wat al warmte, licht en leven
Kan die lieve zon toch geven.
Jezus, Zon des heils, verspreid
In ons hart uw helderheid!

Zie, dat is nu eenvoudig, waar en schoon tevens. Men kan het wel verhevener zeggen, maar niet natuurlijker. De opmerking, dat Van Alphen met zijn „Kindergedichtjes” wellicht meer nut heeft gesticht dan met zijn „Starrenhemel”, is volkomen juist.

Het Christelijk lied is in Nederland te allen tijde en terecht in eere geweest. Dat getuigen o. a. de vele bundels uit vroegeren tijd als van Lodensteyn, Sluyter en zooveel anderen. Onze vaders waren echter zoo verstandig meer op de *woorden* dan op de zangwijs te letten en de laatste, welke bij velen thans wel *hoofdzaak* schijnt, als iets bijkomstigs aan te merken. 't Is waar, zij dreven dat soms al te ver, en zoo vindt men dan b.v. een ernstig lied of verzuchting, „wijze: Een kuiper vol van minnepijn” of een kerstlied, „wijze: Soet maagdelijn in 't groene bosch.” Maar toch is dit uiterste nog beter dan 't andere, waartegen we waarschuwd.

Onze „psalmen en lofzangen en geestelijke liederen” gelijk de apostel het uitdrukt, zijn een groote schat, rijk in opwekking, vertroosting en onwaardebaar tot uiting van wat bij velen in de ziel leeft. Wie ze zoo gebruikt handelt wijs. En juist om de hooge waarde, die aan het Christelijk lied is te hechten, mag ook geëischt worden, dat het zij verstaanbaar, degelijk, goed Nederlandsch, uit het hart tot het hart sprekend en alzoo Hem verheerlijkend, die de gave des lieds schonk.

H.

UIT HET LEVEN.

Maria-dienst.

Zekere Holmes, tot voor korten tijd student van het St. Mary's Seminarie, Amerika, heeft het Roomsche geloof vaarwel gezegd en zich verbonden aan de Protestantsche Kerk. Hij had gestudeerd voor

Roomsche priester. Ds. O'Connor van New York, voormalig priester der Roomsche Kerk, was het middel tot zijn bekeering, schoon de jonge Holmes ook bovendien zelf verklaart, dat hij sedert lang niet bevredigd was met de leer der Kerk. Hij heeft een brief geschreven aan de hoofden van St. Mary's Seminarie, waarin hij in bijzonderheden de oorzaken uiteenzet, die hem er toe geleid hebben, om de Roomsche Kerk te verlaten. In betrekking tot zijne ervaring, onmiddellijk nadat hij in het Seminarie opgenomen was, zegt hij:

Ik vernam, dat de Maagd Maria in verbinding met Jozef alleen wordt aangeroepen, en dat men tot onzen dierbaren Heiland in het gebed niet nadert. Ik heb niet één gebed gehoord, dat tot Christus opgezonden werd. En toch, wordt ons niet bevolen alzoo te doen? Nergens wordt in den Bijbel bevolen tot Maria, de Moeder van Jezus, te bidden; en ik kon het niet langer van mij verkrijgen zoo te doen. Zij bekleedt in de Roomsche Kerk de plaats, die God aan Zijnen Zoon Jezus Christus gegeven heeft. Christus alleen is de Middelaar tusschen God en den mensch. Dan heb ik ook geen Seminaristen en Roomsche-Katholieken, in het algemeen kunnen vinden, vervuld met die liefde van Jezus, die altijd de ware navolgers van Christus kenmerkt. Wat mij ook hinderde is het volslagen gebrek van studie, om niet te zeggen van belangstelling, in Gods Woord.

H.

Vlugge tongen.

Bij de laatste vergaderingen voor de Weener gemeenteraadsverkiezingen moet een bijzonder rijke oogst van onzin ingezameld zijn. Een Weener blad zelf heeft daarvan de garven bijeengebracht. Men oordeele.

Een voorzitter b. v. opende de vergadering met de volgende woorden: „Mijn Heeren! Ik heet u hartelijk welkom en stel u den heer Regeeringsverteenwoordiger voor, die u zeker zal ontbinden, bijaldien de meerderheid of de minderheid een strijd in de beraadslaging mocht uitlokken.”

Een redenaar riep in de grootste geestdrift uit: „Mijn Heeren! Wij zijn vaderlanders en alles wat maar mogelijk is.” —

Een der redenaars had het bijzonder op de nieuwsbladschrijvers voorzien en eindigde zijn ontboezeming met het krachtige slot: „Het journalisme is een oase, die overbrugd moet worden”. Langdurige toejuiching beloonde den redenaar voor zijn zoo diepzinnige als onverklaarbare woorden.

Een „mindere man” besteedde de tribune en riep tot de menigte: „Mijn Heeren! Zóó kan het niet langer; de ambachtsman zuigt zichzelf, zijn kinderen en zijn vrouw uit!” (Jubelende toejuichingen.)

Een deftig heer betreurde den achteruitgang van Weenen met de woorden: „Ik bid u, zie om u heen

in Weenen! Waar eenmaal de prachtigste paleizen stonden, verheft zich thans de Ringstrasse en het volk rijdt in den tramweg!" — (Geroep: „Dat is zoo! Hij heeft gelijk! Helaas!) De redenaar kwam nu tot het punt: Den toestand der koffiehuisen, bierhuizen, herbergen enz. in de stad: „Mijn Heeren!" zoo zeide hij, „in niet een stad der wereld maakt de burgerij zooveel schulden als in Weenen! Dan moeten de kasteleins en de koffiehuishouders te gronde gaan, daar zich het volk bepaald schaamt om te betalen. (Bravo! Bravo!) Het volk zucht onder den druk der belastingen, die het nooit ofte nimmer betaalt. (Jubelende toejuiching.) Ja, ik vraag u, van waar zal de welvaart komen als de lieden die geld hebben zelf arm zijn?" (Er wordt met de handen gezwaaid en den spreker wordt gelukgewenscht met zijn prachtige rede.)

In een andere vergadering zeide de redenaar:

„Wij moeten daarnaar trachten, dat het verbruik met de voortbrenging der volksmassa gelijkelijk toeneemt, en dat daardoor de indirecte belastingen gedekt worden."

In een vergadering in een nijverheids-district eindigde de spreker met de woorden:

„Het is bewezen dat in de landen waar akkerbouw gedreven wordt, ook de veeveelt moet bestaan; dat zijn levensvragen en daarom is deze bijeenkomst zoo talrijk bezocht."

In een andere bijeenkomst sprak een redenaar over de Verteeringsbelasting en eindigde met het volgende „knaleffect":

„Ik stel de motie voor dat de Hooge Regeering verzocht worde in dit vraagstuk haar krachtige houding te bewaren, de hervorming in te voeren en niets te doen."

H.

Niets nieuws onder de zon.

Het „Musea Nazionale" te Napels bevat, onder de verzameling van gereedschappen die bij de opgravingen in Pompeji gevonden zijn, ook een aantal fijne werktuigen, die zonder twijfel eens tot de gereedschappen van een *tandmeester* behoorden.

In de gedeelten der zoogenaamde „Twaalf tafelen" voor zoover ze ons bewaard gebleven zijn, vinden wij een strafbepaling uit het oude Romeinsche tijdperk tegen personen, welke aan een lijk de tanden uitbreken, om zich van het goud meester te maken waarmede zij bevestigd waren [*cui dentes auro vincit escunt* (sunt)]. Hiermede is dus het stellig bewijs geleverd, dat het inzetten van tanden en het bevestigen daarvan met gouddraad al in den vroegsten tijd bekend was. Reeds in de 16de eeuw vinden wij sporen der opvulling van holle tanden met goud. In een uitgavenboek van Koning Hendrik IV van Frankrijk komt een post voor van 15 livres 12 soldi voor goud om 's konings tanden te

maken. („*Or pour plomber les dents du Roy.*") Reeds in het jaar 1642 verkocht een advocaat in 's Gravenhage een door hem bereide zwarte zalf tegen tandpijn, welke zalf langen tijd bij de Chinezen bekend was en waarvan het recept door een Hollandsch koopman naar Europa was gebracht. De Fransche geschiedschrijver Tallemant des Réaux, welke dit middel vermeldt, bericht dat het in zijn tijd wegens de onfeilbare werking, niettegenstaande den hoogen prijs, algemeen gebruikt werd.

De menschen hebben dus al lang kiespijn gehad. Misschien is dit den lijdens een troost.

H.

Scherp.

Een vrome dame trachtte, in een gesprek met een bisschop der Engelsche Staatskerk, het leerstuk der Voorzienigheid op te helderen door een voorval uit haar eigen ervaring. Een tante van haar, verhaalde zij, stond gereed om een zeereis te maken, toen zij „een waarschuwing uit den Hemel" gevoelde. Zij gehoorzaamde aan de waarschuwing en zeilde niet uit. De volgende dag was het schip gestrand en al de reizigers waren omgekomen. „Was de redding van het leven mijner tante niet een duidelijk bewijs van de Goddelijke Voorzienigheid Mylord?" vroeg zij.

„Ik weet het niet," antwoordde de bisschop, »want ik ken uw tante niet."

H.

't Kan te pas komen.

Een boekdrukker te Detroit, niet ver van het meer Erie in Noord-Amerika, heeft volgens de „Frankf. Zeitung" een „uitvinding" gedaan, die door zijn Amerikaansche landgenooten hoog gewaardeerd en daarom met billijke geestdrift ontvangen werd. In het bijzonder de mannen van zaken, (en wie rekent zich in Amerika niet tot die klasse te behooren?) welke zooals bekend is steeds gebrek aan tijd hebben, ondersteunen de uitvinding, die geheel naar den geest des tijds is, zoo ijverig mogelijk.

De geheele zaak bestaat slechts uit een eenvoudig, klein bordje van bedrukt papier, dat men aan de buitenzijde van de deur hangt, om onwelkomene bezoekers tegen te houden. Het schild kost slechts 10 cts. en is geschikt om een maand gebruikt te worden: dan verschijnt een nieuw exemplaar met een anderen inhoud, die op de tijdsomstandigheden en gebeurtenissen van den dag past.

Het eerste No. dat men spoedig aan vele deuren zag prijken, bevatte o. a. het volgende:

„Lees dit, voor gij dit huis binnentreedt! Bedelaars hebben hier geen toegang. Tot ons leedwezen zijn wij niet in de gelegenheid om aan vrienden geld te leenen. De Influenza hebben wij, Gode

zij dank, reeds gehad. Wij hebben al een dozijn zulke warme winters beleefd. Uit beginsel spreken wij in het geheel niet over het weder. Ons leven hebben wij reeds verzekerd. Wij zijn nog voorzien van zeep, garen en naalden. Colportage-romans lezen wij niet. Wij hebben geen oude kleederen te verkoopen. Verzoeken verschoond te blijven van het vragen naar onzen welstand. Ondervragers worden niet toegelaten enz. enz. (Dit schild is geotroyceerd onder U. S. P. 67.194.)"

Of dit middel helpt hopen we te vernemen.

H.

De Influenza heeft zich eenige maanden geleden ook op de Alpen vertoond. Alle middelen werden tebaatgenomen tegen den vijand; buitengewoon krasse werden, schijnt het, met bijzondere voorliefde gebruikt en hielpen, merkwaardig genoeg, ook. Tot nut van hen, die beducht zijn voor een mogelijken terugkeer der ziekte, werden in de Zwitschersche couranten eenige recepten medegedeeld, die met gunstig gevolg zijn aangewend geworden.

Een boer, welke zijn vee ging voederen, steeg des morgens vroeg bergopwaarts. Hij had zware hoofdpijn. Fluks stak hij zijn hoofd in de waterbak bij de bron; een rilling ging hem door de leden. Ondertusschen was nu in den kortst mogelijken tijd de Influenza-hoofdpijn verdwenen.

Een ander werd evenzoo door de ziekte overvallen. Bij zware hoofdpijn en duizeligheid kwelden hem nog pijnen in de maag, de zijde enz. Hij kookte melk, deed er een behoorlijke portie peper in en at dit gerecht op. Hij legde zich toen te bed, dekte zich zoo warm mogelijk toe en door zijn hevig zweeten was de Influenza den volgenden dag verdreven.

Een derde werd evenzeer onzacht door de Influenza aangegrepen. Zijn bezorgde wederhelft legde verwarmde steenen aan zijn voeten, dekte hem met twee dekbedden toe en des anderen daags was de ziekte verdwenen.

We kunnen niet onvoorwaardelijk raden dit ook te beproeven.

H.

Schrander aangelegd.

De Engelsche rechtsgeleerde Holt, welke in het jaar 1709 Lord-Opperrechter te Londen was, dankt zijn roem in de Engelsche rechtspleging daaraan, dat hij de zoogenaamde heksenprocessen als onrechtvaardig en dwaas veroordeelde. Eindelijk had hij de voldoening dat in Engeland geen heksen meer werden aangeklaagd.

Eens bracht een woedende volksmenigte een oude vrouw met een zeer terugstootend uiterlijk, het type van een echte heks, voor zijn rechterstoel, terwijl eenige getuigen verzekerden, dat zij zelf gezien hadden, dat zij op haar hoofd door het veld had ge-

loopen. Holt, die de woede van het gepeupel opmerkte, en inzag dat het hem niet mogelijk zou zijn door redeneering de woedende bende te overtuigen van het dwaze der aanklacht, zette een barsch gelaat en bulderde de sidderende vrouw toe:

„Zijt gij in Engeland geboren en opgevoed?"

De toovnares bevestigde dit.

„Nu, dan moogt ge wel blijde zijn," vervolgde de brave rechter, „want bij ons in Engeland is alleen dat niet geoorloofd, wat de wetten verbieden. Daar ik echter niet éen Engelsche wet ken, die den Engelschen verbiedt om op hun hoofd door het land te loopen, is dat uw geluk. Ik kan alzoo, helaas! u niet aan den lijve straffen, wat gij eigenlijk voor uw groot misdrijf verdient; scheer u dus spoedig weg en verbeter u!"

Vervolgens wendde Holt zich tot de menigte, die hem verbluft aanstaarde.

„Ja, ja, goede lieden," sprak hij, „dankt God en uw goede koningin, dat ieder in Oud-Engeland de vrijheid heeft om te doen en te laten wat hij wil, wanneer de wet het niet uitdrukkelijk verbiedt. Heeft dus soms een uwer plezier om op zijn hoofd te loopen, zoo kan geen mensch hem dit verhinderen. Leve de vrijheid van Oud-Engeland!"

„Hoerah!" schreeuwde de bende, „leve de vrijheid van Oud-Engeland en rechter Holt!"

H.

Ouderwetsche reinheid.

Schoon er tegen het einde der middeleeuwen en in het begin van het nieuwere tijdperk in alle steden „Badplaatsen" werden geopend, en men tamelijk goed voor reinheid zorgde, ontwikkelde zich later een bepaalde watervrees, die tot aan het begin dezer eeuw voorduurde. Merkwaardig zijn de waschkommen die uit de 17de en 18de eeuw over zijn en niet veel grooter zijn dan groote soepborden. Hoe zelfs vorsten hun lichaam verwaarloosden, bewijst het volgende. Hertog Johan Friedrich van Wurtemberg heeft aanteekeningen nagelaten, die al zijn merkwaardige lotgevallen vermelden. Midden onder de mededeeling van staatszaken vindt men een opmerking die zijn tijd schetst: „Ik heb mij heden het hoofd laten wasschen, wat mij zeer goed is gekomen." H.

CORRESPONDENTIE.

Onze lezer te Z. gelieve wel te bedenken, dat waar schuwen tegen belachelijke dingen juist het tegenovergestelde is van belachelijk maken, en dat de schuld ligt niet bij hen die op de fout wijzen, maar die haar maken. Willen we iets uitwerken, dan dient eerst de kwaal aangewezen.

M. v. D. te F. In dank het gezondene ontvangen. We zullen 't bedrag over maken. RED.

W. G. te W. In een volgend No. 't antwoord.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

JAN DE BAKKER.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

De borghers sonder vertsaghen
Waeren daer seer wel ghemoet,
Om voor Godts Woordt te waghén
Lijff, Wijff, kint ende goet.

Geusen-liedeke.

Men schreef het jaar 1525.

Andermaal waren in Holland de rechters tot geloofsonderzoek gezeten. Ditmaal waren het de drie Leuvensche hoogleraren, Van Bergen, Rosemond en Ruard Tapper van Enkhuizen. Den laatste hadden wij wel het eerst mogen noemen: hij was de meest geleerde, doch ook de meest invloedrijke van het drietal en verkeerde met keizer Karel zelfs op zeer gemeenzamen voet. Niet geheel te onrechte gaf men hem na, dat hij de hand zou gehad hebben in de uitvoering van 's keizers meest gehate plakaten. Zijn driftig en wreed karakter maakte hem tot een geschikt werktuig in de hand der inquisitie, doch paste hem voorzeker minder als rechter. Men verhaalt zelfs van hem, dat zijn lichtgeraaktheid hem het leven kostte. Daar hij door keizer Karel zoozeer begunstigd werd, meende hij zich ook bij zijn opvolger buitengewone vrijheid te mogen veroorloven. Toen hij nu Filips voor een gewich-

tige aangelegenheid gehoor verzocht had, verdroot het hem, dat hij zoolang wachten moest, eer hij in 's konings tegenwoordigheid toegelaten werd. Eensklaps drong hij door de wacht en trad 's konings kabinet binnen. Philips mat hem met een blik, die den inquisiteur recht verlegen maakte; niettemin herstelde deze zich en deelde den koning zijn zaak mede.

„We zullen zien!” antwoordde Philips droogjes. Tapper gaf echter den koning te kennen, dat hij gaarne terstond diens besluit vernam.

Nu was er wel niets, wat Filips meer in boozen luim brengen kon, dan aandrang op het nemen van een besluit; daarbij mishagden hem de vrije manieren van den inquisiteur ten hoogste. Andermaal wierp hij hem een minachtenden blik toe en zeide tot zijn kamerdiens:

„Laat hem heengaan!”

Dit was te veel voor den trotschen inquisiteur. Toen men hem buiten de deur gedrongen had, steeg hem het bloed naar het hoofd en hij knerste de tanden van woede. Plotseling zeeg hij neer, om niet weër op te staan. Een beroerte had hem doodelijk getroffen.

Doch op het tijdstip, waarvan wij spreken, stond keizer Karel nog op het toppunt van zijne macht en was Ruard Tapper van Enkhuizen zijn gevierde vertrouweling. Welhaast was de kerker van 's Gravenhage, waar de inquisiteurs hunne zittingen hiel-

den, gevuld met lieden, die van „Lutheranij” beschuldigd waren. Onder hen bevond zich Johannes Pistorius van Woerden, een man van nauwelijks zes en twintig jaren. 't Was niet voor de eerste maal, dat hij met de ijzige en vochtige kerkerwanden kennis maakte. Als jongeling reeds had hij, toen hij aan de Utrechtsche broederschool studeerde, de waarheid van de Schrift leeren kennen. Wel was de invloed, welken Erasmus, een vriend zijns vaders, onder wiens leiding hij zijne studiën voortzette, op hem uitoefende, nu niet voordeelig te noemen voor een gemoed, dat voor de waarheid geopend was, doch hij weerstond dien en toen hij straks de priesterwijding had ontvangen, beled hij openlijk de waarheid des Evangelies. Duizenden stroomden toe om den onverschrokken jongen prediker te hooren, wiens talent zijn moed evenaarde. Welhaast kwamen zij vergeefs. De geestelijken van het Sticht, door naijver en ketterhaat gedreven, hadden hem bij het Hof van Holland aangeklaagd en dit meende het noodig den ketter gevangen te zetten. De menigte was woedend, toen zij dit vernam en besloot hem te bevrijden. Doch het Hof was de oproerige schare voor en ontsloeg zijn gevangene. Pistorius begaf zich naar Wittenberg, waar hij gedurende eenigen tijd Luthers omgang en vriendschap genoot. Dan keerde hij terug, doorreisde de steden van Holland en bemoedigde en versterkte zijne verdrukte geloofsgenooten, welken hij tot zelfs in den kerker bezocht. Straks vestigde hij zich metterwoon te Woerden, waar hij door landbouw en broodbakken in zijn onderhoud voorzag en, ondanks zijne priesterlijke waardigheid, in het huwelijk trad met een vrome vrouw. Niet slechts was het huis van den bakker de verzamelplaats van allen, wier hart naar waarheid dorstte, maar als des avonds de arbeid gedaan was, begaf Jan de Bakker zich naar zijne bureu en bracht hun de dwalingen der Roomsche kerk onder 't oog en deelde hun dat brood uit, 'twelk de zielen voedt tot het eeuwige leven.

Wie dit echter gedoogen mocht, de priester van Woerde dulde niet, dat het huis van den bakker vol was en zijne kerk al meer ledig gevonden werd. Op zekeren nacht vertoonden zich de dienaaren van de inquisitie aan de woning van Jan den Bakker. Deze nam een roerend afscheid van zijn weenende gade en volgde de soldaten naar den kerker van 's Gravenhage. Gedurende drie maanden namen de inquisiteurs hem telkens in het verhoor, doch Jan de Bakker liet zich door hen noch misleiden, noch aan het wankelen brengen. Hij erkende noch het gezag der pausen, noch dat van kerkvergaderingen en zeide slechts te zullen herroepen, als men hem uit de Heilige Schrift zijne dwalingen aantoonde.

„Ik, Johannes van Woerden,” zoo sprak hij plechtig en op luiden toon, „verklaar dat ik niet voorgenomen heb iets te bevestigen of staande te houden,

dat niet in de Heilige Schrift is uitgedrukt en wel in zulk een zin, als de Heilige Geest dit wil verstaan hebben. Hiertoe is niet noodig andere woorden te gebruiken, dan die, waarmede de Schrift voortgebracht is. Ik vloek alle leeringen der menschen en alle ketterijen, welke tegen Gods Woord strijden. Ziedaar mijn protest!”

Was het wonder, dat men hem straks zwaar geboeid in een onderaardsch hol wierp en hem buiten alle gemeenschap met anderen hield. Daarna trachtte men nog eens, hem tot herroepen te bewegen en zond allerlei geleerde priesters en vroegere vrienden op hem af. Als ook dit vruchteloos bleek, bracht men zijn ouden vader tot hem en hoopte, dat deze zijn eenigen zoon zou bewegen, hem schande en verdriet te besparen, om zijnentwil te herroepen en het leven van het schavot te redden. Doch het tegendeel gebeurde.

„Ik ben bereid”, sprak de grijsaard, „om gelijk Abraham, mijn lieven zoon, die mij nimmer eenig verdriet deed, aan God te offeren.”

't Was reeds Augustus geworden. De landvoogdes had 's Gravenhage een bezoek gebracht en zich doen vergezellen door den stadhouder van Holland, den graaf van Hoogstraten, den geheimen raad des keizers en den voorzitter van het Hooge Gerechtshof te Mechelen, Joost Lauwerijn. Andermaal werd Pistorius in verhoor genomen, nu door Lauwerijn. Toen hij zag, dat de gevangene bleef bij zijne overtuiging, trachtte hij hem door zwakheid te doen vallen. Hij herinnerde hem aan zijne gade en vraagde:

„Gaat ook haar lot u niet aan het hart?”

„o Zeker, ik bemin haar oprecht,” antwoordde Pistorius, „doch als God het aldus wil, zal ik ook de liefde tot haar op zijde zetten, omdat Christus gezegd heeft: „Zoo iemand tot Mij komt en niet haat vader of moeder, vrouw of kinderen, broeders of zusters of zijn eigen leven, die kan Mijn discipel niet zijn.” Ik wil mij in alles aan Gods wil overgeven. Hij kan met mij doen, gelijk Hij wil. De raad des Heeren zal bestaan en Hij doet alles, wat Hem behaagt.”

Zes weken later was er voor het Prinsenhof een hooge tribune opgericht en terzijde daarvan een spreekgestoelte. Op de tribune had de stadhouder van Holland plaats genomen, omringd door geestelijke en wereldlijke overheden. Nauwelijks waren zij gezeten, of Pistorius werd voor hen gebracht, bloothoofds en nadat men hem van zijn boeien bevrijd had. Nu beklom een monnik het spreekgestoelte en hield een korte redevoering over de woorden: „En nu, broeders, ik weet, dat gij het door onwetendheid gedaan hebt. Zoo doet nu boete en bekeert u, opdat uwe zonden mogen uitgedelgd worden.” Nauwelijks had hij geëindigd, of Jan de Bakker wilde spreken, doch de stadhouder gaf een teeken,

dat men hem het beletten zou. Thans kleeft men hem met priesterlijk gewaad, waarna de bisschop van Utrecht en drie abten op hem toetraden en hem stuk voor stuk zijn geestelijken tooi weder ontnamen.

„Nu gelijk ik veel meer op een Christen dan daareven!” zeide Pistorius glimlachend en nadat men hem een korten, gelen mantel aangedaan en een gelen hoed met oorkleppen op het hoofd gedrukt had, voegde hij er bij:

„Dit kleeft en deze hoed zullen mij tot bespotting dienen, gelijk mijn Heer en Heiland zijn purperkleed en zijn doornenkroon!”

De duizenden, die zich op het Prinsenhof bevonden, rilden van ontzetting, toen de griffier den gevangene het vonnis voorlas, 't welk hem tot den vuurdood verwees.

Pistorius verbleekte niet. Met vasten gang en opgeheven hoofd liep hij tusschen de soldaten en de dienaren des gerechts, die hem ter strafplaats geleidden. Zijn weg voerde hem langs den kerker, waar zijn geloofsgenooten en medegevangenen zich voor de traliën verdrongen, om hem nog eenmaal te zien.

„Broeders!” zoo riep hij hen toe, „ziet, ik zet heden mijn voet op den drempel van het martelaarschap. Houdt goeden moed als dappere krijgsknechten van Jezus Christus! Laat mijn voorbeeld u opwekken en verdedigt de waarheid des Evangelies, tegen allen, die haar willen verkeeren!”

En ten antwoord ruischte hem uit den kerker het lied der gevangenen na:

„o Zalig feest der martelaren!”

Zelf ontblootte hij zich de borst, om den beul in de gelegenheid te stellen, hem met buskruit te bestrooien. Men bond hem aan den paal, maar hij breidde de handen uit en riep:

„Dood, waar is uw prikkel? Hel, waar is uwe overwinning? De dood is verslonden tot overwinning door Jezus Christus onzen Heer!”

Met de oogen ten hemel gericht, bond hij zichzelf den strop om den hals. „Heere Jezus, vergeef het hun, want zij weten niet, wat zij doen. Jezus Christus! Zone Gods, gedenk mijner! Ontferm U mijner!”

Nu stegen de vlammen knetterend omhoog. Doch eer het vuur zijn invloed op zijn lichaam deed gevoelen, was zijn ziel verlost. Hij zag den hemel geopend en den Zoon des menschen, staande ter rechterhand Gods!”

Zoo had dan toch Rome gezegevierd!

Ja, maar door zulke overwinningen ging Rome verloren. Met het bloed zijner martelaren kocht Holland zich de vrijheid van gelooven.

DE WAARHEID OVER JOHANNES HUS.

I.

De Slavische beweging in Bohemen, in het bijzonder bij haar laatste optreden, rechtvaardigt de

thans gedane pogingen ten volle om de beteekenis van een man te verklaren, wiens naam „op iederen golftop in deze merkwaardig woelige zee van strijd” daarginds in deze dagen zichtbaar is. Het is de Magister Johannes Hus, van wien de radicale Jong-Czechische partij in Bohemen haar held wil maken, evenals elders de liberalen zoo gaarne doen met Luther e. a., die niets met hen gemeen hebben.

Wanneer ik, zoo schreef dezer dagen de Duitsche schrijver J. Weitbrecht, voor zijn naam den Magisterstitel stel, voldoe ik niet alleen aan een plicht van historisch onderzoek, want zijn tijdgenooten noemden hem zoo en nog lang na zijn vreeselijk einde zijn vereerders ook — maar ik geef daardoor tegelijk reeds bij voorbaat de richting aan, die noodzakelijk moet worden vastgehouden bij de beoordeeling van persoon. In den strijd der partijen wordt dikwijls op wonderlijke manier met de geschiedenis gehandeld, zonder dat daarbij nu juist aan een bepaald voorgenomen vervalsching der geschiedenis moet worden gedacht. Het fanatisme toch is altijd eenzijdig en bekrompen.

Ook bij Hus wordt het woord van Schiller, ontrent de gunst en den haat der partijen, bewaarheid. Bij het licht van een onbevooroordeeld onderzoek der geschiedenis is Hus in geen geval uitsluitend ook slechts voorwaardelijk de Czechische nationale held, de slavische Chauvinist en (men sta ons toe het woord te gebruiken) de verongelukte politieke tinnegieter. Deze eene zijde van zijn wezen heeft vijandig of ook wel vriendschappelijk onverstand en misverstand lang genoeg vooropgeplaatst, zelfs op ongepaste manier. Het is der Jong-Czechische partij geraden (zoo zij te raden is) haar eigen geschiedenis wat nauwkeuriger te beoefenen; ze konden dan in Hus nog iets geheel anders zien dan slechts Czechisch fanatisme.

Hus is vóór alles niet slechts een *Magister* van tamelijk wetenschappelijke beteekenis, maar tevens een *belijder*, wiens grootheid (en men kan werkelijk van grootheid spreken) geheel op zedelijk-godsdienstig gebied ligt, en wel in de innigheid van zijn geloof en trouw aan zijn overtuiging. Reeds in het begin van zijn optreden zien wij hem in die richting zich bewegen. Daarna volgt een tijdvak, dat aan eenzijdige en scheeve opvattingen voet geeft, doch zijn laatste levensjaren, welke het glanspunt van zijn karakterontwikkeling te zien geven, meer bepaald de gebeurtenissen te Constanz, bevestigen ontegenzeggelijk het bovengenoemde algemeen oordeel.

In den jongsten tijd is, bij de reeds bestaande beschouwingen over dit onderwerp door Berger e. a., en hetgeen daarover te vinden is in de geschiedenissen van Bohemen door Palachi en in de Geschiedenis der conciliën door Hefele, een klein geschrift gekomen, dat uit de pen van den in 1888 overleden kerkopziener Lechler te Leipzig is gevloeid en den titel draagt: „Johannes Hus. Een

levensschets uit het tijdvak voor de Hervorming" (Halle, Max Niemeijer 1890). Lechler is, zooals bekend is, een gezaghebbende van den eersten rang voor de geschiedenis van Wiclef. Hij toont ook bij de beschrijving der geschiedenis van Hus, Wiclefs leerling, zulk een juiste zienswijze en wijden blik, als alleen een rechtvaardig oordeel mogelijk maken. De bearbeiding der stof naar oorkonden en bronnen moge niet geheel zijn voltooid, de hoofdgebeurtenissen staan nu vast.

De volgende regelen bevatten geenszins een volledige levensbeschrijving van Hus, doch slechts eenige hoofdtrekken, die tot kenschetsing van zijn levenstaak van gewicht zijn (bepaald in aansluiting aan het degelijk geschrift van Lechler). In onze dagen van geschiedverdraaiing is zulks niet onnoodig.

Hus is in zijn ontwikkeling en eigenaardigheden zeer sterk beheerscht door den nationalen en geschiedkundigen bodem, waarop hij is voortgekomen. De regeering van Karel IV was voor Boheme niet alleen in burgerlijken en staatkundigen zin, maar ook in kerkelijk opzicht, een schitterend tijdvak, zoo- ver het zich naar buiten openbaarde. Door de verheffing van Praag tot een aartsbisdom (1344) werd de Boheemsche Kerk onafhankelijk van de Deutsche Kerk en de samenhang van beide landen minder. Bij het vestigen van het aartsbisdom werd ook, en dit voor de eerste maal, van regeeringswege, het gebruik der beide talen toegestaan. De oorspronkelijke bewoners van Bohemen waren Markomanen, dus Duitschers. De Slaven waren eerst in de achtste eeuw er binnengedrongen; gedeeltelijk was het dus slechts als een terugkeeren in het oude Deutsche land te beschouwen, dat sedert de dertiende eeuw een groot aantal Duitschers zich in Bohemen vestigden. In elk geval had de Deutsche burgerstand in de steden den handel en de nijverheid in het leven geroepen, als ook de macht van het koningschap en het nationale bewustzijn verhoogd.

De eerste aartsbisschop, Ernst van Parduvitz, „een persoonlijkheid van apostolischen stempel", had zelf veel gedaan voor de zuiverheid en verheffing van het kerkelijk leven en daardoor ook de vrijwillige en bijzondere pogingen van anderen in die richting aangemoedigd. Bohemen en Praag waren juist de plaats voor zulk hervormingswerk. Het zedenbederf onder de bevolking en met name ook onder de geestelijkheid was bijna algemeen. Nergens was de klacht daarover grooter dan te Praag, den zetel van den Deutschen Koning en Keizer. Sommige hoog aanzienlijke priesters, welke als voorgangers van Hus kunnen beschouwd worden, vooral Konrad von Waldhausen, Militsch von Kremsier en Matthias von Jaum, waren boetpredikers door woord en geschrift, die het zedenbederf aanvielen en reeds op Woord en Sacrament en algemeen priesterschap der geloovigen wezen. Hun hervormingsplannen waren, zooals dit bij het einde der middeleeuwen menigvuldig

voorkwam, van apocalyptische opvatting en mystieken zin. Militsch kan in het bijzonder als een geestverwant van Hus worden beschouwd. Hij was een Czech, die het opgewekte gevoelsleven en den zedelijken gloed zijn volk eigen, in zich omdroeg, en door zijn Czechische leerredenen grooten invloed op het volk verkreeg.

Met de kerkelijke toestanden was de toestand der Universiteit ten nauwste verbonden. De verheffing van Praag tot een aartsbisdom (1344) en de stichting der Universiteit (1348) geschieden niet alleen op bijna hetzelfde tijdstip, maar vormden ook in het regeeringsprogramma van Karel IV een harmonisch geheel. Oorspronkelijk werd Praag beschouwd als een Universiteit voor de gezamenlijke Deutsche volken. Bij duizenden stroomden Deutsche leeraars en Deutsche studenten hier tezamen. De verbintenis met Oxford in Engeland was van het grootste gewicht geworden. Vandaar uit werkte de geest van Wiclef op Bohemen. Het Wiclefisme heeft Praag veroverd en is later, ronduit gesproken, een nationaal Czechische zaak geworden.

Op dien grondslag staat Hus. Hij had de hervormende kracht en de Evangelische denkbeelden, welke reeds tientallen van jaren in Bohemen het burgerrecht hadden verkregen, in zijn persoon vereenigd en anderdeels de grondstellingen van Wiclef zich in groote mate eigen gemaakt. Hij was wel daarin minder doortastend dan deze, ook minder vrij, doch dat hij desniettemaan een goeden uitslag verkreeg, was te danken aan de omstandigheid dat de hervormingsbeweging een nationaal Czechisch karakter aannam.

Johann Hus van Husinetz (aldus genoemd naar zijn geboorteplaats niet ver van de bronnen van de Moldau) is waarschijnlijk in 1369 geboren en was van zuiver Czechische afkomst. Evenals Luther had hij zich als scholier op kommervolle wijze moeten behelpen. Hij schijnt zich als student niet bijzonder onderscheiden te hebben. Hij werd Magister der Vrije kunsten, doch nooit, evenmin als later Melancton, Doctor in de Theologie. Aan de Universiteit stond hij in hoog aanzien en verkreeg dan ook reeds in 1402 de waardigheid van rector.

Dit ambt aan de Universiteit gaf hem veel op zijn voorgangers voor. Hij leerde zich in de gedachtingang van Wiclef inwerken. Als beslissend op zijn verdere handelingen hebben wij echter nog iets anders op te merken. Gedurende zijn mannelijken leeftijd, heeft er bij hem een opwekking plaatsgevonden, die op hetzelfde tijdstip plaatsvond met de aanvaarding van het predikambt aan de Bethlehemskapel en het ontvangen der priesterwijding en zeker daarvan het gevolg was. Door zijn ambt tot prediken geroepen, verdiepte hij zich meer en meer in het Woord Gods en door de verplichting om in het Czechisch te prediken, dat aan het ambt van prediker aan de Bethlehemskapel verbonden was,

werd hij meer en meer een vertegenwoordiger der Czechische belangen. Tot het jaar 1409 hoopte hij de kerkelijke hervormingen, die hem noodzakelijk toeschenen door zijn meerderen te kunnen bewerken, doch na dit tijdstip was hij in strijd met zijn kerkelijke overheid. In den grond van zijn theologisch denken en zijn kerkelijke belijdenis, blijft hij zich tamelijk gelijk, en staat hij beneden Wiclef.

Het is noodig het hier gezegde duidelijk te maken. Hus bezat aanvankelijk het volle vertrouwen van den Aartsbisschop Sbysko, die hem tot Synode-prediker benoemde, met de verdere opdracht, die uitdrukkelijk werd genoemd, de gebreken en misbruiken in het kerkelijke leven te zijner kennis te brengen. In dit ambt maakte Hus zich de geestelijkheid tot vijand, daar hij haar leven en wandel (doch niet de leer) ten scherpste afkeurde. Aan zijn invloed is het o. a. toe te schrijven dat de pelgrimstochten naar het Bloed van Wilsnack verboden werden. Hij had de daar geschiedende „Wonderen” als bedrog ontmaskerd. Te dien tijde werd geen maatregel van zedelijke tucht door den aartsbisschop uitgevoerd, zonder de medewerking van Hus.

Sedert 1408 verkoelde echter de goede verstandhouding en in 1409 kwam het tot een openlijke breuk. Hus had de geestelijkheid in het openbaar scherper aangevallen, dan zij gewoon was en verdragen kon. In zijn heiligen ijver sloeg hij ook tegenover den aartsbisschop een toon aan, zooals een priester tegen zijne superieuren zich thans nauwelijks veroorloven zou.

Doch deze inwendige kerkelijke toestanden hadden bezwaarlijk den ommekeer teweeggebracht, die nu van kerkelijke-staatkundige zijde begon. Sedert 1378 bestond de stuitende toestand van twee pausen, te Rome en te Avignon, die elkander de opperheerschappij betwistten. Koning Wenceslaus zag wel, dat het steeds veldwinnend Wiclefisme in Boheme aan zijn erkenning als Beschermder der Kerk hinderlijk was. De verklaring daarover door den aartsbisschop openbaar gemaakt, dat in de Diocese Praag geen onrechtzinnigen waren, werd door de feiten evenzoo duidelijk weersproken, als de daarop gegronde koninklijke onzijdigheidsverklaring tusschen Rome en Avignon eigenlijk in de lucht hing, want de aartsbisschop kon niet besluiten zijn Paus, Gregorius XII, ontrouw te worden. Het waren de Bohemers aan de Universiteit, die onder de leiding van Hus beslist voor de onzijdigheid optraden. Dit staat dus, volgens mijn meening vast; want ofschoon niet onmiddellijk, toch is door latere toestanden bewezen, dat bij Hus oorspronkelijk niet zoozeer het Czechische particularisme uit haat tegen de Duitschers ontstond, als wel dat hij voornamelijk bezielde was met den wensch naar kerkhervorming, waarbij het niet kon uitblijven, dat hij tegelijkertijd met de kerkelijke conservatieve Duitschers nog meer dan vroeger in verschil kwam. De zaak stond nu zoo, dat

de Wiclefiet Hus bij koning Wenceslaus in gunst kwam, maar daarentegen met zijn superieuren gebroken had.

(Slot volgt)

DE DICHTER VAN HET LIBERALISME.

II.

In 1846 schreef Mr. Groen van Prinsterer zijne voorrede voor het „pas voltooide Handboek der Geschiedenis van het Vaderland.”

De derde druk, eene *omwerking*, verscheen vijf en twintig jaren later. Het korte woord, waarvan de schrijver dezen druk deed voorafgaan, dateert van December 1871.

Die derde druk was, zooals ik zeide, eene *omwerking*. „Vele gewigtige tusschentijds uitgekomen historische bronnen,” werden daarbij gebruikt en hadden veroorzaakt dat de vorige druk zoo maar niet opnieuw kon gegeven worden. Toch lezen we in het korte woord vooraf deze belangrijke mededeeling:

„Evenwel het tijdvak van 1813—1840 bleef onveranderd. Wijziging zou niet veel beduidend geweest zijn. *Misschien vooral in het uitwischen van elken spoor of schijn van ingenomenheid tegen de Belgen hebben bestaan.*”

Groen van Prinsterer was in 1801 geboren, en was dus toen de Belgische opstand uitbrak, een man van negen en twintig jaren. Die leeftijd is uitnemend geschikt om met den vollen gloed van den hartstocht het tegen de Belgen op te nemen; en 1846, toen de wonden door den krijg aan 't vaderland geslagen, nog op verre na niet geheeld waren, had hem, vijf en veertig jaren oud, ook nog wel kunnen verleiden tot menig woord, dat juist niet op een goudschaaltje gewogen was.

Toch achtte de bedachtzame zeventigjarige grijsaard, dat hij alles kon laten staan wat hij in 1846 geschreven had.

En leest nu eens wat Groen van Prinsterer van de vereeniging van Holland en België tot één koninkrijk schreef:

„Om regt aan Holland te doen, behoefde aan België geen onregt te worden gedaan.”

„Met terzijdestelling van historische regten werd, door de willekeur en tevens uit den aard der zaak, onder een soort van oppertoezicht en voogdijschap der Verbonden Mogendheden, een Rijk naar liberale beginselen gevormd.”

„Zoodanige eenheid moest tweedragt, innige vereeniging van dien aard moest innigen afkeer bewerken. Elke zwaarigheid, uit de verhouding van België en Holland, door afzonderlijk beheer voor vermindering vatbaar, werd door het gedwongen amalgameeren verdubbeld.”

„Zoo had men Holland en België door vereeniging onvereenigbaar gemaakt. In elk opzicht zou het

tegenovergestelde plaats hebben van wat men bedoeld had."

„De wording van het Rijk was daar. Het wachtwoord te Londen uitgesproken en te Weenen herhaald, zou ten uitvoer worden gelegd. Holland ontving, tamelijk onverschillig, het bedriegelijke en verderfelijke geschenk, dat bovendien door zware opofferingen gekocht was."

Deze aanhalingen zijn genoeg voor ons doel. Ze doen zien dat niet iedereen over de gebeurtenissen van 1830 en volgende jaren behoefde te denken gelijk de dichters als Tollens deden. Meer nog. Groen van Prinsterer is het bewijs voor de waarheid dat liederen als de „Stukjes, tot den afval van België betrekkelijk" van Tollens hun wortel niet hadden in *vaderlandsliefde*, maar in *liberalisme*. Groen kon zoo helder zien, zoo onpartijdig spreken, niet omdat hij *minder*, maar omdat hij *meer* vaderlandslievend was.

Ook hij erkende: wat de mogendheden in 1830 toelieten, wat Frankrijk deed, was *onrecht*. Maar hij moest als Christen er bijvoegen: „De koning (Willem I) riep de hulp van Mogendheden in, waaronder het revolutionaire Frankrijk zich bevond; recht vragende, waar onrecht, hoe grievend, *de eenvoudige toepassing werd van beginsels, welke hijzelf, en vroeger, en bepaaldelijk in het volijverig begroeten van den burgerkoning* (Lodewijk Filips in Frankrijk) gevolgd had."

Ook was Mr. Groen van Prinsterer volstrekt niet blind voor de onrechtvaardige beoordeeling, waaraan koning Willem I, en de Noordelijke Nederlanden met hem, van Belgische zijde blootstonden. Ten opzichte 1828 schreef hij: „Gemeenschap was er van rechtmatig en onrechtmatig beklag. De priesters ijverden voor eene vrijheid der drukpers, welke Rome tot dusver geanathematiseerd had; de ongeloovige liberalen sprongen in de bres voor dezelfde vrijheden der Kerk, waartegen zij aan het Bewind de hand hadden gereikt: zij deden een jammerkreet opgaan over de verordeningen van 1825, door hen tevoren als een meesterwerk van staatkundige wijsheid geroemd. De grieven werden opeengestapeld. Eensklaps had men ontdekt dat België dertien jaren, sedert Napoleons val, verdrukt, mishandeld onder een tyranniek beheer, ten verderve geleid werd. De Vorst werd, onder den naam zijner ministers, overladen, gelijk vroeger met lofspraken, nu met verwijt. Elk middel nam men te baat om in de opgewondenheid der bevolking een veelvermogens steun te erlangen; ook de aantijging van Hollandsch gezindheid, alsof met de vrijheid en de godsdienst, ook het Belgische vaderland bedreigd werd."

Legt nu eens tegenover de bezadigde, rechtvaardige woorden van Groen van Prinsterer de taal, die de door liberalisme benevelde Tollens tegen de Belgen uitslaat!

In zijn „Avondbede in December 1830".

Sta, sta, verrader! nader niet!
Is 't nog te weinig, dat ge uw vorst
Op 't vaderharte trappen dorst,
Dat ge eed en eer en pligt verriedt?
Valt ge als een lagen roover aan,
Die uit de struiken schiet?

Waak, jongen! waak! het roer gereed!
Gescherpt het oog! gespitst het oor!
Gij hebt geen eerlijk vijand voor,
Die krijgsmans wet en pligten weet;
Maar horden, zonder eer en tucht,
Van bloeddorst valsch en wreed.

en verder:

Rampzaalgen, die uit helsch vermaak,
Uit boozen moedwil, stad en land
In jammren steekt en oorlogsbrand!
De tranen op de moederkaak,
De zorgen van het vaderhart,
Zij ook -- zij roepen wraak.

Gedenk dat, jongen! hoor dien kreet,
En als ge voor uws konings regt
Het bandelooze rot bevecht,
Dat wet en pligt met voeten treedt,
Denk dat gij 't ook te straffen hebt,
Voor wat het ons misdeed.

Hoor, God hier boven! hoor die beë!
Te gruwzaam heeft het boos gespuis
De rust verjaagd uit hof en huis,
Den slaap van ieders legersteë:
De vaders bidden luid om wraak;
De moeders bidden meê.

In „'s Konings verjaardag; Volksgezang".

Ook dreunt den Belg, die 't anders dacht,
Ons luid gejuich in de ooren;
Hij, die ons niets dan jammren bragt,
Moet nu ons jublen hooren...
Doch denken we in ons vreugdelied
Aan die ondankbre dwazen niet.

In het „Lied der Leydsche studenten, bij hun terugkeer uit het leger naar de Akademie".

Men weet wat in 't Zuiden, dat broeinest van kwaad,
Studenten voor wetenschap leeren:
Zij smaden den vorst en beroeren den staat,
Gehoorzamen niet -- maar regeeren:
Wij, wars van verraad en oproerig geweld,
Bestrijden die leer in de school en in 't veld.

Welaan, kameraden! den knevelbaard af!
De Muzen verschrikken van 't wapen.
't Meinêedig gespuis heeft de schande en de straf:
De lauwer omvlecht ons de slapen.
Welaan, nu den krans, dien Minerva ons toont,
Gestrikt door den lauwer, waar Mars ons meê kroont!

In „De algemeene bededag".

Wij plondren vriend en nabuur niet,
Maar vordren wat ons 't erfregt liet
En 't eerlijk zweet der voorgeslachten:
Den grond, door hen uit zee gehaald,
De vrijheid, met hun bloed betaald --
Geen vrijheid, die ons vreemden bragten!

Voor zulk een regt, voor dat bezit,
Durft Neerland, dat in 't wapen bidt,
Uw hulpe, God des vredes! vragen;
En op wat bloed de kamp moog staan,
o, Reken hun-alleen het aan,
Die Neerland tot de worstling dagen.

In „De val der citadel van Antwerpen”.

Waak! wijk noch wankel! Neerland, waak!
De wereld staat u aan te staren,
U, die den eersten spriet deed varen
In 't giftig bloed van d'oproerdrak.
Zie, 't monster krimpt! het voelt de wonde,
't Ligt met den kop in 't stof verneerd;
't Rolt vlammend nog het oog in 't ronde,
Maar 't is ontzag en vrees geleerd.

En toch... Hoor toe! de juichtoon klinkt...
Maar 't ondier zal 't zich lang beklagen!
't Zal niet zoo ligt weer d'aanval wagen...
't Heeft op de rots den klaauw verminkt.
Wie weet het, digte duizendtallen,
Gehuurd door 't onregt en 't verraad!
Of aan die neergeplofte wallen
De grenspaal van 't geweld niet staat?

Neen, wanhoopt, vorsten! wanhoopt niet,
Gij, bloodaards in uw koningshoven,
Die, achter 't purper weggeschoven,
Naar d'uitslag van de worstling ziet!
Neen, tast niet siddrend naar de slapen,
Als leed de rijkswrong roof en hoon:
Zijt rustig! Neerland staat in 't wapen
En Nassau draagt een koningskroon.

Verijdelde werd uw booze raad,
Benijders, in 't gerigt verheven,
Die Neerland dacht ter prooi te geven
Aan 't ondier, dat gij woeden laat!
Breekt af de vierschaar, die gij spande,
Geveinsde Brit en sluwe Gal!
Hoe meer gij Neerland doemt tot schande,
Hoe heller Neerland schitiren zal.

In „Aan Chassé en zijne krijgsmakkers, bij hunne terugkomst in 't vaderland”.

Alleen de Belg, de Belg-alleen,
Voor 't schatten van uw deugd te klein,
Ziet smadend op dien lof van de aarde:
Maar zoo hij, koud voor trouw en eer,
Zijn zwadder uitspuwt naar uw waarde —
Ook dat verheft haar des te meer!

Is dat alles geen bombast?

W.

UIT HET LEVEN.

De oude tijd.

Dat de kwalen onzes tijds zeer oud zijn, is als 't ware met de stukken te bewijzen. De mensch verzondigde te allen tijd het goede dat God gaf.

In den *Sneeker Almanack* van 1694 kwam reeds de volgende verzuchting voor:

„o, Arme menschen, die hier trachten na groote

schatten, huysen, kasteelen en paleysen te bouwen, ende daer trachten haer eevennaesten naem ende faem te benemen, ende haer goederen, huysen, hoven, landen, sanden, dorpen en steden te berooven. o, Droevige tijden! Hoe wil het noch met zulke gaan!”

In een Almanak van 1678 werd aldus geklaagd: „Arme- en Weeshuysen worden niet bezocht, maar dansschoolen en slechte huysen worden bij menigte van menschen betreden en de liefde tot Gods Woord is ten meerendele wegh; maer haet en nijdigheyt is overal. Dus komen alle de plagen over ons lant van twist, tweedracht, krijgh en oorlog.”

Een Delftsche Almanak van 1675 zegt: „Besiet eens 't leven beyde der jonghe ende oude luyden, hoedat se ghewent zijn haer selven alle daghen tot de hoefbank te begeven, daar men vloekt, zweert, dobbelt, speelt, drinkt en klinckt. Het is te beklagen, dat een vader des huysgezins zoo kleine achttinge op syne kinderen neemt, doch soo d'oude singen, soo pijpen de jonghen.”

In het boekje van Simon De Vries, verschenen in 1662 en getiteld: *Seven duyvelen regeerende en vervoerende de hedendaagsche dienstmaagden*, wordt onder anderen geklaagd over de liefde voor „stricken, linten, monstrieuse wrongen en diergelijke snoode ijdelheden.” Wat men aan „waarde der stoffen” mist, zoekt men te vergoeden door „lightvaerdige dertele fatsoenen.” Ook ontziet men zich niet, „gekruysde locken te draegen, ja! valsch haer voor 't ligtvaardig voorhoofd te plaetsen.” Als een bewijs van de „schandleykheyd en onbeschaemdheyd deser deernen.”

En zulke ontboezemingen en klachten over de verkeerde gewoonten en gebruiken in vroeger dagen zijn er in menigte te vinden. Men leze o. a. Van Effens *Hollandsche Spectator* en zal daarin beschrijvingen vinden van honderden en duizenden dwaze menschelijke ijdelheden.

H.

Ter overweging ontleenen we dit aan een Amerikaansch werk:

1. Het Pausdom plaats zich als middelaar tusschen God en menschen.
2. De priesters tusschen den zondaar en God.
3. De oorbiecht tusschen berouw en genade.
4. Boete tusschen den overtreder en ware droefheid.
5. De Mis tusschen den geloovige en de rechtvaardigmaking in Christus.
6. De aflaat tusschen den zondaar en de geëischte zelfverloochening.
7. De overlevering tusschen den mensch en de H. Schrift.
8. Het vagevuur tusschen hem en de hemel.
9. Den ongehuwden staat der priesters tusschen hen en het huisgezin.

10. De goede werken tusschen den geloovige en de rechtvaardigmaking.
11. Het laatste oliesel tusschen den mensch en den dood.
12. De Heiligen en de Maagd Maria tusschen den mensch en een gebedverhoorend God.

H.

Een valsche Messias

Zekere Bill Friday, een opperhoofd van de Arapahoe Indianen, in de Shorshone-reservatie, keerde onlangs terug van een reis van drie maanden naar de zeekust, waarheen hij was gegaan tot verwelcoming van den Indiaanschen Messias, wiens komst door de „Medicijn-mannen” en profeten was voorspeld.

De komst van dien Messias zou het teeken van een nieuwen tijd zijn in het leven der Indianen. De verwachte geest moest oprijzen uit de wateren van den Stillen Oceaan. Bill Friday, de ter verwelcoming aangewezen vertegenwoordiger der Shorshones en Arapahoes was beladen met geschenken. Friday beklom een hooge rots, vanwaar hij een ruim gezicht had over de zee, en waar hij geduldig op de komst van den Messias wachtte. De tooverformulieren door de medicijn-mannen uitgesproken, hadden echter geen gevolg, en onze Arapahoe keerde teleurgesteld weder huiswaarts. Zijn terugkomst zonder den Messias sloeg de Indianen met moedeloosheid en deed hun vertrouwen in de profeten zeer verminderen. Cetei, een aanzienlijk opperhoofd der Arapahoes, die verscheiden maanden ziek was geweest, stierf kort na Friday's thuiskomst, wellicht van verdriet. H.

Het doet ons genoegen te kunnen vermelden, dat men ook in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika allengs meer belangstelling voor de Zuid-Afrikaansche Republiek begint te koesteren. Zoo geeft in het *Bulletin of the American Geographical Society*, Mej. A. Russell een geschiedkundig overzicht van de vorming der Boerenrepublieken. Op zeer waardeerende wijze verhaalt zij hoe de Boeren, uit afkeer van het Engelsche wanbestuur na 1835, voortdurend trachtten zich aan het Britsche beheer te onttrekken, totdat Engeland eindelijk in 1852 de onafhankelijkheid der beide republieken erkende. Zij roept de sympathie in van het Amerikaansche volk voor deze Staten, wier gesehiedenis in sommige opzichten wel eenige overeenkomst heeft met hun eigene, waarna zij een beschouwing geeft van het werk door deze pioniers in Zuid-Afrika verricht, dat grootendeels door hen voor de beschaving geopend is.

De schrijfster komt ten sterkste op tegen de slechte geruchten, dikwijls door Engelschen omtrent de Boeren in omloop gebracht. Om een beter denk-

beeld van hen te geven haalt zij hun gedrag aan in twee beslissende tijden. Toen in 1879 de Engelsche Regeering in oorlog was met de Zoeloes, zou het voor de Boeren gemakkelijk geweest zijn, hetzij verbonden met de Zoeloes, hetzij op eigen hand, de Engelschen te verjagen, maar zij versmaadden het van zulk eene gelegenheid gebruik te maken. Gedurende den onafhankelijkheidsoorlog der Boeren werd geen enkel geval van roof gepleegd, geen enkel huis geplunderd, hoewel duizenden Engelschen aan de genade der Boeren waren overgeleverd. Zij zochten geen kleingeestige wraakneming, maar stonden op hun rechten met een bewonderenswaardige grootheid. H.

Niet karig.

Onder den titel „*Un petit neveu de Mazarin*” is kort geleden te Parijs een boek verschenen, dat een nieuw licht laat vallen over vele zaken uit de vorige eeuw. Het zijn de brieven en werken van den hertog de Nivernais, (achterneef van Mazarin) een der volleerdste hovelingen van Lodewijk XV en lid der Fransche Academie, waar hij den zetel van Massillon innam.

Geboren in het jaar 1715, koos hij den militairen stand, doch daar hij niet opgewassen was tegen de vermoeienissen van den veldtocht van 1743 werd hij diplomaat. In het jaar 1748 werd hij gezant te Rome, in 1756 te Berlijn en eindelijk te Londen, waar hij in 1763 den vrede hielp sluiten, die den zevenjarigen oorlog deed eindigen.

De hertog was een bekwaam schrijver. Hij beschreef met groote kennis en grondigheid alles wat hij opmerkte aangaande eigenaardige gebruiken, en wat hem bijzonders overkwam. Vreemd zijn de diplomatieke gewoonten van toen, vergeleken met die van den tegenwoordigen tijd. Men kan zich b.v. heden geen begrip vormen van de feesten en gastmalen, die een gezant in de 18^e eeuw moest bijwonen. Evenzoo was het ook met de geschenken. Een aardig voorbeeld is de optelling van de geschenken, die de Hertog van den paus ontving, toen hij Fransch gezant bij 't Vaticaan werd. Toen de hertog van de eerste audientie tehuis kwam, vond hij de geschenken van den paus reeds gebracht, bestaande in 36 groote kisten van den volgenden inhoud:

2 kisten chocolade, 2 kisten suiker, 2 kisten confituren, 4 kisten gesuikerde vruchten, 2 kisten hammen, 4 kisten Saucise de Bologne, 2 groote Parmesaansche kazen, 2 manden met Florentijnsche Marzolini (een soort kaas), 1 mand met boter, 1 schotel citroenen, 1 kistje Rosolio (een soort likeur), 2 vaten wijn, 3 manden brood, 3 kooimanden met tortelduiven, 1 kooimand met kapoenen en ten laatste een levende, jonge koe.

De gezant kon hiermee voor een geheel jaar zijn kelder vullen. H.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

„EEN GOD, DIE ZICH VERBORGEN HOUDT”.

„Het is Gods eere eene zaak te verbergen”, heeft de wijze koning Salomo gezegd. En waarlijk, men moet diep doordrongen zijn van de waarheid dezer stelling, zal men blijven gelooven dat een almachtig, rechtvaardig God alles regeert. 't Is de ondervinding sedert jaarduizenden, dat den goddeloozen alles voorspoedig gaat; dat zij „hunnen mond zetten tegen den hemel, terwijl hunne tong op de aarde wandelt”; dat is, dat ze alles op aarde overbluffen en beheerschen en bovendien als 't ware den hemel het stilzwijgen opleggen. En onderwijl zijn „de tegenspoeden des rechtvaardigen vele.” Ja, „de goddeloozen eten soms de rechtvaardigen als brood”.

Wie niet verder ziet dan hetgeen voor oogen is, komt er dan eindelijk toe om het bestaan van God te loochenen en zijn eigen rechter te zijn, of eenvoudig met de goddeloozen mede te doen. Maar wie „ingaat in Gods heiligdommen”; wie iets leert verstaan van de wondervolle en alwijze leidingen des Almachtigen, legt de hand op den mond en spreekt met Asaf: „Als mijn hart opgezwollen was, en ik in mijne nieren geprikkeld werd; toen was ik onvernuftig en wist niets; ik was een groot beest bij U”. Het past ons, zwakken en bovendien zondigen stervelingen, niet, in de geheimen van Gods raad te willen indringen en de Voorzienigheid te spelen. God antwoordt niet van zijne daden.

Het is een groote genade wanneer God door zijn Geest ons leert stil te berusten in zijne leidingen en vast, altijd, te gelooven: „De Heere regeert!” De raadselen behoeven hier niet opgelost te worden. Wij zijn menschen van den dag. Ons leven is als een droom na het ontwaken; als een damp die voorbij vliegt. Maar God is eeuwig. En daarom gaat bij Hem niets plotseling, maar op tijd. God is almachtig. En daarom laat Hij de zonde en den Satan uitwoeden. Alle schepselen kunnen toch zonder zijnen wil zich niet roeren of bewegen. Daarom „die gelooven, haasten niet”.

Wie echter verwaand en ver dwaasd genoeg is, zijn eigen korte aardsche bestaan te houden voor een afgesloten geheel, en zichzelf te houden voor een soort van middelpunt van het heelal, verlangt van den God, dien hij aanbidden zal, dat deze ook alles in die korte spanne tijds tot zijn recht laat komen. 't Is alsof de waterspin, die een halven dag levens in beperkte ruimte heeft, zich veroorloofde de zaken van Rothschild of het beleid van Bismarck te beoordeelen en af te keuren.

Wie oogen heeft om te zien, kan evenwel gedurig opmerken dat niet een blind toeval, maar wel degelijk een rechtvaardig Opperheer alles beheerscht en alle draden in handen houdt. God laat zich niet onbetuigd. Dikwijls is „de avond licht” naar het woord van Zacharia. En soms schiet er als een bliksemstraal uit den gesloten hemel, welke

den kop treft van hem, die als een hemelbestormer zich tegen God en zijne geboden zet.

Maar ook soms duurt het jaren, en eeuwen zelfs, eer God de zonde thuiszoekt. Gewoonlijk is Gods weg dat „de ongerechtigheid volkomen moet worden” eer ze vernietigd wordt; „dat de goddeloozen *groeien* als het kruid en alle werken der ongerechtigheid *bloeien*, opdat ze in der eeuwigheid verdelgd worden”. Dan kan het den kinderen Gods bang om het harte worden. Dan worden hun „wateren eens vollen bekers uitgedrukt”. En dan kan de vraag in 't harte geslingerd worden of uit de ziel oprijzen: „Zóu het God weten en zóu er wetenschap zijn bij den Allerhoogste?” Dan is het of er geen God in den hemel is, en alsof er geen andere macht bestaat dan Satan.

Een treffend voorbeeld daarvan vinden we in de geschiedenis van Naboth. Wij, die den uitslag weten, die honderden malen reeds gelezen hebben hoe de Heere aan Naboths moordenaren, Achab en Izebel, deze afgrijzelijke zonde gestraft heeft; zelfs wij huiveren nog bij het verhaal van zijn onrechtvaardig lot. Welk vast vertrouwen op den Onzienlijke was er dan voor Naboth zelf niet noodig om zich geheel en onverdeeld in de hand des Heeren over te geven, om vast te houden aan Gods gebod; om van de tuchtroede af — en tot de hand, die haar voerde, op te zien!

Israël was zoo diep gezonken, dat zeker weinigen hebben bevroed wat wel de eigenlijke reden mocht zijn van Naboths weigerend antwoord op Achabs schijnbaar redelijke vraag: „Geef mij uwen wijngaard, opdat hij mij zij tot een kruidhof, dewijl hij nabij mijn huis is; en ik zal u daarvoor geven eenen wijngaard, die beter is dan die; of, zoo het goed is in uwe oogen, zal ik u in geld deszelfs waarde geven.” Wie nog zooveel van Gods instellingen in Israël geweten heeft, dat hij vermoedde welke wettige reden Naboth voor zijne weigering had, heeft hem zeker om zijn oudwijfsche bekrompenheid en angstvalligheid uitgelachen.

Maar Naboth treedt niet in onderhandeling; hij beoordeelt niet of de koop voordeelig dan wel nadeelig voor hem zou zijn; hij weet slechts één ding en dat is: God heeft het land zelf verdeeld onder onze vaders. Mijn stamvader heeft Hij dezen wijngaard toegewezen. God heeft eens voor goed eigenlijken verkoop van het vaderlijk erfgoed verboden. Derhalve, wat Achab wil dat ik doen zal, zou zonde zijn, zou overtreding van Gods gebod wezen.

Dat is de rechte wijze van beschouwing van Gods geboden. Zijn ze misschien verouderd? Passen ze niet in de lijst van hun tijd? Wegen sommige wellicht niet zoo zwaar als andere? Raakt dit of dat gebod mogelijk slechts uitwendige belangen? Naboth vraagt er niet naar. Hij *beleeft* wat later een apostel schreef: „Die gezegd heeft: Gij zult geen overspel doen, die heeft ook gezegd: Gij zult niet doden.”

God geeft niet goeden raad; Hij *beveelt* als soeverein. Zijn schepsel heeft niet te onderzoeken of zijn bevel groot of klein, voordeelig of nadeelig is. Dat onderzoek zou reeds het begin van ongehoorzaamheid zijn. En daarom is het antwoord, wel niet hoofsch, maar kort en bondig: „Dat late *de Heere* verre van mij zijn, dat ik u *de erve mijner vaders* geven zou!”

Met die hoodschap had Naboth zijn doodvonnis geteekend. Misschien heeft hij dat nu juist niet dadelijk vermoed. Toch wist hij wel hoe gevaarlijk in dat geval zulke vrijmoedigheid tegenover een Oostersch monarch was, vooral wanneer die monarch Achab, en zijne vrouw de afgodische Izebel was. Maar ook om de afgoden bekreunt Naboth zich niet. Hij zegt niet: „Ik ben te veel gehecht aan de erve mijner vaders”; of: „Het aanbod is niet voordeelig genoeg.” Neen, zonder er doekjes om te winden, beroept hij zich op God en zijne ordinantiën. En daar zat het gevaar voor hem. „Zou ik zulk een groot kwaad doen, en zondigen *tegen God?*” riep Jozef uit. En de gevangenis was zijn loon, en zou het, voorzoover het zijn meester betrof, levenslang geweest zijn. „Dat late *de Heere* verre van mij zijn!” antwoordde Naboth. En Izebel zou hem doen ondervinden dat de Heere... ja wie was dat? *Als* Hij iets anders was dan de stukken steen, die zij vereerde, dan durfde zij wel de proef nemen of de Heere zich met zulke bagatellen bemoeide!

Gelukkig dat Naboth die *proef* niet behoefde te nemen! Hij was *in dienst* van den Heere! Hij was dat ongeacht, onbekend. „*Niemand*”, zoo meende zelfs Elia, „diende meer den Heere”. Naboth was blijkbaar een gewoon burgerman, een stille in den lande. Maar even blijkbaar is het dat hij den God zijner vaders maar niet van „hooren zeggen” kende, maar *gemeenschap* met Hem hield, en *wist* in wiens dienst hij stond. Zoo was in zijn hart geprent, wat ook een der apostelen schreef: „Niemand die in den krijg dient, wordt ingewikkeld in de handelingen van den leeftocht.” God gaf een bevel, en Naboth *gehoorzaamde*. De uitkomst, hoe die ook zijn mocht, kon hij veilig overlaten aan zijn gebieders.

En wèl mocht hij dat met al de kracht zijns geloofs doen, want de geheele uitkomst scheen te zeggen: God bemoeit zich er niet mede! Hij verlaat u! Hij houdt zich volkomen neutraal! Izebel krijgt geheel en al vrij spel. God laat toe dat de zwakke Achab haar algeheele volmacht geeft; dat ze die op de gruwelijkste wijze misbruikt; dat ze in de stedelijke regeering van Jizreël nietswaardige speelballen vindt; dat een paar schurken zich tot meinceed laten omkopen; dat de onschuldige Naboth als landverrader terechtgesteld wordt; dat zijn gheele geslacht met hem wordt uitgerooid; dat al zijn bezittingen overgaan in handen van zijn verachtelijken moordenaar! God *laat dat toe?* Ja, zoo spreken wij menschelijker wijze. 't Is goed, nits we ons slechts

scherp inprenten dat de minste gedachte aan *onmacht* om het te verhinderen, Gode onwaardig is. God had, wanneer het Hem behaagd had, met één oogwenk het geheele plan kunnen vrijdelen, Naboth glorierijk handhaven, en de ellendingen die op zijn leven en zijn goed aasden, verdoen van de aarde. Maar God heeft het niet *gewild*.

Dat is het diepste aller mysteriën! Wee Gods kinderen, wanneer ze zich *daarin* verdiepen! Ze moeten *vertwijfelen!* Hier past het woord van Paulus: „Wie zijt gij, o mensch! die tegen God antwoordt!” En wie daartoe komen kan, zal eenmaal zien, billijken en aanbidden *wáárom* God het niet *wilde* verhinderen. „Zijne wegen zijn niet onze wegen en zijne gedachten niet de onze.” Ze zijn zooveel hooger, als de hemel hooger is dan de aarde. *Wonderlijk* is Hij van raad! maar ook — sterk van daad!

Zonder de minste moeite is Naboth uit den weg geruimd. Hij heeft geen erfgenamen achtergelaten, want die zijn gelijk met hem allen vermoord. Zijn geheele misdaad van majesteitschennis en Godverloochening is volkomen gestaafd, want naar Gods eigen bevel „bestaat in den mond van twee of drie getuigen alle woord.” Dus is de kroon wettige erfgenaam. Niets verhindert Achab om bezit te nemen van het begeerde stuk gronds.

Den dag na de voltrekking van het vonnis, gaat Achab dan ook werkelijk heen om den wijngaard in bezit te nemen. En *nu* treft hem het vonnis des Heeren Heeren.

Nu? Wie God niet kent, moet denken: dat klinkt als eene bespotting! *Nu*, juist als het *te laat* is! Het satanische treurspel is afgespeeld en *nu* treedt God tusschenbeiden? Neen, Hij komt schijnbaar achteraan! Daar staat Elia voor Achabs oogen, om hem aan te zeggen: „Hebt gij doodgeslagen en ook een erfelijke bezitting ingenomen? Alzoo zegt de Heere: In plaats dat de honden het bloed van Naboth gelekt hebben, zullen de honden uw bloed lekken, ja het uwe!” En „de honden zullen Izebel eten, aan den voorwal van Jizreël!”

Het doet ons natuurlijk harte goed, ten minste dit vonnis te vernemen, niet waar? 't Komt schijnbaar te laat, dat is waar, maar het toont ten minste de *rechtvaardigheid* Gods. Ik wil wel eerlijk bekennen dat het mij lang moeite kostte om eerbiedig te buigen voor het slot van het hoofdstuk. Achab, deze woorden hoorende, scheurde zijne kleederen, deed een zak om zijn vleesch, vastte, lag ook neder in den zak en ging langzaam. Ja, zou elk *rechtschapen* mensch zeggen; dat is alles niets waard; dat is geen echte bekeering; de straf moet in al haar strengheid doorgaan; voor zulke gruwelijke zonde is geen genade! En alle andere „rechtschapen” menschen zouden het toejuichen. Maar wie uit de duisternis gebracht is tot Gods wonderbaar licht, weet dat er in 't geheel geen rechtscha-

pen menschen *bestaan*, en dat rechtschapen menschen zooveel als *eigengerechtig* menschen zijn. God wist ook wel — en volkomen goed — dat Achabs treuren geen droefheid naar God, maar droefheid tegen het oordeel was. En toch geschiedde des Heeren woord tot Elia: „Hebt gij gezien, dat Achab zich vernedert voor mijn aangezicht? Daarom, dewijl hij zich vernedert voor mijn aangezicht, zoo zal Ik het kwaad in zijne dagen niet brengen; in de dagen zijns zoons zal Ik dat kwaad over zijn huis brengen.”

Welnu, voor alle „rechtschapen” menschen gaat dit besluit tegen alle recht en regel in. Maar indien de Heere zoo niet handelde; indien „God ons niet als 't ware *bade*: laat u met God verzoenen”; dan was er voor *niemand* eenig behoud mogelijk. Want de Achab, die Naboth vermoordde, leeft in *aller* hart. Er is slechts gelegenheid tot ontkiemen noodig voor het heel kleine plantje, dat *begeeren* heet. En ieder zal moeten erkennen met Paulus, dat hij zonder de wet Gods niet eens weet dat de begeerlijkheid zonde is. Weest verzekerd dat gij en ik, dat wij allen, bij de minste begeerte, elkander even goed vermoorden, indien Gods genade het niet verhindert, als Achab Naboth deed. En wie dat weet, bedilt niet langer Gods leidingen in deze zaak, maar aanbidt zijn grenzeloze lankmoedigheid, waardoor ook hij gered werd.

En Naboth? Voor Naboth geldt des Heeren woord: „Wees getrouw tot den dood, en Ik zal u geven de kroon des levens.” Dat schijnbaar verbergen van Gods aangezicht was de grootste eere, die hem te beurtvallen kon. Niet velen van zijne kinderen verwaardigt God tot de hoogste eere, dat ze voor zijnen naam hun leven mogen geven. Naboth, bezwijkend onder de steenworpen der gerechtelijke moordenaren, zag zich gekroond als een, die zijn leven niet te dierbaar had geacht voor den naam en de zaak des Heeren. Naboth zal de eeuwigheid door geen beter lot begeeren dan hem beschoren was.

Nooit is Gods rechtvaardigheid strenger en schitterender, dan wanneer ze zich schijnbaar vergeefs laat wachten.

W.

DE WAARHEID OVER JOHANNES HUS.

II.

Spoedig zou hij nog verder gaan en wel door de deelneming aan een feit, dat men hem heden soms nog niet vergeven kan. De „katastrophe” aan de Prager Universiteit (want dit is het) is in de eerste plaats door het onrechtvaardig voortrekken der Bohemers door Wenceslaus ontstaan. Daarbij doet het er niet toe, dat de koning eigenlijk niet door voorliefde voor Hus en de Czechen, maar door kerkelijk-staatkundige overwegingen geleid werd. Hus van zijn zijde verweerde zich later ten sterkste tegen het verwijt

van haat tegen de Duitschers: „De Czechen hebben slechts het geschenk des vorsten dankbaar aangenomen.” Lechler toont aan, dat wezenlijk belang voor de Universiteit, Hus „zooveel hij het begreep” geleid heeft. *Ik* geloof, dat de Magister niet te rechtvaardigen is van de aanklacht, dat hij in dezen bedenkelijksten tijd van zijn werkzaamheid, een bepaald Czechisch standpunt innam en kan met Hase instemmen, die zegt: „Overgegeven aan oude nationale ijverzucht, heeft voornamelijk Hus het doorgedreven, dat de Duitschers hun rechten aan de Academische Republiek verloren, waardoor de Universiteit werd ontvolkt, geheel Boheemsch werd, en Hus in de Deutsche landen werd gehaat.” Hus werd als eerste Rector verkozen aan de Universiteit te Praag, die afdaalde tot een gewone landshoogeschool.

Hoe het ook zij, (de zaak is niet met volkomen zekerheid geheel te beslissen) Hus stond toen op het hoogste glanspunt van zijn invloed in Bohemen. Zijne hervormings-denkbelden ontsproten uit den Wiciefistischen stam en door het Czechisch nationalisme gesteund, verbreidden zij zich door stad en land. Doch het begin van het einde was aangebroken.

Volgt men den toen ontbranden strijd in zijne hoofdtrekken, dan kan men niet loochenen, dat de zaak door Hus voorgestaan — afgezien van het particularisme der Czechen — de goede zaak was. Hij toch streed, tot op zekere hoogte, voor de zedelijke waarheid en eigenlijk voor niets anders als voor gewetensvrijheid in tegenstelling van de kerkelijke overheersching. Dit staat vast.

Tusschen de maatregelen door den aartsbisschop genomen tegen de geschriften van Wicief en den daaropvolgenden pauselijken aflaat in 1412 moet men wel onderscheid maken. Hus toch ging wel voor in het uitleveren der geschriften van Wicief, die in zijn bezit waren, maar hij beklagde zich bij den paus, en ging intusschen voort op den ingeslagen weg, voornamelijk met in zijn kapel te prediken. Het is duidelijk, dat men Wicief veroordeelde om Hus te treffen. Eindelijk kwam het zoover tot het uitspreken van den ban tegen hem en zijne medestanders. Daardoor groeide echter slechts de beweging onder het volk aan. Van spot en scherts ging men tot daden over, zoodat op den ban later het interdict volgde. En toch zonder eenige vrucht. Het kwam zoover, dat men aan den aartsbisschop den eisch stelde van een voor hem vernederend vergelijk, dat dan ook niet tot stand kwam. Sbysko lag in dien tijd op het ziekbed, en stierf, juist toen hij er aan dacht bij Sigismund van Hongarije hulp te zoeken. In waarheid was de kerkvorst niet tegen den Magister opgewassen.

Opnieuw ontvlamde de strijd, toen Johannes XXIII, met het doel om een kruistocht tegen Napels te houden, een aflaat uitschreef, en ijverig daarop aandrong. De verontwaardiging daarover van Hus en zijne aanhangers gaf zich in de eerste plaats lucht

in een academisch protocol, waarin het trachten van den paus naar de heerschappij als onchristelijk en het aflaatwezen als simonie gebrandmerkt werd. Daarop volgden ook openbare uitingen en wanordelikheden, waartegen Hus niet de noodige omzichtigheid en den noodigen moed aan den dag legde. Te dier tijde keerde een deel zijner invloedrijkste vrienden zich van hem af, en liepen naar het vijandelijk leger over. Hus zelf moest eindelijk volgens den wensch des konings Praag verlaten, waarop tenminste de uiterlijke rust weder hersteld werd. Toen won hij ook aan invloed onder het landvolk, en er ontstond een hoofdkwartier van het Hussitisme, waar zich later de stad Thabor verhiel.

De gansche zaak was nu op de plaats zelf onherstelbaar geworden. Het Concilie te Constanz, waarop Sigismund Hus daagde, zou de zaak beslissen. De Boheemsche zaak was een Europeesch vraagstuk geworden. Niemand had daaraan gedacht bij het samenroepen van het Concilie. Wij merken op dat de persoonlijkheid van Hus, ontrukkt aan het nationale strijdperk, zichtbaar grooter wordt en meer tot haar eigenaardige bestemming komt. Zonder zich te bedenken, ja met vreugde volgde hij het bevel op om op het Concilie te verschijnen, daar hij reeds lang had uitgezien naar een openbare verdediging zijner beginselen. Bovendien was hem een vrijgeleide gegeven, waarvan het schriftelijk bewijs hem echter eerst in Constanz overhandigd werd, terwijl eenige Boheemsche edellieden, welke Hus genegen waren, voor zijn veiligheid hadden te zorgen op reis en gedurende het Concilie. Door de ondervindingen op reis, zoo oordeelt Lechler, werd zijn geneigdheid tot eenzijdige beschouwingen weggenomen en zijn blik verruimd. Hus moest ondervinden, dat de vijandschap tegen hem, nergens grooter was dan bij zijne landgenooten.

Nu volgen de gebeurtenissen te Contanz. Weinige weken na zijn aankomst werd Hus, onder voorwendsel van eene onschuldige samenkomst, *polizeilich* gevangen genomen op last van den paus, d. w. z. de kardinalen. Het hielp niets of zijn geleiders al nadrukkelijk verklaarden, dat het koninklijk vrijgeleide geschonden werd, daar aan zijn aanhouding in het geheel geen rechterlijk onderzoek was voorafgegaan. Sigismund zelf, de geslepen diplomaat, was de man niet om zijn eigen eer en die van het rijk te redden. Slechts het eerste oogenblik begreep hij wat hij aan zijne waardigheid verplicht was, een enkele opwelling van drift en — toen werd Hus aan het Concilie opgeofferd.

De hoofdpunten der aanklacht tegen Hus waren zijne denkbeelden over de kerk en de kerkgeëring. Leerstellige zaken in engere beteekenis (de leer van het avondmaal) legden geen bijzonder gewicht in de schaal. Ook „het kelkvraagstuk,” het geven van den Avondmaalsbeker aan de leeken en het vieren van het Avondmaal onder beide gestalten, kwamen

eerst later ter sprake, zonder toedoen van Hus. Naderhand zou dit vraagstuk van den eeredienst de hoofdvraag worden.

Nog eenmaal scheen Hus de vrijheid toe te lachen, toen Johannes XXIII uit Constanz vluchtte; doch de hoop op staatkundig voordeel had het gevoel van rechtvaardigheid des konings verstikt. De gevangenhouding werd in naam van den bisschop van Constanz voortgezet. Inmiddels was ook de banvloek over Wicief uitgesproken en daarmee werd de zaak van Hus hopeloos. Het openbaar verhoor vond plaats op den 5^{den}, 7^{den} en 8sten Juni van het jaar 1415 in het refectorium van het Franciskanerklooster (de tegenwoordige eetzaal van het Eilandhôtél). Tevergeefs vermoedden zich de aanzienlijkste vaders van het Concilie (Peter d'Ailly, Gerson) een belijdenis van ketterij bij Hus uit te lokken. Hij verlangde uit de Heilige Schrift wederlegd te worden en beriep zich moedig voor den paus op Christus, als het eenige Hoofd der kerk. Daarvoor had men niets dan een glimlach over. De geheele zaak was slechts vorm en schijn, zonder eenig spoor van vrij oordeel en rechtsgevoel. De koning verklaarde zijn belofte van vrijgeleide vervuld, nadat hij aan Hus een openbaar verhoor had verschaft. Hus weigerde iets te herroepen, daar hij uit gewetensbezwaar geen dingen herroepen wilde, die hij in het geheel niet beweerd had, (b. v. aangaande de Transsubstantiatie enz). En deze gewetensbezwaren werden niet weggenomen, ook niet door de verschrikkelijke laatste gebeurtenissen, de veroordeeling, het ontnemen van het priesterschap en de voltrekking van het vonnis. Had Hus reeds in zijne brieven een onwrikbaar geloof laten blijken aan de uitvoering van zijn hervormingswerk door „sterker mannen” en van zijn innige vroomheid blijken gegeven, zijn dood doet hem eerst geheel kennen in zijn onwankelbaar vertrouwen op God, zijn treffende gelatenheid en zijn lijdzamen heldenmoed. Indien een vrijzinnige vergadering een vrijzinnig pogen met den brandstapel loonde, voorzeker heeft de vijandschap der Scholastieken, de haat der Duitschers en de verbittering der geestelijkheid daartoe bijgedragen. Zonder twijfel was slechts de bedoeling der hiërarchische partij om haar tegenstanders door de verbranding van een geestverwant te verschrikken, terwijl de vrijzinnige partij hem opofferde, om niet verdacht te worden van ook aan ketterij schuldig te zijn” (Hase).

De veroordeeling was een onrechtvaardigheid in den volsten zin des woords; een gruweldaad met een glimp van heiligheid; een moord door de Justitie gepleegd, zelfs volgens de toen geldende rechtsbeginselen, geheel afgezien van het recht der ketterverbranding.

Inderdaad toch was Hus van geen dwaling overtuigd geworden. Zijn streven toch, om de hervorming der kerk niet op de kerkelijke autoriteit, maar op den Christus en het geweten te gronden, was ook

voor dien tijd geen dwaling, die iemand doodsschuldig maakte. Hij moest uit den weg geruimd worden, dat was genoeg. Daarbij komt nog het breken van het vrijgeleide. De veilige terugtocht naar Praag was óók in den geleidebrief opgenomen; dit kan niet weersproken worden. Vooral de fijne onderscheiding van een staatkundig en een gerechtelijk vrijgeleide, hoewel op zich zelf juist, is niet te rijmen met den woordelijken inhoud van het vrijgeleide. Het blijft een schandvlek op de nagedachtenis van Sigismund.

Het is hier de plaats niet, om de leerstellingen van Hus te bespreken. Hij kan, zooals ook Hefele toestemt, in een menigte leerstellige en kerkelijke punten, tot de oudgeloovigen gerekend worden, terwijl hij door zijn bepaald van Wicief geërfde grondstelling omtrent den H. Schrift (het gebod van Christus) en zijn geloof, dat de kerk de verzameling der uitverkorenen is, tot de voornaamste voorloopers der Hervorming behoort. Om het nog eenmaal te herhalen, het was de bedenkelijkste zijde van zijne hervormingsplannen (en meermalen werd het hem ook als een fout in zijn karakter aangerekend) dat hij een tijdlang te eenzijdig de nationale Czechische staatkunde voorstond. Eensdeels echter is hij later beslist verder gekomen, anderdeels lag in deze beperking, ja beperktheid, toch ook eenigszins het geheim zijner kracht en van den uitslag van zijn pogen.

Wat zijn karakter en zijn gansche beteekenis betreft, moet worden vastgehouden, dat Hus geheel Wicief navolgde. Oorspronkelijkheid van geest is hem niet eigen. Hij was geen oorspronkelijk en krachtig denker, geen scheppend genie. Hij was ook geen ijzersterk karakter, dat onvoorwaardelijk de uiterste consequenties trekt. Hij had iets vrouwelijks in de ontvankelijkheid van zijn gemoed en tegelijk iets vasthoudends in zijn wezen, en verbond met de zachtheid van zijn gemoed en de teederheid van zijn inborst, zooals hij zich in zijne brieven steeds op 't schoonst doet kennen, een onwankelbare trouw. Zijn zedelijke reinheid en onbaatzuchtigheid hebben zelfs zijne tegenstanders niet in twijfel getrokken. Zijn grootheid was van een zedelijken, niet van een verstandelijken aard. Een ander karakter kon zich wellicht gered hebben zonder verraad aan de waarheid te plegen, zoo oordeelt Hase, d. w. z. hij had zijn eigen overtuiging aan de overtuiging der algemeene kerk, zooals zij door het Concilie werd vertegenwoordigd, ondergeschikt kunnen doen zijn, doch hij was niet de man, om zijn geweten door een herroeping, die tegen de waarheid en zijn overtuiging was, te bezoedelen. Dat is grootheid van ziel. En grootheid van ziel oefent een ongemeene macht uit op de gemoederen. Zoo was het ook bij Hus. Hus heeft volgens een geestige opmerking van Bonnelhove, evenals Columbus een nieuwe wereld ontdekt, de wereld van het geweten in zaken des geloofs.

Luther was de sterkere, die na hem kwam.

H.

REISHERINNERINGEN.

„Es regnet, es regnet, es regnet seinen Lauf;
Und wenn's genug geregnet hat, so hört's schon
(wieder auf“.

Dit zeer wijsgeerige, bemoedigende studentenliedje kunnen alle reizigers — om 't even of ze uitgedroogd of drijfnat aankomen — met groote letters lezen in den gang, vlak bij de voordeur, van het groote, maar eenvoudige hôtel „Herrnhausen“, te Herrnkretschchen, het eerste plaatsje in Bohemen, waar men komt zoodra de grenzen van Saksen zijn overschreden. Nu is het niet van 't aangenaamste om in het schilderachtige Herrnkretschchen aan te komen met opgeslagen broekspijpen, bemodderde laarzen en in een hevige stortbui. Dank zij den beiden goedigen logementhouders (ze zijn broeders) zal echter reeds menig opstandig gemoed een weinig bekoeld zijn nog vóór het behoorlijk een kamer had kunnen vragen, wanneer het in die kalme woorden zijn lot geteekend zag en tot de erkenning moest komen, dat er ook wezenlijk niets aan te doen valt.

Een oogenblik geduld! Zóo onmiddellijk kan men niet naar zijne kamer gaan! Vóór ge de trap opgaat, komt een goedaardige, geheel in 't groen gekleede reus, met een zeer lange Oostenrijksche sigaar in den mond, op u af, en klopt u vertrouwelijk op den schouder met de gemoedelijke vraag: „Nichts zu versteuern?“ „Nichts!“ klinkt het onveranderlijke antwoord. „Auch keine Cigarren?“ Want vóór alles strekt zich de vaderlijke zorg der regeering tot de sigaren uit. Men mag in Oostenrijk geen andere sigaar rooken dan die men van de Oostenrijksche regeering gekocht heeft. En even onveranderlijk luidt het: „Nein“. De reus heeft zijn plicht gedaan en schijnt niet op het denkbeeld te komen dat er wel eens menschen zijn, die nein en ja niet zoo juist weten te onderscheiden. Tenminste alle koffers en valiezen blijven gesloten. De visitatie is afgelopen. De reus wandelt doodbedaard het hôtel uit en gaat in 't zonnetje op de balie zitten in afwachting van nieuwe bootladingen reizigers, die met den volgenden trein aan 't station aan de overzij van de Elbe zullen aankomen. Wilt ge hem op den tocht daarheen een sigaar medegeven, die er, oppervlakkig beschouwd, precies uitziet alsof ze zoo uit Holland is meêgebracht, dan komt zijn douanengemoed daartegen niet in opstand.

Wanneer een der lezers van „Excelsior“ (ik stel me voor dat ze wel allen Protestantsch zullen zijn) gaarne Zondags behoorlijk naar de kerk gaat, ook als hij op reis is, dan is Herrnkretschchen daarvoor niet de rechte plaats. Het dorp heeft slechts één armoedig, leelijk kerkje en dat is voor den Roomschen eeredienst bestemd. Zondagsmorgens vroeg wordt de eenige ingang heel aardig met guirlandes van groen en bloemen versierd. En terzelfder tijd wordt gelijke versiering aangebracht rondom de deur van den dorpskerk, die er vlak naast ligt. Zoo

zou men de beide gebouwen bijna voor tweelingen in hun zondagspakje houden. Maar tweelingen van verschillend karakter. Alles is in Bohemen eenvoudig; en de Roomsche kerk mist haar fanatiek karakter zoo 't schijnt. Overal langs den weg ontmoet ge kruisbeelden of Maria's met het heilige Kind. In andere landen, waar de Roomsche kerk overheerschend is, kunt ge daaronder inschriften lezen, als „Maria, bid voor ons!“ en dergelijke. Die van Herrnkretschchen omstreken zijn beter. Onder een crusifix las ik: „Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven voor uwe zielen“. Onder een ander stond dit waarlijk schoone versje:

„Gott ist der Herr, und seinen Segen
Vertheilet Er mit weiser Hand,
Nicht so wie wir's zu wünsch pflegen,
Nein, so wie Er's für heilsam fand.
Drum sprich in Dunkel und in Noth:
Es denkt der Mensch, es lenket Gott.“

dat is:

God is de Heer, en zijnen zegen
Verdeelt Hij met een wijze hand,
Niet zooals wij 't te wenschen plegen,
Neen, zooals Hij het heilzaam vond.
Dus spreek in donker en in nood:
„De mensch bedenkt, 't bestuur is Gods.“

De beelden hebben we niet noodig, maar 't zou geen kwaad kunnen wanneer men langs 's heeren wegen in ons vaderland hier en daar zulke spreuken te lezen kon krijgen. Ze zijn in elk geval in dat Roomsche land vrij wat beter dan 'tgeen men thans in de hoofdstad van ons land voor 't St. Jozefs gesticht kan lezen: „Gaaf tot Jozef, doet wat hij u zegt.“ Zulk gebruik van een tekst herinnert aan het nut dat een dief van een bijbeltekst had, naar het verhaal van Spurgeon in een zijner leerredenen. De man nam een bos hout meê, die toevallig niet zijn eigendom was, en „kreeg“ toen juist den tekst: „In dit alles zondigde Job niet.“

Wie den eenvoud van Bohemens platteland wil leeren kennen, moet maar eens in Herrnkretschchen een telegram verzenden. Tegenover het kerkje ligt een gebouw, dat „het groote huis“ wordt genoemd. 't Is een gewoon huis, maar van twee verdiepingen, de deur in 't midden, aan elke zijde twee ramen. De linkerzijde van 't gebouw is de dorpschool. Maar rechts gaat men een trap op en komt in het „Kaiserlich-Königliches Post- und Telegraf-Ambt.“ Ik opende de deur van het postkantoor en vond een vrij ruime kamer; kaal en niet onberispelijk schoon. De eenige post- en telegraafbeamte zat in zijn hemdsmouwen aan tafel. Zijn uniform hing achter hem. In een hoek stond 's mans ledikant, het bed nog onopgemaakt. Zes, zeven zangvogeltjes in even zooveel kooitjes hingen aan den wand en vervroolijkten de eenzaamheid huns meesters met gezang. Vóór hem stonden de overblijfselen van zijn een-

voudig onthijt. De wet „niet rooken!” was blijkbaar niet voor hem gemaakt. Ik werd op de vriendelijkste manier ontvangen en van mijn telegram afgeholpen.

't Is te hopen dat mijn vriend de telegrafist wat meer van de aardrijkskunde wist dan de herbergier, bij wien ik een paar uur later een glas bier dronk. Hoe het dorpje van tien huizen heette, weet ik niet meer. Het uitzicht voor de deur van den herberg was prachtig en wijd, want het dorpje lag honderden voeten hoog. De goede man kwam met het bier bij ons zitten en een praatje maken. „De „Herrschaften” zijn zeker Engelschen?” Een Engelschman scheen het hoogste te zijn, wat de man zich kon denken na een Bohemer. Ik antwoordde ontkennend maar liet hem verder raden. „Waren we Russen?” Dat was mogelijk, want er kwamen zelfs Russen bij hem, en die kende hij dus heel goed. Geen wonder, Rusland ligt daar niet zoo heel ver vandaan. Ten slotte hielp ik hem uit den droom. „We komen uit Holland; dat ligt nog verder van hier dan Rusland.” Wel, zou de man dat niet weten? Hij had wel eens Hollanders gezien, en herinnerde het zich heel goed. „Holland, dat is ver! Dat is het land, waar 's winters in geen vier maanden de zon opgaat!”

Even eenvoudig en naïef ging het in Wehlen toe, waar ons reisgezelschap had gelogeerd. Toen we 's morgens vroeg wenschten te vertrekken, en ik om de rekening verzocht was de „Kellnerin” niet instaat die zonder mijne hulp op te maken. Ze wist natuurlijk hoeveel bedden waren gebruikt, maar wat we den vorigen dag hadden gebruikt, kon ze niet meer opschrijven. Zij betaalde dadelijk aan het „buffet,” en „schreef dat alles niet zoo op.” Als ik dus maar de vriendelijkheid wou hebben eens op te noemen wat we alzo gebruikt hadden, dan zou zij de prijzen zeggen! . . . 'k Behoef zeker niet te melden dat onder zulke omstandigheden de prijzen nog al mēevallen. Nu mag men lachen om den eenvoud dier menschen; en wanneer iemand beweert dat het goed is om in wildvreemden niet zoo onbepaald vertrouwen te stellen als dat landmeisje deed, zal ik de laatste wezen om het tegen te spreken. Want onder de allerdeftigste en allerrijkste heeren en dames zijn er, die er geen been in zouden zien het den logementhouder niet te herinneren wanneer hij vergat een halve flesch wijn in rekening te brengen. Een stipte orde in de zaken beteekent nog niet wantrouwen in degenen met wie men zaken doet.

Toch zou ik wel durven beweren dat deze eenvoudige kellnerin meer kans op zegen van Boven heeft, dan de kellner met wien ik een paar dagen in een vrij wat grooter logement afrekende. De rekening was 17 Mark, waarvoor ik hem een goudstuk van 20 Mark gaf. Een kleine jongen kan begripen dat men in dat geval terugkrijgt. De man legde de voldaan geteekende rekening voor mij op tafel en de drie mark er op. Maar vóór ik de hand

kon uitsteken om ze op te nemen, waren ze verdwenen. In zijn kinderlijken eenvoud of in verstrooidheid had hij ze voor een fooi aangezien. Toen 'k hem vroeg: „Kellner, daar ligt de rekening, maar waar zijn de drie Marken gebleven?” legde hij één driemarkstuk neer. Dat is slechts een kleine kleinigheid; maar toch tegen zijn wil het bewijs dat hij was waar ik hem voor aanzag, namelijk *oneerlijk*. Waarom?

Een land als de „Sächsische Schweiz,” met zijn vele allerzonderlingste rotspartijen, bewaart gewoonlijk allerlei historische herinneringen. Nog niet lang geleden was het als 't ware ontoegankelijk. Eerst in 1708 besteeg koning August de Sterke, van Saksen, een der rotsengroepen, den Lilienstein, en gaf daardoor het sein om de aandacht meer op deze romantische landstreek te vestigen. Aan August de Sterke heeft Saksen heel veel te danken, zoowel als heel veel te wijten. Niet zonder reden heette hij „de Sterke.” Om dat te toonen, greep hij op een mooien namiddag in zijn paleis te Dresden een der hovelingen, die, in 't voorbijgaan gezegd, ook juist geen kind was, met éene hand bij den kraag, tilde hem op en hield hem een paar minuten het venster uit. Een hoveling behoort zoo iets eervol en aardig te vinden, al behoef hij de hoffelijkheid niet zoo ver te drijven, als de aanzienlijke man aan het hof van Cambyses, die het als heel geestig van den tiran moest toejuichen, dat deze zijn ('s hovelingen) eenigen zoon zonder eenige aanleiding daartoe een pijl door 't hart schoot.

August de Sterke vond weldra navolgers in het bezoeken van de schoonē landstreek. Maar toch duurde het nog jaren en jaren eer de voornaamste en stoutste partijen toegankelijk waren gemaakt. Geen wonder, het was ook geen kleine moeite om daar overal behoorlijke wegen aan te leggen! In tijden van oorlog dienden de rotsengroepen voor schuilplaatsen, waar de benarde inwoners hun have en vee, en zichzelf bergden voor de woeste soldaten. Menig roerend verhaal uit den dertigjarigen krijg zou dat kunnen aantonen. Sommige plaatsen dragen er nog de sporen van en de namen naar. Zoo onder anderen de „Kuhstall.”

Uit de bekoorlijke badplaats Schandau, de oostelijkste Saksische stad aan de Elbe, voert een prachtige weg door het Kirnitzschdal, langs de beek van dien naam, langzaam stijgend naar een tien meter hoogen waterval, die heel mooi zou zijn, wanneer hij altijd water bevatte! Temidden van de stoute natuur is het een belachelijk gezicht dat een man bij den waterval geplaatst aan een touw een luikje opentrekt en wezenlijk een stroom van water laat vallen, waarna hij de hand ophoudt om een footje. Maar dat moet u niet ergeren, al hadt ge liever voor 't geld een glas bier gedronken in de „Wirtschaft” die er vlak tegenover ligt. Nu een halfuur klimmen door heerlijk bosch, en vrij steil. Maar plotseling . . . daar staat ge voor een rots, die ge

door moet; of niet? Hebt ge den top bereikt? Of moet die holle rots nog bestegen? Een paar stappen voorwaarts... en ge bemerkt dat ge het doel van den tocht bereikt hebt, al ware het alleen om het gezellige logement, dat u om zoo te zeggen wenkt. Ja, daar is de „Kuhstall”. Loodrecht staat op den top van den berg een rotsgevaarte voor u van meer dan tachtig voet hoogte. Maar die rots is hol en heeft een ingang van 5 meter hoog en 8 meter breed. Wandel er door en ge bemerkt dat ge minstens vijftig schreden voortgaan moet om het einde te bereiken. Daar is het gat 11 meter hoog en 17 meter breed. Voorzichtig! Wanneer men geen leuning gebouwd had, zoudt ge plotseling in den diepen „Habichtsgrund” storten en dus een val van 600 voet maken. Dat was de stal waar de gevluichte Saksers hun geredde vee heenjoegen en veilig bewaarden.

Thans terug naar den ingang. Daar links is een spleet in den kolossus. Drie en tachtig balkjes, geen van allen meer dan 3 voet breed, zeer steil boven elkander geplaatst, laten u toe tusschen de rotswanden op te klimmen. 't Is er koud, donker, vochtig. En boven gekomen staat ge verbaasd. Allerlei rotsten, grotten, holen, omringen u; het „Pfaffenloch” (Papengat) „Schneiderloch” (Kleermakersgat) „de Kansel” (Kansel) en anderen. Hoeveel tranen zijn daar gestort; hoeveel vloeken en verwenschingen geuit; maar ook hoeveel beden om redding opgezonden!

Wie iets anders wil zien, dat met den oorlog in verband staat, begeeft zich naar Königstein. Maar wij bezoeken die vesting in gedachten in een volgend nummer.

W.

EEN ZWARE TAAK.

(Bij de plaat.)

In Denemarken bestaat de wet dat de doodstraf niet mag uitgevoerd, tenzij de veroordeelde zijne schuld vrijwillig volkomen bekend heeft. Wie weet hoe menigmaal de vrees voor den dood de schrik voor levenslange gevangenschap heeft overwonnen en de bekentenis in de keel gesmoord! Maar daar staat tegenover dat ook niemand ter dood gebracht is, die zelf niet overtuigd was dat zijn vonnis rechtvaardig was. En meer nog: geen rechter heeft onwillens onschuldig bloed vergoten.

Ettelijke jaren geleden was een man ter dood veroordeeld, wiens schuld overtuigend was gebleken. Hij had een afschuwelijken moord onder verzwarende omstandigheden op het geweten. Maar zijn hart was als met een ijskorst bedekt, waar de pijlen van Gods Woord op stuitten. Hij was in de kracht van het leven; ruw; ongevoelig; en bleef stijf en sterk zijn schuld loochenen. Zijn leven in de cel was hem dierbaarder dan de waarheid, hoe ellendig het ook mocht zijn.

Met voorbeeldeloze getrouwheid bezocht hem de geestelijke, die den dienst in de gevangenis had. Eindelijk, eindelijk smolt het ijs en ontdooide het hart voor deze onwankelbare liefde. Hij zag hoe ze de liefde zijns Gods afspiegelde. Als een berouwhebbend zondaar zocht en vond hij vergeving aan den voet des Kruises.

Weldra werd het bekend hoe de tijger in een lam veranderd was. Algemeen stelde men belang in hem. Hoe gaarne had de „publieke opinie” hem gered! Welk een aanwinst voor de maatschappij zou deze man zijn!

Maar nu hij bekeerd was en wist en geloofde dat al zijn zonden in het bloed zijns Heilands verzoend waren, kwam de zwaarste verzoeking. Hij bekende den moord aan den man, die hem den weg des levens gewezen had. De wettelijke bekentenis bleef echter achterwege. Hij kon van het leven niet scheiden.

Een bittere strijd had hij te voeren. Maar eindelijk kwam de overwinning. Eindelijk leerde hij inzien, dat ook hier op aarde aan de goddelijke gerechtigheid moest voldaan worden. En dat het woord Gods kracht behoudt tot aan het einde dezer bedeeing: „Die des menschen bloed vergiet, zijn bloed zal *door den mensch* vergoten worden.” Hij bekende voor zijne rechters.

Weinige leerredenen hebben zooveel invloed gehad, als de laatste toespraak van dit kind Gods tot de saamgestroomde menigte, toen hij aan den voet van de galg stond en binnen weinige minuten voor het aangezicht zijns *Vaders* zou verschijnen.

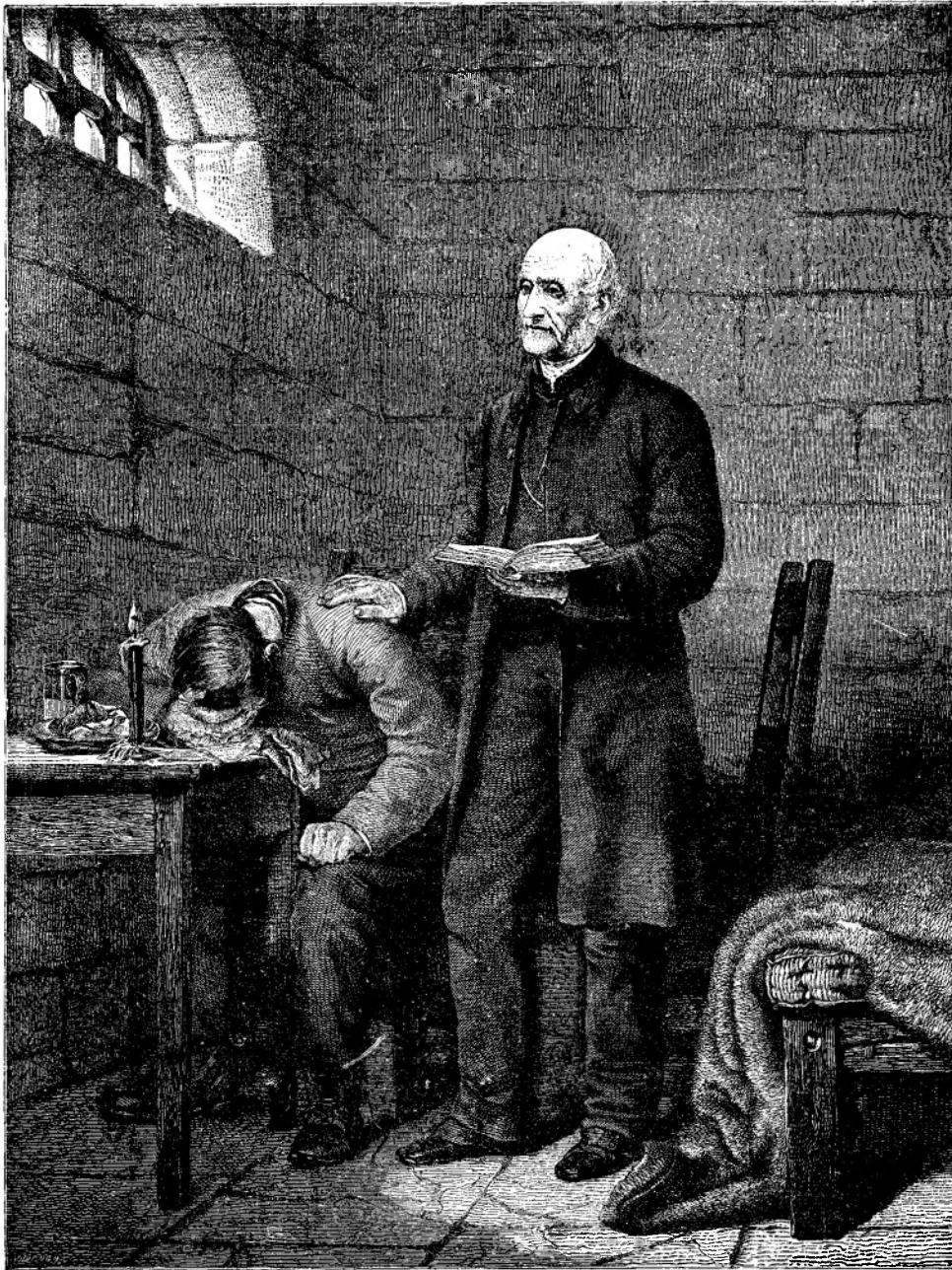
Ook tot hem was gezegd: „Heden zult gij met Mij in het Paradijs zijn.”

DE MIDDERNACHTZENDING. ¹⁾

Het is niet waarschijnlijk, dat de middernachtzending voor een van de lezers van Excelsior een onbekende zaak is. Deze jonge plant in den wijngaard des Heeren, nu voor ruim twee jaren uit den vaderlandschen bodem ontsproten, is onder de zorgen van den hemelschen Landman voorspoedig opgewassen en vertoont reeds verscheidene vruchtbare loten. Een beknopte opmerkzame beschouwing van deze zending en wat zij te leeren geeft, kon, meenden wij, velen jongelingen ten zegen zijn. Deze begeerte heeft ons bij het schrijven van deze regeelen geleid.

Eenige jaren geleden bezocht een welbekend vriend en voorstander van de Inwendige Zending het wereldsche Kopenhagen, en leerde daar een nieuw en treffend werk kennen, hetwelk door hem met warme

¹⁾ We zeggen den geachten schrijver hartelijk dank voor deze mededeelingen. Mogen ze velen tot belangstelling opwekken!

EEN ZWARE TAAK.

sympathie en groote waardeering werd gadeslagen. In den laten avond vereenigden zich aldaar geregeld eenige broeders om, na zich in het gebed gesterkt te hebben, uit te gaan in de beruchte wijken der stad, waar zij post vatten aan de huizen van ontucht. Hier gekomen, trachtten zij door een vriendelijk vermanend woord jongelingen en mannen, die er hun verderfelijke genot kwamen zoeken, te bewegen van hun schuldig voornemen af te zien, en zich voor God te verootmoedigen met belijdenis van hunne zonden, opdat Hij hun vergeving en een

afkeer van hun vorig schandelijk leven schenken mocht. Tot hunne groote blijdschap mochten deze broeders ervaren, dat hun arbeid niet onvruchtbaar was. De Heere toonde hun de duidelijkste blijken van zijn welgevallen in dit moeilijk werk, waarbij deze vrienden nog zeer door de politie belemmerd werden.

Niet lang daarna werd ook hier te lande de aandacht van vele Christenen op dit zendingswerk gevestigd en het voorbeeld der Deensche broeders krachtig ter navolging aanbevolen. Schijnbaar te

vergeefs. Het was dan ook zulk een ongehoorde zaak zich des nachts te begeven in eene zoo schandelijke en gevaarlijke omgeving, waar men niet anders dan de hevigste vijandschap te wachten had. Immers wilden zij, die de werken der duisternis volbrengen, liefst ongezien blijven. Wat zou het baten daar het Evangelie te brengen? Het scheen alles zoo zonderling en bezwaarlijk, dat men meende: de middernachtzending heeft in Nederland geen levensvatbaarheid. Veel werd hier gedaan tot redding van gevallen vrouwen. Dit, gevoelden velen, was ook noodig. Deze menschen waren uit de samenleving verstooten. Maar moest men zich nu ter wille van ontuchtige mannen aan zulk een gevaar gaan blootstellen? Niemand kwam er toe.

Toch had de Heere God besloten op gansch ongedachte wijze de smekingten te verhooren van hen, die verstonden, dat de nood van zulk een waarschuwend optreden hier niet minder kenbaar was dan in den vreemde. En zonder dat aldaar ooit aan een middernachtzending was gedacht, zou te Haarlem dit werk geboren worden, en zulks op eene wijze, die niemand tevoren zou vermoed hebben.

De jongelingsvereniging vierde met de kinderen van hare zondagsschool het Kerstfeest in 1887. Zeker door het zingen gelokt, stond buiten aan de deur een havelooze jongen te luisteren. Zoo nu en dan als iemand het lokaal inging, wierp de knaap een begeerigen blik naar binnen. Eindelijk sprak een van de vrienden hem aan en vroeg hem, of hij wel begreep wat het feest beduidde, dat de kinderen vierden en of hij wel wist, wie de Heere Jezus was.

„Neen”, antwoordde de arme jongen in zijn onnoozelheid, „die meneer komt nooit bij ons in de poort”. Dat zulk een antwoord door een knaap van omstreeks tien jaren kan gegeven worden, is voorzeker diep beschamend. Het greep onzen jongen broeder dan ook sterk aan. Getroffen sprak hij met andere vrienden over dit geval en vatte het ernstig voornemen op te doen wat in zijn vermogen was om ook de meest verwaarloosde en onkundige kinderen van den Heiland te spreken. De Heere, die hem deze begeerte in 't hart gegeven had, maakte ook verder zijn weg voorspoedig. Er werd een gelegenheid gevonden, om zulke havelooze kinderen op Zondag het Evangelie te doen hooren, en spoedig waren er vijftig à zestig kinderen bijeen. Van den beginne aan beseften de ouders, dat wij alleen het welzijn van hun kinderen bedoelden, en zoo wonden wij ook meer het vertrouwen van deze menschen, en werden wij gaandeweg meer bekend met de toestanden in de achterbuurten — toestanden, veelal te jammerlijk om te beschrijven.

De vaders van de kinderen, zoo zij namelijk hun vader kenden, leidden nagenoeg allen een woest en ongebonden leven. Had zulk een man werk, dan verbraste hij somtijds in een enkelen nacht het loon

van een gansche week, terwijl vrouw en kinderen voedsel en kleding moesten derven.

De moeders, door ellende en gebrek moedeloos geworden, of zelf ook van kindsbeen af in de treurigste verwaarloozing opgegroeid, bekommerden zich dikwijls ook weinig om hetgeen er van hunne kinderen worden zou. Ook zij zochten hun troost vaak in den drank. Wat alzoo de toekomst is van jongens en meisjes, die zonder tucht opgroeien, laat zich beter denken dan beschrijven.

De mannen, die zooveel hadden kunnen doen om verbetering te brengen in het lot van hun gezin, waren moeilijk te bereiken. Troffen wij hen al thuis, dan waren zij meestal min of meer beschonken of onverschillig. Toch zijn onze pogingen meermalen gezegend. Wanneer zij nuchter waren, gevoelden de meesten hunne ellende wel, en bij enkelen vond het Evangelie toegang tot hun hart en mochten wij treffende veranderingen opmerken in die gezinnen, waar ook de vrouw van ganscher harte wilde medewerken.

Doch vooral des Zaterdagavond, als het weekloon uitbetaald is, liepen zooveel hunner gevaar voor de verzoeking van kameraads en voor den ouden lust te bezwijken, zoodat wij verstonden, dat het zoo goed zou kunnen werken, indien wij hen en andere mannen vriendelijk tegenhielden op hun weg naar de kroeg, vooral naar de beruchte kroegen, en hen, zoo mogelijk, bewogen naar huis te gaan. Zoo mochten wij menigmaal voorkomen, dat deze vrienden door den drank beneveld en verhit, zich tot allerlei kwaad lieten vervoeren, om met een ziek lichaam en berooid hoofd thuis te komen.

Evenwel om met vrucht alzoo te werken, hadden wij hulp noodig. In de Jongelings- en Onthoudersvereniging werd die niet vergeefs gezocht, door de goede hand van onzen God over ons. Eenige vrienden sloten zich bij ons aan om met ons op sommige avonden in dien zin te werken.

Alzoo is de Middernachtzending in Haarlem voorbereid, eer de vrienden nog iets van het werk der Deensche broeders wisten. In den zomer van '88 kwam het gerucht van ons werk, dat zich nog altijd hoofdzakelijk tot den strijd tegen de dronkenschap bepaald had, ook hun ter oore, die het eerst de middernachtzending in onze groote steden bepleit hadden. Nu werden wij meer bekend met het karakter van het werk in Kopenhagen. En niet lang daarna werd ook de eerste Middernachtzendingvereniging in ons vaderland te Haarlem opgericht.

In October van dat jaar vertrokken twee vrienden uit dezen kring naar Amsterdam, uitgenoodigd om aldaar, en zoo de Heere wil, ook in andere plaatsen, de Christenen tot denzelfden strijd op te wekken, waarin zij geleid waren. Langzaam vond hun woord en werk weerklank in de harten en vormde zich ook in de hoofdstad eene vereniging, arbeidende in denzelfden zin als die te Haarlem. Doch

bij de ontwikkeling van het werk hier en te Utrecht, den Haag, Delft, Rotterdam, Arnhem, Harderwijk, kunnen wij niet stilstaan. Uit het voorgaande blijkt genoegzaam, dunkt ons, dat de Middernachtzending een van God verwekte arbeid is.

Te Haarlem ontstaan, uit de begeerte om iets te doen tot leniging van die ellende in de achterbuurten, welke het gevolg is van dronkenschap en zedeloosheid, nam het werk in de groote steden wel een ander karakter aan. In Amsterdam b. v. bestaan gansche straten grootendeels van het geld, dat er op de schandelijkste wijze verkwist wordt. Op sommige avonden stroomden de bezoekers naar zulke beruchte buurten henen. Door traktaatverspreiding kan daar veel goeds gewerkt worden. Zij, die hier komen, zijn niet allen verhard in de zonden. Het toespreken van hen, die een slecht huis willen binnengaan, is ook hier niet minder gewenscht. Het levert echter groote moeielijkheden op, wijl er zich terstond een groep omstanders verzamelt, voor wie zeker meestal een ernstig woord van waarschuwing ook niet te onpas is, omdat zij zich allen op een gevaarlijk terrein bewegen. Doch de spotters maken zulk een wijze van werken daar uiterst moeielijk en de politie komt dikwijls tusschenbeide, zeggende dat het verboden is volksoploopen te maken. De heftige tegenstand van de houders van bordeelen en danshuizen in zulke straten, al is 't ook, dat zij allerlei gemeene lieden tegen ons aanhitsen en omkoopen, is overigens bewijs genoeg, hoezeer zij vreezen dat den bezoekers de waarheid wordt voorgehouden, en dat zij het werk geenszins ijdel achten.

Evenwel om goed te leeren kennen, wat de Middernachtzending tot ons te zeggen heeft, begeve men zich met ons in den nacht naar een stille buurt. Hier staat het schandhuis. Nu niet temidden van een warnest van kroegen en danshuizen, waarin iemand zou kunnen dwalen zonder te weten waar hij aanlandt. Neen, wie hier den drempel overschrijdt, is zich maar al te wel bewust, dat hij een huis binnentreedt, uitsluitend aan de grofste zonden gewijd. Nacht en dag pleegt men hier de gruwelijkste onreinheid. In trouweloosheid en echtbreuk alleen tiert dit huis. Het is een voorportaal der hel. Daarbinnen is er alles op ingericht om de meest verwoestende en schandelijkste zonde zoo begeerlijk en verleidelijk mogelijk voor te stellen.

Ja, de Satan, geholpen door de overheid, liegt den dienaars van den wellust hier voor, dat zij in dit huis straffeloos hun hartstocht kunnen botvieren. De overheid gaf vergunning tot de oprichting van dit moordhol. Zij reikt door middel van een daartoe van gemeentewege aangestelden geneesheer den inwonenden hoeren een bewijs van onschadelijkheid uit of verwijdert hen van hier, ten gerieve van de hoereers, wanneer ze ziek bevonden worden. Men zondige hier dus ongehinderd voort! Het is hier een uitgezochte gemakkelijke gelegenheid om

zonder gevaar voor het lichaam.... verloren te gaan.

Doch men misleidt zichzelf heerlijk, wanneer men zou meenen, dat het mogelijk was de straffen, die God op deze zonde tot een eeuwige waarschuwing gesteld heeft, te ontgaan. Duizenden hebben op de jammerlijkste wijze hun gansche leven lang, ook in hun lichaam het tegendeel moeten onder vinden.

En wie zullen wij nu hier aantreffen? Wat zal het antwoord zijn van hen, die wij hier onder bid dende opzien tot God en in den geest der zachtmoedigheid trachten te bewegen den weg der zonde te verlaten.

Wat wij wel vermoeden konden, het meerendeel der geregelde bezoekers van deze huizen, heeft alle geloof in God en in een eeuwig leven, van zich zoeken af te schudden. Hun onverstandig en rampzalig leven bewijst de waarheid van het woord: De dwaas zegt in zijn hart: Er is geen God. Want dwazen zijn zij voorzeker te noemen, die hun genot zoeken in hun schande en in de ellende van de slachtoffers van den wellust, die zich in deze huizen aan de zonde verkocht hebben. Hun hartstocht stelt hen bloot aan 't gevaar voor de vreeslijkste ongeheelijke ziekten, terwijl zij zich hoe langer hoe meer vervreemden van alle reine, natuurlijke blijdschap. Er is dan ook niemand van hen, die in deze jammerlijke schandhuizen zijn genot gaat zoeken, of in zijn hart stemt hij ons toe, dat hij heel wat gelukkiger was in den tijd, toen deze hartstocht hem nog niet tot een harden meester geworden was. In deze omgeving drijft alles aan tot de uiterste zinnelijkheid en wee hem die behagen gaat vinden in zulk een genot! De grofste verdorvenheid zal weldra het hart voor alle reine liefde sluiten; alle gevoel voor wat edel en goed is wordt hier verstikt. En bevrediging kan zulk verachtelijk zingenot den mensch, naar Gods beeld gemaakt, nimmer schenken — waarom dan ook deze hartstocht zijne slaven morrend en bitter van gemoed ter helle voert.

Doch meene niemand hier alleen dezulken te ontmoeten, die nimmer iets van den dienst van God hebben verstaan. Integendeel, het behoort, helaas, niet tot de zeldzaamheden, dat wij hier jonge mannen aantreffen, die jarenlang lid, ja zelfs bestuurslid, van een Christelijke jongelingsvereniging geweest zijn. Wanneer de Heere ons tot hun hart te spreken gaf, is het ons meer dan eens medegedeeld, hoe zij geleidelijk tot zulk een val gekomen waren. Het bleek ons dan, dat het rechte beginsel hen nimmer geleid had. In den regel was het gekrenkte eigenliefde en hoogmoed geweest, die den Satan telkens meer plaats in hun hart gegeven had. Werden zij niet gevierd, dan was het hun ook niet aangenaam in den kring der leden. De omgang met lichtzinnige vrienden en hun ijdele scherts hadden steeds meer begeerlijks voor hen dan de vriendschap van de waarlijk godvreezende leden. De invloed van

verkeerde kameraden werd alzoo voortdurend sterker op hen. Ongemerkt dreven zij al verder af op den stroom der zonde. Kwade samensprekingen, vuile dubbelzinnigheden, laffe spotternijen verdienen langzamerhand wat er goeds was in hun leven. En, God verlatende voor de vriendschap der wereld, zijn zij al dieper gevallen tot hun tijdelijk en eeuwig verderf.

Het ware wel te wenschen, dat zij, die den Heere gevonden hebben, zich beijverden om aangener en vriendelijker in den omgang te wezen met dezulken, die gevaar loopen, om hen alzoo aan zich te verbinden, en hen in de kracht des Heeren te bewaren van booze invloeden. En voorts, dat zij in alles een goed voorbeeld gaven om nimmer in andere genoegens behagen te hebben, dan zulke, waarvoor zij met een volkomen oprecht gemoed den Heere kunnen danken. In een vriendenkring, waar de ernstige overdenking en toepassing van het Woord Gods wordt betracht, is het voor iemand, wiens hart hem veroordeelt, op den duur niet uit te houden. Laat ons dus doen wat in ons vermogen is om, wanneer wij zien, dat een van de vrienden schijnt af te dwalen, hem te winnen, opdat hij zijn schuld voor God belijde en voor verharding van zijn geweten bewaard blijve.

Ervaringen van aangrijpende en vreeselijker aard kunnen wij niet geheel verzwijgen. Wij hebben mannen ontmoet, die, hoe ook gewaarschuwd, zich niet schaamden of verootmoedigden, maar, zich beroepende op hunne bevindingen in hunne bekeeringsgeschiedenis, volhielden, dat zij uitverkoren waren, al bewezen hun handelingen, dat zij dood waren in de zonden en misdaden. Zoo wordt Gods naam om hunnentwil gelasterd en zouden zij Christus in 't oog der wereld tot een dienaar der zonde maken. Anderen verscholen zich achter de zonden van Simson en David en waren overtuigd, dat zij niet in hunne zonden zouden sterven.

Zoo staan den zielenmoorder allerlei middelen ten dienste om zijn dienaars te verblinden, opdat zij zich niet zouden bekeeren van hun booze werken. Doch waar men alzoo Gods raad verwerpt en den leugen liefheeft en doet om naar het goeddunken van het verdorven hart te leven, wordt het uiterst moeilijk om weder te keeren tot den Heere. Wordt al iemand door het optreden der middernachtzending een oogenblik tot staan gebracht op zijn zondigen weg — het geweten van den man is zoo toegeschroeid en het verstand zoo verduisterd, dat ook het Evangelie geen invloed meer heeft op zijn hart.

Wie zijn hart heeft gevoed met de dwaze theorieën van het ongeloof om de gehoorzaamheid aan de Wet des Heeren te ontgaan, zal, als zijn wil dubbel verdorven en zijn verstand met allerlei leugens vervuld is, de waarheid niet meer kunnen aannemen. Hij kan niet gelooven. En uit zijn binnenste komt niet anders dan lastering voort.

Het is ons niet geoorloofd de ijzingwekkende lasteringen openbaar te maken, die wij uit den mond van jongelingen in den vreeselijksten ernst hebben moeten aanhooren.

De middernachtzending kan veel kwaad voorkomen. Zij is allereerst een krachtig getuigenis tegen de goddelooze meening alsof ontucht noodzakelijk ware. Velen, die aarzelend zouden binnengeslopen zijn, worden menigmaal reeds door het gerucht van haar optreden weerhouden.

Deze zonde zoekt de duisternis. Wanneer wij nu op deze donkere plaatsen ons licht laten schijnen en menige zondige daad verhinderen, zullen wij stellig voor velen tot een blijvenden zegen gesteld worden. Iemand terug te houden van den eersten stap op dezen verderfelijken weg is ontzaggelijk veel waard. Velen, die anders in een oogenblik van opgewondenheid zouden zijn doorgestaan, zullen op later leeftijd de middernachtzending dankbaar wezen. De verhindering reeds van een zondige daad op zichzelf, hoeveel te meer, wanneer daaraan onder veel gebeds een woord van ernst en liefde toegevoegd wordt, dat de Heere ons geeft te spreken, kan de aanvang zijn van zelfonderzoek en bekeering. Wij kennen hiervan sprekende voorbeelden, die ons hart met blijdschap vervullen en ons goedsmoeds doen volharden.

Voorts wordt ook de aandacht van de overheid door de moeilijkheden, waaraan de middernachtzendingen blootstaan, voortdurend gevestigd op de schandelijke toestanden, waarbij de zonde zoozeer bevorderd wordt. Het optreden van zoovele mannen, die zich in de kracht des Heeren aangorden tot den strijd tegen deze ongerechtigheid, is reeds een bewijs dat God den tijd verhaasten wil, dat zulke ongerechte, heidensche instellingen uit ons midden worden weggedaan. Te meer, daar gaandeweg ook meer personen van invloed zich tot dezen arbeid geroepen gevoelen.

En is ook niet grotendeels de lauwhoed, de levensloosheid, zou ik geneigd zijn te zeggen, van zoovele Christenen, die God zoozeer mishaaft, oorzaak, dat, door de kracht des Heiligen Geestes aangevuurd, de kinderen Gods onze maatschappij nog niet gezuiverd hebben van zooveel gruwelijke inrichtingen, waar de zonde gekweekt en beschermd wordt?

Laat ons, die den Heere kennen, als één man opwaken en strijden tegen dezen machtigen zondelust. Wanneer wij in ons eigen hart de macht van de genade van onzen Heere Jezus Christus hebben leeren kennen, die van alle zonde reinigt, dan komt tot ons dit heerlijk gebod: „Redt degenen, die ter dood gegrepen zijn, want zij wankelen ter dooding zoo gij u onthoudt.” en v.v. (Spr. 24: 11, 12.)

Weest sterk en doet het. Ook in de middernachtzending heeft de Heere getoond dat Hij zijne gunstgenooten bewaart voor alle gevaar. De listen van den Satan worden immer beschaamd en loopen tot

schade van zijn rijk uit, wanneer wij maar getrouw zijn, en te allen tijde tegen de zonde onder welken vorm zij ook tot ons komt, getuigen. Wanneer wij zelf alle gemeenschap met haar verbroken hebben, zullen wij ook kracht ontvangen om haar bij anderen te bestrijden.

Dat toch niet eenmaal op ons van toepassing zij het woord, dat van de vreesachtigen wordt gesproken!

God heeft ons niet gegeven een geest der vreesachtigheid, maar der kracht en der liefde en der gematigdheid.

Moge, tot meerdere openbaring van dien Geest in veler leven, deze regelen gezegend worden. Wellicht tot waarschuwing!

Dat ieder met de vraag tot den Heere kome en zich dien voortdurend stelle: Wat moet ik doen? Er zij zooveel op den weg, die tot hunnen ondergang leidt, voor wie u de Heere tot een zegen wil stellen.

Wanneer gij zegt: „Ziet, wij weten dat niet”, zal Hij niet, die de harten weegt, dat merken? en die uwe ziel gadeslaat, zal Hij het niet weten? want Hij zal den mensch vergelden naar zijn werk.

A.

V.

VAN HET ZENDINGSVELD.

MIDDEN-AMERIKA.

Dit overzeesch gewest is in de laatste weken herhaaldelijk ter sprake gekomen, evenals min of meer het naburig Mexico, wegens den oorlog tusschen de twee Amerikaansche republiekjes San Salvador en Guatamala gevoerd. Wel zoo belangrijk is het eens te spreken over hetgeen ook daar geschiedt voor het Godsrijk, onder een bevolking, die voor een groot deel niet uit blanken maar uit kleurlingen en inlanders bestaat.

Tusschen Mexico en Zuid-Amerika gelegen, bevat Midden-Amerika vijf republieken: Costa Rica, Guatamala, Honduras, Nicaragua en San Salvador. Tezamen hebben zij een oppervlakte van 173,100 vierkante mijlen en eene bevolking van omstreeks 3.000,000 zielen. Reeds in 1848 vestigden de Moravische broeders een zendingspost op de Mosquitokust. Thans gaat het werk gestadig voort, doch nog steeds met groote ontberingen gepaard. In hun brieven klagen de zendelingen over de vreeselijke hitte, het ongedierte, den slechten kost en het gebrek aan geschikte woning. Doch „waar ook de Moravische kerk de banier plant, nooit wordt haar leger teruggeroepen of het werk gestaakt vanwege tegenwoordig!” Getuige hiervan de lange reeks van martelaren op de zendingsrol dezer kerk. Op deze zending zijn de woorden toepasselijk, geschreven door Dr. Cüst in zijn boek over de volksstammen van Afrika:

„Een lange ondervinding in Azië en Afrika heeft mij geleerd hoe goed het is voor het menschedom, dat, nevens het rumoer van den krijg, het zelfzuchtig geschreeuw van den handelaar, het klappen van de zweep des slavenhandelaars, in de meest afgelegen deelen der wereld eerlijke, zichzelf vergetende mannen gevonden worden, die den hoogsten en edelsten vorm der zedelijkheid daar te aanschouwen geven, waar zij anders niet te vinden is.”

Dat zijn woorden, niet van een zendeling, maar van een wetenschappelijk reiziger. Indien de wereld alzo spreekt van het werk der zending, wat moet dan de houding en de toewijding der Kerk van Christus zijn?

De republiek Mexico ligt tusschen Noord en Midden-Amerika en heeft een oppervlakte van omstreeks 741,800 vierkante mijlen; bijna zoo groot als de Vereenigde Staten ten Oosten van de Mississippi. De bevolking bedraagt bijna 10.000,000 zielen. Van dit getal zijn er omstreeks 1.000,000 van Spaansche afkomst, de overigen zijn Indianen, Negers enz.

In het jaar 1519 kwam het land onder de macht van Spanje. In 1810 begon de strijd om vrijheid en in 1821 werd Mexico een republiek. Daarop volgde wederom langdurige strijd tusschen de twee partijen in den staat. Maar hoe langer de kamp duurde, des te sterker werd de macht van Rome en de priesterheerschappij. Alles was den priesters onderworpen; hun inkomen door den staat betaald, werd geschat op f 5,000,000 jaarlijks!

In 1858 kwam er echter een wending in de geschiedenis; Benito Juarez werd leider van de partij der liberalen, en spoedig begon de macht van de kerkpartij te verminderen. Thans is Mexico een republiek met 27 staten en 2 gebieden. De godsdienstige toestand van het land is, zoo schrijft men, „jammerlijk en allerongelukkigst”. Rome is aldaar niet wat het elders somtijds schijnt te wezen.

De godsdienst van het grooter deel der bevolking is afgoderij, die slechts in vorm verschilt van die der meest gezonken heidenen. Overal vindt men beelden en tempels van Maria, die aanbeden wordt als de Lieve Vrouw van Guadalupe, de beschermheilige van Mexico. „Geen opvoeding, bedorven zeden, zelfzuchtige priesters en een bedrukt volk”, dit alles tezamen verhoogt Mexico's behoefte aan zendingarbeid.

Wat nu de Protestantsche zending in Mexico betreft, zijn er thans 10 onderscheiden genootschappen werkzaam, met 16 zendingsposten, 105 geordende leeraars, 280 hulppredikers; 350 gemeenten, 18,000 kerkleden, 35,000 kerkgangers, 180 Zondagsscholen, 3 theologische scholen en 8 Christelijke bladen. Van regeeringswege wordt de zending in de hoofdstad toegelaten, maar elders, vooral in de verafgelegen dorpen en steden, heerscht algemeen afkeer en vervolging van de inlandsche Christenen en zendingen door de priesters.

En toch gaat het werk voort en voorwaarts; op hoop en tegen hoop strooit men het zaad des Woords. Een der duidelijkste bewijzen van den vooruitgang der zending in Mexico was de eerste vergadering der Algemeene Evangelische Alliantie, aldaar gehouden 31 Jan. tot 3 Febr. 1888. Deze vergadering had ten doel de nauwere verbinding van de verschillende genootschappen, aldaar werkzaam, en ook de bepaling van arbeid en veld tot dat doel. De afgevaardigden kwamen bijeen in een gebouw, dat vroeger diende tot nonnenklooster. De plaats, de gelegenheid, het groot getal, dit alles was bewijs van den voorspoed in het werk des Heeren.

Een der zendelingen in Mexico zegt: „Wij stellen ons hier geen ander oogmerk ten doel dan de wedergeboorte des volks. Terwijl wij arbeiden aan het heil van zielen als het rechtstreeksch doel van ons werk, kunnen we niet anders dan gevoelen, dat ons werk van nog grooter omvang is. Regeering, nijverheid en maatschappelijk leven zijn allen traag. Een blinde eigenzinnigheid, gepaard met wantrouwen, heeft meer dan eenige andere invloed den vooruitgang van Mexico tegengestaan.

Den menschen wordt gezegd: Houdt u niet op met die vreemdelingen, onderhoudt de gewoonten der vaderen, vermijdt het lezen der geschiedenis, gehoorzaamt stiptelijk den voorschriften der priesters, en bovenal hebt een afkeer van alle leeringen, gewoonten en nijverheid der „Yankees“.

De prediking des Evangelies stelt zich ten doel om in dit alles een verandering te brengen. Dan zullen de overheden beter het recht handhaven; er zullen billijker wetten worden gemaakt, de familiekring zal heilzamer genoegens opleveren; de samenleving zal zuiverder en de nijverheid meer winstgevend zijn, en de natie meer in waarheid een republiek, naarmate de zendelingen van het kruis voortgaan om den invloed der waarheid onder de massa te verbreiden. Tot beteugeling van zelfzucht, ondeugd en onderdrukking, en ter tegemoetkoming voor den arme, is het Evangelie de beste gift aan de natie.

In 1847 begon men in de Vereenigde Staten vooral de menigvuldige behoeften van deze zuster-republiek zich aan te trekken, zoodat er door Gods volk kisten met boeken en traktaatjes werden heengezonden. Gedurende den oorlog met Mexico, vond de Bijbel hier en daar vrijen toegang. In 1862 begon zeker mejuffrouw Rankan haar edel werk van opvoeding onder de Mexicaansche jeugd te Monterey. Na deze begonnen verschillende genootschappen er het zendingswerk op verschillende tijden. Het zendingswerk in Mexico is dus nog een nieuwe zaak.

Men moet in gedachtenis houden, dat de 250 jaren van Roomsche overweldiging voorafgegaan zijn door eeuwen onder den godsdienst en de heidensche gewoonte der Azteken. De Roomsche godsdienst is hier meer dan in eenig ander land vermengd met

dien der inboorlingen; daarom wordt hier meestal een „gedoopt heidendom“ gevonden. De Spaansche bevolking is ook „zeer slecht in eenig godsdienstbeginsel onderwezen“, en samen zijn zij blootgesteld aan de zelfzucht en den blinden godsdienstijver van een onkundig en vervallen priesterdom.

De eerste stap tot waarheid en vrijheid werd in 1821 gedaan onder de leiding van zekeren Hidalgo. De weg van toen aan was moeielijk en veel bloed werd er vergoten bij de tallooze omwentelingen, totdat de Heere in 1857 voor dit land den beroemden Juarez verwekte, die om zijne reformatiewetten en zijn wijs beheer gedurende twee jaren den eernaam won — zooals ook de Mexicaansche jeugd hem gaarne noemt — van Mexicaanschen Washington. Door middel van zijn bestuur werd het werk der zending grootelijks aangemoedigd.

Sedert dien tijd heeft het land vrede en voorspoed genoten, doch niettemin ontmoet het werk der zendelingen gedurigen tegenstand door de onbeschroomde aanvallen van de priesters in het verborgen en in het openbaar; in hun predikstoelen en in de nieuwsbladen. Zij gebruiken hun invloed om den bekeerlingen werk, vrienden, aanzien, en in sommige gevallen het leven te ontnemen. Zeer dikwijls is hun invloed zoo sterk geweest bij de plaatselijke overheden, dat gemeenten en leeraars van alle bescherming ontbloot werden. Als gevolg daarvan is er menig martelaar gevallen, terwijl verwondingen, verlies van goederen en ballingschap om Christus wil zeer velen tebeurtviel. Menige plaats en stad getuigt van wreede en onrechtvaardige behandeling en dat alles in den naam van godsdienst.”

Toch wordt er gezegd door de zendelingen, als zij zien op de reeds voorhanden vruchten van hun werk, dat ze ruime dankensstof hebben. Zij zien de duisternis verdwijnen voor het licht der opgaande zon.

H.

UIT HET LEVEN.

Oorlog tegen Insecten.

Welk een landplaag de sprinkhanen kunnen zijn is uit oude tijden en ook uit de allerlaatste wel bekend. Wat de achtste plaag voor Egypte moet zijn geweest, wordt ons duidelijk, als wij lezen van de verwoestingen door de sprinkhanen in Afrika en elders aangericht.

Tengevolge van de groote schade in het vorige jaar aan den oogst in Algiers toegebracht door de myriaden sprinkhanen, die in Juni en Juli op het land neerstreken, heeft de Fransche regeering op groote schaal daartegen middelen verstrekt, dezelfde die met goed gevolg door de Engelsche landbouwers op Cyprus toegepast werden.

Het toestel ter bestrijding bestaat uit lange stukken goedkoop katoen van een el breedte en aan één zijde voorzien van een rand van wasdoek, 6 Eng. duimen breed. Elk stuk is voorzien van strikken, waarmee het aan houten staken kan bevestigd worden. Als er een inval van sprinkhanen wordt aangekondigd, graaft men geulen rechthoekig op de richting, waarin zij naderen. De staken worden dan in een lijn in den grond gezet aan de zijde der geul, waar de nadering verwacht wordt, en de katoenen strooken daaraan gehangen, waardoor een gordijn wordt gevormd van 42 tot 44 Eng. duimen hoogte, tegen den grond en den wasdoekrand aan de bovenzijde sluitende. Tusschen deze gordijnen worden met tusschenruimten van 200 tot 300 el open ruimten gelaten ter breedte van 2 el.

De marsch der insecten gaat in gesloten phalanx, terwijl zij al wat eetbaar is onderweg verslinden. Bij het bereiken van het gordijn klimmen de sprinkhanen gemakkelijk tot waar zij het wasdoek ontmoeten. Hierop glijden zij af en vallen; na eenige vergeefsche pogingen trachten zij met een sprong over de hindernis te komen. Als dit gelukt vallen zij in de geul aan de overzijde en geen voedsel op den grond vindende, trachten zij in den regel niet verder te komen. Aan de groote meerderheid mislukt de sprong over 't gordijn en zij zoeken er omheen te geraken. Zij stroomden dus bij myriaden door de openingen. Op deze punten is de geul breed en diep gemaakt; de overzijde der helling is bekleed met bladen glad zink of tin, waartegen zij niet kunnen opklimmen. Zij worden dan bij massa's gevangen, doodgeslagen met groote houten stampers en hun lichamen gebezigd tot voedsel voor de varkens of voor mest. In sommige gevallen worden de varkens in de geulen gelaten om zelf hun prooi te doodden. Gewoonlijk echter wordt het werk verricht door inlanders, geschoeid met groote houten klompen, waarmede zij de insecten doodtrappen.

6000 dezer gordijnen, en 100.000 eiken staken zijn door de Regeering verstrekt tot gebruik in Algiers, en worden door de legeroverheden verdeeld, die aangeschreven zijn om gebruik te maken van soldaten om te helpen bij het plaatsen der staken en de inlanders te onderrichten bij het gebruik.

En toch blijkt in de meeste gevallen de mensch bij al zijn wijsheid tegenover dit kleine maar vraatzieke dier machteloos.

H.

Bekerd ten leven.

Een jonge timmermansknecht, het kind van vrome ouders, kwam, toen hij op zijn ambacht reisde, in groote steden en in aanraking met socialistten. Wat hij daar hoorde, boeide hem, daar hij diep medelijden gevoelde met den nood der werklieden en op middelen peinsde om dien weg te nemen. De

hoogdravende redevoeringen der volksmenners brachten hem op een dwaalspoor, en het socialisme scheen hem spoedig het eenige middel te zijn tot redding der werklieden. Slechts één ding hield hem soms van hun vergaderingen terug: hun brutale loochening van God en hun bespotting van het heilige.

Soms ging hij nog naar de kerk, maar meer uit gewoonte dan uit innerlijke behoefte. Eens zat hij op een Zondagvoormiddag met zijn gezellen in een herberg; er werd veel gedronken en gesproken en in vurige taal verdedigde hij de stellingen van het socialisme. Allen juichten hem luidruchtig toe en toen hij naar huis ging, viel een zijner vrienden, die dronken was, hem om den hals, en noemde hem zijn besten vriend, maar dan moest hij niet meer aan God gelooven.

Dit nu kon hij niet meer uit zijne gedachten kwijt raken. Waarom moest hij niet meer gelooven? En terwijl hij daarover nadacht, viel het hem „als schellen van zijne oogen” (zoo verhaalt hijzelf): het ongeloof, zoo sprak hij nu, is de schuld van al de ellende, de werklieden moeten weder gelooven, dan is er ook weer redding voor hen. Nu was het met zijn socialisme gedaan en de bittere spot en vijandschap zijner vrienden, strekten slechts om zijn geloof te versterken.

Nu kwam de gedachte bij hem op om zich in den dienst te stellen van de zending, waarvan hij reeds als kind gehoord had, en in 1885 kon hij als zendeling uitgezonden worden. Na nauwelijks twee jaren gearbeid te hebben, is de zeer bekwame en getrouwe jongeling, gevallen als een slachtoffer van de koorts. Hij ging in in de vreugde zijns Heeren.

H.

De Engelsche professor X werd genoemd als een groot weerkenner, en gaf ook geregeld telken jare een almanak uit met voorspellingen omtrent het weder. Ongelukkig trof het niet dikwijls dat de professor goed geraden had.

Op zekeren zomerschen morgen maakte hij een groote wandeling in de omstreken van de stad zijner woning. Na een paar uren geloopt te hebben, ging hij een dorpsherberg binnen om een glas bier te drinken. De herbergier maakte een praatje.

„Gaat mijnheer zoo zonder parapluie uit?”

„Natuurlijk; er is geen wolkje aan de lucht!”

„Nu, we krijgen binnen een paar uur een stortregen,” hernam de eerste spreker.

„Welke reden hebt ge om dat te onderstellen?” vroeg de professor.

„Dat doet er niet toe,” was het antwoord, „maar mijnheer zal het ondervinden.”

De professor betaalde zijn gelag en stapte op. Twee uren later kwam hij door en door nat in dezelfde herberg schuilen voor den nog steeds aanhoudenden slagregen.

„Wat heb ik mijnheer gezegd!” riep de herbergier triomfantelijk uit.

„Maar wees nu in ernst zoo goed mij eens te vertellen hoe je dat zoo precies vooruit weet?” vroeg de arme professor.

„Wel, mijnheer, dat is doodeenvoudig. Ik heb den almanak van professor X, ziet u. En daar kijk ik maar iederen morgen in. Daar kan je gerust op afgaan, *als je maar altijd precies het tegenovergestelde neemt van wat er staat*. En van morgen stond er: vast, schoon weder.”

W.

BERICHT.

Naar wij vernemen, zal het *Nederlandsch Jongelingsverbond* zijn Zomervergadering houden op **Woensdag 3 September** a. s. in de buitensociëteit te Zwolle. Het program belooft iets; gelijk ook de uitkomst der vorige vergadering te Apeldoorn. De Heere geve een rijken zegen en talrijke opkomst!

V R A G E N B U S.

Zoo men vaak iemands verstand kan afmeten naar de vragen welke hij doet, dan strekken die, te vinden op blz. 168, onzen vriend T. A. waarlijk niet tot oneer. Zij werden aan de Redactie gedaan, die in afwachting dat de lezers haar helpen, al gaarne er eenige beantwoordt.

Vooraf zij gezegd, dat de 4e vraag niet is te beantwoorden, vóór men weet of hier zelfstandige naamwoorden dan wel werkwoorden, of ook allebei worden bedoeld.

De 3e vraag is een, waarmede we den vrager geluk wenschen. Er blijkt namelijk uit dat hij een fout opmerkt, waar zelfs zeer knappe menschen tegenwoordig stekeblind voor zijn.

Is 't hetzelfde, vraagt hij, te zeggen; „Ik bracht daar den nacht door” en; „Ik heb daar den nacht doorgebracht”.

Zooals ieder weet staat het werkwoord in den eersten zin, in het *Imperfectum* en in de tweede zin in 't *Perfectum*.¹⁾

Als men nu vele bladen en boeken leest zou men haast denken dat het eender was. Men leest b.v. in een nieuwsblad: „Het Parlement besloot een wet te maken.” „De koning kwam in de stad”. Dit nu is alles rouw, *zoo er geen tijd bij staat*.

Wie zijn arm of been heeft gestooten, zegt niet; „ik bezeerde mij”. Maar: „ik heb mij bezeerd”. Daarentegen: „ik bezeerde mij gisteren”.

Een Duitscher en een Engelschman zeggen: „ik was nooit in Parijs”, een Nederlander zegt: „ik ben nooit in Parijs geweest”. De eerste zin, boven aangegeven, is dus

¹⁾ Waarom ik, die zoo beslist vreemde woorden in onze taal afkeur, ze hier als *kunstwoorden* gebruik, zei ik reeds vroeger. Er heerscht in de taalboeken ten deze een hopelooze verwarring. *Imperfectum* heet: Onvolmaakt verleden tijd, onvoltooid verleden tijd, betrekkelijk tegenwoordige tijd enz. enz. Zoodoende begrijpt men elkaar niet, en daar *al* deze namen toch niet deugen en 't vreemde woord evenmin, neem ik het laatste, dat althans *eenheid* geeft en voor *alle* talen geldt.

alleen goed, als de tijd is aangegeven, anders dient de laatste gebruikt. Om die reden gebruiken wij ook in verhalen het *Imperfectum*, wat b.v. in 't Latijn juist anders is.

Wat nu betreft een „jonggeboren” kind, die uitdrukking is natuurlijk verkeerd, „jonggestorven” wil zeggen: „gestorven toen men jong was”. Doch daar men in den regel jong geboren wordt is die aanwijzing overbodig, zot. 't Moet zijn *pas geboren*.

Met „opensluiten” is het anders. „Sluiten” is dichtmaken en het tegenovergestelde is niet „opensluiten” maar *ontsluiten*. Evenwel — *verba valent usu*: De woorden krijgen door 't gebruik hun beteekenis.

Van een deur of een hek, dat niet met slot en sleutel wordt gesloten, zal men eenvoudig zeggen: *doe die open* of *wel dicht*; *open* die, *sluit* die. Daarentegen wordt *opensluiten* alleen gebruikt als er een sleutel en slot bij te pas komt.

Waarom?

Wel, dezelfde beweging die dient om te *sluiten* maakt men in zulke gevallen ook om te *openen*, maar in omgekeerde richting. Het woord „sluiten” verliest daardoor zijn eigenlijke beteekenis en wordt eenvoudig: „een werk verrichten welks *bedoeling* dan wordt aangeduid door „open” of door „dicht”.

Evenzoo is 't met „afstijgen”. *Stijgen* is reeds *omhooggaan*. Maar gebruikt als boven gezegd kan men er *op* en ook *af* voorzetten.

Hiermee ditmaal genoeg. We hopen meer zulke vragen te ontvangen: daar is nog eer aan te behalen.

Zouden de lezers ons niet eens wat kunnen helpen?

H.

C O R R E S P O N D E N T I E.

We ontvingen het volgend schrijven:

Aan de Redactie van „Excelsior”.

Grachte Redactie!

Door dezen drukken we onzen dank uit voor de verblijvende gift groot f 5.—, door uw tusschenkomst van den Heer V. D. ontvangen. Beleefdelijk verzoeken wij u onzen dank ook aan den Heer V. D. te willen overbrengen en hebben de eer ons met de meeste hoogachting te noemen

Uit naam van het Bestuur der „Hulpvereeniging”,

ADRIAAN MOOY,

Penningmeester

der Hulpver. tot opr. v. Tehuizen voor Milit. in Ned. Indië.
AMSTERDAM, 20 Augustus 1890.

Waarom we dit mededeelen? De lezer beantwoordde die vraag zelf. Den heer V. D. zij dit tevens het bewijs van waardeering zijner belangstelling.

G. W. te W. We raden u aan de *kleine Spraakkunst van Kat*, een uitnemend boekje. Ook in de eerste jaargangen van Excelsior vindt ge veel van wat ge zoekt, doch er dient een taalboek bij gebruikt, als bovengenoemd. ¹⁾

¹⁾ Door een onopgeklearde omstandigheid bleef dit antwoord de vorige maal liggen.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

ANGELUS MERULA

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Bij den vlam van uw vuur
Zie ik klaarder slechts 't uur,
Dat mijn God me aan uw wraak zal onttrekken.
C.

I. DE PASTOOR VAN HEENVLIET.

Op den 28^{en} Februari 1553 vinden wij op de pastorie te Heenvliet een bijna zeventigjarig grijsaard, in zijne boeken verdiept, in zijne studeerkamer gezeten. Een pijnlijke stilte heerscht in het vertrek. Toch is de grijsaard niet alleen. Een jonkman zit tegenover hem, wiens gelaatstreken duidelijk aantoonen, dat hij tot de familiebetrekkingen van den grijsaard behoort. Nu en dan werpt hij een weemoedigen blik op den ouden man, doch straks, als hij ziet, dat deze zijne studie nog onafgebroken voortzet, slaat ook hij de oogen andermaal in het boek, dat voor hem opengeslagen ligt. Eindelijk is het hem te veel.

„Oom, gij moest nu uwe rust wat nemen! 't Is heden Zaterdagavond en dat is immers altijd uw vieravond geweest. Nu zit ge tot laat in uwe preek verdiept!”

„Ja, Willem, wat zal ik u zeggen? Ge hebt gelijk, doch, zooals ge weet, moet ik morgen spreken over den Goeden Herder en zelden greep mij deze stof

zoozeer aan als heden. Wanneer men het oog richt op al de huurlingen, die in onze bange tijden de schaapskooi binnentreden, om zich van de onnoozele lammeren meester te maken, dan kan men de gemeente niet genoeg den Goeden Herder leeren kennen, die voor Zijne schapen het leven stelt. Doch, ik zal uw zin doen en eindigen.”

„Oomlief, ik gis alweer, waar het heengaat! Gij zult niet alleen spreken over de heerlijke voortreffelijkheden van den Goeden Herder, doch de huurlingen en valsche herders zullen het niet zuinig moeten ontgelden. Ik bid u, denk toch aan uzelf, denk aan ons allen en aan mij. Wat zou deze arme gemeente, wat zou ik zonder u beginnen? Gij weet, hoe men u reeds verleden jaar van ketterij beschuldigde en de procureur-generaal van het Hof van Holland naar Heenvliet kwam, om uwe leer te beproeven. Geloof mij, uwe vijanden zullen niet rusten, eer ze u het zwijgen opgelegd hebben.”

„Ik dank u, Willem, voor uwe belangstelling in uw oom. Ik weet, dat gansch Heenvliet mijn verlies betreuren zou en gij evenzeer. Welnu, dat is immers beter dan het tegendeel. Ik ben zelf daarop voorbereid, dat mij weldra een gewelddadig uiteinde wacht. Daarom heb ik mijne armenhuizen en mijn weeshuis te Brielle reeds aan den Raad van de stad geschonken en dien tevens het noodige tot hun onderhoud gewaarborgd, opdat zij verzorgd zouden zijn, al deed het mij dan ook leed van deze mijne

liefdestichtingen afstand te doen. Wat u betreft, voor het tijdelijke zijt gij bezorgd en ik laat u gerustelijk aan beter herder over dan uw oom voor u wezen kon."

"Dat is alles wel, lieve oom," zeide Willem, terwijl zich een traan in zijn oog drong, „maar wij allen willen u gaarne behouden. Wat moet er van dit dorp worden, als men er weder een pausendienaar in uwe plaats brengt, wat zeker geschieden zal? Ook moogt ge uw eigen leven niet roekeloos in gevaar stellen."

„Ge spreekt, Willem, als een jonkman, die nog niet gevoelt van God gegrepen te zijn, om zelfs het leven voor Zijne waarheid te geven. Dit is uwe schuld niet en ik kan u dit dus niet euvel duiden. Mijne gemeente is de mijne niet, doch die van onzen Heer Jezus Christus en, als zij de Zijne is, zal niemand ze uit Zijne hand rukken. Doch wil Hij gedoogen, dat het licht van haar kandelaar wijke, hoe zou ik het keeren! Ook begeef ik mij niet roekeloos in de handen mijner vijanden. Gij weet, hoe ik reeds tot driemaal toe den heer van Heenvliet om mijn ontslag verzocht en ik heb hem waarlijk niet opgezet mij dit te weigeren."

De klopper op de voorpoort liet zich luid hooren. De grijsaard meenende, dat een zieke of stervende zijne geestelijke hulp inriep, verbaasde zich niet. Zijn neef was angstig temoede en dit late en onverwachte bezoek verhoogde zijne spanning. Een oogenblik later kwam de bediende binnen en zeide, dat daar drie mannen beneden stonden, die, in naam van het heilige gerecht der inquisitie begeerden, terstond tot den pastoor toegelaten te worden. 't Was slecht uit te maken, wiens ontroering het grootst was, die van den trouwen bediende, welke zijne boodschap stamelend bracht, of van den jonkman, die hem met bleek gelaat en groote oogen aanstaarde. Angelus Merula, de pastoor van Heenvliet, bleef rustig, als had men hem een gewoon ambtelijk bezoek aangekondigd.

„Laat die mannen hier!" sprak hij tot den bediende en zich tot zijn jongen neef wendende, vervolgde hij vragend: „als gij nu zoolang ginds wildet gaan, Willem?"

„Neen, oom, ik blijf!" antwoordde de jonkman, op vastbesloten toon. „Ik duld niet, dat men u geweld aandoe!"

„Laat hen begaan, Willem, en bedenk, dat verzet schaden zou!"

Nauwelijks had hij dit gesproken, of de deur van het studeervertrek ontsloot zich andermaal en een drietal mannen met een woest en onheilspellend uiterlijk traden de kamer binnen.

„Zijt gij de pastoor van Heenvliet?" vroegde een hunner den grijsaard.

„Die ben ik, mannen, doch gij, wie zijt gij?"

„Boden van het heilige gerecht, zooals men u wel zal geboodschapt hebben. Intusschen is het niet

aan u ons te ondervragen. Wij komen hier, om het zoo noodig u te doen. Hier is onze lastbrief."

Bij deze woorden reikten zij den pastoor een geschreven volmacht over, door Sonnius ondertekend. De grijsaard, wiens oogen hun dienst begonnen te weigeren, waar het schrift betrof, gaf den brief aan Willem, die, nadat hij een oog daarin geslagen had, een blik vol haat op de beide mannen wierp.

„Men komt uw boeken en geschriften onderzoeken, oom, op last van Sonnius, den inquisiteur," zeide Willem op een toon die verachting uitsprak.

„Wie is deze jongeling?" vroegde een der lieden.

„Geen boek of geschrift!" antwoordde Willem, „en dat alleen behoort tot uwe competentie."

„Wij zullen onzen last wel beter verstaan, dan gij, jonge melkmuil," grauwde de man van zoeven.

„Mijn neef, Willem Merula!" verbeterde de grijsaard. „Doch gij zult ons dan wel toestaan ons te verwijderen. Alles is open en tot uw dienst. Mocht gij ons noodig hebben, ge hebt slechts aan gindsche deur te kloppen, zoo ben ik terstond tot uwen dienst."

Met deze woorden begaf de grijsaard zich met den jonkman in het aangrenzend vertrek, terwijl het drietal zich met de meeste zorg aan het werk begaf, kasten en laden ten onderste boven keerde en al, wat hun maar eenigszins verdacht toescheen op den grond wierp, teneinde het straks mede te nemen. Nadat de boeken hun beurt gehad hadden, werden de beschreven papieren onderzocht, en nadat de studeerkamer onderzocht was, werd ten overvloede in het geheele huis de ronde gedaan. 't Was lang na middernacht, eer de handlangers der inquisitie de pastorie verlieten, elk beladen met een ganschen vracht boeken en papieren, waarvan zij meenden, dat eene enkele bladzijde reeds genoegzaam zijn zou, om hun dienst rijkelijk te loonen.

Doch wij dienen eenige jaren terug te gaan, om onze lezers nader bekend te maken met den hoofdpersoon onzer geschiedenis.

Engel Willemsz. de Merle, die na zijne aanvaarding van het priesterambt, den naam Angelus Merula ontving, was te Brielle in het jaar 1482 geboren. Zijne ouders behoorden tot de aanzienlijken der stad en gaven hun zoon eene opvoeding naar hun stand. Nadat hij vier jaren aan de hoogeschool te Parijs had doorgebracht, waar hij in de godgeleerdheid en het kerkrecht studeerde, ontving hij te Utrecht de priestertelijke wijding. Straks bediende hij de mis in zijne vaderstad en vestigde er zich als „notaris op apostolisch en kerkelijk gezag." En door zijne uitgebreide rechtskennis en door zijne welsprekendheid won hij welhaast aller vertrouwen en velen betreurden het, dat hij de roeping tot het pastoorsambt te Heenvliet volgde. Doch Angelus ging en wijdde zich met zulk eene liefde en zulk een ijver aan zijne parochianen, dat dezen hem al spoedig op de handen droegen. Maar de man, die het: „Wees gegroet, Maria, o koningin, moeder der

barmhartigheid!" durfde veranderen in het: „Wees gegroet, o Jezus Christus, koning der barmhartigheid!" die het waagde den paus „den antichrist" te schelden en de leer van de verandering van brood en wijn bij het avondmaal een verdichtsel van de priesters durfde heeten, moest wel het voorwerp van den haat der geestelijkheid worden en de aangeezene prooi voor de inquisitie zijn. Geene grijze haren konden hem sparen, geen liefde voor zijne gemeente of belangstelling in zijn ambt konden zijne fouten tegenover de kerk goedmaken. Wel is waar oordeelde men het in 1540, toen er reeds klachten tegen zijne leer ingebracht waren, minder raadzaam om den man te vervolgen, die te Heenvliet en ver in het rond zóó algemeen geacht en bemind werd, maar Merula begreep, dat zijne vijanden niet rusten zouden. Hij had te Brielle een weeshuis en zes armenhuizen gesticht en ze der stad geschonken. Thans vraagde hij zijn ontslag uit het geestelijk ambt, om voor zijne armen en weezen te mogen leven, doch, hoe het ook zij, de heer van Heenvliet wilde hem niet laten vertrekken.

Nadat Willem zich terust begeven had, bleef Merula den nacht over in het gebed, waarin hij zich sterkte voor den storm, welke over hem dreigde los te breken. Lichtelijk zouden toch zijne vijanden onder zijne boeken of papieren iets gevonden hebben, dat hun aanleiding geven mocht, hem gevangen te nemen. Den volgenden morgen sprak hij met zulk een vuur en aandrang, dat de hoorders geen oogenblik de oogen van hun geliefden zieleherder afwendden. Daardoor ontging het waarschijnlijk allen, dat straks een vreemdeling de volle kerk binnentrad, zich achter een pilaar plaatste en nu en dan enkele aantekeningen maakte uit de predikatie van den pastoor. Vóór de gemeente zich naar huis begaf, was de vreemdeling reeds verdwenen.

Dien eigen namiddag verwoegde hij zich aan de pastorie, doch zoomin de handlangers der inquisitie den pastoor schrik hadden kunnen verwekken, zoomin ontroerde hij, toen hij in den vreemdeling den inquisiteur Sonnius zelf ontdekte. Deze reikte hem een papier over, waarop hij eenige beschuldigingen tegen den priester gesteld had en noodigde hem daarbij uit zich binnen drie dagen te verantwoorden.

't Scheen echter, dat Sonnius in den ganschen schat, welken de drie hem uit Merula's studeervertrek aangebracht hadden, nog niet genoeg venijn had kunnen halen om den grijsaard gevangen te nemen. De drie dagen verstreken, doch Merula had zich zoo schitterend verdedigd op de beschuldigingen van den inquisiteur, dat deze, hoe hij ook berstte van woede, den pastoor moest laten gaan.

„Gij zult ons uw geschreven predikatiën zenden!" zeide hij tot Merula, toen hij dezen gelastte heen te gaan. „Hij is een ketter, hij moet het zijn!" gromde hij in zichzelf, „doch het bewijs tegen hem te vinden, dat is niet zóó gemakkelijk."

„Ge zult toch niet aan dezen onbillijken eisch voldoen, oom!" zeide Willem, toen de grijsaard hem mededeelde, wat Sonnius geëischt had. „Hij is immers gekomen om u te hooren en kan dat doen, zoo vaak hij verkiest. Wat gij schrijft voor uzelf, geldt hun niet. Laat ze uwe Lutheranj bewijzen uit hetgeen zij u hooren zeggen!"

„Neen, Willem, ik zal hun de maat volmeten. Ze hadden mij reeds lang als een ketter kunnen veroordeelen, indien ze maar den moed hadden openlijk op te treden tegen de waarheid des Evangelies, doch evenals de Schriftgeleerden en Farizeën ten tijde onzes Heeren, vreezen zij het volk. Zoo ik nu achterhoud, wat ik in mijne prediking leerde, zal men het gerucht uitstrooien, dat ik mijne gemeente heb bedrogen en daarvoor nu niet durf uitkomen. Ik heb mij niet geschaamd te prediken, wat daar geschreven staat en schaam mij evenmin het openbaar te maken."

Willem zweeg, maar een bang voorgevoel maakte zich van hem meester. 't Werd hem hoe langer hoe duidelijker, dat men niet zou ophouden, eer de stem zijns ooms in de vlammen was gesmoord.

(Wordt vervolgd).

REISHERINNERINGEN.

II.

Wie op een warmen zomermorgen in het aardige stadje Königstein aan de Elbe aankomt, heeft zich voor te bereiden op een tochtje, waarvan hij — ten minste het eerste uur — niet zal oprisschen. Want om het stadje zelf is het niet te doen; daar blijft men geen tien minuten. Het eenige oponthoud kan bestaan uit een beraadslaging, of men misschien een rijtuig zal nemen om de vesting te gaan bezoeken. Maar wie dat doet, verliest veel. Zooals gewoonlijk is de voetweg veel schooner en aangenamer. Na een goed half uur ziet men plotseling vlak boven zich de muren en grondvesten van de ontzaglijke sterkte, die ruim 700 voet boven de Elbe ligt. Men zou zeggen dat die zware muren samengegroeid zijn met de rotsen, waarin en waarop ze werden gebouwd. Zoo steil zijn de rotsen, dat de vesting slechts aan éene zijde genaakbaar is. Ze heet dan ook onneembaar en is werkelijk nog nooit belegerd.

Hoe oud is de sterkte? Dat is onbekend, maar waarschijnlijk was de berg reeds vóór onze jaartelling in staat van verdediging gebracht. De Boheemsche koning Wenzel verpachtte de vesting in 1397 aan een zijner edelen. Onder de regeering van hertog George den Gebaarde werd zij herschapen in een Celestinerklooster. Maar dat duurde niet lang. De prior Johannes Mantel vlood in 1523 naar Wittenberg, om zich bij Luther te voegen; en in 1524

volgden hem al zijne monniken, op een na. Den hertog verging de lust om opnieuw de proef te nemen. In 1540 liet hertog Hendrik de Vrome de oude vestingwerken weer herstellen, en sedert dien tijd hebben bijna alle Saksische vorsten de hand er aan gehouden.

Sedert jaren dient Königstein als staatsgevangenis. Beroemde mannen telt men onder de gevangenen, die daar opgesloten waren; onder anderen den kanselier Crell, die na tienjarige opsluiting in 1601 te Dresden onthoofd werd; de Russische generaal von Patkul, welken Karel XII in 1707 liet radbraken; Baron van Klettenberg, die er in 1720 onthoofd werd; en de geheimsecretaris Menzel, die in 1756 door het afgeven van belangrijke papieren aan Frederik II, veel bijdroeg tot het uitbreken van den zevenjarigen oorlog. Beter liep het af met een anderen gevangene, den „goudmaker” Böttcher, die er in 1704 werd opgesloten met het bevel om zijn woord te houden en goud te maken. De stumperd toog nu met alle macht aan het werk, maar bracht uit de hem verschaftte grondstof niets anders voort, dan een bruin goed, dat naar zijne meening veel op porcelein geleek. Hij vond het middelje om die bruine stof wit te maken en het slot was dat in 1706 in Meissen de eerste porceleinfabriek werd opgericht met Böttcher als directeur aan het hoofd. Hij werd zelfs in den adelstand verheven; maar had er slechts kort genot van, daar hij in 1719 op zeven en dertigjarigen leeftijd overleed.

De vesting, ruim een half uur in omvang, heeft eene bezetting van 200 man infanterie en artillerie. Verder bergt ze ruim honderd gevangenen, die in alle opzichten weinig kans hebben van er vóór den bepaalden tijd uit te komen.

Toch geeft een gevangene dikwijls niet licht den moed op. De vesting Königstein bewaart onder meer daarvan twee gedenkwaardige herinneringen. De wachter, die de bezoekers rondleidt, brengt hen op een plek, waar hij hen verzoekt een blik naar beneden over de muren te werpen. Iemand, die last van duizeligheid heeft, is het niet geraden daaraan gevolg te geven. In 1871 nam een krijgsgevangen Franschman zijn kans waar en wist op bijna onmogelijke manier over den muur een goed eindweegs naar beneden te komen. Hóe dat in zijn werk ging kan ook bijna de stoutste bergbeklimmer niet begrijpen. De rotsen zijn bijna loodrecht en hebben slechts hier en daar haast niet noemenswaardige spleten. Maar halverwege gekomen stortte de ongelukkige een paar honderd voet naar beneden, en werd in deerniswaardigen toestand opgenomen. Nog ruim een half jaar lag hij in 't hospitaal, totdat hij eindelijk aan de bekomen wonden bezweek. Het meest tragische echter van deze geschiedenis is het slot. Acht dagen na zijne poging tot ontvluchting kwam de order tot zijne invrijheidstelling!

Twee anderen, Duitschers — zeker echte turners

— kwamen er beter af, ofschoon de weg, dien zij kozen, niet minder schrikwekkend is. Zij wisten van hun beddelakens en hemden een soort van lijn te maken, waarlangs ze het roekeloze waagstuk ondernamen. En werkelijk, zij kwamen behouden beneden. In het stadje bedelden ze wat geld bij elkaër, lieten zich daarvoor photographeeren en zonden hun portretten aan den gouverneur tot een aandenken met hun hartelijken groet, terwijl zij over de grenzen ontsnapten!

Natuurlijk heeft Königstein ook aangenamer herinneringen. Daartoe behooren de overblijfselen van het groote wijnvat en het „pagebed.”

De geschiedenis van het wijnvat kan ik het kortst en best vertellen door de oude oorkonde te te vertalen, welke in den „Friedrichsburg” opgehangen is. In dien burg (een deel der vesting) bewaart men nog de overblijfselen van het kolossale vat. De oorkonde luidt:

„Toen Zijne Koninklijke Majesteit in Polen en Zijne Keurvorstelijke Doorluchtigheid van Saksen Frederik Augustus, bevolen had, een nieuw groot vat op de vesting Königstein te bouwen, zoo is deze bouw onder het opperbevel van den koninklijk-Poolschen en Keurvorstelijk-Saksischen opperbevelhebber generaal-luitenant bij de infanterie, Heer Friedrich Wilhelm, Vrijheer van Kyau ¹⁾ in het jaar 1722 begonnen en in het jaar 1725 voltooid. Bouwmeester is geweest Johann Philipp Hölbe, een kuiper uit Straatsburg, die tot helpers heeft gehad Johann Martin Hauszauern, een kuiper uit Zweibrücken, Christiaan Franken als koninklijke hofbottelier alhier, en Johann Conrad Lauderten, een timmerman uit Zurich, welke dit vat gemaakt hebben, ter lengte van 17 ellen, ter hoogte van 12 ellen, en ter bodemdiepte van 11 ellen, zoodat daarin 3709 eimer ²⁾ Dresdener maat gingen, en derhalve 609 eimer meer dan in het vorige en 649 eimer meer dan in het groote Heidelberger vat, en bijgevolg nu het grootste vat in Europa is; waarvoor 157 duigen en 54 bodemstukken voor de beide bodems gebruikt zijn, daar voor den ondersten bodem 29 en voor den bovensten 25 stuks gebruikt zijn.

Wees gegroet, reiziger, en bewonder het gedenkteken, dat voor den opgewekten geest tot gematigde verkwikking des gemoeds is opgericht in het jaar des heils 1725 door den Vader des vaderlands, den Titus Vespasianus van onzen tijd, de vreugde van het menschelijk geslacht, Frederik Augustus (Koning van Polen en Keurvorst van Saksen). Drink alzoo ter eere van den Vader des vaderlands, zoowel als van het Koninklijk huis, den Commandant van Königstein, den hooggeplaatsten

¹⁾ Dat is een heele mondvol!

²⁾ Een eimer is 1000 flesch. Het vat hield dus 370900 flesch wijn in! Het is, evenals het Heidelberger vat, eens gevuld geweest.

generaal-luitenant der infanterie, Heer Michaël Loucrer von Pirch; en wanneer gij naar waarde het vat, als alle vaten des waren konings, kent, op het welzijn van de geheele wereld. Leef wel!"

Ge ziet: de oudelui sukkelden niet aan „Kort en bondig!"

Het groote vat was dus in 1725 gereed. Men moet daaruit echter niet opmaken dat er vóór dat jaar enkel afschaffers op den Königstein woonden of logeerden. De jongeling, die het pagebed heeft ingewijd en tot nog toe de eenige bleef die er ooit op sliep, wist ten minste nog wel een glas wijn te bekomen! Den 12 Augustus 1675 gaf Keurvorst Johann George II een groot feest op Königstein, ter eere van den Engelschen gezant. De keurvorst had natuurlijk zijn meest geliefde page, Hendrik von Grunau, meegebracht. Op een der avonden, die 't gezelschap op de vesting doorbracht, had Hendrik zoo diep in 't glas gekeken in gezelschap en met hulp van vijf andere pages, dat hij, na vergeefsche pogingen om zijn ingedommelde makkers wakker en op de been te krijgen, maar alleen naar boven ging en zoo goed en kwaad als 't lukken wou, zich te bed begaf. Zijn kamertje was boven in den Friedrichsburg. Toen hij gereed was om in bed te stappen, moest hij het natuurlijk *zoeken*. Heel helder waren zijne gedachten niet; ten minste hij klom door een schietgat en legde zich buiten op een der banken van de borstwering neder. Die bank is juist lang genoeg om er zich op neer te vleien, maar slechts drie voet breed. Wie er afvalt, komt loodrecht 700 voet lager op de steenen terecht. Wonderlijk genoeg bleef de page den geheelen nacht in een diepen slaap verzonken, roerloos liggen. Des morgens zag een soldaat hem op het hoogst gevaarlijke plekje, dat hij zich uitgezocht had. Hij haastte zich een officier verslag van zijne ontdekking te doen, en den jongeling bij een tip van zijn kleederen vast te houden, terwijl de officier den keurvorst het nieuws ging mededeelen. De keurvorst beval een paar kanonniers onzen Heinrich strikken om het lijf te slaan en hem zoo vast te binden. Nauwelijks was dat geschied of op verzoek van den keurvorst verzamelde zich het geheele hof om den afloop van het zeldzame geval te zien. Daarop werd de page door trompetgeschal gewekt.

't Ging anders dan men verwacht had. Na één oogeblik van schrik, kreeg de page zijn tegenwoordigheid van geest volkomen terug; hij boog zich, om den afgrond, waarboven hij zweefde, nauwkeurig te bezien, klauterde daarop naar binnen, viel den keurvorst te voet en verkreeg gemakkelijk de afgededen vergiffenis.

Wanneer iemand mocht meenen, dat hem deze geschiedenis verhaald wordt om hem te doen zien, dat de dingen gewoonlijk nog al zoo erg niet afloopen, vergist hij zich glad. Men kan er, naar mijne meening, veeleer uit leeren, dat ook de zonde

iemand gerust kan maken, maar dat is de ware rust niet!

W.

POËZIE.

J. J. H. te G. zond ons de hieronder afgedrukte dichtstukjes door hem vervaardigd, met het verzoek om er ons oordeel over te zeggen. We voldoen hieraan gaarne.

AAN DEN LEEUWERIK.

Vriendelijke voorjaarsbode,

Zijt gij eindelijk daar weer?

Hoe verlangend was mijn harte,

Naar uw wederkeer!

Welk een' schoone, blijde morgen,

Nu gij ons uw' welkomstgroot,

Opwaarts in de lucht gestegen, ¹⁾

Weer vernemen doet!

Lieve leeuw'rik, u beminnen

Oud en jong en groot en klein;

Allen toonen, hoe verheugd ze,

Bij uw weêrkomst zijn.

U toch vergezelt de lente,

Die natuur hergeeft haar kracht,

't Slapend aardrijk doet ontwaken,

Door haar wondermacht!

U toch vergezelt de lente, ²⁾

't Allerschoonste jaargetij,

Dat de landen kleedt en opsmukt,

In hun feestkleedij!

Dat der boomen kruin met blad'ren,

't Woud met 's voorjaars feestdosch tooit,

't Veld bekleed met nieuwen luister,

Mild haar bloemen strooit,

En de weiden, dof en donker,

Siert met 't groene grastapijt,

't Jublend landvolk roept ter arbeid,

Met vernieuwde vlijt. ³⁾

Dat, — maar neen, welk ijdel roemen,

't Was toch God, die 't alles schiep,

Die ook 't heerlijk lenteleven,

In het aanzijn riep!

Die ook u die zilv'ren toonen, ⁴⁾

Leew'rik, gaf, zijn' naam ter eer,

Om Zijn grootheid te verkonden,

Aan al 't scheps'lenheir! ⁵⁾

¹⁾ „Opwaarts in de lucht *gestegen*”. Dat is wat men noemt een pleonasme; dat wil zeggen: tweemaal hetzelfde.

²⁾ Dien regel hebben we pas gehad; dat is arm.

³⁾ Die zin is veel te lang. Elk couplet behoort een afgesloten geheel te zijn.

⁴⁾ tonen.

⁵⁾ Dat is wat kras. Millioenen schepselen hooren of merken er niets van.

Dank dan, lieve kleine zanger,
 In uw schoonste morgenlied,
 Hem, die 't alles deed herleven,
 Wat het oog thans ziet!

DE VISSCHERSWEDUWE.

Ziet gij gindsch ¹⁾ het lieflijk dorpje,
 Dat aan 't strand der zee daar ligt,
 Door die mosbegroeide ²⁾ duinen,
 Schier onttrokken aan 't gezicht?

Daar, daar ³⁾ woont een arme weduw',
 Met haar jong en hulp'loos kroost,
 Waar z', alleen slechts, voor moet werken,
 Sloven, slaven, onverpoosd.

O, hoe sloeg in beter dagen,
 't Hart haar eenmaal vrij en blij,
 Toen haar' echtgenoot nog leefde,
 — Maar voorbij, ach, lang voorbij!

Eens, hoe zou ze 't ooit vergeten,
 Stak, met ⁴⁾ 't eerste morgenrood,
 Hij in zee met 't ranke bootje,
 D' avond bracht terug hem ⁵⁾ — dood!

Onder 't huilen van den stormwind,
 Die op zee hem overviel,
 Werd zijn lijk op 't strand geworpen,
 Naast hem d' omgeslagen kiel.

O, wie zou haar' smart beseffen,
 Wie haar' droefheid, haar' geweën,
 Wie haar leed haar' rouw beschrijven,
 Toen men hem bracht grafwaarts heen?

Niemand kon haar' tranen drogen,
 Nergens vond de weduw' troost,
 En zoo kwijnt ze droef daarhene,
 Slechts nog levend voor haar kroost.

Maar als 's nachts de stormen woeden,
 Als de golven beuken 't strand,
 Kan zij in haar' hut niet blijven,
 Zinkt ze neêr op 't dreunend zand;

Heft ze naar omhoog haar' handen,
 (Weergaloze zielesmart,
 Kan men in haar trekken lezen,
 Foltert haar gebroken hart:)

En, door snikken afgebroken,
 Richt zich naar omhoog haar beê,

¹⁾ Ginds.

²⁾ „Mosbegroeid” is geen Nederlandsch woord. De Duitscher zegt: „Moosbewachsen”. Wij: „Met mos begroeid”.

³⁾ Dat tweemaal „daar” is geheel overbodig.

⁴⁾ Niet *met*, maar *hij*.

⁵⁾ Terug hem. We lazzen eens: „Heb vader ik noch moeder.” Beter is: „Hem weder”.

Tot den goeden Hemelvader, ⁶⁾
 Die regeert, ook op de zee;

Smeekt ze Hem voor d' arme kleinen,
 Nog zoo jong, zoo hulpeloos,
 Die ze, (en ze weet het, spoedig,)
 Zal verlaten voor altoos,

Om in 't koele graf te rusten,
 Van haar kommer, smart en rouw,
 Naast hem, wien nog steeds haar harte,
 Aanhangt met onwrikb're trouw!

⁶⁾ „Hemelvader” is een *liberalistische* naam voor God. De Christen bidt niet: „Hemelvader,” maar „Onze Vader, die in de hemelen zijt,” „Hemelvader” is ook eigenlijk onzin. 't Zou beteekenen de vader van den hemel.

J. J. H. moet zich oefenen, hij kan vooruitkomen.
 RED.

UIT HET LEVEN.

„Woont hier in 't dorp geen geneesheer?” vroeg een jonge dokter aan een boer. „Dat is lastig en gevaarlijk genoeg voor jullie!”

„Och, mijnheer, was 't antwoord,” „wat zal ik je zeggen? We hebben dat zoo niet noodig; voel je. We sterven toch allemaal wel den een na den ander.”
 W.

Toen onlangs zekere Big Star en andere Indianen Sioux Falls bezochten, werd hun toegestaan in de phonograaf te spreken. Toen het werktuig eenige oogeblikken later de boodschap, welken zij aan den „Grooten Vader” ¹⁾ gezonden hadden, terug gaf, waren ze als buiten zinnen. Zij achtten het werktuig iets, dat hun begrip verre tebovenging, en waren geneigd te denken dat ze in gesprek waren met den „Grooten Geest uit de gelukkige jachtvelden”. Een der Indianen zong een lied, en zijn stem werd volkomen ingedrukt in den wascilinder. Toen het gezang teruggegeven werd door de phonograaf, hadden de omstanders alle moeite den zanger te verhinderen om uit het venster te springen.
 H.

Dat men iemand die bedient *bediende* noemt, is zeker erg genoeg. Doch het woord is eigenlijk een samentrekking van *bedienende*, en hierin ligt een verzachtende omstandigheid.

Erger is dat uit het *argot* der politie het woord *arrestant* is overgenomen, ofschoon het *gearresteerde* beduidt.

In de laatste jaren is men bezig *rijdend* te vervangen door *bereden*, en men kan in vele bladen

¹⁾ Den president der Ver. Staten.

tegenwoordig lezen van bereden politiebeamten. Alsof 't rijdieren waren.

De tijd nadert dat wie zit, *bezeten* zal heeten.

Vele journalisten staan met de ijverige politie op zeer goeden voet. Doch waartoe volgen zij haar in taalbederf?

G. O.

Stijlbloemen.

1. Gevraagd: een jongen *in boter en kaas*.
(Een jongen in de kaas! — dat 's nog wat anders dan de mijt!)
2. „Geslachten zijn ontstaan, geslachten zijn verdwenen!
„En spoorloos weggevaagd, zwaait om hun eenzaam graf
„Verstomd voor lof of blaam, vergetelheid den staf!”
3. Deze plek *eigent zich* bijzonder tot uitrusten.
(Lees: *leent zich, is geschikt*.)
4. Verouderde jicht verdwijnt door dit middel, alsof *het* nooit bestaan had.
5. Echt verdriet en echte kwalen zijn meestal verkieslijk boven de denkbeeldige; deze laatste hebben oneindig minder kans van uitslijten of genezen.
6. Hier scheert en snijdt men het haar.¹⁾
7. Op *het door den aangewezen persoon zelf in orde brengen* der zaak komt alles aan.

V R A G E N B U S.

ANTWOORDEN.

In het nummer van 15 Juli II, werden drie vragen gedaan, welke we hieronder herhalen en beantwoorden.

Twaalf antwoorden kwamen in. Ieder inzender kan zijn eigen werk nu beoordeelen naar en vergelijken met hetgeen hier volgt. We hebben verscheiden goede oplossingen ontvangen. Maar ook hebben enkele onzer correspondenten er zich soms wel wat van afgemaakt. Zoo heeft bijvoorbeeld W. J. A. H. te S. op de derde vraag heel laconisch geantwoord „Ik meen van ja.” Stond er nu nog alleen maar „ja.” dan konden we ten minste den schrijver op gezag gelooven. Maar wanneer iemand het zelfs slechts *meent*, zou het geen kwaad kunnen als hij die meening een weinig toelichtte.

Doch ter zake.

De eerste vraag luidde:

„Wat beteekent de uitdrukking in Hebr. VII : 3, waar van Melchizedek gezegd wordt: dat hij was: „zonder vader, zonder moeder, zonder geslachtsrekening, noch beginsel der dagen, noch einde des levens hebbende?”

In den brief aah de Hebreëen wordt duidelijk aange-toond dat de ceremonieele dienst, welken God door Mozes Israel had opgelegd, in en door onzen Heere Jezus Christus geheel en al vervuld is, zoodat ieder, die dezen

¹⁾ Dezen onzin kan men te Amsterdam honderden malen lezen, en toch ware met één omzetting alles in orde te maken.

dienst nog wilde onderhouden, daardoor toonde de eenige en algenoegzame kracht van de offerande des Heilands te verloochenen en zelf zijne gerechtigheid te willen oprichten. Verder wordt bewezen dat de Oud-Testamentische schaduwdienst in zichzelf reeds de duidelijke aanwijzingen had dat hij niet zou *blijven* bestaan, maar bestemd was om vroeg of laat vervangen te worden door iets beters en blijvends.

Voor al blijkt dat hieruit, dat de eerste hooge priester Aäron, door den dood verhinderd werd te blijven en dus opvolgers noodig had. Welnu, een hooge priester die sterft en dus niet meer voor het volk kan tusschen-treden, kan onmogelijk de ware hooge priester zijn. Ja, Aäron is zulk een zwakke afschaduw van den waren hooge priester Jezus Christus, dat God reeds vóór de geboorte van Aäron een betere afbeelding van den waren hooge priester gaf. Die betere afbeelding is Melchizedek. Daarom zegt God in Psalm 110 niet: „Gij zijt priester naar de ordening van Aäron;” maar „Gij zijt priester naar de ordening van *Melchizedek*.” Daarom wordt in het Oude Testament van Melchizedek geen vader, geen moeder, geen geboorte, geen dood vermeld. Wat in den Bijbel niet vermeld wordt, bestaat in zekeren zin niet. Het is niet noodig voor de geschiedenis onzer verlossing; het behoort niet tot Gods openbaring aan ons. Wanneer dus van Melchizedek dat alles niet *genoemd* wordt, dan heet het in Bijbeltaal dat hij het niet *heeft*. Het wordt opzettelijk verzwegen, omdat daardoor het type juist en scherper wordt. Melchizedek, in de Heilige Schrift geheel op zichzelf staande, is beter type van Christus als hooge priester dan Aäron, van wien geslacht, leeftijd en opvolging nauwkeurig bekend zijn.

Melchizedek wordt dus voorgesteld „zonder vader”, want zijn anti-type Jezus heeft geen aardschen vader. „Zonder moeder”, want de Heere Jezus is „ontvangen van den Heiligen Geest.”

„Zonder geslachtsrekening”, want de Heere Jezus is „van den Vader uitgegaan en in de wereld *gekomen*.”

„Geen beginsel der dagen hebbende”, want de Heere Jezus is degene, wiens uitgangen zijn van de dagen der eeuwigheid.”

„Geen einde des levens hebbende”, want de Heere Jezus is „voor ons ingegaan in het binnenste heiligdom om *allijd* voor ons te bidden.”

In den stijl des Bijbels volgt dus Jezus rechtstreeks op Melchizedek; daar staat niemand tusschen.

Wanneer ge 's avonds langs een der straten van eene stad loopt, waar verschillende brandende lantaarns staan, valt er meer dan eene schaduw van uw lichaam en ze vallen door elkander, de een sterker, de andere zwakker.

Zulke schaduwen van Christus zijn Aäron en zijne opvolgers.

Maar wanneer ge in het volle zonlicht staat valt één scherpe, nauwkeurige schaduw in uwe onmiddellijke nabijheid. Zulk een schaduw van Christus is Melchizedek.

J. J. H. te G. schrijft ons „dat nergens in de Heilige Schrift een beroemd godvreezend (persoon) voorkomt, zonder dat ons gezegd wordt uit welk geslacht hij was, behalve in Gen. 14, in de geschiedenis van Melchizedek en Abraham.” Zou onze vriend H. ons eens willen zeggen uit welk geslacht Elia was?

²⁾ Wie volgde Prins Willem I op in de regeering?

We laten hier het antwoord volgen van W. J. A. H. te S. „Robert Dudley, graaf van Leicester (geb. omstreeks 1531, overl. 1588).

Toen op den 10den Juli 1584 Prins Willem I door

een sluipmoordenaar het leven benomen werd, en hij alzoo aan het Vaderland werd ontrukkt, heerschte er deswege eene algemeene verslagenheid, niet alleen van rouwe over den dood van den Vader des Vaderlands, maar wie zou zijne plaats innemen? en vooral in die dagen was er een noodig, dien men de teugels van het bewind in handen kon geven, om Spanje's macht te fnuiken. Wel richtte men een Raad van State op, waarvan Maurits (zoon van prins Willem I) tot hoofd van werd aangesteld, doch daar deze nog te jong was, om de zware taak die op de schouders zijns vaders rustte, over te nemen, zag men begeerig naar buitenlandsche hulp om, die echter niet zoo gemakkelijk te verkrijgen was. — Eindelijk liet Elisabeth, koningin van Engeland, zich bewegen, haren gunsteling, graaf van Leycester met 6000 man krijgsvolk herwaarts te zenden, welke, toen hij den 19den December 1585 te Vlissingen aan land stapte, met de grootste eerbewijzen ontvangen werd, waarna hij ook aanstonds door de Staten van Holland, Zeeland, Gelderland, Utrecht, Friesland en een klein gedeelte van Vlaanderen, met de algemeene landvoogdij bekleed werd. — Hoewel kort daarna Maurits tot stadhouder werd benoemd, volgde toch eigenlijk graaf van Leycester, prins Willem I in de regeering op."

3°. Heeft het klimaat van een land ook invloed op de verstandelijke ontwikkeling der bevolking?"

't Antwoord moet luiden: „Zeker, en wel zeer veel." Let er op dat er alleen gevraagd wordt naar den invloed op de *verstandelijke* ontwikkeling, en dan naar die ontwikkeling van de *bevolking*, niet van de enkelen.

Liefst maken we het antwoord van een onzer lezers openbaar en daarom ruimen we een plaatsje in aan onzen vriend C. v. V. te B., die het volgende schrijft:

„Op deze vraag meen ik een bevestigend antwoord te moeten geven. Het klimaat oefent een onmiddellijken invloed uit op de verstandelijke ontwikkeling van het volk. Een heet klimaat b. v. onderdrukt den lust tot inspannenden arbeid; de geringe behoeften van de menschen worden door weinig inspanning verkregen ¹⁾ en men vraagt weinig van 't verstand. Een lui, vadsig en loom lichaam draagt men om en de verstandelijke ontwikkeling staat op eenen lagen trap. In een kouder klimaat is de behoefte aan voedsel en deksel grooter; de grond is minder dankbaar, zoodat arbeid noodzakelijk wordt. En die arbeid werkt heilzaam op den mensch. „Nuttige arbeid staalt de spieren en verhoogt den levensmoed" en geeft grooter denkkraacht met meerdere verstandelijke ontwikkeling. Vandaar dat de grootste beschaving in minder heete luchtstroken gevonden wordt, de grootste mannen in de gematigde luchtstreek thuis behooren."

Dat lijkt er wel wat naar. De gematigde luchtstreek is verreweg de beste. De verzengde luchtstreek verzengt als 't ware het verstand; aan de polen bevriest het om zoo te zeggen.

De gematigde luchtstreek is de voordeeligste voor de verstandelijke ontwikkeling. De rassen, welke de landen bewonen die onder deze luchtstreek liggen, beheerschen de geheele aarde. Bijna alle vorsten der beschaafde landen zijn van Germaanschen bloede.

De eerste vraag is goed beantwoord door Th. F. te B.; — W. J. A. H. te S.

De tweede vraag is goed beantwoord door P. S. Pz. te K.; — W. J. A. H. te S.; — C. v. V. te B.; — J. J.

„Verkregen"?: of: vervuld?

H. te G.

De derde vraag is goed beantwoord door P. S. Pz te K.; — C. v. V. te B.

P. S. Pz. te K.; C. v. V. te B.; en W. J. A. H. te S., hebben dus ieder recht op een exemplaar van

DE SONSBERGEN.

EEN FAMILIEVERHAAL

DOOR

C. C. E. D' ENGELBRONNER.

hetwelk hun door de uitgevers zal worden toegezonden. Alleen den laatste wordt verzocht zijn naam en adres op te geven, daar hij alleen met naamletters geteekend heeft.

L. D. v. d. H. vraagt ons of *alleen geabonneerden* recht hebben de prijsraadsels op te lossen.

Wat zullen we daarop antwoorden? Eigenlijk ja. Maar de redactie wil niet te nauw zien. Toch blijft het waar, dat wie de kans wil loopen een boek te verdienen, dat bijna zooveel waard is als een jaargang van „Excelsior", ja soms die waarde teboven gaat, zich wel de kosten mocht getroosten van er op in te teekenen. „Excelsior", heeft zeer veel getrouwe lezers. Maar om onbezorgd te bestaan (van *winst* spreken we niet) heeft het blad meer *koopers* noodig.

NIEUWE VRAGEN.

(Ingezonden door K. T. te Brussel).

1. Waarom willen wij Protestanten niets weten van de voorbidding der verstorven heiligen en gelooven wij wel in de kracht en voorbidding van de geloovigen op aarde?

2. Hoe moet men schrijven: een *groffe*, een *grove*, of een *groove* stem?

3°. Volgens welken maatstaf zijn de Bijbelvertalers en overschrijvers der handschriften te werk gegaan in de schifting der Bijbelboeken in canonieke en apokryphe boeken; en met welk recht hebben zij kunnen zeggen: „dit is nu Gods Woord en dat niet?"

4°. Waar is het woord „advertentie" van afgeleid?

5°. Wat is het onderscheid tusschen kosten en onkosten?

6°. Zou Johannes, die zoo uitvoerig de verloochening onzes Heeren door Petrus mededeelt, er niets van gehoord hebben, toen ze plaatsvond?

7°. Wat is het onderscheid tusschen kastijding en straf?

(Ingezonden door J. v. d. W. te N).

Hoe komt het, dat men in 1 Sam. 9:1. leest: „Saul, een zoon van Kis," en in Sam 9:21. zegt Saul: „Ben ik niet een zoon van Jemini?"

DE ZOMERVERGADERING

van het **Nederlandsch Jongelingsverbond** is, gelijk we met genoegen vernamen, volkomen naar wensch geslaagd. Het is er naar lichaam en geest velen goed geweest. Hem zij daarvan de eer, in wiens Naam men bijeen was. Ons deed het leed verhinderd te zijn mede een vergadering bij te wonen, zoo alleszins geschikt om bij het genot dat zij schenkt, ook dien geest van liefde en eensgezindheid te kweken, welke het waarachtig Christendom kenmerkt. Herstelle de Heere spoedig den thans zoo lijdenden voorzitter van 't Verbond, de heer v. Oosterwijk Bruijn, en ga voor hem en 't Verbond veler gebed op!

CORRESPONDENTIE.

J. J. H. te G. Uw oplossing van het Hoogduitsche versje in het N^o. van 15 Juli is goed.

Druk van P. Groenendijk.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
 Nederlands Jongelingschap en Volk
 onder redactie van
 A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

DE DICHTER VAN HET LIBERALISME.

III.

't Zal thans niet overtollig zijn samen eens na te gaan, welke *godsdiensstige* toon in de gedichten van Tollens weerklonk. Dat is toch eigenlijk het voor- naamste; want het geheele leven van den mensch wordt daardoor beheerscht.

Welnu, men behoeft niet veel in Tollens te lezen om te zien, dat deze dichter op godsdiensstig gebied een kort begrip van het liberalisme is. Dat wil zeggen, dat voor hem geen „openbaring Gods” in den waren zin des woords bestaat. En dat dus zijn godsdiensstigheid een »*eigenwillige godsdiensst*” is.

Onder eigenwilligen godsdiensst verstaat men meestal de poging om God te dienen door allerlei handelingen, die niet door Hem geëischt en Hem niet welbehagelijk zijn. Te onrechte. Dat alleen is nog niet de *geheele* eigenwillige godsdiensst. Al wat op zichzelf goed en van God gewild is, maar uit eigen beweging en zonder Gods gebod verricht wordt, is veelmeer eigenwillige godsdiensst.

„De Allerhoogste wordt niet van menschenhanden gediend, *als iets behoevende*, aangezien Hijzelf het leven, den adem en alle dingen geeft.” Godsdiensst kan dus — zal hij echt zijn — nooit iets meer zijn, dan het uit liefde opvolgen van al Gods geboden, in het diep besef dat we „alles verricht hebbende, toch nog *onnutte* dienstknechten zijn.”

In de verhoudingen der menschen tegenover elkan- der is dat zoo duidelijk dat niemand er een woord aan verspilt, want allen zijn 't eens. Stel u voor dat een timmerman zijn knecht beveelt van 's morgens 6 tot 's namiddags twaalf, en 's middags van 2—6 ure, dus 10 uren per dag aan een bepaald voorgeschreven arbeid bezig te zijn, en de knecht goedvindt van des middags 12 tot 's nachts 12 ure aan geheel ander, ook zeer bruikbaar werk bezig te zijn. Zal de knecht zich kunnen rechtvaardigen door er'op te wijzen, dat dit werk ook noodig, ook ten nutte van den baas is, en dat hij zelfs twee uren langer gewerkt heeft? Niemand zal zich daarmee laten paaien. *Het bevel van den baas is niet volbracht*; en daarmee is alles uit. Wat de knecht gedaan heeft is *eigenwillig*. En al wat eigenwillig is komt niet uit het rechte beginsel voort, en is daarom nul en van geener waarde.

De moeielijkste les is zeker die, om geheel vrijwillig volkomen afhankelijk van God te zijn; afhankelijk niet slechts in moeilijke levensomstandigheden, maar ook als alles voor den wind gaat. Afhankelijk en gehoorzaam is alles wat men doet, zoodat niet aan *ons*, maar aan *Hem* de keuze staat wat door ons ter zijner eere zal gedaan en hoe zijn naam zal verheerlijkt worden. Wie geleerd heeft dat ernstig, dat vóór alles te willen, weet, dat hij onmogelijk in staat is te weten wat God van hem eischt, indien God zich niet *geopenbaard* heeft. Die openbaring

moet *buiten* hem staan, met *gezag*. Die openbaring is de Heilige Schrift. Niet zóó geeft deze Schrift ons Gods wil en wet te kennen, dat ons voor elk oogenblik des levens wordt voorgeschreven wát we te doen hebben. Maar zóó, dat we daarin vinden *of*, en zoo ja, *hoe* en *waarom* wij iets moeten doen of laten. Alle inwendig getuigenis moet aan dat Woord getoetst en — stemt het daarmee niet overeen — onvoorwaardelijk verworpen. Zoo eerst en zoo alleen wordt alle individualisme bij den wortel afgesneden en alle afgaan op eigen meening onmogelijk gemaakt.

Het beginsel van het liberalisme is juist het tegenovergestelde. Daarom critiqueert die richting Gods Woord, stelt zich er naast, plaatst zich er boven en eindigt met het te verwerpen.

De gedichten van Tollens geven de bewijzen voor 't grijpen voor het goed recht om hem den dichter van het liberalisme te noemen. Ziehier eenige staaltjes.

Zijn gedicht „Aardsgezindheid”, dat toch godsdienstig moet heeten, draagt zijn naam met recht:

„En is nog de aarde 't voorspel slechts
Van 'tgeen ons wacht daarboven?
o God, hoe klopt mij 't hart er van!
Wat pronkstuk is die hemel dan,
Waar ik U hoop te loven!

Maar moge ik eens die hooge vreugd
Met hooger zangen prijzen,
o Spaar mij 't leven, spaar het nog!
Deze aarde is ook uw schepping toch.
Ik wil er gaarne grijzen.”

„En waarom? Om voor die „hooger vreugd” voorbereid te worden? Geen denken aan! Ziehier de redenen:

„Mij boeit zoo menig band er 't hart,
Gedrukt door luttel zorgen;
'k Heb vrienden van beproefde trouw,
Een bloeiend kroost, een beste vrouw,
En brood voor nu en morgen.”

Het liberalisme heeft geen *verbond met* God, maar een *dienst van* God; geen Zaligmaker, maar een Leeraar. Het beste wat het van Gods Woord weet, zegt Tollens ons in zijn: „Feestzang bij het vierde eeuwigetijde van de uitvinding der boekdrukkunst.”

Maar boven alles gij, ter wereld afgezonden
Uit d'open hemel, leer van Jezus! vuig geschonden
En snood misbruikt door list en heerschzucht, als hun buit!
Hoe wrong de drukkunst u den klauw dier monsters uit!
Zij daalde, en gij verrees, van heerlijkheid omtogen!
Uw eenvoud werd uw pracht en zeegen uw vermogen;
Van uit het schrikkleed en de omwindlen, doodsch en
(zwart,

Tradt ge in uw reinheid op, met al uw troost voor 't hart.
Geen priester magtwoord zal meer vreezen doen of hopen;
De drukkunst sloot de rol van Gods oraaklen open,
En wees in 't heilig schrift, van beuzelvonden schoon,
De deugd als eerdienst aan — den hemel als haar loon.
Dat wetboek deelt zij rond, zoover er menschen ámen:
De Heiden ziet het in, en vouwt de handen zamen;

Barbaar en wilde, dien zij nadert met die leer,
Deinst van zijn afgoon weg en buigt voor God zich neer. —

Hoe vermindert de waarde der „Nieuwjaarszangen, uitgevoerd door de kinderen van het Vondelings-weeshuis te Amsterdam, op 2 Januari 1821,” die aardig zouden zijn, wanneer de kinderen ze *zelf* en *vrijwillig* bedacht hadden, maar louter zelfverheffing worden, wanneer men in 't oog houdt dat de *heeren zelf* den weezen die woorden op de lippen leggen.

Geen vader baande ons jeugdig pad,
Geen moeder heeft ons lief gehad:
Dat onheil zij vergeten!
De Vader, die van boven ziet,
Vergat ons, arme weezen, niet,
Maar hoorde, toen wij kreten.

Hij schreef zijn reine liefdeleer
In 't warme hart der braven neer,
Die voor geen ouders wjken;
Die t schreijend kind, van hulp ontbloot,
Verplegen in den milden schoot,
En die naar Hem gelijken.

Nu zien wij blij de toekomst in,
Gekoesterd door de menschenmin,
Tot braafheid opgetogen;
Gevormd naar aanleg en verstand,
Tot burgers van het vaderland,
Zoo goed als andren mogen.

Loon hen, Hemel! loon de braven
't Zorgend koestren, voeden, laven,
't Redden van de onnoozelheid;
Zegen, waar geen mensch kan loonen,
Zegen tot hun laatste zonen,
Waar hun stam worde uitgebreid.

Welk een deugd, hoe hoog geprezen,
Zou, o God! zoo heilig wezen
Als de hulp aan 't weerloos kind?
Jezus, dien wij 't loflied zingen,
Welk een glans hem moge omringen,
Blinkt het schoonst als kinderrind.

Moelijk is die godsdienst niet, 't kan misschien lang duren, maar alles komt terecht. Want, zoo heet het in „De school der menschen”.

Laat — laat misschien na eeuwen vlijt,
Scholieren, als gij verder zijt,
Zult ge aan een proef u wagen mogen;
Den meester zij die tijd vertrouwd!
Hij zal gewis het niet gedoogen,
Zoo lang gij zeker falen zoudt.

En, heeft u 't oefnen kloek gemaakt,
Is wat nog sluimert eens ontwaakt,
En zult ge er 't eerste blijk van toonen:
De meester volgt u op den voet;
Hij zal wie struiklen nog verschoonen:
De meester is oneindig goed.

Zoo, aangerijpt van trap tot trap
In kennis, kracht en wetenschap,
Komt ge eindlijk eens het doelwit nader;

Hoe langzaam ook de vordring zij,
De meester, kindren! is een vader:
Den zwakste staat hij 't eerste bij.

En vroeg of laat — na eeuw of jaar —
(Algoede meester! maak het waar!)
Zal eindelijk elk aan d' eindpaal komen;
Hoe traag in vlijt, hoe loom in tred,
De laatste wordt eens opgenomen,
Waar de oefning weer wordt voortgezet.

Versterk die hoop, (die hoop geeft moed!)
Alwijze meester, wijs en goed!
Dat uitzigt geeft mij vreugde en vrede.
Dat de aarde onze eerste leerschool zij,
Waarin we ons vormen voor een tweede:
Bekoorlijk is dat denkbeeld mij.

Plaatsgebrek noopt ons deze vrij treurige bloem-
lezing te bekorten. Maar wat te zeggen van de hoop
des grijsaards, die op drie en zeventigjarigen leeftijd
kon schrijven in zijn „Bij 't graf“:

Och, vruchtloos zien wij op naar boven
En vruchtloos in den schoot der aard;
De sluizer wordt niet weggeschoven,
De raadslen worden niet verklaard.
De blik stuit af, waarheen geslagen,
De geest stort neer, van waar hij stijgt;
Wij tasten rond, wij luistren, vragen....
De grafkuil en 't gestarnte zwijgt.

Toch moet ge niet meenen, dat deze troostloos-
heid hem al te somber maakte. Op denzelfden leef-
tijd gaf Tollens dit „Grafliedje“ uit, dat we om zijn
cynisme geheel afdrukken.

Is eens de taak, die God ons gaf,
Ten eind gesponnen en geweven,
Dan lost Hij ons van d' arbeid af
En 't al te zorgvol leven.

Dan zijgen we op de peluw neer,
Vermoeid van 't werken en van 't waken;
Dan klept er hier geen bengel meer,
Die ons zal wakker maken.

Wij slapen, van het pak ontlast,
Dat daaglijks hier werd opgenomen;
Wij slapen, ongestoord en vast,
En woelen niet noch droomen.

De bedstee zij maar eng en klein,
Een ruimer plaats ware overbodig;
Ze is groot genoeg voor ons alleen:
Wij hebben luttel noodig.

Een kussen, waar het hoofd op ligt,
Een nachtrok, om het lijf geslagen,
En alles stil en alles dicht:
Wie heeft nog meer te vragen?

Wij zijn den haat en de afgunst kwijt,
Die ons beloerden, waar wij gingen;
Geen mensch, die onze plaats benijdt,
Noch zich er in wil dringen.

En of de wereld wrokke en gist',
En tweespalt en beroering duren,
Wij hebben met geen schepsel twist,
Noch last van onze bureu.

Wie maken moog en breken moog
En timren moog aan luchtkasteelen,
Wij slaan niet eens een vlugtig oog
Naar al die kinderspielen.

We slapen vroeg, we slapen laat,
We blijven liggen zoo we lagen;
Wij denken en wij doen geen kwaad
En moeten 't niet verdragen.

Hier keert geen trotschaard ons den nek,
Omdat er goud zit op zijn kleëren;
Hier is geen weelde geen gebrek;
Hier zijn geen knechts en heeren.

De schooijer, als de vorst van 't rijk,
Legt hier den staf neer en gaat slapen;
Hier zijn ze beide weer gelijk,
Gestorven als geschapen.

En werd in 't leven last en lust
Niet elk in de eigen maat gegeven,
Aan allen geeft het graf de rust,
Die niemand had in 't leven.

Moog, moog de peluw, die ons wacht
Gemaklijk zijn geschud voor allen,
En we, onbezwaard, gerust en zacht,
Den slaap in de armen vallen!

En als eens de ochtend dagen zal,
Die weer de graven los zal maken,
Zoo doe het jongst bazuingeschal
Ons zonder schrik ontwaken.

Kroon, goede God! vervul de hoop
Op de aanbraak van dien blijden morgen,
En moog de nieuwe levensloop
Zoo rijk niet zijn aan zorgen!

En mogen wij, zoo dwaas niet meer,
Na de ondervinding van 't verleden,
't Vernieuwd bestaan in beter sfeer
Wat nuttiger besteden!

Geen wonder dat deze dichter op *vijf en zeventig*
jarigen leeftijd een profanie als zijn „Philemon“ in
't licht kon zenden!

En uit *dien* ader ontsprong het „Wien Neerlands
bloed,“ dat tot *schande* van ons volk voortdurend
als *het Volkslied* dienst doet!

W.

DE TORNADO'S IN AMERIKA.

Bekend is wat vreeselijke orkanen in Amerika
telkens woeden, waardoor huizen en boomen weg-
gevaagd en honderden menschenlevens afgesneden
worden. Wel wordt veelal door het weerkundig
bureau te Washington tijdig gewaarschuwd, doch
welke voorzorgsmaatregelen kan de mensch nemen
tegen een losbarsting, die alles verwoest, wat in den
weg staat en zelfs gebouwen velt, waarvan men
veronderstelde, dat zij eeuwen konden trotseeren?
De bewoner kan er nog wel het leven afbrengen
wanneer hij in een kelder vlucht, doch het werk
zijner handen wordt dikwijls verwoest.

In het jaar 1881 deed de luitenant John. P. Finley van het korps telegrafisten in het leger der Vereenigde Staten met behulp van de dagelijksche weerkaarten van zijn Bureau en een ontzaggelijke menigte berichten, de hoogst gewichtige ontdekking, dat de Tornado's in de Vereenigde Staten bijna onveranderlijk in landstreken voorkomen, die zuidoostelijk van een zich verplaatsend zoogenaamd „storm-centrum” liggen. Jaren lang geloofde men, dat de cycloon (kringstorm) de laaglanden of den loop der rivieren volgde, doch volgens de nieuwste onderzoekingen hangt alles van de krachten der luchtstroomingen af. Zijn loop wordt in den regel door hoogten afgeleid, doch de hoofdweg keert altijd tot den noordoostelijken loop terug. De kaart der aardrijkskundige verdeeling van ongeveer 1900 Tornado's, welke door Finley vervaardigd is, toont, dat zij in Kansas het meest voorkomen, daarop volgt de Zuid-Atlantische kust en eindelijk Zuidelijk Michigan. De Noord-Atlantische orkanen hebben niet de verschrikkelijke breedte noch de verwoestende kracht, die in het Midden-westen zoo dikwijls voorkomt.

Is het land zoo bergachtig, dat het de bewegingen der luchtstroomingen stuit, zoo kan de Tornado tijdelijk ophouden, doch begint dadelijk weder en zet zijn loop voort, zoodra de bovenste wolkenlagen de hinderpaal overwonnen hebben. Het centrum der kringstormen die in Kansas voorkomen, zijn de hooge prairieën, ongeveer 2000 voet boven de spiegel der zee. Het is bekend dat onder de wolkenranden talrijke wervelstormen ontstaan, die nooit de aarde bereiken. Waarschijnlijk ontstaat het grootste aantal in Kansas, gedeeltelijk door de meerdere nabijheid der prairieën bij de wolken. Bovendien is deze landstreek vrij van gebergten en alles wat de luchtstroomingen zou kunnen ophouden. Orkanen komen voor in Japan, Indië en China, alsook in Zuidelijk Europa, doch nergens in zulke menigte als in de Vereenigde Staten. Zij ontstaan in alle steppen der tropische landen waar opeenhooping van hitte, vochtigheid en koude winden voorkomen en geen bergketens zijn.

De luchtstroomingen, welke van de polen komen, veroorzaken in de lente-, zomer- en herfstmaanden die schrikkelijke beroeringen der lucht, welke men bepaald *Tornado's* noemt. De zware regens, de groote vochtigheid van den meer algemeenen stormwind, in het bijzonder, wanneer op zijn pad koud weder en noordwaartsgaande strooming van verhitte lucht saamtrefpen, zijn de eigenlijke oorzaken van een kringstorm, en daardoor is het ook mogelijk zijn aankomst te voorspellen. Een warme wind, die ongeveer tien dagen naar het noorden waait, begunstigt de ontwikkeling. Het weder is eerst gestadig en voor het jaargetijde ongewoon warm en vochtig. Dan verschijnen vneemdssoortige wolken aan den hemel, die zich snel voortbewegen; zij zijn zeer donker en zeer los. De wolken die lager hangen,

zijn vlokkeriger dan de hooger drijvenden, die men door de spleten der lagere ziet. Een sterke windvlaag, die slechts een minuut of soms nog korter duurt, waarschuwt voor het dreigende gevaar.

De storm uit het zuidwesten, die thans nadert, bestaat gewoonlijk uit blinkende, rookachtige windwolken en toont groote bewegelijkheid en veranderlijkheid. De andere storm uit het noordoosten vertoont zich zwaar en donker, en heeft een gestadige, onheil voorspellende snelheid. Zoodra de beide stormwinden elkander ontmoeten ontstaat daarbij een draaiende, slepende en verwoede beweging der wolken, die de toeschouwers met schrik vervult. Geheele massa's wolken schijnen terug te kaatsen en vreeselijke slagen uit te deelen en de uitwerking wordt nog verhoogd door het draaiend rondwarrelen van ruwe, uiteengereten wolkranden, die door de stralen der zon beschenen worden. Bijzonder wordt dit aanschouwd, wanneer een kringstorm bij betrekkelijk helderen hemel op een of twee zijden daarvan onstaat. Donkere, gespleten wolken als zware rook rollen naar alle richtingen. Gaandeweg nemen de wolken een draaiende beweging aan, totdat zij eindelijk in dolle dwarreling zich tot een draaiende wervelkolom vereenigen. Nu vormt zich de noodlottige trechter en de bovendrijvende kracht van den zuidwestelijken luchtstroom, die bewegelijker is, komt nu in de bijna onveranderlijke beweging des trechters naar het noordoosten.

Angstig en schrikverwekkend is de donkere, zwarte kleur van den nederhangenden trechter. Eerst ontstaat in de bovenste wolkenlagen, in het punt der sterkste drukking, een meer donkere en vaste vlek. Een zwarte en tamelijk zware wolk schijnt daar lager dan de andere te ontstaan; hoe lager zij nederdaalt, des te kleiner wordt zij en begint dwarrelend rond te draaien als een boor. Terwijl de wolk haar loop met een snelheid van 30-60 Engelsche mijlen in een uur voortzet, schijnt het kleinste deel des trechters haar na te sleepen, alsof het uitrukken der voorwerpen die het van de oppervlakte der aarde losrukt, zijn vaart belet. De echte cycloon van het westen met zijn breede baan maakt geen sprongen, maar scheurt alles weg wat hem in den weg tegenkomt. Niet zelden verergert 't gevaar nog daardoor, dat de hoofd-trechter splijt of dat uit de wolken nog een aantal trechters op de aarde nederdalen.

Daarenboven gaat er van den trechter een gehuil uit, dat men mijlen ver hoort, waardoor hij zich van verre reeds aankondigt. 't Is een geraas, alsof een zware vrachttrein over een lange brug of door een tunnel reed, doch daarbij rolt, kraakt en huult er nog iets, dat bijzonder schrikwekkend en met niets te vergelijken is. Een groot gevaar bij dit verdoovend, woest geraas bestaat daarin, dat het zoo moeielijk is, de werkelijke richting van den trechter te bepalen. Zoo bespiedde in Midden-Kansas eens iemand, met inspanning en rustig overleg, den gang

van 't verschijnsel. Hij geloofde zich voor alle gevaar beveiligd, daar de noodlottige trechter op verren afstand over den grond ging. Plotseling omgaf hem zwarte duisternis; het donkerkleurig monster had hem gevat en hij bracht er ternauwernood het leven af, terwijl zijn huis en hof door den wervelwind weggevoerd werd. Hij had niet gerekend met de mogelijkheid, dat er verscheiden trechters ontstaan kunnen, en had zijn opmerkzaamheid slechts op dezen eenen gevestigd; het vreeselijk geraas had hem verhinderd het naderen der anderen op te merken.

Breekt de Tornado in een bosch uit, dan schijnt zijn vernietigingsloop breeder en zijn stormpas een weinig minder snel te worden. Het geloei echter wordt sterker. De boomen vallen, alsof zij door een maaiwerktuig worden afgesneden; echter blijven, merkwaardig genoeg, zeer zwakke boomen onbeschadigd. Eenige worden 4 à 5 voet boven den grond weggemaaid, andere met wortel en tak uitgerukt en zoo nedergeworpen, dat men het ronddraaien des cycloons daaraan kan zien, welke van rechts naar links gaat; juist het tegenovergestelde als bij de wijzers van een uurwerk. Dikwijls vindt men den stam van een grooten boom stevig met dien van een anderen ineengedraaid, en somtijds is de ronddraaiende beweging zoo krachtig en snel, dat enkele boomen geheel op zich zelf ineengedraaid worden als de draden van een koord. Anderen liggen weder zoodanig, dat men aan hen de snelheid van den kringstorm meten kan, die Luitenant Finley op tenminste 500 Engelsche mijlen in een uur schat. Anderen schatten haar op dikwijls 2000 mijlen.

Dat de kringstorm somtijds de voortstuwende kracht van een kanonskogel bereikt, bewijzen de met gaten als doorschoten huizen, die door zijn kracht getroffen zijn. Dikwijls rolt hij zware rotsblokken tegen een heuvel op of voert hen een korten afstand door de lucht. Paarden en menschen worden opgeheven. In Kansas werd eens een man van 160 pond zwaarte uit de deur zijner schuur, waar hij zich bevond, opgenomen, en in een kring van 125 schreden rondom de schuur geslingerd. Hij viel onbezeerd weder op den grond; alleen was hij door de snelle vaart duizelig geworden. Gewoonlijk werpt de cycloon zware boomen, menschen en dieren met vreeselijk geweld op de aarde of daarin, of rukt ze aan stukken. Niet zelden moet een gezin, dat in een kelder vluchtte, het aanzien hoe hun eigen huis boven hun hoofd in de lucht gevoerd wordt. En nadat de storm voorbij was, moest men zich dan nog met de grootste moeite uit de puinhoopen werken van het huis van een buurman, 't welk de storm in den kelder geworpen had.

De hooge gebouwen van een groote stad verhinderen, dat men het naderen van een cycloon bijtijds verneemt, om zich voor hem te beschermen; en deze omstandigheid is wel mede de oorzaak, dat de ramp onlangs in Louisville een zoo ontzettend verlies van menschen meebracht. In de stilte van het

platteland hoort men het naderen van den Tornado, 15-20 minuten van tevoren. Bijna altijd komt hij in de tweede helft des daags, gewoonlijk tusschen 5 en 6 uur; zelden later en nog zeldzamer des nachts. De Tornado is, zooals men kan opmerken, van een bepaald plaatselijken aard; een plaatselijke storm als men het zoo uitdrukken mag. Zijn baan is menigmaal niet langer dan een Engelsche mijl en niet breeder dan 300 tot 500 voet. Het gebeurt echter ook wel, dat er vele cycloons op één dag ontstaan. Zoo waren er b.v. op 19 Februari 1884 niet minder dan 64 cycloons langs de Zuid-Atlantische kust, Georgia en Carolina. Zij legden verschillende banen af, waren elk op zichzelf verscheiden Engelsche mijlen lang en slechts eenige honderden voeten breed. De 600 cycloons, die Luitenant Finley aangeteekend heeft, waaiden tot op 35 na alle in de richting van het Zuidwesten naar het Noordoosten. Bliksem komt niet altijd voor in het eerste tijdperk der ontwikkeling van een cycloon; wel echter kort vóór het vormen des trechters. Sterke hagelslag en zwaar onweder gaan hem dikwijls vooraf en volgen hem somtijds. Wanneer de storm echter zijn volle kracht bereikt heeft, zoo verdwijnt gewoonlijk alle electriciteit, uitgenomen in de verwijderde wolken. Bijna alle weerkundigen schrijven de kracht der orkanen aan de versnelde beweging des winds toe. De theorie dat zij door electriche kracht ontstaan, wordt algemeen verworpen.

Ons blijft nu nog over het hierboven beschrevene door het verhaal van een kringstorm in het kort toe te lichten. Daartoe moge een dienen uit de groep die in den namiddag van den 9 Januari 1889 door Ohio, Pennsylvanië, New-Jersey en het Zuidelijk gedeelte van den staat New-York woei. Een stormwind wierp in Pittsburg een nieuw steenen huis neder, waarbij 17 menschen omkwamen, en twee uren later verwoeste een andere 200 mijl verder een zijdeveverij waarbij meer dan 200 arbeiders en werksters zwaar gewond en 23 gedood werden. Op denzelfden dag werd de stad Brooklyn met groot geweld door een cycloon bezocht, doch gelukkig bereikte zijn trechter den aardbodem slechts tien of twaalf maal. Allereerst sloeg hij een houten huis in duizend stukken en slingerde de kamers naar alle richtingen; toen sprong hij in de hoogte en nam hier en daar een dak mede, totdat hij na een kwartmijl weder daalde en van een gasfabriek den zuidwestelijken gashouder verwoestte, waarvan het uitstroomende gas door een straatlantaarn werd ontstoken en een vreeselijke ontploffing veroorzaakte. Gelijktijd ontplofte de tweede gashouder; de houten huizen in de nabijheid geraakten in brand en de bewoners hadden nauwelijks tijd genoeg om zich te redden. De ontzaglijke ijzeren pilaren der fabriek werden als halmen geknakt of neergeworpen. Hierop dreef de Tornado verder naar het Noordoosten, sprong weder omhoog, nam eenige daken en schoorteenen mede

en slingerde een monsterachtigen stoomhamer 500 voet ver weg. Bij de marinekazerne aangeland raakte hij nogmaals de aarde, en scheurde een der binnenpoorten met een ruk los, zoodat een der vaste steenen pilaren als draden van een koord incen gedraaid werd. Nu verhief hij zich 10 voet boven den grond, maaide alles wat zich daar bevond, geheel weg en voerde de boomen ongeveer 500 voet ver met zich mede. Thans was de kracht des storms gebroken, welks baan ongeveer twee mijl lang was, bij een snelheid van een Engelsche mijl in een minuut.

Niets wat door menschenhanden gemaakt is kan de woede van een echten Tornado weerstaan en der wetenschap blijft niets over, dan de bedreigde sterfelingen te waarschuwen, waardoor dezen althans het leven redden kunnen. Met het doel om waarnemingen te doen hebben zich van den Atlantische kust tot het Rotsgebergte 2800 „Tornado-Reporters” vereenigd, welke hun beschrijvingen, potloodteekeningen, photographieën en weerkundige berichten, aan luitenant Finley te Washington zenden. Een zekere treurige regelmatigheid komt hun daarbij te stade, want in tegenstelling met het spreekwoord „dat de bliksem niet tweemaal op dezelfde plaats inslaat,” houdt de cycloon er van, het oude tooneel van werkzaamheid van tijd tot tijd weder op te zoeken. De schrijver dezer regelen had voor ongeveer 6 jaar de gelegenheid, de verwoestingen van een Tornado op dezelfde marinekazerne in Brooklyn te zien, die eenige jaren later door de hierboven beschreven cycloon juist op dezelfde plaats bezocht werd.

Om aan te toonen, dat deze beschrijving niets overdrevens bevat, strekke ten slotte de vermelding van feiten pas uit Amerika bericht:

Een dood en verwoesting aanrichtende „Tornado” bezocht half Augustus Wilkesbarre, Pa., en maakte in een oogenblik een deel der schoone stad tot bouwval.

De aandacht der bewoners werd omtrent schemeravond getrokken door een zwarte wolk, die zich aan den Zuiderhemel vertoonde. Eer de menschen zich konden verschuilen, brak de storm in al zijn vernielende kracht los; boomen, huizen en schuren werden vernield en een twaalfstal menschen gedood. De stilstaande passagierstreinen bij de spoorwegstations waaiden omver, en al de telegraaf- en telephoondraden werden van de palen gerukt.

Toen de „tornado” de Hazard-ijzerdraadfabriek bereikte, waaide het gebouw omver, waardoor vier personen werden gedood en onder de bouwvallen bedolven. Een woonhuis aan Scott-Straat werd geheel vernield, waarbij drie personen het leven verloren. Ook werd een man en twee paarden terstond gedood bij het vallen van de schoorsteen van de Kytlemolen. Een kleurling-meisje, dat voor den storm vluchtte, werd door een op haar vallend huis in de straat gedood. Twee andere personen, die zich

onmiddellijk achter de Stegmalerbrouwerij verscholen hadden, werden beiden door het vallen van een der muren verpletterd. Behalve de gedooden, had men nog een groot aantal gewonden.

Een nauwkeurige berekening schat het getal gebouwen geheel of gedeeltelijk vernield op 400. Men berekent het verlies — zoover dit reeds mogelijk is — op \$ 1.000.000.

H.

„ALS ONZER EEN.”

(Bij de plaat.)

De Heere Jezus op aarde komende om als Middelaar Gods en der menschen zijn verlossingswerk te volbrengen is „den menschen in alles gelijk geworden, uitgenomen de zonde.” Geen overtreding is in Hem gevonden. Maar de zonden der zijnen, van zijne verlostten, heeft Hij op zich genomen, Hij is „een vloek geworden voor ons, opdat Hij ons zou verlossen van den vloek der wet.” En daarmede nam Hij op zich al de *gevolgen* der zonde; ontledigde Hij zich van zijne heerlijkheid en onderwierp zich aan al de eischen, die Gods wet en gerechtigheid den zondaar stelde; ook in symbool; dat is ook aan de geheele ceremonieele wet des Ouden Verbonds onderwierp Hij zich.

Zoo werd Hij besneden ten achtsten dage, alsof ook Hij het lichaam der zonde en des doods moest uittrekken om den nieuwen mensch aan te doen. Zoo werd Hij ten veertigsten dage voorgesteld in den tempel als de eerstgeborene zijner moeder, alsof ook zijn leven gered was toen de engel des Heeren door Egypte trok om de eerstgeborenen te slaan. Zoo daalde Hij op dertigjarigen leeftijd af in het water der Jordaan om zich door Johannes te laten doopen, zeggende: „Laat nu af, want aldus betaamt ons alle gerechtigheid te vervullen”; alsof ook voor Hem het bad der wedergeboorte behoefte was. En zoo liet Hij ook geschieden wat we lezen in Matth. XVII: 24—27.

„En als zij te Kapernaüm ingekomen waren, gingen tot Petrus die de didrachmen ontvingen, en zeiden: Uw Meester, betaalt hij de didrachmen niet?

Hij zeide: Ja. En toen hij in huis gekomen was, voorkwam hem Jezus, zeggende: Wat dunkt u, Simon? de koningen der aarde, van wien nemen zij tolleren of schatting, van hunne zonen of van de vreemden?

Petrus zeide tot Hem: Van de vreemden. Jezus zeide tot hem: Zoo zijn dan de zonen vrij.

Maar opdat wij hun geen aanstoot geven, ga henen naar de zee, werp den angel uit, en neem den eersten visch die opkomt; en zijnen mond geopend hebbende zult gij eenen stater vinden: neem dien en geef hem aan hen, voor mij en u.”

De Heere Jezus kwam in Kapernaüm, waar Hij

veel verblijf hield. Daar moest dus door Hem de belasting betaald worden. De schatting waarvan hier sprake is, vinden we voorgeschreven in Exod. XXX : 11—15.

„Verder sprak de Heere tot Mozes, zeggende :

Als gij de som der kinderen Israels opnemen zult, naar de getelden onder hen; zoo zullen zij een iegelijk de verzoening zijner ziel den Heere geven, als gij hen tellen zult; opdat onder hen geen plage zij, als gij hen tellen zult.

Dit zullen zij geven, al die tot de getelden overgaat, de helft eens sikkels naar den sikkels des heilighdoms, deze sikkels is twintig gera, de helft eens sikkels is een hefoffer den Heere.

Al die overgaat tot de getelden, van twintig jaar oud en daarboven, zal het hefoffer den Heere geven.

De rijke zal 't niet vermeederen, en de arme zal 't niet verminderen van de helft des sikkels, als gij 't hefoffer des Heere geeft, om voor uwe ziel verzoening te doen."

Telken jare werd door alle volwassenen deze belasting betaald ter voorziening in den dienst des tempels. De rijke mocht niet meer geven; de arme niet minder brengen. Want allen zijn voor God in zichzelf verdoemelijk en niemand mag meenen dat hij zijne verlossing *koopen* kan. 't Is geen koop-som; 't is een offer om den *eeredienst* in stand te te houden; opdat Jehovah in zijn huis waardiglijk door zijn schepsel gediend worde.

De tempel des Heeren was voor den Heere Jezus echter geheel iets anders dan voor Israel. Allen Israeliëten paste het woord van Salomo: „Maar waarlijk, zou God bij de menschen op de aarde wonen? Ziet, de hemelen, ja de hemel der hemelen, zouden U niet begrijpen (dat is bevatten) hoeveel te min dit huis, dat ik gebouwd heb." Alleen de Heere Jezus kon zeggen: „Maakt niet het huis *mijns Vaders* tot een huis van koophandel." Waar de vader woont, is ook de zoon thuis. De dienstknecht heeft echter alleen vergunning den grond des huizes te betreden, zoolang hij er dienen mag. Voor hem is het, zooals David het noemt, „de voetbank der voeten van den vader." De zoon *dient* niet in huis, maar *woont* er. Dat huis is zijne erfenis, dus zijn aanstaand eigendom.

Wanneer nu de mannen, die aangesteld waren om de tempelschatting te ontvangen, in Jezus Christus geloofd hadden, zouden ze gedacht hebben als Johannes, toen hij sprak: „Mij is noodig van U gedoopt te worden, en komt Gij tot mij?" Maar zij waren gelijk de inwoners van Nazareth, die zich begonnen te ergeren toen Jezus in de synagoge, na de lezing van Jesaja LXI begon te zeggen: „Heden is deze Schrift in uwe ooren vervuld." Zij spraken ook in zichzelf: „Is deze niet de zoon van Jozef, en zijn zijne moeder en broeders en zusters niet bij ons." Dat is: „Hij is een gewoon mensch van burgerafkomst!" Derhalve eischten ze ook van Hem de tempelschatting. Dat is niet alsof de dienstknecht

zich gelijkstelt met de kinderen; maar alsof hij den zoon des huizes dwingen wil om ook heeren diensten te verrichten.

Zij komen tot Petrus met de vraag: „Uw Meester, betaalt hij de didrachmen niet?" En zonder nadenken antwoordt Petrus: „Ja". Ook wanneer Petrus er aan gewoon was dat Jezus alle verplichtingen der wet vervulde, stond toch aan hem de beslissing niet. Wanneer aan den opperceremoniemeester des hofs gevraagd wordt: „Reist uw koning incognito?" moet het antwoord niet zijn: „Ja"; maar: „Wanneer het hem behaagt." Hij kan doen wat hij wil. Petrus zou *goed* geantwoord hebben, wanneer hij had medegedeeld dat zijn Meester weleens of meermalen betaald had, maar dat het aan Hem stond te beslissen of Hij het nu weer zou doen.

Zeer zacht is de bestraffing, welke Petrus van zijn Meester ontvangt. Jezus voorkomt hem met de vraag:

„Wat dunkt u, Simon? de koningen der aarde, van wien nemen zij tollens of schatting, van hunne zonen of van de vreemden?" Dus niet meer dan, zeer zacht: „Simon, Ik ben *zoon*."

Petrus antwoordde heel natuurlijk: „Van de vreemden." En Jezus hernam: „Zoo zijn dan de zonen vrij." Met andere woorden: „Zoo was dus uw antwoord *ondoordacht* en hun vraag *ongepast*."

De Heere Jezus liet zich door de menschen vernederen omdat Hij *zichzelf* vernederd had. In dit geval, evenals in de gevallen welke wij daar straks aanhaalden, liet Hij zich door de menschen vernederen omdat zij de uitvoerders waren van de *wettige* bevelen Gods aan de menschen. Het besneden worden, het voorgesteld worden in den tempel, het gedoopt worden door den boetgezant, en zoo ook het betalen van den tempelschatting, waren vernederingen die in rechtstreeks verband stonden tot, die behoorden bij, zijn ééne groote vernedering „tot den dood, ja den dood des kruises." Of de overheid die de schatting vorderde wettig was, behoorde dus tot de vragen die hier in 't geheel niet te pas kwamen. De belasting was wettig. Jezus zou haar voldaan hebben, zonder aanmaning, vrijwillig. Maar daarin, dat het van zijne zijde vrijwillig was, lag opgesloten dat geen mensch recht had om het van Hem te eischen. Hij vervulde de *geheele* wet; daartoe was Hij gekomen. Maar Hij was dat aan zijn Vader, niet aan de menschen, verplicht. Zeer duidelijk springt dat in 't oog, bij zijn kruisdood. Die *moest* plaatsgrijpen; zóo werd, en zóo alleen, het diepste der wet vervuld. Maar daarom mocht toch niemand Hem kruisigen?

Vraagt men evenwel of de overheid al dan niet wettig was, dan moet nooit uit het oog verloren, dat onder de theocratie ¹⁾ in Israel kerk en staat niet gescheiden waren. De belasting, ook voor den tempel, werd dus geheven door *overheid*, ook in den

¹⁾ Godsregeering.

staatsrechtelijken zin van het woord. Een onwettige *overheid* moet gehoorzaamd worden als ze iets wettigs eischt, evenals eener wettige overheid de gehoorzaamheid moet opgezegd wanneer ze iets beveelt dat tegen het geweten ingaat. Of stond den Nederlanders het stelen vrij zoodra en zoolang Willem V verdreven was en Napoleon I hier regeerde?

„Maar opdat *wij* hun geen aanstoot geven . . .” Let op het „*wij*.” Onze Heiland zal zich — ofschoon gebrek aan geestelijk inzicht het eischt — verneeren, maar Hij handhaaft zijn *recht*. Hij vernedert zich door zijn incognito aan te nemen. Hij neemt het hier aan door zich een te maken met zijne discipelen, voor welken in 't geheel geen verontschuldiging voor wanbetaling bestond. Hij betaalt dus als *Middelaar*. Hij beschikt over zijn eigen schat, *geeft* voor zichzelf en *betaalt* voor zijn onderhoorigen. Hij laat het geld opkomen uit de zee, die reeds onder zijn koninklijken voetstap tot vasten grond was geworden; die Hij slechts te gebiedten heeft en ze zwijgt stil.

Maar Hij maakt zich één, zonder zich te *vereenzelvigen*. „*Wij* zullen geen aanstoot geven.” Derhalve geef den stater, dien ge uit den mond van den visch zult nemen, niet *voor ons*, maar *voor mij en voor u*. De betaling zal tweeërlei karakter behouden: voor Hem afzonderlijk en voor hen afzonderlijk. De Zoon *blijft* boven de onderdanen staan ofschoon Hij zich met hen op éene lijn stelt.

Het rechte licht valt eerst dan op de Heilige Schrift wanneer men *letterlijk* leest wat er staat en woord voor woord in zijn waarde laat en weegt.

Eerst dan ziet men de rijke beteekenis zich ontplooiën en wordt er voor bewaard om een anderen zin in de woorden te leggen of ze voor zinledig te houden; 't geen beiden even erg is.

W.

REISHERINNERINGEN.

III.

Wie de menschen wil leeren kennen, is daartoe onder anderen zeer goed in de gelegenheid wanneer hij hen op reis nauwkeurig gadeslaat. De bontste verscheidenheid komt u daar voor de oogen. Op tweeërlei wijze kan men zijne studiën maken. Men kan stil opletten, onthouden en verwerken wat men ziet en hoort. En men kan zich met de menschen in verbinding stellen, een gesprek aanknoopen en zóo veel menschenkennis opdoen. Het laatste is vooral nuttig wanneer men den landaard wil leeren kennen; mits men dan zorgt bepaald met menschen „uit het volk” in aanraking te komen. Voor 't eerste moet men bij voorkeur zijn aandacht aan de reizigers wijden.

Vóór eenige weken zat ik in een der logementen van Thuringen aan een welbezette open tafel. Het gezelschap bestond uit personen van allerlei landaard: Duitschers, een paar Engelschen, en verscheiden Nederlanders. Van sommigen kon men echter de nationaliteit slechts gissen, daar niet ieder zijn eigen taal sprak. Eenige dames met kinderen, echte Nederlandsche vrouwen, spraken met elkaër niets dan goed Fransch. In elk geval is het geraden in gemengd en onbekend gezelschap niet te luid te spreken, want onwillekeurig kan men verstaan worden door ooren, voor welke de woorden niet bestemd zijn.

Zoover dacht evenwel een der Nederlanders, die met zijn vrouw, een zoon en drie dochters aan een der uiteinden van de tafel zat, blijkbaar niet door. Toch kan een kind het begrijpen, wanneer het slechts een paar keeren aan zulk een tafel gegeten heeft.

Het gesprek van ons zestal liep over een geval in ons goede land, dat nog al de gedachten bezighield van allen, die er mee in kennis kwamen; een geval waar eigenlijk niemand nog het rechte van wist. Het gesprek? Och neen: mijnheer praatte zoo veel en zoo luid, dat de anderen wel zwijgen moesten zou niet ieder gaan *schreeuwen*. Er zat dus niets anders op dan voorteten en willens of onwillens luisteren; ofschoon de diepzinnige gedachten, die onze prater ontwikkelde, eigenlijk alleen voor zijn zoon bestemd waren. De jongeheer was een poos in 't buitenland geweest en kreeg allerlei inlichtingen, die hem beter testade waren gekomen toen hij *ging* dan nu hij terugkeerde. Als daar zijn: hoe laat een jongmensch 's avonds mag uitblijven; hoe dikwijls in de maand hij het theater mag bezoeken; hoeveel geld hij iederen avond aan bier mag uitgeven en zulke zedelessen meer.

Wanneer iemand de regelen, die mijnheer thans zijn zoon — en daardoor ons allen — voorschreef, nauwkeurig nakwam, werd hij daardoor behoed voor zulke ongelukken als eigenlijk het onderwerp van het gesprek uitmaakten en die met naam en toenaam behandeld werden alsof er geen andere Nederlanders in de wereld waren dan mijnheer en mevrouw en hun viertal spruiten.

En als een mensch toch eens van die voorschriften ten rechter of ter linker afweek? Dan was er nog, zoo hoorden we ons een keer of vijf verzekeren: „de stem van het geweten!” En nooit moet iemand zich verbeelden dat er eenig kwaad is, dat in 't geheel niet uitkomt. 't Gesprek werd nu verhevener, ja godsdienstig. 't Bereikte zijn toppunt in de diep doordachte mededeeling: „Ja, Jan; zeg, Jan; de wet der gerechtigheid is er nog. Die wet der gerechtigheid” (mijnheer kon misschien moeilijk het bestuur van 't heelal aan God toekennen) „die wet der gerechtigheid, Jan, dat is, dat is.... een allemachtig mooi ding!”

HET ONTVANGEN VAN DE DIDRACHMEN.

Nu wist „Jan” hoe de zaken gaan, zoo goed alsof zijn eigen grootvader „de wet der gerechtigheid” geregeld had. Jan had misschien nooit iets treffenders gehoord. Maar den overigen, die ’t verstaan hadden, kon men niet euvel duiden dat ze nauwelijks een onbeleeften glimlach konden onderdrukken.

Maar wat mijnheer goedvond „de wet der gerechtigheid” te noemen kan slechts door twee soorten van menschen „mooi” gevonden worden. Ten eerste door hen, die aan zichzelf smet noch kreukje ontdekken, en daarom alle mogelijke gerechtigheid zeer gaarne op anderen toegepast zien. En ten tweede door degenen, die weten dat alle gerechtigheid voor hen maar niet door hen vervuld is, en die daarom ook anderen de barmhartigheid toewenschen, die hen zelf gered heeft. Maar die noemen deze „wet” heel anders!

Wie zulke reizigers aantreft en nog zijn verstand heeft bewaard, zorgt gewoonlijk dat hij aan ’t andere einde der zaal blijft en niet met hen in aanraking komt. Soms kan men het niet vermijden en dan kan ’t geen kwaad hen op hun plaats te zetten. ’k Herinner mij eene ontmoeting in den spoortrein met een reiziger in manufacturen. Deze kwam tegenover me zitten en verhaalde hoe hij den vorigen dag in het logement te Heerenveen was aangekomen een halven minuut na een zijner concurrenten. De laatste informeerde er dadelijk naar of zijn vakgenoot reeds met zijn aanbieding aan de manufacturiers

gereed was. Want reizigers in manufacturen zijn er veel meer dan wel noodig is. Mijn medereiziger had dadelijk toestemmend geantwoord, ofschoon hij nog geen tien minuten in stad was. „Dan kan ik gerust even een biefstuk gaan eten!” zei zijn vakgenoot. Nu had de eerste zijn doel bereikt, hij ging onmiddellijk uit en bezocht al de klanten, zoodat de biefstuketer straks achter ’t net zou visschen. „Een paar uur later,” zoo vervolgde hij zijn verhaal, „kwam ik terug en vertelde den ander hoe ik ’t gedaan had. Hij natuurlijk mooi nijdig, maar ik zei: waarom ben je zoo lichtgeloovig? Niet waar,” vroeg onze reiziger, »wat een ezel om ’t zoo maar te gelooven?”

„Dat zou ik niet durven zeggen, mijnheer!” hernam ik toen.

„Wat, vindt je dat geen ezel, mijnheer? Waarom niet?”

„Mijnheer,” zei ik, „’t zou mij niet passen het zonder bewijzen te zeggen, maar op uw eigen woord moet ik wel aannemen dat de man, die gelooft wat hem door u gezegd wordt, een ezel is.”

Beter en aangenamer was de ontmoeting, die mijn reisgezelschap had aan den Rijn. We besloten de Lurley te bestijgen, welke rots men gewoonlijk voorbijvaart. Zooveel romantische herinneringen knoopten zich vast aan den Lurley en omstreken, dat wie eenigszins den tijd er toe kan vinden, gaarne een halven dag overheeft voor het bezoek dier plaat-

sen. Baedeker waarschuwt heel getrouw dat het uitzicht boven van de Lurley „beschränkt” is, maar dat is voor Nederlanders, die aan vlakten gewoon zijn, juist zoo goed als eene uitnoodiging, om het zelf te gaan zien.

't Was 's morgens acht ure toen we ons logement te St. Goar aan den Rijn uittraden om met het stoombootje naar het aan den anderen oever gelegen St. Goarshausen te varen, en van daaruit de Lurley te bestijgen. Toch teekende de barometer reeds meer dan 80° Fahrenheit. Op het water ging het nog, maar zodra we de wandeling begonnen, werd het anders. Hoe ver was het? Dat wisten we niet goed; denkelijk een paar uur. De boomen waren vooreerst niet overvloedig. Twee heeren, die met ons overvoeren en dezelfde wandeling wilden maken, hadden na een kwartiertje er genoeg van en keerden terug... juist toen de weg fraaier en schaduwrijker werd. Na anderhalf uur loopens waren we op de hoogvlakte, maar zochten nog vergeefs naar de Lurley. We behoefden niet ver te zoeken, want we liepen er reeds op. Wie er langs vaart meent een kegel te zien, die aan alle zijden even steil is, en kan zich niet voorstellen dat de Lurley een hoogvlakte is, die slechts aan de waterzijde vooruitspringt en steil afvalt. Bijna plotseling staat men aan den rand van den afgrond, en ziet aan zijn voeten in de diepte den Rijn.

Vijf minuten vóór we ons doel bereikten — nog niet wetende dat het zoo nabij was — bemerkten we vier of vijf mannen, druk bezig met het spannen van ijzerdraad langs den weg. In onze onnoozelheid hielden we dit voor een werk van menschlievendheid teneinde voetgangers te behoeden voor een val in den afgrond. Maar onaangenaam werd het reukorgaan verrast door een scherpe lucht van petroleum, waarvan we ons geen rekenschap konden geven.

Op de Lurley vindt men een zeer primitief tentje, vervaardigd uit een paar planken en wat zeildoek, waaromheen eenige banken staan. Dat is het „café” waarin een gepensioneerde spoorwegwachter zijn zeldzamen bezoekers wijn en bier tapt en hun een „vreemdelingenboek” voorlegt ter inschrijving hunner namen. Pas waren we gezeten of een flinke Duitscher van middelbaren leeftijd zette zich bij ons om een goede portie bier te gebruiken. Ons onderling gesprek wekte oude herinneringen bij den goeden man op. Twee en dertig jaar geleden had hij als schipper zes weken in Amsterdam vertoefd, en hij had genoeg van de taal onthouden om te bemerken dat hij Hollanders voorhad. Natuurlijk waren we dadelijk in een gesprek gewikkeld, dat belangrijker voor ons werd dan we hadden kunnen vermoeden. Onze vriend was een van de vijf mannen van het ijzerdraad; en de petroleumlucht had hij verspreid. Evenwel had zijne tegenwoordigheid op den top der Lurley volstrekt niet zulk een aangename reden als wij ons hadden wijsgemaakt. Hij

was door de regeering als opzichter van den wijnbouw gezonden en had drie gemeenten voor zijne verantwoording. Helaas! men had aan den Rijn de gevreesde druifluis ontdekt, die naar zijne meening was ingevoerd door den aankoop van een paar Spaansche wijnstokken. De opzichter met zijne onderhoorigen moest alle wijngaarden onderzoeken, de besmette met ijzerdraad afzetten en voorloopig met petroleum begieten. Een legertje van zestig arbeiders volgde hem nagenoeg op den voet om de aangetaste wijnstokken uit te roeien. Voor elken wijnstok wordt van regeeringswege een vergoeding van slechts M. 1.50 (f 0.90.) uitgekeerd. Wie een opzichter den toegang weigert, wordt streng gestraft. De maatregel is Pruisisch, maar kan door geen verstandig mensch afgekeurd worden, Het ergste is echter dat de wijnbouwer *twaaif jaren* wachten moet eer hij weder op den verdachten grond wijnstokken mag planten. In het Ahrthal bij Remagen bestaan „Winzervereine” (verenigingen van wijnbouwers) waardoor de winst in goede jaren aanmerkelijk vergroot wordt, aangezien de onkosten geringer zijn dan wanneer ieder der kleine wijnbouwers op eigen gelegenheid zijn zaakje drijft, en het verlies in slechte jaren gemakkelijker wordt gedragen. Maar in de streken van de Lurley staat iedere kleine boer geheel op zichzelf. Wel mag hij op den verdachten grond in de genoemde twaalf jaar aardappelen poten: maar welke geringe vergoeding geeft hem dat! Die menschen zijn eigenlijk totaal geruïneerd. Terecht merkte onze spraakzame vriend aan: „Dat is veel erger dan bij u een dijkbreuk.”

„Het is bij den Heere niets om te verlossen door vele of door weinigen”; sprak eens de profeet tot een der koningen van Israel. Evenzoo kan men zeggen, dat Hij voor zijne kastijdingen de allergeeringste middelen kan nemen. Dat het water vernielt en het vuur verteert *meenen* wij te kunnen begrijpen. Maar hoe een of twee buitenlandsche wijnstokken, over de grenzen gebracht, de oorzaak kunnen worden dat binnenkort millioenen schepseltjes, om welke te ontdekken men een microscoop noodig heeft, honderden menschen bedelarm maken, dat gaat ons begrip teboven.

Wanneer aanschouwer en lezer hieruit leeren beven voor God en zijn Woord, dan heeft deze bezoekeking Gods bij hen haar doel bereikt.

W.

SMAKELIJK ETEN!

In menig gezin, ook al lijdt het nooit gebrek, kan 't voorkomen dat de vrouw des huizes des morgens niet zoo dadelijk een antwoord weet op de vraag: „Wat zullen we vandaag eten?”

Daar nu, naar ons beste weten, ook huismoeders Excelsior lezen, doen we hun — en wie weet

hoeveel smulzielen heeren! — gaarne een dienst, door mede te deelen wat de beroemde reiziger in Afrika, Gerhard Rohlfs, verhaalt van eenige gerechten uit de Afrikaansche keuken.

Een bekend gerecht in de steden van Marokko en Noord-Afrika is het *Sfintsch*. Het is slechts voor de welgestelden te verkrijgen, schoon voor het bereiden niet dan een pan met kokende olie en een schotel met dun meelbeslag noodig is. Men neemt een lepel vol beslag en giet het snel in de olie. Er vormen zich dan tamelijk groote klompen op de wijze van onze olienkoeken, die warm met honig worden gegeten. Het is evenwel een buitengewoon gerecht, dat men zich alleen in de steden verschaffen kan.

Chlea is een bijzonder geliefd voedsel. Geen woestijn-reiziger kan het ontberen. Schapen- of bokkenvleesch wordt in kleine reepen, van een vinger lang, gesneden, en dan zoolang in de boter gebakken, tot alle sappen er uit zijn. Op deze manier verkrijgt men heerlijk vleesch, dat maandenlang zeer goed kan gehouden worden. Een andere manier om vleesch te bewaren, bestaat daarin, dat men het aan zeer dunne reepen snijdt en dan in de zon droogt. Bij de buitengewone droogte, die in de Sahara heerscht, worden die reepen binnen 24 uur volkomen droog. (Een Sahara is hier zeker kwalijk te krijgen; maar met een kachel doet men ook veel).

Geheel rauw vleesch heb ik slechts in Abessynië zien gebruiken en wel ossenvleesch. Men noemt dit in Abessynië *Brondo*.

Gedurende mijn laatsten tocht dien ik in 1881 ondernam, kon ik dagelijks zien, hoe mijn Abessynische bedienden, wanneer des avonds de geleverde ossen geslacht waren, daarvan groote stukken vleesch sneden en het met een waar genot rauw verslonden. Dit is ook de oorzaak, dat alle Abessyniërs door den lintworm gekweld worden. Het is opmerkelijk dat de voorliefde der Abessyniërs voor rauw vleesch ook gedeeld wordt door alle daar wonende Europeanen. Ik spreek niet van de Engelschen, die ook in Europa het voorrecht hebben van het nuttigen van rauw vleesch, maar ook de daar wonende Duitschers, die ik in Abessynië leerde kennen, waren allen Brondo-eters en daardoor ook gedwongen de hun voorgeschreven kuur tegen den lintworm te ondergaan. — Min aangenaam!

In de woestijn is men dikwijls gedwongen *kameelenvleesch* te gebruiken. Dikwijls wordt een gezonde kameel, tengevolge van het dragen van zware en slecht gepakte lasten, ongeschikt om verder te gaan; men moet hem dan dooden en hij wordt gegeten. Ook in de Oasen wordt dagelijks kameelenvleesch ter markt gebracht, b.v. te Moerzoek in Fezan. Ik betuig ronduit, dat ik aan den smaak van kameelenvleesch niet kon wennen, zoomin gekookt als gebraden. Het vleesch der *giraffe* daarentegen is zeer smakelijk.

De *Kifta* der inwoners van Marokko zijn vooral beroemd. Het zijn kleine stukjes schapenvleesch en schapenvel, die om en om aan dunne stukjes gestoken, met peper en zout worden bestrooid en boven een kolenvuur gebraden worden.

In de Sahara en in het Noorden van Midden-Afrika wordt de *struisvogel*, waarop men om zijn vederen jacht maakt, ook gegeten. Men kan slechts de dijen gebruiken, wier smaak niet van dien van rundvleesch is te onderscheiden. De eieren worden ook gegeten. Een daarvan bevat ongeveer den inhoud van 30 kippeneieren. Geklutst of als „ommeletten” toebereid zijn zij nauwelijks van hoendereieren te onderscheiden.

Een eigenaardigheid, die voor ons afschuwelijk is, zij hier vermeld. De Kanoeri, dat zijn de bewoners van Borneo, eten de kippeneieren dan het liefst, als ze geheel bedorven zijn. Eieren die een, zij het dan ook slechts klein, duidelijk zichtbaar kuiken bevatten, behooren tot de grootste lekkerlijken. Noch deze noch krokodilleneieren hebben mij nooit kunnen smaken. Zoo ook at ik slechts met tegenzin vleesch van den krokodil. Ik heb ook dikwijls deelgenomen aan het eten van *slangen*. Zij smaken geheel als aal. Natuurlijk wordt het vleesch van alle *gevogelte* gegeten. *Patrijzen*, zoo ook *duiven* en *papegaaien*, leveren een voortreffelijk gerecht.

Toen ik Yoruba doorreisde, zag ik op de markt van Ibadan en andere steden negervrouwen zitten, welke een plankje voor zich hadden, waarop netjes gerangschikt, *rupsen* lagen. Deze worden door de stedelingen met voorliefde gekocht. Het waren de zoogenaande langharige berenrupsen. Ik zag ook de toebereiding. De rupsen werden op een kolenvuur gelegd, de haren er afgebrand en dan de beesten zonder verdere toebereiding gegeten. Eukele personen, en dit waren de rijken, doopten de rupsen eerst in Sheaboter (een soort van plantenvet) en aten ze daarna op.

Zoover Rohlfs. Misschien is er wel iets bij — voor de liefhebbers. Olienkoeken en rupsen zijn niet bijzonder duur, en wie de laatsten opeet, doet tevens een nuttig werk.

Wel bekomme het! — zegt de lezer. Maar doen we eigenlijk niet veelal 'tzelfde als de zwarten?

H.

EEN VERWOEST LEVEN.

Jaren geleden bezocht ik met een vriend het kerkhof Père la Chaise, de groote Parijsche doodestad, waar men eerst recht gevoelt, dat „het eene geslacht gaat en het andere komt;” waar de duizenden bij de duizenden worden verzameld, waar straten zijn van graven; waar de grooten en edelen, de machtigen en de rijken, de haters als de liefhebbers, allen saam vergaan tot stof.

Maar onder de vele indrukken, die men op zulk een plaats kan ontvangen, is mij geen meer bijgebleven dan die, welken op mij een woord maakte, herhaaldelijk geuit door den gids, dien we meê hadden genomen om niet te verdwalen in dit doodenrijk. Telkens, als hij ous verhaalde van een die daar rustte en wiens levensdraad was afgesneden op een tijdstip toen nog veel van hem werd gehoopt of verwacht — en derzulken waren er vele — liet onze gids de betekenisvolle woorden volgen: „*Avenir brisé*”: een vernietigde toekomst.

Geen wonder, dat me deze woorden weder te binnen kwamen toen ik bekend werd met het feit dat hier volgt en 'twelk ik liefst in de eigen woorden van den verhaler volgen laat. 't Is een zeer eenvoudige, maar tegelijk een ontzaglijke waarschuwing.

Ik heb, zoo verhaalt hij, een jongeling gekend, die op 22-jarigen leeftijd in een krankzinnigengesticht stierf.

Deze jongeling, over wiens laatste levensjaren en rampzalig einde ik u iets wilde zeggen, was de zoon van een achtenswaardige en welgestelde familie. Toen ik hem leerde kennen, was hij 16 jaar oud; hij vereenigde in zich alles wat den wakkeren knaap of jongeling vormt, was daarbij zeer beschaafd, niet ontbloot van kennis, vrijmoedig en toch bescheiden en hierdoor aangenaam en gezellig in den omgang.

In één woord hij was een flinke, aardige jongen. En wat vooral gelukkig was: hij had een weezin van den sterken drank.

Zijn brave, godsdienstige vader had wel de gewoonte dagelijks vóór het middagmaal een weinig brandewijn met suiker te gebruiken, maar de zoon kon er niet toe besluiten mede te proeven. Jaar uit jaar in hield zich de vader aan de gewoonte, zonder ooit iets meer te gebruiken, dan dat enkele glaasje daags.

Maar de zoon had er tot op zijn zestiende jaar geen smaak in kunnen krijgen, en had altoos de uitnoodiging om mede te drinken, afgewezen.

Och, dat het zoo met hem gebleven ware! Maar helaas, hij bleef niet weigeren! De dag kwam, dat ook hij deed, waartoe zijn brave vader hem meermalen had uitgenoodigd.

Hij begon met een teugje te nemen, deed dit vervolgens elken middag, kreeg er smaak in en dronk niet lang daarna even geregeld als papa dat gewoon was, een glaasje brandewijn vóór het eten.

Op zijn negentiende jaar bracht zijn werk hem in dagelijksche en vertrouwelijke aanraking met iemand, die hem van dienst zou zijn om een plaats in de maatschappij te gaan innemen. Deze persoon gebruikte ook dagelijks „zijn borreltje,” maar in vrij wat ruimer zin dan de vader.

En ach! mijn jonge vriend begon ook dat voorbeeld te volgen.

En hoe het verder ging? Wel, het eene glaasje

daags was de brug voor vrij wat meer. Het ging zoo, dat hij op 21-jarigen leeftijd een volslagen dronkaard, in den ergsten graad was.

Vaste spijs kon hij na een poos niet meer gebruiken. Melk met brandewijn was zijn voeding geworden. De zuiperswaanzin, *delirium tremens*, greep hem aan. Hij werd ellendig, onbeschrijfelijk ellendig.

In zijn goede oogenblikken stond al de ellende van zijn lot hem voor oogen; dan dacht hij met diepe smart aan dien gelukkigen tijd, toen hij den drank vermeed. Nu echter gevoelde hij zich reeds zoo verslaafd aan de macht van de drinkgewoonte, dat er voor hoop op verlossing geen plaats in zijn hart gevonden werd.

Van daar dan ook, dat hij niets aanwendde om de drankzucht tegen te gaan. Evenwel wist hij wel een middel aan te wenden om, als hij dronken was, spoedig nuchter te worden. Dit wendde hij altoos aan als hij onverwacht vrienden of bekenden bij zich vernam. Hij spoot zich dan morphine onder de huid; natuurlijk was dit echter hoogst verderfelijk voor zijn reeds zoo verzwakt en half verwoest lichaam.

Zijn krachten verminderden snel; hij gevoelde dat zelf zeer goed. Hij begreep dat de dood in aantocht was, nu wel niet om hem onmiddellijk aan te grijpen, maar toch na niet zeer lang tijdsverloop. Volgens zijn zeggen wilde hij trouwens ook wel sterven. Naarmate hij in onmatigheid en ongebondenheid was toegenomen, had hij zich te sterker trachten diets te maken, dat hemel en hel, zonde en genade enkel fabelen zijn. Hij verlangde maar dronken te kunnen sterven.

Eens, meenende dat zijn einde reeds nabij was; liet hij zes flesschen brandewijn brengen, om „stomdronken te kunnen sterven.” Maar hij vergiste zich, hij stierf toen niet.

Een paar dagen daarna bespeurde men dat hij, 't zij al dan niet bij zijn zinnen, blijkbaar toebereidselen maakte om iemand, dien hij haatte, te vermoorden. Dientengevolge werd hij op last van een geneesheer in een krankzinnigengesticht opgesloten, waar hij spoedig daarop stierf.

En zoo ging hij, de zoon van een godsdienstigen vader, als dronkaard de eeuwigheid in, en dat binnen de zes jaar nadat hij vaders noodiging om ook eens „mede te proeven” was beginnen op te volgen.

Jongelingen, zoo vraagt hij die dit meedeelt, zoudt ge met het oog op wat ik nu verhaald heb, niet van harte het gebruik van allen bedwelmenden drank willen ontvlieden, om 't even hoe achtenswaardig, hoe beminlijk hij of zij ook zijn moge, die u uitlokt om dien te nemen? Gij zult daar gewisselijk toekomen, zoo gij èn uzelf èn anderen wilt behouden.

De sterke drank is woelachtig, zegt de Schrift,

al wie daarin dwaalt, zal niet wijs zijn. En wederom zegt een andere plaats in de Schrift: „Geen dronk-aard zal het Koninkrijk Gods beërven.” Ook hier geldt het: — niemand achte zich te sterk! — een *Avenir brisé* te ontgaan, en dat voor den tijd als voor de eeuwigheid.

H.

VREEMDE DINGEN.

Dat in Amerika de wonderen niet van de lucht zijn, is welbekend. Ook dat er alles in 't groot geschiedt, tot onheilen toe.

We willen dan ook niet verzuimen onze lezers op de hoogte te stellen van een zeer wonderbaarlijke uitvinding, die nu in aantocht is. Als zij lukt, zal misschien de reis naar Amerika, die nu al tot een dag of zeven is ingekrompen, nog vrij wat korter duren en bovendien aanvaring of zeeramp volkomen *onmogelijk* worden, tenzij dan. . maar ter zake.

Uit Boston, in Massachusetts dan komt het bericht, dat zekere heer Charles G. Loeber aldaar, de plannen ontworpen heeft voor het bouwen van een „monster-luchtschip”, en reeds — echt-Amerikaansch — pogingen aanwendt om eenige kapitalisten van de uitvoerbaarheid van zijn plan te overtuigen, ten einde de noodige fondsen voor het bouwen van dit schip te verkrijgen.

Het voertuig wordt gebouwd met het doel „om een onderling verkeer in dit land met het buitenland aan te knopen.” Loeber beweert ook de uitvinder te zijn van een nieuwe beweegkracht, die hij *anthesis* noemt, en die volgens zijne verklaring het welslagen van het luchtschip verzekert.

Het model van dit schip kan men niet beter vergelijken dan met een reusachtig vat op zijde gelegd, van 'twelk al de duigen op één punt aan het einde uitloopen, en met buitengewone groote vleugels aan beide zijden. Het schip zal uitsluitend van staal vervaardigd worden, een lengte van 147 voeten en een breedte van 27 voeten hebben. De vleugels zullen ieder 75 voet lang en 27 voet breed zijn, en beweegbaar met een binnenwaartsche houding aan het schip worden vastgemaakt, alwaar zij op zoodanige wijze in verband met een stoommachine gebracht zullen worden, dat zij 't ophouden, stijgen en dalen kunnen beheeren. Aan het achterschip bevindt zich het roer, benevens de verbeterde *propeller* (voortstuwcr) die door stoom wordt rondgedraaid.

In dit luchtschip zijn drie afzonderlijke dekken, die alle van groote vensters voorzien zijn. Het onderste dezer drie dekken is verdeeld in kamers voor machinerieën, stoomketels, brandstof, water, voorraad, keukens, vrachtgoederen en logies voor het scheepsvolk.

Het middendek is ingericht voor salons, enz., voor

de reizigers, en heeft alzoo nog ruimte over, waar men het schip kan rondwandelen, behalve het voorste uitstekend gedeelte, waar men door de snelle vaart toch niet zoude kunnen verkeerren.

Het bovendek bevat de stuurmachinerie, kaartkamer en slaapvertrekken voor het bevelvoerende personeel.

De langwerpige zijden van den bodem van het schip zijn afgerond, ten einde aan land eene gemakkelijke „zelfstandige balanceerende” houding te verzekeren.

Het gewicht van dit schip wordt berekend op 800 ton, 1,600,000 ponden, terwijl de zuivere scheepsruimte 1000 tonnen bedraagt.

Met een volledige passagierslijst van 300 personen, port- en vrachtgoederen, wordt de geheele zwaarte van dit monster luchtschip op 1.800 tonnen geschat.

Loeber beweert dat deze groote lading van 3.600.000 ponden veel gemakkelijker op de lucht dan op het water kan drijven. De *Anthesis*, de nieuwe beweegkracht, zegt hij, zal hem instaat stellen dit laatste voldoende te bewijzen.

Dit laatste is zeer te hopen, vóór dien tijd kunnen we niet onvoorwaardelijk aanraden aandeel in deze luchtmaatschappij te nemen. Doch wie weet: *anthesis* is een groote onbekende en misschien der zwaartekracht te sterk.

Vreemd ook, maar in elk geval een feit, is het natuurverschijnsel dat zich zeer kort geleden voerde te Shelbyville in Indiana. 't Bestond in een verschrikkelijke onderaardsche ontploffing. Zekere Lowe, een der landbouwers in den omtrek, voelde den grond onder zijne voeten beven. Hij begaf zich met anderen in de richting, vanwaar een vreemd geluid kwam, toen zij overal vlammen uit de aarde zagen opstijgen, die niet minder dan tien *acres* grond bedekten. Weldra stond een groote hooiberg in vlam, en op zekeren afstand bemerkte men, dat het groene koorn zelfs door de felle hitte wegslook. Eene begraafplaats, gelegen in het midden dezer tien *acres*, werd geheel verwoest. Graven werden door de gasontploffing geopend en lijken werden aan den blik der toeschouwers blootgesteld. Het rivierbed werd door de ontploffing opengescheurd, en in de spleet verdween een groote massa water, zoodat spoedig de oppervlakte van een acre in een groot gat veranderd was, waaruit aanhoudend een rommelend geluid opsteeg.

Bij de kromming der rivier, en langs den oever van den stroom, ter lengte van $\frac{1}{3}$ mijl ontstonden groote spleten en op dat gedeelte, waar de rivier-oever meest uit leem bestaat, is zelfs een scheur gekomen ter lengte van een kwart mijl. Hier werden steenen ter grootte van een huis, van hun plaatsen verschoven, en andere, minder groot, twee mijlen ver weggeslingerd. Uit de geheele tien *acres* land stroomt steeds het gas.

Later meldt men, dat de opgewondenheid over de gasontploffing steeds voortduurt; en duizenden menschen bezoeken de plaats des onheils. Men heeft nu ontdekt, dat de grond mijlen in den omtrek zoodanig met gas doortrokken is, dat men slechts een stokje in de aarde behoeft te steken om daaraan een vlammetje te zien opschieten. In Van Buren, een plaats 24 mijlen ten noorden van de ontploffing, is het gas zelfs in de wellen getrokken, waardoor het water geheel onbruikbaar is geworden.

't Derde feit is — als ging het om en om — weer zeer wonderlijk.

Onlangs namelijk kwam zekere Woodward, vroeger spoorwegconducteur, een man, die op 10 Juli 1889 bij een spoorwegongeluk in Texas, den nek brak, te Sedalia (Missouri) in levenden lijve aan. Deze wondermensch is, voor zoover bekend, de eenige, „die geleefd heeft, na den nek gebroken te hebben.” Hij lag zes maanden te bed, na het ongeluk en heeft nooit weder een voet in den trein gezet, voordat hij deze reis ging doen. Woodward draagt het hoofd in een „kooi van ijzerdraad”, waardoor het recht op het lichaam gehouden wordt, daar het anders naar rechts of links zou overslaan. Zijne gezondheid is overigens voortreffelijk.

Het kan waar wezen en dus

En eindelijk is dezer dagen, alsof bij de nieuwe ontdekking voor *boven*, ook een ontdekking *onder* den grond moest komen, een wonderlijke spelonk gevonden en wel in Tennessee, in de nabijheid van de plaats Normandy. Deze grot moet volgens de geruchten zelfs de beroemde Mammouth-spelonk van Colorado nog ver in grootte en „natuurgeheimnissen” overtreffen.

Op een Zaterdagmorgen werd door een gezelschap reizigers de ingang ontdekt. De heeren traden behoedzaam de opening binnen, die een ruimte had van nagenoeg acht voet hoogte bij twaalf voet breedte. Een aanzienlijke afstand in de spelonk werd afgelegd bij het licht, dat den ingang binnendrong, maar om verdere nieuwsgierigheid te bevredigen voorzagen de lieden zich van lantarens en zetten den onderaardschen tocht voort.

Dit loonde. Van 's namiddags 5 uur gingen zij in een rechte lijn voort, maar bereikten het einde niet. Een kleine stroom liep door de spelonk van noord-oost tot zuidwest en de afstand, door hen afgelegd, kon niet minder dan 20 mijlen (een vijf uur) geweest zijn. Zij besloten nu echter terug te keeren en bereikten eerst den volgenden namiddag om 4 uur den ingang weder. De spelonk „schijnt eindeloos te zijn” en op sommige punten honderden voeten breed. Men vermoedt, dat het hol zich uitstrekt onder de uitgestrekte hoog- of tafellanden van dat gewest.

Een „spelonk zonder einde” is zeker iets bijzonders. Dat is er trouwens reeds een, waarin men

boven gezegd, een afstand als van Muiden tot Haarlem aflegt, zonder nog 't begin van 't eind te vinden. Misschien ontdekken de Amerikanen ook nog eens een hol, dat ons droogvoets van Amerika naar Europa voert!

H.

UIT HET LEVEN.

Beschamend.

Lodewijk XIV leed in de laatste jaren zijner regeering herhaaldelijk aan koorts, en alle middelen, zelfs van de geleerdste doctoren, bleven zonder uitwerking. Toen bood een eenvoudig landman, Couturier, aan, den machtigen koning te genezen, en op zijn aandringen werd hij ook eindelijk bij dezen toegelaten. Het middel hielp, en Couturier zag zich vorstelijk beloond. De artsen waren niet weinig vergramd en beloten zich te wreken op den boer, die hun de baas was geweest.

Bij zijne benoeming tot doctor *honoris causa*, zou hij er duchtig inloopen! Eene plechtige zitting werd aangekondigd, en op deze verklaarde de voorzitter der medische faculteit, dat een geleerd twist-gesprek steeds aan eene promotie voorafging en Couturier dus het woord had om over aard en wezen der koorts eene verklaring af te leggen. Deze bezon zich niet lang, maar sprak:

„Mijn tijd is kostbaar; daarom wil ik slechts opmerken, dat koorts een ziekte is, die ik niet verklaren, maar wel genezen kan, terwijl gijlieden die ziekte wel verklaren, maar niet genezen kunt.”

Hierop draaide hij den geleerden heeren den rug toe en liet hen verbluft zitten.

H.

Voor de liefhebbers van verhuizing naar Amerika.

Men leest in de Illinois *Staats Zeitung* van den 8sten Mei 1890:

„Onder de vreemdsoortige dingen, die dikwijls op de vergaderingen van Engelsche-Amerikaansche predikanten verhandeld worden, behoort het volgende:

Bij gelegenheid van de Conferentie van Protestantische geestelijken te Milwaukee, verklaarde Ds. Judson Pitsworth van de Plymondkerk, (Congregationalistisch), dat hij van gevoelen was, dat kaart- en biljartspel zeer veel kan bijdragen tot bevordering der broederlijke liefde onder de geloovigen. Ds. Davis van de Asbury-Methodistenkerk, meende zelfs in allen ernst, dat de kerken aan leden meer genoegen moest verschaffen, en hij beval daarom de stichting aan van Base Ball Clubs, die meer nut zouden doen dan alle kerkelijke samenkomsten. De meerderheid der aanwezigen verwierp intusschen het voorstel, — en zoo zal men voorloopig het genot nog niet kunnen smaken van bij een spel der predikanten Base Ball Bond tegenwoordig te zijn.”

Alzoo de Staats Zeitung!

De lust om eens in eenen hartelijken lach uit te barsten bij het lezen van zulk een *nonsens*, vergaat iemand, zoo merkt Ds. de Bey te Chicago op, bij het bedenken, dat het hier het eeuwig zielenheil geldt, der kudden, aan zulke kaart-, biljart- en baseball-lievende leeraars toevertrouwd. Het Christendom ontledigd van al zijn ernst en diepte! Leeraars met schop en aas, een *queue* en een bal in de voorportalen der kerkgebouwen... om de kinderen der 19^e eeuw tot ingaan te dringen... Werkelijk, het kan haast niet erger!"

Welke buitensporigheden Amerika op kerkelijk gebied toont is welbekend. Wat zegt men b.v. van de jaarwedde, die een man als de beroemde Ds. de Witt Talmage geniet. Hij ontvangt jaarlijks *f* 37500 bezoldiging van zijn gemeente in Brooklyn en *f* 30000 van een firma, die de eerste mag zijn, die zijn preeken drukt. Voorts heeft hij nog een *f* 16000 voor bijdragen aan een godsdienstig tijdschrift, en zijn lezingen brengen hem bovendien nog een aanzienlijk kapitaal op. Zijn nieuwe tabernakel (kerk) zal voorzien worden met een orgel, dat niet minder dan *vijf en zeventig duizend gulden* zal kosten.

We hebben niets tegen een goed inkomen, maar meenen toch dat zulke dingen overdaad zijn. Trouwens, brieven van Nederlanders in Amerika stellen ons den toestand daar nog vrij wat slechter voor op geestelijk gebied, dan wij hem zouden durven teekenen. H.

Luther werd eens uitgenoodigd om een jeugdig leeraar voor 't eerst te hooren prediken. De beschroomde jongeling bleef reeds in het begin in zijn woorden steken, zoodat hij, zonder verder te komen, gedurig den tekst herhaalde: „Ik ben de goede Herder”. Luther zeide lachende tot hem: „Gij zijt geen goede herder, maar een goed schaap.”

H.

Nogmaals: Slapers in de kerk.

In den „goden, ouden tijd” was het blijkbaar niets ongewoons, dat fatsoenlijke lieden, die overigens „zeer goede Christenen” waren, in de kerken hun slaapje deden.

In een kerkregister van een dorpsgemeente in het Maagdenburgsche, bevindt zich onder het jaartal 1679 en ook nog later de volgende rekening:

„Aan een schoolknaap, welke dezen zomer de slapers in de kerk wakker gemaakt heeft, voor een paar schoenen: 12 groschen.”

Een zelfde rekening vindt men in de boeken van een aantal Deutsche kerken, doch nog menigvuldiger kwam dit in Engeland en Amerika voor. In een uittreksel uit het dagboek van O. Turner wordt

medegedeeld, dat in het jaar 1664 de Eerw. Dr. S. Whiting van Lynen in Massasuchetts als predikant werd aangesteld. Onder den 3^{en} Juni van dat jaar meldt het dagboek, dat zekere Allen Brydges gekozen werd om de slapers in de kerk wakker te maken, en daar hij op dit eeraamt zeer hoogmoedig was, schafte hij zich een vossenstaart aan, die hij aan een langen stok bevestigde! Met dezen vossenstaart streek hij over de aangezichten der slapers; sliep de een of de ander echter te vast, zoo stak hij hem met een doorn!

Zoo gebeurde het eens op zekeren Zondag, dat hij een burger, Tomkins genaamd, die gerust zijn slaapje deed in een hoekje van een kerkbank en daarbij dapper snorkte, met den doorn over de hand krabde, waarmede hij de leuning vasthield. De slaper, die daarop uit zijn droomen opschrikte, sloeg met de hand tegen den muur onder het uiten van een krachtige verwensching, die de geheele gemeente in ontzetting bracht. Toen hij zich echter den slaap uit de oogen gewreven had, schaamde hij zich zeer over het gebeurde, en het dagboek spreekt de meening uit, dat de man nooit weder in de kerk zou slapen. Niet onmogelijk!

Verder meldt het dagboek: „Ook de vrouwen slapen, doch men kan het van hen niet zien, daar hun ongemeen groote hoeden hun geheele gelaat bedekken. De Eerw. Whiting pleegt geksheerende te zeggen, dat het hem van den kansel toeschijnt, „alsof hij voor bossen stroo sprak, waartusschen hier en daar een man zit.”

In Engeland komen veel legaten en schenkingen voor, die op het slapen in de kerk betrekking hebben. John Rudge vermaakte in 1725 aan de kerk te Tryfull 20 Shillings (*f* 12), waarvoor een arm man moest worden aangesteld, die gedurende de prediking rond moest gaan om de slapers te porren. Richard Dovey vermaakte in 1659 aan de kerk te Claverly 8 Shillings voor hetzelfde doel. In Acton ging een der ouderlingen met een langen stok rond en porde de slapers wakker. Ja, in Dunchurch werd daartoe een hooivork gebruikt, waarmede de slaper in den nek werd gegrepen en heen en weder geschud.

Practisch — maar min stichtelijk!

H.

Een nieuw rijk.

Geheel Europa staat niet weinig verbaasd, dat er weder een nieuwe staat ontstaan is. Men heeft namelijk ontdekt dat het eiland *St. Kilda*, noordwestelijk van Schotland gelegen, nimmer feitelijk of wettelijk door iemand in bezit is genomen. Het is, onbezocht door de wereld en haar zeelieden, een klein koninkrijk op zichzelf. De onderdanen zijn vreedzame visschersfamiliën. Volgens hun wetten moet hun koningin — want koningen dulden zij niet — de kroon nederleggen, zoodra zij in het huwelijk

treedt. Zoals door de Londensche bladen is ontdekt is het troontje thans onbezet. De „civiele lijst” der koningin bestaat uit vrij levensonderhoud zonder dat zij eenigen arbeid te verrichten heeft, vrije kleding en een klein zakgeld dat zij na afloop van de vischvangst ontvangt. H.

Stijlbloemen.

1. *Advertentie.* (Handbl. 22 Juli).
Morgen Dinsdag 22 Juli 1890. Groote Feestparade op het IJ, ter gelegenheid van H. M. de Koningin en Prinses Wilhelmina.
2. „Hij heeft gesproken in afgehakte volzinnen die door elkaar huppelden als katten zonder staart.”
3. (Uit een circulaire).

Met dit blad stelt men zich bij genoegzame deelneming voor, het tweemaal per maand te doen verschijnen. Men verbindt zich voor een geheelen jaargang, waarmede men omstreeks Augustus a.s. hoopt te kunnen aanvagen.

V R A G E N B U S.

ANTWOORDEN.

De volgende antwoorden kwamen in op de daarbij gestelde vragen, die in het N^o. van 1 Juli l.l. voorkwamen.

Wat beteekenen de volgende oud Nederlandsche uitdrukkingen?

Schot en lot komt veelal voor in de uitdrukking schot en lot betalen. Schot komt van schieten, bijschieten, bijdragen. Lot is een stuk gronds dat men van den vorst ontving of dat een wettig eigendom was. ¹⁾ Schot en lot wil dus eigenlijk zeggen belasting van den grond of schatting voor den grond.

Na jaar en dag is ontleend aan het middeleeuwsch recht. De Germanen hadden een jaar als verjarings-termijn. Hierbij voegde men den tijd, die men noodig had om zijn recht voor de rechtbanken te doen bevestigen. De tegenpartij moest driemaal, iederen keer met een tusschenruimte van veertien nachten en een dag voor 't gerecht gedaagd worden. Die uitdrukking beteekent dus: na een jaar en zes weken. In 't burgerlijke leven werd „jaar en dag” ook toegepast. De kinderen moeten een jaar en zes weken rouwdragen over den dood der ouders. „Jaar en dag” is dus eene wettelijke tijdruimte. „Na jaar en dag” is dus wanneer die bepaalde tijd voorbij was.

Markgraaf is de graaf of gebiedier over een mark of groot stuk land. ²⁾

Schobbejak was de benaming voor een krijgsman, die

¹⁾ Beter gezegd: „of dat op andere wijze wettig eigendom was geworden.” Want ofschoon de vorsten niet altijd op wettige wijze aan gronden kwamen, die ze weggaven, is de uitdrukking van onzen vriend C. v. V. een door hem ongewilde dubbelzinnigheid, die den goeden vorsten te nakomt. RED.

²⁾ Niet geheel juist: Markgraaf was de titel voor een graaf, welke de keizer over een deel der *grenslanden* had aangesteld. Mark is merk; zooveel als grenspaal. RED.

gekleed was in een ijeren jas of wapenrusting, waarop schubben afgebeeld stonden of een maliënkolder droeg ³⁾ Een maliënkolder is een soort van hemd uit ringetjes bestaande, die elkander als de schubben van een visch bedekten. Omdat men oudtijds ook veel overlast van de soldaten had, kreeg schobbejak een ongunstige beteekenis. Tegenwoordig bezigt men 't woord altijd in figuurlijken zin met de beteekenis van bedelaar, landlooper of iets dergelijks.

Een *rakker* is een diender of politieagent. ⁴⁾

Korte metten maken. Metten zijn de morgengebden der Roomschen. Wanneer de priester weinig zin of groote haast had, maakte hij 't zeer kort en had spoedig gedaan. Ons volk heeft van die uitdrukking gemaakt, korte wetten maken d.i. weinig omslag met iets hebben, gauw afdoen, vlug en beraden handelen ⁵⁾

Een hart onder den riem steken. Nog ten tijde van Napoleon I droegen den soldaten over elke schouder een riem, die elkander op de borst en den rug kruisten. Onder een van deze riemen bevond zich 't hart, de zetel van dapperheid. Was een soldaat bevreesd, dan had hij geen hart en moest men hem dus er een onder den riem steken. Veel hoort men zeggen: een riem onder 't hart steken. Dit moet dan beteekenen een riem onder 't hart binden om te zorgen dat 't hart niet in de schoenen zakt. Deze uitdrukking is echter door de taalgeerden afgekeurd. ⁶⁾

G. v. V.

C O R R E S P O N D E N T I E.

S. te A. Reeds de inzage van de eerste de beste aflevering zal u doen zien, dat *Excelsior* geen kindertijdschrift is. Wel staat er veel in, dat kinderen met nut kunnen lezen — en dat geschiedt ook — maar we schrijven het blad met het oog op rijperen in leeftijd, volwassenen.

X. — *La Fontaine* is eigenlijk niet de vervaardiger der beroemde fabelen, die ge bedoelt. Hij bracht ze alleen in Fransche verzen over. 't Zijn veelal de fabelen van Aesopus, in 't Latijn vertaald door Phedrus, van wien *La Fontaine* ze overnam. Aesopus was echter ook de maker niet. Die fabelen stammen uit het Oosten. *La Fontaine's* roem rust op de meesterlijke, haast onnavolgbare vertaling. Onder zijn landgenooten staat Florian hem het naast, in Engeland Gay. Noch ons land, noch Duitschland hebben een man als *La Fontaine* voortgebracht. (Gellert's fabelen zijn van gansch anderen aard.)

³⁾ Of een *lederen* rok van schubben gemaakt. Toen de wapenrustingen beter en sterker werden vervaardigd, voor de ridders, kleedde men de gemeene voetknechten dikwijls nog met zulke schobbejakken (schubbejakken). RED.

⁴⁾ Eigenlijk dienaar van den beul, die het vuur van den brandstapel oprakelt. RED.

⁵⁾ Deze volksuitdrukking deugt evenwel volstrekt niet. Men maakte van 't woord *wetten*, omdat men „metten” niet begreep. RED.

⁶⁾ En terecht want die uitdrukking is zinloos. RED.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

EEN GESPEEND KIND.

„De liefelijke in psalmen” wordt de koning David in de Heilige Schrift genoemd. En waarlijk, welke zanger verdiende dien naam meer dan hij? Wie kon zoo zacht de teederste snaren van het menschelijk hart roeren? Wie zoo innig de ziel in den gebede uitstorten? Wie zoo getrouw de kleine, fijne trekken van 't menschelijk leven bespieden en de geestelijke beteekenis aanwijzen?

Vraagt men een voorbeeld? Ze zijn voor 't grijpen. Lees, om thans geen andere te noemen, de 131^e Psalm:

„Een lied Hammaäloth van David.

o Heere, mijn hart is niet verheven, noch mijne oogen zijn niet hoog, ook heb ik niet gewandeld in dingen mij te groot en te wonderlijk.

Zoo ik mijne ziel niet heb gezet en stil gehouden gelijk een gespeend kind bij zijne moeder; mijne ziel is als een gespeend kind in mij.

Israël hope op den Heere van nu aan tot in der eeuwigheid.”

Dat is de uiting van een man, die diep ingeleid is in de heilgeheimen des Heeren. Immers, *wat* is een gespeend kind?

Zoodra de zuigeling geboren is, hapt hij onwillekeurig en onbewust naar de moederborst. Die is voor hem de levensbron; die is zijn alles. Door die voortdurende lamenis gewent het kindeken aan zijne

moeder; zelfs zoo dat het „eenkennig” wordt; slechts één in zijn geheele omgeving wil kennen. Is die volstreckte afhankelijkheid *liefde*? Neen, de innige bloedverwantschap, die tusschen de moeder en haar kind bestaat, de op aarde ongeëvenaarde liefde, welke de moeder haar wicht toedraagt, moeten in het kind de liefde wekken; maar *liefde* kan niet onbewust zijn. Het kindeke zoekt bij zijne moeder alleen de gaven, niet de geefster. Indien een vreemde vrouw het van zijne geboorte af verpleegt en zoogt, zal het kindeke die vrouw evenveel afhankelijkheid betoonen, alsof ze zijn eigen moeder ware. Wanneer die toestand doorging en nog voortduurde terwijl het kind tot onderscheid van jaren kwam, zou het opgroeien tot *egoïst*.

Wat doet nu de moeder? Zij berokkent haar lieveling een zwaar en zeer gevoelig leed. Vraag niet of ze daartoe lichtvaardig overgaat; of ze zichzelf niet nog meer pijn doet. Zij onttrekt het kindeke de melk, die totnutoe zijn eenig en zijn natuurlijk voedsel was. Om dat te kunnen doen moet ze voor een korte poos *zichzelve* aan het kind onttrekken; niet op zijn gejammer letten; het aan de zorg van vreemden overlaten. Onderwijl gewent het kind aan 't hem vreemde voedsel. Na eenige dagen beproeft de moeder of ze haar kindeke weer bij zich kan toelaten. Dwingt het nog om de borst, dan moet de onvrijwillige verwijdering verlengd. Tot zoolang dat het kindeke geen *zuigeling* meer is, en op

moeders schoot kan zitten, *zonder* aan de moeder-melk te denken. Dan is het gespeend. De zelfzucht heeft een knak gekregen; de liefde kan ontkiemen. Van nu af zal de geefster, niet haar gave, de eerste plaats in de gedachte van het kind kunnen beslaan. De proef op de som is, dat het kind niet meer gedwongen de borst ontbeert, maar „een gespeend kind *bij zijne moeder*” is. Alleen in tegenwoordigheid van de moeder blijkt of het kind al dan niet gespeend is.

Als zulk een gespeend kind, zegt David, is mijne ziel in mij. Om dat te *kunnen* zeggen moest David dezelfde ondervinding op geestelijk gebied hebben opgedaan, die de zuigeling in het natuurlijke leven ervaart.

En dat is de ondervinding van iederen wedergeborene, die opwast in de genade. Hij begint de *gaven* te begeeren en wordt ook, zegt Paulus in den brief aan de Hebreëen, met melk gevoed en niet met vaste spijs. Maar de tijd komt, waarin God hem zoo genadig is van hem te *spenen*. Dat gaat niet gemakkelijk; het is niet aangenaam. Om zijn kind te spenen, moet de Heere zijn aangezicht verbergen; zoodat de geloovige op de proef wordt gesteld. *Is* zijn geloof waarachtig, dan zal zijne aandacht van de *gaven* afgetrokken worden, en zich op den *Geveer* vestigen. Hij zal naar Hem verlangen; Hem zoeken; zijn hart zal naar Hem beginnen uit te gaan. En God zal zijn aangezicht zoolang verbergen, tot de „oogen van zijn kind niet meer hoog zijn, en hij niet meer wandelt in dingen hem te hoog of te wonderlijk.” Dan kan hij weer den omgang zijns Gods genieten, gelijk het *gespeende* kind weer bij moeder kan wezen. Daartoe geraakt hij door »er zijn ziel *toe te zetten*.” ’t Gaat niet vanzelf. Er behoort zelfverloochening toe. Niet alleen de aardse dingen moeten ontwend; dat is ’t minste. Ook van de geestelijke gaven moet de geloovige leeren begrijpen dat ze geen *doel* maar *middel* zijn. Geen doel om hem gelukkig te maken; maar middel om zijn God te verheerlijken.

De slotsom van Davids ontboezeming is derhalve: „Israel hope *op den Heere* van nu aan tot in eeuwigheid.” Het doel waar al Gods leidingen heengaan, waar wij voor leven moeten, dat bereikt *moet* worden, is dat *God alles zij in allen*.

„Mijne ziel kleeft aan het stof; maak mij levend naar uw Woord.” W.

ANGELUS MERULA

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Die ’t doodsuur boven de ure der geboort,
Het leven lager dan het sterven schat!

J. J. L. TEN KATE.

II.

DE GEVANGENE TE ’S HAGE.

Op den 28sten September verdrong zich een groote menigte door de straten van het vorstelijk

’s Gravenhage en bewoog zich naar de rechtsplaats. Geen wonder voorwaar! ’t Gold een buitengewone zaak. De inquisitie was weder een verstokt ketter op het spoor gekomen en deze zou zijne ketterij afzweren of ten vure verwezen worden. Daarbij moest het ongetwijfeld iemand van gewicht zijn. Immers, hoewel velen door louter nieuwsgierigheid hierheen gedreven werden, anderen schenen niet geneigd stilzwijgende ooggetuigen van de rechterlijke handeling te willen zijn. Hier en daar gingen dreigende kreten uit de schare op, welke maar al te zeer toonden, dat de ketter warme vrienden, het gerecht der inquisitie daarentegen doodvijanden in Holland telde. Reeds had men de openlijke handeling der zaak twee dagen uitgesteld omdat de gisting zich onder de menigte op het rechtsplein te dreigend uitte, dan dat men ze zou hebben durven trotseeren.

En hij, wien deze belangstelling gold, zat in stille overpeinzing verdiept, in de sombere kerker neder. Ook hij wist, dat men hem heden voor het laatst ondervragen zou, en als hij er aan dacht, dat hij na zeventien maanden in het donkere en vochtige kerkerhol opgesloten te zijn, thans misschien de eeuwige gewesten van vrijheid en licht binnentreden zou, dan vloog er een glimlach van vrede over het bleeke en vermagerde gelaat van den grijsaard.

„Gij schijnt mij nog al goedsmoeds toe, oom!” zeide de jonkman, die de verschrikkingen van de kerker met den grijsaard deelde. „Ik begrijp u inderdaad niet! Ik zie u glimlachen meer dan eens, terwijl mijn hart benepen is van vrees over u. Men wil uw dood en, mochten de inquisiteurs eergisteren ook het volk vreezen, heden zullen ze hunne maatregelen wel zoo goed genomen hebben, dat niemand eene hand tot uwe redding zal durven uitsteken.”

„Ik begeer dat ook niet, Willem! Zoo blijdschap mijn hart vervult, ’t is juist, omdat ik hoop, dat heden het uur mijner eeuwige verlossing geslagen is. En zou ik mij dan ook niet om uwentwil verheugen? Meent gij, dat, waar ik, oud en afgeleefd man, de somberheid van deze kerker muren op mijn geest voel drukken, ik niet zou beseffen, hoe uw jong gemoed daaronder moet lijden. Hoezeer ik het waardeer, dat gij nu reeds zeventien maanden lang dit ellendig verblijf met mij deelt, omdat gij mij niet wilt verlaten, ik verlang vurig, dat aan deze opoffering uwerzijds spoedig een einde kome.”

„Oom, spreek zoo niet!” antwoordde Willem, „ik zou jaren hier bij u willen zijn, zoo ik daardoor slechts uw leven verlengen kon, doch wat zal het baten? De tijgers dorsten naar uw bloed!”

En weder vloog daar een glans van vreugde over de trekken van den grijsaard, wien de dood beter was dan het leven. Doch hij had den tijd niet den jongeling te antwoorden. De deur van den kerker knerste op hare hengels en twee dienaren van het heilige gerecht vertoonden zich.

Onze lezers hebben zonder twijfel in den gevangene den pastoor van Heenvliet, in den jongeling zijn neef. Willem de Merle herkend. Sonnius had eindelijk zijn wensch gekregen. 't Had hem waarlijk moeite en tijd gekost, om in de geschreven stukken van den priester stof te vinden, die den ketter onder de behandeling der inquisitie mocht stellen. Reeds had hij de hoop opgegeven, toen hem eene kerkenordering in handen viel, welke op last van keizer Karel vervaardigd en den geestelijken toegezonden was. De priester van Heenvliet had hierop aan den kant cenige aantekeningen geschreven. Hoe? Nauwelijks kon Sonnius zijne oogen gelooven. Stond het daar inderdaad?

„De auteur van dit interim bevordert met uitnemende behendigheid de leer van den anti-christ.” En voorts . . . Zie, zijne oogen straalden van boosaardige vreugde!

„Dit gansche boekske schijnt geschreven, opdat de Satan, die alle prelaten en de meeste vorsten verwaasd heeft, blijve en behouden worde, terwijl Christus en zijn Woord, met de geheele Schrift verworpen en uitgesloten zijn.”

En eindelijk heette het aan het slot:

„Weg met dien schrijver en zijn anti-christ en zijn rijk!”

„Ha!” riep de inquisiteur uit en hij balde de vuist. „Eindelijk zullen we heer pastoor Merula dan ook een ander liedje kunnen doen zingen! 't Voor naamste hebben we reeds. 't Komt er nu slechts op aan uit zijn overige geschriften te bewijzen, dat we niet met een bijschrift van anderen te doen hebben, of wel met een oogenblikkelijke uiting van wrevel, welke hij niet open naar buiten openbaarde en straks weder ook voor zichzelf introk. Nu, daartoe is de voorraad rijk genoeg! 't Ontbrak mij slechts aan eenigen vasten grond. Ha, die oude dacht een Sonnius te slim af te zijn!”

't Was in den voormiddag, toen de inquisiteur de vangst deed, doch des avonds was reeds het protokol der beschuldiging in allen vorm opgesteld. Ditmaal mocht de ketter niet ontsnappen; het loon van zooveel vromen ijver mocht een man als Sonnius niet ontgaan. Midden in den nacht hield een huifkar aan de pastorie te Heenvliet stil. Een drietal mannen steeg daaruit en begaf zich naar de deur. De zware klopper viel op de poort, luid genoeg om de bewoners uit den slaap te doen opschrikken. Weldra zag men dan ook licht door de vensters schijnen en van binnen riep eene stem:

„Wie is daar?”

„Doe open voor de heilige inquisitie!” riep een der mannen.

„Verberg u, oom, om 's hemels, wil verberg u!” zeide Willem tot den grijsaard. „Nog is het tijd! Verberg u, totdat zij vertrokken zijn; dan zullen we u op een veilige plaats brengen!”

„Niet alzo, Willem! Ik zal de waarheid, welke

ik predikte, door mijne lafhartigheid nimmer in verdenking brengen! Dring er niet verder op aan en open de deur!”

Willem zag, dat zijn oom onverzettelijk was in zijn besluit. De deur werd geopend en Sonnius trad met zijne trawanten binnen.

„Wat wenscht gij?” vroegde hem de priester.

„Laat ons even alleen gaan, zoo zal ik het u mededeelen!” antwoordde Sonnius met geveinsde vriendelijkheid. De priester ontsloot een vertrek en deed den inquisiteur binnentreden. Toen de deur weder gesloten was, haalde Sonnius een geschrift van onder zijn mantel tevoorschijn en het Merula toonende, vroegde hij hem:

„Kent gij dit interim?”

„Ja,” antwoordde de grijsaard.

„Maaktet gij deze kanteekeningen?”

„Ja, niemand anders!”

„Dan wilt gij wel zoo goed zijn, ons te volgen, teneinde u bij het heilig gerecht daarover te verantwoorden,” zeide de inquisiteur.

„Of ik daartoe wel geneigd zou zijn, indien het Gode niet behaagd had het hart onzer overheden aldus te verstrikken in de banden der leugen, dat gij in haar naam gehoorzaamheid eischt, betwijfel ik. Wat ik schreef, is de waarheid en God zal u zoeken, wijl ge een oud man bemoeielijkt en hem den vrede wegneemt.”

Sonnus opende de deur en terwijl zijn oogen vuurvlammen schoten, riep hij:

„Mannen, doet uw werk!”

Met ruw geweld grepen de beide lieden den priester aan, doch deze ontrukte zich aan hunne handen.

„k Heb u immers gezegd, dat ik vrijwillig aan den keizer gehoorzamen zou. Waartoe dient dan dit geweld? Bekeert gij daarmede wellicht een ketter?” zeide Merula, terwijl hij een blik vol verachting op den inquisiteur wierp. „k Vraag u nogmaals: „wat wilt gij van mij?”

Sonnus scheen een oogenblik te twijfelen.

„Welnu dan, bestijg gindschen wagen!”

Zwijgend ging Merula voor hen uit. De oude huis-houdster weende, toen haar meester haar vaarwel zeide.

„Ik vergezel u, oom!” zeide Willem, toen hij zag, dat Merula weggevoerd werd. „Ik laat u niet alleen gaan!”

„Dat kan niet, jonkman!” zeide Sonnius, terwijl hij een woedenden blik op den jongeling wierp.

„Ik ga met u, oom, wat ge er ook tegen zeggen moogt,” hernam Willem, ziende, dat Merula geneigd scheen zich aan Sonnius' wensch te onderwerpen. „En wat deze lieden betreft, bij de minste tegenwerping, die ze maken, roep ik het gansche dorp bijeen. We zullen dan zien, of ze ons beiden willen medenemen of zonder ons willen vertrekken, als ze althans levend van hier gaan. Ha, oom, liet ge mij eens toe te handelen!”

„t Zij zoo! Vooruit mannen! Wij spreken elkaër later, jonkman!” zeide Sonnius en weldra rolde de wagen over den weg, waarin het viertal mannen gezeten was, terwijl de inquisiteur bij den voerman plaats genomen had.

Er was waarlijk geene moeite gespaard den hardnekkigen ketter te bewegen zijne stellingen te herroepen, doch tot op dit oogenblik was alles vergeefs geweest. Tapper, de waardige medegenoot van Sonnius had geene pogingen onbeproofd gelaten, om den oude te overreden, temeer, wijl hij het volk vreesde, dat den menschlievenden en vromen priester in hooge eere hield en zeker niet straffeloos dulden zou, dat men harde maatregelen nam. Ook thans nog wilde hij het uiterste beproeven.

Doch keeren wij naar de kerker cel terug. De beide dienaren van het gerecht leidden den gevangene naar het raadhuis, waar de inquisiteur Tapper hem nogmaals ondervraagde.

„Ik kan niet anders antwoorden dan ik reeds deed. Wie tegen zijn geweten handelt, bouwt zich een hel!” antwoordde Merula.

Toen begon Tapper met hem te redetwisten over enkele ondergeschikte punten. Gaarne erkende Merula, dat hij hierin kon gedwaald hebben.

„En ge zoudt dat willen onderteekenen?” vroegde de inquisiteur, terwijl boosaardige vreugde op zijn gelaat te lezen stond.

„Ja, daartoe ben ik bereid!” antwoordde Merula.

Hierop zette de inquisiteur zich terzijde aan een tafel en schreef. Na eenige oogenblikken was het stuk gereed en bood hij het den gevangene ter teekening aan.

„Haast u!” zeide hij, „we hebben geen tijd te verliezen. De rechters wachten u reeds sinds een uur. Hier! Teeken hier!”

Met deze woorden drukte hij den grijsaard eene pen in de hand en deze, niets kwaads vermoedende en door den inquisiteur voortgejaagd, plaatste zijn naam onder het stuk. Haastig nam Tapper hem het papier af en gaf het den schrijver over, met bevel het aan het volk daarbuiten voor te lezen, 'twelk reeds teekenen van ongeduld gaf. De woelige zee daarbuiten legde zich neër, toen de schrijver zich op het balkon van het raadhuis vertoonde.

„Stil! Stil! Laat ons hooren wat hij leest!” zoo klonk het en weldra luisterde men daar beneden ademloos. Doch hoe verbaasde zich ieder, toen men uit den mond van den schrijver vernam, dat Engel Willemsz. de Merula, abjureerde en vervloekte alle ketterij, zoo die van Luther als van alle anderen, en elke dwaling, eenigszins strijdende met het rechtzinnige geloof en de inzettingen van de heilige roomsche kerk, en dat hij allen Christenen bad, God voor hem om vergeving te vragen.”

Een gemurmel van verbazing en verontwaardiging steeg uit de menigte op. Straks verstrooide zij zich naar alle zijden. Velen verblijdden zich, dat het der

inquisitie gelukt was zedelijk te overwinnen, waardoor het schouwspel van een grijsaard gemarteld te zien, ten minste voorkomen was. Velen gingen met gebogen hoofd huns weegs en vermoedden, dat de inquisitie wel schandelijke redenen moest gebruikt hebben, om een man als Merula van de waarheid afvallig te maken. Onder deze laatsten behoorde ook Willem de Merula. Hij haastte zich voort door straten en stegen en nauwelijks durfde hij opzien, zoozeer schaamde hij zich. Toch, hoe treurig hij ook gestemd was, hij begreep, dat men de een of andere list moest aangewend hebben, om zijn oom, die een paar uren geleden liever den dood wilde trotseeren dan de waarheid te verloochenen, tot herroepen te bewegen.

Slot volgt.

VAN HET ZENDINGSVELD.

ACHTER-INDIË.

In *Burma* was vijf en zestig jaar geleden, niet één Christen; thans zijn er onder een bevolking van 8,000,000 zielen 84,219 leden der Christelijke kerk. De Baptisten hebben er thans 500 gemeenten en deze onderhouden voor het meerendeel zichzelf. En nog vraagt men soms of de hedendaagsche zending vruchten afwerpt!

Burma ligt ten oosten van Indië en is onder het beheer van Engeland. Vroeger had het zijn eigen vorsten. De laatste, Thee-bau, een wreedaard en drinker, werd door de Britten afgezet. De inwoners worden naar taal en volksgewoonten verdeeld in zeven hoofdstammen. Tot een dezer, de Karenen, is het zendingswerk bijna geheel en al bepaald geweest. Onder hen werd het ook begonnen. De bevolking bestaat uit Boeddhisten en navolgers van Mohammed.

Annam is een land, nog weinig bekend, en waar vooral op het gebied der zending nog weinig is verricht. Tot schande van het Christendom is het, dat zulk een land eerder wordt bezocht door den handelaar om winst, en den reiziger om kennis dan door de boden van het Evangelie. De volgende beschrijving wordt gegeven van een Nieuwjaarsfeest in Annam.

„Geen volk is zoo opgeruimd als de Annamieten en geen feest is vroolijker dan hun Nieuwjaarsfeest. Reeds dagen vooraf gaat het er vroolijk toe: dan knallen en donderen de mortieren, alsof er een veldslag geleverd wordt. Dan worden alle winkels gesloten, en wie zich niet bijtijds van levensmiddelen voorziet, kan broodkorsten en sinaasappelen eten, want niemand verkoopt eetbare waren. Een volle week lang duurt het feestgedruisch, en het is een rumoer alsof er een opstand is uitgebroken. Gewichtige zaken zijn daarbij te doen. Men versiert zijne huisdeur met zekere planten, die de booze geesten

moeten afweeren; men zet bloemen in de pagoden, maar vooral zorgt men zich aan het feestmaal te goed te doen, waarna geschenken uitgereikt en bezoeken gebracht worden. Op straat bouwt men fraaie altaren voor Boeddha en versiert thans ze met van papier gemaakte figuren. Niet alleen op het land, maar ook op het water heerscht vroolijkheid, want een groot gedeelte van het volk woont in kano's en booten op de rivieren. In zulke vaartuigjes woont het geheele gezin met kinderen en honden. Bij het feest zijn de kano's met kransen versierd en op alle wordt vuurwerk afgestoken."

Siam is een voorbeeld van de vervulling der woorden dat over het land der Heidenen de Zon der Gerechtigheid zal opgaan. Die Zon staat aldaar reeds ver boven de kimmen. Vijftig jaar geleden was het land gesloten voor allen buitenlandschen invloed, thans hebben alle natiën vrijen toegang. Toen de zending begonnen werd, was er evenals elders tegenstand; thans gaat de koning voor om het werk der zending te bevorderen.

Onlangs schonk het bewind aan de Presbyteriaansche zending aldaar een groot stuk lands ten behoeve van een hoogeschool. Overal in dit groote land, schrijven de zendelingen, is de oogst wit, doch er zijn geen arbeiders. Siam wacht en is begeerig naar de goede boodschap, doch dit groote land, met 8,000,000 inwoners, heeft slechts acht geordende zendelingen van de Presbyteriaansche kerk en twee Baptisten-zendelingen te Bangkok. De geneeskundige zending te Petchaburi is alweer een bewijs, dat ook op dit gebied de geneeskunst een voornaam middel is voor verspreiding van het Evangelie en het openen van de harten onder het volk. Verleden jaar bezochten 2,838 personen het hospitaal aldaar.

Het werk der Presbyteriaansche kerk in Siam plantte zich voort in het land van *Laos* en werd aldaar in 1876 begonnen. De voornaamste zendingspost is te Chieng Mai, aan de rivier Zel Ping, omstreeks 600 mijlen ten noorden van Bangkok. In Laos telt de Christelijke kerk 432 leden. De geheele bevolking van Laos wordt geschat op een en een half millioen zielen. De zes provinciën zijn afhankelijk van Siam.

De godsdienst is ook daar het Boeddhisme en de priesters eischen dat het volk zich zal wijden en getrouw zal zijn aan den godsdienst der vaderen. Zij gelooven aan geesten, die in de lucht en in het water verkeerden, zij brengen hun gedurig offeran-

KONING THEE-BAU.

den. Zij hebben vele wonderlijke gewoonten in hun godsdienst. Zij zeggen b.v. in het koude getij, dat Boeddha ook koud wordt: dan worden vroeg in den morgen vuren aangelegd op plaatsen nabij de tempels. Dit zijn echter heilige vuren en niemand durft ze naderen om zich er bij te warmen. Bij deze gelegenheden gaan de priesters met wierook in den tempel en buigen zich voor de beelden neder: deze worden dan uitgenoodigd om naar het vuur te komen om zich te warmen, en deze uitnoodigingen worden zelfs dikwijls herhaald.

Als de regen op den bestemden tijd terug blijft, mislukt de rijstooft en dan ondervinden de armen groote moeilijkheid om in hun levensonderhoud te voorzien. In zulke tijden gaat de koning met de leden van zijn kabinet en zijn dienaren naar den top der bergen om daar water uit te gieten op de voornaamste der afgodsbeelden uit den tempel. Een honderd priesters volgen hem hierbij. Zij vallen niet alleen neder en aanbidden de afgodsbeelden, maar brengen ook kostbare offeranden, om zoo de gunst te verwerven, dat de regen mag geschonken worden. In een tijd van groote droogte nemen zij veroordeelden met zich, om ze in de tegenwoordigheid der afgoden te dooden als een offerande. Zulk een offerande beschouwen zij als zeer verdienstelijk en zij veroorloven zich zulks in gevallen van den uitersten nood. De top eens bergs wordt als

heilig beschouwd en als een verkieselijke plaats voor een tempel. De maanden Maart en April worden ook als heilig beschouwd, en vooral gedurende dien tijd beijvert het volk zich zeer om de geesten te verzoenen. Als iemand sterft, wordt hem een geldstuk in den mond gelegd, terwille van zijn overgang in de andere wereld.

Het volk van Laos is zeer gesteld op al die dingen. De priesters zijn ijverig in het onderrichten van het volk, en zij worden door het volk zeer geacht, en met diepen eerbied aangezien. De koning, de edelen en de prinsen van het land beschouwen het allen als een eer den godsdienst van Boeddha te ondersteunen en te bevorderen. H.

EEN BELANGRIJKE BROCHURE.

Zoo noemen we de „Mededeelingen van de Nederlandsche Afdeeling van het Britsch- en Buitenlandsch Bijbelgenootschap, die dezer dagen in 't licht gezonden werden.

Men vindt daarin vooreerst een boeiend opstel van de hand der heeren H. W. en W. G.: „Nederland als schadepost op de balans van het Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap.” Daarna „Berichten” geleverd door den heer W. v. d. B. En eindelijk: „Het verslag van de eerste algemeene vergadering van de Nederlandsche Afdeeling van het Britsch- en Buitenlandsch Bijbelgenootschap op Donderdag 20 Maart 1890 te Utrecht.

Aan het eerste ontleenen wij de volgende merkwaardige mededeelingen. In 1835 was de heer Tiddy als agent voor België aangesteld. Het bericht omtrent zijn arbeid daar en de aanleiding om ook in Noord-Nederland te gaan werken, luidt:

„Tiddy vond daar een nog onontgonnen veld. Bijbels waren er slechts uit Noord-Nederland te verkrijgen en met hoe groote opoffering dat gepaard ging, bleek onder meer, toen men Tiddy een Bijbel toonde waarvoor niet minder dan éenentwintig gulden betaald was. Twaalf behoeftige dorpingen hadden het geld bijeengebracht en een hunner was daarop naar ons land gegaan om het zoo hoog gewaardeerde boek te halen. Het exemplaar aan Tiddy getoond, wordt nog bewaard in de bibliotheek van het Genootschap.

De uitnemende vruchten die Tiddy op zijn poging tot Bijbelverspreiding door middel van colportage, in het Zuiden mocht zien, deden hem ook op het Noorden het oog vestigen. Bij een bezoek in het het voorjaar van 1842 ten onzent gebracht, werd hij hierin aangemoedigd en dra trok men hier onder zijne leiding aan het werk.

Een drietal personen bood zich aan als colporteurs. Met twee anderen, die reeds in België eenige ervaring hadden opgedaan, werd de arbeid aangevangen.

Ook hier was de uitkomst verrassend.

In 14 weken werden 12000 exemplaren van de Schrift verkocht.

Brieven uit dien tijd schilderen de geestdrift, waarmede de gelegenheid om voor weinig geld in het bezit van een Bijbel te komen, zoo door Roomschen als Protestanten werd begroet.

Wij laten hier eenige volgen.

Rotterdam.

„Dinsdag begon de Hollandsche colporteur, vergezeld van een uit Brussel, zijn tocht door de stad: in vier dagen verkocht hij 274 Bijbels. Heden was de afzet 100 exemplaren reeds vóór den namiddag: de lieden zonden naar de woning van den colporteur om Bijbels te koopen.”

Amsterdam.

„De verkoop neemt hier zulk een vlucht, dat mijn voorraad spoedig uitverkocht zal zijn. Een colporteur verkocht gisteren 376 Nieuwe Testamenten — benevens 19 roomsche Bijbels.

Zaterdag bleef onze colporteur tehuis, daar hij geen N. Testamenten meer had; de lieden verwoegden zich toen aan zijne woning, reeds des morgens vóór 8 uur tot na middernacht. Ruim een honderdtal exemplaren van gedeelten der H. Schrift werd op die wijze geplaatst.

Het is mij niet mogelijk de geestdrift te beschrijven die onder alle klassen der bevolking heerscht. Wij hebben een tal van bestellingen, die wij niet kunnen uitvoeren. Een ieder is verwonderd en verheugd over den uitslag.”

De heer Tiddy zelf schrijft:

„De verkoop aan de depôts gaat alle verwachting te boven. In één week verkochten wij 2250 exemplaren van verschillende soort en de vraag, waaraan wij door gebrek aan voorraad niet konden voldoen, beliep bovendien een duizendtal. In vijf weken werden 10000 exemplaren verkocht, waaronder 600 aan de Bijbelvereniging te Nijmegen. Hadden wij over 20000 exemplaren meer kunnen beschikken, wij hadden ze zonder moeite alle geplaatst.”

Hoeveel kost Nederland aan het Genootschap? Ziehier de opgave over 1888—89.

Gedrukte Bijbels	£ 2183. 2.4.
lokaalhuur en andere kosten van depôt „	394.18.7.
salaris en reiskosten colporteur . . „	47.13.4.
salaris en reiskosten Agent. . . . „	252. 4.5.
	£ 2877.18.8.

Hiertegen komt als opbrengst van verkochte Bijbels. £ 1998. 6.4.

Alzoo een slechte post van £ 879.12.4.

Een schadepost van ruim f 10500.— in één jaar!

Terecht schrijven de heeren H. W. en W. G. „De schadepost van £ 879.12.4 is een schandepost voor Nederland.”

Maar we zouden teveel afschrijven. Wie het ge-

heele verslag lezen wil, kan het franco en gratis toegezonden krijgen door de Heeren Høveker & Zoon te Amsterdam, indien hij bij zijne aanvraag een postzegel van vijf cents insluit voor de francatuur.

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

1. (*Advertentie*). X. en Z. „Tabakskervers in verschillende prijzen”.
2. (*Circulaire*). Daar dit artikel zeer geschikt is voor de kinder- of dienstbodenkamers of om andere kleine vertrekjes te versieren, heeft het *een dubbel inzicht*; het *bekleedsel* van het huis, en een fatsoenlijk huisgezin door de wereld te helpen.
3. (*Advertentie*). Te koop tegen de helft van den prijs: Sievert, leerboek voor *horlogemakers in ongeschonden staat*.
4. „Wie kan Vondel, Bilderdijk, Da Costa, de grootste dichters die Nederland opgeleverd heeft, *ineens verteren?*”
(Dat zou zelfs de grootste haai niet kunnen).

5. (*Advertentie*).
Eene bekwame baker, zag zich gaarne terstond geplaatst, *20 jaar gebakerd* en van goede getuigen voorzien.

(Deze gebakerde baker zal van haar tweede tot haar twintigste levensjaar een verrassend schouwspel geleverd hebben!)

Een student, die om niet nader te melden redenen den deurwaarder wachtte, schreef op een papier, 't welk hij op de huisdeur plakte:

„Ik weet wat gij mij wilt verkonden,
Gij stroeve bode van 't gerecht,
Ik ken de lieden die u zonden;
Maar niets is voor hen weggelegd.

Ik roem uw goed en loflijk streven;
Uw ijver jaagt u vroeg naar mij;
Maar, lieve vriend, wat zou het geven!
't Is hier een leege woestenij.

Wat zou nog van mijn rijkdom resten?
Een beurs, plat als een schol, o wec!
Wat oude jassen, broeken, vesten:
Wanneer 't u aanstaat, neem het mee!

Mocht ge in deez' ruimte meer nog zoeken
Spaar u de moeite, keer weerom!
Want lang verkocht zijn reeds mijn boeken,
Wat rest, is 's huisheers eigendom.

't Zijn vier niet makkelijke trappen,
Blijf waar ge zijt dus, blijf beneën,
Ge loopt gevaar van mis te stappen,
Ja licht ook breekt gij arm of been.

't Is nog zoo vroeg, geniet den morgen,
Wat baat het, of ge langer wijlt?
Maar wilt ge wellicht mij wat borgen,
Leg 't neer, voor dat ge verder ijlt.

H.

Een volkstem in Pondoland, Zuid-Afrika, schoon reeds meer dan veertig jaren door de Engelschen omgeven, schijnt nog geheel verzonken in de duisternis van het blinde heidendom. Onder de 200,000 inboorlingen bevinden zich een vijftigtal blanken en van dezen zijn er slechts twee werkzaam als zendingen. Hoe de toestand is bewijze 't volgende:

Volgens Dr. Kidd, van de Kaapsche Zending, is het volk in Pondoland geheel onder het beheer en den invloed van tooverdokters. Gedurende een drietal jaren heerschte er in zekere kraal onder het jonge vee een ziekte, die veel sterfte veroorzaakte. Onder beschuldiging van het vee te hebben betooverd, werden er in die drie jaren negen personen doorgemarteld. Daar dat alles den veehouders niet baatte en de plaag aanhield, zoo werd door de tooverdokters voorgegeven dat een bavian in de kraal de ronde deed, en de kalveren uit een flesch doodelijk medicijn toediende. Het onschuldig dier, dat toebehoorde aan een veehouder, moest het spoedig met den dood bekoopen. Mogelijk worden er ter oorzaak van de plaag onder het vee nog meer slachtoffers geëischt. Een goede dokter zou hier als elders nuttig kunnen zijn om den blinden heidenen zoowel voor eeuwige als tijdelijke belangen de oogen te openen.

H.

De kerk der Baptisten in Liberia is thans zoover dat zij geene ondersteuning meer behoeft door de vrienden der zending. Er zijn in dat land thans 31 Baptistische kerken met 3000 leden. Deze kerken voorzien niet alleen in hun eigen onderhoud, maar zij hebben ook een zending onder de inboorlingen.

H.

Klein verschil en groot.

Over de kracht der leestekens werd eens te Rouaan een geding gevoerd. 't Liep over de vraag, of in zeker slecht geschreven testament gelezen moest worden: *à chacun deux cent mille francs*, dan wel: *à chacun d'eux cent mille francs*. *Franc* is de naam van een geldstuk (f 0.50); *à chacun deux cent mille francs*, beteekent: aan ieder tweehonderdduizend francs; *à chacun d'eux cent mille francs*: aan ieder van hen honderdduizend francs. Als men schrijft: *Leven zal hij niet sterven moet hij*, dan zal de zin geheel verschillen, naar gelang men een komma zet achter *hij*, of achter *niet*. Zoo ook: *mijn moeder niet papa is hier in huis de baas*. Van dezelfde soort is het bekende raadseltje: *Een boer had een varken en de moeder van den boer was ook de vader van het*

varken, uit welke woorden als het wonderspreukige wegvallt als men een scheidingsteeken plaatst achter moeder.
H.

Een taartje.

Een reusachtige pruimetaart werd in 1819 op de jaarmarkt te Paigeton nabij Exeter bereid. Hiertoe werden 400 pond meel, 170 pond rundervet, 140 pond rozijnen en 240 eieren in een brouwersketel vier dagen en nachten achtereenvolgens gekookt. De toen bereide taart werd met gekleurde linten versierd op een wagen geladen die, door zes ossen getrokken, in triump door de stad werd gereden.
H.

VRAGENBUS.

ANTWOORDEN.

1. De uitdrukking *jeugdige* lieden voor *jonge lieden* te gebruiken is in de meeste gevallen onraadzaam. „Jongelieden” (dikwijls aaneengeschreven) beduidde, evenals „jongelingen”, vroeger mannen en vrouwen, thans bijna altijd slechts de eerste en we moeten daarmee rekenen. *Jeugdige lieden* is dus goed als men beide geslachten of een daarvan bedoelt.

Moederlijke liefde en *moedertiefde*; *dichterlijke vrijheid* en *dichterervrijheid*; *Goddelijke genade* en *Gods genade* zijn niet twee aan twee geheel 'tzelfde. De uitgang *lijk* duidt overeenkomst aan, het *lijken* op iets. Dus is „moederlijke liefde” eigenlijk: *liefde als die van een moeder* enz. Het komt dus in vele gevallen op 'tzelfde neer. Maar als een moeder zelf liefheeft is *moedertiefde* beter, wijl *moederlijke liefde* ook betoond kan worden door iemand die toch niet de moeder is.

Het onderscheid tusschen *vertrouwen* en *betrouwen* is 1o. dat *vertrouwen* sterker is, 2o. dat het meer gebruikt wordt.

De tweede naamval van een onzijdig zelfstandig naamwoord wordt niet met *des* gevormd: 1o. in 't meervoud; (der) 2o. als men *des* afkort tot 's (s lands belang), 3o. vervalt de 2e naamval bij onzijdige woorden op s of sch, en wordt omschreven (niet: des bossches, maar: van het bosch) en ook niet als een verzamelingswoord op *te* uitgaat, (niet: des gevogeltes, maar: van het gevogelte).

Uitzondering maken *des huizers*, *des vleeschers* en *des kruiters*, die uit de Bijbeltaal zijn genomen en burgerrecht hebben. Een der vele bewijzen van den invloed der Statenvertaling op onze taal (onze vaders schreven trouwens *des vissches* enz.)
H.

Hoe moet men schrijven: een *groffe*, een *grove* of een *groove* stem?

Ant.w. Naar mijn gevoelen hebben zij, die altijd *groffe* schrijven, het geen een van allen aan 't rechte eind. Ik meen nl. dat het voor onze taal (die trots allen, die haar door vreemde en uitheemsche woorden willen ontsieren, toch altijd nog in schoonheid en volkomenheid aanwint), noodig geworden is, het woord *grof*, zoodra de *e* als uitgangletter moet dienen, op twee manieren te schrijven.

Wil men er de dikte van een zekeren stof meê aanduiden, dan zou ik bijv. willen schrijven: eene *groffe* doek, *groffe* lakens, enz. In elk ander geval wordt het woord als beeldspraak gebruikt, en zou ik willen schrijven: eene *grove* stem, *grove* woorden, enz. ¹⁾

¹⁾ Wij zouden niet durven aanraden alweer een onderscheiding in te voeren: er zijn er al zooveel! RED.

Het woord in quaestie met twee o's te schrijven, zou, dunkt mij, alleen een zaak van belang kunnen zijn voor h.h. inktfabrikanten.

Welk verschil is er tusschen kosten en onkosten?

Antw. Onder *kosten* verstaat men gelden, waarvoor men iets koopt, of iets tot stand laat brengen.

Onder *onkosten* verstaat men gelden, welke men uitgeeft, zonder er (in dadelijke zin althans), iets voor terug te ontvangen, zooals belasting-, tol- en bruggelden, enz. Onvoorziene uitgaven kan men ook onder onkosten verstaan.
JAN J. H.

VRAGEN.

1. In Richt. 17:7 lees ik van een Leviet, (een nakomeling van Levi dus?) uit het geslacht van Juda. Hoe moet ik dit begrijpen?

2. Wat beteekent het woord: Katholiek? JAN J. H.

CORRESPONDENTIE.

JAN J. H. te G. — In dank uw brief ontvangen. Van de twee stukjes is het laatste te bekend; 't eerste wordt geplaatst.

Belangrijk bericht aan onze lezers.

De Redactie van „Excelsior” kan aan de lezers van het blad mededeelen, dat zij een nieuwe rubriek opent, die naar ze hoopt, ja zeker weet, zeer in den smaak harer lezers zal vallen.

Zij wenscht namelijk voortaan beoordeeling te geven van alle boeken, die haar met dat doel door de uitgevers worden toegezonden. Aan Heeren uitgevers is daarvan kennis gegeven. Reeds werd een vrij groot aantal nieuwe, zoowel als vroeger verschenen, werken gezonden.

Het doel van deze geregelde boekbeoordeeling is bepaald om tot leiddraad te verstrekken zoowel bij de keuze van lectuur voor zichzelf, als van boekwerken ten geschenke en van boekjes ter uitdeeling op Zondagsscholen en bij dergelijke gelegenheden.

In het nummer van 15 November a.s. wordt daarmee een aanvang gemaakt, met het oog op de aanstaande feesten.

De overige inhoud van dat nummer behoeft er echter niet onder te lijden. Het nummer zal in plaats van acht, zestien bladzijden groot zijn.

Ook voortaan zal slechts met bescheidenheid voor deze rubriek van de thans beschikbare ruimte gebruik gemaakt worden. Dus komen er, naar we hopen, veel boeken in, dan worden de nummers van het blad grooter gemaakt.

Daarmede zal gepaard gaan, dat „Excelsior” voortaan ook advertentiën zal bevatten.

Onze lezers zullen ons voorzeker wel toestemmen, dat door dezen maatregel het blad belangrijk kan verbeteren.

Helpe ieder naar vermogen door het zoeken van lezers, die ook intekenaren worden, Excelsiors bloei bevorderen.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

GEEN ANDER TEEKEN.

„Grote zaligheid” heeft God ons doen verkondigen. Eene zaligheid zoo groot, dat de apostel Paulus aan de Hebreëen schrijft: „Hoe zullen wij ontvlieden indien we daarop geen acht geven?” Eene zaligheid, die, begonnen zijnde verkondigd te worden door den Heere, aan ons is bevestigd geworden van degenen, die Hem gehoord hebben; God bovendien medegetuigende *door teekenen en wonderen, en menigerlei krachten*, en bedeeelingen des Heiligen Geestes, naar zijnen wil.” Ook de Heere, die begon deze zaligheid te verkondigen, was „een man van God, onder ulieden betoond *door krachten en wonderen, en teekenen*, die God door Hem gedaan heeft, *in het midden van u.*” Zoo sprak Petrus op den Pinksterdag in Jeruzalem tot de saamgevlouide schare.

Niet voor *allen* echter waren die wonderen en teekenen bestemd. Daar waren ten tijde van Jezus' omwandeling; daar zijn nog; daar zullen tot het einde dezer bedeeeling zijn menschen, welke aan die teekenen niets hebben; welken ze voorbijgaan zonder hun hart te treffen. De wonderen en teekenen zijn getuigenissen van God; ze zijn betooningen, waardoor *aangetoond* en *getuigd* wordt wie Jezus is en wat zijne ambten zijn. Maar ze zijn *geen* credietbrieven, waardoor Hij zijn goddelijke zending bewijzen moest. Ze dienen *niet* om de menschen tot het geloof te brengen. Integendeel, wanneer iemand

uit het zien van een teeken te spoedig besluit tot het Messiaschap onzes Heilands, gelijk Nicodemus, dan houdt de Heere hem tegen en zegt hem, dat het teeken op zichzelf geen voldoende bewijs is; ja dat het alleen als bewijs mag dienen voor wie reeds gelooft. Nooit heeft de Heere een teeken gedaan *om* daardoor op de omstanders te werken. Maar wel lezen we meermalen dat Jezus den genezenen strengelijk verbiedt het geschiedde teeken rond te vertellen. Wel zien we Jezus de schare ontwijken, wanneer een zeer treffelijk teeken haar gemoed heeft getroffen en haar tot verkeerde besluiten leiden zou.

Zelfs heeft de Heere het doen van teekenen volstrekt geweigerd. Hij was niet wat het doode supernaturalisme van Hem maakte: „de wonderman van Nazareth.” Die naam verlaagt Hem tot een kunstemaker. Zoo'n wonderman wenschte Herodes te zien, en Jezus had zeker zijn leven kunnen redden, toen deze booze vorst op zulk een buitengewone daad zat te vlassen. Maar „Jezus antwoordde hem ook niet één woord.”

Voor zijn vijanden deed Jezus geen teekenen; wel in hunne tegenwoordigheid. Maar aan de teekenen, die zij zagen, ontbrak altijd iets naar hunne meening. Een heerlijk teeken deed Jezus op dien Sabbatdag in de synagoge toen Hij de vrouw genas, die achttien jaren lang door den Satan was gebonden geweest. Maar de overste der synagoge zeide tot de schare: „Er zijn zes dagen, in welke men

moet werken; komt dan in dezelve, en laat u genezen, maar niet op den dag des Sabbats." Alsof de Heere Jezus *zijn dagelijksch brood verdiende* met het doen van wonderdadige genezingen! Een heerlijk teeken deed Jezus, toen Hij den blindgeborene het gezicht gaf. Doch toen den farizeën alle mogelijke verklaring en uitlegging gegeven was en zij er niets tegen konden inbrengen, mocht de daad toch niet goedgekeurd worden, maar was het slot: „Geef Gode de eer; wij weten dat *deze* mensch een zondaar is."

Denzulken heeft Jezus gezegd, dat voor hen slechts één teeken bewaard bleef, en dat dit teeken hun onfeilbaar overkomen zou.

„En als de scharen dicht bijeenvergaderden, antwoordden sommigen der Schriftgeleerden en farizeën, zeggende: „Meester, wij wilden van u wel een teeken zien."

Maar hij antwoordde en zeide tot hen: „Dit is een boos geslacht; het boos en overspelig geslacht verzoekt een teeken, en hun zal geen teeken gegeven worden, dan het teeken van Jonas, den profeet. Want gelijk Jonas den Ninevieten een teeken geweest is, zoo zal ook de Zoon des menschen zijn dezen geslachte. Want gelijk Jonas drie dagen en drie nachten was in den buik van den walvisch, zoo zal de Zoon des menschen drie dagen en drie nachten wezen in het hart der aarde.

De mannen van Ninevé zullen opstaan in het oordeel met dit geslacht en zullen hetzelfde veroordeelen; want zij hebben zich bekeerd op de prediking van Jonas, en ziet, meer dan Jonas is hier!"

„Meester, wij wilden van U wel een teeken zien!" De vraag staat gelijk met die andere: „Door wat macht doet Gij deze dingen? En wie is het, die U deze macht gegeven heeft?" En de slotsom van deze vragen is: „Hij werpt de duivelen uit door Beëlzebul, den overste der duivelen." Gij leert het volk, en ge leert sommige dingen, die in geen enkel opzicht met onze inzichten strooken. Ja, ge zegt vele dingen onbewimpeld *tegen* ons. Dat mag niet tenzij ge *boven* ons staat. Boven ons staat niemand dan God en wie God boven ons aanstelt. Dat laatste is echter zóo volslagen ondenkbaar, dat hij, die beweert dat hem dat voorrecht tebeurtviel, wel zeer overvloedig door teekenen en wonderen mag toonen dat hij die uitverkorene is. Het genezen van zieken en het opwekken van dooden telt natuurlijk niet meê. Al die geredden zijn toch slechts het gepeupel, de schare die de wet niet weet en vervloekt is. Daar moet iets anders zijn! Bijvoorbeeld: Sla Pilatus eens dood door den bliksem! Zuiver in een paar dagen het land van de Romeinen! Dát is Messiaswerk! Maar besteed niet uw geheele leven aan de bestrijding en ondermijning van onze hiërarchie! Wanneer ge geen teeken doet, zooals *wij* het goedvinden, dan zijt ge een valsche Messias."

Die dat vragen zijn een *boos* geslacht; kinderen

van den „mensenmoordenaar van den beginne." Ze zijn een *overspelig* geslacht, dat af hoereert van den waren God en valsche goden aanbidt. Thans niet, zooals vroeger, goden van hout en steen, maar nu den schrikkelijksten afgod, die *eigen Ik* heet. Ze zijn geen afzonderlijke menschen, maar een *geslacht*. Ze hebben vaderen; ze zullen kinderen hebben. „Wien den profeten hebben ze niet vervolgd en gedood?" Ze zullen verraders en moordenaars van den Rechtvaardige worden. Op hen zal komen *al* het onschuldig bloed, dat op de aarde vergoten wordt.

Dat „boos en overspelig geslacht" *verzoekt* een teeken. Het *vraagt* er niet enkel om, neen, het brengt *verzoeking*. Het zal na enkele maanden de zwaarste verzoeking brengen, wanneer het den Heiland aan het kruis zal tergen: „Indien gij de Christus, de Zone Gods, zijt, zoo kom af van het kruis en wij zullen u gelooven."

Hun zal één teeken *gegeven* worden. Ze zullen het niet *zien*, zooals ze vragen; neen, ze zullen het *ondervinden*; het *ondergaan*; het wordt hun *gegeven*. Maar 't is een verschrikkelijk teeken. Het is het teeken „van Jonas den profeet." Dat teeken zal Jezus niet *doen*, maar het zal *aan* hen geschieden. Jonas deed ook geen enkel teeken. Maar Jonas was „drie dagen en drie nachten in den buik van den walvisch", kwam daar levend uit, en werd opnieuw naar Ninevé gezonden. Met welk gevolg? Dat de mannen van Ninevé zich *bekeerden* op zijne prediking en gespaard bleven.

Wat is „het teeken van Jonas, den profeet?"

Jona was de zoon van Amithai, en geboortig uit Gath-héfer, een plaatsje in Galilea. Hij leefde en arbeidde onder de regeering van Jerobeam II, den zoon van Joas, den kleinzoon van Jehu. Zijn opvolger was Zacharia, die slechts zes maanden regeerde, en vermoord werd door Sallum, die het geslacht van Jehu uitroeide. Deze Jerobeam II wandelde in al de zonden van zijn voorganger en naamgenoot. Het volk der tien stammen verkeerde in de diepste ellende. Nog weinige jaren en Assyrië zou het koninkrijk der tien stammen vernietigen. „De Heere zag dat de ellende in Israel zeer bitter was." „Israel had geen helper." Toen werd Jona tot het goddelooze volk gezonden en profeteerde eenige verademing. Jerobeam II behaalde daarna enkele overwinningen op de vijanden. Maar het hielp niet. Vorst noch volk bekeerde zich. 't Ging na de aanvankelijke uitredding weer den ouden weg op. En daarop werd Jona gezonden naar Ninevé. De profeet heeft zeer goed begrepen wat dat beteekende. Israel had zijn *laatste* uitredding gehad. Het had den raad Gods verworpen; er *was* geen hulp meer voor dat volk.

't Ging er niet meê als met Juda, dat later ook weggevoerd werd. Juda keerde na zeventigjarige ballingschap terug en mocht nog eeuwen als volk bestaan. De afstammelingen der tien stammen echter gingen in de ballingschap in Assyrië grootendeels onder, en het

rampzalig overschot, dat in het land werd overgelaten, werd zoodanig met allerlei heidenen vermengd, dat nauwelijks later in de Samaritanen de nakomelingen van Israels zonen konden herkend worden.

Nauwelijks veertig jaren na de uitredding, welke God het rijk der tien stammen door Jona beloofde en door Jerobeam II gaf, werd het volk door Tiglat-Pilezer in de ballingschap gevoerd. In die dagen had Juda den godvreezenden koning Hiskia; en het mocht nog ongeveer honderd twintig jaren onder vorsten uit de dynastie van David voortbestaan. Maar het slot der geschiedenis van Israel was reeds door Jona voorzien. *Daarom* wilde hij in geen geval naar Ninevé om daar het naderend oordeel Gods aan te kondigen. Daar kwam zijn vaderlandlievend hart tegen op. Wel wist Jona, dat aan Gods bevel en bestier geen ontkomen was. Hij gaf daarvan een treffend blijk op zijne vlucht. „Jona”, zoo lezen we, „maakte zich op en vluchtte naar Tarsis, van het aangezicht des Heeren.” En toch bekende hij, uit den diepsten slaap wakker geschud, dat zoo iets louter waanzin was, want hij zeide: „Ik vreeze den Heere, den God des hemels, die de zee en het droge gemaakt heeft.” Hij kon dus ook wel uit eigen overtuiging zeggen: „*Waar* zou ik heengaan voor uwen Geest?” Jona vlood dus niet, omdat hij *bang* was om in Ninevé Gods oordeelen te gaan aankondigen. Integendeel: Ninevé was de hoofdstad van het Assyrische rijk, dus van den ervvijand van Israel, die het gedurig benauwde en straks geheel zou vernietigen. De hartstochtelijke vaderlander zou er wel lust in gevonden hebben om Ninevé de omkeering door Gods straffende hand aan te kondigen. En dat binnen veertig dagen! Tien levens zou hij er voor gegeven hebben, indien hij ze hadde gehad, en het zou hem een genot zijn geweest, indien een op hem gepleegde moord de bloedschuld der goddelooze stad had verzwaaard en dus het vonnis onherroepelijk gemaakt. De halsstarrigheid, die hem van Israel het harte brak, zou hij van Assyrië met graagte gezien hebben. Maar Jona vertrouwde de zaak niet.

En waarlijk, wat hij gevreesd had, gebeurde. De inwoners verootmoedigden zich voor God. En — voor Jona erger nog: — „God zag hunne werken, dat zij zich bekeerden van hun boozen weg; en het berouwde God over het kwaad, dat Hij gesproken had hun te zullen doen en Hij deed het niet.”

Daar hebt ge 't nu al, dacht Jona. En hij had gelijk; daar *had* men het ook al. En Jona komt er rondborstig voor uit, dat hij *daarom* geweigerd had Gods bevel te volbrengen. „Och Heere, was dit mijn woord niet, als ik nog in mijn land was? *Daarom kwam ik het voor*, vluchtende naar Tarsis. Want ik *wist*, dat Gij een *genadig* en *barmhartig* God zijt, lankmoedig en groot van goedertierenheid, en berouw hebbende over het kwaad.”

Jona wist, dat God eeuwenlang jegens Israel zich als een barmhartig, genadig en lankmoedig God

betoond had. Hij wist ook, dat, wanneer God eindelijk een profcet naar de heidenen zond, het voor Israel een afgesneden zaak was; terwijl het aanbod der genade dan eerst voor de heidenen begon. Jona kon dus zeker berekenen, dat Israel gestraft en Assyrië behouden zou worden. Wel onderhoudt God hem niet daarover, maar kastijdt hem over zijne liefdeloosheid en enghartigheid. Jona was geen Elia, die *een gebed bad*, dat het niet zou regenen en dus uit liefde Gods kastijding over zijn eigen volk inriep. Zijn hart was niet zoo diep en zoo vol van *eigenlijke* liefde, maar zijn *blik* schoot niet te kort.

Deze geschiedenis van Jona nu was — evenals alle profetische geschiedenis, evenals alle lotgevallen van Israel, — *type*. Zijn begraven zijn in het ingewand van den walvisch, in „den buik des grafs,” gedurende drie dagen en drie nachten, was eene afschaduwing van het sterven en begraven worden van den Zoon des menschen. Dat de visch hem weder levend op het droge uitspuwde, was zinnebeeld van Jezus opstanding. Maar evenzeer was zijn eerste zending tot Jerobeam II en Israels volk, *zonder* goed gevolg, en zijn tweede zending aan Ninevé *met* goed gevolg, type van de zending van den Messias. *Vóór* zijn dood sprak Jezus bij de uitzending der zeventigen: „Gij zult *niet* heengaan op den weg der heidenen, en gij zult niet gaan in eenige stad der Samaritanen, maar gaat veelmeer heen tot de verloren schapen van het huis Israels.” En evenzoo naar aanleiding van het verzoek der Kananesehe vrouw: „Ik ben niet gezonden dan tot de verloren schapen van het huis Israels.” Maar *zes* dagen vóór zijn dood, bij den intocht in Jeruzalem: „Hoe menigmaal heb ik uwe kinderen willen bijeenvergaderen gelijk de hen de kiekens vergadert onder hare vleugelen, maar gij hebt niet gewild. *Ziet, uw huis wordt u woest gelaten.*” In menigerlei opzicht is de dood des Heeren het keerpunt. Ook hierin, dat nu „zijn bloed komt over Israel en zijne kinderen.” Hierin, dat nu de „natuurlijke takken worden afgebroken en die van den wilden olijfboom ingeënt. Hierin, dat „wij ons nu keeren tot de heidenen, en dat die zullen hooren.”

En dat is het eenige teeken, hetwelk den farizeën zal gegeven worden. Nog enkele maanden, en de dag der „groote zaligheid” is voor hen als volk voorbij. Jezus' dood en opstanding is voor hen *een vloek*. Ze zullen vallen over den „steen des aanstoots;” ze zullen zich stooten aan „de rots der ergernis.” Zij zijn het wien Hij, naar Simeons woord, „tot een val wordt gesteld.” Het laatste aanbod van genade geschiedde op den „Palmzondag.” „Och, of gij ook bekendet *ook nog in dezen uwen dag*, hetgeen tot uwen vrede dient.” Maar zes dagen later klinkt het: „Van nu aan zult gij zien den Zoon des menschen, zittende ter rechterhand der kracht Gods, en komende op de wolken des hemels;” *dat is*: „Ge zult Hem niet meer zien als *Redder*, maar als *Richter*.”

Is daaruit ook voor ons, Christenen uit de heidenen, iets te leeren? Zeker, en wel zeer veel. De les vat zich samen in deze woorden van den heiligen apostel Paulus: „Zijt niet hooggevoelende, maar vrees. Want is het, dat God de *natuurlijke takken* (Israel) niet gespaard heeft, ziet toe, dat Hij ook mogelijk u (Christenen uit de heidenen, u Nederlanders, u A. of B. die dit schrijft of leest) niet spare.”

W.

EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.

I.

Eenige jaren geleden stierf, oud en wel bedaagd, een man, uit wiens geschiedenis we hier eenige bladzijden opslaan en wel zulke, van welke dat reeds nu gevoegelijk kon geschieden. We laten dan ook om meer dan een reden zijn naam weg, en noemen hem — waarom zal wel blijken — Jan Kwik.

Jan Kwik dan was de zoon van arme ouders. Zijn wieg stond in letterlijken zin tusschen het kruid des velds; te weten de kool en moesgroenten, de wortelen en rapen, waarin zijn ouders een kleinen handel dreven. Zoodra Jan er toe in staat was, moest hij bij dien handel meehelpen, wat hij ijverig deed, doch zooveel mogelijk met (soms letterlijke) toepassing van de leer: „Wie appelen vaart, wie appelen eet.”

Tot eer van Jan's ouders dient gezegd dat zij hem, hoe noodig hij ook in de nering was, toch trouw lieten ter school gaan en wel op de armenschool zijner vaderstad. Dat was echter ook al wat voor zijn verstandelijke ontwikkeling geschiedde. Vader moest al vóór dag en dauw naar de „groenmark” en ging daarom ook reeds vroeg ter rust. Moeder had het, vooral daar Jan geenszins de eeniggeborene was, druk in 't huishouden, en de zorg voor de winkelzaak rustte op beide: vader buitens, moeder binnenshuis. Van God en zijn gebod vernam onze vriend in zijn jeugd niets. Ter kerk gingen zijn ouders nooit. Den Zondag kende hij alleen daaraan, dat er 's middags geen volk in den winkel meer kwam; dat men, als 't zomer was, na den eten uitging en 's winters meest in gezelschap van een paar burens den avond kortte met „een kaartje te leggen” onder „een glaassie pons.” Zondagsscholen of dergelijke bestonden toen niet. Op school werd nog wel gebeden, maar Jan begreep er niets van en van een eigenlijk christelijke opvoeding was ook daar geen sprake. Trouwens de school alleen kan die niet geven.

Uit de uitvoerige aanteekeningen, die de heer Kwik op lateren leeftijd maakte, blijkt duidelijk van hoe grooten invloed het kinder- en schoolleven op hem is geweest. Ook hier geldt het: „jong gewend, oud gedaan; wat men het kind maakt, zal het als man zijn.”

„Onder de meesters die ik had, was er,” zoo verhaalt hij zelf, „een, die, naar ik van achteren heb ingezien, een vroom man moet zijn geweest. Hij was zeer bemind, schoon hij niet veel sprak en nog minder strafte. Wij hadden als vanzelf ontzag voor hem, veel meer dan voor den „bovenmeester”, die trouwens niet veel in de school te zien was. De eerstbedoelde had er bijzonder slag van met jongens om te gaan.

Ik herinner mij eens, dat ik den knaap, die vlak voor mij zat en mijn bijzondere vriend was, bij de haren pakte, als om hem geniepig te knauwen. De meester, die 't zag, lei mij de straf op van een uur schoolblijven.”

„Maar ik heb hem geen zeer gedaan,” sprak ik, „'t was maar uit de grap. Niet waar, Gerrit?”

Gerrit bevestigde dit.

„Ja maar,” zei de meester, „de Bijbel zegt: „Verijd den schijn des kwaads.””

„o Meester,” sprak ik, „dat wist ik niet.”

„Dan hebt ge ook geen straf,” was 't antwoord.

Ik was stellig niet ouder dan een jaar of tien, toen dat gebeurde. Maar nog weet ik, hoe mij dat voorval aan 't denken bracht. Ik begreep, als bij instinct, dat voor dien geëerbiedigden meester nog een hooger wet bestond dan zijn wil, — de Bijbel. De Bijbel, dien ik niet anders kende, dan uit het enkele hoofdstuk, dat nu en dan werd voorgelezen en waar ik weinig naar luisterde en nog minder van begreep. 't Werd er trouwens ook naar voorgelezen! En van verklaring kwam niets!

Dat onze vriend echter, spijt alle ernstige redeneeringen, toch ook als een echte jongen zijn weetje wist, bleek uit velerlei. 't Was de gewoonte op de school, dat de leerlingen, die dat verlangden, hun boterham na de les mochten opeten. Bedoelde boterhammen moesten echter, om te begrijpen redenen, dan des morgens worden afgeleverd aan een der oudste jongens, die ze in een kastje borg, en na 12 uur weer uitreikte. Na had de boterham van Jan Kwik bijzondere aantrekkelijkheid wegens zekere toevoegselen in den vorm van appelen, peren, wortelen, of rapen, — al naar de tijd meëbracht — die maakten dat zijn knapzak gemeenlijk vrij wat dikker was dan de gewone, doch juist daardoor, helaas, ook zelfs door een blinde wel uit al de andere te vinden.

De oudste leerling nu, de broodbewaker, was niet slechts niet blind, maar bovendien scherpzinnig genoeg om te begrijpen, wat er al zoo in dien zak meer dan brood zitten moest. Toegevend aan een verklaarbare, schoon ver van prijselijke begeerlijkheid, ontzag hij zich dan ook niet, om zich nu en dan ter sluits te vergewissen van de juistheid zijner vermoedens en bleken die gegrond, zich ook *proef*ondervindelijk te overtuigen, door een appel of peer in zijn eigen zak en voorts in zijn maag te doen verdwijnen.

Vriend Kwik bespeurde natuurlijk en juist niet tot zijn genoegen, wat er plaatsvond, doch, als 't meer gaat, te bewijzen was het feit niet en de dader aan te klagen evenmin. Want de voorraad, die 's morgens in de zak ging, werd niet bij notariële acte vastgesteld en de koper roofde natuurlijk in 't geheim. Doch Kwik wist raad.

Op zekeren morgen, even vóór 9 uur, ging Pieters, de trouwelooze bewaker, naar de kast, schijnbaar om die te sluiten, maar eigenlijk om den grooten appel te kapen, die, naar hij gevoeld had, in Jan's broodzak moest zitten. Even omgezien, toen haastig den appel gegrepen, en — er was nog een oogenblik tijd — snel de grage tanden er in gezet. Maar wat was dat?

Een dikke, kleverige stroom, waarin hij hapte, verspreidde zich eensklaps over mond en kin, bezoedelde zijn handen en droop op zijn kleeren!

Onder de kunststukjes, die Kwik meesterlijk verstond, behoorde ook 't maken van zoogenaamde sluitappels, die, van buiten heel schijnende, toch zoo zijn gesneden, dat men hen geheel uit elkaar kon nemen. Van deze kunst nu had hij een schrandere gebruik gemaakt, om den appel uit te hollen en met stroop te vullen. Men begrijpt de gevolgen.

„Pieters, kom zitten! 't Is tijd voor 't gebed!” riep de meester.

De jongen kwam in ontoonbaren toestand. 't Kostte groote moeite den ernst te bewaren. Na 't gebed volgde een onderzoek naar de oorzaken van het feit. De meester, niet vermoedende dat Pieters er door zijn oneerlijkheid was ingeloopt, dacht alleen aan snooperij, en legde Pieters tot straf op, tot 7 uur al vastende school te blijven. „Ik wou niets zeggen,” zoo vertelt Kwik in zijn aantekeningen, „want dat zou klikken zijn geweest. Maar ik bracht 's middags stilletjes drie lekkere appelen voor hem meê, die ik van moeder had gekregen en zei toen: „Pieters, er zit geen stroop in. Na dien tijd is er nooit meer uit mijn zak gestolen en later werd die Pieters mijn beste vriend.”

Uit zulke kleine trekken blijkt veel. Wij gelooven dat, ware het leven van vele groote, beroemde mannen op deze wijs in hun jeugd beschreven, de sleutel tot veel wat ze later deden of niet deden, zou liggen in de gebeurtenissen hunner kinderjaren. De luchtgesteldheid waarin 't zaad opschiet, is niet zonder nawerking op den boom.

Er wordt tegenwoordig geklaagd, dat de jeugd te veel leert, en dat is waar, als men 't zoo wil verstaan, dat er zoo velerlei wordt onderwezen, en zooveel onnoodigs, dat niets er goed inkomt. In de jongensjaren van Kwik verkeerde men echter in een ander uiterste. Er werd namelijk al zeer weinig in de scholen geleerd en zoo kwam het, dat onze vriend, toen hij als „uitgeleerd” de school verliet, slechts vlot lezen, tamelijk schrijven en de beginselen der „Cijferkunst” toepassen kon; wat hij verder wist, was een „bedroefd beetje”.

Dat iemand met zoo weinig toegerust er toch gekomen is en zelfs zeer goed, bewijst wel . . Maar dat vulle de lezer zelf in.

Twee jaren lang was Jan nu werkzaam in de nering zijner ouders, met wier zaak het steeds beter ging. Toen echter stierf zijn moeder, en besloot hij „te veranderen”, wel te verstaan van werkkring. Velen noemden dit een dwaasheid, want Jan had alle kans eenmaal zijn vader op te volgen in een zaak, die in dubbelen zin schoone vruchten leverde. Doch de jongen kon met zijn vader niet goed overweg en zoo werd er besloten, dat hij een „vak zou leeren”. Later zou blijken, hoe dit besluit in des Heeren weg over heel zijn leven en nog meer besliste.

Als iemand een vak ter hand neemt eenvoudig omdat het vorige hem verveelt, is zijn keus vaak wonderlijk. Ten minste heel de buurt kwam in beweging toen Kwik op een goeden morgen de ouderlijke woning verliet om, gelijk bekend was geworden, in de leer te gaan bij een schoenmaker of eigenlijk gezegd schoenlapper.

De verandering was echter groot. In plaats van voortdurende beweging en dat in de vrije lucht, zou Jan nu „zittend werk” krijgen en dat wel binnen de enge muren van een „pothuis” gelijk men die soort soort van bijgebouwen ¹⁾ noemt, die vroeger meer dan thans onze steden sierden of ontsierden. Maar de jongen wilde nu eenmaal van de groenten af zijn, en zoo zette hij zich dan met al wat in hem was tot pikdraad maken, laarzen poetsen en welke de grondbeginselen van het schoenmaken meer zijn.

De baas van Kwik, zekere Abrams, behoorde tot de menschen die „voor 't goeie zijn.” Deze eenigszins duistere uitdrukking beteekende bij hem, dat hij des Zondags niet werkte, tweemaal ter kerk ging (daartusschen een borreltje dronk en middagmaalde en er voor, er tusschen en er na tallooze lange pijpen rookte) en ook in de week trouw de Schrift las. Hij zorgde voorts dat zijn gezin in de ware leer werd onderwezen en grootgebracht en werkte loffelijk meê door de jeugd den cathechismus te laten leeren. In de week werkte hij van vroeg tot laat, en aan klanten ontbrak het hem nooit. In één woord hij was ijverig in zijn werk en ijverig voor de kerk, doch hoe goed veel in hetgeen daar is opgenoemd, ook wezen mocht, jammer genoeg kwam het bij den baas nooit verder. „Zijn plicht te doen” dat was zijn ideaal. Daarover had hij 't altijd, en wie niet „oppassend” was deugde niet. Natuurlijk kwam hij als alle menschen in dien plicht veel te kort, maar, we „zijn allemaal zondaars” placht hij te zeggen. Wat hij tekort kwam zou de Heer wel aanvullen als hij, Abrams, zijn best maar deed en in eer en deugd met vrouw en kinderen leefde. Trouwens vele leeraren in dien tijd dachten en

¹⁾ In 't fraaie Nederlandsch onzer dagen zegt men *nevengebouwen!*

spraken evenzoo en Abrams meende niet anders dan dat hij dus doende op den rechten weg was naar den hemel.

Onderscheidde Abram's pothuis zich uitwendig ook al veel niet van de andere in de stad, inwendig was dit niet zoo en 't heeft zijn reden dat we daarvan spreken.

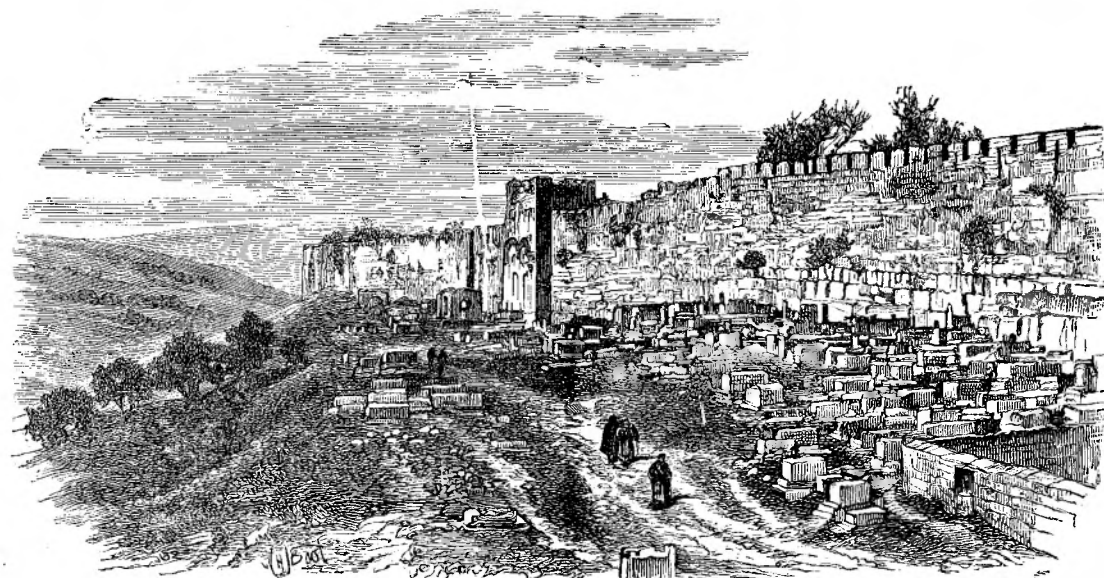
Baas Abrams bezat namelijk een voorliefde voor al wat sierlijk was en zijn vrouw was 't, daarin althans, met hem eens. Vandaar ook dat hij niet thuis werkte waar 't er proper en keurig uitzag, maar zijn vak waaraan o. a. het besmettelijk „pek” kleefde, beoefende in 't voorzeide pothuis. Doch ook daar verloochende Abrams zijn aard niet. Voor het eenige venster, hoe weinig licht 't ook doorliet, stonden toch nog kleurige, of wel geurige bloemen. Een vink liet uit haar kooi welluidende tonen door 't pothuis klinken en kende de wijsjes die Abrams haar voorflood. En om alle onhuiselijk-

heid van kale muren weg te nemen had de schoenlapper zijn pothuis beplakt met veelkleurige behangsels, wel niet alle van één patroon, maar toch sprekend. Bovendien echter en tot meerdere stoffeering, verdween dit behangsel grootendeels weer onder allerlei prenten en plaatjes, van hier en daar bijengescharreld, en die een bonte staalkaart vormden wat kunst en voorstelling beide betreft. In 't kort heel 't pothuis geleeke een groot prentenboek met de toelichting tot de plaat er onder of als tekst er om heen gedrukt.

Dat was het verblijf waar Jan Kwik uit eigen vrije keus, een paar jaren levens slijten zou en allerlei ondervindingen opdoen ook die hij niet voorzag. Want de mensch overdenkt zijn weg, maar de Heere stiert zijn gang.

(Wordt vervolgd.)

H.

RONDON DE MUREN VAN JERUZALEM.

JERUZALEM, DE DOODENSTAD.

Menig inwoner van Jeruzalem en ook velen vrienden dier stad kon dit opschrift min aangenaam wezen. Trouwens het ziet ook niet op de Heilige stad in haar geheel, maar toch op het eerst in het ooglopend en merkwaardigste deel.

Wat de meeste *Christenen* naar Jeruzalem trekt is de kerk van het H. Graf. *Vrome Joden* kennen geen hooger en wensch, dan wanneer zij oud zijn geworden naar Jeruzalem te gaan, daar te sterven en zich dan in of bij het dal van Josaphat te laten begraven. Zelfs voor de *Mohamedanen* is een helling van de „Haram esch Scherif” de „heilige plek”, waarop hun groote Moskee staat, die de plaats des Tempels van Salomo inneemt, de heiligste begraafplaats.

Talrijke graven worden rondom Jeruzalem den vreemdeling getoond en er vereerd, van het graf van David en Maria af tot het graf van Lazarus van Bethanië. Het graf van Absalom is met de Moskee van Omar de meest voorkomende afbeelding op de kleine schijfjes olijvenhout, welke de vreemdelingen tot aandenken medenemen. Nergens kan men veelomvattender en belangwekkender studie van graven maken, — de Catacomben uitgezonderd — dan te Jeruzalem en de stad zelf is, in vergelijking met Beyroeth en Damaskus — om van Constantinopel en Cairo in het geheel niet te spreken — een doode stad. Zelfs de veel kleiner steden Jaffa, Nablus en Nazareth zijn in vergelijking met „de Heilige Stad” levendig. De uitdrukking dooden- of gravenstad is dus niet onjuist.

In geen geval is hier echter de akelige indruk

van doodscheid en verval bedoeld, dien men anders in Oostersche steden, tenminste in sommige stads-gedeelten, verkrijgt. Integendeel, Jeruzalem heeft het voorkomen, dat aan een „heilige stad” past, ernstig en droefgeestig. Het haasten en drijven van een handelstad of nijverheidsplaats kent men hier niet. Groote koffiehuzen en uitspanningslokalen, waarvan Smyrna en Beyroeth wemelen, zijn hier niet te vinden. De Olijfberg is nog niet ontwid door een pleziertuin, en hoewel de geheele stad slechts door de vreemdelingen bestaat, leeft zij toch niet voor hen en doet zij zeer weinig voor hun gemak en genot. Zij moeten zich allen naar het waardige, deftige karakter der stad schikken. Niet alsof nu juist alles met gemaakte ernstige en afgestemde bewegingen plaatsvindt, neen; de Grieksche en Armenische monniken groeten zeer bevallig en beschaafd en knopen gaarne met de vreemdelingen lange gesprekken aan. De uitmuntende Franciskanners in den tuin van Gethsemané laten zich ook niet uit hun goedmoedige rust brengen door de onbeschaamde bloemenplukkers, en de „Duitsche Heeren” maken des Zondag-middags vaak een recht vroolijke rit over den Skopus, den Olijfberg en door de andere omstreken der stad, en brengen met de dames der Duitsche kolonie hoogst gezellige avonden door met voordrachten, gezang en vioolspel. Alles houdt echter een beschaafden toon en woest geraas is buitengesloten, ofschoon de Arabieren ook hier hun voortreffelijke longen en kelen niet weten te bedwingen.

Ook de aanleg der stad stemt overeen met den droeven indruk, dien men verkrijgt. Hoog en somber rijzen de muren omhoog, die de stad nauw insluiten. Een voor onzen tijd waarlijk zeldzaam gezicht. De straten zijn over het algemeen nauw, hoekig en hellend, zoodat aan een rijden in een rijtuig niet te denken is en men nauwelijks een tocht per viervoeter kan doen. Dikwijls worden de straten ook door huizen overwelfd. Onder het Pruisische Johanniter Hospitaal kruisen zich twee hoofdstraten, zoodat men van het terras van het gebouw nauwelijks den weg kan ontdekken, wanneer men in de donkere gangen daar beneden ziet. Echter zijn de straten daardoor ook schaduwrijk en koel, en dit is bij de Oostersche hitte een niet te verachten voordeel. In het algemeen zal het aanleggen van nauwe straten in het zuiden wel op de begeerte naar schaduw gegrond zijn. Niettegenstaande zij zeer smal zijn, zijn de straten ten minste in de bovenstad niet zoo vuil als men het dikwijls in het Oosten aantreft. De wilde honden vond ik, zegt een bezoeker, hier niet zoo overal zwerven als in Constantinopel, en men struikelt ook niet over de overblijfselen van paarden wat zelfs in het beschaafde Athene nog moet voorkomen. Slechts in de straten, waar zich de Bazar en de groentenmarkt bevinden, — eigenlijke markten en pleinen, om van lanen te zwijgen, zoekt men hier

tevergeefs — zag het er over het algemeen een weinig bont uit. Daar elk uitzicht en elk bijzonder kenteeken ontbreekt, is het niet gemakkelijk in den doolhof van nauwe straten den weg te vinden. Er behoort een bijzondere oplettendheid toe om den ingang naar den Tempel of ook naar den klaagmuur der Joden te ontdekken. Evenzoo is de ingang van het Duitsche Hospitaal zeer moeielijk te vinden en zelfs naar de kerk van het H. Graf komt men zonder gids meestal slechts toevallig.

De kerk van het H. Graf! Wonderbaar middelpunt der graven- en doodenstad! Het brandpunt van haar heiligheid! Hoe komt dit Heilige Graf midden in de stad? Is het door dit feit alreeds niet veroordeeld onecht te zijn? Dit is echter slechts schijnbaar. De graven van Jozef van Arimitha en Nicodemus, die men onder een menigte andere heilige plaatsen in de merkwaardige verzamelingen van gebouwen aanwijst, zijn zonder twijfel echte oud-joodsche spelonkgraven, horizontale nissen welke in de rots uitgehouwen zijn. Ook bevestigen nieuwe onderzoekingen de veronderstelling, dat zij buiten den ouden stadsmuur liggen. De geheele stad namelijk is naar het noorden en noordwesten uitgebreid. Ook thans wordt de zich sterk ontwikkelende nieuwe stad in dezelfde richting buiten de muren uitgebouwd. Het is echter minder de twijfel aan de echtheid der gewijde plaats, welken de ernstigen bezoeker onaangenaam aandoet, dan wel de kwetsende indruk, dien hij ontvangt van den tweedracht der Christenen, die hier juist het scherpst uitkomt. De Grieken hebben, zooals overal in het H. Land, sedert het begin dezer eeuw het leeuwen-aandeel in de gewijde plaatsen. Bezitten nu de Grieken de Kapel der Kruisiging, zoo moesten de Latijnen daarnevens ook een kapel der kruisheffing stichten. Golgotha en het Heilige Graf zijn namelijk, in de ingewikkelde gebouwenreeks van verschillende vormen, onder een dak vereenigd. Hebben de Grieken zich den heerlijken koepel van het H. Graf toegeëigend, de Roomschen rustten niet vóór zij op eenigen afstand daarvan een Kapel der Opstanding konden bouwen. Hierbij komt nog de bijzonder boosaardige naijver der Armeniërs en der Koppen of Abbessyniërs op hun veel kleiner gedeelte van den buit en hun bezit der 13 zoogenaamde eeuwige lampen, die zij nevens de 13 Grieksche- en 13 Latijnsche lampen in de grafkapel zelf hebben hangen. De vrede tusschen de elkander vijandige Christelijke mededingers moet dan ook noodzakelijk gehandhaafd worden door Turksche wachters!

Om kort te gaan, de Stad der Verzoening van het menschedom is juist een beeld geworden van de jammerlijke verdeeldheid der christenheid; de kerk van het H. Graf tot het graf van den Godsdienst der Liefde en des Vredes. Denken wij nu daarenboven nog aan de ceremoniën die erger dan heidensch zijn bij het bedriegelijk Paaschvuur, zoo schijnt het werkelijk

alsof de Heiland hier door zijn onwaardige discipelen voortdurend gekruisigd wordt. En toch is niet alles dood; ook tusschen de ruïnen ontwikkelt zich leven. De godsvrucht van duizenden en tienduizenden vrome pelgrims, die vele eeuwen in volle overtuiging des harten, zij 't ook dwalend, op dezen grond als de meest gewijde plaats hebben gekniel en den voor ons gestorven Verlosser hebben aanbeden is althans iets levends.

Als een schoon bewijs voor de bewering, dat het Chistendom de godsdienst der levendige, offervaardige liefde tot den naaste is, staat in de onmiddellijke nabijheid der kerk van het H. Graf de bouwval van het reusachtige oude Johanniter-hospitaal, het Muristan. Waarlijk het is een reusachtige puinhoop, dit graf van lang vergane heerlijkheid. Sedert echter de Sultan den geheelen grooten bouwval aan den Koning van Pruisen schonk, tijdens het bezoek van den Kroonprins in 1869, moest ook hier nieuw leven ontkiemen. Tot op heden heeft men slechts alleen een Protestantsche kapel kunnen inrichten in het oude refectorium, boven den prachtige kruisgang, die van de overblijfselen nog het best onderhouden was. De verwijdering van de talrijke puinhoopen toch, vorderde een belangrijke som. Echter zal men nu, naar te hopen is, spoedig overgaan tot de herstelling der bijzonder oude Johanniter kerk en de stichting van een Duitsche school.

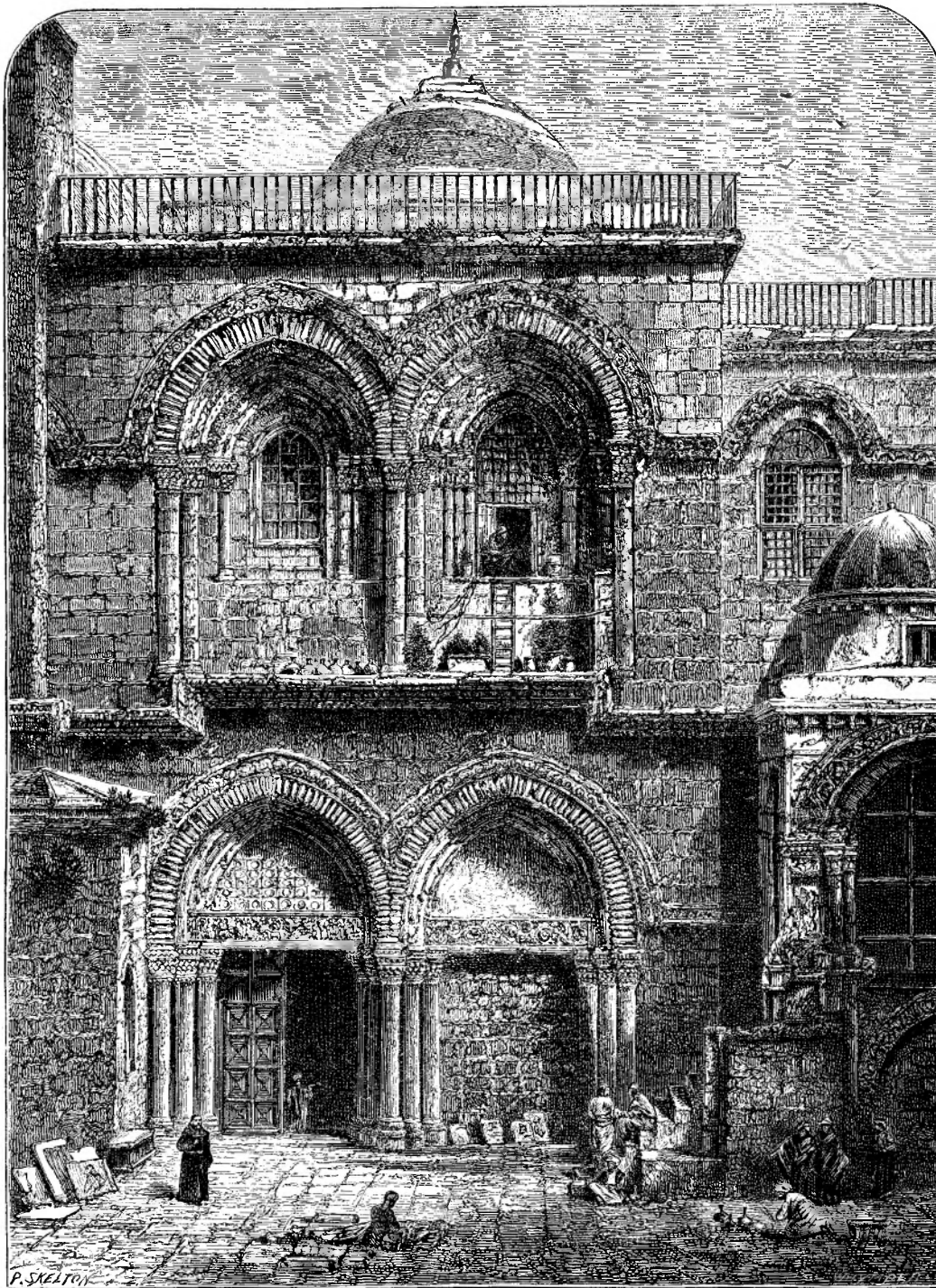
Op geheel andere manier is de gedenkwaardigste verzameling van puinhoopen te Jeruzalem, de Tempelberg, opnieuw bebouwd. Tegenwoordig draagt hij den naam van „Haram esch Scherif“, „geheiligd gebied“ en den naam geeft duidelijk te kennen wie hier heerschen. Het voormalige middelpunt van den Israelietischen godsdienst is ook den Mahomedanen heilig geworden; zoo heilig, dat volgens hun geloof, op den Dag des Gerichts, de Kaäba zich van Mekka naar de groote Moskee te Jeruzalem zal begeven. Want hier zal de Profeet op een zuil staan die uit den Harammuur in het dal uitsteekt, en Christus zal tegenover hem op den Olijfberg een plaats als Rechter innemen. Geheel willekeurig wordt deze groote Moskee naar Omar genoemd; eigenlijk heet zij „Kubbet es Sachra“ (rotstempel). Haar grootste merkwaardigheid namelijk is de heilige rots, een groot steenblok met scherpe kanten als de breede rug van een reusachtig monster, 17 meter lang en 18 meter breed. Volgens de Mahomedaansche legende, zweeft het geheel los over den afgrond, en dit vertelsel staat in verband met de dwaaste fabelen van Mohammeds hemelvaart. Het geheele prachtige koepelvormige gebouw is slechts het omhulsel van deze heilige rots, een tempel over een dooden steen! Zou het misschien uit voorgevoel van 't nietige van zulk een godsdienst zijn, als de Turken de heerlijke mozaïeken en gekleurde tegels van het binnendeelte des koepels verwaarloozen en in het algemeen al de sierlijke Arabische gebouwen de porta-

len en poorten, de paviljoenen en kanteelen redeloos aan het verval prijsgeven? De joodsche tempel werd hier met de overige praalgebouwen van Salomo en Herodes vernietigd; de kostbare Christelijke bouwwerken van Justianius de Groote vielen hier zoowel als in Constantinopel in de handen der Turken en tusschen de schoone gekleurde marmeren platen waarmede de reusachtige achthoek van den Rotstempel bekleed is, groeit thans het onkruid. Ook hier slechts een groote bouwval, een verblijfplaats des doods!

En daar buiten, waar de Harammuur nog terugwijst op de reusachtige bouwwerken uit den tijd van Salomo, staan de Joden en beweenen de doode steenen. Zij wagen het niet het tempelplein zelf te betreden uit vrees van onwetend de plaats van het Allerheilige aan te raken, en voor den Christen is het bezoeken der heilige plaats ook vernederend genoeg, want daartoe is een bijzonder verlov van den Pacha en de begeleiding van een soldaat noodig.

Het wekt toch een bijzonder gevoel zoo schrede voor schrede op graven te stuiten, zooals het geval is in de ommiddellijke omgeving van Jeruzalem. Daar is de Olijfberg, vroeger met olijfbomen, thans voor tweederde zijner oppervlakte met joodsche graven bedekt. Beneden in het dal van Josaphat zijn eenige zeer schoone praalgraven in de rotsen uitgehouwen, zooals het graf van Absalom ook wel de Pharao'smuts genaamd, naar zijn koepelvormige torenspits, en de graven van Jakobus en Zacharias. Die zijn tamelijk wel de eenige overgebleven bouwwerken uit het oudjoodsche tijdperk. Het graf van David, een gewijde plaats der Mohamedanen op den berg Sion, heeft daarentegen geen historische beteekenis. Het wekt echter weemoedige gedachten op, dat deze trotsche berg Sion thans is gedaald tot een begraafplaats van Mohamedanen en Christenen.

Ook daartegenover aan de andere zijde van het dal van Hinnom zijn nog een tal van grafspelonken. Daar was ook Akeldama „de akker des bloeds“, het kerkhof der vreemdelingen. Hier is duidelijk de oude doodenstad van Jeruzalem te zien. Doch even als in het geheele oosten en zuidwesten der stad zijn er ook in het noorden en noordwesten graven genoeg. Hier zijn juist de schoonste en beroemdste, waaraan men nauwkeurig de eigenaardige oudjoodsche wijze van begraven kan bestudeeren. Zij zijn er gewoonlijk zoo aangelegd dat de graven alle op een open, vierkante plaats uitkomen, die bij de grootste begraafplaats, de zogenaamde Koningsgraven, wel 50 voet diep in de harde rots is uitgehouwen. Langs een reusachtige, breede, steenen trap daalt men tot haar af. Van de plaats treedt of liever kruipt men door een nauwe opening in de voorkamer. Rondom de wanden dier kamer zijn de graven aangebracht, voor het meerendcels als banken in de rots uitgehouwen, waarop de kisten geheel vrij lagen.

DAVIDS GRAF TE JERUZALEM.

Somtijds echter werden de overledenen in diepe nauwe gaten ingeschoven. Men kan nauwelijks begrijpen, hoe de toenmalige steenhouders zulk een arbeid konden verrichten. In de Koningsgraven komt men uit de voorkamer in een net van grafkamers, die zich naar drie zijden in de rots uitstrekken. In het geheel zijn er 36—38 graven.

Deze bouwwerken zijn in hun soort even zoo bewonderenswaardig als de pyramiden der Pharao's. Welk een eer bewezen de ouden toch aan hun dooden!

En nu nog iets uit den allerlaatsten tijd.

Het schijnt haast ongeloofelijk, dat de spoorweg naar Damaskus tegen het einde van het volgend

jaar zal worden geopend. Toch geeft dit gedeelte van den weg geen bijzondere moeilijkheden, en de Engelschen zullen den aanleg, zoodra de firman des Sultans rechtsgeldigheid heeft, zonder twijfel met de grootste krachtsinspanning, aanvangen, om in den korten tijd hun voor het bouwen toegestaan hem gereed te hebben. Op dezelfde wijs doen ook de Franschen met den spoorweg van Jaffa naar Jeruzalem. Op dezen weg namelijk zijn niet minder dan twintig ingenieurs werkzaam. Eenigen tijd geleden kwamen de dwarsliggers en later de rails aan, aanvankelijk slechts voor de sectie Jaffa—Zamleh, die in dit najaar reeds voor het verkeer zal worden geopend. Binnen kort wordt nu ook de eerste locomotief te Jaffa verwacht. Waar het station te Jeruzalem zal komen is nog niet beslist. De spoorweg zal wellicht voorbij het klooster van het H. Kruis gaan en in de nabijheid van het Syrische weeshuis de Jaffastraat kruisen, het eenigszins glooiende dal noordwestelijk van Jeruzalem doorsnijden en tusschen het „House of Industry” en de Engelsch-Arabische H. Pauluskerk haar eindpunt bereiken.

Het Londensche Zendinggenootschap voor de Joden biedt in zijn „House of Industry” aan joodsche jongelingen een tehuis. Zoodra dezen toch hun toenadering tot het christelijk geloof laten blijken worden zij van hun stamgenooten verstooten, ja zelfs vervolgd en niet zelden van hun middelen van bestaan beroofd. In het „House of Industry” nu, kunnen zij een handwerk leeren of als werklieden verblijven, terwijl zij tevens onderricht ontvangen in de christelijke leer en voorbereid worden tot den H. Doop. Reeds langen tijd is deze stichting den Joden een doorn in het oog. Menigmaal had zij veel te verduren, in het bijzonder kort voor de joodsche hoofdfeesten, wat natuurlijk als een Gode welgevallig werk wordt beschouwd en als een goede voorbereiding voor de feesten. Nog kort geleden drong een invloedrijk rabbijn, die van elders gekomen was, de stichting binnen en deed eerst in het Engelsch en daarna in het Hebreeuwsch aan de Catechumenen allerlei schoone beloften. Hij beloofde hun gouden bergen in Australië, waar zij als Joden hun handwerk konden uitoefenen en rijk worden. Een aantal verpleegden verlieten daarop de inrichting. Verscheidene, dien de tijd van wachten op de vervulling der beloften van den rabbijn te lang duurde, meldden zich later weder aan om opgenomen te worden. Enkele werden weder toegelaten en dan nog slechts onder zekere voorwaarden.

In den laatsten tijd kwam weder een karavaan Joden te Jaffa aan. Zoo de Russen hun bedreigingen uitvoeren om de Joden te verdrijven dan zal de intocht van Joden in het land hunner vaderen nog grootere afmetingen aannemen. Men spreekt ook weder van onderhandelingen van rijke Joden met

Turkije, over een aankoop van het Heilige land.

De hitte was dezen zomer geweldig. Niet zelden was de thermometer in de zon 35° Reaumur en in de kamers 24° Reaumur. Hierdoor ontstonden meer ziektegevallen. Zoo lagen in het meisjesweeshuis „Talitha Kumi” gelijktijdig 35 van de 110 kinderen aan koortsen. Daarbij heerschen ook Diphtheritis, Pokken en Typhus, en mocht de Cholera uitbreken dan vindt zij rijkelijk voedsel, voornamelijk in de nauwe, morsige straatjes en pleintjes, bijzonder in de Jodenwijken der Binnenstad. Men spreekt van het houden eener quarantaine in Jaffa voor de reizigers welke uit Egypte komen.

Wij hebben een rijk gezegend jaar wat den arme fellah's wel gegund is. Alle boomen en veldvruchten gedijden achtereenvolgens voortreffelijk. Chinaas-appelen, abrikozen, moerbeien, pruimen, appelen, peren, perziken, Johannesbrood, augurken, tomaten enz. groeiden voordeelig. Groene meloenen ter grootte van kegelballen ongeveer 6 kilo zwaar werden gevonden, terwijl weër anderen zoo groot werden als biervaatjes. Tegen het midden van Juni zijn de druiven van Damaskus rijp, die van Jaffa in het begin van Juli. Hier te Jeruzalem worden zij thans eerst rijp. In het begin komen vele onrijp ter markt, daar de inwoners ze gaarne zuur gebruiken en menig wijngaardenier uit vrees voor dieven hen vroegtijdig plukt. Het loon voor het bewaken maandenlang komt hen te duur.

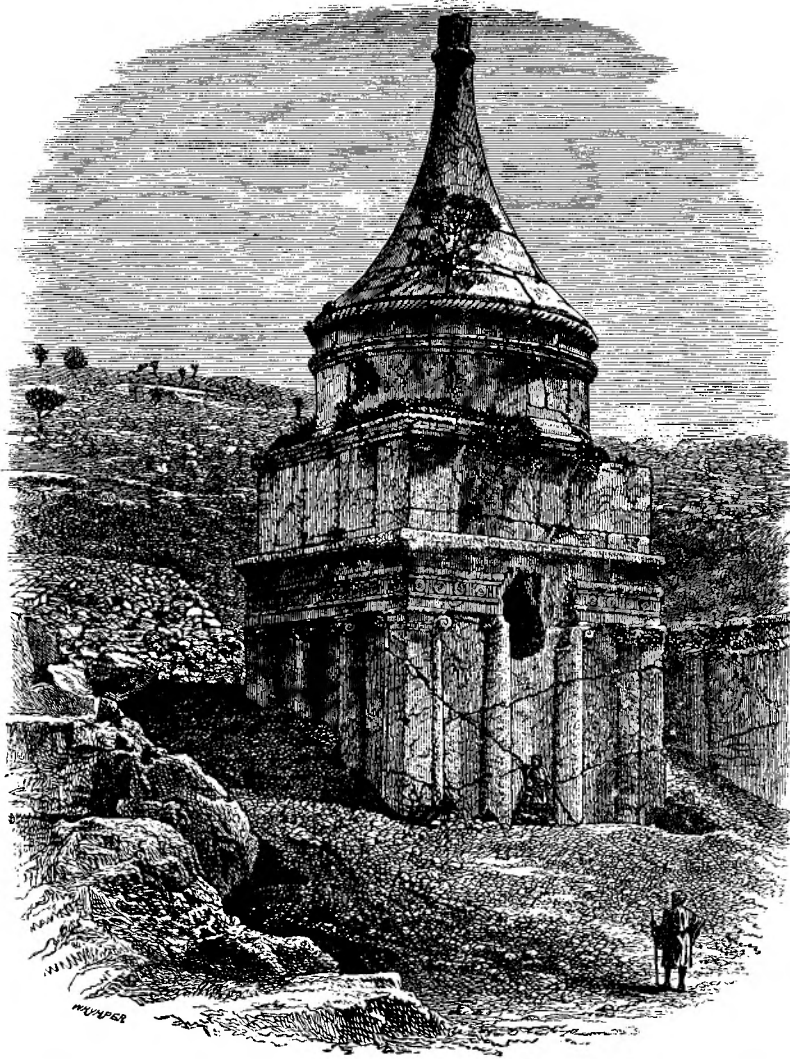
In Augustus en September heeft de jeugd vacantie, ook de Duitsch-Arabische Christenkinderen. Tegen dien tijd huren lieden die zelf geen wijnberg bezitten, te Bethlehem b. v., een wijngaard, voor ongeveer 2—3 Napoleons en kampeeren daar met hun geheele huisgezin in een daarvoor ingerichte hut, terwijl zij de rijp wordende vijgen en druiven als hun voornaamste voedsel gebruiken. De hut staat gemeenlijk in de nabijheid van een schaduwrijken vijgenboom, die dagelijks of eens per week rijpe vruchten geeft, terwijl ook de druiven langen tijd vruchten leveren.

H.

FARAO'S VERHARDING.

„Was hetgeen Mozes tegen Farao zeide, namelijk om Israel den weg van drie dagen te laten trekken, om den Heere te offeren, niet een halve leugen, daar Mozes toch niet van plan was om terug te keeren? Dat Farao ook een tijdelijk uittrekken bedoelde, bewijst, dunkt mij, Exodus VIII : 28, waar Farao Mozes wel op 't harte bindt, dat hij niet te verre trekken zal. In vers 27 staat Mozes verzoek om drie dagen uit te trekken.”

Zoo schrijft onze vriend H. C. C. te D. Hij verlangt daarop in „Excelsior” ons antwoord te lezen. We geven het hier gaarne.

ABSALOMS GRAF.

Om de verhouding van Farao tot Mozes goed te beoordeelen, moet men Mozes geheel op den achtergrond zetten. Farao had niet met Mozes, maar met Jehovah te doen. Israel was als vreemdeling in Egypte gekomen. De koningen van dat land hadden Jakobs nakomelingen tot slaven gemaakt. Dat was natuurlijk geheel wederrechtelijk. Behoefde er dus *rechtens* wel verlof gevraagd te worden om het land te verlaten? Had vooral *Jehovah* wel verlof van Farao noodig om Israel uit te leiden? God „*riep* zijn zoon uit Egypte.” (Hos. XI: 1.)

In Exodus III: 10 zegt God tot Mozes: „Zoo kom nu en ik zal u tot Farao zenden, opdat gij mijn volk, de kinderen Israels, uit Egypte voert.” En in vers 18—20: „Gij zult gaan, gij en de oudsten van Israel, tot den koning van Egypte, en gijlieden zult tot hem zeggen: „De Heere, de God der Hebreëen, is ons ontmoet, zoo laat ons nu toch gaan den weg van drie dagen in de woestijn, opdat wij

den Heere, onzen God, offeren! Doch Ik weet, dat de koning van Egypte, ulieden niet zal laten gaan, ook niet door eene sterke hand. Want Ik zal mijne hand uitstrekken, en Egypte slaan met al mijne wonderen, die Ik in het midden van hetzelfde doen zal; daarna zal hij ulieden laten vertrekken.”

In deze opdracht van Jehovah aan Mozes, is de geheele oplossing van het bezwaar van C. begrepen. God geeft Mozes het bevel om voorloopig *weinig* te vragen; iets wat Farao gemakkelijk had kunnen doen. Farao zou weigeren. God wist dat; Hij zegde het ook Mozes. Ja, later wordt het Farao zelf aangekondigd in deze woorden: „Maar waarlijk, *daartoe heb Ik u verwekt*, opdat Ik mijne kracht aan u betoonde, en opdat men mijnen naam vertelle op de gansche aarde.”

Maar dat wordt eerst tot Farao gezegd, nadat reeds *vijf* plagen over Egypte waren gebracht. Na de eerste plaag lezen we: „Doch de egyptische too-

venaars deden ook alzoo met hunne bezwingen, *zoodat Farao's hart verstokte*. Er staat niet, dat de Heere het deed en ook niet, dat hij het zelf deed; maar dat de verstokking het gevolg was van het gehoorgeven aan de tovenaars.

Na de tweede plaag lezen wij: „Toen nu Farao zag, dat er verademing was, *verzwaarde hij zijn hart*.”

Na de derde plaag: „Doch Farao's hart *verstijfde*.” En na de vierde: „Doch *Farao verzwaarde zijn hart* ook ditmaal.”

En eindelijk na de vijfde plaag: „Doch *de Heere* verstokte Farao's hart.”

Eerst wanneer Farao alle waarschuwingen en kastijdingen veronachtzaamt, en zich verhardt tegen God, laat God het oordeel der verharding over hem komen. En dán komt ook de volle eisch des Heeren tot hem: „Laat mijn volk gaan, dat zij Mij dienen.” Zonder bepaling van tijd of iets anders; en spoedig daarna met de mededeeling, dat zelfs geen stuk vee zal achterblijven.

Daarmede staat de eisch des Heeren aan Egyptes koning in onmiddellijk verband. *Weinig* gehoorzaamheid in een *lichte* zaak wordt van hem geëischt. Wanneer Farao daar het oor toe geneigd had, en dus zich gewillig getoond om God te gehoorzamen, zou straks het meerdere hem opgelegd zijn. Maar dat zou hem dan ook licht gevallen zijn. Hij zou zijn *opgevoed* in de kennis en de gehoorzaamheid Gods. Hij zou ten slotte het zwaarste gewillig en eenswillens met God gedaan hebben. Hij zou het onrecht, dat Israel werd aangedaan, ingezien en vrijwillig opgeheven hebben. Want God begint met het *kleine* te vragen. Zoo wordt het *grootte* in zijn dienst licht. Maar wie weigert het *kleine* te doen, ondervindt, dat, zooals de Heere Jezus zeide, „van dengene, die *niets* heeft, genomen wordt *ook wat hij heeft*.” Farao had het *vermogen* om Gods eisch te volbrengen. Maar de *wil* ontbrak ten eenenmale. Ten slotte werd ook het *vermogen* hem ontnomen, doordien *God* zijn hart verhardde.

Zoo zien we ook in deze ontzettende geschiedenis, dat God *verkiest* ten eeuwigen leven. Maar iemand, die verkoren is, of iemand, die niet verkoren is, krijgt dat niet op een briefje uit den hemel. Wie nog niet wedergeboren is, heeft met de verkiezing *niets* te maken. Wie wedergeboren is, weet en kent de verkiezing uitsluitend tot zijn onwankelbaren *troost*, en *alleen voor zichzelf*. Farao was niet verkoren. Maar dat ging hem niet aan. Voor zooveel hem betrof werkte *hij zelf* eigenwillig in opstand Gods raadsbesluit uit. Doch niet *als* Gods raadsbesluit, maar als zijn eigen ongehoorzaamheid.

Er was dus in den eersten eisch aan Farao geen sprake van „een halve leugen,” maar van het *begin* van een gebod Gods.

W.

AVONDZANG VAN AMBROSIUS. ¹⁾

„DEUS CREATOR OMNIUM.”

Aller scheps'len Schepper! — Heere
Die daarboven heerscht en leeft:
Die den dag bekroont met vrede,
En den nacht een slaapkleed geeft.

Sterk door rust de matte leden,
Nu vermoeid, tot nieuwen plicht;
Geef ontroerden hartevrede,
Kalmte 't angstig aangezicht.

Zingend danken we U, Wiens zorge
't Daggewoel met nachtrust sluit.
Ons gebed, belofte en hope
Storten voor uw ooren we uit.

Tot U heft zich het diepst des harten;
Aan U 't zoetste lied gewijd;
Voor U onze reinste liefde;
In U onzen geest verblijd!

Als de nacht in donk're diepten
't Daglicht bergt uit ons gezicht:
Dat de geest niet zink' in 't duister,
Maar de hoop ons hart verlicht!

Laat geen sluimerzucht verdooven
't Hart dat zóó niet slapen moet:
Waakzaam 's Heeren gift bewarend;
Zij het 's werelds droom nooit zoet.

Na een dag van denkend zorgen
Rust ons hart op d' Eeuw'ge Rots:
Vrees voor booze onzichtbre machten
Rooft ons niet den vrede Gods.

Van den Vader, van den Christus,
Van den Geest: in Godheid één,
Bidden we elke gift en zegen: —
God den Hoogste, Drie in één!

A. Z.

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

1. Zondagavond: *Bijbelverklaring* van het Hooglied. (Deze verklaarder is zeker aan 't ontbijt bezig met het *brood*-eten van zijn boterham.)

¹⁾ Ambrosius werd geboren te Trier in Duitschland, omstreeks het jaar 340. Zijn vader was een Romeinsch edelman, zijne moeder een welopgevoede vrouw, hij zelf een man van wetenschap. Onder keizer Valentinianus diende hij eerst als staatsman in Milaan en werd later aldaar bisschop. Hij is bekend als een zeer godvruchtig kerkdienaar. In herderlijke zorg was hij nederbuigend goed; in verdediging der waarheid vurig en krachtig. Hij heeft vele gezangen geschreven.

2. Ruime keuze in stoffen dames ochtend japonnen in alle grootte.
3. Langzamerhand dagen de hoepelrokken aan den horizon op.
4. Een *zucht* van verlossing stijgt op en *omkult* het ras der Kerels, der Klauwaarts, *met een dichten nevel*.
5. Met bliksemende oogen sprak hij hen aan op een groven, bijna gemeenen toon.
6. (Uit een pas verschenen vertaling van een Christelijk werk.)
Zijn gelaat geelk op een rotswand met schrammen en kloven, waaruit twee oogen, helderblauw als vergeetmenietjes en bezwangerd van bliksemstralen, puilden.
7. Hij zag 20.000 paarden dood, gewond, of onbeheerd rondlopende, de lucht vervullende met angstig gehinnik.
8. Drie vette varkens kwamen in de vlammen om, benevens al het gereedschap en eenig graan.

Vergissing.

Een eerzaam Engelschman wandelde onlangs laat in den nacht over de Via Condotti te Rome naar huis. Plotseling ging hem een vreemdeling rakelings voorbij. De Engelschman, argwaan krijgende, greep naar zijn horloge; het was verdwenen. Onder het roepen van: „Geef hier het horloge!” liep hij den roover na. De verdachte vreemdeling liep zoo hard hij loopen kon over de Piazza di Spagna naar het Quirinaal. Hier werd hij door zijn vervolger ingehaald, gaf het horloge en ontvluchtte. Trotsch op zijn daad ging de Engelschman naar zijn logement, om daar tot zijn verbazing te ontdekken, dat zijn horloge op de tafel lag, waar hij het bij zijn vertrek had laten liggen. Den volgenden dag berichtten al de couranten, hoe een Franschman door een forsch gebouwd roover aangerand, hardnekkig vervolgd en eindelijk van zijn horloge beroofd was. H.

Te Grünberg in Silezië is de „oude” onder z'n „notenboom” gestorven. Het was een gepensionneerd onderwijzer Julius Püschel, als een zonderling man wijd en zijd bekend en als een braaf persoon geacht.

Ook zijn uiterlijk was zonderling. Zijn baard hing ver over de borst en zijn hoofdhaar golfde in lange lokken over zijn rug. Püschel had nooit gerookt en geen druppel bier of glaasje jenever gebruikt tot zijn 70e jaar. Ook was er geen druppel wijn over zijn lippen gekomen. En toch, zoo nuchter als hij was, was hij openhartiger dan anderen in een roes zijn. Het klinkt bijna ongelooft, dat hij eens in een brief aan den Minister van Onderwijs woordelijk schreef: „Excellentie! Ik ben nog nooit dronken geweest. Kunt gij dit ook zeggen?” — H.

Fijn werk.

De beeldhouwer, teekenaar en houtsnijder Peter Flötner, gestorven in 1546, sneed eens op een koehoorn 113 gezichten van mannen en vrouwen, een kunststuk, dat hij vervolgens op een kersepit herhaalde. Daarvoor sneed dezelfde Peter Flötner een voetstuk van ivoor, waarbij hij vergrootglazen gebruikte om het te bewerken. Genoemde kersepit werd later voor 6700 mark verkocht.

Een uitgave van de Danté's *Divina Commedia* werd met zulk een microscopische letter gedrukt dat drie zettters er blind bij werden. Hans Kaspar schreef de geloofsartikelen op een tarwekorrel. Een ander de tien geboden, de acht zaligsprekingen en daarbij de zeven doodzonden op den vlakken kant van een halve erwt. Een arme vrouw naaide voor de Weener Tentoonstelling in 1873 900,000 dennenaalden om een bezemsteel. Frans Cossouel schreef onlangs het geheele Nibelungenlied, waarbij de Klacht, op een oppervlakte van 43 bij 27 cM. en dat nog wel naar de bewerking van Emil Engelmanns 3185 verzen met 12,740 regels, 63,700 woorden of 309,500 letters. Hij volbracht deze, niet voor ieders oogen leesbare bewerking, zonder het gebruik van een vergrootglas, binnen drie en een halve maand, waarbij hij slechts bij lamplicht werkte, veertien weken lang, van 's avonds 7 uur tot 's morgens 2 uur met behulp van een gewone teekenpen en Oost-Indischen inkt. Dat de schrijver er zijn gezondheid aan opofferde, is duidelijk. Een medelijdend uitgever heeft het blaadje op gelijke grootte door fotografischen lichtdruk vermenigvuldigd en in den handel gebracht.

Wel mag men vragen, of er in al zulk werk eenig nut steekt, en of 't geen tijd vermoorden is. H.

Ook een wonderboom.

Dezer dagen werd door zekeren heer Van Doornman, een gedeelte van een prachtigen Californischen roodhoutboom, die voor de tentoonstelling te Chicago bestemd was, naar San Francisco verzonden.

Drie groote wagens waren noodig om slechts een deel van deze ontzaglijke houtmassa naar de stad te vervoeren; zij woog n.l. 70,000 pond. De boom is afkomstig uit het bosch van reuzenboomen, ongeveer 35 mijlen van Porterville in Tulose County gelegen. De boom was 312 voet hoog, terwijl de bodem, waarin hij groeide, zich ruim 6,500 voet boven de oppervlakte van de zee verheft. Men kapte den boom 28 voet boven den grond af, op welke plaats hij een omvang van ruim 60 voet had. Natuurlijk was de boom dikker vlak bij den grond, doch er was geen denken aan, om een stam van meer dan 20 voet in doorsnede per spoor te vervoeren.

De gezamenlijke houtmassa bestaat uit de volgende deelen: het onderste gedeelte is 1 voet hoog en 20 voet in doorsnede. Dit stuk weegt 19,728 pond, en is voor een vloer bestemd, welke op negen groote zuilen rust, eveneens uit het hout van dien boom vervaardigd. De volgende afdeeling is een deel van den boom, 7 voet hoog en eveneens 20 voet in doorsnede. Deze massa wordt geheel uitgehold en dan op bedoelde vloer geplaatst. Daarop komt een andere afdeeling van den boom van één voet hoog en 20 voet in doorsnede. Het geheel, dat juist de dikte van den boom vertegenwoordigt, zal een zaal voorstellen, waarin circa 100 personen plaats zullen vinden, terwijl 250 elektrische lichten dezen bouw van buiten en van binnen zullen verlichten. De inzender heeft een aantal bekwame houtsnijders in dienst genomen, die uit het overblijvende hout van dien reuzenboom allerlei meubelen en andere voorwerpen zullen maken, met den verkoop waarvan de heer Doorman goede zaken denkt te doen.

H.

Op zekere plaats in ons vaderland, waar een volslagen gebrek aan de rechte verkondiging van Gods Woord heerschte, hadden eenige vrienden der waarheid een lokaal voor evangelisatie gebouwd. Natuurlijk ontbrak het niet aan lieden, die door woord en daad de pogingen dier mannen zoo belachelijk mogelijk trachtten te maken. Daar men uit gebrek aan geld geen orgel had kunnen koopen, moest men ook hierover veel hooren. Zoo vroeg een spotter aan een dergenen, die naar het lokaal gingen: „Wanneer komt nu het nieuwe orgel? Als ge een orgeltrapper mocht noodig hebben, houd ik mij aanbevolen!”

„In dat geval,” was het antwoord, „kunt ge er zeker van zijn, dat ik niet zal nalaten, u bij mijn broeders als een windmaker van de eerste soort voor te stellen!”

Manilio Garibaldi.

De lezers zijn ongetwijfeld meer of min bekend met het leven en streven van den ouden Garibaldi, die zooveel gedaan heeft tot vrijmaking van zijn vaderland Italië. Manilio, zijn jongste zoon, was door zijn vader, die met het bijgeloof van de Roomsche kerk allen godsdienst als onnutten ballast over boord geworpen had, opgevoed zonder eenige kennis te verkrijgen aangaande God en Goddelijke zaken. De oude held dacht, zooals meer menschen, dat het beter ware, dat kinderen geheel onbekend bleven met den godsdienst, om later zelve eene keus te doen.

Gewoonlijk lijden kinderen, die op zulke manier opgevoed worden, groote schade. Manilio echter is door Gods genade tot den Heere bekeerd. Te Tu-

rijn werd hij bekend met een eenvoudigen Evangelist, die hem wees op het Evangelie van den gekruisten Heiland. Hij leerde in den Heiland gelooven, en de Evangelische waarheid omhelzen. Dit is een triomf van de waarheid en kracht des Evangelies, die men, menschelijker wijze gesproken, nauwelijks verwachten kon. H.

Een merkwaardig boek

is onlangs van de pers gekomen, een boek dat tegelijk eer toevoegt aan de Nederlanders en aan het werk der zending.

Het is te Londen gedrukt (Trubner & Co.) en heet „Het Evangelie van Mattheus in het Formosisch, met de Hollandsche en de Engelsche vertaling er nevens; volgens de uitgave van Gravius in het jaar 1661, opnieuw uitgegeven door Ds. William Campbell van de Engelsch Presbyteriaansche Zending.”

In de zeventiende eeuw was het eiland Formosa, op de kust van China, meer dan dertig jaren in het bezit van ons land. Een veertigtal zendelingen arbeidden aldaar, predikten, vertaalden de Schrift en bouwden scholen. Een der zendelingen was Daniël Gravius, die in 1647 er aankwam en vier jaren werkzaam was onder de Formosanen. Toen keerde hij naar Middelburg terug en stierf in 1678. Zijn groote werk was het vertalen en doen drukken van bovengenoemd boek. Doch, helaas, zijn werk heeft nimmer Formosa bereikt, want kort daarna kwam er een wending in den loop der geschiedenis en der zending op Formosa. (Men denke slecht's aan den dood van Ds. Hambroek).

Gedurende 200 jaren heerschte er wederom de duisternis van het heidendom; daarna ging er opnieuw een licht op, toen de Presbyteriaansche Zending aldaar werd begonnen. In 1872 kwamen er ook Canadeesche Presbyterianen. Laatstgenoemden tellen thans 50 gemeenten en 2650 gedoopte leden, en hebben ook een ziekenhuis. Doch beide deze genootschappen werken aan de kust, waar de bevolking meest Chineesch is; in de bergstreken van het binnenland zijn er nog 300.000 inwoners, die geen Chineesch verstaan, *en nog wachten op dat Evangelie van Mattheus, voor hen gedrukt door Gravius in 1661.* Wie is er die het werk, door een Nederlander begonnen, in Gods naam wil voltooien?

Als de meest gesproken taal tot wereldtaal verheven werd, dan zouden wij ons de moeite moeten getroosten Chineesch te leeren. Die taal toch wordt door ongeveer 400 millioen menschen gesproken. Op de taal van het „Hemelsche Rijk” volgt die der Hindoe's door ruim 100 millioen, de Engelsche iets minder dan 100 millioen, de Russische 70, de Duitsche 65, de Spaansche 50, de Fransche 45 millioen enz. H.

Matigheit.

De barones De Beaulieu, een der schoonste vrouwen van haar tijd en onder Lodewijk Filips en het tweede keizerrijk zeer gezien, bereikte een hoogen leeftijd en werd tot in de laatste dagen van haar leven bewonderd om haar goed uiterlijk. Veertig jaar lang gebruikte die dame nooit iets anders dan elken dag drie dozijn sinaasapelen, een glas wijn en twee sneedjes brood. Nooit veranderde zij haar levensregel: een dozijn sinaasapelen 's morgens, een dozijn 's middags en een dozijn 's avonds. De barones was echter beroemd wegens de prachtige maaltijden, die zij aan haar vrienden gaf. Madame de Beaulieu stierf in het jaar 1878 te Monaco, in den ouderdom van ruim 80 jaar. H.

De Indische brandstapels

waarvan nog vele fabeltjes verteld worden, niettegenstaande de Engelschen door hun verbod van het verbranden der weduwen hen gelukkig hebben doen verdwijnen, worden ons door Hugo Zöllner met vreeselijke schoonheid naar de natuur beschreven in een studie over Benares.

„Toen ik”, zoo verhaalt de schrijver, „na een rondvaren van verscheiden uren op den Ganges mij aan land begaf, zag ik op drie verschillende plaatsen, talrijke brandende brandstapels, waarop zonder eenige feestelijkheid, menschelijke lijken tot asch verbrand of meestal slechts vreeselijk verschroeid werden, om in dien toestand in de rivier geworpen te worden. Gewoonlijk stelt men bij ons zich de lijken voor als boven op den brandstapel liggend en op deze manier wordt het ook door onze schilders voorgesteld. Dis is echter voor Indië niet overeenkomstig de waarheid. De lijken, waarvan ik de verbranding zag, lagen op betrekkelijk kleine houtstapels en waren geheel met gekloofd hout en rijs bedekt. Hier en daar waren aan de zijden de slippers van de witte gewaden zichtbaar of wel zooals dit bij een minder zorgvuldigen bouw van den brandstapel dikwijls is te merken, hingen geheele menschelijke ledematen er buiten.

Deze wijze van „begraven” maakte dus met den walgelijken reuk van het verbrande vleesch een afschuwelijken indruk. Bijzonder stuitend voor ons gevoel is de werktuigelijke onachtzaamheid, waarmee de verkoolde of slechts geblakerde lichamen of lichaamsdeelen in den heiligen stroom geworpen worden, zoodra de brandstapels verbrand zijn. Sontijds drijven de onbeschadigde of halfverbrande lijken bij honderden in de rivier en geraken tusschen de vinnen der schroeven van de stoombooten. Daar het namelijk voor een bijzonder vrome daad gehouden wordt, het stoffelijk overschot zijner bloedverwanten aan den Ganges toe te vertrouwen, zoo is er te Benares een groote toevoer van lijken

uit geheel Indië. Op de plaatsen aan den oever, waar de lijken verbrand worden, herinneren een aantal kleine steenen met ruwe afbeeldingen van een man en vrouw, „en relief” gehouwen, aan de „sutris” of weduwen, welke hier in vroeger tijden een „godsdienstigen heldendood” gestorven zijn.

H.

Druk bezet — maar . .

Zekere mevrouw Clotilde Belfand te New-York poogt de veelzijdige ontwikkeling van het „zwakke en onderdrukte” geslacht in haar persoon te toonen. Zij heeft n.l. verscheiden beroepspligten op zich genomen, waarvan zij een dagelijksch programma heeft opgesteld. Des morgens van 7—10 uur wijdt zij haar tijd aan schrijven. Zij vervaardigt novellen, humoristische bijdragen en ook staatkundige artikelen voor Amerikaansche dagbladen. Na een korte pauze, die zij tot het gebruiken van haar ontbijt besteedt, bezoekt zij zieken, wat haar tot half drie bezighoudt. Gemiddeld zoeken dagelijks 36 personen haar geneeskundige hulp. Hierna volgt een half uurtje rust, waarna zij zich van 3—6 uur voor den schildersezel zet. Met voorliefde behandelt zij tafereelen uit het leven der kinderen, waartoe haar beide kinderen van 6 tot 8 jaar als model dienen. Zodoende kan zij bij de beoefening der kunst zich tevens van haar plichten als moeder kwijten, daar zij alsdan de kinderjuffer, die daarbij tegenwoordig is, de noodige bevelen geeft, voor de kleding en de verpleging der kinderen en hun dagelijksche bezigheden, op welke zij met onverbiddelijke gestrengheid let. De tijd tusschen 6 en 7 uur is voor het middagmaal bestemd, waarna de dame naar den schouwburg rijdt om daar op te treden. Op haar arbeid rust de zegen der Dollars. Volgens haar eigen opgave trekt zij van haar letterkundigen en toneelarbeid een jaarlijksch inkomen van 5000 Dollars. Haar geneeskundige praktijk brengt haar ongeveer 10.000 Dollars op en de verkoop harer schilderijen geeft haar 12 tot 15000 Dollars. Dit is alzoo een jaarlijksch inkomen van ongeveer f 75.000. Verder is zij in het gelukkig geval van aan geen man reken-schap schuldig te zijn. Haar echtgenoot heeft zich namelijk een paar jaar geleden van haar laten scheiden, daar zijn uitverkorene door haar dagelijksch programma voor hem geen oogenblik beschikbaar had!

Dit is niet tot navolging.

H.

„Is het dan niet waar?”

Een Evangelist in België zag, onder meer, dezen zegen op zijn arbeid, dat een eenvoudige vrouw door zijne prediking tot den Heere bekeerd werd. Eenige jaren later lag zij op haar sterfbed. De Evangelist

bezocht haar. Hij vroeg haar of zij den troost van de nabijheid des Heilands genoot, en ontving een toestemmend antwoord.

„Maar gelooft ge nu alles,” zoo ging hij voort „wat ik u gepredikt heb; *alles* wat in den Bijbel staat?”

„Ja, zeker.”

„*Alles?*” hernam hij nog eens.

„Ja,” antwoordde ten tweede male de vrouw. En eenige minuten later, met gebroken stem, vroeg ze: „Is het dan *niet* waar?”

De Evangelist schaamde zich tegenover de vrouw, die zelf niet vermoeden kon dat men iets dat toch *waar* was in twijfel kon trekken.

* * *Beleefdheid.*

Van Prins Willem I getuigt een zijner geschiedschrijvers dat telkens als de prins zijn hoed afnam, de koning van Spanje een onderdaan verloor. Zulk een invloed had zijn minzaamheid op zijne onderdanen. Hij won daardoor meer dan door zijn zwaard. Zijne „bescheidenheid was allen menschen bekend.”

President Lincoln stond eens in een der straten van Washington met een senator te spreken. Een neger kwam hen voorbij en groette onderdanig. Beleefd nam Lincoln wederkeerig den hoed af.

„Groet ge zoo'n neger zoo deftig?” vroeg de senator.

„Zoudt ge dan wenschen,” was de wedervraag, „dat een arme neger beschaafder was dan de president der Vereenigde Staten?”

Aan een open tafel in een logement zat een heer naast een Engelschman. De eerste begeerde het zout maar zag geen kellner in de nabijheid om het hem aan te geven. Derhalve verzocht hij dien kleinen dienst van zijn buurman.

„Do you take me for the waiter?”¹⁾ vroeg de Engelschman geërgerd.

„No! sir,” was het antwoord: „I took you for a gentleman.”²⁾

Op zekeren morgen zag ik den keizer van Duitschland, Wilhelm I, van een wandelrit thuishomen, dien hij in een landauer met twee paarden bespannen, met zijn zoon (den vader van den tegenwoordigen keizer) gemaakt had. Honderden toeschouwers stonden te wachten voor het paleis Unter die Linden, begeerig om den beminden vorst te groeten. Nog voor het rijtuig goed stilhield, sprong de kroonprins er uit, liep er achter om, en opende het portier aan de rechterzijde, om zijn vader uit te laten.

Deze kroonprins had echter ook eene opvoeding gehad, die hem leerde onderdanig te zijn aan wie

¹⁾ „Houdt ge mij voor den knecht?”

²⁾ „Neen, mijnheer, ik *hield* u voor een beschaafd heer.”

recht had hem te gebieden, maar ook zijn eigen rechten en die van anderen te handhaven. Bekend is het geval, dat keizer Wilhelm I zag, dat zijn achterkleinzoon (de oudste zoon van den tegenwoordigen keizer) eenig katekwaad uitvoerde. Wilhelm I had teveel rechtsg gevoel om *zelf* tusschenbeiden te treden. Hij sprak tot den kroonprins: „Mijn zoon, zeg uw zoon, dat hij zijn zoon verbiede!”

EEN VERZOEK.

Het *Ned. Jong. Verbond* wenscht in zijn jaarboekje een zooveel mogelijk volledige STATISTIEK van alle *Jongelingsvereeningen* in Nederland te geven. Wij voldoen gaarne aan 't verzoek om ieder op te wekken, allercerst de *Secretarissen* van Vereenigingen, voorts *predikanten*, *onderwijzers*, e. a. om de noodige gegevens, naam, adres, ledental, enz. der Vereeniging op te geven aan den heer J. P. Marmelstein, Keizersgracht 207 Amsterdam, of den heer B. J. Gerritsen Jr. te Rotterdam.

V R A G E N B U S .

ANTWOORDEN.

1. Het woord „advertentie” komt van het Latijnsche *advertere* d. i. aankondigen, waarschuwen, bekendmaken, wat ook ons *adveteeren* beduidt. Vandaar het Fransche *advertissement*; waarschuwing, bekendmaking, en het Engelsche *advertisement* (advertentie). Van het Latijnsche woord kwam ook het Fransche *advertance* d. i. aankondiging, indachtigmaking, en dit werd gelijk, helaas, zoo vele vreemde woorden, in onze taal overgenomen en tot „advertentie” verknoeid, evenals *vacance* tot vacantie of „verkansie” en *décadence* tot „dikkedensie.” *Advertance* is in 't Fransch niet meer gebruikelijk, wel *inadvertance* d. i. achteloosheid, onopmerkzaamheid.

Kome spoedig de dag, die ons van *advertentie* en vooral van het blufferig *annonce* verlost! H.

2. De *kastijding* dient tot verbetering; de straf om 't kwaad te wreken. Beide woorden worden echter wel verwisseld, en vooral straf ook in de eerste beteekenis genomen. H.

3. In Richteren 17 : 7 wordt bedoeld een *Leviet*, die aan den stam *Juda* was toebedeeld om daar te wonen en te arbeiden. ¹⁾ H.

1e. Wat beteekent catholiek?

Het woord catholiek komt van het Grieksche woord *catholikos* en beteekent eenvoudig: „Algemeen.”

Hoe is het spreken van een *Leviet* van Bethlehem-Juda in Richt. 17 te verklaren?

Ik geloof, dat hier twee verklaringen voor zijn. Die mij het beste toeschijnt is deze.

In dien tijd was de godsdienst en dus ook waren de godsdienstige gebruiken in verval geraakt. Men hield de hand niet meer aan de wetten.

En evenals Jerobeam in lateren tijd ook uit verschillende stammen menschen zich tot priesters verkoos, even goed kunnen er ook in deze verdorven tijden priesters en Levieten uit andere stammen geweest zijn.

Ook is het mogelijk, dat de *Leviet*, waarvan hier gesproken wordt, wel uit de stam *Levi* geboren is, maar dat hij in *Juda* van jongs af is opgevoed en onderwezen. Gaarne wil ik ook andere meeningen hooren.

Z.

A. B.

¹⁾ Op deze vraag werd het onderstaande antwoord gegeven door A. B. te Z. Hij vindt hier een „andere meening”, die de zaak eenvoudig en volkomen oplost.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
 Nederlands Jongelingschap en Volk
 onder redactie van
 A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

„DE PROFEET ELIA.”

Vierhonderd jaren vóór de vleeschwording des Heeren zond God den profeet Maleachi tot het volk van Judea, de stammen die uit de Babylonische gevangenis waren teruggekeerd. De tijd was donker; de profetie schaarsch. In groote benauwdheid was onder leiding van Zerubbabel, Ezra en Nehemia de tempel opgebouwd. De profeten Haggai en Zacharia hadden het volk getroost en gesteund. En daarna leefde Israel op hope. De Messias stond te komen. Maar het duurde lang! Het volk verzonk in eigen-gerechtigheid. En niet velen waren er overgebleven, die de „vertrouwing Israels” verwachtten.

Toen zond God Maleachi als de laatste profeet onder het Oude Verbond. Zijne roeping was het volk voorloopig voor te bereiden op de naderende komst van „den Engel des Verbonds”; het aan te toonen hoe de wet des Heeren moet onderhouden worden; hoe het volk waardiglijk Hem zou ontvangen, die de ongerechtigheid verzoenen zou. Het is of men in stikdonkeren winternacht den morgen verwacht. Den morgen, ach, wanneer! De nacht is somber en koud. Maar tegen dat de eerste schemering zal doorbreken, wordt het nóg kouder; men rilt; nóg donkerder, men kan *niets* zien! En eindelijk, zeer, zeer flauw, trilt het eerste lichtstraaltje door. Maar hoeveel worsteling moet nog volgen, hoeveel uren moet het nog duren eer de volle dag verschijnt!

Zoo ook in de profetieën van Maleachi. Het wordt dag in het Oosten, maar 't is nog schemerdonker. De profetie betreft meer den voorlooper des Heeren dan Hemzelven. „Ziet, Ik zende mijnen engel, die voor mijn aangezicht den weg bereiden zal; en snellijk zal tot zijnen tempel komen die Heere, dien gijlieden zoekt, te weten de Engel des verbonds, aan denwelken gij lust hebt; ziet, Hij komt, zegt de Heere der heirscharen.”

„Want ziet, die dag komt, brandende als een oven, dan zullen alle hoogmoedigen, en al wie goddeloosheid doet, een stoppel zijn, en de toekomstige dag zal ze in vlam zetten, zegt de Heere der heirscharen, die hun noch wortel, noch tak laten zal. Ulieden daarentegen, die mijnen naam vreest, zal de Zon der gerechtigheid opgaan, en er zal genezing zijn onder zijne vleugelen, en gij zult uitgaan en toenemen als mestkalveren.”

En eindelijk het slot van het boek: „Ziet, Ik zende ulieden den profeet Elia, eer dat die groote en vreeselijke dag des Heeren komen zal. En hij zal het hart der vaders tot de kinderen wederbrengen; en het hart der kinderen tot hunne vaders, opdat Ik niet kome en de aarde met den ban sla.”

De woorden van den Heere Jezus en zijne apostelen leeren ons dat deze Elia Johannes de Dooper is; en hõe de uitdrukking bedoeld werd. De engel, die Zacharias de geboorte van zijn grooten zoon aankondigde, vermeldde onder meer dit van hem:

„En hij zal voor Hem heengaan, in den geest en de kracht van Elias, om te bekeeren de harten der vaderen tot de kinderen, en de ongehoorzamen tot de voorzichtigheid der rechtvaardigen, om den Heere te bereiden een toegerust volk.” En de Heere Jezus sprak tot de schare, nadat Johannes tot Hem gezonden had om te vragen: „Zijt Gij degene, die komen zou of verwachten wij een ander?” deze woorden: „Want al de profeten en de wet hebben tot Johannes toe geprofeteerd. En zoo gij het wilt aannemen: hij is Elias, die komen zou.”

De vraag doet zich vanzelf voor: „Hoe wordt het bedoeld, dat Johannes de Dooper Elia is?”

De Joden verwachtten, vooral ten tijde van Jezus' omwandeling op aarde, de *wederkomst* van Elia, van wien hun bekend was dat hij niet gestorven, maar ten hemel gevaren was. Zij verwachtten hem als voorlooper van den Messias. Zoo verspreid was deze onjuiste meening, dat zelfs de krijgsknecht bij het kruis van Jezus, op het hooren van zijne klacht: „Eloi, Eloi, Lama Sabachtani!” in de onwaardige spotternij kon losbarsten: „Houd op, laat ons zien of Elia komt om hem te verlossen.” Men ziet aan deze geschiedenis waar de vleeschelijk-letterlijke opvatting der Heilige Schrift toe leidt. Noch Elia, noch een Messias als de Joden verwachtten, zijn gekomen. Maar den man, die in den geest en de kracht van Elia kwam, hebben de Farizeën ter dood overgeleverd, evenals zij het den waren Messias deden; den een aan Herodes, den ander aan Pontius Pilatus. Ze wilden *niet* aannemen dat Johannes „Elia was, die komen zou;” want ze verstonden de geestelijke beteekenis der profetie niet.

Om te weten wat bedoeld is, behoort men het leven en karakter en de roeping van den profeet Elia na te gaan.

Elia; de naam beteekent: sterkte van Jehovah. En waarlijk deze man was door God uitverkoren om die sterkte aan het diepgezonken volk te toonen. Hij leefde in een tijd van schandelijk en jammerlijk verval van het volk Israel. Goddelooser koning had den troon nog niet beklommen, dan Achab onder wiens regeering hij werkte. Plotseling trad Elia op. Geslacht of familiebetrekkingen worden van hem niet gemeld, men wist alleen dat deze vurige man een Thisbieter was; meer niet. 't Schijnt dat niemand nog iets van hem gehoord had, toen hij geheel onverwacht voor den koning trad met de ontzettende boodschap: „Zoo waarachtig als Jehovah, de God Israels, leeft, voor wiens aangezicht ik sta, indien deze jaren dauw of regen zijn zal, tenzij dan naar mijn woord.” Even plotseling als hij verschenen was verdween hij van het terrein des openbaren levens, totdat hij opnieuw gezonden werd, drie jaren en zes maanden later, om het woord te spreken waarop de regen volgen zou. Maar ook zelfs dat woord van barmhartigheid was verborgen in vreeselijke straf oefeningen. Het werd gesproken op denzelfden

dag, die den nationalen eeredienst hersteld zag. De voorwaarde voor dat woord was de uitroeiing der Baälpriesters en der profeten van Isebels bosch. Die drie jaren en zes maanden waren echter niet in stille bespiegeling voorbijgegaan. Elia werd in dien tusschentijd gezonden tot de geringe kinderen Gods, de stillen in den lande, om hen te troosten, te bemoedigen en te redden.

Geheel werd het doel van Elias leven en zending blootgelegd in het woord des Heeren, dat op Horeb tot hem kwam, onmiddellijk na het gebeurde op Karmel.

Voor den Heere henen gaat de stormwind, en de aardbeving en het vuur, maar *in* die allen was de Heere niet. Maar daarna kwam het „suizen van een zachte stilte;” en daarin was de Heere. Stormwind, aardbeving en vuur worden door den Heere niet afgekeurd; neen, ze gaan voor Hem henen; ze zijn zijne herauten, zijne wegbereiders. Ofschoon de koning niet *in* den stoet van den voorlooper is, gaat die stoet niet *tegen* hem in! Hij gaat voor hem uit. De stormwind is Hazael, koning van Syrië, die Israel zou benauwen en verwoesting aanbrengen; de aardbeving is Jehu, die den burgeroorlog zou doen ontbranden; het vuur is Elisa, die louterend zou arbeiden en het kwaad zou uitbranden. Maar die allen zouden gezalfd worden door of op bevel van Elia. Hij werd tot de bewegende kracht van stormwind, aardbeving en vuur gemaakt. Evenwel, daarin komt Jehovah niet. Die komt in Hem, die zeggen kon: „Wie mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien.” In Hem die „niet riep, noch zijne stem verhief op de straten, die den rookenden vlaswiek niet doofde; en het gekrookte riet niet verbrak.” „Die zachtmoedig en nederig van harte was;” hij was „de zachte stilte.” De zachte stilte kon echter niet komen, zoolang de dampkring nog niet gezuiverd was door storm, aardbeving en vuur. Die drie vernietigen het kaf. Die drie roeien de Baälsdienaren uit. De zachte stilte brengt de zeven-duizend aan het licht, welke de knie niet voor Baäl gebogen hebben en wier mond hem niet heeft gekust. Zonder Elia zouden die zeven duizend in zijn tijd niet tot hun recht gekomen zijn. Ze waren er; maar ze werden door de Obadja's in holen en spelonken weggestopt. De geest en de kracht van Elia waren noodig om ze tevoorschijn te roepen. *Gods recht* komt door Elia's zending tot zijn recht. Zonder dat is geen *genade Gods* mogelijk. Daarom vaart deze profeet in een *onweder* met *vurige* paarden en een *vurigen* wagen ten hemel. Daarom vermeldt *hij* mede op den berg der verheerlijking den uitgang van Jezus te Jeruzalem; zijn bitteren kruisdood, waarin Gods *volle recht* zou gelden en het paaschlam zonder verzachting boven het vuur zou „braden” ten zondoffer. Doch Jezus, de „zachte stilte” vaart op, wordt *opgenomen*, en een wolk „neemt Hem weg van hunne oogen, daar zij het zagen.”

Men heeft meermalen den arbeid van Johannes den Dooper vergeleken, ja gelijkgesteld, met de „opwekkingen,” waarvan de eeuw, waarin wij leven, vele voorbeelden geeft. Het karakter van Johannes optreden is daardoor echter voor een goed deel miskend, en daarvan was het gevolg dat men ten slotte geen weg meer wist met den naam „Elia,” dien zoowel het Oude als het Nieuwe Verbond geven aan „den grootste, die van vrouwen geboren is.” Elia heeft toch waarlijk niet als een meerdere Moody een groote opwekking gepredikt en in 't leven geroepen! En evenmin Johannes de Dooper. *Boetpredikers* waren ze in den vollen zin des woords. Boetprediker was Johannes niet alleen voor Farizeën en Sadduceën, maar zelf wanneer hij het volk op Jezus wees. Immers zoo lezen we van zijn woord tot het volk:

„Hij zeide dan tot de scharen, die uitkwamen om van hem gedoopt te worden: Gij adderengebroedsels, wie heeft u aangewezen te vlieden van den toekomenden toorn? Brengt dan vruchten voort der bekeering waardig; en begint niet te zeggen bij u zelve: Wij hebben Abraham tot eenen vader; want ik zeg u, dat God zelfs uit deze steenen Abraham kinderen kan verwekken. En de bijl ligt ook alreeds aan den wortel der boomen; alle boom dan die geen goede vrucht voortbrengt, wordt uitgehouwen en in 't vuur geworpen. En de scharen vraagden hem, zeggende: Wat zullen wij dan doen? En hij antwoordende, zeide tot hen: Die twee rokken heeft deele hem mede, die geen heeft en die spijs heeft doe desgelijks. En daar kwamen ook tollenaars om gedoopt te worden, en zeiden tot hem: Meester, wat zullen wij doen? En hij zeide tot hen: Eischt niet meer dan hetgeen u gezet is. En hem vraagden ook de krijgsliden, zeggende: En wij, wat zullen wij doen? En hij zeide tot hen: Doet niemand overlast, en ontvreemdt niemand het zijne met bedrog, en laat u vergenoegen met uwe bezoldigingen.”

En verder, wanneer het volk in de onderstelling geraakt dat deze machtige profeet wel de Christus kon zijn, staat er dat Johannes ten opzichte van den Messias sprak: „Ik doop u met water; maar hij komt, die sterker is dan ik, wien ik niet waardig ben den riem van zijne schoenen te ontbinden: deze zal u doopen met den Heiligen Geest en met vuur; wiens wan in zijne hand is, en Hij zal zijnen dorschvloer doorzuiveren, en de tarwe zal hij in zijne schuur samenbrengen, maar het kaf zal hij met onuitblusschelijk vuur verbranden.”

Slechts aan enkelen, tot discipelen die zijn woord in zich hadden opgenomen, wees de gestrenge profeet Jezus aan, als „het Lam Gods, dat de zonden der wereld wegneemt.”

Men moet dat wèl in 't oog houden. *Niet tot enkelen* sprak Johannes: Die na mij komt, heeft zijn wan in de hand en hij zal zijnen dorschvloer doorzuiveren, en de tarwe zal hij in zijn schuur samen-

brengen, maar het kaf zal hij met onuitblusschelijk vuur verbranden.” En *niet tot velen*, zeide hij: „Zie, het Lam Gods!”

Johannes bracht geen *liefelijke uitnoodiging* tot bekeering; maar kwam met den *eisch* dat het volk zich bekeeren zou. Hij kwam niet vragen: „Kom tot uw Heiland!” maar hij kwam waarschuwen: „De Messias komt tot u”. Het hinkende verzamelen, was het werk van den goeden Herder. Johannes riep evenals Elia: „Hoelang hinkt gijlieden op twee gedachten!”

De prediking van Johannes had dezelfde uitwerking als die van Elia. „Jehovah is God! Jehova is God!” riep al het volk, op het aangezicht gevallen. Maar den volgenden dag reeds kon Isébel zonder gevaar haar sluipmoordenaren op den grooten profeet afzenden. En spoedig daarna kon Achab ongestraft valsche getuigen vinden en omgekochte rechters tegen den godvreezenden Naboth. „Johannes deed wel geen teeken, maar al wat hij van Jezus zeide, was waar!” getuigde het volk. Maar kort daarna viel het hoofd van Johannes door het zwaard van den beul. En eenige maanden later riep het volk tegen den Messias: „Kruis hem! kruis hem!”

Van beider arbeid bleef schijnbaar niets over. Niets, wanneer men op de massa ziet. Toch was „de weg bereid.” De weg voor Jehova was bereid door Elia. Die voor den Messias door Johannes. De zeventuizend bleven over in Elia's tijd. En van de „zeven duizend” spreekt Paulus wanneer hij in Rom. XI verkondigt dat „gansch Israel zal zalig worden, wanneer de volheid der heidenen zal zijn ingegaan.

De ware voorbereiding voor de viering van het Kerstfeest is, dat we de boetprediking van Johannes den Dooper tot ons hart laten komen. De Heiland nadert ons. Wee ons, zoo de weg niet bereid is; zoo we slechts aan het liefelijke en aangename denken. We kennen onze ellendigheid niet uit het Evangelie, maar uit de *wet* Gods. Hoe we uit die ellende verlost zullen worden, toont ons het Evangelie. Die het eerste slechts aanhoort, maar zich niet er onder vernederen wil, komt tot het tweede niet. Maar die zal ook den Heiland eens zien met de wan in de hand, en uitschreeuwen: „Bergen, bedekt mij voor den toorn des Lams.”

Het Kerstfeest brengt niet *enkel* liefelijkheid. Want de grondslag van Gods liefde is zijn *recht*. De ons aangeboden verlossing spreekt van een door Christus voor ons gedragen *vloek*, indien wij de verlossing aannemen. Maar juist daarom ook van een toorn Gods, die op ons blijft, wanneer wij de reddende hand des Heeren van ons stooten.

Daarom moeten we gedoopt worden met den Heiligen Geest en *met vuur*, zullen we voor eeuwig behouden zijn.

W.

ANGELUS MERULA

DOOR

P. J. KLOPPERS.

III. DE MARTELAAR VAN BERGEN.

Ja, nu weet ge, wie u trekt,
Levend zijt ge reeds gestorven,
Stervend zijt gij opgewekt.

J. J. L. TEN KATE.

Weinige oogenblikken later trad Willem de Merula den kerker binnen. 't Verwonderde hem niet, dat zijn oom daar droef en peinzend nêerzat, toen hij binnenkwam. Het moest wel een harde dag zijn voor den grijsaard, die gemeend had, trots banden en dood, zijn Heiland getrouw te blijven, en die thans toch voor hunne bedreigingen bezweken was! Waarlijk, Willem begreep, dat zijn oom door de zwaarte zijner schuld gedrukt werd en de gedachte dat hij zijn Heer en de waarheid verloochend had, ten aanschouwe van zulk eene menigte, hem met schaamte vervulde. Och, had zijn oom toch maar gezwegen! 't Ware inderdaad beter geweest! En nu, welk eene schande wachtte hem! Immers, niet slechts was de ketter tot levenslange gevangenis en, wijl men wist, dat hij gegoed was, tot betaling der proceskosten veroordeeld, doch hij moest ook op den kansel te Heenvliet openlijk herroepen, al wat hij tegen de kerk en hare dwalingen had gesproken. Hoe zouden zijne vijanden juichen! Welk een zwaard zou door het hart zijner vrienden gaan en welk eene schade zou hij velen wankelmoedigen harten toebrengen!

Zulke gedachten doorkruisten de ziel van Willem de Merle, terwijl zijn donkere blikken vol weemoed op zijn oom rustten. Deze sprak langen tijd niet. Eindelijk hief hij het hoofd op en klaagde: „Nog is het mij dan niet gegund, mijn Heer en Heiland te zien! Nog konden mijne vijanden niet besluiten, mijne ziel te verlossen van deze aardsche banden vol jammer en ellende! Ze vreezen inderdaad mijn sterven meer dan mijn leven! Ze weten het wel, dat ik hen niet schaden kan, zoolang zij de getuigenis der waarheid uit mijn mond smoren kunnen in dit graf der levenden, maar dat mijn dood in de vlammen ten aanschouwe van al die duizenden nog velen zou bevestigen in hunne trouw aan den Heiland. Zij weten wel, dat geene prediking meer kettters maakt dan het brandende hout, waarin zij den martelaar verteren!”

„Maar, oom, hoe kunt gij zoo spreken!” riep de jongeling uit, „gijzelf hebt toch . . .!”

„Ja, 't is waar!” viel de grijsaard hem in de rede, „ik behoorde stil te zijn en des Heeren dag te verbeiden, gelijk ik anderen zoo vaak voorhield! Doch 't leven wordt mij zulk een last, Willem, en ik had zoo zeker gedacht, thans aan het einde van alle aardsche ellende gekomen te zijn!”

Verbaasd staarde de jonkman den priester aan.

„Hebt ge u dan zelf niet aan het vonnis des doods onttrokken, oom? Hebt gij niet herroepen al wat gij tegen de kerk hebt geleerd?”

„Herroepen? Ik!” riep de grijsaard, terwijl een gloeiend rood van schaamte en toorn zijne bleeke trekken kleurde. „Wie heeft u dat gezegd?”

„Maar, oom! Dat is publiek aan de menigte medegedeeld! Dat weten allen en ieder moet het toch gelooven, hoe ongaarne velen het ook zullen doen! Men kan de inquisitie toch niet van zulke laagheid verdenken. De schrijver heeft het stuk, dat gijzelf geteekend hadt, aan de schare vertoond!”

„o Mijn God!” riep Merula uit, „hoe die getaberde eerroovers bedriegelijk met mij gehandeld hebben! Zal dan iemand, die op den rand van het graf staat en naar den loop der natuur reeds half gestorven is, den dood zoo schijnen gevreesd te hebben, dat hij uwe waarheid, o Heere, zou kunnen afzweren!”

Hij hief de vermagerde handen saamgevouwen omhoog en vervolgde: „Verre, verre zij het van mij, genadige Vader! Nooit ben ik met uwe vijanden van zulken zin geweest! o God, hoe schandelijk hebben zij mij en uw arm volk misleid!”

„Welk een gruwel!” schreeuwde Willem verontwaardigd, doch plotseling vermeesterde hem een gansch ander gevoel. Hij omhelsde zijn oom en sprak: „Gode zij dank, oom! Ach, gij weet niet, hoe ik leed bij de gedachte, dat gij in uwe grijsheid den Heiland zoudt hebben verloochend en de waarheid in het aangezicht geslagen hadt!”

Daar weerklonk het gerammel van de sleutels des cipiers. De man trad binnen en zijne blikken teekenden ontsteltenis, toen hij ze op Willem sloeg.

„Zijt gij reeds hier, jonkman! Ik heb daareven last ontvangen u niet meer toe te laten. Gij moet u van hier verwijderen!” zoo sprak hij haastig.

„Ja, dat heeft God zoo bestierd,” zeide Willem. „Ik moest nog eenmaal hier zijn om het schandelijk bedrog te vernemen, dat men ten koste van de waarheid en de eer mijns ooms gepleegd heeft. Juist, ik had hier niet meer mogen komen; ik had mijn goeden oom niet meer mogen spreken! Dan zou de gansche wereld geloofd hebben, dat Angelus Merula zijne dwalingen herroepen had! Maar God wilde het zóó niet! Zeg uwen meesters, dat ik niet rusten zal, vóór die gansche schare, welke men het stuk voorlas, weet, dat men Angelus de Merula misleidde en hem een ander stuk deed teekenen, dan dat, 't welk hij gaarne en van ganscher harte had beloofd! Doch, laat mij nog eenige oogenblikken hier om van mijn oom afscheid te nemen, goede man! Ik zal uw geduld rijk beloonen!”

„'t Kan niet zijn,” antwoordde de cipier, „ik heb de strengste bevelen, niemand meer tot den gevangene toe te laten. Gij moet terstond vertrekken!”

Weenende viel de jonkman aan de borst van den

grijsaard. Ook deze kon zijne tranen niet weêrhouden, doch hij sprak:

„Ga, Willem! Ik verblijd mij om uwentwil! Ga met God! Met mij zal het welhaast gedaan zijn; bekommer u niet over mij! De Heere heeft ons dit kort oogenblik nog willen gunnen, om mijne eer te redden. Ik weet het, gij zult daarvoor zorgen, zoowel als voor al het mijne. Groet uw verloofde recht hartelijk van uw gevangen oom en voorts, God zegene u!”

Zegenend breidde hij de bevende handen over den jonkman uit, doch de cipier maakte een einde aan hun samenzijn en drong Willem buiten den kerker. 't Was niet te vroeg. Nauwelijks was hij vertrokken, of de inquisiteurs kwamen zich overtuigen, of hun last volvoerd was. Toen zij den cel van Merula binnentraden, verweet deze hun op luiden toon hun schandelijk bedrog. Doch zij lieten hem praten en verwijderden zich, nadat zij van den cipier vernomen hadden, dat hun bevel te laat gekomen was en de gevangene gelegenheid gevonden had, hunne misleiding aan anderen bekend te maken. Men vertrouwde het niet langer, den ketter hier te bewaren. Straks werd hij naar Leuven gevoerd en een jaar later bracht men hem over naar de abdij te Liëssies. Alle pogingen om hem tot herroepen te brengen, wees hij met verachting van zich. En toch, men durfde niet openlijk den man verbranden, dien het volk in zoo hooge achting hield, dat volk, 't welk nu eenmaal wist, hoe schandelijk men hem en de menigte aangaande hem had misleid. Men sprak er over, hem in het geheim te verdrinken. Merula vernam het en, hoezeer hij ook naar den dood verlangde, dit vooruitzicht bedroefde hem. Hij had toch zoozeer gewenscht ten aanschouwe der schare, welke men aangaande hem misleid had, de waarheid, die hij verkondigd had, met zijn bloed te bezegelen.

Zou zijn Heer hem, den belasterden en toch getrouwen dienstknecht, dit voorrecht niet gunnen? Nog was er hope: hij werd van Liëssies naar Bergen vervoerd.

In den voormiddag van den 25en Juli bewoog zich eene schare nieuwsgierigen door de straten van het oude Bergen. Door twee dienaars van het gerecht voorafgegaan en door een Franciscaner monnik vergezeld, die op heftigen toon scheen te spreken, sleepte zich daar een grijsaard met moeite voort op den weg naar de gerechtsplaats. De gele muts, met afbeeldingen van duivelen versierd, toonde duidelijk, dat hier een slachtoffer der inquisitie weggeleid werd om zijn vonnis te ontvangen. De schare, die de ketterij verafschuwde en voor wie de grijsaard een vreemdeling was, toonde deernis noch medelijden, doch verspitte zich bloot op het schouwspel, 't welk de voltrekking van het vonnis haar bieden zou. Plotseling dringt daar een jonkman door de menigte, duwt hen, die zich het naast bij

den veroordeelde bevinden, terzijde en . . schrikt terug. Zou dat zijn oom zijn? Dat vermagerde ge-laat, die lange haren, die verwarde baard, dat duivellentooisel boven den sneeuwvitten kruin! Neen, hij kan het niet zijn!

„Weg met den ketter!” schreeuwt de menigte.
„Voort!”

Maar zijn hart zegt hem, dat het de broeder zijns vaders is en hij werpt zich om den hals van den veroordeelde.

„Mijn zoon, mijn Willem!” riep de oude uit en zag hem aan met blikken, van vroege stralende, „nu is de laatste uren gekomen, waarnaar ik met brandend verlangen heb uitgezien. Deze is de dag, welken de goede God mij genadiglijk verleende, om met mijn bloed te bezegelen, wat ik uit zijn Woord in het verborgen en in het openbaar voor de vijanden der waarheid beleden heb. Naar God verlangt mijne ziel, al zeggen mijne vijanden, dat zij des duivels is.”

„Kom, voort!” riep een der gerechtsdienaars, wien het talmen begon te vervelen. Toch lieten zij den jonkman toe bij den veroordeelde te blijven en deze gebruikte zijne laatste oogenblikken, om zijn neef te bezweren de waarheid getrouw te blijven en zijne stichtingen te blijven gedenken.

Op de marktplaats was een strooien huis opgericht. Daarin zou de veroordeelde verbrand worden. Hij sprak de menigte in het Fransch toe en vermaande allen, de waarachtige kennis, de liefde en vreeze Gods te zoeken, den dood en de verdiensten van Christus te gedenken en alle vertrouwen op eigen werk te laten varen. Daarna knielde hij en gaf zijne ziel in den handen zijns Gods over. Eensklaps viel hij terzijde. De scherprechter schoot toe, om hem op te richten.

Angelus de Merula was niet meer.

God had geoordeeld!

Maar de schare verlangde een au-to-dafé te zien.

Welnu! Het lijk van Angelus Merula werd op den 25sten Juli 1557, te Bergen verbrand. Zijne ziel juichte daarboven in het koor der martelaren en God had de eer van zijn dienaar gered.

DE „TABERNAKEL” TE UTRECHT.

„Wie Nederland bezoekt, gaat ook de fraaie stad Utrecht bekijken, met haar schoonen toren en haar vroolijk klokkenspel, dat onze schoonste gezangen speelt; en wanneer men te Utrecht komt, moet men den „Tabernakel” van Ds. H. J. Schouten gaan bezien. Zelfs uit verafgelegen plaatsen komt men om hem te zien; en het is dan ook de moeite waard. Het is een meesterstuk, dat aan onze internationale tentoonstelling ontbroken heeft.

Het blijkt soms duidelijk, dat er menschen zijn, die

voor een of ander levensdoel uitverkoren worden. Toen de heer Schouten 12 à 13 jaar oud was, bewonderde hij reeds de schoone platen in zijn grooten familiebijbel, die de Arke des Verbonds, den hooge priester met zijne witte kleederen, welke voor die ark nederknielt, enz. voorstellen.

Hij kocht reeds vroegtijdig de groote werken van Flavius Josephus, Goërce, Lunduss en Calmet, die met prachtige voorstellingen van de ark voorzien zijn, en vervaardigde weldra een zeer schoon beeld van verguld mahoniehout. De rabbijn van Dordrecht schreef voor hem de tien geboden op twee tafelen van wit marmer. Dit was het begin van den beroemden tabernakel.

Toen de heer Schouten student in de theologie geworden was, hield hij zich voornamelijk bezig met het doel om zijnen tabernakel zoo nauwkeurig mogelijk te kunnen vervaardigen. Wat al tijd, studiën, arbeid en geld heeft hij niet opgeofferd, om zijn plan te verwezenlijken! Maar men moet bekennen, dat hij bewonderenswaardig goed geslaagd is. Men kan deze bijzonder nauwkeurige afbeelding, die geheel volgens de Bijbelsche opgaven vervaardigd is, in zijn huis bezichtigen. Deze tabernakel is vervaardigd op een vijfde van de oorspronkelijke grootte. Daarenboven zijn alle in den Bijbel vermelde voorwerpen van dezelfde stof als de oorspronkelijke nagemaakt. De kandelaar met de zeven armen is van goud, alle gouden overtrekkingen zijn eveneens van zuiver goud, evenals de verscheidene offervaten; slechts de kostbare steenen, die de hooge priester droeg, zijn niet alle echt; dat zou te duur geweest zijn; en toch zijn er reeds vele duizenden guldens opgeofferd voor het vervaardigen van dezen tabernakel.

Men heeft zich, in plaats van sittimhout, dat nu geheel onbekend is, uitsluitend van mahoniehout bediend. Een fabrikant te Caïro heeft een kleed gezonden, dat gemaakt is van het haar eener syrische geit. De bisschop Samuel Gobat heeft heilige aarde geschonken, die niet zonder veel moeite verzameld is op de plaats van Haram-ech-Scherif, d. w. z. op de plaats zelve, waar de tempel gestaan heeft, en dat niet van de oppervlakte, maar na zeer diep in den grond gegraven te hebben. De architect Schicht, die te Jeruzalem zeer bekend is, heeft steenen ingezonden, die overgebleven zijn van dat gedeelte van den tempel, waar de Joden komen weenen: en met deze aarde en deze steenen heeft Ds. Schouten het brandofferaltaar opgevuld. De kleeden, die het gebouw bedekken zijn: een van linnen, dat prachtig bewerkt is met engelen en bloemen, een ander van roode dassenvellen en een van robbenvel, volgens de aanwijzingen van de Heilige Schrift. De grond is bedekt met woestijnzand: dit zand is afkomstig van dezelfde woestijn, nabij de plaats die men de Fonteynen van Mozes noemt. In het voorhof zijn priesters, Leviëten en Israëliëten geplaatst in hunne onderscheidene kostumen, allen zeer goed vervaardigd

en in verschillende houdingen, wat het geheel een levendig aanzien geeft.

Deze merkwaardige tabernakel is omgeven van een zeer belangrijk museum van Joodsche oudheden. Men ziet er eene voorstelling van den tempel van Moria op $\frac{1}{200}$ van de grootte met al zijn toebehooren, de stallen van Salomo, waterleidingen, muren, poorten, eene afbeelding van Jeruzalem (70 jaar na Chr.); ledige praalgraven, graflampen, munten, voortbrengselen van het Heilige Land, versteende visschen, die op Libanon gevonden zijn, 1000 voet boven de oppervlakte der zee, enz. enz.

Deze verzameling van merkwaardige en leerrijke zaken trekt kijkers van alle standen en onder hen vorstelijke personen, de koningin van Nederland (Sophia van Wurtemberg), prinses Paulina, en verscheidene vorsten van Saksen-Weimar, Albert van Pruisen enz. hebben haar bezocht. Maar (en het is goed, het te weten) deze tabernakel is slechts om de twee of drie weken te bezichtigen en wel op Donderdagmiddag.

De eerwaarde heer J. H. Schouten, die predikant is, gebruikt zijnen tabernakel als middel van evangelisatie. Men heeft slechts het recht hem te bezichtigen op voorwaarde van de preek, die in het Hollandsch gehouden wordt, bij te wonen. Mr. Schouten laat liederen zingen, die betrekking hebben op de in den tabernakel gevierde Joodsche feesten, en deze liederen werden met zulk een ernst gezongen, dat zij zelfs hen treffen, die ze niet begrijpen. Natuurlijk geeft de eerwaardige predikant onderscheidene uitleggingen met groote bevoegdheid; het schijnt ons echter toe, dat hij het beginsel van allegorische voorstellingen te ver drijft; hij deed het voorkomen, alsof er niets in den tabernakel was, dat niet zijne beteekenis had: natuur, vorm, de kleur der stoffen, enz., en dat geene betrekking had op Christus. Dat schijnt ons een weinig overdreven toe. Maar hoe het ook zij, Mr. Schouten heeft zijn tweeledig doel bereikt met het bouwen van dezen prachtige tabernakel; hij is er ten eerste in geslaagd een waar meesterstuk te vervaardigen en ten tweede om er zich als middel van evangelisatie van te bedienen; het is een geheel onderwijs.

Professoren in de theologie, die zich veel moeite geven, om hunnen leerlingen uit te leggen, wat Gods heiligdom in Israel was, hebben niets beters kunnen vinden, dan hen op de plaats zelve te doen studeeren, doch niet in de Arabische woestijn, waar hij niet meer is, maar bij Mr. Schouten, waar hij zich nu bevindt."

Het bovenstaande stukje komt voor in een Fransch tijdschrift, waarin Dr. Arbousse Bastide het plaatste. Onze lezers, die evenals wij het voorrecht hadden, het daar beschreven kunstwerk te zien, zullen wel gaarne getuigen dat er niet te veel van gezegd is. De toespraken van Ds. Schouten, waar Dr. Arbousse-

Bastide melding van maakt, zijn zeer leerrijk en indrukwekkend. Alleen moeten we met een enkel woord den Franschen schrijver tegenspreken, wanneer hij meent dat Ds. Schouten te veel toegeeft aan de neiging om in elk onderdeelje van den tabernakel, hoe klein ook, een typische beteekenis te zoeken. Veeleer staat vast, dat, waar Ds. S. of iemand anders wie ook, nog één strikklintje weet aan te toonen, waarvan de beteekenis hem niet helder is, dit *niet* komt doordat God iets zinledigs voorschreef, maar zijn oorzaak heeft in de overgebleven duisternis in het verstand ook van Gods kinderen. *Alles* aan den tabernakel is deel van het type van Gods verlossingsplan met den mensch. En evenmin als we van een haar of een nagel aan ons lichaam zeggen kunnen, dat het niet tot dat lichaam behoort, evenmin mogen we aannemen dat er aan de door Jehovah voorgeschreven *afbeelding* iets is, dat niet bestemd is om *af te beelden*.

Wie nog niet den tabernakel in Utrecht gezien heeft, vrage zoodra mogelijk verlof aan den eigenaar, wien het een groot genoegen is de geheiligde weetgierigheid zijner bezoekers te bevredigen.

Het Nieuwe Testament is, zonder de kennis van het Oude, een gesloten en onbegrepen boek. Ieder Christen, die slechts eenigszins in staat is om het te doen, raden we van deze eenige gelegenheid gebruik te maken.

W.

PSALMBERIJMING.

In de oude uitgaven van de thans in gebruik zijnde berijming der Psalmen vindt men opgegeven van welke dichters de verschillende berijmingen zijn. De meeste zijn vervaardigd door den heer *Johannes Eusebius Voet*, de overige voor 't grootste gedeelte overgenomen uit de berijming van 't Genootschap *Laus Deo, Salus Populo*. En de rest weten we dank aan *Hendrik Ghijsen*.

Toch nam men bijna nooit onveranderd over wat goedgekeurd was. Dat schijnt een vaste, maar daarom nog niet prijzenswaardige gewoonte te zijn van alle commissiën, met dergelijken arbeid belast; dat de heeren in het werk van hun dichters, die meestal veel beter verstand van de zaak hebben dan zij, allerlei wijzigingen brengen. In den Gezangenbundel zijn daarvan vele voorbeelden aan te wijzen. De commissie voor den Vervolgbundel der Evangelische Gezangen „verbeterde” zelfs wat ze van een dichter als Dr. Beets overnam! En ook *Voet* moest in 1776 menigen schoonen en verheven versregel, dien hij had neergeschreven, zien vervangen door berijming, welke in kracht en poëzie bij de afgekeurde niet halen kon.

Ten bewijze daarvan, geven we thans Psalm 103, zooals *Voet* zijn gedicht oorspronkelijk liet drukken in 1764. Zijne berijming is overgenomen in onzen

bundel. Maar zie eens hoe menige veer zij heeft moeten laten! En toch was de berijming die we hier laten volgen nog niet eens de eigenlijke oorspronkelijke. De titel van *Voets* werk toch is: „Het boek der psalmen, nevens de Gezangen, bij de Hervormde kerk in gebruik; allen volgens de gewoone Zangwijzen, op nieuw in Dichtmaat gebragt door Joannes Eusebius Voet, *Beschaafd door een Genootschap van Godgeleerden, Taal- en Dichtminnaars*; Tezamen Leden der Gereformeerde kerke in Nederland. Met verbeteringe van eenige misslagen, die in de voorheen-uitgevene proeve dezer berijminge waaren ingesloopen.”

„Beschaafd” moest in dien tijd gewoonlijk beteekenen dat ieder die er weinig of geen verstand van had aan 't gedicht had gesnoeid, vervormd, gewreven, gelikt, tot alle geest en leven tamelijk wel verdwenen waren en 't ding er popperig en wassenbeeldachtig genoeg uitzag om mooi gevonden te worden door heeren die damesjaponnen droegen en reukfleschjes bij zich hadden. De gedichten van *Voet* moeten derhalve veel echte, krachtige poëzie bezeten hebben, want ze hebben de kuur van beschaving betrekkelijk zeer goed doorstaan.

Men oordeele:

Loof nu, myn ziel, den HEER met all' uw krachten;
Verhef zyn' naam, zoo groot, zoo heilig t' achten:
O! dat nu al, wat in my is, Hem prees.
Loof nu, myn ziel, dien hoorder der gebeden,
Dien trouwen Heer, roem zyn weldadigheden;
Vergeet 'er geen van die Hy u beweest. ¹⁾

Loof Hem, die u zoo gunstryk wou vergeeven
Al wat gy ooit hebt tegen Hem misdreeven;
Uw krankheên kent, en allerzagtst geneest;
Die van 't verderf uw leeven wil verschoonen,
Met goedheid en barmhertigheên u kroonen;
En in den nood uw redder is geweest.

Loof Hem, die al uw zuiver zielverlangen
Vervult, ²⁾ en u het goede doet ontfangen;
Uw kracht vernieuwt, gelyk eens arends jeugd:
De HEER doet recht en heilige gerichten;
Hy wil het juk van onderdrukten ligten, ³⁾
En hart en mond vervullen met zyn vreugd.

¹⁾ Deze berijming is veel beter dan wat er van gemaakt werd door de commissie:

„Vergeet ze niet; 'tis God die ze u beweest”. Maar dat staat immers juist in den vorigen regel ook reeds! „Vergeet nooit een van *zijn* weldadigheden.”

²⁾ Ook dit is veel beter:

„Die al uw *zuiver* zielsverlangen vervult”, dat is alle zielsverlangen, dat Hij vervullen *kan*. Maar niet eenvoudig weg „uw zielsverlangen.” Door die verandering, welke geen verbetering was, moest men nu zetten: En 't goede *tot verzadig* enz. 't geen plat is.

³⁾ Evenzoo is deze oorspronkelijke regel veel schooner en getrouwer.

„Hij wil het juk van onderdrukten ligten”, dat is optillen en wegnemen.

Maar „Tref iemand druk, Hij wil den druk verlichten,” laat in 't midden of *God* dien mensch drukt, dan wel of hij *onderdrukt* wordt.

En tweemaal 't woord „druk” is prozaisch.

Hij heeft voorheen aan Mozes zyne wegen
Bekend gemaakt, Hy schonk dien grooten zegen,
De kennis van zyn daën aan Isrels zaad.
Barmhartig is de HEER en zeer genadig,
Hoe zwaar getergd langmoedig en weldadig,
Wiens goedheid elks begrip te boven gaat. ⁴⁾

Hy zal met ons niet zonder einde twisten,
Noch eeuwiglyk zyn' toorn, hoe zeer aan 't gisten,
Behouden, Hy, die ons zyn vrindschap bied,
Hy handelt niet met ons naar onze zonden;
Hoe zwaar, hoe lang, wy ooit zyn wetten schonden,
Hy straft ons wel, maar naar verdiensten niet.

Hoe hoog zyn troon moog' boven d' aarde wezen:
Nog is zyn gunst voor allen die Hem vreezen
Geweldiger, daar Hy hen gaë wil slaan:
Zoo wyd, zoo verr', het westen is van 't oosten,
Heeft Hy, om ons met zyn genaë te troosten,
Van ons de schuld en zonden wech gedaan.

Geen vader sloeg, met grooter meededoogen,
Op teeder kroost zyn steeds ontfermend' oogen,
Dan Isrels HEER op ieder, die Hem vreest:
Hy weet, wat van zyn maaksel zy te wachten,
Hoe zwak van moed en klein wy zyn van krachten,
En dat wy nooit iets zyn dan stof geweest. ⁵⁾

Gelyk het gras is ons elendig leeven,
Of als een bloem, die, boven 't veld verheven,
Wel sierlyk pronkt, maar krageloos is en teër:
Zoo ras een storm zich over 't ruim laat hooren,
Dan knakt haar steel, dan gaat haar schoon verlooren,
Men kent, en vindt, haar standplaats zelfs niet meer. ⁶⁾

Maar 's HEEREN gunst blijft, over die Hem vreezen,
Van eeuwigheid tot eeuwigheid in wezen; ⁷⁾
Zyn trouw rust zelfs op 't laate nageslacht,
Dat zyn verbond niet trouweloos wil schenden,
Of van zyn wet afkeerig d' ooren wenden,
Maar die, naar eisch van 't zoenverbond, betracht.

Des Heeren troon, geschraagd door alvermogen,
Staat boven zon en maan, en starreboogen;
Zyn koningryk beheerscht het waereldrond.
Gy, Englen, die Hem wydt uw heldenkrachten,
Looft nu den HEER met uw vereende machten,
Gy die zoo trouw steeds afhangt van zyn' mond.

⁴⁾ Dit geheele vers is veel schooner dan wat men er van gemaakt heeft. Dat geldt ook van het volgende.

⁵⁾ „En dat wij nooit iets zijn dan stof geweest,” geeft veel zuiverder de gedachte van den psalm weder, dan „En dat wij stof, *van jongs af*, zijn geweest”. „Van jongs af” *verzwakt* de uitdrukking.

⁶⁾ Hier heeft de dichter (of het „beschavende” genootschap?) de fout gemaakt, die we ook in de gangbare berijming vinden. En staat in den psalm niet:

„Men kent en vindt haar standplaats zelfs niet meer.” Dat spreekt vanzelf! Maar er staat „*Ilare plaats kent haar niet meer*”. Zoo nietig is de bloem dat de plaats waar ze stond straks vergeten is dat ze er was. Dus:

„Haar eigen standplaats kent haar zelfs niet meer.”

⁷⁾ Ook deze beide regels zijn veel schooner.

„De goedertierenheid des Heeren *is* van eeuwigheid en tot eeuwigheid, niet *dezelfde*, maar die goedertierenheid is volmaakt en *blijft*. Dus niet „In eeuwigheid altoos,” 't geen eigenlijk onzin is. En niet *zal* wezen, maar *is*.

Looft nu den HEER, Gy, all' zyn heijerschaaren,
Wier werk het is op zynen wenk te staaren.
Dat hemel, aard, en zee, en berg, en dal;
En al, wat leeft, zyn naam en deugden eeren,
Zoo ver 't heelal zyn' septer ziet regeeren;
En gy, myn ziel, loof gy uw' God voor al.

W.

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

1. Uit eene boekbeoordeeling.

„Wij zouden daartoe de verschillende vertalingen, *welke wij bezitten* van dit werk, nauwkeurig met het oorspronkelijke moeten vergelijken, *maar wij hebben niet* al die vertalingen.”

(Vraag: *bezit* deze beoordeelaar iets, wat hij *toch niet heeft*?)

* * *Jeruzalem.*

In verband met wat we pas vermeldden, zij meegedeeld dat dezer dagen aan het Staatsdepartement te Washington, van den Consul der Vereenigde Staten te Jeruzalem, bericht is ontvangen, dat aldaar drie locomotieven, die te Philadelphia vervaardigd zijn, zijn aangekomen. Deze locomotieven zijn bestemd om op den nieuwen spoorweg tusschen Jeruzalem en Jaffa dienst te doen.

De Consul wees er op, dat het volk van de Vereenigde Staten er trotsch op mocht zijn, dat de nieuwe wereld de eer had om voor het oude Heilige land de eerste locomotieven te mogen vervaardigen.

H.

» *Ons eenigst kind* »

„Eenigst kindje, bedorven kindje,” is een gezegde, dat wij allen goed kennen, en dikwijls bewaarheid zien. Het is ook gemakkelijk te verklaren, want ouders zullen met geheel hun hart aan zulk een kind blijven hangen, uit verkeerde liefde het in vele zaken toegeven en zijne verkeerdheden door de vingers zien

Er is bij alle opvoeding groote genade en wijsheid noodig, maar vooral bij de opleiding van een eenigst kind. Luistert eerst eens, wat ik eenmaal ondervonden heb, en laat het u tot leering en vermaning zijn.

„'t Is ons eenigst kind,” zeiden eens mij welbekende ouders: „wij moeten hem maar zijn zin geven?”

„'t Is ons eenigst kind en hij is nog zoo klein, laat hem maar begaan,” en het kind werd onhandelbaar en een lastpost.

„'t Is ons eenigst kind en hij krijgt alles wat we nalaten. Waarom hem dan zooveel laten lee-

ren?" en de jongen werd een luiaard en een vijand van boeken en school.

"'t Is ons eenigst kind en men moet niet zoo nauwgezet met hem zijn," en 't kind leerde niet te bidden, en verachtte Gods Woord.

"'t Is ons eenigst kind en hij mag met ons wel van alles eten en drinken, ook eens proeven van den wijn," en het kind werd een verkwister.

"'t Is ons eenigst kind en mag nooit bij vochtig of koud weder uit," en de knaap werd een zwak en ziekelijk man.

"'t Is toch ons eenigst kind, en wij hebben immers geld genoeg," met deze woorden troostten zich de ouders, toen zij zijne schulden betaalden.

"'t Is ons eenigst kind!" klaagden de ouders met tranen in de oogen, toen zij zagen hoe de jongeling meer en meer van hen afkeerig werd en zich in den stroom der wereld en allerlei zonde wierp.

"'t Was ons eenigst kind," gilden vader en moeder in wanhoop uit, toen zij hem door den rechter veroordeeld zagen. Ja, het was hun eenigst kind, maar zij hadden hem niet opgevoed en geleid, zoo als Gods Woord voorschrijft, en nu ging hij verloren door hun eigen schuld.

Lezer, gij, die ouders zijt, voedt uwe kinderen op in alle deugd en gerechtigheid en: Leert den jongen de eerste beginselen naar den eisch zijns wegs; als hij ook oud zal geworden zijn, zal hij daarvan niet afwijken." (Spreuken 22 : 6.)

(*Afrik. Kerkbode*)

De kracht der verbeelding.

In het jaar 1868 doodde zekere Elijah Barnes, geholpen door zijn volk dat op het oogstland werkte, eene ratelslang. Toen hij kort daarna naar huis moest gaan, nam hij per ongeluk het baatje van zijn zoon en trok het aan. De zoon was nog niet volwassen en beide baatjes waren van het zelfde goed gemaakt. De oude man, die warm was, had het baatje niet toegenoopt. Te huis komende, bespeurde hij dat het kleedingstuk voor hem te klein was. Plotseling kwam hij nu op de gedachte, dat hij door de slang gebeten was geworden en reeds zoo gezwollen was, dat zijn baatje te klein was. Hij werd metéén ziek en ging liggen. De menschen om hem heen waren zeer angstig, en zonden om drie dokters. Een hunner goot in zijn keel een pint gesmolten varkensvet, een ander gaf hem een dosis wilde plantain; een derde, zeer sterk getrokken thee. Niettegenstaande dit alles werd hij erger en was naar aller gedachten op het punt van te sterven, toen zijn zoon naar huis kwam, met het baatje van den ouden man als een wijden zak om zich hangende. Het geheele geheim werd metéén opgelost en de arme Elijah Barnes, niettegenstaande alle varkensvet, plantain en thee, die hij ingenomen had, was in één oogenblik tijds weder gezond.

H.

* * *Een der verdiensten van de „Heilige Maagd."*

Het klooster op Sinaï, dat reeds in de zevende eeuw gesticht werd, was dus in de twaalfde eeuw zeer oud. Geen wonder dat alles niet zoo zindelijk was als men zou kunnen wenschen. De eerwaarde broeders werden zoo duchtig van vlooien geplaagd dat ze — toen bovendien een hongersnood hen begon te kwellen — besloten het klooster te verlaten. Ze gingen dus in processie nog eenmaal de verschillende heilige plaatsen bezoeken, om daarna voor goed af te trekken. Onderweg verscheen hun de Heilige Maagd en beloofde hen van hun pijnigers te zullen bevrijden. De monniken geloofden haar en gingen naar hun oude woonplaats terug, en vonden daar geen enkele vloo meer, maar daarentegen mondvoorraad voor een jaar. Uit dankbaarheid bouwden zij de Mariakapel op de plaats waar de Heilige Maagd hun verschenen was.

De reiziger Schubert verhaalt dat de oude prior, dien hij in het klooster ontmoette (in het begin dezer eeuw) een goudstuk uitloofde voor elke vloo, welke een der reizigers, ook al bleef hij eenige dagen in het klooster, in zijne kleederen of in 't huisraad, levend aantrof.

Ook professor Ebers deelt mede dat hij en zijn reisgezelschap niet den minsten last van insecten hadden. Hij schrijft dat evenwel niet toe aan de tusschenkomst van de Heilige Maagd, maar aan eene soort kruiden, welke door de monniken bewerkt wordt.

Maar nu de keerzijde van de medaille.

De reiziger Brugsch vertelt, dat eene dame, die gelijktijdig met hem in 't klooster geherbergd werd, op haar kamer vond „nauwkeurig geteld, acht en dertig weegluizen, drie sprinkhanen en een jongen scorpioen."

De invloed der Heilige Maagd bepaalde zich dus blijkbaar alleen tot *vlooien!*

V R A G E N B U S.

ANTWOORDEN.

In Excelsior van 15 Oct. komt een vraag voor, hoe er in Richt. 17 : 7 gesproken kan worden van een Leviet uit het geslacht van Juda. A. B. te Z. zegt hieromtrent in het laatste nummer, dat er in die verdorven tijden wel priesters en *Levieten* uit andere stammen kunnen geweest zijn.

Priesters is mogelijk, maar dat er Levieten waren, *niet* uit de stam van Levi, is onmogelijk.

Ik zou het aldus verklaren :

Er staat: Er was een jongeling van Bethlehem-Juda van 't geslacht van Juda, en hij was een Leviet.

Die jongeling was dus een Leviet, maar het stadje Bethlehem-Juda was van, of behoorde aan het geslacht van Juda; en zoo is de onmogelijkheid om een Leviet uit 't geslacht van Juda te zijn, weggeruimd.

H.

S.

ONZE BOEKENTAFEL.

„Van vele boeken te maken is geen einde, en veel lezens is vermoeiing des vleesches.”

Deze woorden des Predikers kwamen ons onwillekeurig in de gedachte, nu we, getrouw aan onze belofte, ons er toe zett'en om, zij 't ook slechts beknopt, een en ander te zeggen over het vele, dat ons werd gezonden en zoo ook een *leiddraad* te verstreken aan den lezer, die, 't zij voor zich, 't zij ten dienste van anderen, uit de vele boeken en boekskens, die gelijk elk jaar ook nu weder tegen 't Kerstfeest verschijnen, een keus wil doen. We volgen daarbij zekere orde, o. a. naarmate de boeken inkwamen.

Voor een deel, maar volstrekt geen groot, zijn de boekskens en boeken, die we hier vermelden „Kerstverhalen,” d. w. z. de geschiedenis staat op de een of andere wijze met het Kerstfeest in verband. 't Is echter terecht gezegd: „Er is maar één Kerstverhaal” en we vinden het nu juist geen kwaad teken dat andere „Kerstverhalen” niet zoo talrijk meer zijn. Wie den kinderen iets schenken wil, behoudt toch ruime keus in zooveel als geboden wordt.

1. **Leven en arbeid**, door O. G. HELDRING (365 blz.) Wij ontvangen hier de nieuwe uitgaaf van een boek, dat in de 10 jaren van zijn bestaan zich reeds vele vrienden verwierf, wier aantal vermeerderde, nu 't boek in goedkope uitgaaf onder 't bereik van velen wordt gebracht.

We vinden hier het leven, het werken en streven geschetst van een man, van wien men, staande ter plaatse, waar hij arbeidde, kan zeggen: „zoekt ge zijn gedenk-teeken, zie rondom u.” Geloovig en degelijk Christen, man van het Réveil, practisch en met een hart vol liefde, heeft Heldring zijn leven besteed ter eere Gods en tot heil van velen. Wie kent niet zijne stichtingen te Zetten, wie weet niet hoe hij als baanbreker van den arbeid, thans door Ds. H. Pierson voortgezet, getoond heeft, wat degene vermag, wiens sterkte is in God.

In den vorm eener eigen levensbeschrijving, heeft de zoon van Ds. Heldring, naar oorspronkelijke bescheiden, ons in *Leven en arbeid* een boek geschenken, dat ook ter kennis van het verleden d. w. z. tot recht begrip van het heden, onmisbaar is. Zeer juist gezien was 't, dat men een flink, uitgebreid register aan 't boek deed voorafgaan. Wie nu een of ander bepaald feit wil naslaan kan het onmiddellijk vinden. Deze nieuwe uitgaaf worde in geen Christelijke bibliotheek gemist. Wie onze dagen wil

begrijpen, zal hier veel leerrijks vinden, en bovenal zegt ons dit boek wat het geloof vermag door de liefde werkende. — De uitvoering is zeer net.

2. **In Leiden en Vlaanderen**, door E. GERDES, (118 blz. 4 pl.) — Ons heugt het nog, met wat geestdrift we „*In de duinen*” begroetten, hoe we het boek verslonden, het eerste eener lange reeks van werken, naar vorm en soms ook naar inhoud den eersteling gelijk, die reeds van verschillende schrijvers verschenen. Een dier boeken nu is ook 't bovenvermelde, bij welks *derden druk* we wel geen aanbeveling behoeven te voegen. 't Boek is er te bekend, te geliefd voor. Het is een der beste verhalen, welke de heer Gerdes, die zijn ouden roem handhaaft, ons heeft geleverd.

3. **De goede keuze** door MISS BEATRIX (24 blz. 2 platen), is een eenvoudig verhaal, doch draagt te zeer de sporen van „gemaakt” te zijn. Indien het vertaald is, had men de moeite wel kunnen sparen, en is 't oorspronkelijk, dan dient de schrijfster zich nog eerst wat te oefenen.

4. **In Zusterliefde** (30 blz. 2 pl.), heeft MISS BEATRIX haar naam — die Nederlandsche kinderen vermakelijk in de war kan maken — meer eer aangedaan. De zuster, die ter wille haars broeders sterft, is flink geteekend; het slot: 't verder leven des broeders, is minder gelukkig. De schrijfster is in de onderdeelen blijkbaar sterker, dan bij saamstelling van 't geheel. Doch bij een „waar verhaal” heeft men dat niet in zijn macht.

5. **Agnes Denley** (24 blz. 2 platen), van dezelfde schrijfster, is het bekende verhaal van het geredde Hugenootsche meisje, van 't welk De Liefde in zijn kleine geschiedenissen vertelt, en dat ook hier goed is beschreven. Slechts kon de stijl beter zijn. „Liefste Harry”, „zich 't eten laten smaken”, „zijn broeder toestemmen” — dat al is geen Nederlandsch.

6. **In de hoop beschaamt niet** (30 blz. 2 platen) verplaatst Miss Beatrix ons in de tijden van het Schrikbewind en schetst ons het lijden van een geloovig predikant dier bange dagen, alsook de verwoestende werking des ongeloofs. Het begin van dit boekje is min gelukkig, en wat „opheffing” van den Zondag is, bleef ons duister. De ontkenning moge wat plotseling zijn, onhistorisch is zij niet.

7. Dat geldt ook van **Venossa**, (30 blz. 2 platen), waarin min of meer romantisch, het lijden van de Hervormden in Venetië wordt geschetst en het woe-den der inquisitie tegen de Waarheid. 't Boekske zal zeker op jonge lezers krachtigen indruk maken.

8. **Alleen, toch veilig**, door A. J. HOOGENBIRK. (24 blz. 2 platen.) Dit verhaal uit den laatsten tijd is wel is waar niet rijk aan „avonturen”, maar de geheele geschiedenis is het waar verhaal van een groot wonder des Heeren, betoond aan een eenvoudige, vrome vrouw en op boeiende wijs meêge-deeld. In onzen geloofloozen tijd vooral vinde dit boekje vele lezers en de „heks” navolgers.

9. **Vooruitgekomen** door A. J. HOOGENBIRK (42 blz. 2 platen) doet ons zien door het voorbeeld van een der ondernemendste en rijkste mannen uit den nieu-weren tijd, hoe „waar een wil is, ook een weg is.” Vooral jongelui raden we de lezing aan van dit histo-risch verhaal, dat menig Nederlandsch jongeling goed kan doen, te meer wijl de schrijver niet ver-geet op de ontzettende vraag met nadruk te wijzen: „Wat baat het een mensch zoo hij de geheele wereld gewint en hij lijdt schade aan zijn ziel?” Hoe men 't in Amerika verstaat „ver te komen”, schildert dit boekske in levendige kleuren. De lezing is aantrek-kelijk.

10. **Amsterdamsch Zondagsblad tot getuigenis der waarheid**. Onder redactie van Ds. LÛTGE en Ds. EYKMAN te Amsterdam.

Het woord „Zondagsblad” wordt in onze dagen vaak van ongeloovige zijde gebruikt of liever misbruikt als opschrift voor leesstof, voor den dag des Heeren wel allerminst geschikt. Hier echter hebben wij een Zondagsblad in den rechten zin des woords. Het bevat overdenkingen van gedeelten der Schrift, aantee-ningen op Bijbelplaatsen, bijdragen tot bevordering van Schriftkennis; behandelt de geloofsleer, geeft medede-lingen omtrent het Godsrijk, spreekt uit de geschiede-nis der kerk en biedt in dicht en on dicht afwisseling. Men kan in de beschouwing van zekere deelen der waarheid van de redactie verschillen, b. v. om slechts iets te noemen omtrent de profetie; dat belet niet dat dit Zondagsblad verdiend gekend en gelezen te worden, te meer daar b. v. aantekeningen als op blz. 87 van den 2^{den} jaargang bewijzen, dat het met zorg wordt bewerkt. Een wat handiger formaat ware o. i. gewenscht, hoe net en flink overigens de uit-voering zij, bij duidelijken druk.

11. **Door haat gevallen** (45 blz. 2 platen) en **De Spaansche koopman en zijn knecht** (46 blz. 2 platen) zijn twee boekskens naar historische gege-vens door den heer E. GERDES bewerkt. Het eerste leert ons het droef einde kennen van den edelen de Montigny, slachtoffer van Filips' dwinglandij; het

tweede Jean Jaureguy, moordenaar van Willem I. Beide werkjes zijn uitnemend geschikt voor jongelui en met studie en nauwgezetheid geschreven. 't Zelfde geldt van

12. **De wraak van den Italiaan** door P. J. KLOP-PERS (50 blz. 2 platen), die daarin Gianibelli schetst en zijn stout bestaan om Parma, die Antwerpen belegerde, te verdrijven. Boeiend als de twee voor-gaande is ook dit werkje geschreven.

13. **De portier van 's Hertogenbosch** door P. J. KLOPPERS verplaatst ons in het gewichtig jaar 1584. Oranje's dood en 't beleg van Antwerpen worden ons aan de hand der geschiedenis, levendig en boeiend geteekend. Het boekske is als 't ware inlei-ding tot het werkje bovengenoemd.

14. **De wolf aan de deur** (70 blz. 6 platen) is uit het Engelsch overgebracht. De *tweede* druk, die er goed uitziet, bewijst, dat reeds velen nieuwsgie-rig waren om te weten, wie „de wolf” was. Juist daarom zullen we 't hier niet zeggen, maar wel, dat we zeer aanraden het eens te onderzoeken.

15. Onder den titel „**Vertellingen voor het kleine Christenvolkje**” zijn bij de uitgevers KNIE-RUM en DUYN te Gorinchem, 6 boekjes met verscheiden plaatjes elk, verschenen. Ze zijn zeer bruikbaar voor jongere kinderen.

De vertellingen ontleend aan den Bijbel of aan de Kerkgeschiedenis zijn eenvoudig en duidelijk. De plaatjes wel wat al te kleurrijk, doch dat is geen hoofdzaak.

16. Ook **Kerstliederen** kregen wij ter inzage. Die bij den uitgever dezes verschenen, onderscheiden zich van vele die we vroeger zagen, daardoor, dat ze op stevig papier gedrukt en met zeer schoone plaatjes voorzien, van blijvenden aard zijn, ook in stoffelijken zin, en dat zegt heel wat. De namen der dichters waarborgen iets goeds en de meer bekende inhoud van sommige bevestigt dat. Waar de zangwijs min bekend is heeft men er de muziek bij. Meer is kwalijk te verlangen.

17. Een reeks Bijbelsche platen, die de heer CAL-LENBACH te Nijkerk uitgeeft, kenmerkt zich door flinke teekening, waarbij — wat vaak wordt gemist — rekening is gehouden met de Oostersche toestan-den, kleeding enz. De uitvoering is niet zoo te roe-men, doch ook de prijs niet hoog. Ze zijn voor jonge kinderen zeer geschikt, evenals de kleine lieve boek-jes met zeer aardige plaatjes, die deze uitgever het licht deed zien. Ds. J. T. van Melle schonk hier voor de kleinen iets zeer bruikbaars, in rijm en onrijm. De platen worden door passende beschrij-ving er onder toegelicht.

18. **Jozef of een levende onder de dooden** (80 blz. 5 platen) geeft ons de ware geschiedenis van een „Israeliet die zijn Messias vond”, een man aan vele nog levenden zoo bekend, dat de bescheidenheid verbood zijn naam ten volle te noemen. Zelf stelde hij 't verhaal van de wonderlijke leidingen Gods met hem teboek. De verdichting had hier niets te doen, terwijl weder blijkt, dat de waarheid soms wonderlijker klinken kan, dan zij. Men vindt hier niet dan feiten, maar zeer opmerkelijke. Dat Ds. W. G. Smitt een werkelijk lezenswaard boek inleidde, toen hij over dit een voorrede schreef, bewijst de *tweede* druk, die in korten tijd noodig werd.

19. **Van het leven van een groot man t. w. van OBERLIN**, den vromen, beroemden leeraar uit het Steendal, wordt ons door Betsy op aantrekkelijke wijze verteld. Dit boekje (40 blz. 2 platen), moge een oude geschiedenis bevatten; we zien haar gaarne in dezen nieuwen vorm en frisch en flink verhaald. Mannen als OBERLIN dienen velen tot voorbeeld.

Dezelfde schrijfster gaat in **Onze oude goede vriend** (56 blz. 2 platen), na, wat Gods Woord is, hoe wij het in onze taal kregen en hoe 't werd verspreid. Dan volgen een reeks kleine verhalen om te toonen wat het Woord Gods vermag. Velen zullen 't met ons eens zijn, dat zulk een boekje soms nog wel zooveel nut kan doen als menig verhaal. 't Is in elk geval zeer leerzaam en daarbij zoo geschreven, dat „een kind het vatten kan.”

20. **Van twee lieve jongens**, is een lieve eenvoudige vertelling door Betsy (24 blz. 2 pl.). Er is iets huiselijks in, niets overdrevens; alles draagt het stempel der waarheid. Of 't nu goed is, dat ook aan de *jonge* lezers zelf te zeggen? We betwijfelen het. We hebben grooten lof voor Betsy's kinderlectuur, maar b. v. de ontboezeming van een „kleinen wildeman” is niet natuurlijk (blz. 3). Op blz. 4 stuiten we op onhollandsche uitdrukkingen en... *Sans la langue* etc. Maar dit is te beteren; de verhaaltjes zijn doorgaans „mooi”.

21. **De Herdersknaap van Marksem**, door J. KEUNING (48 blz. 2 platen), verplaatst ons in de Zuidelijke Nederlanden in den tijd der geloofsvervolging vóór drie eeuwen.

't Is een onderhoudend geschreven boekje, dat de jeugd gaarne zal lezen en bevat goede opmerkingen. De twee jongens die er in voorkomen zijn flink geteekend. Op blz. 11 staat echter iets vreemds, nl. dat vele Antwerpenaars hun mondspieren verrekten, en dat *reeds lang* deden, bij een tooneelvoorstelling, die — *nog komen moest*.

22. **De eerste misstap** door ADELPHA (40 blz. 2 platen) is een zeer eenvoudig verhaal, doch rijk in leering; *morale en action*, maar betere dan in der tijd door

de boekjes voor „brave kinderen” werd gepredikt. Want de Christus wordt hier als bron van kracht en gerechtigheid geëerd. „Onwillig”, zooals 't op bladz. 3 wordt gebruikt, is echter geen Nederlandsch.

23. Misschien bewijzen we velen een dienst door even te wijzen op den nieuwen, ons geworden Catalogus van de Vereeniging ter **bevordering van Christelijke lectuur** (bij de uitgevers dezes).

Haar fonds heeft een belangrijke uitbreiding ondergaan, waardoor verscheidene van de beste Christelijke werken voor geringen prijs in handen der leden komen. Onder meer werd het standaardwerk van Dr. N. BEETS, „Stichtelijke Uren”, opgenomen. De heer H. HÖVEKER schonk bij uiterste wilsbeschikking den voorraad der geschriften van zijne hand aan de Vereeniging. Ook vereenigingen kunnen zoo hier hun boekerij aanvullen.

24. Onder den titel **Gods medearbeiders, Gods akkerwerk**, gaf Ds. N. A. DE GAAY FORTMAN in 3 boekjes (elk ± 30 blz. met 2 platen) eenige levensschetsen uit de geschiedenis der kerk, als van Origenes, Thomas à Kempis enz. Niet altijd dunkt ons de keus gelukkig. We meenen ook dat de jeugdige lezer door de wijze waarop Ps. 84 : 1 is toegepast het spoor kan bijster worden, gelijk met meer dat wel toelichting behoefde. De boekskens zijn echter, als die er bij komt, zeer bruikbaar.

25. Een Kindervriend — een thans overleden onderwijzer der Christelijke school — heeft een achttal verhalen geschreven als: **Een verachte; Onze Karel**, enz. die in eenvoudig gewaad (elk 16 blz. met verscheiden plaatjes) voor de jeugd leveren, zeer goede lectuur, die vooral min goed voorziene beurzen ter verspreiding kunnen gebruiken.

26. Van de Seriën, die de heer CALLENBACH in den handel brengt, zeggen we kort en goed dat ze, veelal oude kennissen bevattend, voortreffelijk zijn, ook voor wie niet veel kan betalen. Goede leesstof voor weinig geld. De heer BERENDS te Harderwijk geeft, meenen we, dergelijke seriën uit ofte wel goedkoope drukken.

27. **De drie wenschen** (24 blz. 2 platen) door Betsy, is een uitnemend geschenkje voor meisjes, al mogen jongens 't ook wel lezen. Het bevat rijke leering en is aardig verteld.

28. **De timmerman van Nimes**, door A. J. HOOGENBIRK. (44 blz. 2 platen.) Dat in enkele jaren van deze vertelling — een van de eerstelingen des schrijvers op 't gebied van degelijke lectuur — een *vierde* druk verscheen, getuigt zeker voor het genoegen, waarmede zij door velen werd gelezen. Als dit verhaal den lezer niet boeit, zal 't niet aan de geschie-

denis, maar aan den verhaler liggen, lezen we in 't voorbericht en we kunnen thans gerust zeggen, dat noch de een noch de ander teleurgesteld is. Het historische, dat, gelijk onlangs een schrijfster opmerkte, de boeken van den heer Hoogenbirk kenmerkt, treedt ook hier zeer op den voorgrond. Het verhaal, dat ons in tijden van kruis en geloofsmoed verplaatst, is treffend door zijn natuurlijkheid en niet minder door den rijken schat van leering, die 't in woord en feit bevat. Ouden en jongen lezers raden we de lezing aan. In zijn nieuw gewaad ziet het boekske er zeer smakelijk uit.

29. **De getrouwe getuige** door A. J. HOOGENBIRK. (42 blz. 2 platen.) Dit verhaal verplaatst ons in 't begin der vorige eeuw in den strijd tegen de Turken, wier achteruitgang toen begon. Paasch, de hoofdpersoon van het verhaal, een eenvoudige boerenknaap, is een held, een edel man, gelijk de edelman welken hij dient, maar meer dan dat, een vroom christen, een bloedgetuige voor zijn Heer, voor wiens naam en zaak hij lijdt en die hem wonderlijk uitredt. Aan wisselende tooneelen is dit verhaal rijk.

30. De heer G. HOOGWERFF, die veelal geschiedkundige taferelen geeft, levert ons in **Celestine** (26 blz. 2 platen) iets uit het „Alltagsleben". 't Boekske maakt onze jeugd bekend met toestanden, die haar veelal vreemd zijn, doch die zij ook wel eens kennen mag en heeft dat kalme, waardoor zich de schrijver, die de kunst verstaat, kenmerkt. Voor schrijvers als hij, zijn zijn echter boekjes als *Celestine* wel wat klein; de *intrigue* wordt niet uitgesponnen.

31. **De Noorsche Prins** door A. J. HOOGENBIRK (80 blz. 2 platen), verhaalt ons hoe het Heidendom der „Denen en Noormannen", voor zoover Noorwegen betreft, voor het Christendom moest wijken. Prins Olaf is een ridderlijke figuur en het boek, dat hem beschrijft, zal ongetwijfeld veel lezers trekken, o. a. door de historische schilderingen.

32. **De Priester van Pele**, (80 blz. 2 platen), levert ons een aanschouwelijke voorstelling van de wijze, waarop Hawaii in de Stille Zuidzee van het heidendom tot het Christendom kwam. Levendig en met gloed wordt de strijd van het heidendom tegen het Evangelie geteekend. De priester, die lang volhoudt, maar ten slotte moet buigen voor de macht van Gods Woord is een figuur die indruk maakt. Ook dit boekske getuigt van studie. Onze kinderen late men het lezen; zij zullen er de Zending door leeren kennen en waardeeren.

Dit boek en de *Noorsche prins*, van HOOGENBIRK, hebben zekere overeenkomst, gelijk de namen der schrijvers. Het eerste doet ons zien, hoe 't Christendom in vorige eeuwen werd geplant; het laatste

hoe zulks nu geschiedt. De slotsom kan dan worden getrokken.

33. **De Statenbijbel**, wordt thans opnieuw uitgegeven — gelijk in de laatste jaren herhaaldelijk is geschied — doch in de hedendaagsche spelling en met verandering van al wat, als in dezen tijd min verstaanbaar, wijziging behoeft. Deze arbeid geschiedt naar vastgestelde regelen door de hh. Dr. *Kuyper*, Dr. *Rutgers* en Dr. *Bavinck*, mannen over wier wetenschappelijke bevoegdheid tot dit werk niet valt te twisten.

Men ontvangt hier den ouden Statenbijbel in groot formaat en keurig gedrukt met volledige kantteekeningen, platen, kaarten enz. enz. Wat deze uitgaaf boven andere dergelijke voor heeft, is het bovenvermeld werken naar vaste regelen, wat alle willekeur voorkomt, doch den bewerkers zeer veel te doen geeft. Het spreekt vanzelf, dat in een vertaling die voor twee en een halve eeuw 't licht zag veel voorkomt — vooral bij een voor de taal zoo onverschillig geslacht als het huidige, dat liever cijfers ziet — dat den lezer min- of wel onbegrijpelijk is. (We zouden daarvan zelfs lachwekkende bewijzen kunnen geven.) Een uitgaaf nu als deze voorziet hierin.

Men heeft gezegd: waarom niet tegelijk ook de vertaling zelf herzien en verbeterd? Waarom ook geen platen gegeven, die waarlijk Oostersche voorstellingen bevatten en geene die alleen kunstwaarde bezitten?

't Antwoord luidt, dat, al ontkent niemand, dat de vertaling kon verbeterd, de bewerkers zich hiertoe niet hebben geroepen geacht, maar slechts een thans goed leesbare uitgaaf der oude overzetting bedoelden. Aan deze zelf raken zij niet. Zoo beschouwd, behooren ook de schoone platen van De Hoogh in dit werk, al zijn ze ook allesbehalve juist.

Ongetwijfeld zal deze uitgaaf veler aandacht trekken en te oordeelen naar vroegere uitgaven van dezen aard, ruime deelneming vinden. Het loone de uitgevers voor hun niet gemakkelijke taak en de bewerkers bovenal.

34. **Klein begonnen** door A. J. HOOGENBIRK. (88 blz. 2 pl.) Deze *tweede druk* in een nieuw en zeer fraai kleed gestoken, bevordere de lezing van een levensgeschiedenis, die voor elk jongeling tot rijken zegen kan worden. Hoe de beroemde natuurkundige Von Schubert onder des Heeren leiding van een klein kind tot een groot man werd, wordt hier, in ietwat eigenaardigen stijl, zeer levendig, verhaald. „Voorbeelden trekken" is ten volle toepasselijk op deze levensbeschrijving, die menig jong hart ten zegen zij.

35. **De koeherder van St. Anne** door A. J. HOOGENBIRK. (52 blz. 2 platen.) Voor de *tweede maal*, eveneens in veel fraaier gewaad, wordt hier den

jongen lezers iets goeds geboden. De levensbeschrijving van den beroemden geleerde Duval is een dier verhalen, welke, ook zonder dat er veel bij behoefte gevoegd, toonen, hoe „de Heere arm en rijk maakt, vernedert en verhoogt”. De schrijver had uiteraard geen gemakkelijke taak. De nieuwe uitgaaf bewijst, dat zijn werk wordt op prijs gesteld, 'twelk tevens een eigenaardigen blik geeft op vroegere toestanden en zoo wel toont, hoe met kleine middelen veel is te doen, mits „de lust zit in den jongen”, gelijk vader Cats zegt.

36. **De Hageprediker van Alkmaar** door E. GERDES. (47 bl. 2 platen.) Dit boekje behandelt het leven van den beroemden, Alkmaarschen hageprediker Jan Arends, leeraar der Gereformeerde Kerk in dagen van strijd en vervolging. Naar de beste bronnen wordt hier op boeiende wijs zijn afwisselend leven beschreven. Voor niet te jeugdige lezers is het een uitnemend opstel, dat de kennis verrijkt en tegelijk vol leering is.

37. **Michael Lorio.** (24 blz. 2 platen.) Een verhaal van HESBA STRETTON, de bekende schrijfster, dat thans in aantrekkelijker uiterlijk 't licht ziet. Het eenvoudig, treffend verhaal behoeft weinig aanbeveling en toont wat kracht de hope des eeuwigen levens schenkt tot groote daden van zelfopoffering. Deze „ketter” was voorwaar een kind Gods.

38. **Een Nederlandsche daad** door A. J. HOOGENBIRK (16 blz. 2 platen) is een echt Nederlandsch verhaal, dat nog haast onbekend, toch zeer verdiende aan de vergetelheid ontrukkt te worden. Het boeit van 't begin tot het einde en schetst met een flinken trek heel het wakker geslacht, dat „Castiliën deed beven”. Jongens vooral zullen dit verhaal nooit vergeten.

39. Een flinke **Nederlandsche spraakkunst**, in sterken band als bij een schoolboek past, gaf de heer J. Couveé, hoofdonderwijzer te Rotterdam. Voor onze jeugd is het een degelijk en hoogst nuttig — zij 't ook wellicht door haar zelf min begeerd — boek, dat in 100 flink gedrukte bladzijden onze taal grondig behandelt, altijd voor zoover dat op school kan. Alleen zouden we willen dat de hh. taalboekschrijvers 't eens over de benamingen en verdeelingen eens werden. Ieder heeft nu de zijne en dat geeft treurige verwarring. Practisch is deze spraakkunst zeer en goed gebruikt zal zij zeker doel treffen.

40. **Uit nood gered**, door ANTONIUS. (16 blz. 2 platen,) is wel wat al te lief en min natuurlijk. Het huisgezin, dat niets verwacht en zoo in eens alles krijgt, — zie men denkt er zoo 't zijne van.

41. Uit den **Franschen tijd** (152 blz. 3 platen) behelst een belangwekkende familiegeschiedenis, die der Hunefelds. Het doet ons zien hoe de toestanden

ten onzent waren van 1795—1813, dat tijdperk van jammer en ellende. Men doorloopt het in dit boek geheel en de schrijver, een afstammeling der Hunefelds, vertelt flink en boeiend, terwijl alles 't stempel der waarheid draagt. Zulke boeken moesten er meer worden geschreven. De schrijver, die ons ook *Selcart* en andere boeken gaf, is trouwens geen onbekende. Ds. W. G. Smitt te 's Hage voorzag dit boek van een aanprijzende voorrede, die 't alleszins verdient.

42. Den marteldood van Perpetua verhaalt EDUARD in **De Martelares van Carthago** (30 blz. 2 platen.) Men zal zeggen dat dit een bekende geschiedenis is, maar — wij „grootc menschen” hebben haar toch ook eens voor 't eerst gelezen, en dan wordt zij hier zeker zoo gegeven dat de lezer zich geboeid voelt.

43. Eveneens twee geschiedkundige feiten behandelt J. VERHAGEN JR. in **Bloemen en Vruchten** (24 blz. 2 platen): de inneming van Jeruzalem door de kruisvaders en de verwoesting door Titus. Of echter Ps. 79: 1 terecht op 't laatste is toegepast, betwijfelen wij.

In een tweede boekje van gelijken titel, betreedt de schrijver 't veld der kerkgeschiedenis en behandelt Polycarpus en Justinus. 't Boekje (24 blz. 2 platen), is leerrijk en zal door de jeugd wel worden gezocht. De stijl bevat ons niet.

44. **De laatste dag der week**, door J. WITMOND (90 blz. 2 platen) wenschen we dat in vele gezinnen gelezen wordt. De schrijver legt niet alleen nadruk op de heiliging van den Rustdag, maar zeer terecht ook op de behoorlijke voorbereiding, wier verzuim maar al te vaak oorzaak is dat de Rustdag dezen naam ter nauwernood kan dragen. De tooneelen die hij schetst zijn misschien wat scherp geteekend — 't boekje is naar het Engelsch bewerkt — maar dit belet niet, dat het vooral in onze dagen zeer noodige wenken bevat, en verspreiding verdient.

45. Evenzoo deed genoemde predikant voor het boek **Prisca en Mirjam** van denzelfden schrijver. (200 bl. 3 pl.) Het verplaatst ons in den tijd der christenvervolging onder Diocletianus, vlak vóór het nieuwe tijdperk, dat onder Constantijn aanbrak. Hoe hevig deze laatste zware stuiptrekking des heidendoms tegen het christendom was, wordt hier boeiend beschreven. Prisca en Mirjam, de hoofdpersonen, zijn flink geteekend en wat de fantaisie gaf heeft geen schade gedaan aan het historisch geheel. Bovenal toont dit boek welke de kracht is des geloofs. 't Is een toelichting met feiten op Hebr. 11.

En dit en 't vorig boek zijn voor jongelieden beter dan voor kinderen geschikt. Dit geldt ook van

46. **De vluchteling**, naar het Fransch van Porchat (114 blz. 3 platen.) Het verhaal verplaatst ons in den tijd der omwenteling op 't eind der vorige eeuw.

Zeker geneesheer, tevens burgemeester, moest, daar hij eenige onschuldige gevangenen liet ontkomen, zelf vluchten. Een broeder en zuster, die hem verborgen, kwamen zelf in moeielijkheid, doch 't is ten slotte: einde goed, al goed. Uitroepen als „o God”, misschien uit den Franschen oorsprong verklaarbaar, zagen we liever niet. Overigens is 't een zeer boeiend verhaal.

47. **De held der Hugonoten**, door EDUARD, (16 blz. 2 platen.) Dit boekje geeft een korte, doch zeer lezenswaardige schets van het leven des edelen admiraals Caspar de Coligny, die in den Bartholomeusnacht van 1572 zijn Protestantsch geloof met den dood bezegelde. Wie „de timmerman van Nîmes” leest, vindt in 't eerste boekje als 't ware een aanhangsel op veel, wat in 't laatste voorkomt.

48. **Miliczia van Praag**, door J. DE LIEFDE. (46 blz. 2 platen.) We worden door deze geschiedenis verplaatst in Engeland, ten tijde toen daar de Hervormingsbeweging door Wickleff verwekt, begonnen was; een beweging, waarmee, gelijk men weet, de Hervorming in Bohemen in nauw verband stond. Voor de kennis dier gewichtige tijden en hun karakter is dit boekje, boeiend geschreven, zeer belangrijk, maar bovenal om wat het predikt, de ernstige waarheden, die het ontvouwt. Het is geen vroolijke geschiedenis, waarin alles ten slotte opperbest afloopt — en ja, toch opperbest, want die getrouw zijn tot den dood, ontvangen de kroon des levens.

49. **De hut op de heide** (16 blz. 2 platen) door DE VLEGER, is een boekje, waarbij men onwillekeurig vraagt: *waar* en *wanneer* kan dat gebeurd zijn? Het draagt te zeer de kenmerken van verbeelding en wil ons niet bevallen. 't Is te effen en te glad.

50. De *derde* druk reeds verscheen van **Laat de kinderen tot mij komen** en **De jeugdige Martelaar**, (16 blz. 2 platen,) door wijlen Ds. J. De Liefde. Men weet, hoe meesterlijk hij kon vertellen, en wie deze twee ware verhalen van de godsvrucht van jonge kinderen leest, zal dit opmerken, maar nog wat meer en beters ook. 't Is een kostelijk boekje voor onze kleinen.

51. **Het bangste jaar van Willem van Oranje** door E. GERDES. (40 blz. 2 platen.) Welk dit bangste jaar was? De schrijver laat er drie vrienden, goede geschiedkenners, hun meening van zeggen. We kunnen allen lezers aanraden er kennis van te nemen. Ze zullen het, zelfs al weten ze niet wien gelijk te geven, veel voor verstand en hart opdoen. Want de schrijver heeft studie van zijn werk gemaakt.

52. **Zondagskinderen** is een lief verhaal door A. VOLLMAR. (44 blz. 2 platen.) Het is uit het Duitsch,

maar reeds — de *derde* druk toont het — volkomen burger bij ons geworden. We kunnen dus volstaan met het opnieuw aan te bevelen, te meer daar men te lezen krijgt wat werkelijk zoo geschied is.

53. Uit de „nieuwe Bibliotheek voor de jeugd”, onder redactie van J. Stamperius ontvingen we 3 nos. **Johans avontuur, Tweemaal gered** en **Frans Naerebout**. Al zijn nu deze boekjes (80 à 120 blz.) in fraaie bandjes en met vrij goede plaatjes gesierd; al is de kindertoon in No. 1 en 2 recht gevat en al getuigt No. 3 van historisch onderzoek, we kunnen die werkjes niet aanbevelen, omdat er datgene in gemist wordt wat elk kind en mensch behoeft, namelijk het eene noodige, het Koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid.

54. Keurige Kerstgeschenken zijn **Vrede op aarde** en **Kerstfeeststemmen**; beide kleine albums met zeer schoone plaatjes, die in No. 1 betrekking hebben op heel de Kerstgeschiedenis, in schoone verzen toegelicht door Ds. J. P. Hasebroek. No. 2 geeft wintertooneeltjes met gedichten van J. P. Hasebroek, J. J. L. Ten Kate en H. J. Koenen. Voor jong en oud zijn 't kostelijke geschenken.

55. Twee werkjes van den heer J.C. LUTTINGH ontvingen we. Het eerste (16 bl. 2 platen) behandelt de geschiedenis van den wakkeren **Jan den Lapper**, den Haarlemschen schoenlapper-zeeheld. 't Is een boekje dat de jeugd boeien zal.

Het andere boekje, **De versmade erfenis**, teekent menschen en toestanden als ze zijn, niet opgesierd. Een uitdrukking als „bekaaid” beviel ons minder. De ontkenning is echter te „abrupt”; zij mist een slot.

56. **Bedreigd maar veilig**, (16 blz. 2 platen) door EDUARD, is goed verteld en zelfs wat de onderdeelen betreft boeiend, maar bevat met zekere verandering, eigenlijk meer dan eens hetzelfde, ontleend aan den tijd der geloofsvervolging hier te lande onder Philips II. Het boekje bevat echter veel goeds.

De uitvoering dezer boekjes is zeer net o. a. is elke bladzijde er van rood omlijst; de plaatjes zijn fraai.

57. Uit het Fransch is: **De Melaatsche van Aosta**, (24 blz. 1 plaat.) De melaatsche is iemand, die geheel alleen leeft en wiens gansche geslacht aan die ziekte heeft geleden. Zijn geschiedenis is somber en indrukwekkend. Het is iets om nooit te vergeten en ook voor oudere kinderen geschikt.

58. In **De firma Jacob Vreeswijk & Zoon** (140 blz. 3 platen), levert de schrijver van „Selcart” een boeiend en waar verhaal, welks rijken inhoud we niet in enkele woorden kunnen samenvatten. Het tooneel is grootendeels te Amsterdam, en geeft familie-

tafereelen en allerlei voorvallen uit het leven te aanschouwen, even rijk aan leering als de lezing ieder tot zegen kan zijn. Het verhaal heeft iets huiselijks en de verdichting deed er zeker niet te veel bij. Ds. W. G. Smitt beval het warm aan en met recht.

59. Dezelfde schrijver geeft ons in **De Klerk van den Inquisiteur** (156 blz. 3 platen) een tafereel uit den tijd der Hervorming in 't laatst der 16^e eeuw. Schoon is dit verbaal; treffend de ontknooping in den Haringpakkerstoren, de gevangenis der ketters, te Amsterdam. De Hageprediker Hiddesz vindt zijn zoon „den klerk” als priester weer, doch ziet ook hem eindelijk een prediker des Woords worden. Niemand zal dit boek onvoldaan uit de handen leggen. 't Is als meer van dezen schrijver o. a. voor Jongelingsverenigingen zeer geschikt.

60. **Karel Coulson**, door DR. ROSSVALLY (32 blz. 1 plaat) is een schoon boekske, *welks tweede druk* voor den degelijken inhoud pleit. Treffend is de bekeering van den Joodschen dokter, en niet minder het kort maar roerend slot. Moge dit boekske velen ten zegen zijn. In zijn nieuw gewaad ziet het er fraai uit.

61. **Rijk gezegend**, is een eigenlijk gezegd „Kerstboekje”, waarin EDUARD de sterren laat vertellen wat alzoo op Kerstavond in de huizen te zien valt bij rijk en arm. Bijzonder gelukkig noemen we deze voorstelling vooral voor Nederlandsche kinderen niet, al zullen ze ook dit boekje met vrucht kunnen lezen,

62. **Jan's verzoeking** door JOHANNA (16 blz. 2 platen) is een zeer goed geschreven kerstverhaal, dat niets overdrevens bevat, en voor onze Zondagsschoolleerlingen en anderen, vooral uit den werkmansstand, bijzonder geschikt is.

63. **Tijds genoeg** is een zeer ernstig en degelijk verhaal door BETSY (24 blz. 2 platen). De knaap, die altijd te laat is, als jongeling zich niet betert en eindelijk „voor eeuwig te laat” komt, is een waarschuwend voorbeeld, treffend geteekend en de leer in dit

boekje gepredikt, is de „gezonde”. Velen waarschuwe het!

64. **Achter Spiegelruiten** door A. VERHORST (16 blz. 2 platen) komt ons voor kinderen min geschikt voor, al is 't ook een beeld uit het leven. Voor rijperen van leeftijd is deze geschiedenis van een huwelijk uit geldzucht beter. Het slot is wat gezocht.

65. **De Overbuurtjes** door CORNA (24 blz. 2 platen) is een goed, leerzaam boekske, doch mist dat losse, gemakkelijke, 'twelk voor de jeugd zoo gewenscht is. Er wordt misschien wat heel veel in „geleerd.” Intusschen, anderen zullen dat een deugd vinden.

66. **Het graf aan de zee** door A. VERHORST (16 blz. 2 platen), een hoogst ernstig boekje, dat we gaarne ter lezing aanbevelen voor de jeugd, wier leven toch ook maar een handbreed is gesteld.

67. **Het morgenrood der Hervorming in Engeland**, door ADELPHA (24 blz. 2 platen), verplaatst ons in de tijden der Lollards, omstreeks 1400, en van Wicklef, den grooten voorlooper der Hervorming. Treffend is het einde van Sawtie den martelaar, geschetst. Dit verhaal sluit zich aan bij *Milcsia*, hierboven vermeld.

68. **Zwarte Daan** door J. KEUNIG (16 blz. 2 platen) is een wel wat zonderling verhaal, dat ons niet aantrekt. Het nut van dergelijke boekjes, al keuren we ze niet af, is dunkt ons niet groot.

(Wordt vervolgd)

(Al de boekjes onder N°. 2, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 18, 19, 20, 21, 22, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, zijn keurig van uiterlijk, voorzien van zeer fraaie plaatjes en schoon uitgevoerd.

Wat minder — maar ook goedkooper en zeer net — zijn die vermeld onder N°. 25, 26. De Nos. 3, 4, 5, 6, 7, 15, 24, zijn wel niet zoo fraai als de eerstbedoelde, maar toch flink uitgevoerd. Ook de overige boeken zien er net en degelijk uit.)

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie tekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

DE LAATSTE ORANJE.

De diepste diepte van den rouw, waarin Nederland sedert den 23sten dezer maand gedompeld is, ligt in dat woord. Niet alleen was de afstammeling uit het Oranjehuis onze koning, maar Oranje is een deel onzer nationaliteit, een deel van ons leven. In zekeren zin gold van ons volk als van Israel, dat het „geen koning had als de volkeren dezer aarde”. Nederland was niet onder *vreemde* heerschappij. Dat konden weinige volken het nazeggen.

„Van Duitschen bloet”¹⁾. „Ons vleesch en ons been zijt gij”, sprak de stam van Juda tot den koning David. Dat sprak ook het volk van Nederland tot Oranje nu drie eeuwen lang in de innigste sympathie.

De helden der oudheid, wanneer twee hunner innige vriendschap sloten, hadden de gewoonte zich een ader te openen en beider bloed in één beker wijns dooreen te mengen, tot gemeenschappelijken drank. Zulk een verbond sloot Oranje met Nederland. De vaderlandsche bodem dronk het bloed van Oranjes afstammelingen en van Neerlands zonen, bij Heiligelee en op de Mokerhei. En de „Vader des vaderlands” stierf geen anderen dood dan Jan de Bakker

¹⁾ Duitsch, oud Hollandsch, is Nederlandsch. *Hoogduitsch* is wat men nu Duitsch noemt.

en tienduizenden andere geloofshelden, die verwaardigd werden voor de eere huns Konings het leven te geven. Niet velen vorstenhuizen schonk God deze hooge eere, dat ze martelaars onder hun leden tellen.

En dat legt banden die dieper gaan dan persoonlijke sympathie; dat verbindt voor de eeuwigheid.

Maar dan is ook het wegsterven van den Oranjestam een hoogsternstig teeken voor Nederland. Niet *aan* de Oranjes hing den Goddelijker zegen; maar zij waren er het bewijs van. Wat is dan hun verdwijnen? De schrilheid van deze vraag wordt getemperd, niet weggenomen, door de juichtoon: „Leve de Koningin uit het stamhuis van Oranje!”

Het klokgebom, dat dezer dagen door heel ons vaderland dreunt en deunt, heeft dus nog iets anders te beteekenen dan: „Gedenk te sterven!” Het zegt ons: „Daar is verband, o volk van Nederland, tusschen uw bestaan voor God, uw afwijken van Hem, uw ronddolen op verkeerden paden; uw scheppen uit gebroken bakken die geen water houden; uw revolutie, en tusschen dit sterfgeval.” Het zegt ons: „o Land, land, land, hoor des Heeren Woord! Bekeer u, opdat God geene voleinding make!”

Dat is de schrikkelijke ernst van deze dagen; dat we de hand in den boezem te steken hebben en moeten be-lijden: „o, Heere, bij ons is de beschaamdheid der

aangezichten, bij onze koningen, bij onze vorsten en bij onze vaders, omdat wij tegen *U* gezondigd hebben!"

En mogen we er bijvoegen: „Bij den Heere, onzen God, zijn de barmhartigheden en vergevingen, alhoewel wij tegen Hem gerebelleerd hebben.”

W.

DE LOFZANG VAN ZACHARIAS.

Van dit heerlijk dichtstuk laten we hier een eigenaardige berijming volgen. Het is die van den heer J. E. Voet, uit de vorige eeuw, van wien de lezers van „Excelsior” in het vorige nummer de berijming van Psalm 103 vonden. Dit gedicht werd door de Commissie afgekeurd. En terecht, want de maat is niet in overeenstemming met de melodie. Overigens kan het o. i. zeer goed concurreeren met de berijming die algemeen gebruikt wordt.

Looft nu den Heer, looft Isrels God;
Hy heeft bezocht met heilgenot,
En voor zyn volk door zyne kracht
Verlossing nu te weeg' gebragt;
Een hoorn des heils is opgerecht
In 't huis van David zynen knecht,
Zooals d' aan ons gezonden

Propheeten monden

Ten allen stonden,

Van 's waerelds vroegsten tyd af aan,
Ons hooren deen in Gods orakelblaen.

Zoo wordt Gods Israël gered,
En uit zyns haaters hand ontzet,
Opdat Hy deed barmhartigheid,
Den vaadren gunstig toegezeid,
En dacht aan 't welbewaard verbond,
Dat onzen vader door zyn' mond
Werd met een' eed bezwooren,

Die Abrams ooren

Dit heil deed hooren,

„Dat d'aarde, naar Gods gunst en trouw,
„Eens in zyn zaad gezegend worden zou.

„Dat wy, zoo ras die heilzon rees,
„Hem dienen zouden, zonder vreez',
„Uit 's vyands wreede hand bevryd,
„Rechtvaardig, heilig, en verblyd.

En Gy, die in de waereld treedt,
Gy teeder wicht, zult een Propheet
Des Allerhoogsten wezen,

By God geprezen,

En, zonder vreezen,

Voor 't aangezicht des Heeren gaan,
En maaken Hem een toebereide baan.

Zoo leert zyn volk de zaligheid,
Door Gods vergiffnis hun bereid,
Uit innerlyken drang alleen
Van eeuwige barmhartigheên,

Die, schoon Gods recht blyft ongekreukt,
Ons d'Opgang uit de hoogte schenkt,
Om 't donkre te doen zwichten;

Hen t'onderrichten,

En voor te lichten,

Die zitten in den bangsten nood,
In duisternis en schaduw' van de dood.

Om door zyn leidinge voortaan
Den weg des vredes in te slaan,
Daar wy, verzoend, in 't vrolyk licht,
Verkeeren voor Gods aangezicht.

W.

Efeze VI: 1—3.

De heer C. v. S. vraagt ons de beantwoording van deze vraag, die we in onze woorden weergeven.

In Efeze VI: 1—3 leest men: „Gij kinderen, zijt uwen ouderen gehoorzaam in den Heere: want dat is recht. Eer uwen vader en moeder (hetwelk het eerste gebod is met eene belofte) opdat het u welga, en gij lang leeft op de aarde.” Nu ziet men meermalen dat Godvreezende kinderen, die hun ouders eeren, jong sterven. Onze correspondent heeft daarvan zelf de treurige, bittere ervaring; hij verloor een zoon, die bekend was in zijn kring om de vreeze des Heeren, die in zijn hart woonde. Hoe is zulke daad van onzen God in overeenstemming met zijne daareven aangehaalde belofte?

Laat ons om tot juist begrip van de zaak te komen, den tekst lezen in de wet des Heeren: Ex. XX: 12. „Eert uwen vader en uwe moeder, opdat uwe dagen verlengd worden in het land, dat de Heere uw God u geeft.”

Deut. V: 16. „Eert uwen vader en uwe moeder, gelijk als de Heere, uw God, u geboden heeft: opdat uwe dagen verlengd worden, en opdat het u welga in het land, dat u de Heere, uw God, geven zal.”

Ten eerste merken we hierbij op, dat dit gebod behoort tot de tweede tafel der wet, die over de betrekking van den Israeliet tot *zijn naaste* behandelt. Het is 't *eerste* gebod van die tafel. Maar het is meer. Het is de *schakel* tusschen de eerste tafel, die de verhouding van Israel tegenover *God* regelt, en de tweede. Want onze ouders zijn niet op de gewone wijze onze naasten. Zij zijn voor ons de plaatsvervangers, de stedehouders van den Almachtige. De moord op onzen naaste gepleegd wordt met den dood gestraft, want „God heeft den mensch naar zijn beeld gemaakt.” (Gen. IX: 6^b). Maar onzen *ouders* zijn we meer verschuldigd dan de onaanrandbaarheid van hun leven en bezitting. Hun moeten we *eeren*, eere aanbieden; hen hebben we te beschouwen als onze natuurlijke regeerders. Zij vervangen voor ons God niet alleen zoolang we nog onvolwassen zijn, maar *altijd* zoolang wij in deze bedeeeling leven, dus tot onzen dood. Zij hebben ons, onder God, *het leven*

gegeven. We zijn dus ons bestaan onder God aan hen verschuldigd. Die betrekking wordt vanzelf opgeheven door de opstanding des vleesches, want „in die eeuw worden de menschen niet meer ten huwelijk gegeven en huwen niet meer, maar ze zijn als engelen Gods in den hemel. De vleeschelijke betrekking houdt op. Hier op aarde bestaat die betrekking altijd, met deze éene uitzondering, dat God zelf, de machtgever, boven allen staat. Ook den goddeloozen vader en de ontaarde moeder moet eere geboden worden door het kind, zoolang deze niets eischen wat tegen Gods uitdrukkelijk bevel indruischt. Alleen in dat geval moet de gehoorzaamheid verbroken, en geldt: „Oordeelt gijzelven of het geoorloofd is ulieden meer te gehoorzamen dan God!”

Die zijne ouders eert, brengt dus daarin Gode eere. Zoo is het niet alleen in de Israëlietische wet, maar ook in de wet, welke God ons *ingeschapen*, en niet zooals aan Israel *opgelegd* heeft. Toen dezelfde wet aan Israel gegeven werd, als grondwet voor den theocratischen staat, welken God onder dat volk stichtte, werd er deze belofte aan het vijfde gebod toegevoegd: „opdat gij lang leeft, in het land dat de Heere uw God u geeft.”

We zien daaruit bij opmerkelijke lezing dat de belofte, evenals het gebod, *nationaal is*. Dat wil zeggen: het gebod en de belofte slaan niet op ieder kind in het bijzonder, maar op het volk en daardoor op ieder kind. Niet alle kinderen, die hun ouders eeren, zullen oud worden, maar het volk zal lang leven, lang als volk onafhankelijk bestaan, in het land dat God het geeft.

Wilt ge bewijs voor deze bewering? Wel, dezelfde vraag die C. v. S. doet zou men hebben kunnen stellen toen de Godvreezende Jonathan, de zoon van Saul, in de kracht zijns levens sneuvelde. En evenzoo toen het kind van Jerobeam jong stierf; want van hem wordt 1 Kon. XIV: 13 getuigd, dat er „in hem wat goeds voor den Heere den God Israels gevonden is.” Dat kind stierf dus jong *ofschoon* het God vreesde.

De eerbied voor de ouders geeft aan een volk op velerlei wijze kracht, die het voortbestaan waarborgt. Waar de ouders niet ontzien en geëerd worden, kan geen rechte vaderlandsliefde ontkiemen, want daar wordt stelselmatig de *historische zin* vermoord. Gebrek aan eerbied voor de ouders zal natuurlijk volkomen geringschatting voor het voor- geslacht voortbrengen. En langzamerhand zal daardoor een waanwijs, dom geslacht ontstaan, dat van solidariteit niets weten wil en ook niets weet, en dat, zonder geschiedenis, zonder nationaliteit, de prooi wordt van den eersten den besten binnen- of buitenlandschen vijand. Bij zulk een geslacht heeft het socialisme zijn vruchtbaarsten bodem. Geringschatting van de ouders voert tot verachting van de naasten en ontkenning van God.

De belofte, door God „aan de naleving van het

vijfde gebod verbonden: „dat het u welga, en dat gij lang leeft in het land, dat de Heere uw God u geeft, is dus een logisch gevolg van het volbrengen van die wet. Alles goeds is genade, maar het behaagt God de *vervulling* zijner beloften te laten ontspruiten uit gehoorzaamheid aan zijne geboden; zooals de zoete druif *ontspruit* uit de rank. En dus was Israel veilig voor binnenlandsche scheuringen en buitenlandsche vijanden, zoolang het vijfde gebod bij het volk hoog stond.

Hetzelfde toont de Heere ons in het lot der volkeren op ongewijd gebied. Reeds verscheidene eeuwen had Rome bestaan, toen de eerste vadermoord gepleegd werd, en in die eeuwen was het groot en machtig geworden. Toen eindelijk de eerste misdaad van dien aard voorviel, bleek het, dat geen enkele wet daarop een straf stelde. Er moest een nieuw wetsartikel gemaakt worden. In de beste tijden van de Romeinsche republiek had men die voor onmogelijk gehouden.

Het Chineesche volk, dat — uitgenomen de Joden — het oudste is en boven allen het langste volksbestaan kent, is beroemd om den eerbied en het ontzag voor de ouders, welke daar gehandhaafd worden.

Bovendien moet in het oog gehouden worden dat onder de Oude Bedeeling aardische voorspoed beloofd was als het gevolg van godsvrucht. Een lang, voorspoedig, onbekrompen leven onder de rechtstreeksche regeering van Jehovah als koning van Israel was de heilige belofte voor den Godvreezenden. Geheel Israel was type, afschaduwing van wat met de vleeschwording van den Zoon Gods stond te komen. Daarop was alles ingericht. Wanneer men dat niet in 't oog houdt, hebben vele teksten uit het Oude Testament luttel of geene beteekenis, vooral voor ons. Dan kan men, om slechts één voorbeeld te noemen, niet begrijpen waarom hoofdstuk voor hoofdstuk gewijd wordt aan de beschrijving tot in al zijn onderdeelen van Salomo's weelde, maar die krijgt beteekenis zoodra men in 't oog vat dat dit alles *symbolische* geschiedenis is. Geheel Kanaän is type en de geheele inrichting van het Israëlietische volk evenzeer; ook het lange voorspoedige leven. Voor het volk zelf waren die uitwendige zegeningen wat de platen op een school zijn; aanschouwelijk onderwijs. Tevergeefs zoekt ge in het Nieuwe Testament naar de vermelding van den *rijkdom* van een der heiligen *als loon op zijn godsvrucht*. Tevergeefs zoekt ge er naar de persoonsbeschrijving van één der heiligen, terwijl het Oude Testament meermalen vermeldt dat Gods kinderen, of anderen zelfs die God gebruikte, *schoon* waren. (Zie b. v. met welgevallen vermeld de uitwendige verschijning van Rebekka, Jakob, Rachel, Jozef, Mozes, Saul, David.) Van slechts één persoon in het Nieuwe Testament mogen we *wellicht* met eenige zekerheid iets opmaken omtrent zijn uitwendige verschijning, namelijk van Paulus,

en dat is zoo dat men Paulus eer voor leelijk dan voor schoon moet houden.

Welnu, dat gaat ook bij de andere aardsche zegeningen door. De beloften en zegeningen van het Oude Verbond *verdwijnen* niet voor goed, maar ze zijn voortaan onnoodig. Slechts een ding treedt op den voorgrond: „vervuld met den Heiligen Geest”. Daarin zijn de andere beloften *geestelijk* geworden. Evenals men de photographie van een geliefden vriend ter zijde legt, wanneer men hem zelf mag ontmoeten. Christus Jezus zelf is gekomen, en met Hem *al* de volheid van genade. Dat is de heerlijkheid van de Nieuwe Bedeeling boven die der Oude.

Paulus kan in den tekst, dien we aan het hoofd van deze beschouwing uitschreven, niet bedoelen, platweg gezegd: „Ieder kind dat zijn ouders eert, hoofd voor hoofd, zal minstens zeventig of tachtig jaar oud worden”. Vooreerst is dat zelfs de bedoeling van de Oud Testamentische belofte niet. En ten tweede zou die uitlegging volkomen in strijd zijn met den geest des Nieuwen Verbonds.

Maar dit ligt in Paulus woorden opgesloten: Reeds toen God zijne wet aan Israel afkondigde, legde Hij zoo groote waarde op het vijfde gebod, dat Hij aan de vervulling daarvan en daarvan alleen, eene heerlijke belofte verbond. Hij verbond er de belofte aan van een voortdurend krachtig onafhankelijk volksbestaan. Gij kinderen uit de Efeziërs, (en gij Christelijke kinderen uit de heidenen in 't algemeen) behoort niet tot het volk Israel. Op u kán dus die belofte niet *letterlijk* slaan. Maar de eigenlijke kern der belofte blijft voor u, gelijk de kern van 't gebod voor u bleef. Dat is *die* zegen, waarvan onder de Oude Bedeeling een lang leven het symbool was; de zegen van Gods welgevallen, en van zijn gunst.

W.

EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.

II.

WAARIN VERHAALD WORDT VAN EEN MIN STICHTELIJKEN KERKGANG.

Gelijk we zeiden, was baas Abrams „voor 't goeie”, en hij hield zich zoo overtuigd, dat zijn nieuwe knecht er niet tegen was, dat hij tot dezen over dat „goeie” nooit een woord sprak. Daar is de Zondag voor, dacht de baas, en Zondags zat het pothuis dicht en misten heer en knecht elkaars gezelschap. Wat was daartegen te doen?

Daar nu baas Abrams bovendien ook zelden veel meer tot zijn leerjongen sprak dan noodig was tot diens onderrichting wat het vak betreft, had de laatste al den tijd om bij 't maken van pikdraad of anderen min inspannenden arbeid zijn gedachten den vrijen loop te laten. 't Spreekt vanzelf, dat ook onwillekeurig zijn aandacht nu en dan moest vallen op de prenten en drukwerken, waarmeê, als gezegd,

de wanden van het pothuis versierd waren, te meer daar zijn lust tot onderzoeken groot was. Daarbij kwam hem de engheid van het pothuis uitnemend te stude, waarin het onmogelijk was meer dan een paar voet van den wand af te zitten. Daar nu Kwik nog niet „brilde” gelijk zijn baas, maar oogen had zoo jong als hijzelf, kon hij al werkende zich vaak onledig houden met de lectuur, die voor hem was uitgespreid.

Nieuwsbladen waren er toen weinige. De „Nieuwpost” werd door stadsmenschen niet veel gelezen, en bibliotheken, gelijk later door Christenen voor het volk vele zijn opgericht, zocht men toen vergeefs. Den leeslust te voldoen viel destijds den minderen man niet gemakkelijk, en misschien daarom wel verwisselde baas Abrams van tijd tot tijd de schriften aan den pothuismuur voor andere, die hij was machtig geworden. Zijn leverancier daarvoor was een bediende uit een societeit, doch zulk een gelijk er toen meer waren, wier leden zich met letterkunde enz. bezighielden. Oude of waardelooze geschriften en prenten, voor de prullemand bestemd, nam de knecht meê en leverde ze af bij baas Abrams, die dat soms loonde met een lage berekening van een „paar halve zolen en achterlappen.”

Nu gebeurde het, dat omstreeks den tijd waarvan we spreken, een nieuwe uitgaaf van den Statenbijbel 't licht zag, op welke uitgaaf een paar heeren, leden der vereeniging bovenvermeld, toezicht hielden. Hiermeê in verband stond het, dat de knecht geregeld in de mand gedrukte Bijbelbladen vond, die om spelfouten of verkeerde letters waren afgekeurd. Die bladen verzeilden dan veelal naar 't pothuis. En zoo kwam het dat eens toen, tijdens de groote schoonmaak ook dat pothuis zijn — wel noodige! — beurt kreeg, vriend Kwik op een goeden morgen verrast werd door den blik op nieuw behangsel: platen van land- en zeegevechten, kleppersmansverzen, een graflied, een huwelijkswensch, de prent van „Jan de Wasscher”, het titelblad van 't Haneboek en ook een paar vellen van den bovenvermelden Bijbel. Baas Abrams had zelf in deze bonte verzameling schik.

't Was misschien juist dat kakelbonte, 't welk Kwik — die totnogtoe in zijn leven meer nagedacht dan gelezen had, — er toe dreef om in zijn schafttijd (als wanneer hij in 't pothuis bleef en de baas naar huis ging) — zijn geest, nadat het lijf was verkwikt, onledig te houden met wat de wanden hem aanboden. En het toeval — zoo zouden we zeggen als er toeval bestond — wilde, dat zijn blik 't eerst werd getrokken door de groote vellen met zoogenaamde Duitsche letters bedrukt, de bladen des Bijbels.

't Was onzen vriend niet gemakkelijk dat schrift te lezen en daarbij viel het — zouden *wij* wederom meenen — al zeer ongelukkig, dat hij nu juist bladen treffen moest uit de Openbaring van Johannes. Doch des Heeren hand was in al deze dingen.

„Alle Schrift is van God ingegeven”. Toch is het niet voor een ieder 't zelfde wat hij leest. Voor wie nog niets weet van den weg des heils, zouden zeker de Evangelien beter passen dan b.v. het Hooglied, en naar dat beginsel handelen dan ook zendelingen en leeraars altijd. De Openbaring van Johannes is ook geen boek voor wie nog met „melk” dient gevoed. Trouwens velen, die wel „vaste spijs” kunnen verdragen, schijnen hun eerbied voor dit verheven en geheimzinnig boek Gods niet beter te kunnen betoonen dan door er ver van te blijven. 't Is een verborgenheid, zegt men, — en dat terwijl het juist *Openbaring* heet!

Voor onzen vriend was al wat hij las vreemd en wonderlijk, en dat juist moest het middel zijn om hem tot verder nasporen te prikkelen. Hij las van gouden kronen en palmtakken en de vier dieren en een glazen zee en de put des afgronds, en 't was hem alles even raadselachtig. Wat was dat voor een boek! Maar — baas Abrams zou 't wel weten. Dat was een man van den godsdienst, en dat al dat vreemde ook iets van den godsdienst moest zijn, stond bij Kwik vast.

Van de eerste gelegenheid maakte Jan gebruik om inlichting te vragen.

„Ja”, was 't antwoord, „daar zijn de uitleggingen op den kant voor. Lees die.”

Kwik deed zoo, maar 't gaf hem weinig. Hij verstond zoomin de taal des Bijbels als die der kantteekeningen. Geen wonder, want beider Nederlandsch dagteekende van een paar eeuwen geleden en bovendien waren hem deze dingen vreemd. Dies wendde hij zich weder tot den baas.

Maar jawel. Schoon de baas „voor 't goeie” was, en heel erg zelfs, sprak hij er toch liever niet veel over, te weten onder 't werk. „'t Zit 'em niet in woorden” zei hij. En dat is zoo, schoon het *zonder* woorden toch ook niet gaat.

„Weet je wat”, sprak baas Abrams, „je moet Zondags naar de kerk gaan. Die is voor zulke dingen. Dan weet je meteen hoe den dag te besteden.”

Nu was 't waar dat Kwik tot nog toe den Zondag al vreemd besteed had. Na zijn moeders dood was die dag zeer ongezellig geworden. Van kerkgaan of heiligen van den Rustdag was, als gezegd, nooit sprake geweest. Nu echter was de Zondag, als na éenen de winkel werd gesloten, voor vader Rustdag in dien zin, dat de man dan uitsliep, na den eten, d. w. z. tot een uur of zeven des avonds en den verderen tijd bij de bureen rookende en onder een borreltje sleet. Als „weeuwenaar” kreeg hij weinig gezelschap aan huis. De twee zusters van Jan dienden „buiten”, d. i. in andere steden, en zijn jongere broeder voer ter zee. Gezellig was dus 't huis Zondags allerminst en onze Kwik kortte zich den tijd, door een gat in den dag te slapen en na den eten met zijn vrienden te gaan wandelen. De dag werd gewoonlijk besloten in een kroeg, waar men

echter geen sterken drank, maar chocolade dronk. „Van jenever”, zegt Kwik, „had ik, Gode zij dank, steeds een afschuw”. In de kroeg speelden de vrienden dan kaart, maakten pret en tusschenbeide was er een loterij, waaruit men, al naar 't jaargetij meêbracht, een vette gans of een haas — wel te verstaan, geen levende — trekken kon. Plaatsen, waar als thans een jongmensch zich op christelijke wijs kan ontspannen, waren er toen niet. Trouwens Kwik zou er zich ook niet aanstonds hebben thuis gevoeld.

Den eersten Zondag den besten maakte Jan zich al vroeg gereed ter kerk te gaan. Toen hij te 9 uur in den morgen, kant en klaar, in zijn zondagspak den winkel binnentrad om naar buiten te gaan, keek zijn vader hem aan of er een wonder verscheen.

„Moet je al zoo vroeg naar de kornuiten?” vroeg hij.

„Neen,” was 't antwoord, „ik moet een boodschap.”

„'t Zal wat wezen,” hernam vader ongeloovig. „Pas maar op je duiten.”

Na deze stichtelijke voorbereiding toog Kwik naar de kerk. Naar welke? Dat was hem onverschillig. Er waren veel kerken in de stad, en Kwik, die van hooren zeggen wist dat hij „griffermeerd” was, besloot dan ook de eerste de beste kerk, waar hij geloofsgenooten kon verwachten, op te zoeken. Toen hij dichtbij kwam, zonk hem echter 't hart in de schoenen. Hij was nooit in een kerk geweest. Wat moest hij er eigenlijk doen? Wat werd er verricht? Een paar malen liep hij om 't gebouw heen, doch trad eindelijk, moed grijpend, binnen.

De kerk was een dier groote en prachtige Gothische bouwgewrochten, door onze vaders van Roomschen eeredienst gezuiverd en zoo goed het ging voor den Protestantischen ingericht, doch die voor samenkomsten als wij hebben, nooit recht deugen. Kwik voelde er zich vreemd. 't Was alles zoo groot en hij verbeeldde zich dat alle menschen hem aankeken. Ongelukkig was het ook door al 't dralen laat geworden en bijna alles bezet. Doch neen, daar was nog een plaats, die als voor hem opengehouden scheen. Haastig zette Jan er zich neer.

„Uwes zal motten opstaan, meheer,” klonk het uit den mond van iemand in een wit kieltje: „'t is een eigenaar.”

Hoewel hij de geheimzinnige toelichting niet vatte, haaste zich onze vriend, schuchter en onthutst, aan 't bevel te voldoen. Iedereen keek hem ditmaal wezenlijk aan; hij werd vuurrood en haastte zich weg. Doch daar stond hij nu weer op de blauwe zerken, en voelde zich bitter alleen en verlegen.

Eensklaps bespeurde hij een groepje kinderen, die al snappend voortliepen. Als hij hen eens volgde?

Zoo gezegd zoo gedaan. De jeugd ging een trap op, die bleek te voeren naar een galerij met lange rijen zitplaatsen bezet. Hier en daar zaten enkele volwassenen, meest geringe lui, wat Kwik nu juist niet onaangenaam vond. Grootendeels echter bestond

hier 't publiek uit kinderen. Er waren er van vijf maar ook van vijftien jaar, jongens en meisjes, allen in 't zondagspak.

Kwik nam plaats, en zag van zijn hooge zitplaats neer op 't gewoel beneden. Er stond iemand te lezen in een bankje, doch bijna niemand scheen daarop te letten, wat Jan zeer vreemd vond. Er liepen menschen af en aan; velen schenen geld te geven; andere hielden de hand of den hoed voor de oogen en dit duurde voort tot het eensklaps doodstil werd. Jan hoorde in de verte een geluid alsof er iemand sprak, en weldra bespeurde hij hoe veler blikken waren gericht naar één punt. Dat moest de preekstoel zijn, en die daar sprak was de dominee. Die zou nu vertellen van de vreemde dingen, die in den Bijbel stonden.

Onze vriend spitste de ooren, doch, helaas, hij kon op zijn zitplaats niet veel meer opvangen dan enkele klanken en geluiden. Meer boeide hem 't zingen en orgelspel, doch dit duurde maar zoo kort, en hoe al die menschen het lied kenden, begreep Kwik allerminst. De dominee sprak verder, doch onze man verstond er niets van, en te beschroomd om maar heen te gaan, zocht hij door rondom zich te kijken afleiding.

Dat hij in dat laatste niet alleen stond werd hem alras duidelijk. De jeugd om hem heen had er echter beter slag van. Enkelen zaten „in soet gepeys”, gelijk vader Cats zou zeggen, misschien wel over de practische gelegenheid, welke de kerk daartoe bood. Anderen, min bespiegelend van aard, betoonden hun vaardigheid in 't maken van „sprinkhanen”, „broodbakken” of „vliermuizen” van papier; enkelen, die vergeten hadden zich van laatstgemelde grondstof te voorzien, bedienden zich zeer vernuftig van hun zakdoeken, die in „rotten” werden herschapen, en dat wel zoo, dat zelfs Ovidius 't niet zou gedroomd hebben. Vlak bij Jan zaten twee zoete kinderen om beurten te happen van niet minder zoete koek. Een ander deel van deze hoogverheven schare was echter van minder zachte zeden. Eenigen zaten op de banken; anderen nu er op dan er onder, of wel zij hielden zich in schommelende beweging, door te pogen aan een halsdoek de een den ander voort te trekken. Sommigen stonden herhaaldelijk op en liepen heen en weer; ja bij enkelen scheen dit bepaald tot iets te leiden als stuivertje wisselen. Ook werden er nu en dan stompen uitgedeeld en schoppen toegebracht, doch dit natuurlijk *sub rosa* en fatsoenlijk, zooals braven kinderen in de kerk betaamt.

Misschien ook droeg tot die fatsoenlijkheid bij de aanwezigheid van een persoon, die in hooge mate Kwiks belangstelling boeide, en die als herder of liever als hond bij deze jeugdige kudde scheen dienst te doen. 't Was een zeer lang en mager man, met een engsluitenden, langen jas, waaruit van onder twee spillebeenen staken en van boven een hoofd, gedekt door een zwarte muts, waarvan de kwast

sierlijk afhing. Deze verlengde persoonlijkheid drentelde met zeer strenge blikken en afgemeten schreden achter de „kinderen der gemeente”, en hield het opkomend geslacht „in de gaten.”

Jan merkte op, dat de lange man blijkbaar zeer gunstig dacht over het kalme gedeelte, waar 't zich dan ook meê bezighield; de woestelingen echter hadden hem te duchten, en menigeen die zijn plaats verliet of dreigde aan 't vechten te slaan, kreeg, als hij naar een schorre waarschuwing niet luisterde, een gevoeliger les, bestaande in een tik tegen 't oor of een forschen greep bij arm of nek. Waar de man kwam, heerschte echter tijdelijk kalmte. Overigens lachten en praatten de jeugdige hoorders (?), wilde of tamme, naar 't hun beviel, heel den dienst door.

Een tijdlang staarde Jan deze zonderlinge omgeving aan. Daarna hield hij zich onledig met het gebouw in alle deelen op te nemen, woonde de collecte bij, doch wel begrijpende dat het toch onmogelijk zou zijn iets te vernemen van wat hij wenschte te weten, begon hij zich eindelijk ontzettend te vervelen. Gelijk altijd in zulke gevallen, viel hem nu de tijd geweldig lang. In dien tijd droeg nog niet elke kwâjongen een uurwerk en waren die dan ook duurder dan thans. Kwik begon te vreezen dat hem de tijd ontgaan mocht, en hij den hond in de pot zou vinden. Zoo zacht mogelijk stond hij op en sloop, een oogenblik waarnemend dat de lange man niet keek, naar de deur. Eenmaal daar buiten, kreeg hij zulk een gevoel van verademing, dat hij met groote stappen en tamelijk luidruchtig zich naar beneden spoedde. De deur was echter gesloten. Gelukkig verscheen weldra iemand die opendeed, doch niet zonder de opmerking: „Je kon wel wat zachter loopen, jongen: is dat een tremult.”

Jan stond op straat. Zijn eerste kerkgang had hem bijster weinig gesticht. Heel den Zondag was hij uit zijn humeur en natuurlijk klaagde hij den volgenden dag den baas zijn nood.

Deze hoorde hem bedaard aan en barstte toen — zeer ongewoon — in een schaterend lachen los, terwijl hij uitriep:

„Maar dan ben je ook in 't bewaarschool geweest.”

„In 't bewaarschool?”

„Ja, die galerij waar al de kinderen zitten?”

„Maar waarom sturen ze die kinderen daarheen?”

Ze hooren er toch niets en...

„Nu, ja, al hoorden ze wat, ze kunnen het toch niet begrijpen; dus dat is om 't even. Maar zie je, een burgermensch houdt geen meid om op de kinderen te passen. We nemen ze meê naar de kerk en dan zitten ze daarboven goed. Daarom noemen ze 't ook het bewaarschool. En dat ze nu eens wat kattedwaad uitvoeren, affijn, ze bennen jong, en vatten toch niet wat er gezegd wordt.”

Jan dacht, dat dit een kostelijke manier was, om te maken dat men, een hekel aan de kerk krijgende, wijl men er zich verveelt, er nooit later meer kwam,

maar hij hield dit voor zich, vooral omdat de baas er geheimzinnig had bijgevoegd: en zie je: — ze *hooren* er. Ze kunnen toch niet opgroeien buiten God en zijn gebod." —

„Maar,” vervolgde hij, „bij wien ben je eigenlijk geweest?”

Jan noemde de kerk, op den dominee had hij minder gelet. Maar baas Abrams, die maar niet zoo bij den eersten den besten kerkte, wist meer, en sprak:

„Dan ben je ook bij zoo'n nieuwlichter geweest, zoo'n water- en melkman, die de menschen maar op een schoen en een slof naar den hemel laat gaan.”

Jan Kwik zette groote oogen op. Dat was nog wonderlijker dan wat hij gelezen had!

„Weet je wat,” vervolgde Abrams, „Zaterdag, als ik 't leven mag, zal ik je zeggen waar dat je heen moet gaan. Ik zal je er een wijzen, die de echte oude Gereformeerde waarheid preekt. Die moet je hebben, anders is 't beter dat je niemendal hoort.”

Zoo plechtig als vernam hij een orakel, luisterde de jongen toe; 't werd hem al duisterder, gelijk 't wel zijn moest bij iemand, die geheel buiten alle kerkelijke sfeer heeft geleefd. Ongetwijfeld had de baas in zoover gelijk, dat de predikant bij wien Jan geweest was, een dier mannen was, in 't begin onzer eeuw reeds talrijk in de kerk, wier geheele godsdienst slechts de drie leerstukken had: God, deugd en onsterfelijkheid. 't Was de godsdienst van het kort geleden gestichte „Nut van 't Algemeen”, 't geloof der „brave menschen”, die liefst spraken van het „Opperwezen”, den „liefdevollen Hemelvader”; wien het bidden „een eerste plicht” was en zoo voort, maar wier streven daarop uittiep, dat hoe minder men den Heere Christus noodig had, en hoe meer men het door eigen gerechtigheid zocht en vond, des te beter.

In den grond der zaak nu deed Abrams juist zoo, maar, gelijk 't meer gaat, was hij daar volslagen blind voor, en volkomen gerust als hij maar de „zuivere griffermeerde leer” in het hoofd had en hoorde verkondigen. Dat nu de Gereformeerde leer juist een bloot zeker weten, 'twelk buiten 't hart omgaat, geheel onvoldoende acht om zalig te leven en te sterven, had Abrams wel honderdmaal gelezen maar nooit gevat. (Misschien kwam dat nu ook wel doordat wat hij voor de zuivere leer hield alles behalve vrij was van menschenlijke bij- en toevoegselen). Velen toch zochten hun gereformeerde niet allereerst te bewijzen door een geloof en een wandel naar den Woorde Gods, maar b. v. door een bijzondere wijs van spreken als 't over heilige dingen liep, een aparte stem bij het bidden, door altijd „HEERE” en angstvallig nooit „Heer” te zeggen als zij van God spraken, en door honderd andere dingen, te veel om hier te noemen. Al deze dingen zijn zeer wel met waarachtige godsvrucht bestaambaar, maar kunnen vaak even goed, ja veel beter, wegblijven en 't ongeluk was, dat menschen als baas

Abrams er niet alleen zich vroom door achtten, maar ook elk wantrouwdien die — zeer terecht — zulk drijven verwierp als gemaakt en schadelijk. De leeraar, bij wien Abrams kerkte, was iemand, die in waarheid God vreesde en het Woord zuiver verkondigde. Doch dat zou hem niet hebben gebaat om zuiver te schijnen in den oogen van den baas, als hij ook niet trouw in den Bijbel steeds „ende” had gelezen, met zeer lange klanken had gesproken, en op een „dienst” van 10 tot 12 uur nog een kwartiertje of meer had toegegeven. Dat Abrams echter ooit den prediker recht had begrepen, ook in de langste preek, was zeer te betwijfelen.

Naar dezen leeraar zou Kwik den eerstvolgenden Zondag gaan.

H.

(*Wordt vervolgd.*)

EEN OUDE MARTELAARSGESCHIEDENIS.

Reeds zeer vroeg in de Christelijke jaartelling werd het de gewoonte van vele Christenen om zich terug te trekken uit de wereld in de eenzaamheid, en daar — ontogen aan alle uitwendige afleiding — te beproeven God te dienen in algeheele toewijding. Spoedig onttaardde deze gewoonte in grove zelfgerechtigheid en trachtte men door boeten, kastijdin-gen des vleesches en goede werken, de overmacht des Satans te verbreken en zijne eigen zaligheid te verdienen. Onze lezers weten zeker allen dat daaruit het monnikendom ontstaan is, dat zooveel ellende en verderf in de Christelijke kerk heeft voortgebracht.

De woestijn, door welke God eens zijn volk Israel uit Egypte naar Kanaan leidde, was voornamelijk het tooneel van deze eigengerechtigte levenswijze. Honderden bij honderden zegden het leven vaarwel en begroeven zich levend in de holen en spelonken, welke de onherbergzame bergen van Steenachtig Arabie aanbieden. En geen wonder. Met deze zucht naar valsche mystiek en naar eigen hulp bij de redding der zielen, ontwikkelde zich welig een ziekelijk verlangen naar plaatsen, welke men boven andere heilig hield, omdat er de herinnering aan een of ander grootsch feit uit de gewijde geschiedenis aan verbonden was. En waar was breeder terrein te vinden dan op den Sinai? Vooreerst: hoeveel was daar en daar in de nabuurschap gebeurd? En ten tweede: hoe groot was de oppervlakte, die het tooneel van al die geschiedenissen geweest was? Reeds een berg van eenige beteekenis op zichzelf heeft een oppervlakte van uren gaans. En bovendien had men de geheele woestijn tot zijne beschikking. Alles was daar gewijde grond. Ten derde waren weinige gewijde plekken zoo onherbergzaam en kon men dus daar met het beste gevolg gaan wonen, zonder vrees van door de gewone menschenlijke maatschappij gestoord te worden.

Toch waren monniken niet de eenige bewoners

der woestijn. Daar zwierven geduchte en gevaarlijke vijanden rond, namelijk de echte zonen der woestijn. Niet altijd lieten dezen de weerlooze monniken met rust, ofschoon die met de Sheiks der woeste volkstammen verbonden gesloten hadden, en het voor de laatsten geraden was, die verbonden te houden. Want ofschoon de monniken voor 't oogenblik weerloos waren, toch stond een krachtige wereldlijke macht gereed, hunne beleediging te wreken.

Maar de regeering is 't volk niet, vooral niet in een ongeordenden staat en bij halfwilden. Minstens tweemaal is er door de Bedouïnen een waar bloedbad onder de Sinaitiesche monniken aangericht, en wel in de jaren 373 en ongeveer 400. Beide moordtooneelen zijn beschreven door ooggetuigen, die ter nauwernood aan het lot hunner vrienden ontsnapten; het eerste door den monnik Ammonius, en het tweede door den „heiligen” Nilus; en beide die beschrijvingen zijn voor het nageslacht bewaard gebleven.

Het verhaal van Nilus is breedvoerig en zeer leerzaam; ook omdat het ons een blik gunt op het leven en de gewoonten van de Sinaitiesche monniken. Wij ontleenen er het volgende aan.

„De hermieten van Sinai oefenen zich, terwijl zij den bewoners dezer woestijn, Mozes en Elia, gedenken, in den ootmoed dezer mannen; want zij meenen verplicht te zijn de deugden na te volgen van hen, in wier land zij leven. Mozes liet zich immers niet door de grootte zijner macht tot zelfverheffing verleiden; en Elia werd door zijn wonderbaar offer (1 Kon. XVIII) niet tot hoogmoed vervoerd. Neen, beiden volhardden voortdurend en te aller tijd in hun ootmoed, en bleven, hoe ook hun levenslot wisselen mocht, aan hun voornemen getrouw.

Het voornaamste en onweersprekelijkste getuigenis voor den moed en het geduld dezer mannen (de hermieten van Sinai) wordt zeker wel geleverd door het feit, dat zij gedurende hun geheele leven deze woestijn bewonen, welke de Israëlieten, — die haar echter slechts doorreisden — niet verlaten konden zonder gemurmureerd en gescholden te hebben, op de spijze, die de hemel zelf hun toediende. Veel te zwak om gedurende veertig dagen de afwezigheid van hun leidsman te verdragen, verstonden zij de kunst niet om op waardige wijze zichzelf te beheerschen, maar vielen spoedig af en wendden zich in laakbare zorgeloosheid tot den afgodsdienst.

Daarentegen brengen de hermieten hun geheele leven in de woestijn door, waar hun de eerste en noodigste levensbehoefte vaak ontbreken, en oefenen zich in den plicht der godzaligheid.

In het leven dezer heilige mannen, geheel gewijd aan den aandachtigen dienst des Heeren, breekt nu plotseling en onverwacht, gelijk een verwoestende wervewind, een barbaarsche roovertende los. De heilige vaders werden kort na het eerste morgen-

krieken, nadat zij nauwelijks het gezang hunner heilige lofliederen geëindigd hadden, door de goddelooze rooverstroep overvallen. Ook ik was toen juist met mijn zoon in hun midden, want ik was, naar mijne gewoonte, van den heiligen berg (Sinai) afgekomen, om de hermieten, die op de plek van den Doornbosch woonden, te bezoeken. Als woedende honden stortten zij zich op ons en namen alle levensmiddelen in bezit, die wij voor den winter verzameld hadden. De monniken zijn namelijk gewoon beziën en andere vruchten, die daarvoor geschikt zijn, te drogen en als wintervoorraad te bewaren. Deze levensmiddelen lieten de barbaren nu door onszelfen bij elkaâr brengen en sleepten ons dan de kerk uit. Daarop roofden zij onze kleederen, schudden ons naakt uit en stelden de oudsten voor ons in een rij op, om hen te vermoorden.

Zij omgeven ons aan alle zijden, trekken schuimend van woede hunne zwaarden en bevelen in de eerste plaats met vonkelende blikken en rollende oogen den priester der heilige plaats den hals uit te strekken. En toen hieuwen niet beiden — want er stonden twee mannen naast hem — tegelijk op hem in, maar zij sloegen op de beurt in den rug van den heiligen man, die trots de geweldige smart, welke hij moest verduren, geen klaagtoon hooren liet, het gelaat niet omwendde, noch ook door het geringste teeken zijn vreeselijke pijnen te kennen gaf, maar zich kruiste en zijne lippen slechts opende om een zacht: „Geprezen zij den Heere!” te doen hooren. En toch reikte de eerste wonde, welke ook het oor doorsnedden had, van het schouderblad tot het kinnebakken, en de tweede van den schouder tot de borstkas. Derhalve zonk de heilige langzaam ter aarde, maar toch bewaarde hij in zijn val zijne waardigheid zoozeer, dat hij zijne wonden niet aan de nieuwsgierige blikken prijs gaf en geen onvoegzame houding aannam. Over zijn lichaam was zulk een zachte waardigheid gespreid, dat zij zijne naaktheid verborg, en er de hinderlijkheid van wegnam.

Dat alles had de heilige man ons echter den vorigen avond met hand en mond verkondigd, want bij het avondeten had hij zijn dischgenooten lieflijker dan gewoonlijk toegesproken en gezegd: „Wie kan weten of ons vóór den dood deze zelfde tafel nog eens tot den maaltijd vereenigd ziet?”

Na hem doodden de barbaren zijn huisgenoot, die van zijn leeftijd was; een grijsaard die onder den last der jaren en de beproevingen van het monnikenleven gebukt ging, en daarna den knaap, die hen beiden diende.

Ons overigen bevalen zij, ik weet niet door welke aandrift daartoe gedrongen, door eene beweging der handen, waarin zij nog de van bloed rookende zwaarden hielden, te ontvluchten. Onmiddellijk stormden de anderen vandaar, om door de kloven heen den berg Sinai te bereiken ofschoon zij anders niet gewoon zijn dien te betreden, omdat God daar eens

gestaan heeft, en vandaar met het volk verkeerde. Ik echter dwaalde vol angst heen en weder; ik kon geen besluit nemen en stond als vastgenageld uit liefde voor mijn zoon. Ik kon niet vluchten of mij overgeven aan de vreugde over mijne redding; want de band des bloeds hield mij gevangen, totdat mijn zoon door teekenen, die hij mij met de oogen gaf, mij aanspoorde om op den berg te ontvlieden. Wel trachtte ik het te wederstaan, maar de voeten schreden voorwaarts en hen volgde — ik weet niet hoe of door welke macht gedragen — het geheele lichaam. Mijn hart wilde niet weg en dwong mijn aangezicht zich telkens en telkens naar mijn zoon om te wenden. En zoo ging ik dan ook den berg op, de voortijlenden volgend, en zag van de hoogte hoe zij mijn bejammerenswaardig kind wegvoerden en hoe hij, niet openlijk, maar tersluiks, zoo nu en dan den blik naar mij wendde. De banden der natuur zijn immers zoo sterk, dat zij door de scheiding der lichamen niet slechts niet lossen gemaakt, maar veeleer vaster geknoopt worden.

Toen ik op den top des bergs, ik weet niet *hoe*, aangekomen was, verwijlden geest en gedachten nog steeds niet bij mijzelf, maar bij mijn ontvoerden zoon, aan wiens ongelukkig lot ik voortdurend denken moest. Reeds kon ik hem niet meer zien, want hij was door de groote tusschenruimte, die ons van elkander scheidde, aan mijn gezicht onttrokken. En toen eindelijk alles voorbij was, keerde ik mij om, gelijk het betaamt, in gebed tot den Heere, en klaagde bij Hem de gevangenschap mijns zoons en den marteldood der heilige mannen.

o, Gij zalige en driemaal gelukzaligen, wat heeft u nu de zure arbeid van uw onthouding, van uw geduld en uw lijdzaamheid gebaat? Moet gij zulk een zegeprijs ontvangen voor uw langen strijd en zulk loon voor uw volhardend kampen? Is dan uw ijverig streven naar gerechtigheid zoo ijdel en uw jagen naar deugd zoo vergeefs, dat de goddelijke Voorzienigheid u den dood prijsgeven moest en de gerechtigheid niet in de bres kon treden voor hen, die nu door den dood zijn weggeraapt? Neen, de hand der wetteloosheid heeft de macht over de heilige lichamen, de goddeloosheid verheugt zich in den zege over de godsvrucht en verheft overmoedig het hoofd, als hadde zij de waarheid overwonnen! Daarom ontbrandde niet in den heiligen Doornbosch het oude vuur; waarom verteerde het niet de inbrekers en misdadigers met zijne vlammen? Waarom opende zich de aarde niet, om hen te verslinden, zooals ze eens de bende van Korach met haar tenten en onderhoorigen deed? Waarom liet zich niet die wonderlijke ontzaglijke weerklank des donders van Sinai hooren en waarom verschrikte niet de toenmalige duisternis met haar ontelbare bliksemstralen die roekeloozen? Maar de macht, die helpen *kon*, liet de handen rusten, zonder de onrechtvaardigen door donder en bliksem te straffen

en de onschuldige door een sterken arm uit het gevaar te redden, opdat ook hun door een levendige getuigenis de wonderbare kracht der almacht openbaar werde, die nooit overwonnen kan worden. Nu echter kwamen deze heiligen, juist in de onmiddellijke nabijheid van den Doornbosch en van den Berg der wetgeving als offerdieren hulpeloos om.

De barbaren doodden ook nog vele anderen, die in de woestijn woonden, en trokken daarna, nadat zij alles vernield en verwoest hadden, ongehinderd weder af, want de nacht verleende hun volle zekerheid voor den aftocht. Wij echter stegen den berg af om den gevallen te begraven, die wij allen reeds lang gestorven vonden, uitgezonderd den heilige (den priester) die nog ademde en zelfs nog enkele woorden spreken kon. Wij plaatsten ons naast hem en brachten den nacht door in klagen, terwijl hij ons vermaande om ons over zulk eene beproeving niet te verwonderen, want dat is de gewoonte des Satans, dat hij Gods meest beproefde dienaren opvoert. Hoevele Jobs heeft hij reeds door vuur, door het zwaard of door het instorten der huizen weggeraapt! En verder zeide hij ons dat het voorgevallene ons niet mocht doen wankelen, want de Rechter aller rechters wist wel onder welke voorwaarde Hij zijne strijders hun tegenpartijders in handen gaf, terwijl hij toch een heerlijke zegenkroon belooft aan hen, die de slagen der tegenstanders standvastig verdragen. En waarin zulk een loon bestaat, leert ons het voorbeeld van den grooten Job, die alles, wat hij meende verloren te hebben, dubbel heeft wedergevonden, ja onvergelykelijk heerlijker.

Zoo sprak hij en nam van alle omstanders, hen kussende, afscheid, zoolang hij nog spreken en de tong bewegen kon. Toen echter, nadat hij ontslapen was, droegen wij hem tot de overigen en gaven hem onder tranen aan den schoot der aarde over. Later gelukte het ons nog in denzelfden nacht tot de bewoners van Pharan te komen, want de duisternis verborg onzen aftocht.

Van de gevallenen heetten twee Paulus en twee Johannes, de presbijter was Theodulus, en zij stierven op den zevenden dag na Epiphanius, dat is den veertienden Januari. Want het is de plicht van menschen, die nauwgezet van geweten zijn, er zorg voor te dragen dat de gedachtenis van de dagen en de namen onder de heilige mannen verbreid wordt en bewaard blijft.

De Raad der bewoners van Pharan besloot nu, nadat zij de mededeeling (die de ontvluchte monniken hen gedaan hadden) gehoord had, over den onderganen moedwil niet te zwijgen, maar er mededeeling van te doen aan den hoofdmans der barbaren.

En zij zonden onmiddellijk twee van hun zoogenaamde dagboden tot hem om hem voor het verbreken van het gesloten verdrag verantwoordelijk te stellen. Deze dagboden zijn jonge mannen, wien

de baard nauwelijks begint te wassen, en iets ouder dan de epheden. Tot den bodendienst worden zij gewapend met pijl en bogen, een werpspies en een vuursteen. Want dat is voor hun onderhoud gedurende de reis voldoende, zoowel om wild te bemachtigen, als ook om een vuur ter bereiding van het maal aan te steken, want hout en dorre rijzen hebben ze het geheele land door in overvloed, aangezien niemand in de woestijn de boomen velt. Terwijl nu deze boden zich op weg begaven, trokken wij uit om de lijken der gevallen te begraven. En toen wij aan de plaats gekomen waren, waar zij vóór vijf dagen verslagen waren, bevonden wij aan hen niets, van hetgeen men anders bespeurt aan lijken, die reeds eenigen tijd gelegen hebben. Want zij rieken niet en er was geen begin van ontbinding aan, ook waren ze niet geschonden door roofvogels of andere wilde dieren, die zich gewoonlijk met lijken voeden. Dat zij werkelijk reeds vijf dagen daar gelegen hadden, werd ons bericht door den dienaar van Magadon, een raadsheer, dien de barbaren gedood hadden.

Hetzelfde lot hadden ondergaan Proclus in Bethrambe, Hypatius in de herberg te Salael; Macarius echter en Maraus waren daarbuiten in de woestijn vermoord. Benjamin in Elin, Eusebius in Thola en Elias in Aze. Van dezen, ofschoon zij allen vóór vijf dagen overvallen waren, vonden wij één, met wonden overdekt, nog levend. Wij namen hem op, droegen hem in de tent en begroeven de lijken zijner lotgenooten. Toen wij tot hem terugkeerden, vonden wij hem echter dood naast de waterkruik liggen, want hij was tengevolge der bekomen wonden door brandenden dorst gepijnigd, en was gedurende het drinken voorover op de knieën gevallen en had in deze houding den geest gegeven. En nadat wij ook hem begraven hadden, keerden wij naar Pharan terug."

Tot zoover het verhaal van den monnik, die het vóór bijna vijftienhonderd neerschreef. We zien ons daardoor in een geheel vreemde wereld verplaatst.

Een ander maal hopen we iets mede te deelen over het beroemde klooster op Sinai; dat nog niet gebouwd was toen de hiervoren omschreven gebeurtenissen voorvielen.

W.

DE KROEGHOUDER EN ZIJN GAST.

„Wanneer gij een merkwaardige geschiedenis wilt hooren”, zei onlangs een heer tot zijn jongen vriend, die met hem in een park wandelde, „laat die grijze heer u dan eens iets vertellen.”

De ander zette zich naast den grijsaard, die met een bedrukt gelaat op een bank in de schaduw van een boom zat.

„Men heeft mij gezegd, dat gij een buitengewone

levensgeschiedenis hebt, en dat gij er geen bezwaar in hebt die te verhalen,” sprak hij.

De toegesprokene zag den vreemdeling een oogenblik aan en sprak: „Ja, een wonderbare geschiedenis. Ik ben een moordenaar en een gewezen speler. Maar schrik niet voor mij, want de moord geschiedde niet met opzet.”

Vóór tien jaar bezat ik nog het grootste en meest gezochte koffiehuis in Chicago. In mijn huis bevond zich een kamer, als speelzaal ingericht. Van Zaterdagavond tot Zondag had ik mijn grootste inkomen. Menig treurig geval is hieraan verbonden, dat begrijpt een ieder, maar ik dacht, een waard moet alles voor lief nemen, want het was toch zijn schuld niet, wanneer anderen speelden; hij dwingt er immers niemand toe, zoomin als om vergif te drinken.

Mijn aandacht werd bijzonder getrokken door een man, die veel kwam, en met wien ik altijd zelf speelde. In 't eerste speelde hij er grof op los en verloor hij veel geld; later werd hij wat voorzigtiger en het scheen mij, gelijk later bleek terecht, dat hij speelde om in zijn onderhoud te voorzien. Maandenlang kwam hij regelmatig in mijn huis, nu en dan won hij iets; maar meestal verloor hij veel.

„Eindelijk kwam hij eens tegen den nacht met een rood hoofd, blijkbaar half dronken, weer binnen, en zette zich bedaard neer. Hij legde een kleine rol geld op tafel en sprak: „In dit pakje ligt mijn geluk, mijn eer, en mijn leven. Een van beiden, ik moet winnen, of ik verlies alles.”

„Beginnen! Ik ben bereid!” sprak men.

„Nog anderen waren een tijdlang aan 't spelen, staakten het eindelijk, en sloegen den jongen man gade, die aan mijn rechterzijde zat. Hij speelde om te winnen, maar het geluk diende hem niet, want hij verloor, won eens iets, maar verloor telkens meer. Eindelijk na twee uren van vrees en angst, verloor hij zijn laatste geldstuk.

„Met saamgeperste lippen en een doodsbleek gelaat leunde hij achterover tegen zijn stoel, wierp een blik op mij en sprak: „Mijn geld, mijn eer en mijn geluk, alles is over deze tafel gegaan om nooit weer te keeren. Ik heb u voorheen gezegd dat mijn leven aan dit laatste geld hing, en zoo is het. Zeg mijne vrouw, dat ik te ver gegaan ben om ooit weer terug te keeren.”

Eer wij het verhinderen konden, zette hij een revolver op zijn hart, en schoot zich dood.

„Spoedig was zijne vrouw gehaald. Schoon zij bleek en ontsteld zag, lag in haar verschijning iets ontzettends. Toen zij zich overtuigd had, dat haar man dood was, vroeg zij:

„Waar is de eigenaar van deze verschrikkelijke plaats?”

Men verwees haar naar mij.

Naar mij toekomstige wees zij met haar vinger op mij en sprak met een stem, die thans nog in

mijn ooren weerklinkt: „O, gij ziellooze, ellendige man, met een hart van steen! Gij hebt mijn man van mij weggenomen en hem in 't verderf gestort, mij tot een weduwe en mijn kinderen tot weezen gemaakt! Gij zijt een moordenaar, en Gods vloek moge eeuwig op u zijn!”

Met een wilden schreeuw viel zij op het lijk van haar man in onmacht.

„Deze gebeurtenis maakte mij ziek. Wekenlang lag ik op mijn leger en dien vloek hoorde ik altijd weer in mijn verbeelding.

„Toen ik herstelde, verbrandde ik de speeltafel, sloot mijn ellendigen winkel, en begaf mij op reis. Ik hoopte den vloek dier vrouw kwijt te worden, maar ik kon het niet. Ik vrees dat hij altijd op mij blijft rusten en ik gevoel, dat ik de moordenaar van haar man ben. Daar ik rijk was, trachtte ik terstond die vrouw met een jaarlijksch inkomen te steunen en te verzorgen, maar zij wees elke aanbieding af en zocht door handwerk in haar onderhoud te voorzien. Mijn gemoed zocht eenige rust, en daarom bepaalde ik een zekere som voor hare huishouding, hetwelk door haars vaders hand tot haar komt zonder dat zij weet, dat het van mij is, zoodat haar kinderen een goede opvoeding kunnen genieten. Mijn geheele vermogen, dat een paar honderduizend dollars bedraagt, is haar vermaakt en haar vader beheert het reeds.”

De grijsaard sloot zijn ontzettend verhaal met de woorden: „Mijn leven is voor 't grootste gedeelte er aan gewijd om plaatsen te bezoeken, waar gespeeld wordt. Daar zoek ik de jongelieden op, die op den weg ter helle zijn, en waarschuwen hen voor gevaar. God zij dank, in vele gevallen is het mij gelukt er te redden. En nu gij, jonge man, denk aan deze geschiedenis, wees op uw hoede, opdat uw ziel niet vergiftigd worde.”

De grijsaard drukte zijn hoed over zijn oogen, die vol tranen stonden, en de ander ging dankend en denkend heen.

Op hoevele huizen en schatten van spel en drank en ontucht rust de vloek der vrouw, de vloek der zonde. Hoe weinigen trachten werkelijk gelijk deze grijsaard hun zonden af te breken door gerechtigheid. Hoe nameloos rampzalig zal het zijn met zulk een schuld op het geweten te sterven en de eeuwigheid in te gaan, zonder kennis van het bloed van Christus, dat de zonde dekt als een kleed, dat de worm die knaagt doet sterven en het vuur dat brandt kan uitblussen.

H.

EEN DUBBELE VERRASSING.

„Mijnheer, er is een pakje voor u gekomen.”

Voor een redacteur is het ontvangen van een pakje, ook op andere dagen dan „Sinterklaas,” nu juist niet zoo ongewoon. Evenwel ook hij dient het open te maken om te weten wat er in zit. Zoo deed ook ik.

Voor mij lag een boek, in het handig „klein octaaf” formaat, een zwart-rood gemarmerden linnen band, met een smal goud krulletje op de kant, in 't kort met een voorkomen, dat mij deed denken: „Dat is er nog een van vóór 1800, zooals ik er meer in de kast heb staan. Waartoe wordt het mij gezonden? 't Is in elk geval keurig bewaard.”

Ik opende het boek en zie daar las ik . . . den naam HÖVEKER & ZOON op het titelblad. Nu wist ik wel, dat de naam Høveker al een zestig jaar met eere in den boekhandel en daar buiten is genoemd, maar dat hij reeds in de vorige eeuw onder de uitgevers teboek stond. . . Ik begreep het niet.

~ Doch het raadsel werd eenigszins opgelost toen ik den vollen titel las:

Een dichteralbum van vóór honderd jaren.

De gedachtenis aan Bellamy en zijne kunstvrienden nog eens vernieuwd. Met 12 portretten en 12 facsimilés.

DOOR

J. P. HASEBROEK.

Die titel, ook beschreven in gouden letters op den band en op een rood veld op den rug, deed mij begripen, dat ik een oud en toch wel degelijk een nieuw boek voor mij had. Een boek *nu* geschreven, maar ter herinnering aan oude dagen, en dies in zijn uiterlijk met dien tijd in overeenstemming. Voorwaar de uitgevers hebben eer van hun werk en we danken de *Vereeniging ter bevordering van Christelijke Lectuur*, die 't het licht deed zien!

Een redacteur leest veel en moet veel lezen. Toch, had ik nauw de eerste bladzijde gelezen of ik moest verder; haast aan een stuk las ik het boek uit, en — wat hier volgt strekt om ook den lezer te raden: doe, al is 't meer op uw gemak, ook zoo. Het zal u goed doen.

Het „vriendenalbum”, waarvan hier gesproken wordt, is geen gewrocht der verbeelding, maar bestaat en is in 't bezit des schrijvers. Het leidt u een kring binnen van mannen, allen op een of andere wijs uitmuntend, vereend van zin en geest en de meesten, zoo niet allen, zij 't ook in onderscheiden mate, zich buigend voor den Christus en hun kracht zoekend in God. Vriendschap, huwelijk of verwantschap verbond hen onderling, gelijk de schrijver Ds. Hasebroek onder hen zijn voorzaten telt. Aan een van hen die gelijk voorrecht heeft, Dr. Kleyn te Utrecht, is het boek opgedragen.

Het verplaatst ons naar Utrecht, waar een eeuw geleden de hoogleeraar Kleyn het middelpunt vormde van een kring, waarin Bellamy en andere schitterende geesten zich vereend zagen. Met hen verbindt de schrijver andere mannen en vrouwen, die, tot hen in betrekking staande ook, gelijk de anderen, in het album hun namen, een vers of een schoon woord plaatsten. Van elk geeft Ds. Hasebroek een beschrij-

ving zoowel wat het uiterlijk als 't karakter en het leven betreft. Tal van bijzonderheden en verzen tot nog toe onbekend, ontvangen we hier. Karakteristiek en „in de lijst van den tijd” zijn de bijgevoegde portretten, waaronder verscheiden silhouetten, gelijk ik die nog ten huize mijner grootouders zag.¹⁾ Ook hierdoor ligt over heel 't boek het waas der achttiende eeuw, uit wier laatste tijden we hier zooveel en zooveel leerrijks en degelijks vernemen.

Van de personen, die Ds. Hasebroek in beeld, handschrift en beschrijving voor ons opvoert, zijn sommige algemeen bekenden, als Jung Stilling, van Alphen en Bellamy, al is het eigenaardige, dat men hier juist datgene vindt wat totnogtoe niet iedereen wist.

Bellamy wiens silhouet u den frisschen jonkman doet kennen,

BELLAMY.

Van Alphen, Staring, Jung Stilling, wie kent ze niet! Mevrouw Kleyn—Ockerse, de talentvolle vertaalster van „Helons bedevaart” met aantekeningen van Clarisse, den geleerden hoogleeraar, mede indit album vermeld, hoe velen danken haar nu nog voor haar telkens herdrukt boek! Wat innige vroomheid deze voortreffelijke vrouw bezielde, getuige haar heerlijk gedicht:

MIJNE KEUZE.

Langs diepe sporen
Van moeite en kruis
Is mij beschoren
De weg naar huis;
Door wildernissen,
Waar in mijn voet
Den weg kan missen,
Of struik'len moet;
Waar distels groeien
Van angst en leed,
En tranen vloeien
Van bloedig zweet;

¹⁾ Een silhouet — dus genoemd naar den Franschen uitvinder — is een beeld, dat het gezicht steeds van ter zijde geeft en vlak, dus zonder oogen enz., alleen om-trekken. Een photographie is wel zoo goed.

Dáárboven wolken
Van onweer zwaar;
Hieronder kolken
Vol doodsgevaar;

Om 's daags te schuilen
Geen boom, geen hut,
Die 's nachts voor 't huilen
Des storms beschut;

Langs diepe sporen
Van moeite en kruis
Is mij beschoren
Mijn weg naar huis.

En echter derwaart,
Hoe moeilijk, ligt
De landstreek, werwaart
Mijn pad zich richt.

Mijn dwaalweg loope
Woestijnen door,
Het oog der hope
Wijst mij het spoor.

Waar Jezus bloedig
Is heengegaan,
Zou 'k daar mismoedig
Van verre staan,

En Hem niet volgen? —
Hij vormt de zee,
Hoe ook verbolgen,
Ten veil'ge reë.

Schoon stormen loeien,
De wildernis
Moet welig bloeien,
Waar Jezus is!

Dáár steekt de prikkel
Des dood's niet meer,
Noch maait zijn sikkel
De bloemen neër!

Ik zal steeds hopen
In moeite en kruis,
En moedig loopen
Den weg naar huis.

Ik laat 't gewemel
Der zorg beneën,
En kies den hemel,
En 't pad daarheen!

Minder bekend, althans voor het groote publiek, zijn de heeren Kleyn, Ockerse, Hinlópen, Rau, Tydeman en laatst niet minst — Mej. Francina Baane, de minnelijke verloofde van den zoo vroeg gestorven Bellamy. Elk jongmensch leze wat de grijze schrijver van haar zegt. 't Is een schoone bladzijde. En vraagt ge hoe Jung Stilling, de gemoedelijke vrome en diepdenkende Duitsche geleerde hier komt? Het album antwoordt u. Zijn portret geve hier een denkbeeld en van zijn uiterlijk en van den smaak dier tijden wat afbeeldingen betreft.

En wat kon vriendschap hartelijker en beters schrijven dan het woord van Van Alphen aan Kleyn, dat hier volgt:

*Wat zal ik schrijven? .. duizend gedachten
Zweeven me aanlokkend voor de verbetering
Ja ik bemis u! Zal ik het schrijven?
Nee! dit gelooft hij!*

*Liever beleden, dat ik met bydschap
aan uw vermogens dankbaar gedenkend
vinniglyk bidde: „Laat zijn talenten
gode gewijd zijn!”
van Alphen.*

Mtr. d. 2 Octob 1782.

De achttiende eeuw staat om goede redenen bij velen niet hoog aangeschreven in onze geschiedenis. Haar einde was, als dat der negentiende, een tijd van woeling en strijd der geesten. De omwenteling van

1789 was uiting van wat woelde en werkte en nawerkte totnutoe en alom. Doch, heeft reeds van Lennep gewaarschuwd tegen minachting van het geslacht, waaruit onze grootouders sproten, het boek van Ds. Hasebroek toont dat die waarschuwing niet ongegrond is. Hoor hem spreken:

„Welk een kring! Waarlijk het gaat niet aan, deze mannen, gelijk men wel eens doet, voor domooren en dwepers, voor verwijfde of ziekelijke zielen, voor onpraktische leëgloopers en nietsdoeners te schelden. Ziet hen aan! Een wonderlijk soort van dweper en kwezel, die Bellamy met zijn heldere kijkers, met zijn gullen lach, met zijn Herculische kracht, met zijn stevige vuist, met zijn vroolijk geopende lippen, die Anacreontische liederen zingen, welke, althans in hunne warmte, ouden en nieuweren op dit gebied naar de kroon steken! En toch, die sterke en stoere hals, die er op scheen aangelegd als Atlas een wereldglobe te dragen, hoog zich met diepen eerbied voor het hoogere, voor het eeuwige, voor het goddelijke: Bellamy, de minnaar van Filis, reikt stervend Stilling, den schrijver van het *Helmwee*, de hand. En wat van hem geldt, geldt ook van zijn vrienden. Niet alleen de groote kanselredenaar en hoogleeraar dertaal van het gewijde Oosten, Rau, maar ook de raadsheer in den hove van Gelderland, Kleyn, ook de staatsraad en staatsminister onder koning Lodewijk Napoleon, Hinlopen, ja, ook zelfs de aanstaande grondwetgever in het revolutionaire parlement in de woeligste dagen van ons staatkundig leven, Ockerse — zij schamen zich des Evangelies niet: zij dragen op den helm, waarmede zij in de gelederen van den dubbelen strijd des tweevoudigen, des aardschen en hemelschen levens treden, niet den Pruisischen of Oostenrijkschen arend, maar de duif des Heiligen Geestes. Schoon voorbeeld! Ga het voor de kinderen van dit geslacht niet geheel verloren!”

Men krijgt onwillekeurig de menschen lief, waarmeê de schrijver ons in kennis brengt, en leert hemzelf allereerst hoogschatten, den grijzen prediker en dichter, die als „emeritus,” als „rustend” leeraar, ons reeds in enkele jaren een viertal werken weerschonk -- we bespraken de gedichten ook in dit blad — die van levensmoed en levenskracht getuigen. Zoo ook wederom dit werk, dat den band legt tusschen 't heden en verleden. Voorwaar Ds. Hasebroek behoort tot dezulken, die het woord der Schrift in zichzelf bevestigd zien: „In den grijzen ouderdom zullen zij nog vruchten dragen.” Wel is het niet velen gegeven zoo tot in den ouderdom frisch, levendig, ietwat schalk te zijn soms, en tegelijk zoo degelijk en vroom het voorgeslacht het huidige nabij te brengen. Niet elk is

in Arkadië geboren. Maar ook — hoe menig jong man is reeds oud in onze dagen, ouder dan deze bijna tachtigjarige schrijver en dichter. Waarom? Om velerlei. Soms door zonde en zingenot, door

jacht op geld en goed, maar ook en al te vaak door dien vloek onzes tijds, dat vroeg rijp willen zijn, dat willen „lehen,” waar men nog „lernen” moet, dat snelle spijsverteringsvermogen, waar Schiller van spreekt.

Zie, dezulken zullen dit boek niet schoon vinden. Ze vatten het niet. Er zit geen dollemansvaart, geen wervelstorm, geen nooit te begrijpen warreling van taal en denkbeelden in. Maar, lieve lezer, wees gij wijzer. Acht u niet te groot om naar een groot man te luisteren en waan niet, dat gij, die misschien driemaal jonger zijt dan hij, hem beoordeelen kunt. Verfoei de betweterij onzer dagen.

Wij vertrouwen van onze lezers, dat ze ons danken zullen op dit veelzins eenige boek hun aandacht te hebben gericht. We danken den schrijver, dien God blijve sterken en den zegen verleene, dat velen ook door zijn boek leeren gelijken op die hij beschreef, althans daarin dat zij Gode de eers zijns naams, den dank voor zijn gaven toebrengen!

H.

ONBEGEERLIJKE VROUWEN.

Te allen tijde hebben vrouwen de wapenen weten te hanteeren. Reeds eeuwen geleden traden strijdlustige dames in „het krijt” en hebben zoowel tegen hun geslachtsgenooten als tegen de „heeren der schepping” gestreden.

In het begin der middeleeuwen streed meermalen de vrouw tegen den man. De wet van het jaar 511 der Ripuarische Franken liet aan de vrouw, die zich over belediging of mishandeling van haar man klaagde, de keuze tusschen een spinnerokken en een zwaard. Wanneer zij, over haar klacht berouw hebbende, het spinnerokken, het zinnebeeld der onderwerping, koos, dan moest zij voor haar man knielen en hem met de volgende woorden om vergeving vragen: „Mijn lieve heer, ik ben uw gehoorzame dienaar, doe met mij wat gij wilt!” Zij echter, die het zwaard koos, aanvaardde daardoor een strijd op leven en dood met haar echtgenoot. Wanneer zij hem doodde, werd zij in alle eer weduwe en mocht weder in het huwelijk treden. Overwon hij haar echter, zoo mocht hij ook haar dooden; smeekte zij om lijfsbehoud, dan moest zij onder zijn heerschappij terugkeeren en zich voor het verloop steeds onderworpen gedragen.

In later eeuwen ging de ridderlijke geest ook dikwijls genoeg op het zwakkere geslacht over. Brantôme verzekert: „De Duitsche dames houden onder elkander werkelijke steekspelen met smaakvolle lanssen en de dames te Bologna vechten onder elkander in vollen ernst!” Het eigenlijke land der damesduels was gedurende langen tijd Frankrijk. Bovenal is in den nieuweren tijd het tweegevecht beroemd tusschen de markiezin de Nesle en de gravin de Polignac, ten tijde van Lodewijk XV. Beiden waren op den

hertog de Richelieu verliefd, die zijne liefde tusschen de tweede schoonen verdeelde. Op zekeren dag echter had hij bij vergissing beide op hetzelfde uur genood, zoodat zij elkander onverwachts bij den hertog troffen. Natuurlijk kwam het tot een heftig tooneel, dat Richelieu tevergeefs zocht te verhinderen, en het eind was een uitdaging tusschen de twee dames. De strijd liep tamelijk onbloedig af. De gravin schoot de markiezin een stukje van het rechter oorlapje af, waarop deze op den grond viel, alsof een kogel haar hart had doorboord.

Tallemant des Rèaux maakt van verscheiden beroemde „vechtsters” melding, waarvan in de eerste plaats de schoone madame de Chateau-Gay genoemd worden moet, die, toen zij een beminde van ontrouw verdacht, hem tot een gevecht uitdaagde en hem wondde, om hem de trouw in te prenten. Haar zuster, welke gehuwd was met de heer La Douze, was niet zoo gelukkig, want toen zij haar man uitdaagde, gaf deze haar drie duchtige steken om haar weêr bij haar verstand te brengen. Met schietgeweer had deze dolle dame wellicht andere uitkomsten gehad, want men verhaalt, dat zij zulk een vaste hand had, dat zij met een haakbus een kaars kon snuiten.

De operazangeres d'Aubigny, bekend onder de naam van mejonkvrouw de Maupin, maakte door haar dolle streken, dat jarenlang geheel Parijs van haar sprak.

Op een gemaskerd bal in het Paleis Royal was zij in manskleederen, die zij bij voorkeur droeg, verschenen, en gedroeg zich daar tegenover een aanzienlijke dame zoo onbeschoft, dat drie vrienden van de beleedigde, dadelijk van den gewaanden man voldoening door wapens verlangden. De Maupin ging met hen in den tuin, bevocht den een na den ander en keerde daarop rustig weder naar het bal terug! —

Beware de Heer alle mannen voor zulke vrouwen, en alle vrouwen dat zij denzulken gelijken!

H.

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

1. Reparatiën worden hier à 25 cent *onzichtbaar gemaakt.*

Dan is 't goedkooper om de dingen maar kapot te laten blijven.

Hoe de koningin-regentes van Spanje en de jonge koning te San Sebastian den dag doorbrengen, vertelt een correspondent van de Italiaansche *Corriere di Napoli*.

De koningin staat 's morgens te 6 uur op, kleedt zich en wijdt eenigen tijd aan het gebed, waarna zij toeziet bij het aankleeden van den koning en

van de prinsessen. Vervolgens gebruikt zij met hen het ontbijt en wijdt zich dan aan staatszaken. Te 11 uur nemen allen een bad in zee. Na het „tweede ontbijt” leest de koningin haar brieven, dagbladen en tijdschriften, of de uittreksels, die haar secretaris daaruit maakt, en daarna maakt zij een rijtoer of een boottochtje.

De jonge koning staat in zijn slaapkamer onder toezicht zijner min, Raimonda, een stevige Spaansche boerin. Zr. Ms. gouvernante is een oudere, deftige dame, die streng de etiquette handhaaft en daardoor den koning wel eens een vermaning moet toedienen. Zoo noemt de kleine Alfonso de *grandes* of andere heeren, die dikwijls aan het hof komen, steeds bij hun doop- of achternaam, zonder den titel.

„Eh! Xiquena!” riep hij onlangs toen de gewezen minister voorbijging. De gouvernante die wist, dat de vader van den graaf overleden was en dat de zoon den titel geërfd had, merkte op, dat het de hertog van Bivona was, dien Z. M. wilde toespreken. Alfonso barstte in lachen uit en riep: „De hertog van Bivona! die is goed! Maar ik weet heel goed dat het Xiquena is! Zijt gij niet Xiquena? vroeg hij den graaf. „Ja, sire” was het antwoord. „Ziet ge wel,” ging de koning voort, „deze mevrouw wil den menschen altijd nieuwe namen geven.”

Flink.

Niet alleen de keizer van Duitschland heeft beperkende bepalingen op het tweegevecht vastgesteld, ook de mikado van Japan is geen voorstander van het duel. Hij heeft een besluit uitgevaardigd, waarbij voor het geheele rijk de volgende bepalingen geldend zijn verklaard:

1°. Uitdaging tot of aanneming van een tweegevecht wordt gestraft met een tuchthuisstraf van zes maanden tot twee jaar en een boete van 10 tot 200 piasters.

2°. Duelleeren wordt gestraft met een tuchthuisstraf van twee tot vijf jaren en een boete van 20 tot 200 piasters.

3°. Op doodslag of verwonding zijn de straffen toepasselijk in het strafwetboek vermeld.

4°. De bijwoning of toezegging van het bijwonen als getuige of in eenige andere betrekking wordt gestraft met tuchthuisstraf van een maand tot een jaar en een boete van 5 tot 50 piasters. Dezelfde straf geldt voor het verhuren of afstaan van een terrein met de wetenschap dat er geduelleerd zal worden.

5°. Elke ongunstige beoordeeling van een persoon, die geweigerd heeft te duelleeren, valt in de termen van hoon en laster en wordt als zoodanig vervolgd.

Het christelijk Europa kan hieruit veel leeren.

H.

Zeer zoet en zeer heet.

Onder dit opschrift verhaalde onlangs de „Libauer Zeitung” de volgende geschiedenis:

Een bevaren Deensch zeekapitein treedt een herberg in onze stad binnen, zet zich recht op zijn gemak neder aan de groote tafel, en legt zijn hoed daarop naast zich neder. Een jonge fat, die in zijn nabijheid zit, vindt de buurschap van den verweerden zeemanshoed onaangenaam, en roept den bezitter daarvan op vinnigen toon toe: „Heidaar, neem je hoed van de tafel.”

De kapitein ziet den spreker eerst verwonderd aan met zijn groote grijze oogen, en keert hem tegelijkertijd den rug toe. De jonge man grijpt daarop met een brutaal gebaar het voor hem staande bierglas, en werpt den inhoud daarvan in den hoed des kapiteins. De brave Deen zegt ook nu nog geen woord, maar bestelt daarop bedaard aan den kellner een glas grog, „zeer zoet en zeer heet.” Toen hij het gevraagde ontvangen had, staat hij bedaard op, vat den jongen gek bij zijn das en giet hem zonder een woord te zeggen, den „zoeten en heeten” drank tusschen de net gestreken boord en den hals.

De op zoodanige manier gestrafte persoon springt natuurlijk met een pijnlijken kreet op en tracht zich onder een luid geschreeuw en heen en weder schudden los te rukken. Een dreigende beweging met de hand... maar toen hij alle omstanders in een luid gelach ziet uitbarsten, grijpt hij snel hoedje en stokje, en ijlt in stormpas de deur uit.

H.

Wanneer Whitefield predikte in Amerika, hoorde Dr. Franklin hem dikwijls.

De doctor verklaarde eens onder anderen: Ik had in mijn geldbeurs een handvol kopergeld, drie of vier zilveren dollars en vijf pistolen in goud. Eerst was ik voornemens om het kopergeld in de collecte te geven. Onder de prediking werd ik opgewekt om mijn zilver te schenken, en eindelijk boeide de prediking mij zoo, dat ik alles gaf wat ik in mijn geldbeurs had.

Wie kan zoo prediken als Whitefield en met dat gevolg voor de collecte?

H.

Baas boven baas.

Is de Amsterdamsche schooljongen vooral in den laatsten tijd tot in de bladen toe — en terecht — door zijn woeste zeden en ruwheid berucht, dat er ook in Amerika lievertjes zijn, bewijst wat volgt.

Dezer dagen namelijk hadden eenige schooljongens te Chicago de aardigheid? om een openbaren dronkaard, (?) genaamd, die op 't voetpad uitgestrekt lag te slapen, de kleederen op onderscheiden punten aan het houten voetpad vast te spijkeren! De politie-agent, moest hem eerst van het voetpad losmaken, om hem naar een veiliger plaats te kunnen brengen.

H.

ONZE BOEKENTAFEL.

(Vervolg.)

1. **Charlotte de Laval en Louise de Colligny, historische tafereelen** door MEVROUW DE WIT-GUIZOT. Vertaald door CHARLOTTE SMITS.

2. **Zonder Naam**, door den schrijver van „Van de planken hut naar het Witte Huis.” Vrij naar het Engelsch door ADELPHA.

3. **De Oude Bijbel**, een verhaal door CORNELIA. De Schrijfster van „Belijdenis en Leven, Zaaïen en Oogsten,” heeft ons in het derde der bovengenoemde boeken er een geschonken, tot welks aanbeveling we niet veel woorden behoeven te gebruiken. Het is en blijft bekend, bemind, gezocht. Dat getuigt best de vierde druk, waartoe anders ten onzent een dik boek 't niet dikwijls brengt. De „Oude Bijbel” ziet er in nieuw gewaad keurig uit, en zal zeker weer tal van lezers vinden.

Keurig van uiterlijk en degelijk van inhoud zijn ook No. 1 en 2.

Het eerste is een streng historisch verhaal, waarbij de verduistering slechts dient om het dorre weg te nemen. Schrijfster en vertaalster hebben beide eer van hun werk. We leeren hier de Colligny, zijn vrouw en zijn dochter — de vierde echtgenoot van Prins Willem I — een edel drietal, kennen, zooals ze waren, en slaan een diepen blik in de booze tijden die zij doorleefden, getuige de Bartholomeusnacht. De vertaalster voegde aan het werk een gewenscht aanhangsel toe, beschrijvende heel het leven van Louise de Colligny voor zoover het oorspronkelijke dit niet gaf. Ds. van Melle leidde terecht met waardeering dit flinke boek bij ons volk in.

Zonder naam, is de merkwaardige geschiedenis van een verwaarloosden jongen, die ten slotte tot een arbeider wordt in 's Heeren wijngaard. Dat we hier met een waar verhaal te doen hebben — een geval zeldzamer dan men wel eens meent — maakt het boek te meer aantrekkelijk. Adelpha, de bekende schrijfster, heeft met de vertaling de lezers verplicht.

4. We merken op, dat onder den titel van **Winterbloemen**, voor elke Zondagsschool een overdruk der 16 nieuwste boekjes van den uitgever G. F. CALLENBACH te Nijkerk beschikbaar is, welke onder zekere voorwaarden gratis wordt toegezonden, en een gemakkelijke gelegenheid biedt om met de nieuwe uitgaven kennis te maken.

5. **Bunyans „Christenreis”** 'is een van die boeken, die nooit verouden; telkens weer en in alle talen gedrukt worden, en bij die God vreezen zoo-wel als bij de wereld hoog geacht zijn. De uitgaaf die we hier voor ons hebben, en bij de uitgevers dezes 't licht zag, is een flinke vertaling met 25 goede platen en als niet kostbaar, zeer voor verspreiding geschikt. Voor oudere leerlingen van scholen enz. is 't een uitnemend geschenk.

6. De Christelijke scheurkalender **Calvyn**, ver-toont op het schild de portretten van Calvyn en Luther en daaronder eenige tafereelen uit de Bijbel-sche geschiedenis. De inhoud is degelijk en leerrijk, de uitvoering goed. Premie bij dezen kalender is een boek, getiteld: „Jeugdige geloofshelden” van Miss

Beatrix. 't Bevat de verhalen in ons vorig nummer vermeld.

7. In **Hoe zij overwonnen**, (340 blz.) schetst ons de welversneden pen van Mej. M. W. MACLAINE PONT, hoe het Christendom zijn intocht deed in Engeland en Ierland. We volgen Patrick in zijn arbeid in Ierland, en zien hoe het kruis daar en elders over het Heidendom triomfeert. En dat al wordt verhaald in boeiende tafereelen, die zeker onder jong en oud velen zullen trekken. Het boek is zeer flink uitgevoerd en heeft vier fraaie platen.

8. **De geschiedenis van Jozef** door FUNCKE is, naar we meenen, het nieuwste werk van dezen veel gelezen en welbeminden schrijver, op uitnemende wijs in onze taal overgezet. (330 blz.)

Het boek is in den trant van vele der werken van dezen schrijver, die „theorie en practijk” op gelukkige wijs weet te vereenigen en die de Schrift vooral tot leering weet te doen dienen. Jozefs geschiedenis, maar toegepast op onze dagen, gelijk b.v. ook geschiedt in Funcke's boek „Abraham de aartsvader”.

Men heeft wel eens gezegd: Funcke is breed maar niet diep; hij weet te zwemmen, niet te duiken. We geven gaarne toe: ook ons is niet alles wat hij schrijft even welkom, maar we vergeten niet hoe juist zijn eigenaardige schrijftrant en beschouwings-wijs hem duizenden lezers doet vinden, die willicht anders nooit een „godsdienstig” boek ter hand nemen. Dat heeft Bungener, die overigens een geheel ander gebied betrad, met hem gemeen. En hoevelen der-zulken en anderen is de lezing van Funcke's boeken niet tot zegen geweest. Zeker, men kan een boek schrijven dat b.v. heet „Stichtelijke betrachtingen over Jozef, den zone Jakobs” en in den geest van dien titel voortredeneert. Maar wie zouden dat lezen?

Het boek ziet er net uit en lokt tot lezen aan. 't Werd uitgegeven door de *Vereeniging ter bevordering van Christelijke Lectuur*.

9. Voor geschiedminnaars is een goed boek: **De geschiedenis der Romeinen**, door Dr. J. J. DOESBURG. De eerste aflevering laat natuurlijk nog geen besluit oordeel toe, maar 't komt ons voor, dat dit werk, wetenschappelijk zonder door al te veel geleerdheid af te schrikken en met zijn goed uitgevoerde afbeeldingen, wel lezers zal vinden. De uitvoering is net.

10. **De smid en zijn pleegdochter**, door NANNING, is een goed en boeiend verhaal (64 blz. 2 pl.) dat zeker velen jeugdige lezers zal bevallen en ten zegen kan zijn. De uitvoering en de plaatjes verdienen lof.

Wie aan jongens of meisjes eens iets moois wil geven, diens aandacht vestigen we op een uitgaaf van G. F. Callenbach te Nijkerk. 't Is een uitnemend geschenk voor jongens. Het boek met een fraaiën, kleurrijken omslag geeft bloemen en landschappen met teksten in acht zeer fraaie en fijn uitgevoerde platen met schetsteekeningen, geschikt om gekleurd te worden. De jeugd zal er met beide handen naar grijpen, en dan grijpt ze naar wat goeds — een geval dat niet altijd voorkomt. De bewerker en de uitgever hebben eer van wat zij leverden.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Aangelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Brijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

Eene menigte des hemelschen heirlegers.

Twee lofzangen van engelen worden ons in de Heilige Schrift vermeld.

Van den eersten maakt de Allerhoogste zelf gewag in zijn antwoord aan Job: „Waar waart gij, toen Ik de aarde grondde? Geef het te kennen, indien gij kloek van verstand zijt? Wie heeft hare maten gezet? Want gij weet het. Of wie heeft over haar een richtsnoer getrokken? Waarop zijn hare grondvesten nedergezonken? Of wie heeft haren hoeksteen gelegd? *Toen de morgensterren tezamen vroolijk zongen, en al de kinderen Gods juichten.*” (Job XXXVIII : 4—7).

Van den tweeden verhaalt ons Gods Woord in Lukas II : 13, 14): „En van stonden aan was er met den engel eene menigte des hemelschen heirlegers, prijzende God en zeggende: „Eere zij God in de hoogste hemelen, en vrede op aarde, in de menschen een welbehagen.”

Daar is nauw en innig verband tusschen deze beide lofzangen. Ja, die twee zijn één.

Vol aanbidding zonken de heirscharen der engelen op het aangezicht, toen ze getuigen waren van de nieuwe bewijzen der almacht en wijsheid huns Scheppers, die Hij tentoonspreidde in het formee-ren der aarde. Zij juichten en zongen vroolijk toen de heerlijke woonstede werd geordend voor hem, die naar Gods beeld en gelijkenis zou geschapen

worden, om als zijn onderkoning te regeeren. Zouden ze iets vermoed hebben van de heerlijkheid, die hun jongsten broeder wachtte? Zou een tip van den sluier zijn opgetild en hun een enkele blik vergund zijn op de dingen, in welke zij tot op den huidigen dag begeerig zijn in te zien? Zou hun eigen bestemming, om gediensige geesten te zijn ten dienste dergenen, die de zaligheid beërven zouden, hun toen tot klaarheid zijn gekomen? Immers, hun geluk was niet volmaakt, zoolang ook die arbeid ter verheerlijking huns Scheppers niet kon aangevangen worden. Eéne harmonie was het lied, dat ze aanhieven toen „God zag al wat Hij gemaakt had, en ziet *het was goed.*”

Maar straks verstomde het lied en bestierf de juichtoon op hun lippen. Want spoedig daarna moest gezegd worden: alles is *bedorven*. De dood brak in de schepping in en bracht de ontbinding in zijn gevolg mede. De mensch *stierf* ten dage dat hij het proefgebod overtrad; en de geheele aarde stond tegen haar regeerder op. Het gedierte maakte zich zijn meester ter prooie; de bodem dronk zijn zweet en loonde het slechts met doornen en distelen. Straks opende de aardbodem zijn mond om het *bloed* der menschen te verzwelgen. Verbroken was de harmonie. Een *klaagtoon* verving het lofgezang. En een der eerste diensten van de engelen was — het *uitdrijven* van den mensch uit het Paradijs en het bewaken van den weg naar den boom des levens.

Toch niet zonder hope! Nog voordat de toegang tot het Paradijs versperd werd, weerklonk de moederbelofte. De werkzaamheid der engelen ten bate van het menselijk geslacht brak niet af, maar werd integendeel verdubbeld, verhoogde krachtsinspanning eischende. Daar was *strijd* te voeren tegen de machten van den Overste dezer wereld, tegen de geestelijke boosheden in de lucht. Tegenover *hunne gelijken* stonden de hemelsche legermachten. Een strijd, die *hardnekkig* moest gevoerd worden. Een enkele blik in de verte wordt ons soms op het slagveld gegund. Een en twintig dagen had Gabriël te staan tegenover „den vorst des koninkrijks van Perzië,” toen God hem met een gewenschte boodschap tot zijn knecht Daniël gezonden had, en de hulp van Michaël, „een van de eerste vorsten” was noodig om hem den doortocht te banen. En reeds vroeger had dezelfde Michael „de archangel” te twisten en te handelen met den duivel over het lichaam van Mozes. Voet voor voet moest het grondgebied betwist en veroverd worden. 't Was een strijd onder aanvoering van den „Vorst van het heir des Heeren,” „den Engel des Verbonds.” Tot binnen uit de vesting des Satans moesten de uitverkorenen uitgerukt worden, gelijk Lot uit Sodom. Bij duizenden en tienduizenden moesten de kinderen van „den Vader der leugenen” nedergeveld, gelijk de eerstgeborenen in Egypte en de 185000 strijders van Assyrië. Tot krijgslieden moesten Gods kinderen gewijd en gesterkt, gelijk Gideon, „de strijdbare held.” Hun geboorte moest voorbereid, met hetzelfde doel, zooals van Simson.

En eindelijk naakte de ure waarin, vierduizend jaren nadat het lied was weggestorven, de volheid des tijds zou komen, en daarmee de jubelzang weer kon aangeheven worden. Daar daalt Gabriël, door God gezonden neder en kondigt de geboorte van een nieuwen Simson aan. De „roepende stem,” de heraut van den Koning, staat geboren te worden, en Gabriël wordt verwaardigd het diens ouders aan te zeggen. Nog zes maanden — naar de hemelsche tijdrekening éene seconde! — en dezelfde engel mag aan de gebenedijde maagd in Nazareth mededeelen, dat zij zal baren: „Jezus, die groot zal zijn, en de Zoon des Allerhoogsten genaamd worden, en God de Heere zal Hem den troon van zijnen vader David geven, en Hij zal over het huis Jakobs Koning zijn in der eeuwigheid, en zijns koninkrijks zal geen einde zijn.”

In deze aankondiging ligt de knoop die de beide lofzangen der „morgensterren” tot één verbindt. De crisis nadert. Thans zal de Overste dezer wereld komen en aan dien Koning „niets hebben.” Thans zal die Overste „*buitengeworpen* worden.” Thans komt dus de tijd, waarop de nieuwe lofzang kan gezongen worden.

En negen maanden later.... hoor, daar klinkt het lied, ons woord voor woord bewaard: „Eere Gode

in de hoogste hemelen! En vrede op aarde! In de menschen een welbehagen!”

„Eere, vrede, en welbehagen!” Dat is de *herscheping!* Tot Gods eere, bij de grondlegging der aarde, waar den menschen welbehagen zou getoond worden, hadden de kinderen Gods gezongen.

De Almachtige was in zijne eer getast door den boozen geest, die zich tegen Hem had verheven. De vrede was geknakt door rebellie. Het welbehagen had plaats moeten maken voor vloek.

Maar nu kwam de Koning die „de eere Zijns Vaders zocht, en ze zocht voor den mensch en als zijn plaatsvervanger! Nu kwam de Vrededorst, die zou heerschen, tot God weer alles in alles zijn zal. Nu kwam de Hoogepriester, die als van Godswege zal laten bidden: „Laat u met God verzoenen!”

Het *hoe* evenwel, waardoor dat alles tot stand zou komen, is wel het hemelsche choor bekend gemaakt, maar zij kunnen het niet doorgronden. Dat *hoe* is ook de diepste diepte van Gods wijsheid; het is de „*dwaasheid Gods.*”

Hoe zou God tot zijne *eere* komen? Door de allerdiepste vernedering en vernietiging van zijn eigen Zoon, het vleeschgeworden Woord.

Hoe zou op aarde *vrede* komen? Doordat de Vrededorst kwam „*niet* om vrede te brengen, maar *het zwaard.*”

Hoe ontstond *welbehagen* in menschen? Doordien Hij, die het welbehagen des Vaders is, een *vloek* voor God en menschen werd, want „*vervloekt* is een iegelijk die aan het hout hangt.”

Toch meldt dat hemelsche lied niets van dat alles. Want de *uitslag* van die crisis was niet twijfelachtig. Die drie en dertig jaren levens van Jezus op aarde, eindigend in de duisternis des grafs, ze waren de *beslissende veldslag*. Zijn kruisdood was de strijd op leven en dood met den Overste der wereld, maar waarin aan den Koning der heerlijkheid ten volle zijn eigen woord zou vervuld worden: „Wie zijn leven zal verliezen, die zal het behouden.” In den dood van Christus was, zooals een der oude godgeleerden heeft gezegd: „de dood van den dood.”

De engelen strijden dan ook niet mede. 't Is een gevecht van de beide koningen, in wier lot dat van hun geheele staten wordt beslecht. Man tegen man; borst tegen borst; onder ademloos toeschouwen van de legers, die op een afstand blijven. Wanneer de Koning een der eerste aanvallen van zijn mededinger heeft afgeslagen en alle vergelijk van de hand gewezen, „komen de engelen toe en dienen Hem.” En wanneer Hij henentreedt in het laatste krijt, wordt „van Hem een engel van den hemel gezien, die Hem versterkt.” *De pers* treedt Hij echter *alleen*.

Op den morgen der opstanding komt de Koning als overwinnaar tevoorschijn. Hij „heeft de overheden en machten uitgetogen, dat is de knie op de borst gezet en ontwapend; Hij heeft hen in het openbaar tentoongesteld en over hen getriomfeerd,

dat is aan zijn zegekar gebonden en zijn plechtigen intocht gehouden door aller hemelen hemel heen. En zoo is Hij „ingegaan in zijne ruste.”

En de strijd, die nu nog gevoerd wordt, komt niet voor rekening zijner engelen alleen. Het voornaamste aandeel daarin gunt Hij zijnen verlost. Zij mogen voor zijn naam smaadheid lijden, den nutserd bestijgen, het kruis Hem nadragen, de overblijfselen zijns lijdens in hun lichaam vervullen. Dat voorrecht hebben zijne engelen niet. Die zingen in Efrata's velden. Maar de martelaren juichen in de vlammen en op het rad. Die jubelen in „de heerlijkheid des Heeren.” Maar de martelaren spuwen het bloed uit den mond, zoodra hun de tong uitgesneden is, en danken stamelend en stervend.

En *allen overwinnen*. Want er is nog slechts sprake van rondzwervende vijanden. De hoofdmacht des vijands is verslagen. Hij is voor goed geknakt. Daar blijft nog een *laatste* vijand. „De laatste vijand, die teniet gedaan wordt, is de dood.” Die vijand is vreeselijk. Maar de zegeprelende Koning *is het leven*.

Is dat niet de *eere Gods*, dat alle knie Hem buigt?

Dat niet *vrede op aarde*, dat alle vijanden onder de voeten worden verpletterd?

Dat geen *welbehagen in menschen*, dat het woord vervuld wordt: Gij zult met mij zitten in mijnen troon, gelijk Ik met den Vader gezeten ben in zijnen troon?

Onze tegenzang aan de engelen is: „In dit alles zijn wij meer dan overwinnaars door Hem, die ons liefgehad heeft! Kom haastelijk, Heere Jezus!”

Dat is ons Kerstfeest.

W.

DE WEDERDOOPERS.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Ten einde het volgende recht te kunnen verstaan, achten we ons verplicht onze lezers eenige jaren met hunne gedachten terug te voeren naar datzelfde Wittenberg, waar Luther den paus en den dwaligen der Roomsche Kerk openlijk den handschoen toegeworpen had.

Maar Luther was er niet. Sinds hij voor den keizer en de vorsten de waarheid des Evangelies zoo heldhaftig beleden had op den rijksdag, was hij spoorloos verdwenen.

Waar mocht hij zijn?

De menigte raadde en giste, doch wist het niet, en de weinigen, die het wisten, waagden het niet het geheim van den goeden keurvorst, die hem beschermde, aan zijne vijanden te verraden. Intusschen ging het werk der hervorming, ondanks 's keizers bevelen en plakaten, voorspoedig voort, vooral onder de minder aanzienlijken. Dezen misten echter de noodige Schriftkennis en wie waren gereed hen

te onderwijzen? Nog had de Wittenbergsche hoogeschool slechts weinig leeraren kunnen afleveren en wat waren dezen onder de groote menigte van het Duitsche volk? Was het wel te verwonderen, dat misvatting van de woorden der Schrift, overdrijving en geestdrijverij welhaast openlijk ketterijen leerden en deze zich in daden omzetten? In stede van op Gods tijd heil te wachten van de kracht van het Woord der waarheid, wilde men zelve de hand aan het werk slaan om de kerk te hervormen en de zielen der menschen te doen buigen onder het gezag der Schrift.

Te Zwickau, een kleine stad in Meissen, had een lakenwever, Storck geheeten, verschijningen van den engel Gabriël ontvangen, die hem wonderbaarlijke dingen had gezegd. Stubner, een oud-student van de Wittenbergsche hoogeschool, had de studie vaarwel gezegd, wijl hij den geest der uitlegging ontvangen had, dien hij niet langer door het onderzoek der Schrift weerstand bieden mocht, en hij sloot zich bij Storck aan. Straks voegde zich Thomas Münzer, de predikant van Zwickau, bij hen en deze werd weldra hun leidsman en hoofd. Opgestaan als profeten Gods, spraken zij het „Wee!” uit over de kerk, verkondigden, dat het einde der wereld en de wederkomst van Christus nabij waren, stelden twaalf der hunnen als apostelen en 72 anderen als discipelen aan en verklaarden door hen aan allen, dat de tijd der dienstbaarheid aan de letter der Schrift en van de heerschappij der wetenschap voorbij was, dat men moest overgaan tot de gehoorzaamheid des geloofs en breken moest met den kinderdoop, waardoor men onwedergeboren in de Christelijke kerk getreden was, om zich opnieuw en vrijwillig te laten doopen als een teeken van inlijving in de gemeente Gods.

Krachtigen tegenstand ondervonden de profeten te Zwickau van den pastoor Hausmann, een van Luther's beste vrienden. Ze werden uit de kerk gedreven en hielden straks in bijzondere vergaderingen zóo oproerig huis, dat de overheid eenigen gevangen nam, waarop de overigen naar Wittenberg weken, waar zij onder de studeerende jongelingschap, ja zelfs onder de hoogleeraren maar al te zeer oor en hart vonden. Cellarius, een leerling van Melancton, ontsloot hun zijne school. Melancton zelf was niet geheel afkeerig van den doop der volwassenen en hij en de keurvorst zelve gaven hun gaarne gehoor. Dr. Carlstadt, die door zijne vermetelheid en heftigheid onder de hervormden bekend, was reeds openlijk in den echt getreden en had met de mis gebroken; voegde zich bij de profeten en ging weldra tot aller schrik tot daden van geweld over. Aan het hoofd van eenige studenten, trad hij de kerk te Wittenberg binnen, verjoeg de geestelijken van het altaar en verbrijzelde de beelden der heiligen, terwijl hij zijne leerlingen aanspoorde, spade en ploeg ter hand te nemen en de studie vaarwel te zeggen.

Niet weinig genoot Rome in het schouwspel van zooveel buitensporigheden, waarmede de hervorming, welke het niet had kunnen bedwingen, zichzelf den doodsteek stond te geven. Reeds gaf de overheid den geestelijken last zich met geweld te verzetten tegen de profeten, wanneer dezen hen bedreigden.

„Ach, ware Luther slechts *hier!*” zoo riepen de bezadigde hervormden, zoo riep Melanchton, als de profeten zich op Luther beriepen en in zijn naam de ongehoordste buitensporigheden pleegden, terwijl de hoogeschool het getal harer leerlingen al meer slinken zag.

En Luther kwam. Hij gevoelde, dat hij zijn leven en zijne vrijheid in den doorgebroken dam werpen moest, om alzo den goddeloozen stroom te stuiten, welke zich met woede over het akkerveld der hervorming dreigde uit te storten. Hij schreef aan zijn edelen beschermers, den wijzen keurvorst Frederik, dat hij zich verplicht gevoelde, de schuilplaats te verlaten, welke deze hem dwong binnen te treden, om de wraakzucht zijner vijanden te ontgaan, dat hij al de gevolgen van zijn stap op zichzelf nam en den keurvorst ganschelijk vrij liet hem gevangen te doen nemen of te doen dooden, indien het keizerlijk bevel zijn meester daartoe verplichtte. „Ik zou Worms binnengegaan zijn, al waren er ook zooveel duivelen als pannen op de daken en ik zou thans naar Leipzig willen gaan, als het moest, al regende het negen dagen achtereen hertogen George, waarvan uwe Keurvorstelijke Genade terecht zegt, dat hij mij zal doen grijpen, zoodra ik mij vertoon.”

Jonker Jurriën verliet den Wartburg en vijf dagen later wist ieder te Wittenberg, dat doctor Luther den volgende dag tegen de Zwickauer profeten openlijk van den kansel zou spreken. Hoe gansch anders was hij den vorigen dag de stad binnengetreden, welke hij anderhalf jaar geleden verlaten had, om zich naar den rijksdag te begeven! „Als aanvaller was hij gegaan, als verdediger kwam hij weder. Achter de puinhoopen der tempels van de dwaling en het bijgeloof, waarmede hij den Duitschen grond had overdekt, achter de gescheurde aflatbrieven, den tot assche verteerden pauselijken bul, de ter aarde geworpen monnikskappen,” lag de akker der Kerk en het zaad des evangelies tierde daarop welig voort. Maar een boos mensch was gekomen, terwijl 's Heeren dienaren sliepen, en had onkruid onder de tarwe gezaaid. Welnu, de akker moest gewied, het onkruid verwijderd.

Van Zondag tot Zondag, acht dagen achtereen, sprak de Hervormer, eenvoudig maar met wegslepende kracht tegen de dwalingen en ketterijen, welke zich opgemaakt hadden, Gods werk te verstoren. Wij kunnen niet nalaten, mede ter waarschuwing voor onszelf en onze lezers, een enkel citaat uit zijne „acht leerredenen tegen de geestdrijvers” over te nemen: het mocht ook voor onzen tijd nog tot leering dienen.

„De afschaffing der mis, zegt men, is overeenkomstig de Schrift. Ik zeg dit ook, maar welke orde en welvoegelijkheid hebt ge daarbij in acht genomen? De mis is eene slechte zaak en ik wilde wel, dat zij in de geheele wereld door het avondmaal des Evangelies vervangen werd. Maar niemand moet men er met geweld aan ontscheuren. Wij hebben recht tot spreken, niet tot handelen. Laat ons prediken; het overige behoort aan God. Wanneer ik geweld bezigde, wat zou ik daardoor kunnen verkrijgen? Gemaaktheid, uiterlijken schijn, naäperij en mensche-lijke instellingen, geveinsheid. Men moet het hart des menschen veroveren en daartoe moet men het evangelie prediken. Dan zal nu den een, morgen den ander het Woord in het hart vallen en zij zullen zich van de mis afwenden. Toen Paulus te Athene kwam, vond hij er altaren van valsche goden. Hij bezag ze allen en roerde er geen aan. Maar hij begaf zich op de markt en verklaarde het volk, dat al die goden bloot afgoden waren. Dit woord maakte zich van de harten meester en straks vielen de afgoden, zonder dat Paulus ze aanroerde. Ziet, wat ik gedaan heb! Ik ben tegen den paus, de aflaten, de pausgezinden opgestaan, maar zonder geweld. Ik heb Gods Woord voorgedragen, gepredikt en geschreven; anders niets. En terwijl ik sliep of, met Amsdorff en Melanchton koutende, Wittenberger bier dronk, heeft dat woord het pausdom omgekeerd, zóo, dat geen vorst of keizer het ooit zooveel kwaad had kunnen doen. Ik heb niets gedaan, het woord alleen heeft alles gedaan. Weet gij wel, wat de duivel denkt, als hij tot geweld de toevlucht ziet nemen, om het evangelie onder de menschen te verspreiden? Met de armen kruiselings achter het vuur der hel gezeten, zegt de Satan: „o, wat zijn die dwazen toch verstandige lieden, om zóo mijn spel te spelen!” Maar, als hij alleen het woord op het slagveld ziet, dan ontstelt hij; zijne knieën stooten tegen elkander; hij beeft en bezwijmt van schrik.”

Wij zouden zeggen: „Zegt het voort!”

Acht dagen lang verdringen zich duizenden binnen de wanden van Wittenbergs hoofdkerk om Luther te hooren en eindelijk was de macht der tegenstanders door de kracht der waarheid gebroken. Daar verschijnt Stubner te Wittenberg en daagt Luther tot een mondgesprek uit. Ter wille van de schare geeft Luther toe. Stubner legt nu zijn leerstellingen bloot, waardoor hij de kerk hervormen en de wereld veranderen wil. Luther hoort hem ten einde toe aan en antwoordt eindelijk:

„Niets van al wat gij daar gezegd hebt, rust op de heilige Schrift. 't Zijn louter verdichtselen!”

Hierdoor maakt hij den toorn van Cellarius gaande en deze noemt Stubner een gezant Gods, waarop Luther eischt, dat deze alsdan zijn goddelijke zending door een teeken bewijzen zal. Stubner ziet, wat er op het spel staat. Alsof hooger ingeving hem verlichtte, ziet hij Luther met een vreemden blik aan en spreekt:

DE ENGEL GABRIËL EN MARIA.

„Martijn Luther, ik zal u verklaren, wat er thans in uwe ziel omgaat: gij begint het er voor te houden, dat mijne leer waarachtig is!”

Luther zwijgt een oogenblik. Dan keert hij zich met verontwaardiging van hem af en spreekt: „God straffe u, Satan!”

„De geest! De geest!” schreeuwen de profeten.

„Uw geest sla ik in het aangezicht!” antwoordt Luther.

Denzelfden dag hebben de profeten Wittenberg verlaten. Ook Carlstadt ontvlucht eene stad, binnen welker muren hij verwarring en onheil stichtte. Hij wilde tegen Luther schrijven, doch men ontraadde het hem. Straks verwisselde hij zijn leerstoel met eene boerenhofstede, totdat hij eindelijk naar Bazil uitweek. De leerstoelen werden weder bezet, de hoorzalen der hoogeschool weder gevuld en de kerk keerde weder onder de gehoorzaamheid des geloofs.

Thomas Münzer had zich, na lang omgezworven te hebben, naar Mühlhausen begeven en dáár een nieuw arbeidsveld gevonden. De onderdrukking van den boerenstand in Duitschland, de afpersing der edelen en de ontwakende zucht naar lichamelijke en geestelijke vrijheid hadden de landlieden tot verzet geprikkeld. Straks wierp een oproer tegen den abt van Kempten en den bisschop van Augsburg de lont in het kruit en weldra ondervond gansch Duitschland al de ellende van den Boerenkrijg. Van de Fransche grenzen tot Bohemen, van den voet der Alpen tot aan de Hartz trokken de boeren met vliegende vaandels, of met een schoen op een staak geheven, in ongeregelde troepen door het rijk en kenmerkten hun tocht door puinhoopen van verbrande burchten en kloosters, welke zij achterlieten, en den schrik der bevolking, die hen vooruitsnelde.

Doch we bewaren de geschiedenis van den Boerenkrijg voor een volgend maal.

EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.

III.

DE DAG DER KLEINE EN TOCH GROOTE DINGEN.

Den volgenden Zondag stapte Jan — tot nieuwe verwondering zijns vaders — weder naar de kerk, nu naar die, welke zijn baas hem aangewezen had.

Vast besloten niet meer in 't „bewaarschool” te vervallen, gesteld dat ook deze kerk zulk een inrichting rijk was, hield Kwik zich met zekere schuwheid van alle trappen en galerijen ver, en keek beneden naar een zitplaats rond. Daar trof zijn oog een opschrift in groote letters: **INGANG RUM.**

Kwik was gelukkig nog niet genoeg „ontwikkeld” om de beteekenis hiervan te snappen. Hij las er zeer natuurlijk uit, dat daar ruime toegang was, en ging er op los. Tot zijn bevreemding echter

vond hij een zeer nauwen doorgang en nog wel versperd door een ijzeren boom, die opgelicht werd als er iemand door moest. Ware Kwik „klassiek” opgevoed geweest, hij zou aan het Caudijnsche juk gedacht hebben. Nu vond hij het alleen zonderling.

Ietwat besluiteloos — want twee stevige juffers, hielden bij de ijzeren poort de wacht — bleef Kwik staan en wellicht had hij er tot 12 uur gestaan, ware er niet een oud man langs hem heen gekomen. Deze scheen te begrijpen dat de jongen hier geen weg wist en sprak:

„Zoek je soms een plaats, kom dan maar mee.”

De vriendelijkheid is een zeldzaam kruid in de wereld en tiert ook dikwijls niet eens in 't Huis des Heeren. Jan voelde zich bemoedigd en weldra zat hij naast zijn geleider, die een heel gewoon burgermannetje scheen te zijn, op een gemakkelijke houten bank, vlak over den preekstoel, achter de vrouwen, en met het hooge schot der heerenbanken in den rug.

„Ze noemen dat hier de *arme-zondaarsbank*,” sprak de oude man zacht, glimlachende, „maar ik zeg men zit hier goed, hoort goed en 't kost niets. Ja, ja, vriend, een mensch zit altijd het best op de *arme-zondaarsbank*.”

Dat Jan die goede woorden nog niet begreep was hem te vergeven. Het duurde niet lang of de predikant trad op, en het bleek al aanstonds dat de oude man waarheid had gesproken. Jan kon den prediker en hooren en zien.

„Ik zal,” zoo verhaalt Kwik in zijn gedenkschrift, „dien morgen nooit vergeten, al word ik honderd jaar. De tekst was een zeer eenvoudige en toch hoogst verhevene, te weten: „God heeft zijn Zoon niet gezonden in de wereld opdat Hij de wereld zou veroordeelen, maar opdat de wereld door Hem zou behouden worden”. Al wat ik hoorde was mij vreemd; allereerst wel, dat God het recht had de gansche wereld te veroordeelen, dat zij voor Hem verdoemelijk is. Dat was nog nooit bij mij opgekomen. Ik had veel geleerd van den liefdevollen Vader in den hemel en van het Opperwezen, maar — verdoemelijk! En toch, ik gevoelde dat er in die woorden waarheid zat, al wilde mijn hart er nog niet aan. Doch toen daartegenover in eenvoudige maar krachtige woorden werd gesteld, hoe, ondanks de verdoemelijkheid des menschedoms, God toch barmhartigheid en genade bewijst, toen kreeg ik een overstelpend gevoel van schuld en zonde, en werd ik zoo diep ontroerd, dat mij de tranen over de wangen liepen, en ik mij schaamde voor die rondom mij zaten.

Ik wist toen niets van de onderscheiding der heilswaarheid in de drie stukken: ellende, verlossing, dankbaarheid. Maar met het eerste en tweede, werd ik, als in één oogenblik, toen in kennis gesteld. Ik kon na die preek zeggen: „Ik was blind en nu zie ik.” Wel zag ik nog niet, hoe dit al tot mijn heil kon en zou strekken, neen, mijn oogen waren nog slechts opengegaan, voor nieuwe hooge en

ernstige dingen, vroeger onbekend. Ware de leeraar welsprekender, bloemrijker, verhevener van taal geweest, ik zou hem wellicht niet begrepen hebben. Ook niet, als hij eens recht diep ware gegaan. Doch dat alles was slechts middel. De rechte werker was hier de Heere God, die mij te zijner tijd riep, en nu ook mijn oogen verlichtte en mijn hart opende. Dat was de invloed van Gods Geest, die het goede werk in mij begon, en het zou voleinden op zijn wijs en tijd."

Toen de kerk uitging, wandelde Jan geheel onder den indruk van het gehoorde, in gedachten nog even met zijn vriendelijken, ouden leidsman voort. Eensklaps sprak hij:

"Dat was toch heerlijk om te hooren, mijnheer."

"Ja, ja," sprak de ander, die wel bemerkte, dat er iets in Jan omging, maar wijselijk nog niets er toe zeggen wou, "ik weet wel dat die arme-zondaarsbank een goed plaatsje was. Houd u daar maar bij: mettertijd zal de Heer wel tot u zeggen: Vriend, ga hooger op!"

Met deze woorden scheidden zij en vooreerst zag Jan zijn ouden vriend niet weder. 't Was ook niet noodig. Want de Heer zelf had tot den jongen man gesproken.

Het eerst wat Jan dien middag deed, was door een buurjongen aan zijn vrienden te laten zeggen, dat hij niet met hen uitging. Toen begon hij, zoodra vader weg was, een onderzoek in huis in te stellen, waarnaar? — naar een Bijbel. Want die kon, dat was hem duidelijk, meer licht geven. Doch het kostte veel moeite eer zijn verlangen werd bevredigd. Eindelijk toch vond hij in een lade tusschen linnengoed het boek dat hij zocht. 't Zag er nog nieuw uit. Hij deed het open en las op de eerste bladzijde hoe zijne moeder dit boek, bij haar aanneming tot lidmaat, ten geschenke had gekregen. Jan wist maar al te goed, hoe 't kwam dat het boek er nog zoo nieuw uitzag.

Bijna heel den avond bracht de jongeling lezende door. Veel verstond hij niet, maar wat hij begreep deed zijn ziel goed en zoo zegt hij zelf: "Indien ik ooit mijn bekeeringsgeschiedenis schreef — waar ik niet van houden zou — dan moest deze dag als de eerste van een nieuw leven vermeld staan; een leven, waarin ik door Gods genade mijn leven vond."

Doch dit leven was nog slechts in zijn „aller-eerst begin." Er zou nog veel, zeer veel gebeuren, eer onze vriend kon roemen, dat hij vrede en zaligheid had gevonden. Doch de ommekeer had plaats gehad, al wist hij, in wien 't geschiedde, dat toen nog zelf niet.

We nemen hiermeê voor het oogenblik van Kwik afscheid. Evenwel, zoo de Heere wil, niet voor goed. Want zijn leven is rijk aan leering en verschaffe den lezer menig nuttig, kan 't zijn ook aangenaam uur.

H.

UIT HET LEVEN.

De vinger Gods.

„Ik hoop dat God mijn tong laat verstijven, wanneer ik dat tien-dollar goudstuk genomen heb." Zoo zwoer de geheime politiemans William Y. Lyons, van Reading, Pa., eenige weken geleden. Lyons stond terecht, aangeklaagd van \$ 10 genomen te hebben van eene arme weduwe, op conditie dat hij een klacht, die hij tegen haar zoon gemaakt had, zou terugtrekken. Lyons werd vrijgesproken. Dinsdag der vorige week verscheen hij op straat, zijn spraakvermogen was geheel verlamd. Niet alleen, dat hij niet in staat was luid te spreken, maar hij kon zelfs niet fluisteren om zich verstaanbaar te maken.

De Pere Standard. (Am.)

Stijlbloemen.

(Uit een pas verschenen boek.)

1. „Eene zorgvolle moeder, met geheiligd verstand, is eene vaste rots in het huwelijksleven, die op de kruin, voor haar kroost, groene en vruchtbare plekken heeft.

(Wie niet bij de correctie bemerkt, dat zoo iets niet mag blijven staan, deed beter, indien hij *niet* schreef).

V R A G E N B U S.

Waaraan was het voor Kaïn zichtbaar dat de Heere zijn offer *niet* aanzag, en dat van zijn broeder Abel wel?
C. v. S.

B E R I C H T.

Het *Nederlandsch Jongelingsverbond* heeft aan de besturen der afdelingen een verzoek gericht, om voor de wereldconferentie, die men in Juli of Augustus 1891 te Amsterdam wil houden, allen dringend te verzoeken een gave af te zonderen ter bestrijding van de onkosten, en aan den penningmeester, den heer J. B. Puttelaar. Achterburgwal 59, alhier te doen toekomen.

De regelings-commissie vormen de heeren: A. J. Hoogenbirk, E. Sillem, J. B. Puttelaar, J. Ph. Marmelstein, bestuurders van het verbond. We hopen zeer, dat de vraag doel treffe. Nederland mag niet bij andere landen achterstaan. Reeds gaven enkele vereenigingen een voorbeeld door iets af te zonderen, of door het houden eener collecte. 't Vinde navolging, voorbeelden trekken!

P R I J S V R A A G.

Het No. van 1°. Januari 1891 zal eene prijsvraag bevatten.

ONZE BOEKENTAFEL.

1. **Martinus en Pedro.** Een historisch verhaal uit het midden der twaalfde eeuw, door D. VAN WIJCK, (240 blz.).

Terecht merkt de schrijver op, dat van de eerste Christentijden en van hen, die als martelaren vielen en die der Hervorming menigeen vrij wat weet, terwijl omtrent den toestand der kerk in de middeleeuwen minder geschreven en geweten wordt.

Hij verplaatst ons naar een klooster, dat in de 12^e eeuw in het Odenwald stond. We maken kennis met de monnikenorden en het kloosterleven en zien, hoe weldadig sommige kloosters voor hun omgeving waren, voor de welvaart der bevolking, en op waarlijk christelijke wijze, in den aanvang althans, de barmhartigheid beoefenden. Maar ook blijkt, hoe de richting, welke allengs de kloosters en de Roomsche kerk namen, afweken van Gods Woord en hoe heel 't kloosterstelsel niet deugt. Bernard van Clairvaux, Abelard, Waldus en zoo vele anderen uit de middeleeuwen gaan onzen oogen voorbij, en de strijd der geesten, der dwaling tegen de waarheid, wordt openbaar.

De schrijver putte uit officieele bronnen, ging historisch te werk en heeft zijn taak loffelijk verricht. De voorstelling omtrent de wonderen van Bernard zouden we echter niet graag tot de onze maken.

Het boek is overigens flink geschreven, boeiend zonder overprikkeling, en zal velen op de hoogte stellen van min bekende toestanden.

2. Een tiental Schriftbeschouwingen gaf Ds. W. G. SMIT te 's Hage, in een bundel, die den titel draagt: **Oude en nieuwe dingen uit den schat des Woords**, (210 blz.). Vroeger in een tijdschrift verschenen, zijn ze thans hier vereenigd en zien, sommige merkkelijk gewijzigd, in meer blijvenden vorm het licht. Ongetwijfeld zal deze arbeid van den beminde leeraar velen zijner lezers welkom zijn niet alleen, maar ook nieuwe winnen. De Heere verleene hem de genade, dat het boek velen ten zegen zij.

3. **De Apostel der vrijheid**, (40 bldz.) is een boekje, dat vooral in deze dagen, nu de revolutiegeest zich zoo overal vertoont, en het socialisme zoo krachtig werkt, zeer de lezing verdient. Het is als met het oog op onze dagen geschreven, ook al rust de bekwame, beminde schrijver, wijlen Ds. J. de Liefde, reeds lang in 't graf. Hoe hij verhaalde, weet men te goed, dan dat we ten dezen nog iets behoeven te zeggen. Ter verspreiding is dit geschrift, dat ons verplaatst in de communistische beweging van 1849, uitnemend geschikt. De *tweede druk* bewijst dat het gewild is.

4. **Odin's Kampvechter**, naar het Engelsch van HODGETT, door GERARD KELLER, (330 blz. met platen.)

We maken in dit boek kennis met de oude Denen en Noormannen, om hun invallen en strooptochten

in het Christelijk Europa berucht. We wonen hun gevechten bij, lezen van hun zeetochten, hun goden, hun overgang tot het Christendom, enz. Dat dit een prikkelend boek voor jongens is, gelooven we graag. Reeds in het eerste hoofdstuk worden twee jongens halfdood en een man de hersens ingeslagen. Verder wordt er schrikkelijk veel gevochten.

Zeer bijzonder aanbevelen kunnen we dit boek niet, met het oog en op den inhoud en op den geest, die er in heerscht. Voor de kennis van de zeden en leefwijze der oude volken kan het nut doen.

5. **Wallenstein en Zeni**, (160 blz. met platen), verplaatst ons in de woelige dagen van den 30-jarigen oorlog, en den strijd tusschen Rome en het Protestantisme. We maken hier in boeiende tafereelen kennis met den vermaarden hertog van Friesland, zijn waarzegger, Gustaaf Adolf, Tilly en zoovelen en velerlei meer, uit dien vreeselijken oorlog, die een strijd was voor en om 't geloof. De schrijver heeft zijn taak breed en flink opgevat en wel uitgevoerd. Trouwens als men weet dat de heer P. J. KLOPPERS schrijver is van dit boek, dan begrijpt men reeds, dat er wat goeds is te verwachten. Het uiterlijk van dit boek is vrij goed.

6. **Nieuw Bloedjes**, door BATAVUS, uitgegeven door Dr. A. H. DE HARTOG.

BATAVUS is voor de lezers van „Excelsior” geen onbekende. Hij weet in zijn eigenaardige Betuwsche taal u dingen te zeggen, die ge anders niet zoo dikwijls te hooren krijgt. Nu luimig, dan ernstig, merkt hij op, geeft een indruk weer, vermaant, raadt, en beziet menschen en toestanden met beter oogen en scherper blik dan menig stadsmensch. Hij weet zoo te „proaten,” dat ge wel moet luisteren en ten slotte blij zijt — al waart ge misschien eerst min willens geweest — dat ge het deedt.

Er zijn niet veel boeken als dit. En indien er nog zijn, wordt veelal het eene noodige volkomen gemist. De luchtige fladderstijl moet nog luchtiger inhoud dekken. Hier niet alzo. Hooge en ernstige dingen worden er gezegd, maar in den vorm van 't eenvoudige alledaagsche, zoo „heel gewoon” en toch degelijk en beslist.

Na de „Pluksel-bloedjes” begroeten we ook deze nieuwe met genoegen. Prof. DE HARTOG, die trouwens wel bekend is als een man van lieflijken zin en opgewekten geest, zal, dunkt ons, met genot dit boek hebben uitgegeven, en verplicht er velen mee. Dit doet niet minder nêf Arnold (een goede kennis van Dr. DE H.) die de geestige plaatjes teekende, ware typen.

Un livre de bonne foi, een boek dat ieder gerust lezen mag is dit, en voor *le genre ennuyant*, om weer met den Franschman te spreken, het saai en dorre, behoeft niemand te vreezen. De dienst des Heeren houdt jong, vernieuwt de jeugd. Dat bewijzen BATAVUS en zijn werk.